

Cervantes • Don Quijote

2. Cilt

CERVANTES

Don Quijote

2. CİLT

Çeviren Bertan Onaran

SOSYAL YAYINLAR • DÜNYA KLASİKLERİ

La Manchalı Soylu Becerikli Şövalye

Don Quijote

Sosyal Yayınlar / Dünya Klasikleri
LA MANCHALI BECERİKLİ ŞÖVALYE DON QUIJOTE /
Miguel de Cervantes Saavedra
Çeviren Bertan Onaran

Özgün adı: *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*

Kapak ve kitap tasarım: Diren Yardımlı • Tolga Gürpınar
Baskı: Kitap Matbaacılık

Sayfa düzeni: *New Baskerville* 9/13

ISBN 975 - 7384 - 00 - 3
975 - 7384 - 02 - X (2. Cilt)

DÖRDÜNCÜ BASIM: Kasım, 2001

© Sosyal Yayınlar, Babıali Caddesi , No: 14 Cağaloğlu — İstanbul

Tel: (0212) 5277982 — (0212) 5221894

WEB SAYFASI: http://www.kitapnet.com
E-POSTA: kitapnet@izlenim.com

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

La Manchalı Soylu
Becerikli Şövalye

Don Quijote

İKİNCİ CİLT

Çeviren
Bertan Onaran

SOSYAL YAYINLAR

İçindekiler

Nâzır • 13

Onay Belgesi • 13

Onay • 13

Yetki Belgesi • 17

Sunu: Lemos Kontu'na • 19

Öndeyiş: Okuyucuya • 21

➢ Papazla Berberin, Hastalığı Sırasında Don Quijote'yle Konuşmaları • 27

➢ Sancho ile Yeğeni Kapıştıran Büyük Tartışma ve Daha Başka Eğlenceli Olaylar • 40

➢ Don Quijote, Sancho Panza ve Okullu Sanson Carrasco Arasındaki Gülünç Konuşmalar • 46

➢ Papaz Adayı Sanson Carrasco'nun Sorularını Sancho'nun Cevaplandırışı ve Daha Başka Anlatmaya Değer Olaylar • 56

- Sancho Panza ile Karısı Terasa Panza Arasındaki İnce ve Alaylı Konuşma, Hatırlanmaya Değer Daha Başka Olaylar • 62
- Hikayemizin En Önemli Bölümlerinden Biri. Yeğeni ile Kahya Kadın Yüzünden Don Quijote'nin Başına Gelenler • 70
- Don Quijote'yle Seyisi Arasındaki Konuşma ve Daha Başka Unutulmayacak Olaylar • 76
- Sevgili Tobosolu Dulcinea'yı Görmeye Giden Don Quijote'nin Başına Gelenler • 85
- Göreceğiniz Şeyleri Göreceksiniz Şimdi • 93
- Sancho'nun, Dulcinea'yı Büyülemek İçin Başvurduğu Hile, Gerçek ve Eğlenceli Daha Başka Olaylar • 98
- «Ölüm Kervanı» ile Karşılaşma ve Yiğit Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler • 109
- Yiğit Aynalı Şövalye ile Karşılaştığı Zaman Yavuz Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler • 116
- Ağaçlık Şövalyesi Olayının Devamı, İki Seyis Arasındaki Ciddi, Garip ve Eğlenceli Konuşma • 125
- Ağaçlık Şövalyesi'nin Başından Geçenlerin Devamı • 132
- Aynalı Şövalye ile Seyisi Kimdi? • 145
- Manchalı Ciddi bir Beyle Karşılaşan Don Quijote'nin Başına Gelenler • 147
- Don Quijote'nin Görülmemiş Cesareti Nerelere Varabilir? Aslanlı Maceranın Mutlu Sonu • 158
- Yeşil Pelerinli Şövalye'nin Şato ya da Evinde Don Quijote'nin Başına Gelenler ve Daha Başka Garip Olaylar • 171
- Sevdalı Çobanın Hikayesi ve Daha Başka Gerçekten Eğlenceli Olaylar • 182
- Zengin Camacho'nun Düğünü ile Yoksul Basilio'nun Başına Gelenler • 190
- Camacho'nun Düğünü ile Eğlenceli Olaylar Devam Ediyor • 201

- Yiğit Don Quijote'nin Başarıyla Sonuçlandırdığı Büyük Macera: Mancha İlinin Göbeğindeki Montesinos Mağarasında Geçen Olaylar • 208
- Harika Don Quijote'nin Montesinos Mağarasında Gördüm Dediği ve Akılalmazlıkları, Olanaksızlıkları Yüzünden Macerayı Şüpheli Kılan Şaşırtıcı Şeyler • 217
- Elinizdeki Şu Uzun Hikayenin Gerektiği Gibi Anlaşılması İçin Anlatmadan Geçilemeyecek, Bir Sürü Hoş ama İncir Çekirdeğini Doldurmayacak Şey • 229
- Anırma Macerası, Kuklacının Güzel Oyunu ve Büyücü Maymunun Unutulmaz Cevapları • 237
- Kuklacının Eğlenceli Macerasının Devamı ve Gerçekten Pek Güzel Daha Başka Olaylar • 248
- Pedro Usta ile Maymunu Kimdi? Anırma Macerası, Hiç İstemediği Halde Don Quijote'ye Nasıl Zarar Verdi? • 258
- Benangeli'nin Anlattığı ve Ancak Dikkatli Okunursa Akılda Kalacak Şeyler • 265
- Eşi Benzeri Bulunmayan Büyülü Kayık Macerası • 271
- Güzel Avcı Kadın Yüzünden Don Quijote'nin Başına Gelenler • 279
- Bir Sürü Önemli Şey • 285
- Don Quijote'nin Eleştirmenine Verdiği Karşılık ile Daha Başka Eğlenceli ve Ciddi Olaylar • 296
- Düşesle Nedimeleri ve Sancho Panza Arasında Geçen, Okunmaya ve Akılda Tutulmaya Değer Tatlı Konuşmalar • 312
- Bu Kitabın En Ünlü Maceralarından Biri: Tobosolu Eşsiz Dulcinea'yı Büyüden Kurtarma Yolu Nasıl Bulundu? • 321
- Dulcinea'nın Büyüden Kurtarılışının Devamı ve Daha Başka Hayranlık Verici Olaylar • 330
- Dadı Dolorida'nın, Öbür Adıyla Kontes Trifaldi'nin Başına Gelen Garip ve Akılalmaz Macera, Sancho Panza'nın, Karısı Teresa Panza'ya Yazdığı Mektup • 339

- Ünlü Dadı Dolorida Macerasının Devamı • 346
- Düşesin Dadısı Dolorida Başına Gelen Felaketleri Anlatıyor • 349
- Trifaldi, O Garip ve Unutulmaz Hikayesine Devam Ediyor • 357
- Bu Macera ve Bu Kitapla İlgili Bazı Noktalar • 360
- Clavileno'nun Gelişi ve Epey Uzayan Bu Maceranın Sonu • 366
- Sancho Panza'nın, Adasını Yönetmeye Gitmezden Önce Don Quijote'den Aldığı Öğütler ve Daha Başka İlgi Çekici Şeyler • 378
- Don Quijote'nin Sancho Panza'ya Verdiği Öğütlerin İkinci Kısmı • 385
- Sancho Panza'nın Adaya Götürülüşü ve Şatoda Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler • 392
- Sancho Panza'nın Adasını Teslim Alışı, Göreve Başlayışı • 403
- Ateşli Altisidora İle Cilveleşirken, Çıngıraklı Kediler Don Quijote'yi Korkutuyor • 412
- Sancho Panza'nın Valiliği Devam Ediyor • 418
- Düşesin Dadısı Dona Rodriguez'in Don Quijote'ye Ettikleri ve Sonsuza Dek Akılda Tutulmaya Değer Daha Başka Olaylar • 428
- Adasını Dolaşmaya Çıkan Sancho Panza'nın Başına Gelenler • 437
- Dadı Kadını Pataklayan, Don Quijote'yi Haşlayan Büyücülerle Cellatların Kim Olduğu Ortaya Çıkıyor ve Teresa Panza'ya Mektup Götüren Adamın Başına Gelenler • 451
- Sancho Panza'nın Valilik Macerasının Devamı ve Daha Başka İlginç Olaylar • 462
- Dertli İkinci Dadı, Yani Dona Rodriguez Macerasının Devamı • 472

- Sancho Panza'nın Valiliği Pek Acıklı Şekilde Sona Eriyor • 481
- Doğrudan Doğruya Hikayemizle İlgili Birtakım Olaylar • 487
- Yolda Sancho'nun Başına Gelenler ve Daha Başka Anlatılmaya Değer Olaylar • 496
- At Uşağı Tosilos ile Dona Rodriguez'in Kızı Adına Dövüşen Manchalı Don Quijote Arasındaki Görülmemiş, Duyulmamış Kavga • 505
- Don Quijote'nin Dükten Ayrılışı ve Düşesin Nedimelerinden Akıllı, Oyunbaz Altisidora Yüzünden Başına Gelenler • 511
- Don Quijote'nin Üstüne Yağmur Gibi Macera Yağıyor • 516
- Don Quijote'nin Başına Gelen, Bir Bakıma Macera da Diyebileceğimiz Olağanüstü Şey • 530
- Barcelona Yolunda Don Quijote'nin Başına Gelenler • 540
- Barcelona'ya Girerken Don Quijote'nin Başına Gelenler ve Yüzde Yüz Doğru Daha Başka Olaylar • 555
- Sihirli Baş Macerası ile Es Geçilmesi Olanaksız Daha Başka Bir Sürü Ufak Tefek Şey • 559
- Kadırgaları Gezmek Sancho Panza'ya Pek Tuzluya Mal Oluyor. Sonra Yeni Bir Macera. Güzel Mağripli Kız • 574
- Şimdiye Dek Don Quijote'nin Başına Gelen En Acı Olay • 585
- Beyaz Aylı Şövalye'nin Kim Olduğu Öğreniliyor. Don Gregorio'nun Kurtarılışı ve Daha Başka Olaylar • 591
- Okuyan Bu Bölümde Neler Olduğunu Görecek, Dinleyen de Duyacaktır • 597
- Don Quijote'nin, Çoban Olmaya ve Şövalyelikten Uzak Kalacağı Bir Yıl Boyunca Kırlarda Yaşamaya Karar Verişi ve Gerçekten Tatlı Daha Başka Olaylar • 603
- Don Quijote ve Domuz Macerası • 609
- Şu Uzun Hikaye Boyunca Don Quijote'nin Başından Geçen En Garip Macera • 615

➢ Altmış Dokuzuncu Bölümün Devamı Olan Bu Bölüm de Elinizdeki Kitabın Havasına Uygun Şeyler Anlatıyor • 622

➢ Köye Dönerken Don Quijote ile Seyisi Sancho Panza'nın Başına Gelenler • 630

➢ Don Quijote'yle Sancho'nun Eve Dönüşleri • 638

➢ Köye Giderken Don Quijote'nin Karşılaştığı, İyiye de Kötüye de Yorulabilecek Şeyler ve Hikayemizi Daha Bir Güzelleştiren, İnandırıcı Kılan Olaylar • 644

➢ Don Quijote'nin Hastalanışı, Vasiyeti ve Ölümü • 650

La Manchalı Soylu
Becerikli Şövalye

Don Quijote

Yazan: İlk kesimin yazarı Miguel de Cervantes Saavedra

Lemos, Andrade ve Villalba Kontu, Sarria Markisi, Majestelerinin nedimi, Penafiel Komandör'ü, Alcantara Tarikatı üyesi, Napoli Krallığı Genel Valisi ve Genel Komutanı, İtalya Yüksek Meclisi Başkanı Don Pedro Fernandez de Castro'ya.

1615 yılı

NARH

BEN, HERNANDO DE VALLEJO, Krallık Hazinesi Yazmanı, Yüksek Kurul Üyesi, Miguel de Cervantes Saavedra tarafından yazılmış Kurul üyelerince incelenmiş *La Manchalı Don Quijote, İkinci Kesim* adlı kitabın, Majestelerinin izniyle basıldığını; her yaprağına dört *maravedi* fiyat biçildiğini; yetmiş üç yapraklık kitabın, bu fiyat üzerinden iki yüz doksan iki *maravedi* fiyatla satılmasına izin verildiğini kitabın başına konacak bu narhın imzamı taşıyan kitapla ilgili karara uygun olarak elde edilecek geliri belirleyeceğini, bunun üzerine çıkılmayacağını belgelemek üzere, bu belgeyi, Kurul Üyelerinin buyruğu ve Migue de Cervantes'in ricasıyla, Madrid'de, bin altı yüz on beş yılının yirmi bir Ekim günü imzaladım.

Hernando de Vallejo

ONAY BELGESİ

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA tarafından yazılmış, *La Mancha'lı Don Quijote*'nin İkinci Kesimi adlı kitabı inceledim; aslına uygun olmayan bir şey yoktur. Bu belge, Madrid'de, yirmi bir Ekim, bin altı yüz on beşte imzalanmıştır.

Doktor Francisco Murcia de la Llana

ONAY

YÜKSEK KURUL ÜYELERİNCE bana verilen görev ve buyruğa uygun olarak izin dilekçesinde adı geçen kitabı incelettim; dine ve genel aktöreye aykırı bir yanı yoktur, tersine temiz ve eğlenceli, birçok aktöresel öğüde yer veren bir kitaptır; basılmasına izin verilebilir.

Madrid, beş kasım, bin altı yüz on beş.

Doktor Gutierre de Cetina

ONAY

YÜKSEK KURUL ÜYELERİNCE bana verilmiş görev ve buyruğa uygun olarak, Miguel de Cervantes'in *La Manchalı Don Quijote'nin İkinci Kesim* adlı kitabını inceledim; kutsal Katolik dinimize ve genel buyruğa aykırı hiçbir şey içermemektedir; tersine, edepli ve hoş bir eğlenec sunmaktadır. Eski Yunanlılar bu tür eğlenceyi devletlerinde uygun görmüşlerdi; Bozio'nun *De Signis Ecclesiae*'nin ikinci cilt, onuncu bölümünde alıntı yaptığı Pausanias'ın dediği gibi, Spartalıların katı devletinde bile kahkahaya yontular dikilmiş, Teselya'lılar, kahkaha adına bayramlar düzenlemiş, Tullius'un birinci *Yasalar Üzerine*'de değindiği ve

Gönül coşkusu arasında bir mola

diyen ozanın dediği gibi, küskün gönülleri, hüzünlü ruhları sevindiren bir kitaptır. Yazar bunu, gerçekle şakayı, hoş olanla yararlı olanı, maneviyatla gülünçlüğü karıştırarak, ders vermeyi zarafete dönüştürerek başarmış, şövalye kitaplarının çökertilmesi yolundaki haklı amacına ulaşmış, başarılı bir şekilde, büyük bir beceriyle krallıklarımızı bu bulaşıcı hastalıktan temizlemiştir. Yazarın dehasına, milletimizin şanına ve şerefine yakışır, yabancı milletlerde hayranlık ve gıpta uyandıracak bir eserdir. Benim görüşüm budur.

Madrid, 17 Mart, 1615

Felsefe doktoru Joseph de Valdivielso

ONAY

MADRİD KENTİ MAJESTELERİNİN SARAYI psikopos naibi Senyor Doktor Gutierre de Cetina tarafından bana verilen göreve uygun olarak, Miguel de Cervantes Saavedra'nın *La Manchalı Becerikli Şövalye Don Quijote'nin İkinci Kesimi* adlı kitabını inceledim; içinde Hıristiyanlık'a yakışmayan örnek alınacak aktöreye, tinsel değerlere aykırı düşecek birşey bulamadım;

tersine bilgili ve yararlı şeylerle dolu olduğunu gördüm. Kitap hem amacına ulaşmada başarılı olmuş, aşırı salgın haline gelmiş, boş ve yalan şövalye kitaplarının kökünü kazımıştır, hem de İspanyol dilinde bilgili kişilerin haklı olarak nefret ettiği sıkıcı yapaylığa yer vermemiş, üstün yetenekli bir anlatım örneğidir. Kitapta sık sık değinilen zekice düşüncelerle ortaya konan, kötü huyların düzeltilmesini amaçlayan, Hıristiyanlık'ın ceza kuralları o kadar akıllıca korumaktadır ki, iyileştirilmek istenen hastalığa yakalanmış biri hiç düşünmediği anda, irkilmeden, çekinmeden, zevkle içtiği bu tatlı ve lezzetli ilaçla kötü huyuna tövbe edecek, dahası hem zevk hem ders almış olacaktır.

Birçokları yararlıyla eğlendiriciyi gereği gibi karıştıramamış, yumuşatamamış, bu yüzden bütün o yorucu çalışmalarını harcamışlardır; Diogenes'in filozofluğu ile bilgeliğine öykünemediklerinden küstahça, zevzekse, yalan yanlış, köpeksiliğine öykünmeye kalkmışlar, kendilerini dedikoducu dillere teslim etmişler; ele aldıkları kötü huyun sert bir kınamayı hakkettiğini göstermek için olmayan olaylar uydurmuş, rastlantıyla o güne kadar bilinmeyen bir yol bulmuşlar, böylece kötü huyu düzeltemeseler de hocalığını yapmışlardır. Bilgili kişilerin nefretini kazanmışlar, halkın da eğer varsa, güvenini yitirmişlerdir; reçetelerinin ve fütursuzca, tedbirsizce düzeltmek istedikleri kötü huyların eskisinden çok daha kötü durumda olması bütün çabaların aynı anda reçete veya ilaçları kabul etmeye hazır olamayacağını göstermiştir. Tersine kimi çıbanlara yumuşak, hafif ilaçlar çok daha iyi gelir, dikkatli ve bilgili bir hekim bu ilaçlarla istenen sonucu alır; bu sonuç da çoğu kez, bıçağın sertliğiyle sağlanandan çok daha iyidir.

Miguel de Cervantes'in yazıları ise hem ulusumuzda hem de yabancı uluslarda çok farklı bir etki yaratmıştır; bir mucizeyi görmek ister gibi İspanya, Fransa, İtalya, Almanya ve Flandre'ın hem saflığını, hem temizliğini hem de düşüncelerindeki yumuşaklığı alkışlarla karşıladığı kitapların yazarını

tanımak istiyor. Gerçekliğine tanıklık ederek bir olay anlatacağım: içinde bulunduğumuz bin altı yüz on beş yılının yirmi beş şubat günü, Toledo başpsikoposu saygıdeğer Kardinal Senyor Don Bernando de Sandoval y Rojas, Fransız büyük elçisini görmeye gelmişti, büyük elçi Fransız prensiyle İspanya prensesinin düğünüyle ilgili konuları konuşmak üzere gelmişti. Büyükelçiye eşlik eden, kibar ve zeki oldukları kadar yazına da meraklı, çok sayıda Fransız soylusu, bana ve diğer başpsikopos yardımcılarına gelip, o sırada gözde olan iyi kitapları sordular. Ben incelemekte olduğum bu kitaba değindiğimde, Miguel de Cervantes adını duyar duymaz, onu göklere çıkardılar; hem Fransa'da hem de Fransa'ya komşu krallıklarda yapıtlarının, hem aralarından birinin, birinci cildini neredeyse ezbere bildiği *La Galatea*'nın, hem de *Öyküler*'inin gördüğü büyük ilgiyi vurguladılar. O kadar övdüler ki kendilerini, bu kitabın yazarıyla tanışmaya çağırdım; çağrımı büyük bir coşku ve sevinçle karşıladılar. Yaşını, uğraşını, soyunu, konumunu tek tek sordular. Yaşlı, asker, aksoylu ve yoksul olduğunu söylemek zorunda kaldım; aralarından biri, şu can alıcı sözlerle yanıt verdi: "Yani böyle bir adamı İspanya çok zengin etmiyor, devlet hazinesi geçimini sağlamıyor mu?" Aynı düşünceyi paylaşan bir başka soylu atıldı ve büyük bir incelikle dedi ki: "Gereksinme onu yazmaya zorlayacaksa umarım hiçbir zaman fazla erince kavuşmaz. Böylece kendisi yoksul kalır, yapıtlarıyla herkesi zengin eder." Öyle sanıyorum yazdıklarım bir denetim tutanağı için fazla uzun; dalkavukça bir övgünün sınırında gezdiğini söyleyenler olabilir ancak kısaca anlattıklarımın gerçek oluşu, eleştirmenlerin kuşkusuyla benim kaygılarımı ortadan kaldıracaktır. Ayrıca bugün yalan, yapmacık ve düzmece sözlere gerçek birer karşılık görmeyi amaçlayan dalkavukluğa verebileceği birşeyi olmayana dalkavukluk yapılmaz.

Madrid, yirmi yedi Şubat, bin altı yüz on beş

Doktor Márques Torres

YETKİ BELGESİ

Siz MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA tarafından bize sunulmuş, *La Mancha'lı Don Quijote'nin İkinci Kesimi* adlı eğlenceli ve öğretici öykü kitabını büyük emeklerle yazdığınızı bildiren, basılması için gerekli izin ve yetkiyi ve yirmi sene ya da arzu ettiğimiz süre için hakkını vermemizi rica ettiğiniz dilekçeniz Yüce Kurulumuz tarafından incelendi; tarafımızdan konulmuş yasada aranan koşullar, adı geçen kitapta yerine getirildiğinden size bu yetki belgesini vermemiz uygun bulundu. Bu nedenle size veya yetkili kılacağınız kimseye yukarıda adı geçen kitabı belgenin verildiği tarihten geçerli olmak üzere, on yıl boyunca basma ve satma iznini ve ayrıcalığını bağışlıyoruz. Kitabın, krallıklarımızın basımcılarından sizin seçeceğiniz herhangi birinin, tarafımızdan verilen izin ve yetkiyle yapacağı her basımı, hazinemiz yazmanı Hernando de Valejo'nun paraflarını ve sonunda imzasını taşıyan, kurulumuz tarafından incelenmiş aslıyla birlikte basımın aslına uygun olup olmadığının incelenmesi için, kurulumuza sunulacaktır; ya da söz konusu basımın tarafımızdan atanmış bir düzeltmence aslıyla karşılaştırılarak incelenip düzeltildiğine ilişkin bir belge sunulacaktır. Adı geçen kitabı bu şekilde basacak olan basımcı yayın kurulumuz tarafından düzeltilip fiyatı belirlenmeden, kitabın ilk yaprağını basmayacak, yazara ya da yetki verdiği kişiye aslıyla birlikte kitabın yalnız bir tek örneğini teslim edecektir. Ancak düzeltme belgesi ve narh verildikten sonra, kitabın ilk yaprağını basabilecek, yetki belgenizi, onayımızı, resmi fiyat ve onay belgesini ekleyecektir. Yukarıda belirtilen şekli almadan, sizin veya başkasının kitabı satması yasaktır, satılırsa, adı geçen yasada ve Krallığımızın bu konudaki diğer yasalarında öngörülen cezalar uygulanacaktır. Verilen süre içinde, sizden yetki almadan kitabı basan ya da satan kişiden ceza olarak kalıp ve levhalarıyla birlikte, yapılan basımın dışında her ayrı basım için, elli bin *maravedi* alınacaktır. Bu cezanın üçte biri Hazinemize, üçte biri hükmü veren yargıca, üçte biri

de davacıya ait olacaktır. Kurulumuz, mahkemelerimizdeki başkan ve yargıçlar, sarayımız ve yüksek mahkemelerimizdeki, krallıklarımızın ve senyörlüklerimizin bütün kent, kasaba ve köylerindeki yargıçlar, şimdikiler ve bundan sonra bu görevlere gelecek olanlar, her biri kendi yetki alanında sizi koruyacak, bu yetki ve izin belgesine uyacaktır. Yetki belgesine aykırı herhangi bir davranışınız lütfumuzun geri alınması ve Hazinemize ödenecek on bin *maravedi*'yle cezalandırılacaktır. Madrid'de, bin altı yüz on beş yılının Mart ayının otuzuncu günü imzalandı.

KRAL

Kralımızın emriyle,
PEDRO DE CONTRERAS

SUNU

LEMOS KONTU'NA

OYNANMADAN ÖNCE kitap halinde basılmış piyeslerimi size yolladığım gün, hatırımda yanlış kalmadıysa, Don Quijote'nin, efendimizin elini öpmeye gelemeyeceğini, hâlâ at sırtında dolaştığını söylemiştim. Şövalyemiz, bugün yine atına atlıyor ve yeniden sefere çıkıyor, amacına ulaşabilirse, efendimize küçük bir hizmette bulunmuş olacağını umuyorum, çünkü, «İkinci Kitap» adı altında yayınlanan ve dünyanın dört bir yanını kaplayan düzmece bir Don Quijote'nin şahsınızda uyandırdığı tiksintiyi, sıkıntıyı ortadan kaldırmam için çeşitli çağrılar almaktayım. Bu konuda en büyük arzuyu Çin imparatoru gösterdi. Bir ay önce, Çince, özel bir mektup yolladı bana, Don Quijote'yi istiyor, daha doğrusu göndermem için yalvarıyordu: İspanyolca öğretim yapan bir kolej kurmak niyetindeymiş ve bu dili öğretecek kitabın da Don Quijote olmasını istiyormuş. Ayrıca, beni de kolej müdürü yapacakmış. Mektubu getiren adama, majestelerinin birkaç kuruş yollayıp yollamadığını sordum. «Aklına bile gelmedi» diye karşılık verdi ulak. «Peki yavrucuğum» dedim adama, «günde on, on beş fersah

yol olarak, daha doğrusu, geldiğiniz hızla Çin'e dönün. Ben bu uzun yolculuğa dayanamam. Hem hastayım, hem de meteliksiz. Hele bu sonuncu derde kral bile dayanamaz, Napoli'de öyle rektörlük, profesörlük gibi sıfatlara aldırmadan beni koruyan, destekleyen, beni umduğundan fazla ihsanlara boğan, ünlü Comte de Lemos'um var.»

Bunu dedikten sonra onu yolcu ettim, şimdi de sizden izin istiyorum, yakında efendimize, Deo volente (Tanrı'nın izniyle) dört ayda bitirmeyi umduğum Persiles ile Sigismunda'nın Çalışmaları adlı kitabını sunacağım. Bu, bizim dilde yazılmış kitapların —güldürü türünde tabii— en iyisi ya da en kötüsü olacak. Ama «en kötüsü» dediğime pişman oldum bile çünkü dostların dediğine bakılırsa, büyük bir başarı elde edecekmiş.

Efendimiz, kendisi için dilediğim bütün sağlığa sahip olur inşallah, Persiles, ellerinizden öper. Hizmetkarınız olan ben de ayaklarınızdan öperim. Madrid, ekimin son günü, bin altı yüz on beş.

Efendimizin hizmetkarı,

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

ÖNDEYİŞ

Okuyucuya

HEY ULU TANRIM! Basit ya da bilgili okuyucu, Tordesillas'ta peydahlanıp Tarragona'da dünyaya gelen Don Quijote'nin yazarına hiç acımadan, hırsla saldıracağımı sandığın şu öndeyişi okumak için kim bilir ne kadar sabırsızlanıyorsundur? Ama sana bu zevki tattırmayacağım, saldırılar ancak küçük ruhlarda tepki yaratır, ben bu kuralın dışında kalacağım. O yazara eşek, aptal, küstah falan dememi beklersin, ama yağma yok. İşlediği günah yeter ona. İnsan, yatağını nasıl yaparsa, öyle yatarmış, canı cehenneme! Yalnız, sanki zamanın akıp gitmesine engel olmak elimdeymiş ve kolumu, savaşların en parlağında değil de bir meyhanede yitirmişim gibi, bana çolak ihtiyar demesine üzüldüm. Yaralarım, dışarıdan bakanların gözünü kamaştırmıyorsa da onların nereden geldiğini bilenlerce saygı görüyor hiç olmazsa. Çünkü her gerçek asker, düşmanın önünden

kaçmaktansa, ölümü yeğ tutar. Bu konudaki inancım öylesine sağlamdır ki o günü tekrar yaşamak zorunda kalsam, öleceğimi bilsem, yine de seve seve katılırdım o harika savaşa. Bir askerin yüzündeki göğsündeki yaralar, bütün insanlığı onurlu ve haklı bir övünce dayanan günlere götüren kılavuzlardır. Hem sonra şunu da unutmamak gerekir ki insan ak saçlarla değil, yıllar geçtikçe bilenen zekasıyla yazar kitapları. Bir de bana hırslı demesine ve sanki hırsın ne olduğunu bilmezmişim gibi, kalkıp ders vermesine üzüldüm. Açıkça ve içtenlikle söyleyeyim ki yeryüzündeki iki çeşit hırstan ancak birini tanırım ben. Dürüst, soylu ve haklı bir ilerleme hırsı. Bu dediğim doğruysa —ki doğrudur— o zaman, hiçbir papazın, hele Santa Hermandad papazının ardından gitmediğim açıkça ortaya çıkmaktadır. Eğer yazar bunu, örnek aldığı kişi adına söylemişse, yüzde yüz yanılmış, çünkü ben o büyük yazarın[1] dehasına inanıyor, eserlerine ve çalışma ile geçmiş yaşamının değerine saygı duyuyorum. Bununla birlikte, eserlerimin öğretici olmaktan çok yerici olduğunu, ama yine de onları güzel bulduğunu söyleyen bu sayın yazara teşekkür ederim. Bildiğin gibi, bir hikaye ancak kusursuz olduğu zaman güzel gelir insana.

Sevgili okuyucu, şimdi bana, pek ileri gitmediğimi alçakgönüllülük sınırları içinde kaldığımı söyleyeceksin, biliyorum. Haklısın, çünkü zaten gönlü yaralı birini daha çok üzmemek gerektiği kanısındayım, bu sayın bayın da epey üzüldüğünü sanıyorum, baksana, krala dil uzatmışçasına adını gizliyor, uydurma bir soyadı kullanıyor. Eğer günün birinde onunla karşılaşırsan, ken-

[1]Lope de Vega.

dimi hakarete uğramış saymadığımı, şeytanın insanları nasıl kışkırttığını çok iyi bildiğimi, bu kışkırtmalardan birinin de insana, hem para, hem ün getirecek bir kitap yazabileceği konusunda boş umutlar vermek olduğunu söyle, sözümün doğruluğunu göstermek üzere de büyük bir incelikle, tatlı tatlı, şu hikayeyi anlat kendisine:

Sevillla'da bir deli varmış, bu deli, bir delinin aklına gelebilecek en çılgınca şeyi yapmaya karar vermiş. Kamıştan, ucu sivri bir boru kesmiş, sonra sokaktan ya da başka bir yerden bir köpek bulmuş, boruyu gerekli yere sokmuş, köpeği yusyuvarlak yapana kadar üflemiş. Bundan sonra da hayvanın karnına şöyle hafifçe iki şamar indirmiş, başına toplanan kalabalığa dönmüş «Köpek şişirmenin kolay bir iş olduğunu sanıyor musunuz hâlâ?» diyerek hayvanı salmış.

«Kitap yazmanın kolay bir iş olduğunu mu sanıyorsunuz?»

Okuyucu dostum, bu hoşuna gitmezse, ona şu hikayeyi de anlatabilirsin, burada da bir deliyle bir köpek var:

Kurtuba'da da başka bir deli yaşarmış, tepesinde pek de hafif olmayan bir mermer ya da taş parçası taşırmış hep, uyuklayan bir köpeğe rastladı mı, yanına gidip taşı küt diye üstüne bırakırmış. Canı yanan köpek, ardına bile bakmadan, uluya uluya kaçıp gidermiş. Günün birinde aynı şeyi bir tuhafiyecinin köpeğine yapmış. Adamsa köpeğini çok severmiş. Taş kafasına düşünce, köpek ulumaya başlamış, bunu gören efendisi, öfkeyle yerinden fırlamış, mezurasını kaptığı gibi delinin tepesine çökmüş ve pestilini çıkarana dek dövmüş, her vuruştan sonra şöyle diyormuş:

«Pis serseri! Vah benim epanyölüm! Sefil herif, görmedin mi köpeğimin epanyöl olduğunu?»

Ve epanyöl diye diye, kaçığı turşuya çevirmiş. Bu dayaktan sonra azıcık uslanan deli, bir ay evden dışarı çıkmamış, ama bir ay sonra yine o çılgınca oyuna başlamış, hem de daha büyük bir taşla. Her köpeğin başına dikiliyor, uzun uzun bakıyor, ama bir türlü taşı üstüne bırakamıyor, şöyle diyormuş kendi kendine:

«Bu da epanyöl herhalde. Aman dikkat!»

Zaten, ister dogue, ister roquet cinsi olsunlar, rastladığı bütün köpekler epanyölmüş artık ve bizimki taşı atamıyormuş. İşte böyle, bizim yazar da bundan böyle, taş kadar sert olmasalar bile son derece kötü olan kitaplarına koymaya kalkışmaz artık o kötü dehasını.

Ayrıca ona, kitabıyla ekmeğimi elimden alacağından korkmadığımı söyle. Perde aralarında oynanan ünlü La Perendenga'yı düşünüp şöyle karşılık veriyorum kendisine: «Huzurun avucumun içinde İsa da herkesin Tanrı'sıdır.» Kötü kaderimin indirdiği darbelere rağmen, herkesçe bilinen cömertliğiyle beni ayakta tutan ünlü ve imanı bütün Comte de Lemos'a Tanrı uzun ömür versin! Ve yeryüzünde tek bir basımevi kalmasa da bana karşı Mingo Revulgo'nun mısralarındaki harf sayısından daha çok kitap basılsa da yaşasın Toledolu pek ünlü ve iyiliksever Arşövek Don Bernardo de Sandoval y Rojas! Bu iki büyük senyor, dalkavukluk ve yağcılık etmediğim halde sadece yüreklerinin iyiliği yüzünden, bana ihsan yağdırmaktalar. Bunun için kendimi, Tanrı'nın en talihli kulu kadar mutlu ve varlıklı hissediyorum. Böyle bir şerefe ancak yoksul kişiler erebilir, ama günahkarlar eremez, yoksulluk insanın soyuna sopuna gölge düşürebilir ama iyice karart-

maz. Erdem kendiliğinden parıldadığı ve yoksulluğun doğurduğu bütün engelleri aştığı için, yoksul insan sonunda soylu ve yüce kişilerin hem saygısını hem de lütfunu kazanır. Ona daha başka bir şey söyleme. Ben de sana daha başka bir şey demeyeceğim, yalnız şuna dikkat et Don Quijote'nin bu ikinci bölümü, birinci bölümle aynı kumaştandır ve aynı elden çıkmıştır. Burada hani deyim yerindeyse, büyüyen, günün birinde herkes gibi ölüp giden ve gömülen bir Don Quijote bulacaksın. Böylece, bundan sonra hiçkimse onun hakkında laf edemeyecek. Anlatılanlar yeter, ayrıca, bir daha kimsecikler buna kalkışmasın diye, dürüst bir adamın bu bilgece çılgınlıkları anlatınış olması da yetişir, çünkü iyiliğin bile fazlası zararlıdır, ender olursa, kötülük dahi değer kazanır. Ha, az kalsın unutuyordum. Persiles'i bitirmek üzereyim, Galatea'nın ikinci bölümünü de.



I. BÖLÜM

Papazla Berberin, Hastalığı Sırasında Don Quijote'yle Konuşmaları

Cide Hamete Benengeli'nin kitabın ikinci bölümünde (yani Don Quijote'nin üçüncü seferini anlatan bölümde) dediğine göre, papazla berber, geçmişi hatırlatmamak için, bir aya yakın dostlarını görmeye gitmemişler. Ama bu, yeğenle kahya kadını ziyaret etmelerine engel değilmiş tabii, iki kadına, Don Quijote'ye iyi bakmalarını tembih etmişler, hem yüreğine, hem de bütün bu kötülüklerin kaynağı olan beynine iyi gelecek, güçlendirici yemekler vermelerini istemişler, kadınlar da

zaten ellerinden geleni yaptıklarını, bundan sonra da yapmaya devam edeceklerini söylemişler, ayrıca, efendilerinde iyiye doğru bir gelişme gördüklerini de belirtmişler. Bu haber, papazla berberi pek sevindirmiş, bu güzel ve gerçek hikayenin ilk kesiminde okuduğunuz gibi, onu büyüleyip öküz arabasıyla eve getirdiklerine pek memnun olmuşlar. Yalnız, iyileşmeye yüz tuttuğuna pek inanamamışlar, bu haberin doğruluğunu araştırmak üzere, gidip kendisini görmeye karar vermişler, bununla birlikte, daha yeni kabuk bağlamış bir yarayı yeniden kanatmamak için, gezginci şövalyelik konusuna hiç değinmeyelim demişler. Gittiklerinde şövalyeyi yatakta bulmuşlar, sırtında yeşil bir gecelik, başında da Toledo işi, kırmızı bir takke varmış, öyle kuru, öyle sarıymış ki gören mumya sanırmış. Onları sevinçle karşılamış, sağlığı ile ilgili sorulara akıllı uslu karşılıklar vermiş, pek süslü cümlelerle konuşmuş. Söz, dönmüş dolaşmış, devletin varoluş nedenlerine, yönetim biçimlerine gelmiş. Bizimkilere göre devlet, yolsuzlukları düzelterek, suçluları cezalandırarak, birtakım yasaları değiştirerek, yerine yenilerini getirerek yönetilirmiş. Sizin anlayacağınız, üç ahbap çavuşların her biri, o anda yeni bir yasa koyucu, yeni bir Lykurgus, başarılı bir Solon olmuş çıkmış, devleti tepeden tırnağa eleştirmişler, bir potaya koymuşlar, alt üst etmişler, sonra yepyeni bir şey çıkarmışlar. Don Quijote, ele alınan her konuda son derece akıllı laflar ediyormuş, iki kafadar, şövalyenin gerçekten iyileştiğine karar vermişler.

Bu konuşma sırasında yeğenle kahya kadın da odadaymışlar, efendilerinin iyileştiğini görünce, Tanrı'ya şükretmeye başlamışlar, derken, papaz ilk kararından caymış, Don Quijote'nin tam iyileşip iyileşmediğini

anlamak üzere, sözü, gezginci şövalyelik konusuna getirmiş, papazın anlattığına göre, Türkler, büyük bir donanma ile Akdeniz'e inmeyi düşünüyorlarmış, ama kasırganın ne yana eseceği bilinmiyormuş. Bu haberler, her yılki gibi, bütün Hıristiyan ülkelerini büyük bir korkuya salmışmış, kral hazretleri de bu yüzden, Napoli, Sicilya ve Malta kıyılarını savaş için hazırlatmış.

— Kral hazretleri, düşmana apansız yakalanmamak için, emrindeki krallıkları zamanında uyarmakla, ileri görüşlü bir savaşçı gibi davranıyor, dedi Don Quijote, yalnız bu konuda benim fikrimi sorsalardı, şu anda akıllarının köşesinden geçmeyen bir öğüt verirdim kendilerine.

"Vah zavallı Don Quijote!" diye düşündü papaz, "Tanrı seni korusun! İşte yine o çılgınlık uçurumunun ta dibine yuvarlandın!" O anda aynı şeyleri düşünen berber, şövalyeye vereceği öğüdün ne olduğunu, bunun, yöneticilere bol bol sağlanan o saçma sapan öğütlere benzeyip benzemediğini sordu.

— Hayır, bay tıraşçı, diye çıkıştı Don Quijote, benim vereceğim öğüt, tam tersine, son derece akıllı uslu.

— Ben de sizinki için söylemedim zaten, diye karşılık verdi berber, ben diyorum ki yaşantının da gösterdiği gibi, krallara verilen öğütlerin çoğu, uygulanması olanaksız, hem krala, hem ülkesine zararlı, saçma sapan şeylerdir.

— Benimki uygulanması olanaksız olmadığı gibi, saçma sapan da değil, dedi Don Quijote. Bir akıl hocasının düşünebileceği en kolay, en doğru, en ustaca, en çabuk akla gelen öğüt bu.

— Senyor Don Quijote, dedi papaz, iyice meraklandırdınız bizi.

— Şu anda söylemeye hiç de niyetim yok, çünkü bakarsın yarın sabah kral danışmalarının kulağına gider ve hakkım olan ödüllere başkaları konar.

— Ben kendi payıma, Tanrı adına yemin ederim ki dedi berber, bunu ne krala, ne kurala, ne de başka kimseye söylerim, bu yemini de bir türküden öğrendim. Adamın biri hem yüz altınını, hem de yollu katırını çaldırmış ve bunu krala şikayet etmek üzere bir türkü yakmış, işte orada geçiyordu yemin.

— Ben bu türküyü hiç duymadım, dedi Don Quijote, ama sayın berberin iyi bir insan, yemininin de sağlam olduğunu bilirim.

— Ayrıca, ben de kendisine kefilim, diye söze karıştı papaz, son yargı gününden korktuğu için, dilini yutacak, ağzını açıp tek kelime söylemeyecektir.

— İyi ama sayın papaz efendi, size kim kefil olacak? diye sordu Don Quijote.

— Bizleri her türlü sırrı saklamaya zorlayan mesleğim.

— Tamam öyleyse, diye bağırdı Don Quijote, bana sorarsanız, tutulacak yol tektir. Kral hazretleri, tellal çıkartarak İspanya'daki bütün gezginci şövalyeleri, belli bir günde sarayına çağırmalıdır. Yarım düzine şövalye gelse bile bakarsın içlerinden biri çıkar, tek başına Türk donanmasını yener, duman eder. Şimdi beni iyi dinleyin baylar, bu dediğimin doğruluğunu göstereceğim size. Söz gelişi, tek bir şövalyenin sanki hepsinin boynu aynıymış ya da karşısındakiler insan değil de şeker kamışıymış gibi, iki yüz bin kişilik orduyu kılıçtan geçirmesi görülmedik şey midir? Romanlar bu gibi maceralarla dolu değil midir? Gerçi böyle bir şey benim için büyük talihsizlik olurdu (dikkat edin, başkası için

değil, benim için diyorum), ama ünlü Belianis ya da Amadis de Gaula'nın sayısız hısımlarından biri bugün yaşasaydı da Türk ordusuna saldırsaydı, heriflerin postuna metelik vermezdim doğrusu! Benim inancım odur ki Tanrı bizlere acıyacak, eski şövalyeler kadar anlı şanlı olmasa bile cesaret yönünden onlara denk bir şövalye gönderecektir. Daha fazla konuşmak istemiyorum. Tanrı ne demek istediğimi biliyor.

— Ay, diye bağırdı yeğen, amcam yeniden gezginciliğe başlamak istemiyorsa kafamı kessinler.

— Türk donanması dilediği kadar gemiyle ister Akdeniz'e insin, ister Karadeniz'e çıksın, vız gelir, ben gezginci şövalye doğdum, öyle öleceğim, diye karşılık verdi Don Quijote. Bir daha söylüyorum, Tanrı ne demek istediğimi biliyor.

O anda berber söze karıştı:

— Baylar, dedi, izin verirseniz bir zamanlar Sevilla'da geçmiş, içinde bulunduğumuz duruma pek uyan bir olayı anlatayım size.

Don Quijote'yle papaz bu teklifi kabul ettiler ve berber, hepsinin dikkatli bakışları altında anlatmaya başladı.

«Sevilla'daki tımarhanede aklından zoru olduğu için oraya yatırılmış biri varmış. Bu adam, Osuna'da kilise hukuku okumuş, birçoklarına göre, hani Salamanca'da okumuş olsa bile çıldırırmış. Birkaç yıllık bakımdan sonra, bizim hukukçu iyileştiğine karar vermiş. Tanrı aklını geri verdiğine göre, kendisini içinde bulunduğu bu acıklı durumdan kurtarması dileğiyle başpiskoposa üst üste mektuplar yazmış, ısrarla yalvarmış, serbest bırakılması için en akıllıca kanıtları ileri sürmüş, kendi payına düşen mirası da almak isteyen hısımları-

nın kendisini buraya kapattırdıklarını ve bu açık gerçeğe rağmen, ömrünün sonuna dek deli gömleği içinde kalmasını istediklerini belirtmiş. Başpiskopos, bu akıllı uslu mektuplara kanmış, adamlarından birini, hukukçunun yazdıklarının doğruluğunu anlamak, hastanın kendisiyle konuşmak, eğer iyileştiyse, serbest bıraktırmak üzere tımarhane müdürüne göndermiş. Adam tımarhaneye gitmiş. Müdür ona, hukukçunun hâlâ zırdeli olduğunu söylemiş, kendisinin de göreceği gibi, bir süre akıllı uslu konuştuktan sonra, yine zırzopluk etmeye başladığını ve bu işin günlerce sürüp gittiğini anlatmış. Piskoposun adanu bunu kendi gözleriyle görmek istemiş, hukukçu ile bir saatten fazla konuşmuş, bizimki bu süre içinde en ufak bir hata yapmamış, tam tersine, öyle güzel laflar etmiş ki rahip gerçekten iyileştiğine inanmış. Hukukçu, konuşma sırasında müdürün de hısımlarından yana olduğunu söylemiş. Gittikçe artan iyileşme belirtilerine rağmen, ailesinin verdiği rüşvetleri yitirmemek için böyle davrandığını, kendisine deli raporu vermeye devam ettiğini sözlerine eklemiş. Dediğine göre, en büyük derdi servetiymiş, çünkü bu servete göz diken hısımları, türlü oyunlar çeviriyor, kendisini insan olarak yaratmak lütfunda bulunan Tanrı'nın buyruğuna bile karşı geliyorlarmış. Sözün kısası, bu konuşmaları ile müdürü kötü niyetli, ailesini de ruhsuz ve açgözlü insanlar olarak tanıtmış, kendisiyse, dünyanın en aklı başında adamı... Bunun üzerine rahip, bizimkini yanına alıp, yazılanların doğruluğunu kendi gözleriyle görsün diye, piskoposa götürmeye karar vermiş. Ve büyük bir iyi niyetle, müdürden, hukukçunun elbiselerini istemiş, müdür, adamın hâlâ deli olduğunu, yapacağı şeye dik-

kat etmesi gerektiğini hatırlatmış. Bakmış ki rahip söz dinlemiyor, piskoposun öyle buyurduğunu düşünerek boyun eğmek zorunda kalmış, hukukçunun hâlâ yepyeni duran, son derece şık elbiselerini verdirmiş. Bizimki üstündeki deli gömleğini, çıkarıp bu akıllı adam elbiselerini giymiş, sonra, yola çıkmadan önce tımarhanedeki arkadaşları ile vedalaşmak üzere rahipten, birkaç dakika izin istemiş. Rahip razı olmuş ve bu talihsiz insanları görebilmek üzere, onunla birlikte gitmiş, birkaç da hasta takılmış artlarına. O an için uslu uslu oturan bir zırdelinin kafesine varmışlar.

— Kardeşim, demiş hukukçu, eve dönüyorum, benden bir isteğiniz var mı? Gerçi ben buna layık değilim, ama iyiliği ve lütufkarlığı sonsuz Tanrı aklımı geri verdi, iyileştim artık, delilikten kurtuldum. Demek ki Tanrı'nın yapamayacağı şey yok. Onun için, bütün kalbinizle güvenin yaratana. Madem ki beni eski halime getirdi, kendisine güvenirseniz, sizi de iyileştirebilir. Size güzel yiyecekler göndermeye çalışacağım, kendi yaşantılarıma dayanarak söyleyebilirim ki bütün çılgınlığımız midemizin boş, kafamızın da hava cıva ile dolu olmasından ileri geliyor. Kendinize iyi bakın dostum, iyi bakın! Çünkü felaketler sırasında insanı çökerten, ölüme sürükleyen şey, zayıflıktır.

Zırdelinin kafesinin tam karşısında başka bir kafes varmış, burada pılıpırtı üstünde çırılçıplak yatan bir deli yerinden doğrulmuş, avazı çıktığı kadar bağırarak, iyileşip gidenin kim olduğunu sormuş.

— Benim, kardeşim diye karşılık vermiş hukukçu, iyileştim, burada işim kalmadı artık, bu lütfundan ötürü Tanrı'ya şükürler ediyorum.

— Ağzından çıkan lafa dikkat et hukukçu, diye bağır-

mış deli, şeytan seni doğru yoldan ayırmasın! Bırak bu saçmalıkları da uslu uslu hücrene dön, böylece geri gelme zahmetinden de kurtulursun,

— İyileştiğimi kesinlikle biliyorum ben, diye karşılık vermiş bizimki geri meri dönmeyeceğim.

— Sen mi iyileştin? Hadi bakalım, görürüz! Tanrı seni korusun, ama ben, yeryüzünde gücünü temsil ettiğim Juppiter[1] adına, yemin ederim ki seni iyileşmiş sayan ve serbest bırakan Sevilla kentine yaman bir ceza vereceğim, yüzyıllar boyu unutamayacak bunu, amin! Fırlatma hukukçu sen de! Hiç olmazsa, sen, sesi gök gürültüsü, okları birer şimşek olan benim, yani Zeus'un bu dediklerini yapabileceğini bilmiyor musun? Ama şu bilgisiz kent halkını cezalandırmak için çok şey yapmayacağım. Bu tehdidi savurduğum andan sonra, tam üç yıl o kent ve çevresine bir damla yağmur düşmeyecek. Demek sen iyileştin, aklın başına geldi, elini kolunu sallayarak buradan çıkıp gideceksin, ha? Bense deliyim diye, elim kolum bağlı, şu kafeste yatıp duracağım? Peki ben de yağmur yağdırırsam ne olayım!

Herkes delinin sözlerini dinliyor, hareketlerini gözlüyormuş, derken bizim hukukçu, rahibe dönmüş, ellerine sarılmış:

— Korkmayın senyor, demiş, sakın bu delinin laflarına aldırmayın, o Juppiter'se, ben de Neptunus'üm,[2] o yağmur yağdırmasa da suların babası ve tanrısı benim, dilediğim zaman, dilediğim yere yağarım.

Bunu duyan rahip:

— İyi ama senyor Neptunus, demiş, sayın Juppiter'i de pek kızdırmaya gelmez. Onun için, burada kalın siz.

[1]Juppiter. Yun. Zeus.
[2]Neptunus. Yun. Poseidon.

Boş vakit bulunca, yine gelir sizi ararız.

Müdür ve öteki hekimler gülmeye başlamış, Rahip de azıcık bozulmuş, ama bir kere olan olmuş. Hukukçuyu soyup tekrar kafesine kapatmışlar. İşte baylar, benim hikaye bu kadar.

— Peki berber efendi, dedi Don Quijote, ille de anlatmak istediğiniz hikaye bu muydu? Ah berber efendi, ah! Elek bezinden baktığı zaman bile bir şey göremeyen insan, iyice kör demektir! Zeka, değer, güzellik, soyluluk gibi konularda kıyaslama yapmanın çirkin ve hiçkimsenin hoşuna gitmeyen bir şey olduğunu bilmez misiniz? Hayır, berber efendi, hayır, ben deniz tanrısı Neptunus değilim, pek akıllı sayılmasam da hiçkimsenin kalkıp bana akıllı demesini istemem. Ben yalnızca, dünyaya, gezginci şövalyelerin yaşadığı mutlu çağa dönmemekle işlediği hatayı göstermeye çalışıyorum. Ama içinde yaşadığımız şu çağ, geçmiş yüzyıllar gibi bir mutluluğa layık değil, oysa eskiden, o güzelim çağlarda krallıkların savunmasını, genç kızların korunmasını, kimsesizlere yardım etme, burnu büyükleri cezalandırma, alçakgönüllüleri armağanlara boğma işini gezginci şövalyeler üstlerine almışlardı. Bugünkü şövalyelerse, zırh yerine sırtlarına geçirdikleri Şam işi kumaşlardan yapılma, süslü püslü giysileri, ipeklileri her şeye üstün tutuyorlar. Artık dağda bayırda yatan, güneşte kavrulan, tepeden tırnağa silahlı tek bir şövalyeye rastlayamazsınız, eski gezginci şövalyeler gibi, uykusu geldiği halde kargısına yaslanıp atının sırtında nöbetine devam eden, gözünü bile kırpmayan insan göremezsiniz bugün. Bana şöyle bir şövalye gösterebilir misiniz ki ormanlardan geçsin, tepeleri aşsın, yamaçlardan insin, bitkisiz ve ıssız bir kumsala, hemen her zaman

fırtınalarla çalkalanan bir deniz kıyısına gelsin, orada bulduğu küreksiz, yelkensiz bir kayığa hiç duraksamadan binsin, göklere dek yükselen dalgalara aldırmadan yiğitçe denize açılsın. Eski şövalyeler, bunun gibi sayısız fırtınalara karşı koyar, günlerce, aylarca dalgalar içinde çalkalandıktan sonra, kendilerini, kayığa bindikleri yerin fersah fersah ötesindeki bir kıyıda bulurlardı, karşılarındaki o bilinmeyen ülkeye çıkarlardı hemen, başlarına, değil parşömen üzerine yazılmaya, bronz üzerine kazılmaya değer bir sürü macera gelirdi. Bugünse, tembellik acarlığa, aylaklık çalışkanlığa, günah erdeme, ödleklik yiğitliğe ve gezginci şövalyelerin yarattığı o altın çağdaki silahşörlüğe ağır basıyor. Söyleyin hele, Amadis de Gaula'dan daha yiğit, daha dürüst şövalye geldi mi şu yeryüzüne? Palmerin de Inglaterra'dan daha akıllı, Tirante el Blanco'dan daha tatlı dilli, daha sevimli, Lisuarte de Grecia'dan daha çelebi, Don Belianis'ten daha çok yara almış, daha çok yara açmış, Perion de Gaula'dan daha gözüpek, Felixmarte de Hircania'dan daha atılgan, Esplandian'dan daha içten, Cirongilio de Tracia'dan daha ince, Rodamonte'den daha yiğit, Kral Sobrino'dan daha ihtiyatlı, Rinaldo'dan daha yılmaz, Orlando'dan daha yenilmez, Turpin'in *Gökbilim* adlı kitabında ileri sürdüğüne göre, Ferrare Dükleri'nin atası olan Ruggero'dan daha zarif, daha kibar şövalye gördünüz mü? Evet, papaz efendi, bütün bu insanlar ve adlarını sayabileceğim daha birçokları gezginci şövalyeydiler. Şövalyeliğin şan ve şerefiydiler. Bana sorarsanız, kral hazretlerine böyle insanları salık veririm, ararsa, pekâlâ bulabilir. Böylece hem bir sürü masraftan kurtulur, hem de Türk donanmasını kolayca alt eder. Şimdilik nerede olduğumu bildire-

meyeceğim kendisine, çünkü papaz efendi beni buraya hapsetti, yalnız, berber efendinin deyimiyle Juppiter yağmur yağdırmaktan kaçındığına göre, keyfim istediği zaman ben kendim yağmur olup gereken yere düşeceğim. Bunu da sayın bay tıraşçı anlattıklarını kavradığımı görsün diye söylüyorum.

—Senyor Don Quijote, dedi berber, doğrusunu isterseniz, o hikayeyi anlatırken bir art düşüncem yoktu, Tanrı da biliyor ya, niyetim tertemizdi, Efendimiz sözlerimden alınmamalıdır.

— Alınıp alınmamak benim bileceğim iştir, diye karşılık verdi Don Quijote.

Bu sırada papaz lafa karıştı:

— Şu ana dek hiç ağzımı açmadım, dedi, ama senyor Don Quijote'nin az önceki sözlerinden doğan ve içimi kemiren bir kaygıyı açığa vurmadan edemeyeceğim.

— Ne isterseniz söyleyin papaz efendi, dedi Don Quijote. İçinizi ya da dışınızı kemiren ne varsa, hepsini dile getirebilirsiniz, çünkü en önemli şey, vicdanımızın rahat olmasıdır.

— Konuşmama izin verdiğinize göre, şunu belirtmek isterim ki senyor Don Quijote'nin adını andığı bütün o gezginci takımının gerçekten yaşadığına, bizim gibi etten kemikten yapılma insanlar olduklarına bir türlü inanamıyorum, bence, bunların hepsi uydurma, masal, düzmece. Uyanık, daha doğrusu, yarı uyanık insanların gördüğü düşler bunlar.

— İşte yeni bir yanılgı örneği daha, diye karşılık verdi Don Quijote, o şövalyelerin yaşadığına inanmak istemeyen pek çok insan bu yanılgıya düşmüştür, ben birçok yerde birçok kişiyle bu konuyu tartışmış, bu ön-

yargıyı yok etmeye çalışmışımdır, ama doğruyu, yani Amadis de Gaula'nın gerçekten yaşadığını gösterememişimdir, oysa kendi gözlerimle görmüş gibi eminim. Amadis de Gaula, uzun boylu, temiz yüzlü, kara ve güzel sakallı bir insandı, bakışı tatlı sertti, az konuşur, geç kızar, tez yatışırdı. Onun gibi şövalye romanlarında adı geçen bütün öteki kahramanları da anlatabilirim size, çünkü maceralarına, başarılarına ve karakterlerine dayanarak, mantık yoluyla, tenlerinin rengini, boylarını poslarını tahmin edebiliyorum.

— Senyor Don Quijote, sizce, dev Morgante'nin boyu ne kadardı acaba? diye sordu berber.

— Devlerin yaşayıp yaşamadıkları konusunda çeşitli görüşler vardır, diye karşılık verdi Don Quijote, bununla birlikte, doğruluğundan hiçkimsenin kuşkulanmayacağı kutsal kitapta Filistin olaylarından söz edildiğine göre, yedi buçuk arşın boyundaki dev Golias yaşamış demektir, eh, yedi buçuk arşın da az şey değildir. Sonra, Sicilya'da öyle iskeletler bulunmuştur ki bu kemiklerin sahibi olan yaratıkların kulelerden daha yüksek oldukları sonucuna varılmıştır, geometrik bir gerçek bu. Morgante'ye gelince, boyunu kesinlikle bilmiyorum, ama pek büyük olduğunu da sanmıyorum, bu inancım şuradan geliyor. Maceralarının geçtiği romanlarda çoğu kez bir dam altında yattığını okumuşumdur, onu alabilecek kadar büyük ev bulunduğuna göre, pek uzun boylu olmaması gerekiyor.

— Doğru, dedi papaz.

Ve onun zırvalarını dinlemeye bayıldığı için, hepsi birer gezginci şövalye olduklarına göre, Rinaldo de Montalban, Orlando ve On İki Fransız Beyi'ni nasıl canlandırdığını sordu.

— Rinaldo için şunları söyleyebilirim, dedi Don Quijote, geniş yüzlü, kızıl tenliydi, bakışları kuşkulu, gözleri biraz fırlaktı, hırçın, buluttan nem kapan, yok yere öfkelenen bir insandı, hırsızlarla, çapulcularla düşüp kalkardı. Roland, ya da Rotolando, Orlando'ya gelince (romanlarda bu üç adla da anılır çünkü), bana kalırsa, orta boylu, geniş omuzlu, hafif eğri bacaklıydı, yanakları esmer, sakalı kızıldı, vücudu epey kıllıydı, bakışı korkunçtu, pek az konuşurdu, ama çok nazik ve terbiyeli bir adamdı.

— Eğer Orlando bu dediğiniz gibiyse, diye karşılık verdi papaz, güzel Angelica'nın, onu bırakıp tüysüz, küçük Mağriplinin çekiciliğine, inceliğine, sevimliliğine kapılmasını hoş karşılamak gerekir. İnce Medoro'yu, şu Orlando yabanisine üstün tutmakta tepeden tırnağa haklıymış kız.

— Papaz efendi, diye cevap verdi Don Quijote, bu Angelica beyinsizin, farfaranın biriydi, erkek budalasıydı, güzel olduğu kadar da aptaldı, herkes biliyordu bunu, bir sürü beyi, yiğit ve bilge insanı reddettikten sonra, gidip kadın kılıklı o tüysüz oğlana tutuldu, herifin, tatlı dilinden başka niteliği yoktu. Nitekim, güzelliğini öve öve göklere çıkaran ünlü ozan Ariosto bile yaptığı bu aşağılık seçmeden sonra, pek de dürüst olmayan öteki maceralarını anlatmayı gereksiz bulmuş, şu dizeleri söyleyerek onu terk etmiştir:

> Catay kralını kendine aşık edişine gelince,
> Benden daha usta bir ozan gelir anlatır belki.

Peygamberce bir laf bu, İspanyolca'da ozanlara *vates* adı verilir, kahin, demektir bu. Nitekim, Ariosto'dan sonra, Endülüslü tanınmış bir ozan[1] bu güzelin gözyaşla-

rını, Kastillali büyük bir ozan da[2] güzelliğini anlatmıştır.

— İyi ama senyor Don Quijote, dedi berber, bunca övgücü arasında şu senyora Angelica'yı yeren hiçkimse yok muydu acaba?

— Bana kalırsa, diye karşılık verdi Don Quijote, Sacripante ya da Orlando ozan olsaydılar, onu bir güzel hırpalarlardı. Çünkü gerçek ya da hayali yavuklularınca hor görülen ozanların, yergi ya da taşlama yolu ile öç alması eski bir gelenektir, ama bu, iyi insanlara yakışmayan bir davranıştır. Yalnız ben, şimdiye dek, dünyayı yerinden oynatan şu güzel Angelica'yı yeren tek bir dizeye rastlamadım.

— Hayret doğrusu, bir mucize bu! diye bağırdı papaz.

Tam bu sırada avludan, yeğenle kahya kadının çığlıkları işitildi. Hepsi dışarı koştular.

II. BÖLÜM

Sancho ile Yeğeni Kapıştıran Büyük Tartışma ve Daha Başka Eğlenceli Olaylar

Don Quijote'nin, papazın ve berberin duyduğu bu gürültü, yeğenle kahya kadından geliyordu. Sancho içeri girip efendisini görmek için diretiyor, kadınlar da kapıyı açmaya yanaşmıyorlardı.

— Ne işin var burada enfiye kutusu? diye bağırıyordu kahya kadın. Dön evine! Efendimizi baştan çıkarıp bilinmedik ülkelere götüren sensin, başkası değil!

[1]Luis Barahona de Solo. *Angelica'nın Gözyaşları.*
[2]Lope de Vega. *Angelica'nın Güzelliği.*

— Be hey iblisin kahyası, diye karşılık veriyordu Sancho, baştan çıkarılıp bilinmedik ülkelere götürülen biri varsa, o da benim. Kendisi alıp götürdü beni dünyanın ta öbür ucuna, hem size n'oluyor? İkiniz de bu işin dışındasınız, ya da pek az içindesiniz. Efendiniz, tatlı sözlerle kandırdı, hâlâ beklediğim şu ada vaadi ile evimden uzaklara sürükledi beni.

— Ah Allah'ın cezası Sancho, o pis adaların gırtlağına takılır da seni gebertir inşallah, diye bağırdı yeğen. Hem nedir bu ada hikayesi? Söyle bakalım açgözlü herif, nedir bu anlattığın masallar? Yenir mi, yenmez mi?

— Yenmez, diye karşılık verdi Sancho yönetilir, bir adanın başına geçmek, dört beş kenti, ya da başkentin birkaç mahallesini yönetmekten çok daha iyidir.

— İster iyi olsun, ister kötü, bize ne, diye kestirip attı kahya kadın. İçeri giremezsin fesat kumkuması, rezil herif! Adayı madayı bırak da git kendi evini yönet, tarlanı sür, bize maval okumaktan da vazgeç!

Papazla berber bu üçlü konuşmadan pek hoşlanıyorlardı, kendilerine kalsa, daha da sürmesini isterlerdi, ama seyisinin ağzını açmasından, pek de çelebice olmayan küfürlerinden bir ikisini savurmasından korkan Don Quijote, Sancho'ya seslendi, iki kadına da onu içeri almalarını söyledi. Papazla berber, Don Quijote'den izin isteyip ayrıldılar, hâlâ o Allah'ın cezası şövalyelik masalları ile uğraştığını görmüş, iyileşmesinden iyice umudu kesmişlerdi.

— Göreceksiniz, sevgili dostum, dedi papaz fesat arkadaşına, bizimki hiç ummadığımız bir anda yine macera aramaya çıkacak.

— Hiç şüphem yok, diye karşılık verdi berber, yalnız,

beni asıl şaşırtan şey, şövalyenin çılgınlığından çok, seyisin saflığı. Şu ada hikayesine öyle bir inanmış ki babası gelse kafasından silip atamaz bunu.

— Tanrı yardımcısı olsun! dedi papaz. Biz yine de kendisini gözetlemeye devam edelim. Böylece, bu iki çılgının işi nereye vardıracaklarını görürüz, bunlar tam birbirlerine göre canım, seyisin saflığı olmasa, efendisinin çılgınlığı pek para etmeyecek.

— Doğru, şu anda ne konuştuklarını da pek merak ediyorum hani.

Bu arada Don Quijote, Sancho ile odasına kapandı, yalnız kalır kalmaz söze başladı:

— Bak Sancho, seni kandırıp evinden barkından ayırdığımı düşünmen ve her önüne gelene yakınman ağrıma gidiyor, oysa biliyorsun, ben de paşa paşa evimde oturmadım. Birlikte yola çıktık, her yere birlikte gittik, birlikte yaptık bu seferi, aynı şeyleri paylaştık. Sen bir kere altıokka edildiysen, ben de yüz kere pataklandım, biricik üstünlüğüm bu işte.

— Eh, böyle olması da akla yakın zaten, diye karşılık verdi Sancho, çünkü efendimizin dediğine bakılırsa, bütün belalar seyisleri değil, gezginci şövalyeleri bulurmuş.

— Yanılıyorsun, Sancho, atasözü der ki: *Quando capot dolet*... gerisini biliyorsundur sanırım.

— Benim aklım ermez böyle laflara, İspanyolca'dan başka dil bilmem çünkü.

— Peki peki anladık, demek istediğim şu. İnsanın başı ağrıdı mı, her yanı hasta sayılır. Senin efendin, beyin olduğuma göre, baş benim, sen de seyisim, yani sağ ya da sol kolumsun, o yüzden, benim çektiğim ya da çekeceğim acılar, senin de canını yakacaktır.

— Evet, öyledir zahir, dedi Sancho, yalnız, ben hava-

lara fırlatılırken, sevgili başım duvarın öte yanında durmuş, en küçük bir acı duymadan olup biteni seyrediyordu. Oysa, kollar bacaklar başın acısını paylaştığına göre, başın da vücuttaki acıları paylaşması gerekirdi.

— Yani sen altıokka edilirken, ben hiç acı çekmedim mi demek istiyorsun? diye karşılık verdi Don Quijote. Yo, hayır, böyle bir şey düşünmen bile ayıp, çünkü o sırada ben, ruhumla, senin duyduğunun çok ötesinde bir acı duyuyordum. Neyse, bırakalım şimdi bunları, olan oldu, biten bitti, bir gün bu meseleyi yeniden ele alır, bir sonuca bağlarız. Söyle bakalım Sancho, köyde ne diyorlar benim için? Halk ne diyor? Beyler ne diyor? Ya şövalyeler? Yiğitliğim, başarılarım, çelebiliğim konusunda neler anlatıyor? Haydi, Sancho, duyduklarını, hiçbir şey eklemeden, kötü yanlarını ayıklamadan, olduğu gibi anlat bana. Şunu bil ki sevgili dostum, eğer doğrular, yağcıların katkılarından arınmış olarak, çırılçıplak yöneticilerin kulağına gelebilseydi, çağımıza «Barbar Çağ» değil, «Altın Çağ» adı verilir, birinci sıfat da başka yüzyıllara yakıştırılırdı. Onun için, Sancho, ilkin gözünü ve kulağını aç, her şeyi öğren, sonra gel, bir tekini bile atlamadan, iyi niyetle, akıllıca hepsini aktar bana.

— Hay hay, senyor, hemen şimdi anlatırım, diye karşılık verdi Sancho, yalnız, efendimiz diyeceklerime alınıp kızmasınlar, madem ki doğruyu olduğu gibi, kulağıma geldiği gibi, süslemeden aktarmamı istiyorsunuz, öfkelenmeyeceksiniz.

— Asla öfkelenmeyeceğim, Sancho. Sağa sola sapmadan, dosdoğru söyleyebilirsin her şeyi.

— Bakın senyor, önce şunu belirteyim ki halk sizi çılgının biri diye görüyor, bana da sizden aşağı kalmayan

bir budala gözüyle bakıyor. Beyler, topu topu iki karışlık bağınız, üç karışlık toprağınız, kıçınızı bile zor örtecek bir iki beziniz bulunduğu halde köyde yaşayan küçük bir bey olmaktan kurtulabilmek için kendinize bir «Don» sıfatı yakıştırdığınızı, şövalyeliğe kalkıştığınızı söylüyor. Şövalyelerse, sizin gibi pabuçlarını mürekkeple boyayan, siyah gömleklerinin yenlerini yeşil iplikle diken çulsuz hidalgoların kendileriyle aşık atmaya çıkmasını hiç hoş karşılamıyorlar.

— Bu son nokta beni ilgilendirmez, dedi Don Quijote, çünkü ben hep temiz giyinirim, yamalı, yırtık gezmem. Zaman zaman giysilerimin yırtık olduğu görülebilir, ama bunlar eskilikten değil, kılıçla açılmış deliklerdir.

— Yiğitliğinize, çelebiliğinize, başarılarınıza, giriştiğiniz büyük işe gelince, bu konudaki görüşler çok çeşitli. Kimisi sizin için: «Çılgın, ama hoş adam» diyor, kimisi: «Yiğit, ama talihsiz», daha başkaları da: «Çelebi, ama kafadan çatlak bir herif» diyor. Sizin anlayacağınız, herkes bizden söz ediyor, ikimizi de hallaç pamuğu gibi atıyorlar.

— Görüyorsun ya Sancho, dedi Don Quijote, erdem her yerde taşa tutuluyor, kötüleniyor. Geçmişteki ünlü kişilerin hiçbiri bu dedikodu kasırgasından kurtulamamıştır. Julius Caesar'a, hem de onca yiğit, ölçülü ve yavuz bir komutan olmasına rağmen, gözü doymaz, üstü başı da yaşayışı da pis bir adamdır demişlerdir. Bileğinin hakkı ile «Büyük» sıfatını alan İskender, sarhoşlukla suçlanmaktan kurtulamamıştır, gösterdiği sayısız kahramanlıktan sonra bile Hercules'e,[1] şehvet düşkünü, gevşek bir adam yaftasını yapıştırmışlardır,

[1] *Hercules. Yun. Herakles.*

Amadis de Gaula'nın kardeşi Don Galaor, pek kavgacı bir insan olarak bilinir, ağabeysi için de sulu gözlü derler. Onun için Sancho, eğer hepsi bu kadarsa, şu yiğit insanların uğradığı suçlamaların yanında benimkilerin lafı bile olmaz.

— Vah benim sevgili babacığının kemikleri, vah! İşin kötü yanı da bu, senyor!

— Ne, yoksa dahası da mı var? diye sordu Don Quijote.

— Asıl bundan sonra başlıyor, dedi Sancho. Şimdiye dek söylediklerim balla kaymaktı, hakkınızdaki bütün dedikoduları öğrenmek istiyorsanız, hemen birisini getirebilirim size. En küçük noktasını bile atlamadan, her şeyi anlatabilir bu çocuk. Dün akşam, Salamanca'da okulu bitirip diploma alan Bartolome Carrasco'nun oğlu geri döndü. Hoş geldin demeye gittim, maceralarınızın, *Becerikli Şövalye Manchalı Don Quijote* adı altında yayımlandığını söyledi. Ayrıca benim, yani Sancho Panza'nın, Tobosolu senyora Dulcinea'nın ve aramızda geçen konuşmaların da bu kitapta yer aldığını bildirdi, yazarın, en özel konuşmalarımızı böyle inceden inceye bilişi karşısında ağzım açık kaldı doğrusu, hemen bir haç çıkardım.

— Hiç şaşma, Sancho, dedi Don Quijote, hikayemizi yazan adam mutlaka bir büyücüdür, onlar da her şeyi bilir, diledikleri gibi yazarlar.

— Büyücü mü? Yok canım, dedi Sancho, bizim Samson Carrasco'nun dediğine göre yazar, Cide Hamete Berenjena[1] adında biriyiniş.

[1] *Berenjana,* İspanyolca patlıcan demektir. Burada *Benengeli* ve *Berengena* sözcükleri arasında çevrilmesi olanaksız bir kelime oyunu var.

— Arap adı bu, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Evet, öyle, dedi Sancho, Mağriplilerin patlıcanı pek sevdiklerini duymuştum zaten.

— Bu seydinin soyadını yanlış biliyorsun herhalde seydi, Arapça'da *senyor* demektir.

— Olabilir, dedi Sancho, siz şimdi şu bizim okulluyu çağırmaını istiyorsanız, göz açıp kapayıncaya dek gider gelirim.

— Pek sevinirim, dostum, dedi Don Quijote, anlattıkların beni iyice meraklandırdı, bu işi aydınlatmadıkça yemek bile yiyemem artık.

— Hemen gidiyorum, senyor!

Sancho efendisinin yanından ayrıldı, okulluyu aramaya koştu, az sonra, birlikte geldiler ve üçü arasında konuşmaların en tatlısı başladı.

III. BÖLÜM

Don Quijote, Sancho Panza ve Okullu Sanson Carrasco Arasındaki Gülünç Konuşmalar

Don Quijote, okulluyu beklerken derin düşüncelere dalmıştı, Sancho'nun dediği doğruysa, delikanlıdan, kitap haline getirilmiş maceraları hakkında bilgi alabilecekti. Daha kılıcındaki düşman kanı kurumadan böyle bir kitabın basılmış olabileceğine inanamıyordu, oysa, o güzelim maceraları yayımlanmıştı işte. Dost ya da düşman bir büyücünün büyü yaparak bunları yayımlattığı kanısına vardı sonunda. Dostsa, başarılarını

övmek ve kendisini gelmiş geçmiş bütün şövalyelerin üstüne çıkarmak için, düşmansa, aşağılamak, seyislerin en bayağısından daha değersiz göstermek için yapmıştı herhalde bu işi, üstelik şimdiye dek hiçbir seyisin maceraları kaleme alınmamıştı. Her neyse, eğer böyle bir kitap varsa, mutlaka soylu, göz kamaştırıcı, görkemli ve gerçekti, çünkü bir gezginci şövalyenin hikayesi ancak bu türlü olurdu. Bu düşünce azıcık ferahlatıyordu kendisini, ama yazarının, Cide sözünden de anlaşılacağı üzere, Mağripli oluşu midesini bulandırıyordu. Mağriplilerden doğru laf çıkmazdı çünkü, bu adamların hepsi yalancı, düzmeci, hayali geniş insanlar değil miydiler? Ayrıca hikayecinin, aşkından, sevgili Tobosolu senyora Dulcinea'sının şerefini zedeleyecek biçimde saygısızca söz etmiş olmasından da korkuyordu, oysa kendisi, bilindiği gibi, bütün tensel dürtüleri dizginleyerek, kraliçeleri, imparatoriçeleri ve bir sürü genç kızı reddederek ortaya koyduğu saygı ve bağlılığın övülmesini isterdi. Sancho ile Carrasco onu işte böyle hayaller içinde buldular. Don Quijote, büyük bir incelikle karşıladı okulluyu.

Bu delikanlının adı Sanson'du[1] ama ufak tefek yapılıydı, yalnız, yaman bir dalgacıydı, soluk yüzlü, parlak zekalı bir oğlandı, yirmi dört yaşlarındaydı, yassı bir burnu, yuvarlak bir yüzü vardı, daha Don Quijote'nin karşısına gelir gelmez, neşeli ve şakacı bir adam olduğunu belli etti. Koşup şövalyenin önünde diz çöktü ve:

— Senyor Don Quijote, dedi, izin verin de siz yüce efendimizin elini öpeyim, gerçi daha ancak dördüncü aşamasına gelebildim, ama sırtımdaki şu San Pedro

[1]Sanson. Samson ve Dalila efsanesindeki güçlü kuvvetli kişi. Samson adının İspanyolca'daki yazılışı Sanson'dur.

cüppesi üstüne yemin ederim ki efendimiz, bugüne dek yaşamış, bundan sonra yaşayacak gezginci şövalyelerin en ünlüsüdür. Yaşasın o büyük başarılarınızı kaleme alan Cide Hamete Benengeli! Ve yurdumuzda yaşayan herkesin hoşça vakit geçirebilmesi için bu hikayeyi Arapça'dan İspanyolca'ya çeviren de ondan daha uzun ömürlü olsun!

Don Quijote delikanlıyı yerden kaldırdı:

— Maceralarının kaleme alındığı, yazarının da Mağripli bir bilgin olduğu doğru mu? dedi.

— Evet, senyor, diye karşılık verdi Sanson, hem de öylesine doğru ki şu anda Portekiz, Barcelona, Valencia gibi yerlerdeki baskısının on iki bini geçtiğine eminim, Anvers'te de basılıyormuş galiba. Bana sorarsanız, yakında çevrilmediği dil kalmayacaktır.

— Değerli ve erdemli insana en büyük zevki tattıracak şeylerden biri, dedi Don Quijote, sağlığında iyi bir ün sahibi olduğunu görmektir, hele maceraları basılıp yayımlanırsa, demeyin gitsin. Aına bakın, *iyi bir ün* diyorum, çünkü bunun tersi ölümden beterdir.

— İyi ün konusunda efendimiz, bütün gezginci şövalyeleri bastırdı, diye devam etti okullu, çünkü Mağripli yazar kendi dilinde Hıristiyan çevirinen de bizim dilde cömertliğinizi, tehlikeler karşısındaki büyük cesaretinizi, acılara ve yaralara gık demeden katlanışınızı, sayın Toboslu Dona Dulcinea'ya beslediğiniz ideal aşkı, bu konudaki tutumunuzu ve sabrınızı olduğu gibi vermeye çalışmışlar.

— Ben, şimdiye dek, *Dona* Dulcinea diye birinden söz edildiğini duyınadım, dedi Sancho Panza, benim bildiğim, *Tobosolu Dulcinea* var yalnız. Yazar bu konuda dalga geçmiş işte.

— Zaten pek önemli değil bu nokta, dedi Carrasco.

— Elbette, diyerek doğruladı Don Quijote, yalnız, rica ederim sayın papaz adayı söyler misiniz bana, bu kitapta hangi maceram daha çok övülüyor?

— Bu konuda görüşler, kişilere göre değişiyor, diye karşılık verdi Carrasco. Bazıları, Briareos'la, yani değirmen kanatlı devlerle tutuştuğunuz kavgayı beğeniyor en çok, bazılarıysa, çırpıcı değirmenleri macerasını, kimisi, iki ordunun karşılaşmasını anlatışınızı, kimisi de Segovia'ya götürülen ölü macerasını seviyor. Biri, en iyi bölüm, kürek mahkumlarının kurtarılışıdır diyor, beriki de iki Benedictine deviyle ve yiğit Vizcayalıyla kavganızı beğeniyor.

— Peki sayın papaz adayı, dedi Sancho, bizim uyuz Rocinante kısraklarla cilveleşmeye kalkıştığı zaman katırcılarla aramızda geçen olaydan da söz ediliyor mu kitapta?

— Bilgili yazarımız hiçbir şeyi atlamamış, diye karşılık verdi Sanson. Temiz yürekli Sancho'nun yorgan içinde attığı taklalara varana dek, her şeyi anlatmış, her maceraya değinmiş.

— Taklaları yorganın içinde değil, havada attım, diye düzeltti Sancho. Hem de istemediğim kadar çok.

— Bana kalırsa, dedi Don Quijote, her hikayenin iyi yanları da vardır, kötü yanları da hele ne yazık ki güzel maceraların yanında bir sürü tatsız şeyle de dolu olan şövalye romanları...

— Yalnız, diye devam etti okullu, kitabı okuyanların çoğu: «Senyor Don Quijote'nin çeşitli yerlerde yediği sopaların bir kısmı anlatılmasaydı, daha iyi olurdu.» diyor.

— İyi ama, açık birer gerçek bu sopalar, diye atıldı

Sancho.

— Evet, doğru, ama yazar pekâlâ atlayabilirdi bir kısmını, dedi Don Quijote, hiç değilse hak yememek için böyle davranmalıydı, çünkü hikayenin doğruluğuna ne bir şey katan, ne de ekleyen olayların anlatılması gereksizdir, hele bunlar kahramanı küçük düşürüyorsa... Şurası çok açık ki ne Aeneas, Virgilius'un anlattığı kadar dindardı, ne de Odysseus, Homeros'un dediği kadar ihtiyatlı.

— Elbette, diye doğruladı Sanson, ama ozanların yazdığı kitaplarla, hikayecilerinki birbirine benzemez. Ozan, olayları, olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi anlatır, yani şiirleştirir, oysa hikayeci bunları, olmaları gerektiği gibi değil, hiçbir şey ekleyip çıkarmaksızın, oldukları gibi aktarır.

— Eğer şu sayın Mağripli bu kadar doğru sözlüyse, efendimin yediği sopaların yanında benimkileri de anlatmıştır mutlaka, dedi Sancho, çünkü efendimi ıslatmazdan önce, ilkin, hep benim boyumun ölçüsünü alıyorlardı. Ama ben pek şaşmıyorum buna, çünkü kendisinin de buyurduğu gibi, insanın başı ağrıdı mı, bütün vücudu da ağrırmış.

— Sayın Bay Sancho, dedi Don Quijote, pek dalgacısınız doğrusu, görüyorum ki istediğiniz zaman, her şeyi noktası noktasına, hatırlıyorsunuz.

— İyi ama senyor, yediğim sopaları ben unutsam bile kaburgalarımdaki çürükler unutmuyor, diye karşılık verdi Sancho. Hâlâ mosmor duruyorlar.

— Kapa çeneni, Sancho, sayın papaz adayının sözünü kesme Allah aşkına, rica ederim devam edin senyor, hikayede benim için daha başka neler dendiğini anlatın lütfen.

— Benim için söylenenleri de diye bağırdı Sancho. Çünkü, işittiğime göre, hikayenin başlıca gişilerinden biriymişim.

— *Gişi,* değil sevgili dostum, *kişi, dedi* Sanson.

— Haydaa, diye bağırdı Sancho, al sana kılı kırk yaran biri daha! Neyse, devam edelim şimdi, yoksa hiç sonu gelmeyecek bu işin.

— Bakın Sancho, diye devam etti okullu, eğer kitabın ikinci kahramanı değilseniz, Tanrı her türlü belamı versin! Bazıları, kitapta adı geçen öbür kişileri, hatta en yüce mevkilerde oturanları dinlemektense, sizi dinlemeyi yeğ tutuyor. Yalnız bazıları da burada hazır bulunan senyor Don Quijote'nin vereceği şu ada valiliğini gerçek sandığınıza bakıp, bir hayli saf olduğunuz sonucuna varıyor.

— Durun bakalım, daha her şey bitmedi, gün doğmadan neler doğar, dedi Don Quijote, zamanla, yılların vereceği yaşantıyla, Sancho da saflıktan kurtulup, iyi bir vali olacak duruma gelecektir.

— Vallahi senyor, şu yaşta yönetemeyeceğim adayı, yüz yaşına da gelsem yönetemeyeceğim demektir! Ama asıl mesele benim yönetici kafasına sahip olup olmamamda değil, bu adanın bilmem hangi cehennemde oluşunda.

— Tanrı'ya güven, Sancho, göreceksin, her şey düzelecek, hem de istediğinden âlâ biçimde. Bilirsin, Tanrı'nın isteği dışında yaprak bile kıpırdamaz.

— Çok doğru, dedi okullu, Tanrı izin verirse, Sancho'nun da bir sürü adası olur, hele bir tane haydi haydi.

— Öyle valiler bilirim ki bence, tırnağım olamazlar, ama kendilerine *senyor* denmekte, gümüş tabaklarda yemek verilmektedir.

— Ama bu dediklerim ada valisi değil, daha kolay işlere bakan insanlardır, diye atıldı Sanson, çünkü ada yönetenler, hiç değilse gramatica (gramatika, yani dilbilgisi) bilmelidir.

— *Gram'ı* kolayca kullanabilirim ama *atica'yı* atlarım, çünkü ne demek olduğunu anlayamıyorum. Ama önemi yok, biz şimdilik Tanrı'ya bırakalım şu valilik işini. O, en yararlı olacağım yere getirir elbet beni. Yalnız, papaz adayı sayın Sanson Carrasco, size şunu diyeyim ki yazarın benden okuyucuların canını sıkmayacak şekilde söz etmesine sevindim. Oysa benim gibi eski bir Hıristiyan'a yakışmayacak şeyler söyleseydi, seyislik şerefim üstüne yemin ederim, öyle bir yaygara koparırdım ki Mısır'daki sağır sultan bile duyardı.

— Bir mucize olurdu bu, dedi Sanson.

— Mucize mi olur, yoksa başka bir şey mi, bilmem artık! Yalnız, herkes ağzından çıkan lafa kulak versin, önemli *gişileri* anlatırken dikkatli olsun, aklına gelen her şeyi yazmasın!

— Kitaba yöneltilen suçlamalardan biri de diye devam etti okullu, yazarın, hiç gereği yokken araya *Densiz Meraklının Hikayesi'ni* katmış olması. Gerçi hikaye ve anlatımı kötü değil, ama çok yersiz, senyor Don Quijote'nin maceralarıyla ilgisi yok.

— İddiaya girerim ki bu köpoğlusu akla karayı birbirine karıştırdı, diye bağırdı Sancho.

— Bana kalırsa, dedi Don Quijote, bu yazar bilgin falan değil, bir rastlantıyla ve kararlamadan eser vermeye kalkmış cahilin biri, sizin anlayacağınız herif, Ubedalı ressam Orbaneja'ya benziyor. Bu ressama ne yaptığını sordular mı: «Ne çıkarsa» dermiş. Diyelim ki bir horoz resmi yaptı, altına: «Bu bir horozdur» yazmaz-

sa, hiçkimse onun horoz olduğunu anlayamazmış. Bizim kitap da böyle galiba. Anlaşılması için açıklamak gerekecek.

—Yanılıyorsunuz, diye karşılık verdi Sanson. Son derece açık seçik bir kitap bu, açıklama falan istemiyor, çocuklar alıp karıştırıyor, gençler okuyor, olgun yaştakiler anlıyor, yaşlılarsa hayran kalıyor ona, sözün kısası öyle tanındı, öyle yayıldı ki eti kemiğine geçmiş bir hayvan gördüler mi, hemen: «Hah, işte Rocinante geliyor!» diyorlar. Ama kitabın en ateşli okuyucuları, kral sarayındaki içoğlanları. Saray kitaplıklarının hepsinde bir Don Quijote var, biri bırakıp biri alıyor kitabı, kimisi haber vererek alıyor, kimisi yürütüyor. Kısacası bu roman, insanların en tatlı, en zararsız eğlencesi durumuna girdi, çünkü içinde ima yoluyla da olsa, en küçük bir çirkin söze, dinimize aykırı bir düşünceye rastlanmıyor.

— Başka türlüsü de gerçeğe aykırı düşer, yalan olurdu, dedi Don Quijote, yalan söyleyen hikayecilerse, tıpkı kalpazanlar gibi, ateşe atılmalıdır. Ama elinde benim maceralarım gibi zengin bir konu varken, yazarın, neden araya birtakım ilgisiz hikayeler, masallar kattığını anlayamıyorum doğrusu.. *De paja y de heno el jergon* (saman ot işimizi fazlasıyla görür) diyen atasözünü aklından çıkarmaması gerekirdi. Yalnız düşüncelerimi, yakınmalarımı, dürüst aşkımı anlatsaydı, Tostado'nun[1] bütün eserlerinden daha büyük, ya da onun kadar bir kitap elde ederdi. Evet sayın papaz adayı, şunu anlamış bulunuyorum ki hikaye falan gibi şeyler yazabilmek için, olgun bir kafa, yaman bir sağduyu gerekiyor. Çekici ve eğlenceli konuları ancak yetenekli kişiler işleye-

[1]Çeşitli konularda 24 cilt eser veren Don Alonso de Madrigal'in takma adı.

bilir. Bir güldürünün en bilge kişisi şarlatandır, aptal bir adamı canlandırabilmek için, anlatanın asla aptal olmaması gerekir. Hikayeye gelince, kutsal bir türdür bu, çünkü her şeyden önce doğru olmalıdır, doğrunun bulunduğu yerde Tanrı'nın kendisi vardır. Oysa bugün yaşayan adamların çoğu, kızgın yağda börek kızartır gibi, bir çırpıda kitap yazıyorlar.

— Yalnız, diye atıldı okullu, en kötü kitapta bile iyi bir şeyler vardır.

— Elbette, diye doğruladı Don Quijote, ancak, müsvette halinde elden ele dolaşan eserleriyle haklıymış gibi gözüken bir ün kazanan pek çok kişinin, bunlar yayımlandığı zaman bir balon gibi söndüğü, hiç olmazsa eski ününü yitirdiği de görülüyor.

— Bunun nedeni açık, dedi Sanson. Kitap haline gelmiş eserleri enine boyuna incelemek mümkün olduğundan, kusurlar daha kolay yakalanıyor, ayrıca, yazarın ünü arttıkça, eleştiri dozu da artıyor. Üstün yetenekleriyle ün yapmış kişiler, büyük ozanlar, ünlü yazarlar hemen daima, ya da çoğu kez, kendileri hiçbir şey yaratmayan, başkalarının eserlerini eleştirmekten başka uğraşları bulunmayan, zevksiz insanların kıskançlığını kamçılamaktadır.

— Eh, buna da şaşmamak gerekir, dedi Don Quijote, nitekim, bir sürü din bilgini geçinen adam vardır ki kürsüye çıkıp iki laf edemezler, ama başkalarının vaazlarını kusurlu ya da uzun bulmakta üstlerine yoktur.

— Çok doğru söylüyorsunuz senyor Don Quijote, dedi Carrasco, ben de eleştirmenlerin, gözleri kamaştıran güneşte minicik lekeler arayacak yerde daha iyi niyetli, daha hoş görür olmalarını isterdim. Gerçi, atasözünün dediği gibi, *Aliquando bonus dormitat Homerus*

(kimi zaman Homeros da bir güzel uyumuştur), ama unutulmasın ki bu büyük ozan, eserinin kusursuz olabilmesi için elinden gelen titizliği de göstermiştir. Ayrıca, kusur dedikleri şeyin, yüze daha bir güzellik veren şu benlere benzeyip benzemediğini kim bilebilir? İşte bütün bunlardan ötürü, kitap bastıran kişinin büyük bir tehlikeye atıldığına inanırın doğrusu, çünkü, herkesi hoşnut edebilecek bir kitap yazmak gerçekten olanaksızdır.

— Maceralarımı anlatan yazar da bir avuç okura razı olmuştur herhalde.

— Tam tersine, *Stultorum infinitus est numerus* (yeryüzündeki aptal sayısı sonsuz olduğu) için, bu romanı da pek çok kimse beğendi. Bu arada bazıları, unutkanlıkla ya da kötü niyetlilikle suçladılar yazarı. Sancho'nun eşeğini çalanın kim olduğunu kesinlikle belirtmiyor, ama az sonra, Sancho'yu yine bu hayvanın sırtında görüyoruz, diyorlar. Yazar ayrıca, Sancho'nun, Sierra Morena'da bir bavul içinde bulduğu yüz altını ne yaptığını da açıklamıyor, bir daha sözü geçmiyor altınların, pek çok kişi, Sancho'nun bunları n'ettiğini, nereye harcadığını öğrenmek istiyor doğrusu.

— Senyor Sanson, diye karşılık verdi Sancho, bu masallarla uğraşacak, hesap verecek durumda değilim şimdi, öyle bir karın ağrısına tutuldum ki iki yudum yıllanmış şarap içmezsem, katılıp kalacağım. Evde güzel bir şarabım var. Hanım da sofrayı kurmuş beni bekliyordur, yemeği bitirince gelir, size ve merak eden herkese, hem eşeğin çalınışını, hem de altınları nereye harcadığımı anlatırım.

Ve sonra, başka bir şey demeden, karşılık falan da beklemeden çekip gitti.

Don Quijote, okulluyu alçakgönüllü sofrasına çağırdı, okullu bu çağrıyı hemen kabul etti, o günkü yemeğin yanına, iki de güvercin eklenmişti. Yemek sırasında yine şövalyelikten konuştular. Carrasco, Don Quijote'yle dalga geçip durdu. Yemekten sonra güzel bir uyku çektiler. Sancho geri gelince yeniden söyleşiye başladılar.

IV. BÖLÜM

Papaz Adayı Sanson Carrasco'nun Sorularını Sancho'nun Cevaplandırışı ve Daha Başka Anlatmaya Değer Olaylar

SANCHO, DON QUIJOTE'NİN EVİNE DÖNER DÖNMEZ, kaldığı yerden söze devam etti:

— Sayın papaz adayı, eşeğimi kimin, ne zaman ve nerede çaldığını merak ediyordu. Anlatayım. Bu iş, sonu kötü biten şu kürek mahkumları macerasıyla, Segovia'ya götürülen ölü meselesinden sonra Santa Hermendad'a yakalanmamak için kaçıp Sierra Morena'ya sığındığımız akşam oldu. Efendimle ben, sık bir ormana daldık. Senyor, kargısına yaslanmıştı ben de karakaçanın sırtında uyukluyordum, son yediğimiz sopalar ikimizi de pestile çevirdiği için, altımızda dört katlı kuştüyü yatak varmışçasına dalmıştık, öyle kendimden geçmişim ki (adını sanını bilmediğim) hırsız gelmiş, semerin dört yanına birer kazık yerleştirmiş, böylece beni yine semerin üstünde bırakarak altımdan karakaçanı sessizce almış gitmiş.

— Pek ustaca bir iş doğrusu, dedi Don Quijote, ama pek yeni değil, çünkü aynı şey, Sacripante'nin de başı-

na gelmiş. Ünlü hırsız Brunelo, Albraca kalesinde işte bu yoldan atını çalmış zavallının.

— Sabahleyin, diye devam etti Sancho, azıcık kıpırdayınca kazıklar devrildi, kendimi yerde buldum. Elimde olmadan ağlamaya başladım, acım öylesine büyüktü, öyle bir ağlayıp sızladım ki hikayemizi anlatan yazar bundan söz açmadıysa, çok eksik bir eser yaratmış demektir. Bilmem kaç gün sonra, sayın Prenses Micomicona ile birlikte giderken, eşeğime rastladım, üzerindekinin de efendimle birlikte zincirden kurtardığımız o serseri, o zındık Gines de Pasamonte olduğunu gördüm, Çingene kılığına girmişti hınzır.

— Tamam, diye karşılık verdi Sanson, zaten yanılgı burada değil, yazar, daha hayvan ortada yokken: «Sancho da karakaçana binmiş, efendisinin ardından gidiyordu.» diyor.

— Ha, bakın buna bir şey diyemem, eğer bir baskı yanlışı değilse, yazar dalga geçmiş demektir.

— Olabilir, dedi Sanson peki şu yüz altın n'oldu? Buhar olup uçmadı ya?

— Onları kendim, karım ve çocuklarım için harcadım, karım, sırf onlar yüzünden, senyor Don Quijote'yle maceraya atılmış olmama ses çıkarmadı. Eğer bunca zaman sonra eve eşeksiz ve beş parasız dönseydim, halim duman olurdu herhalde. Başka öğrenmek istediğiniz bir şey varsa, sorun, cevaplandırayım. Krala bile hesap verebilirim, ayrıca, bu parayı nereye götürdüğüm, ne yaptığım kimsecikleri ilgilendirmez. Bütün o dolaşmalarımız sırasında yediğim sopaları hesaplasak ve her birini dört maravedis saysak, yüz altın, alacağımın yarısını bile karşılamazdı. Herkes elini vicdanına koysun, öyle konuşsun, akla karayı birbirine karıştırma-

sın. Hepimiz, Tanrı nasıl yarattıysa öyleyiz... Kimi zaman daha da beteriz hatta.

— Romanın ikinci baskısında yazara, dürüst Sancho'nun bu sözlerini hatırlatacağım, dedi Carrasco, bu noktayı düzeltirse, eseri daha bir değer kazanacaktır.

— Sayın papaz adayı, bu kitapta düzeltilecek başka bir nokta yok mu acaba? diye sordu Don Quijote.

— Bilmem, vardır elbet, ama az önce sözünü ettiklerimiz kadar önemli değildir sanırım.

— Yazar, kitabın ikinci kesiminden söz ediyor mu hiç?

— Evet, ama maceraların ikinci yarısını henüz bulamadım, nerede bulacağını da bilmiyorum diyor. Bu yüzden, ikinci kitabın yayımlanıp yayımlanmayacağı belirsiz. Öte yandan, kimileri: «İkinci kesimler birinci kadar iyi olmaz zaten» diyor, kimileri de: «Don Quijote için bu kadarı yeter de artar» diye düşünüyor. Onun için, ikinci cildi görebilmemiz pek şüpheli. Ama bütün bunlar, kederden hiç hoşlanmayan bazı neşeli insanların: «Don Quijote'den yeni maceralar isteriz! Bırakın Don Quijote savaşsın, Sancho konuşsun, ne yaparlarsa, ne söylerlerse kabulümüzdür!» diye bağırınalarına engel olmuyor.

— Peki yazar neye karar verdi?

— Anlatacak bir konu bulmaya tabii. Büyük bir çaba harcıyor bu iş için. Ele geçirir geçirmez yayımlayacak maceraların ikinci kesimini, çünkü üne falan aldırdığı yok, para gelsin istiyor.

— Oo! Demek para peşinde? dedi Sancho. Bu kafayla başarıya ulaşırsa, şaşarım doğrusu! Böyle davranırsa, Büyük Yortu arifesindeki terziler gibi, şişirip atmaktan başka bir iş yapamaz, şişirme işlerse, hiçbir zaman istenen güzellikte olmaz. Mağripli midir nedir, söyleyin o adama, yapacağı şeye dikkat etsin, çünkü efendimle

ben ona, yalnız ikinci kitabı değil, daha böyle yüz kitabı doldurmaya yetecek macera ve hikaye sağlayabiliriz. Zavallıcık, bizim burada çöreklenip kalacağımızı sanıyor herhalde şöyle bir nallamaya kalksın da baksın, ne çifteler savuruyoruz suratına. Diyeceğim o ki efendim beni dinleseydi, şimdi, iyi bir gezginci şövalye gibi yeryüzündeki haksızlıkları düzeltmek üzere çoktan yola koyulmuş olurduk.

Daha Sancho lafını bitirmeden, Rocinante'nin kişnemesi duyuldu, Don Quijote bunu iyiye yordu ve üç dört gün içinde yeni bir sefere çıkmaya karar verdi. Bu düşüncesini okulluya açtı ve ne yapayım, sefere nereden başlayayım diye sordu. Carrasco, kendisine kalırsa, en iyisinin, Aragon beyliğindeki Zaragoza kentine gitmek olacağını söyledi, orada San Jorge bayramı dolayısıyla, birkaç güne dek cirit oyunları başlayacaktı, bu oyunlara katılıp kendisine, Aragonlu şövalyelerin, hatta yeryüzündeki bütün şövalyelerin üstünde bir ün sağlayabilirdi. Ayrıca, bu soylu ve yiğitçe kararından ötürü Don Quijote'yi övdü, göklere çıkardı, ama bundan sonra, tehlikeler karşısında daha ölçülü davranmasını rica etti, çünkü canı, kendisinin değil, ondan yardım bekleyen dertli insanlarındı.

— Ben de işte bundan şikayetçiyim, senyor Sanson, dedi Sancho, üzüntülü bir yüzle, çünkü efendim yarım düzine karpuza saldıran obur çocuklar gibi, silahlı yüz adama hücum etmekten çekinmiyor. Hey ulu Tanrım! Ne çılgınlıktır bu! Oysa siz de bilirsiniz ki sayın papaz adayı, saldıracak zaman var, saldırmayıp kaçacak zaman var, her dakka. Santiago, *y cierra, Espana!*[1] diye bağrıl-

[1] İspanyol askerlerinin savaş naraları.

maz ki! Birinden hatta sanırım efendimin kendisinden duyduğuma göre, ben, ne yok yere savaştan kaçmasını, ne de başka bir çözüm yolu varken, kendini ateşe atmasını isterim. Bu arada şunu da belirteyim, eğer beni de yanına alacaksa, koşulum şu. Kavga dövüşle yalnız kendisi uğraşacak, ben de giyim kuşamından, beslenmesinden başka bir şeye bakmayacağım, ama bu konuda elimden geleni yapacağım. Bundan böyle, ne sıradan insanlara, ne ipten kazıktan kurtulmuş serserilere kılıç çekmeyeceğimi bilmesini isterim. Bakın, senyor Sanson, ben yaman bir savaşçı olarak değil, sadece gezginci şövalye seyislerinin en iyisi, en bağlısı olarak ün almak isterim, bu hizmetlerime karşılık efendim Don Quijote de bana serçe parmağını oynatmakla alabileceği şu ada valiliklerinden birini bağışlarsa, pek sevinirim ve bu iyiliğini ömrüm boyunca unutmam, ayrıca vermese de üzülmem, çünkü nihayet hepimiz insanız ve insanoğlu, Tanrı'dan başkasına güvenmemelidir! Vali olunca yiyeceğim ekmeğin bana, vali olmazdan önce yediklerimden daha tatsız gelmeyeceğini kim bilebilir? Ya şeytan bana, düşüp kafamı kırayım diye, bir sürü tuzak kurduysa? Sancho olarak doğdum, Sancho olarak ölmek isterim. Ama umulmadık bir anda şöyle tehlikelerden uzak bir ada falan elime geçerse, eh, bunu reddedecek kadar aptal da değilim doğrusu, hani ne demişler: «Buldun mu bir dana, atıver yuları boynuna.» ya da: «Talih kuşu gelip kapına dayandı mı, hiç durma aç ardına dek.»

— Sevgili Sancho, profesör gibi konuşuyorsunuz vallahi, dedi Carrasco. Ama siz yine de hem Tanrı'ya hem senyor Don Quijote'ye güvenin, o size değil bir ada valiliği, bir krallık bile verebilir.

— Aza çoğa bakmayız biz! Bu arada şunu da belirteyim ki senyor Carrasco, efendimin bana bağışlayacağı krallık boşa gitmeyecektir. Şöyle bir tarttım kendimi, kral ya da vali olabilecek kadar sağlamım, bunu daha önce birkaç kez efendime de bildirmişimdir zaten.

— Yalnız, bir noktaya dikkat edin, Sancho, dedi Sanson, mevki insanları değiştirir, bir kere vali oldunuz mu öz ananızı bile tanımayabilirsiniz.

— Birtakım zavallı kişiler yapabilir bunu, diye karşılık verdi Sancho, ama benim gibi şunca yıllık Hıristiyan asla. Hayır, güvenin bana, kimseye karşı nankörlük etmem ben.

— İnşallah, diyerek sözü bağladı Don Quijote, valilik elimize geçtiği zaman anlarız öyle olup olmadığını, eh ada dersen, nah şuracıkta, burnumuzun dibinde sayılır!

Don Quijote bundan sonra okulluya döndü, ozanlığı varsa, sevgilisi Tobosolu senyora Dulcinea için bir şiir yazmasını rica etti, bu şiirin her dizesi, yavuklusunun adının harflerinden biriyle başlamalı, yukarıdan aşağı okunduğunda *Dulcinea del Toboso* (Tobosolu Dulcinea) ortaya çıkmalıydı. Okullu, birkaç ünlü İspanyol ozanından biri olmasa da bu şiiri yazabilecek yetide olduğunu söyledi, yalnız, büyük bir güçlük vardı karşılarında. Yavuklusunun adı on yedi harfliydi, dört dizelik dört kıta yazsa bir harf artırıyordu. *Decima*ya da *Redondillas* adı verilen beşli dizelerle yazsa, o zaman da üç harf eksik kalacaktı, Dulcinea del Toboso'daki harflerden birini yok ederek dört kıtalı bir şiir düzmeye karar verdi.

— Aman dikkat edin, açık seçik okunsun ad, dedi Don

Quijote, yoksa, hanımlar şiirin kendileri için yazıldığına inanmıyorlar.

Bundan sonra oturup hareket gününü kararlaştırdılar. Gelecek hafta bugün çıkacaklardı. Don Quijote, okulludan, dilini sıkı tutmasını, bu soylu ve yiğitçe tasarısına engel olmalarından korktuğu için, papaza berbere, yeğenine ve kahya kadına hiçbir şey söylememesini rica etti. Carrasco da sırrını saklayacağına söz verdi ve Don Quijote'den, başına gelen iyi, kötü her şeyi, ilk fırsatta kendisine bildirmesini istedi. Veda edip ayrıldılar, Sancho, yol hazırlıklarını yapmaya gitti.

V. BÖLÜM

Sancho Panza ile Karısı Terasa Panza Arasındaki İnce ve Alaylı Konuşma, Hatırlanmaya Değer Daha Başka Olaylar

KITABI ARAPÇA'DAN İSPANYOLCA'YA ÇEVİREN ADAM, bu beşinci bölümün doğruluğundan şüphe ettiğini söylüyor, çünkü Sancho bu bölümde o küçücük aklından umulmayacak bir ustalıkla konuşmakta, pek ince laflar etmekteymiş. Ama görevini eksiksiz yapmak isteyen çevirmen, bu bölümü de atlamamış, olduğu gibi çevirmiş, nitekim, şöyle devam ediyor hikayemiz:

Sancho eve dönerken etekleri zil çalıyor, keyfinden uçuyordu, karısı bunu yarım fersahtan farketti ve gelir gelmez sordu:

— Ne var, Sancho? Neden bu kadar neşelisin?

— Sevgili karıcığım, diye karşılık verdi Sancho, inan bana, Tanrı bunca sevindirmeseydi, daha mutlu olurdum.

— Sevgili kocacığım, dedi Teresa, hiçbir şey anlamıyorum dediklerinden, Tanrı beni bunca sevindirmeseydi, daha mutlu olurdum ne demek? Gerçi pek akıllı değilimdir, ama insanın mutluluktan yakınmayacağını da bilirim.

— Dinle bak Teresa, mutluyum çünkü maceralarla dolu üçüncü bir sefere çıkacak olan efendim Don Quijote'ye arkadaşlık etmeye karar verdim, birlikte yola çıkıyoruz, geçen seferki gibi yüz altınlık bir kese bulacağımı düşündükçe, içim içime sığmıyor, böyle bir şeye ne kadar ihtiyacımız olduğunu biliyorsun. Öte yandan, seni ve çocuklarımı bırakıp gitmek zorunda kalacağım için de üzülüyorum. Eğer Tanrı bana, şöyle suya sabuna dokunmadan, dağda bayırda dolaşmadan, evciğimizde yaşayacak kadar bir şeyler verseydi (üstelik, azıcık iyi niyetle yapabilirdi bunu), mutluluğum daha büyük, daha içten olurdu, çünkü şu anda senden ayrılacağıma üzülüyorum. İşte bu yüzden, Tanrı beni bunca sevindirmeseydi, daha mutlu olurdum dedim.

— Bak Sancho, gezginciliğe başlayalı beri öyle ters laflar ediyorsun ki ne dediğini anlayamıyorum.

— Karıcığım, sen hiç üzülme, Tanrı beni anlasın yeter, çünkü her şeyi bilir o. Neyse, bırakalım şimdi bunları, şu üç gün bizim karakaçana daha büyük bir titizlikle bakmalısın, sevgilim, çünkü yine silah taşımak zorunda kalacak. Yemini iki katına çıkar, semeri ve yuları sağlam mı bir bak. Düğüne değil, dünyanın dört bir yanını dolaşmaya, devlerle, deniz canavarlarıyla, hayaletlerle boğuşmaya, ıslıklar, böğürtüler, homurtular, kükremeler işitmeye gidiyoruz, katırcılara, büyülü Mağriplilere rastlamak da cabası...

— Sevgili kocacığım, bu dediklerine bakılırsa, gez-

ginci şövalye seyislerinin bir lokma ekmeği bile alınlarının teriyle kazandıkları anlaşılıyor, kısa zamanda seni bütün bu dertlerden kurtarması için yüce Tanrı'mıza dua edeceğim.

— Aman karıcığım, eğer kısa zamanda ada valisi olacağımı ummasam, kahrımdan şuracıkta ölürdüm alimallah!

— Sus, yel alsın ağzından, o nasıl söz öyle! Kafa şişirse de tavuk tavuktur! Sen sağol da valilik malilik istemez. Ananın karnından çıktığında vali değildin, bugüne dek köylüydün, bundan sonra da köylü olarak yaşayacaksın ve vaden yettiği zaman seni adasız madasız, çırılçıplak gömecekler. Hem, vali olmayan sürüyle insan var yeryüzünde ama bu, yaşamlarına ve dünyayı kalabalıklaştırmalarına engel değil! Yemeklere tat veren en iyi salça, açlıktır. Yoksullar da bunun sıkıntısını çekmedikleri için, hep iştahla yemek yerler. Yalnız, eğer günün birinde bir ada valiliği bulursan, sakın beni ve çocuklarını unutma, Sancho. Biliyorsun, Sanchico beş yaşını bitirdi, papazamcası gelip de bir kiliseye yerleştirirse, tam okumaya başlayacak çağdadır. Kızın Mari Sancha da tam evlenecek yaştadır, anladığıma göre, aklı fikri erkeklerde evlenmek için can atıyor, hem de senin ada valiliğini istediğin kadar heyecanla, aslını ararsan, sonu kötü çıksa da evlenmiş bir kız, evde kalmış bir nazeninden iyidir.

— Elbette, sevgilim, elbette, Tanrı bana bir valilik bağışladığı an Mari Sancha'yı evlendireceğim, hem de öyle yüksek biriyle ki ondan sonra hiçkimse «Yüce senyora» demeden yanına yaklaşamayacak.

— Yo! hayır, işte bu olmaz, Sancho! kendi dengine ver kızı, böylesi çok daha iyidir. Eğer takunyalarını alır

da onların yerine arkalıksız terlik, yün etekliğinin yerine de bir ipekli etek verirsen, küçük adı «Marica»nın başına da «Dona» ya da «senyora» gibi sıfatlar getirirsen, kızcağız sağını solunu şaşırır, her adımda tökezler, hataya düşer, köylülüğünü belli eder.

— Kapa çeneni, aptal karı, bütün bunları iki üç yılda öğrenir, ondan sonra, senyoralık ve soyluluk biçilmiş kaftan gibi oturur üzerine. Hem öğrenemese de hataya düşse de vız gelir! O soylu bir hanım olsun, gerisine aldırma!

— Ayağını yorganına göre uzat, Sancho! Gözün yükseklerde olmasın, «Komşunun oğlu varsa, sakın kaçırma, kulağından tuttuğun gibi kızınla evlendir.» diyen atasözünü unutma. Düşün hele. Kalkıp da Maria'mızı çulsuz bir kont ya da şövalye ile başgöz edersek ve adam kafası kızdığı zaman kızımıza köylü, alık, geveze karı derse, n'ederiz? Yo, hayır! Ben yaşadıkça göz yumamam böyle bir şeye! Bunun için doğurup büyütmedim ben kızımı. Sen yalnız para bulmaya bak, Sancho, evlendirme işini de bana bırak. Hemen yanı başımızda oturan Juan Tocho'nun, Lope Tocho adında bir oğlu var, hem eli yüzü düzgün, sağlam bir çocuk, hem de çok iyi tanıyoruz kendisini. Bizim kızda gözü olduğunu da biliyorum, oğlan tam bize göre, kızı onunla başgöz ederiz, olur biter, böylece, gözümüzün önünden de uzaklaşmamış olur. Hep birlikte otururuz, sen, ben, çocuklar, torunlar, güveyler birarada yaşarız, Tanrı da rızkımızı verir elbet. Ama değerini anlayamayacakları, kendisinin de ayak uyduramayacağı o konaklardan, koca saraylardan birine veremezsin kızımı!

— Sus be sersem! Barabbas'ın karısı sen de! Neden kızımı soylu birine vermeme engel, oluyorsun? Düşün

ki o zaman, bütün torunların «senyor» olacak. Bak, Teresa, ben atalarımızdan hep şu öğüdü almışımdır. Talih kuşu başına konduğu zaman ondan yararlanmayı bilmeyenin, işler ters gidiyor diye yakınmaya hakkı yoktur. Gelip kapımızı çaldığı an, kapımızı ona açık tutmalıyız. Rüzgar uygun esiyor, bırakalım yelkenimizi şişirip bizi dilediği yere götürsün!

Çevirmen, beşinci bölümü, Sancho'nun bu tumturaklı sözlerinden ötürü kuşkuyla karşıladı herhalde.

— Kalın kafalı hayvan, diye devam etti Sancho, demek ki bizi şu içinde bulunduğumuz çirkeften kurtaracak valilik gibi yararlı bir işe gözü kapalı girmemi kötü karşılıyorsun, ha? Bırak da Mari Sancha'yı dilediğim adamla evlendireyim, o zaman sana da «Dona Teresa Panza» derler, kilisede öteki bey hanımlarını hasetten çatlatırcasına, halı ve yastıklarla kaplı yerlerde oturur dua edersin. Ama sen, duvarda asılı duran resimler gibi, hiç değişmeden, yerimizden kıpırdamadan kalalım istiyorsun! Hayır, sus, tek bir laf dinlemem artık! Sanchica kontes olacak, işte o kadar!

— Ey benim efendim, diye karşılık verdi Teresa, ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu senin? Korkarım, bu kontluk işi kızının başını yakacak. Ne istersen yap onu, düşes ya da prenses yap istersen, yalnız şunu bil ki ben razı değilim buna. Bak sevgili kocacığım, oldum olası haddimi bilirim ben, temelsiz kendini beğenmişliğe de aklım ermez. Doğduğum gün bana, Hıristiyan geleneklerine uyarak Teresa adını vermişler. Hem de süssüz, «dona»sız falan, Babamın adı Cascajo'ydu, şimdi senin karın olduğuma göre, benimki de Teresa Panza'dır (aslında mantığa vurulursa, Teresa Cascajo olmalıydı, ama yasalar elvermiyor). Ve ben bu adla yetinirim,

«doña» gibi sıfatlar istemem, çünkü ağır gelir, taşıyamam onları. Beni kontes ya da vali karısı olmuş görenlerin, ardımdan: «Hele şuna bak! şu inek çobanını görüyor musun, nasıl da şişiniyor? Dün, bir yığın kıtığı açmak için uğraşıyordu, atkısı yoktu da başına eteğini örterek geliyordu ayine, oysa bugün, kabarık bir etek giymiş, incik boncuk takmış, kimsecikleri tanımaz olmuş!» demelerini istemem. Beş mi, yoksa yedi mi, her neyse işte, duyularım çalıştığı sürece, kimseciklere rezil ettirmem kendimi. Sen dilediğin yere git, vali mi olursun, kral mı, ol, anacığının başına yemin ederim ki ben ve kızım şu küçük köyümüzden dışarı adım atmayacağız. Atasözünü bilirsin: *«La, Mujer honrada la pierna quobrada y en casa, y la doncella honesta el hacer algo es su fiesta.»*[1] İşte böyle, bayım, Don Quijote'nizle birlikte nereye isterseniz gidin, bizi de talihsizliklerimizle baş başa bırakın, yüreğimiz temizdir, Tanrı gönlümüze göre verecektir elbet. Efendine gelince, şu «don» sıfatını nereden çıkardığını bilemiyorum, çünkü ne babasının ne atasının, böyle bir sanı vardı.

— Karıcığım, dedi Sancho, şeytan senin aklını başından almış galiba! Tanrı seni korusun! Başı kıçı olmayan bir sürü laf ettin! Cascajoların, incik boncuğun, o atasözünün ne ilgisi var benim dediklerimle? Beni dinle, aptal, bilgisiz karı (söz dinlemediğine, mutluluktan kaçtığına göre, başka ne diyebilirim sana?). Eğer kızının bir kulenin tepesinden aşağı atlamasını ya da Dona Urraca gibi, dünyayı dolaşmaya çıkmasını isteseydim, bana karşı koymakta haklı olurdun, ama ben onu, göz açıp kapayıncaya kadar, sırtına senyoralık giysilerini

[1]Dürüst kadın, bacağını kırar, evinde oturur. Erdemli bir genç kız içinse, en iyi bayram, çalışmaktır.

çekerek çamurdan kurtarmak, bir sayvanın, bir heykel kaidesinin tepesine, Fas'taki Mağripli sayısından daha çok yastıkla kadife ve marokenle kaplı bir tahta çıkarmak istiyorum, böyle bir isteğe karşı durmanın alemi var mı?

— Ben sana neden karşı koyuyorum biliyor musun, sevgili kocacığım? Çünkü: «Kendini örten, seni yorgansız bırakır» diyen atasözünün doğru olduğunu bilirim. İnsan yoksul birinin yanından geçerken, şöyle üstünkörü bir göz atar, ama zengine, durup uzun uzun bakar. Hele bu zengin bir zamanlar yoksul idiyse, herkes mırıldanmaya, adamı çekiştirmeye başlar. Üstelik bir iki seferde de bitmez bu iş, sürüp gider. Her yan, kem gözlü, ağu dilli adamlarla doludur. Arı kovanı gibidir mübarekler.

— Dinle beni Teresa, diye karşılık verdi Sancho, iyi kulak ver şu sözüme, belki bütün ömrünce böyle bir şey duymamışsındır. Zaten, ben bulmadım bu lafı. Bütün bunlar Büyük Perhiz'de köye gelip vaaz veren pederindir. Hatırımda yanlış kalmadıysa, peder: «Şu anda gözümüzün önünde duran şeyler, zihnimizde geçmiştekilere oranla daha çok, daha kesin yer tutar» diyordu.

Çevirmen, beşinci bölümün gerçekliğinden ne denli kuşkulansa haklı doğrusu, baksanıza, bunlar Sancho'nun yetisini aşan laflar. Neyse, bırakalım da hikayesine devam etsin.

— Senin anlayacağın, bundan çıkan sonuç şu. Ardında bir alay uşak gezdiren, süslü püslü birini gördük mü, bu adamın eski yoksulluğunu bilsek bile gözümüzün önündeki debdebe bizi ona saygı göstermeye çağırır. Hatta zorlar. Çünkü talihsizliğin ya da

yoksulluğun doyurduğu zor günler geçip gitti mi, yoktur artık, unutulmuştur, o anda gördüğümüz şey önemlidir yalnızca. Öte yandan, talihin yardımı ile yoksulluktan kurtulup varlığa kavuşan kişi herkese cömert, ince ve terbiyeli bir insan gibi davranıyorsa, atadan soylu olanlara saygı gösteriyorsa, inan bana Teresa, hiçkimse onun eski halini düşünmez, tam tersine, bugünkü durumunu kabul edip sayar, kıskançlar bir yana tabii, çünkü onlara hiçbir şeyi beğendiremezsiniz.

— Bana bak efendi, benim aklım ermez böyle sözlere. Ne istersen yap, ama nutuklarınla, görkemli laflarınla kafamı şişirme. Dediğini yapmaya yararlıysan...

— *Yararlıysan* değil karıcığım, *kararlıysan.*

— Benimle laf ebeliğine kalkışma, efendi. İçimden geldiği gibi konuşurum ben, öyle ince eleyip sıkı dokuyacak halim yok. Yalnız diyeceğim şu ki eğer ille de vali olmak istiyorsan, oğlun Sancho'yu da yanına al, götür, şimdiden yetiştirmeye başla. Baba mesleğini devam ettirecek çocukların, bu işi iyi öğrenmesi gerekir.

— Vali olunca adam yollar, aldırtırım, sana da para yollarım, çünkü pek çok param olacak o zaman. İnsan valiyken başı dara düştü mü, dilediği kadar borç alabilir. Sen de küçüğü, eskisi gibi değil, ileriki uğraşına yaraşır biçimde giydirirsin artık.

— Sen para gönder, ötesini bana bırak, yortulardaki palmiyeler gibi donatırım alimallah.

— Peki şu konuda da bir anlaşmaya varalım. Kızımız kontes olacak, değil mi?

— Kızım kontes olduğu gün, toprağa vermiş gibi üzüntü duyacağım. Ama, bir daha söylüyorum, ne istersen yap. Kocalarımız sersemin teki de olsalar, biz kadın-

lar ömrümüz boyunca onların dediğine uymak zorundayız çünkü.

Ve sonra, sanki Sanchica gerçekten ölmüş de toprağa verilmiş gibi, hüngür hüngür ağlamaya başladı, Sancho koşup gönlünü aldı, kızını önünde sonunda kontes yapacağını, ama bu işi elden geldiğince ileri bir tarihe bırakacağını söyledi. Konuşmaları da böylece sona erdi ve Sancho, yol hazırlıkları için, Don Quijote'nin yanına döndü.

VI. BÖLÜM

Hikayemizin En Önemli Bölümlerinden Biri. Yeğeni ile Kahya Kadın Yüzünden Don Quijote'nin Başına Gelenler

SANCHO PANZA İLE KARISI TERESA CASCAJO arasında bu konuşmalar geçerken, Don Quijote'nin yeğeni ile kahya kadın da boş durmuyordu. Birinin efendisi, ötekinin dayısı olan Don Quijote'nin, üçüncü kez evden uzaklaşmayı, hepsi için zararlı sonuçlar veren şu Allah'ın cezası gezginci şövalyeliğe devam etmeyi tasarladığını sezmişlerdi. Her türlü çareye başvurarak onu bu tasarıdan caydırmak istiyorlardı, ama bütün çabaları boşunaydı, onu bu işten vazgeçirmeye çalışmak havanda su dövmek, çölde vaaz vermek gibi bir şeydi. Kahya kadın, efendisinin karşısına geçmiş:

— Bakın senyor, diyordu, uslu uslu evinizde oturmazsanız, deli gibi dağ bayır dolaşmaktan ve size sorarsak macera dediğiniz, benimse bela adını vereceğim şey-

leri aramaktan vazgeçmezseniz, sizi yola getirmeleri için, avazım çıktığı kadar bağırıp Tanrı'dan ve kraldan yardım isteyeceğim.

— Benim iyi yürekli kahyam, diye karşılık verdi Don Quijote, Tanrı ile kral hazretlerinin böyle bir istek karşısında ne diyeceklerini bilemiyorum doğrusu, yalnız, ben kral olsaydım, her gün binlercesiyle karşılaştığım bu isteğe kulak asmazdım, çünkü bir kralın en büyük derdi, herkesi dinlemek, herkesin derdine çare bulmaktır. Onun için, sizin yerinizde olsam, özel sorunlarımla onu rahatsız etmek istemezdim.

— Peki senyor, diye karşılık verdi kahya kadın, söyler misiniz bana, kral hazretlerinin sarayında şövalye yok mu?

— Olmaz olur mu! Hem de çok sayıda var. Zaten bir sarayı şenlendirmek, görkemini arttırmak için şövalye gereklidir.

— Peki neden acaba efendimiz de gidip, saraydan dışarı adım atmadan krala hizmet eden bu şövalyelere katılmaz?

— Sevgili dostum, bütün şövalyeler sarayda oturmaz, sarayda yaşayan her şövalye de gezginci olamaz. Herkese yer vardır şu dünyada. Gerçi hepimiz şövalyeyizdir, ama büyük bir ayrım vardır aramızda. Saray şövalyeleri odalarından çıkmaz, saraydan öteye adım atmazlar, haritayı önlerine alıp bir kuruş harcamadan, üşütmeden, terlemeden, susayıp acıkmadan bütün dünyayı dolaşabilirler, oysa biz gezginci şövalyeler, kızgın güneş altında, karda kışta, gece gündüz demeden, atlı ya da yaya, dünyanın dört bucağını arşınlarız, düşmanlarımızı yalnız resimlerinden değil, karşımızda görerek tanırız ve her gördüğümüz yerde her fırsatta saldırırız

onlara, verilen gözdağlarına, vuruşacak şövalyelerden birinin kargı ya da kılıcının ötekininkilerden uzun olup olmadığına, savaşçılardan birinin üzerinde kutsal, el sürülmesi yasak bir şey bulunup bulunmadığına, güneşin şu ya da bu yandan gelişine ve düellolarda gözetilen bu ve buna benzer, senin bilmediğin, benimse çok iyi bildiğim daha bir sürü şeye hiç aldırış etmeyiz. Ayrıca şunu da belirteyim ki iyi bir gezginci şövalye, bir dudağı yerde bir dudağı gökte bacakları kule boyunda kolları en büyük yelken direği kadar, gözlerinin her biri değirmentaşını andıran ve alev alev yanan on devle karşılaştığı zaman ürkmek şöyle dursun, tam tersine, hiç istifini bozmadan, demir gibi bir yürekle üstlerine yürür, elmastan daha sert olduğu söylenen balık pullarından yapılmış zırhlar giymiş bulunsalar da kılıç yerine Şam işi palalar ya da birkaç kez benim de gördüğüm, çelik kamalı topuzlar taşısalar da göz açıp kapayıncaya dek hepsini yere serer. Sevgili kahyacığım, bütün bunları şövalyeler arasında ne denli büyük bir ayrım bulunduğunu anlayasın diye söyledim. Krallar bu ikinci, daha doğrusu, birinci tür şövalyeleri el üstünde tutsalardı, çok iyi ederlerdi. Çünkü romanlarda okuduğumuza göre, onlardan bazıları, bir değil birkaç krallığı birden kurtarmıştır.

— Ah, benim sevgili efendim, diye atıldı yeğen, gezginci şövalyeler için söylediğiniz şeylerin hepsi palavra, masal, bu maceraları anlatan kitaplar doğrudan doğruya yakılmazsa bile geleneklere aykırı, ahlakdışı kitaplar olduklarını göstermek üzere birer *sambenito*–[1]

[1]Engizisyon Mahkemesi'nce yakılmaya mahkum edilenlere giydirilen, alevlerle ve şeytan resimleriyle süslü, kara gömlek.

ile kaplanmaları gerekirdi.

— Hey ulu Tanrım, diye bağırdı Don Quijote, eğer yeğenim, yani kız kardeşimin çocuğu olmasaydın, şu ettiğin laf için sana öyle bir ceza verirdim ki cümle aleme ibret olurdu. Elindeki gergefin on iki mekiğini biraraya getiremeyen sümüklü bir kız kalkmış da gezginci şövalye romanlarına dil uzatıyor, onları eleştiriyor! senyor Amadis duysa ne derdi acaba? Ah! Hiç kuşkusuz bağışlardı seni, çünkü zamanının en alçakgönüllü, en çelebi şövalyesi olduğu gibi, özellikle genç kızların koruyucusuydu. Ama bu sözlerini ondan başkası duysaydı, kolay kolay kıırtulamazdın, herkes, onun gibi bir alçakgönüllülük, bir incelik simgesi değildir çünkü. Bazı şövalyeler kabadır, iyi terbiye almamıştır. Zaten her şövalye, şövalye adına layık değildir, kimisi som altındandır, kimisi de kaplama, görünüşte hepsi şövalyedir, ama gerçek denen mihenk taşına vurulmaya gelmez kimisi. Bir bakarsınız, ne idüğü belirsiz birtakım adamlar şövalyelik taslıyor, asıl şövalyelerse, sıradan insanlar gibi davranıyor, uğraşını tutkuyla seven, erdem yolundan ayrılmayan yükselir, gevşeklik gösteren, günah yoluna sapansa düşer. Sanları aynı, nitelikleri birbirinin zıddı bu iki tür şövalyeyi ayırt edebilmek için kavrayış sahibi olmak gerekir.

— Hey ya rabbim, sen beni koru, diye bağırdı yeğen, dayıcığım, bana kalırsa siz, tam kürsüde ya da sokakta vaaz verecek adamsınız, ama gözleriniz öylesine kararmış, çılgınlığınız o dereceye varmış ki yaşınıza başınıza bakmadan yiğitlik gösterisine kalkışıyorsunuz, hasta olduğunuz halde güçlüyüm diyorsunuz, bunca yılın yorgunluğundan sonra, yeryüzündeki haksızlıkları düzelt-

meye yelteniyorsunuz, hakkınız olmadığı halde şövalyeyim diyorsunuz, oysa şövalyelik zengin işidir, sizin gibi çulsuzun şövalyelik neyine?

— Haklısın sevgili yeğenim, dedi Don Quijote, yalnız bu soy sop meselesinde sana öyle şeyler söyleyebilirim ki şaşar kalırsın, ama kafanı karıştırmamak için şimdi anlatmayacağım. Bununla birlikte, şöyle kısaca değineyim isterseniz, dinleyin bakın. Yeryüzündeki aileleri dört bölümde toplayabiliriz, basit bir soydan geldiği halde sonradan gelişen, bir çiçek gibi açılanlar, doğuştan soylu olan ve bunu sürdüren, bozmayan kişiler, başlangıçları pek kötü olmadığı halde bir piramit gibi, yükseldikçe değerden düşenler ve son olarak, başı da ortası da pek parlak sayılmayan ve aynı sönüklük içinde eriyip gidenler. Halk dediğimiz büyük çoğunluk işte bu son gruba girer. Basit bir soydan geldiği halde yükselen ve bunu sürdürenlere en iyi örnek, Osmanlılardır. İkinci gruba da atadan gelen soyluluklarını olduğu gibi saklayan, kendi sınırları içinde dingin bir hayat yaşayan derebeylerini örnek gösterebiliriz. Piramide benzeyen aileler için binlerce örnek var karşımızda. Mısır'daki firavunlar ve Ptolemeler, Romalı Caesarlar, sonra, bütün o prensler, hükümdarlar, Medler, Asurlular, Persler, Yunanlılar ve Berberistanlılar. Bütün bu soylu aileler, ilk ataları gibi, hiçlik içinde eriyip gitmişlerdir, bugün onların soyundan gelen birine rastlamak olanaksızdır, rastlasanız bile herhalde pek yoksul bir adamla karşılaşırdınız. Halk takımına gelince, bu konuda açıklamaya girişmek gereksiz. Bunlar dünya nüfusunu arttırmaktan başka bir işe yaramazlar, başkaca bir nitelikleri yoktur. İşte böyle, koca sersemler, bütün bunları, insanlar arasında nasıl bir soy sop karşılığı bulunduğunu göresiniz ve asıl büyüklüğün

erdemden, varlıktan ve cömertlikten geldiğini anlayasınız diye söyledim. Erdem, varlık ve cömertlik dedim. Çünkü büyük, ama günahkar bir insan, ancak büyük bir günahkar olur, cömertlik göstermeyen varlıklı kişi de cimri bir dilenci sayılır. İnsanı mutlu kılan şey, yığınla para pul sahibi olmak değil, bunu kullanış biçimidir, insanoğlu elindekini harcamayı bilmelidir. Yoksul bir şövalyenin elindeyse, soyluluğunu gösterebilmek için, erdemden başka araç yoktur, o ancak tatlı dilli, terbiyeli, ince, ölçülü, küstahlık etmeyen, dedikodu yapmayan, yardımsever, gurursuz bir insan olarak kendini sevdirebilir, en çok üzerinde durulacak niteliği yardımseverliktir tabii, çünkü onun üç kuruşluk yardımı, büyük bir şamata ve gürültüyle verilen bir avuç altından daha değerlidir. Onun bu iyi niteliklerini görenler, tanımasalar bile soylu bir aileden geldiğini anlayacaklardır, buna da şaşmamak gerekir, çünkü erdemin başlıca ödülü övgüdür, erdemli kişilerin saygı görmemesi olanaksızdır. Bakın çocuklar, varlığa ve üne kavuşabilmenin iki yolu vardır. Edebiyat ve askerlik. Ben ikinciyi seçtim. Silaha düşkünüm, çünkü savaş tanrısı Mars'ın etkisi altında doğmuşum. Öyleyse, bu gezegenin gösterdiği yolu izlemek zorundayım, dünya alem karşı gelse, yolumdan dönmem. Yıldızların istemine, alınyazımın çizdiği yola, aklın gereklerine ve nihayet kendi isteğime aykırı davranmaya zorlayamazsınız beni. Gezginci şövalyelik güç ve dertli iştir, ama yararı da çoktur, erdem yolunun dar ve çetin, günah yolununsa geniş ve rahat olduğunu bilirim, bunların her biri bizi başka başka yerlere götürür. Kolay gibi gözüken günah yolunun sonunda ölüm, cehennem vardır, erdemin çetin yolunun sonundaysa, yaşam, üstelik bu yaşam

geçici değildir, Kastillalı[1] büyük ozanımızın dediği gibi, sonsuzdur:

> Bu dar ve çetin yoldan giderseniz,
> Olümsüz yaşama ulaşırsınız,
> Yolunu şaşıranların varamadığı...

— Vah benim alnının kara yazısı, diye bağırdı yeğen, dayım ozan da olmuş! Her şeyi biliyor, her şeyi beceriyor. İddiaya girerim ki istese, kuş kafesi yapar gibi koskoca bir ev yapabilir şuracıkta.

— Vallahi sevgili yeğenim, diye karşılık verdi Don Quijote, kafam şu gezginci şövalyelik meselesiyle dolu olmasaydı, yapamayacağım, beceremeyeceğim iş bulunmazdı, hele öyle kafes falan gibi şeyler...

Tam bu sırada kapı çalındı, «kim o?» diye seslendiler, «benim!» diye karşılık verdi Sancho Panza. Bunun üzerine, seyisin yüzünü görmek istemeyen kahya kadın hızla odadan çıktı. Yeğen, kapıyı açıp Sancho'yu içeri aldı. Don Quijote seyisini kucakladı, bağrına bastı. Odaya kapanıp konuşmaya başladılar, bu konuşma, en az bundan öncekiler kadar ilgi çekiciydi.

VII. BÖLÜM

Don Quijote'yle Seyisi Arasındaki Konuşma ve Daha Başka Unutulmayacak Olaylar

KAHYA KADIN, Sancho Panza'nın efendisi ile odaya kapandığını görünce, olacakları kestirdi. Bu konuşma

[1]Kastillalı Boscan, bu, İspanyol şiirinde devrim yaratan ozanlardan biridir.

sonunda üçüncü seferin karara bağlanacağını anladı, hemen atkısına büründü, büyük bir kaygı ve üzüntü içinde papaz adayı Sanson Carrasco'yu aramaya koştu, bu delikanlı hem efendisinin yeni bir dostuydu, hem de dilli bir oğlandı, Don Quijote'yi bu çılgınca tasarıdan olsa olsa o caydırabilirdi. Delikanlıyı evinin avlusunda gezinirken buldu, kan ter içinde ağlamaklı bir yüzle ayaklarına kapandı. Onu bu halde gören Carrasco:

— Ne var kahya kadın, n'oldu? diye sordu. Seni gören, can vermek üzere olduğunu sanacak.

— Efendim yine gidiyor, senyor Sanson. Evet, evet, mutlaka gidiyor!

— İyi ama senyora, nereye gidiyor? Öteki dünyaya mı?

— Hayır... şey... yine tozuttu. Sizin anlayacağınız, sefere çıkıyor, bu üçüncü seferi, yine *macera* peşine düşecek, bu deli saçması şeylere neden macera dediğini de hiç anlamıyorum doğrusu. İlk seferinde bir eşeğin sırtına çuval gibi yüklenmiş olarak geri geldi, yediği sopalardan pestile dönmüştü, ikincisinde bir öküz arabası ile kafes içinde döndü. Güya, büyüyle tıkmışlar kendisini oraya. Öyle değişmişti ki öz anası gelse tanıyamazdı zavallıyı. Bir deri bir kemik kalmış, sararıp solmuş, gözleri çukura batmıştı, biraz kendine getirebilmek için, tam altı yüz yumurta harcadım, Tanrı da biliyor, herkes de hatta isterseniz tavuklarıma sorun!..

— İnanırım sözünüze, diye karşılık verdi okullu, tavuklarınız öyle iyi, öyle besili, öyle terbiyeli hayvanlardır ki çatlasalar yalan söylemezler. Yalnız, senyora, bütün mesele bu mu? Bütün korkunuz senyor Don Quijote'nin yapacağı işler için mi?

— Bütün mesele bu, senyor.

— Öyleyse hiç üzülmeyin siz, hemen eve dönün, bir iki lokma bir şey hazırlayın bana. Giderken, eğer biliyorsanız, Santa Apolonia duasını okuyun. Ben de hemen arkanızdan geliyorum, evde olup biteni anlatırsınız bana.

— Vah başıma gelenler! Santa Apolonia duasını okuyacağım demek? İyi ama, bu dua yalnız diş ağrısına iyi gelir, oysa bizimki kafadan çatlak.

— Ne diyorsam onu yapın, kahya kadın. Benimle tartışmayı bırakın da eve gidin, biliyorsunuz, Salamanca Üniversitesi'ni bitirdim, verilecek sınavım falan da kalmadı, diye karşılık verdi Carrasco.

Bunun üzerine, kahya kadın eve yollandı, Okullu da bir oyun hazırlamak üzere Panza'nın yanına koştu. Ne hazırladıklarını ilerde göreceğiz. Bu arada odaya çekilen Don Quijote'yle Sancho, aralarında konuşuyorlardı, yazar bu konuşmayı olduğu gibi, en küçük bir ayrıntısını atlamadan aktarıyor bize.

— Senyor, dedi Sancho, nereye giderseniz gidin, peşinizden ayrılmamak üzere karımı *kayırmış* bulunuyorum.

— *Kayırmış* değil, *kandırmış* demek istiyorsun herhalde Sancho?

— Bakın, senyor, yanılmıyorsam bundan önce de bir iki kez sizden, söylemek istediğimi anladığınız zaman lafımı düzeltmeyin diye ricada bulunmuştum, ama anlamazsanız, o zaman: «Sancho, oğlum...», ya da: «Be hey şeytanın arka bacağı, sözünden hiçbir şey anlamadım» deyin diye yalvardım. Derdimi anlatamadıysam, bir kere daha söylerim, çünkü pek *soysal* bir adamımdır ben.

— Peki Sancho, dediğinden hiçbir şey anlamadım... Şu *soysal* adam lafından bir şey çıkaramıyorum çünkü.

— *Soysal* adam, işte ben böyleyim demek canım. Gittikçe kafam karışıyor Sancho.

— Ee, böyle basit şeyleri de anlayamazsanız, bu iş burada biter senyor, daha iyisini beceremem ben... Bundan sonrası Tanrı'ya kalmıştır artık!

— Ha! Dur, dur! Çakıyorum. Uysal, yani tatlı, söz dinleyen bir adamım demek istiyorsun, ne dersem yapacaksın, nereye götürürsem geleceksin, öyle mi?

— İddiaya girerim ki daha ilk anda anladınız ama beni zora koşmak için anlamamazlıktan geldiniz.

— Olabilir! Her neyse, ne diyor Teresa?

— Sizin yanınızdayken çok dikkatli olmamı, az konuşup çok iş görmemi, akla karayı birbirine karıştırmamamı, eldeki koyunun, gelecek düveden iyi olduğunu söylüyor. Bana sorarsanız, karı kısmının verdiği öğüt beş para etmez, ama bu öğüdü tutmamak da çılgınlıktır.

— Ben de aynı görüşteyim. Devam edin dostum Sancho, inci gibi laflar ediyorsunuz bugün.

— Peki dinleyin öyleyse. En az benim kadar bilirsiniz ki insanoğlu ölümlüdür. Bugün buradaysak, yarın yokuz. Kuzu da koç da gider, şu dünyada hiçkimse Tanrı'nın bağışladığından bir gün fazla yaşayamaz, Azrail'in kulağı sağırdır, aman dinlemez, gelip kapımıza dayandığı zaman, yitirecek bir saniyesi bile yoktur, o anda ne şiddet, ne dua, ne krallık, ne papalık kâr eder, herkes bilir bunu, ayrıca, kürsülerde de Allah'ın günü bunlar tekrarlanır.

— Bütün bunlar tepeden tırnağa doğru, ama lafı nereye getirmek istiyorsun anlayamıyorum.

— Şuraya getirmek istiyorum, senyor. Efendimiz bana belli bir ücret biçmeli, hizmetinde bulunduğum sürece, her ay bana bu parayı vermelidir, bunu para olarak isterim, çünkü iş işten geçtikten sonra, gelen, ya da hiç gelmeyen valilik falan gibi ödüllere bağlı kalmak hoşuma gitmiyor, dua edelim de Tanrı elimizdekileri korusun! Sizin anlayacağınız, senyor, az ya da çok, kazandığım şeyi bilmek istiyorum, çünkü tavuk, gerekirse tek bir yumurta üzerine de kuluçkaya yatar ve damlaya damlaya göl olur, böylece, Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olmam. Gerçi artık umudumu kestim, ama bir aksilik olur da günün birinde vaat ettiğiniz şu adayı verirseniz, aldığım aylıkları bu adanın gelirinden düşmenize karşı koyacak kadar nankör ve açgözlü bir adam değilim elbet.

— Sevgili Sancho, bunları hesaptan düşmesek de eklesek nasıl olur acaba?

— Tamam, tamam! Anladım... Hesaptan düşmekle hesaba geçirmeyi birbirine karıştırdım yine!.. Neyse, siz anladınız ya, önemi yok.

— Hem de çok iyi anladım, en gizli düşüncelerini öğrendim, şu sonu gelmez atasözü yağmurunun altında yatan şeyi biliyorum artık. Bak, Sancho, herhangi bir gezginci şövalye romanında seyislerin aylık ya da yıllık ücret aldıklarını gösterir en küçük bir belirtiye rastlasaydım, seve seve aylık bağlardım sana. Ama bütün şövalye romanlarını, ya da hemen hepsini okudum, şimdiye dek, seyisine belli bir ücret veren gezginci şövalyeye rastlamadım, seyislerin hepsi gönüllü hizmet ediyorlar ve talih, hiç beklemedikleri bir anda efendilerinin yüzüne gülerse, bir ada valiliği ya da buna benzer bir şey alıyor, yani soylu bir insan oluyorlardı. Eğer

bu ödül ve umutlarla yetinerek yanıma dönmek istiyorsan, buyur! Ama gezginci şövalyeliğin bunca yıllık geleneklerini senin güzel hatırın için bozacağımı umma. Şimdi evinize dönün Sancho, bu sözlerimi Teresa'ya aktarın. Kabul ederse, *bene quidem* (ne âlâ!), gelir kayıtsız şartsız hizmetime girersiniz, yoksa, eskisi gibi dost kalırız, benim bu konuda hiç tasam yok, çünkü besleyicinin elinde yem bulundukça, güvercin sıkıntısı çekmez. Yalnız unutma ki tatlı bir umut kötü bir maldan, yüklü bir alacak da az bir aylıktan iyidir. Bak, Sancho, istersem benim de seni atasözü yağmuruna boğabileceğimi göstermek için böyle konuşuyorum. Kısacası, bir kere daha tekrarlıyorum, eğer kayıtsız şartsız ardıma düşmek, talihime ortak olmak istemiyorsan, Tanrı seni korusun, gönlüne göre versin! Senden daha uysal, daha canıtez, daha az hödük, daha az geveze seyis mi bulamayacağım yani?

Efendisinin bu kesin kararını öğrenen Sancho'nun kolu kanadı kırıldı, gökler başına yıkıldı, oysa Don Quijote'nin, kendisini almadan yola çıkamayacağını ummuştu. Şaşkın ve düşünceli, oracıkta kalakaldı, tam bu sırada Sanson Carrasco girdi içeri, ardında efendilerini bu çılgınca tasarıdan caydırmak için neler söyleyeceğini merak eden yeğenle kahya kadın vardı. Büyük dalgacı, şövalyenin yanına gitti, ilk karşılaştıkları günkü gibi dizlerine kapandı ve gümbür gümbür bir sesle:

— Ey gezginci şövalyelik çiçeği! Silahşörlüğün parlak yıldızı! İspanyol ulusunun onuru ve simgesi, diye bağırdı. Her kim ki üçüncü kez sefere çıkmanıza karşı koyar, size engel olmaya çalışır, dilerim Tanrı'dan, hiçbir isteği sonuçlanmasın, en güzel tasarıları gerçekleşmeden kalsın!

Sonra kahya kadına döndü:

— Senyora, Santa Apolonia duasını kesebilirsiniz, çünkü şu anda senyor Don Quijote'nin, yıldızların özel etkisi altında soylu ve yeni bir maceraya başlamak üzere olduğunu anlamış bulunuyorum, şövalyeyi desteklemezsem, o bükülmez bileğine, korku bilmez yüreğine rağmen tembel tembel şuracıkta oturmasına engel olmazsam, kendisini bekleyen görevi hatırlatmazsam, ağır bir yük altında kalacak vicdanım, çünkü her geçen dakika, düzeltilecek haksızlık, korunacak öksüz onuru, kurtarılacak genç kız, yardım edilecek dul sayısı artmakta, bir gezginci şövalyeyi bekleyen bu ve buna benzer işler üst üste yığılmaktadır. Öyleyse ileri! Sevgili efendim, iyi yürekli, yiğit Don Quijote'yim, ileri! Efendimiz, haşmetlimiz bugünden tezi yok, hemen yola koyulmalıdır. Tasarılarımızı gerçekleştirebilmek için herhangi bir eksiğimiz varsa, bendeniz paramla ve her şeyimle emrinizdeyim! Eğer ekselanslarının bir seyise ihtiyaçları varsa, bu görevi almaya da hazırım.

— Görüyor musun, Sancho? diye seslendi Don Quijote, ben sana, seyis bulmakta güçlük çekmem dememiş miydim? Hem de kim gelip hizmetime girmek istiyor. Salamancalı öğrencilerin neşe kaynağı, yorulmak bilmez eğlendiricisi, sağlam, becerikli, pek az konuşan, soğuğa ve sıcağa, açlığa ve susuzluğa gık demeden katlanan, bir gezginci şövalye seyisinden beklenen her şeye sahip, harika insan Sanson Carrasco! Tanrı göstermesin, hani neredeyse, kendi hevesim uğruna, edebiyatın temel direğini, bir bilim vazosunu, güzel sanatların eşsiz çiçeğini harcayacağım! Ama hayır, bu yeni Sanson, yurduna, ak saçlı ana ve babasına onur vermek üzere evinde kalmalıdır. Sancho beyimiz artık benim-

le gelmeyi kendine yakıştıramadığına göre, ben de gider, ilk karşıma çıkanı seyis yaparım.

— Hayır, hayır, diye atıldı Sancho, duygulanmış, gözleri yaşarmıştı, yakıştırıyorum. «Karnımızı doyurduk, hadi bize eyvallah» diyenlerden değilim ben. Hayır, nankörlük yoktur benim soyumda çünkü herkes, hele bizim köylüler, Panzaların, yani atalarımın ne olduğunu bilir. Ayrıca, hem sözünüze güveniyor, hem de elle tutulur kanıtlara dayanarak beni sevindirmeyi gerçekten istediğinizi biliyorum. Aylık konusunda bunca ısrar edişim, karımın gönlünü yapabilmek içindi. Bu kadın kafasına bir şey koydu mu, çemberlerine tokmak sallayan fıçıcıdan daha büyük bir inatla, onu sizin kafanıza da sokar. Ama erkek dediğin erkek gibi davranmalıdır, kadın da kadın gibi, madem ki istesem de istemesem de erkek geldim dünyaya, bir erkeğe yaraşır biçimde davranmalıyım. Şimdi, efendimizin vasiyetini yazmaktan başka işimiz kalmıyor demektir, yalnız sakın ekini unutmayın senyor, yoksa geri çevirirler. Bu işi de bitirdikten sonra, senyor Sanson'u daha fazla üzmemek için hemen yola çıkalım. Baksanıza, bu üçüncü sefere çıkmanızı sağlayamazsa, büyük vicdan azabı çekecekmiş. Bundan böyle efendimize, gelmiş geçmiş seyislerin hepsinden daha büyük bir bağlılık ve doğrulukla hizmet edeceğim.

Bunun üzerine, Don Quijote'yle Sancho kucaklaşıp barıştılar, artık akıl hocaları durumuna giren büyük Carrasco'nun fikrini ve iznini aldıktan sonra, üç gün içinde yola çıkmaya karar verdiler, bu üç gün içinde gerekli yol hazırlıklarını yapacaklar ve özellikle, şövalyenin pek önem verdiği bir eksikliği gidermeye, yeni bir tolga bulmaya çalışacaklardı. Sanson, dostlarından

birinde istediği zaman alabileceği bir tolga bulunduğunu bildirdi, gerçi biraz paslanmış ve küflenmişti, ama bunun önemi yoktu. Bu arada yeğenle kahya kadın, içlerinden okulluya lanet yağdırıyorlardı. Sanki efendileri ölüp gitmişçesine, kiralık ağlayıcılar gibi, saçlarını başlarını yoluyor, yüzlerini gözlerini tırmalıyor, avaz avaz bağırıyorlardı. Oysa Carrasco, Don Quijote'yi sefere çıkmaya zorlarken, hikayecimizin daha önce de belirttiği üzere, papaz ve berberle birlikte vardıkları bir kararı uyguluyordu.

Neyse uzatmayalım, o üç gün içinde Don Quijote'yle Sancho bütün eksiklerini tamamladılar. Dördüncü gün, biri karısını, öteki de yeğeniyle kahyasını yatıştırdıktan sonra, karanlık basarken, hiçkimseye görünmeden yola düzüldüler, yanlarında yalnız şöyle yarım fersah kadar kendileriyle yürümek isteyen okullu vardı. Don Quijote, Rocinante'sine, Sancho da emektar karakaçanına kurulmuştu, doğruca Toboso'ya yollandılar, Sancho'nun heybesi tıka basa yiyecek, kesesi de efendisinin her ihtimale karşı yanına aldığı paracıklarla doluydu. Bir süre sonra, Sanson şövalyeye veda etti, iyi bir dost gibi acılarını ve sevinçlerini paylaşabilmek üzere, iyi kötü her şeyi kendisine yazmasını rica etti. Don Quijote de yazmaya söz verdi. Bundan sonra, Sanson köye yollandı, bizimkiler de büyük Toboso kentine.

VIII. BÖLÜM

Sevgili Tobosolu Dulcinea'yı Görmeye Giden Don Quijote'nin Başına Gelenler

SEKİZİNCİ BÖLÜMÜNÜN BAŞINDA, Cide Hamete Benengeli, tam üç kez: «Sana şükürler olsun ya rabbim!» diyor, Don Quijote'yle Sancho'sunu nihayet sefere çıkarabilmiş olduğu için söylüyormuş bunu, inancına göre, şu tatlı hikayenin okurları, bu garip efendiyle seyisin tadına doyulmaz konuşmalarına kavuşacaklardı şimdi. Yazar, bu arada bizden, becerikli şövalyenin eski maceralarını unutmamızı istiyor, «Montiel yolunda başlayan ilk maceralar gibi, şu anda Toboso yolunda da yepyeni maceraların tohumu atılmaktadır» diyor. Bize vereceği güzelim şeylerin yanında bu istekler hiçtir tabii. Sonra anlatısına devam ediyor:

Sanson, yanlarından uzaklaşıp da Don Quijote ile Sancho yalnız kalır kalmaz, Rocinante kişnemeye, karakaçan anırmaya başladı, bizim iki kafadar, yani seyisle efendisi, bunu iyiye yordular. Ama, doğrusunu isterseniz, eşeğin anırması atın kişnemesini bastırıyordu, Sancho da bundan, kendi talihinin efendisininkinden daha açık olacağı sonucunu çıkardı. Bunu düşünürken yıldız falına mı dayanıyordu, bilemem. Kitapta, bu konuda bir açıklamaya rastlanmıyor, yalnız, öğrendiğimize göre, bizim Sancho, her tökezleyip düşüşünde evden çıktığına pişman olurmuş, çünkü her seferinde ya çarığı yırtılır, ya da kaburgalarından biri ezilirmiş. Eh, bütün aptallığına rağmen, bunları göremeyecek kadar da sersem değildi elbet. Bu kişneme ve anırma faslından sonra, Don Quijote seyisine döndü:

— Sancho, dostum, dedi, biz ilerledikçe, karanlık da artıyor, böylece bir an önce gidip görmek istediğim Toboso'ya sabaha karşı varabilme umudumuz da suya düşüyor. Orada eşsiz Dulcinea'dan beni kutsamasını, yeniden maceraya atılabilmeme izin vermesini isteyeceğim, bu izni kopardım mı, en tehlikeli maceraların üstesinden geleceğime eminim, çünkü gezginci şövalyelerin cesaretini arttıran şey, yavuklularının gösterdiği güleryüzdür.

— Ben de öyle sanıyorum, diye karşılık verdi Sancho, yalnız, bana kalırsa, bu kutsama işi için onu şöyle bir köşeye çekmekte, hatta bulup konuşmakta epey güçlükle karşılaşacaksınız, çünkü kutsayacak yerde kaldırıp sizi, hani şu Sierra Morena'nın göbeğinde yaptığınız çılgınlıkları anlatan mektubu götürdüğüm gün kendisiyle konuştuğum kümesli avlunun duvarından öteye fırlatabilir.

— Ne avlusu, ne kümesi, diye bağırdı Don Quijote, övmekle bitirilemeyecek o güzelliği, o çekiciliği kümesli avluda mı gördün sanıyorsun, zengin ve görkemli bir sarayın salonlarından, koridorlarından başka bir şey değildi o gördüklerin, olamaz da.

— Mümkündür, senyor, yalnız, eğer aklımı kaçırmadıysam, kümesli avlunun duvarlarını açık seçik gördüğümü hatırlıyorum.

— Neyse, geçelim! Bir duvar üstünden, bir pencereden, bir kapı aralığından, ya da parmaklıktan, nereden olursa olsun onu bir göreyim, güzelliğinin saçtığı ışıklar gözlerime bir değsin, yeter, zihnim öyle bir aydınlanacak, yüreğim öyle bir pekleşecek ki bilgelik ve yiğitlikte yarışılmaz bir adam olup çıkacağım mutlaka.

— Bakın, senyor, doğrusunu isterseniz, güneşe ben-

zettiğiniz şu Tobosolu senyora Dulcinea'yı gördüğüm gün, öyle ışık mışık saçmıyordu, hatta, daha önce de söylediğim gibi, buğday elediği için, çıkan toz dört bir yanını sarmış, adeta örtmüştü onu.

—Yine saçmalamaya başladın Sancho, sevgilim Dulcinea'nın buğday elediğini nasıl söyleyebilir, hatta düşünebilir, böyle bir şeye nasıl inanırsın? Soylu kişilere yaraşır bir iş mi bu? Onlar, yarım fersah öteden büyüklüklerini ortaya vuran şeylerle uğraşmak üzere yaratılmışlardır. Bak, Sancho, sen bizim ünlü ozanın –[1] sözlerini unutmuşa benziyorsun, bu usta ozan şiirlerinde Tajo ırmağının tatlı sularından çıkıp billur giysileri içinde yemyeşil çayırlarda değerli kumaşlar dokumaya gelen dört peri kızını anlatır, perileri, oldukları gibi canlandırır gözümüzün önünde. Her yanları altın, inci kaplıdır, ipekli kumaşlar içinde yüzerler. Eh işte, alçak bir büyücü çıkıp da kıskançlığından ötürü başka bir biçime sokmadığı sürece, yavuklum da bu peri kızlarına benzer, kendisini gördüğün zaman, böyle ince bir işle uğraşıyordu mutlaka. Kitap haline getirildiği söylenen maceralarımın beni en çok korkutan yanı da bu zaten, eğer yazar, bana düşman büyücülerden biriyse, her şeyi tersine çevirmiş, doğruya binbir yalan katmış, hikayeye, konunun akışıyla ilgisi bulunmayan bir sürü saçma sapan şey katarak eğlenmiştir sanırım. Ey kıskançlık! Her kötülüğün başı, değerli şeyleri kemiren kurt! Bak, Sancho, her günahın bir hoş yanı vardır, ama kıskançlıkta yalnız tatsızlık, hınç ve öfke gizlidir:

— Ben de aynı fikirdeyim. Okullu Carrasco'nun okudum dediği şu kitapta, benim şerefim de sürek avında-

[1]Garcilaso de la Vega.

ki domuz gibi ayaklar altına alınıyor galiba. Sanırım, dalga geçiyorlar, elden ele aktarıp oynuyorlar benimle. Oysa, dürüst bir adam olarak yemin ederim ki hiçbir zaman, hiçbir büyücüye dil uzatmadım ve başkalarını kıskandıracak kadar malım da yoktur. Gerçi biraz şakacıyım, biraz utanmaz bir adamım, ama doğuştan gelen, yapmacıksız sadeliğim, kocaman bir pelerin gibi örter bütün bunları, ayrıca, yalnız Tanrı'ya ve kutsal Katolik kilisemize beslediğim saygı ile Yahudilere duyduğum kin (can düşmanıyımdır onların) göz önünde tutulsa bile romancıların bana acıması, kitaplarında benden adam gibi lafetmesi gerekir. Neyse, bildiklerini söylesinler, çulsuz doğdum, hâlâ da çulsuzum, bugüne dek ne bir şey kazandım, ne de yitirdim, kitabın birine kahraman oldum ve elden ele dolaşıyorum diye, her lafa kulak asacak değilim ya. Metelik vermem ben böyle şeylere.

— Bu sözlerin, çağımızın ünlü bir ozanını aklıma getirdi Sancho, bu ozan, bütün saray yosmalarını yeren bir şiir yazmış, yalnız birini es geçmiş, öyle ki böyle bir kadının varlığı bile sezilmiyormuş şiirinde. Listede bulunmadığını gören kadın, gidip ona yakınmış, neden adını anmadığını sormuş, kendi adını da katarak taşlamayı uzatmasını, yoksa işlerin sarpa sarabileceğini söylemiş, ozan, ister istemez boyun eğmiş ve yosmadan aşağılık, cadaloz bir kadın gibi söz etmiş. Kadının ağzı kulaklarına varmış, çünkü kötü de olsa, herkesçe tanındığına inanıyormuş şimdi. Bir de dünyanın yedi harikasından biri olan Diana tapınağını ateşe veren çoban geldi aklıma, çoban, adını ölümsüzleştirmek için yapnuş bunu, gerçi dileği yerine gelmesin diye adının anılması yasaktır, ama bu çılgının Erostratus olduğu-

nu herkes bilir. Büyük imparator V. Carlo ile Romalı bir bey arasında da buna benzer bir olay geçmiştir. İmparator, Eski Çağ'da Tanrılar Tapınağı, bugünse, daha doğru bir deyimle, Ermişler Tapınağı denen ünlü Rotunda'yı görmek istemiş. Roma'da soylular tarafından yaptırılan en sağlam anıt bu tapınaktır, onların büyüklüğünü, görkemini en iyi o yansıtır. Kubbesi, yarım portakal gibidir, ama son derece büyüktür, içi apaydınlıktır, oysa ışık, tek bir pencereden, daha doğrusu, tepedeki yuvarlak bir delikten gelmektedir. Bu delikten bakan imparator, tapınağın içini pek beğenmiş, yanında kendisine bu başyapıtın güzelliğini, inceliğini anlatan Romalı bir bey varmış. Deliğin başından ayrılıp aşağı inmişler, adam imparatora dönmüş: «Efendimiz, demiş, yukarıda ölümsüzlüğe erebilmek üzere, majestelerini de kollarımın arasına alarak kendimi aşağı fırlatmayı düşündüm birara.» «Bu kadar kötü bir tasarıyı gerçekleştirmediğiniz için size çok şey borçluyum, dostum, diye karşılık vermiş imparator, bundan sonra, bu türlü bağlılık gösterilerine kalkışmanıza izin vermeyecek şekilde davranacağım, yani, benimle konuşmanızı, hatta gözüme görünmenizi bile yasaklıyorum.» Ve sonra, büyük bir bağışta bulunmuş adama... Demek istediğim şu ki Sancho, dünyaca tanınma isteği pek güçlüdür. Horatius'u, tepeden tırnağa zırhlı bir halde kaldırıp kendini Tiber nehrinin sularına atmaya zorlayan şey nedir acaba? Ya Mutius'a elini kolunu yaktıran? Kim zorladı Curtius'u Roma'nın göbeğinde açılan o alev kuyusuna atılmaya? Falcıların bütün karşı çıkışlarına rağmen, Caesar'ı ille de Rubicon ırmağından geçmeye iten şey neydi? Daha yakın bir örnek alalım. Çelebi Cortéz yönetiminde Yeni Dünya'yı aramaya çıkan

İspanyollara, geri dönme umudu kalmasın diye gemilerini batırtan nedir? Bütün bu büyük işler, ün tanrıçasının eseridir, öteden beri böyle olagelmiştir, bundan sonra da böyle olacaktır, yeryüzünde geçici bir süre kalan insanoğlu, üne, bir ölümsüzlük ödülü gibi sarılmaktadır. Ama biz Hıristiyanlar, Katolikler ve gezginci şövalyeler, şu yaşadığımız çıtkırıldım yüzyılda elde edilecek bir ünün boş gururundan çok, yedi katlı gökyüzünde sonsuza dek sürecek ileriki ünü düşünürüz, çünkü bugün elde edilecek şan, şeref, şu ölümlü dünya ile birlikte yitip gidecektir. Ah! Sancho, yaptığımız işler, Hıristiyanlık sınırını aşmamalıdır. Bizler hem yeryüzündeki devleri, hem içimizdeki boş gururu yenmeliyiz, kıskançlığın yerine iyiliği ve eliaçıklığı, öfkenin yerine ölçülülüğü ve dinginliği, oburluğun ve uyku düşkünlüğünün yerine tokgözlülüğü ve uykusuz geceleri, şehvet düşkünlüğünün, şatafatın yerine de tertemiz sevgiyi geçirmeli, dünyanın dört bir yanını dolaşmalı, yalnız iyi bir Hıristiyan olmakla yetinmeyip, ünlü bir şövalye olabilmek için fırsat kollayarak tembelliği yenmeliyiz. İşte Sancho, insan ancak bu yoldan iyi bir üne erebilir, herkesin övgüsünü kazanabilir.

— Tamam, senyor, bütün sözlerinizi anladım, yalnız, kafamı kurcalayan bir soruyu düğümlemek lütfunda bulunur musunuz acaba?

— *Düğümlemek* değil, *çözümlemek* demek istiyorsun herhalde? Neyse, anlat bakalım. Elimden geldiğince aydınlatmaya çalışırım seni.

— Söyler misiniz, senyor, bütün bu Juliuslar, Augustuslar ve sözünü ettiğiniz o başarılı, yiğit, eski şövalyeler nerede şimdi?

— Soylu kişilerin cehennemi boyladığına kuşku yok,

ötekilerse, Hıristiyan'ca yaşadılarsa, ya Araf'ta ya da cennettedirler.

— Tamam, şimdi de şunu öğrenmek isterdim. Bu yüce kişilerin mezarları mumla mı aydınlatılıyor acaba? Duvarları topuzlarla, bezlerle, saçlarla, balmumundan yapılmış kol ve bacaklarla, gözlerle mi kaplı? Yoksa daha başka şeylerle mi?

— Bu soylu kişiler, çoğu kez, görkemli tapınaklara gömülmüşlerdir. Julius Caesar'ın külleri, yüksek bir piramidin tepesine yerleştirilmiştir, bugün Roma'da bu piramide: «Aguglia di San Pietro» (San Pietro'nun İğnesi) deniyor. İmparator Adrianus'u köy büyüklüğünde bir yere gömmüş, adını da: «Moles Hadriani» koymuşlardır, bugün «San Angelo» diye biliniyor bu mezar. Kraliçe Artemisia, kocası Mausolus için, yeryüzünün yedi harikasından biri olarak kabul edilen bir mezar yaptırmıştır, ama bu dinsiz kişilerin hiçbirinin mezarında ermişlik belirtisi olan kol, bacak, göz, çaput gibi şeyler yoktur.

— Ha, anladım! Peki şimdi söyleyin bakalım, bir ölüyü canlandırmak mı daha güçtür, yoksa bir devi öldürmek mi?

— Bunun cevabı çok açık. Ölüyü diriltmek daha güçtür elbet.

— Hah! Yakaladım sizi, senyor! Demek ki ölüleri canlandıran, körlerin gözünü açan, topalları yürüten, hastaları iyi eden, mezarında şamdanlar yanan, bir sürü sofunun önünde diz çöküp dua ettiği insan, bugün de yarın da yeryüzüne gelmiş herhangi bir dinsiz imparator ya da gezginci şövalyeden çok daha fazla üne erecektir.

— İtiraf edeyim ki evet.

— Demek ki ermişlerin cesetleri ve kalıtları şu ün mü, çekicilik mi, ayrıcalık mı, her neyse işte, ona sahip, kutsal anamız kilisenin de izniyle, mezarlarına mum, resim, değnek, bez, göz, bacak falan asılabiliyor ve bütün bunlar, imanlı kişilerin bağlılığını arttırıyor, onların ermişliğini de pekiştiriyor. Krallar bile bu ermiş kemiklerini ya da kalıtlarını omuzlarında taşıyorlar, onları baştacı ediyor, küçük kiliselerinden tutun da en büyük katedrallerine dek, her tapınağı bu kemiklerle donatıyorlar.

— Peki ama, neye varacak bütün bu lafların sonu?

— Diyeceğim şu, senyor. Gelin biz hemen ermiş olalım, o zaman, çabucak üne ereriz. Düşünsenize bir. Daha dün mü, yoksa evvelki gün mü (o kadar az zaman geçti ki rahatlıkla kullanabiliriz bu deyimleri), iki çulsuz papaz adayını daha ermişler arasına kattılar, yani kutsadılar, bu iki herifin ellerine ayaklarına vurdukları, kendilerine eziyet etmekte kullandıkları zincirlere yüz sürmek, öpmek, daha şimdiden büyük bir onur sayılıyor. Tanrı uzun ömür versin, kral hazretlerinin silah müzesinde duran Orlando'nun kılıcından daha çok saygı gösteriliyor bu zincirlere. Demek ki senyor, sıradan bir keşiş olmak bile yiğit bir şövalye olmaktan kat kat iyi, bir iki düzüne sopa, Tanrı'nın gözünde devlere, su canavarlarına, korkunç yaratıklara savuracağınız bir mızraktan daha değerli.

— Dediklerin çok güzel, çok doğru, Sancho, yalnız, herkes din adamı olamaz ki! Tanrı, sevdiği kişileri daha başka yollardan da cennete götürür. Şövalyelik de bir dindir, ölümsüz bir ün kazanmış, ermiş şövalyeler de vardır.

— Evet, ama duyduğuma göre cennette, gezginci

şövalyeden çok papaz varmış.

— Bu, papazların şövalyelerden daha kalabalık oluşundan geliyor, dostum.

— Oysa, şövalye sayısı da az değil hani! Değil elbet, ama gerçek şövalye az.

Bizimkiler, bu ve buna benzer konuşmalarla o geceyi ve ertesi günü geçirdiler, gerçi Don Quijote buna pek üzüldü, ama başlarına hiçbir şey gelmedi bu süre içinde. Ertesi gün, akşama doğru, büyük Toboso kenti gözüktü, bu gözüküş Don Quijote'yi sevince, Sancho'yu da üzüntüye boğdu, çünkü, Dulcinea'nın oturduğu evi bilmediği gibi, daha yüzünü bile görmemişti kızın, böylece, biri sevgilisini tekrar göreceği için, öteki de hiç görmemiş olduğu için heyecanlanıyordu, Sancho, efendisi kendisini Toboso'ya yollarsa ne halt edeceğini düşünüp duruyordu. Bu arada Don Quijote, kente gece girmeyi kararlaştırdı, yakınlardaki bir meşe kümesinin altına girdiler, akşamı beklemeye başladılar, vakit gelince kente daldılar, başlarına gelenleri az sonra öğreneceksiniz.

IX. BÖLÜM

Göreceğiniz Şeyleri Göreceksiniz Şimdi

DON QUIJOTE'YLE SANCHO KÜÇÜK ORMANDAN ayrılıp Toboso'ya girdiklerinde vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Derin bir sessizlik vardı çevrede çünkü, hani şu ünlü deyimle, köydekilerin hepsi mışıl mışıl uyuyordu. Ortalık yarı aydınlıktı, oysa Sancho'ya kalsa, yapacağı şapşallıkların göze çarpmaması için zifiri karanlık olması-

nı isterdi. Köyde yalnız Don Quijote'nin kulaklarını rahatsız eden, Sancho'nun yüreğini ağzına getiren köpek ulumalarından başka bir ses işitilmiyordu. Arasıra bir eşek anırıyor, domuz yavruları homurdanıyor, kediler miyavlıyor ve bütün bunlar gecenin sessizliği içinde daha bir korku veriyordu insana. Sevdalı şövalye bile bu sesleri iyiye yormuyordu. Buna rağmen, seyisine döndü ve:

— Sancho evladım, dedi, hemen Dulcinea'nın sarayına götür beni, bakarsın daha yatmamıştır.

— Hay Allah, diye karşılık verdi Sancho, hangi saraydan söz ediyorsunuz? Prenses hazretleriyle karşılaştığım yer, küçücük bir evdi.

— Bütün soylu hanımlar ve prensesler gibi, eğlenmek üzere hizmetçileriyle birlikte sarayının küçük odalarından birine çekilmişti herhalde.

— Peki senyor, senyora Dulcinea'nın kaldığı evin ille de saray olmasını istiyorsanız, öyle olsun, yalnız, kapılar açık olur mu hiç bu saatte? Gidip yumruklamak ve herkesi uyandırmak da yakışık alır mı? Biz, aşiftelerle eğlenmeye giden ve kafalarına esti mi, günün hangi saatinde olursa olsun, gelip kapıya dayanma hakkına sahip, şehvet düşkünü adamlar mıyız ki?

— Peki Sancho, peki önce evi arayıp bulalım, sonra ne yapacağımızı söylerim ben sana. Hah! buldum işte, gerçi iyice seçemiyorum, şurada gözüken kocaman karaltı, bence, Dulcinea'nın sarayından başkası değil.

— Öyleyse, siz öne düşün, senyor. Belki dediğiniz doğrudur, ama ben, gözümle görsem, elimle dokunsam bile şu anda gündüz olduğuna inanamayacağım gibi, bunun Dulcinea'nın sarayı olduğuna inanamam.

Don Quijote öne düştü, şöyle iki yüz adım kadar git-

tikten sonra, kocaman karaltının dibine vardılar. Büyük bir çan kulesiydi bu, o zaman şövalye, gördüğü şeyin saray değil, köyün ana kilisesi olduğunu anladı.

— Gele gele kiliseye geldik Sancho.

— Görüyorum senyor. İnşallah bize mezar olmaz burası! Bu saatte ortalarda dolaşmamız pek iyi değil ya neyse! Ayrıca, hatırımda kaldığına göre, hanımınızın evinin bir çıkmaz sokakta olduğunu söylemiştim size.

— Şeytanlar götürsün seni, aptal herif! Kral şatolarının ya da evlerinin çıkmaz sokaklarda olduğunu gördün mü hiç?

— Her ülkenin kendine göre töreleri vardır senyor, Toboso'da sarayları ve anıtları çıkmaz sokaklara koyuyorlardır belki. Neyse, yalvarırım size, bırakın da çevredeki bütün sokakları ve caddeleri arayayım, bizi bu kadar dolaştıran, canımıza okuyan, bunun için de köpeklere yem olmasını dilediğim şu Allah'ın cezası şatoyu bulurum herhalde.

— Sancho, kendinize gelin ve yavuklumla ilgili şeylere karşı daha saygılı olun lütfen. Rica ederim kızmayalım ve çizmeden yukarı çıkmayalım.

— Peki senyor, bundan sonra daha dikkatli olurum. Ama ne büyük bir sabır gerek bütün bunlara katlanabilmek için! Ben topu topu bir kez görmüştüm, oysa siz kalkmışsınız, hanımımın evini bulmamı istiyorsunuz, hem de gece yarısı, üstelik, binlerce kez gördüğünüz halde siz kendiniz bile bulamazken...

— Sancho, deli edeceksin beni! Behey çapkın adam! Eşsiz Dulcinea'yı şimdiye dek hiç görmediğimi, sarayının eşiğinden içeri adım atmadığımı söylemedim mi ben sana? Ben ona, bilgeliğini ve güzelliğini başkalarından dinleyerek uzaktan tutuldum.

— Yok canım! İyi öyleyse, ben de size şunu itiraf edeyim ki tıpkı sizin gibi, ben de kendisini hiç görmedim senyor.

— Nee! O ne demek öyle! Yolladığım mektubun karşılığını getirdiğin gün onu buğday elerken gördüğünü söylemiştin ya.

— Pek eşelemeyin bu konuyu, senyor, yalnız şunu bilin ki görüşme de cevap da kafadandı, senyora Dulcinea'yı tanımam, göğe yumruk atınam kadar olanaksızdır.

— Kendine gel Sancho, şakanın da bir sırası vardır. Ben, yavuklumu hiç görmedim, kendisiyle tek bir laf konuşmadım diyorsam, bu senin de aynı şeyleri söylemeni gerektirmez, kendin de biliyorsun ki gerçek bunun tam tersidir.

Konuşmanın burasında yandan doğru, iki katırla bir adamın geldiğini gördüler. Yerde sürünen sabanın gürültüsünden, bunun, işe gitmek üzere gün doğmadan kalkmış bulunan bir çiftçi olduğunu anladılar. Türkü çağırarak geliyordu adam:

Ey Fransızlar ne üzücüdür
Şu Roncevalles hikayesi.

— Bana bak, Sancho, dedi Don Quijote, eğer bu gece olağanüstü bir şeyle karşılaşmazsak, kafamı kessinler! Köylünün türküsünü işitiyor musun?

— Hem de çok iyi! Yalnız, bu Roncevalles hikayesinin bizimle ilgisi ne? Adam, pekâlâ. Öküzümü *Arıyorum* türküsünü de çağırabilirdi. Bize ne bundan?

Çiftçi iyice yakına gelmişti, Don Quijote adama seslendi:

— Dostum, Tanrı gönlünüze göre versin, eşsiz prenses Tobosolu Dulcinea'nın sarayı nerede acaba?

— Ben de buralı değilim senyor, diye karşılık verdi adamcağız, pek az oldu köye geleli, zengin bir çiftçinin yanında çalışıyorum, köyün dışındaki tarlalarda. Yalnız, tam şu karşıki evde kilise eşyasına bakan adamla papaz oturur, onlar size şu prenses bilmem kim hakkında bilgi verebilir, çünkü Toboso'da oturan herkesin listesi vardır kendilerinde. Ama bana sorarsanız, burada öyle prenses falan yoktur. Soylu hanım derseniz, bakın işte o boldur. Üstelik, hepsi de kendi evlerinde birer prensestir.

— Tamam, sevgili dostum, benim aradığım da bu soylu hanımlardan biri zaten.

— Olabilir! Yalnız, gün doğmak üzere, hadi bana eyvallah!

Bunu dedikten sonra, karşılık falan beklemeksizin katırlarını sürdü, çekip gitti. Efendisinin ağzını açmadığını ve azıcık kederli durduğunu gören Sancho:

— Senyor, dedi, az sonra gün doğacak, ortalık aydınlandığı zaman böyle sokak ortasında görünmemiz iyi olmaz, kent dışına çıkalım, yakındaki ormana gizlenelim. Gündüz ben yine geri gelir, dört bir yanı arar, senyoranın evi mi, şatosu mu, sarayı mı, her neyse işte onu bulmaya çalışırım. İnanın şeytan gelse, yine bulurum bu evi, bulduktan sonra da gider yüce hanımefendiyle konuşur, nerede ne durumda olduğunuzu anlatır, adını ve onurunu lekelemeden gelip kendisini görebilmek üzere ne yapmamız gerektiğini sorarım.

— Sevgili Sancho, şu birkaç cümleyle, bin atasözünün yerini tutacak laflar ettin. Bu fikrini beğendim, tıpatıp uyacağım ona. Haydi gidelim oğlum, gidelim de

kendimize saklanacak bir yer arayalım, sonra sen dediğin gibi geri gelir, yavuklumu arar, bulup konuşursun. Onun bilgeliğinden, inceliğinden mucizenin ötesinde şeyler bekliyorum.

Sancho, Sierra Morena'da Dulcinea'dan cevap getirdiği gün yalan söylediğinin ortaya çıkmasından korkuyor, ecel terleri dökerek, efendisini bir an önce köyden çıkarmak istiyordu, öyle üsteledi ki hemen yola koyuldular. Köyden iki mil uzakta küçük bir orman buldular, şövalye buraya gizlendi, seyis de Dulcinea'yı bulup konuşmak üzere köye döndü. Bu görev sırasında yine dikkat ve ilgiyle izleyeceğiniz birtakım şeylerle karşılaştı.

X. BÖLÜM

Sancho'nun, Dulcinea'yı Büyülemek İçin Başvurduğu Hile, Gerçek ve Eğlenceli Daha Başka Olaylar

ELİNİZDEKİ KİTABIN YAZARI, onuncu bölümün başında sözüne inanmamanızdan korkarak bu bölümü es geçmek istediğini söylüyor, dediğine göre, Don Quijote'nin çılgınlıkları burada aklın hayalin almayacağı sınırlara varmakta, hatta bu sınırları bile aşmaktaymış. Ama, yazar sonunda bütün korkularını yenmiş, şövalyenin çılgınlıklarını, hiçbir şey eklemeden, bir şey çıkarmadan, yalancılıkla suçlanmayı göze alarak, olduğu gibi anlatmış. İyi de etmiş, çünkü hakikat, yavaş yavaş bütün yalanları temizler, zeytinyağı gibi üste çıkar. Neyse, uzatmayalım, yazarımız anlatısına devam ediyor. Don

Quijote, Toboso yakınlarındaki şu orman mı, fundalık mı dersiniz, işte oraya saklandı, sonra Sancho'yu köye gönderdi, senyora ile konuşmadan geri dönmemesini ve güzelliğinin esiri olan şövalyeyi huzuruna kabul etmesi için ricada bulunmasını söyledi. Bir kez onun tarafından kutsandı mı, en tehlikeli maceraların, en zor girişimlerin üstesinden gelebilirdi artık. Sancho, dediklerini eksiksiz yapacağını, ilk seferki gibi iyi haberlerle döneceğini bildirdi.

— Hadi bakalım oğlum, dedi Don Quijote, yeryüzüne gelmiş seyislerin en mutlusu sensin! O güzellik güneşinin şavkı gözüne vurduğu zaman sakın şaşırma. Her şeyi aklında tut! Seni karşıladığı zaman takınacağı tavrı bütün ayrıntıları ile belle, niçin geldiğini söylediğin zaman yüzünün rengi değişecek mi? Adımı duyunca sarsılacak mı? Bütün yüce kişiler gibi, yastıklarla döşeli, görkemli bir tahtta oturuyorsa, adımı işitince yastıklara gömülecek mi? Ayaktaysa, habire ayak değiştirecek mi? Sana vereceği karşılığı iki üç kez tekrarlayacak mı? Hiç gereği yokken saçlarını düzeltecek mi? Senin anlayacağın, bütün hareketlerini gözetle, oğlum, bunları bana olduğu gibi aktarabilirsen, gönlünün derinliklerinde yatan sırrı çözer, kendisine beslediğim sevgiyi nasıl karşıladığını kestirebilirim. Bak Sancho, eğer bilmiyorsan öğreteyim sana. Aşıklar arasında bütün dış eylem ve davranışlar, ruhun derinliklerinden haber getiren sadık birer sevgi habercisidir. Haydi, dostum, yürü bakalım, inşallah benden daha talihli çıkarsın da şurada kimsiz kimsesiz, kaygı ve merak içinde bekleyeceğim mutlu bir haberle geri gelirsin!

— Kuş gibi uçup geleceğim, senyor. Siz de bu arada daralıp bir fındık kadar küçüldüğünü sandığım yüre-

ciğinizi ferah tutun. Herkesçe bilinen bir sözü hatırlayın. Yiğit insan, her türlü talihsizliği yener, ateş olmayan yerden duman çıkmaz, tavşan, hiç ummadığınız anda tuzağa düşer. Sizin anlayacağınız, dün gece senyoranın sarayını ya da şatosunu bulamadık, ama şimdi her yan aydınlık, hiç umulmadık bir yerde bu evle karşılaşacağımdan eminim, hele bir bulayım, ondan sonrası için merak etmeyin, her şeyi yoluna koyarım.

— İnşallah Sancho, inşallah! Dilerim Tanrı'dan, sana yardımcı olsun da işleri, her şeye bir atasözü yakıştırdığın gibi kolayca başarasın!

Bunun üzerine, Sancho yüzgeri etti. Karakaçanı tırısa kaldırdı. Don Quijote de atının sırtında kargısına yaslanmış, kafası bin bir karışık ve karamsar düşünceyle dolu olarak ormanda kaldı, biz şimdilik onu düşünceleriyle baş başa bırakıp seyisin ardına düşelim. Sancho Panza da en az efendisi kadar düşünceli ve heyecanlıydı, ormandan çıkar çıkmaz dönüp geriye baktı, Don Quijote'nin görünmez olduğunu saptadıktan sonra, hemen hayvanından indi, bir ağacın dibine çöktü ve kendi kendine konuşmaya başladı:

— Hadi bakalım, yiğit Sancho'm, oturup zat-ı devletlerinin nereye gittiğini araştıralım bir. Yitirdikleri bir eşeği aramaya mı gidiyorlar acaba? Yooo! Peki ne aramaya gidiyorlar öyleyse?

— Şey, bilmem ki nasıl söylesem, bütün gökyüzünün hakimi, güzellik simgesi bir prensesi aramaya gidiyorum.

— Güzel! Bu dediğiniz şeyi nerede bulacaksınız acaba, Sancho?

— Nerede mi? Şu koca Toboso kentinde.

— Âlâ! Kim yolladı sizi bu prensesi aramaya?

— Acıkana su, susayana yemek veren, haksızlık onaranı ünlü şövalye Manchalı Don Quijote.

— Pek güzel, pekâlâ Sancho, yalnız bu prensesin evini biliyor musunuz acaba?

— Efendimin dediğine göre, bir saray ya da şatoda oturuyormuş.

— Siz hiç gördünüz mü bu evi?

— Hayır, ne ben ne de efendim bir kerecik olsun görmedik onu.

— İyi ama, Tobosolular, buraya prenseslerini baştan çıkarmak, zevk— ü sefaya alıştırmak üzere geldiğinizi öğrenir de sizi kemiciklerinizi kırana dek okşamaya kalkarsa haliniz nice olur dersiniz?

— Eğer benim görevli bir insan olduğumu unutur da:

> Sizin hiçbir suçunuz yok bu işte.
> Çünkü elçiye zeval olmaz,

diyen ozanın sözüne aldırmadan bir temiz pataklarlarsa şaşmam doğrusu!

— Aman böyle şeylere güvenme, Sancho, Manchalılar dürüst, ama çabuk parlayan, kendilerine hor bakılmasından da hiç hoşlanmayan insanlardır. Vallahi azizim, bir kuşkulanırlarsa, derinize metelik vermem artık!

— Bas git oradan, sersem herif! Hay Allah, ne diyeyim ben sana! Başkasının keyfi için neden gidip öküz altında buzağı arayayım, eli günü kızdırayım canım? Toboso'da Dulcinea'yı aramak, iğneyle kuyu kazmaya, Salamanca'da öğrenciyi aramaya benzer. Hangi şeytan açtı başıma bu işi be! Evet, evet. Şeytandan başkası olamaz!

Sancho böyle konuşup duruyordu işte ve sözünü bitirir bitirmez yeniden başladı.

— Üzülme be Sancho, bir gün gelip hepimizi boyunduruğu altına alacak olan ölüm bir yana, her şeyin çaresi vardır. Yalnız, şu benim efendim tam bir zırdeli (hiç kuşkum kalmadı artık), ben de ondan aşağı kalmıyorum ya, hatta onu bile geçiyorum kimi zaman. Baksana, kalkmış, onun hizmetine girmişim. Ne doğru laf etmiş atalarımız: «Kiminle düşüp kalktığını söyle, kim olduğunu söyleyeyim sana!» Hele şunun doğruluğuna bak: «Kimin yanında doğduğun değil, kimin yanında yaşadığın önemli!» Madem ki delinin biri şu benim efendi, hem de akı kara, yeldeğirmenlerini dev, din adamlarının bindiği katırları deve, koyun sürülerini düşman askerleri sanacak kadar deli, öyleyse ilk karşıma çıkan köylü kızını senyora Dulcinea diye yuttururum, olur biter. İnanmazsa, yemin ederim, yalan dersе, bir daha yemin ederim, o direnirse, ben ondan çok direnirim ve hep aynı noktaya ateş ederek, önünde sonunda kazanırım. Her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdığımı anlar da bir daha beni böyle işlere yollamaz belki. Ya da umduğum gibi, kendisine düşman olan kötü büyücülerden birinin, sırf zarar vermek için kızı başka bir kalıba soktuğunu düşünür.

Bu son çözüm yolu pek hoşuna gitti ve bu işe olmuş bitmiş gözüyle bakmaya başladı. Bununla birlikte, Don Quijote, Toboso'ya gidip geldiğine inansın diye, ikindiye dek orada bekledi. Talihi de öylesine yaver gitti ki tam karakaçana binmek üzere ayağa kalktığında Toboso'dan çıkıp bulunduğu yere doğru ilerleyen üç köylü kızı gördü, kızlar, birer sıpaya binmişlerdi (yazar, bu sıpaların dişi mi, erkek mi olduklarını söylemiyor, yal-

nız, eldeki belirtiler bunların, bütün köylü kızların bindiği dişi eşeklerden olduğunu gösteriyor, ama şimdi bunun üzerinde duracak vaktimiz yok, geçelim). Neyse, uzatmayalım, Sancho kızları görür görmez efendisi Don Quijote'nin yanına koştu, onu dertli bir aşık gibi ahlayıp oflarken buldu.

— Ee, ne var, ne yok? dedi Don Quijote onu görünce. Bugünü altın harflerle mi, yoksa kara kalemle mi yazayım?

— Ta uzaklardan görünebilmesi için, profesör kürsülerindeki adlar gibi, kırmızı mürekkeple yazın senyor, diye karşılık verdi Sancho.

— Demek iyi haberlerle geldin, dedi Don Quijote.

— İyi de laf mı, diye karşılık verdi, Sancho, şimdi artık yapılacak tek bir iş kalıyor. Rocinante'yi mahmuzlamak, iki nedimesiyle birlikte sizi görmeye gelen sayın Tobosolu Dulcinea'yı karşılamaya koşmak.

— Oh! Aman Tanrım. Neler söylüyorsun, Sancho kardeş? Sakın beni kandırma, sahici kederimi yalancı bir sevince çevirme!

— Sizi aldatmaktan ne çıkarım olabilir, senyor? Doğru söyleyip söylemediğimi kolayca anlayabileceksiniz. İki nedimeyi boş verin ama, senyor, şanına yaraşır biçimde giyinmiş, allı güllü, görkemli prensesi bir görün! O da nedimeleri de ışıl ışıl yanıyor, her biri sanki bir inci demeti, üstleri başları elmas, pırlanta ve kalın karaca kürkleriyle kaplı. Omuzlarını örten saçları sanki birer ışık demeti. Üçü de küheylan gibi birer pısrağa binmiş.

— *Kısrak* demek istiyorsun herhalde.

— Aman, *kısrak, pısrak,* hepsi bir. Neye binmiş olurlarsa olsunlar, giyimlerini kuşamlarını görmelisiniz, senyor, hele hanımım Prenses Dulcinea, insanın aklı-

nı durduracak kadar güzel.

— Haydi bakalım, oğlum Sancho! Bu umulmadık, umulmadık olduğu kadar güzel haberlerin için sana, karşılaşacağımız ilk macerada kazanacağım ganimetlerin en değerlisini bağışlıyorum, az bulursan, bu yıl benim üç kısraktan alacağım üç tayı da veririm, biliyorsun, Büyük Yortu'da doğuracaklar.

— Tayları hemen kabul ediyorum, senyor, ilk macerada elde edeceğiniz ganimetlerin pek bir şeye benzeyeceğini sanmıyorum çünkü.

Bu sırada ormandan çıktılar, üç çiftçi kadın da az ilerdeydi. Don Quijote onlara değil, Toboso yoluna bakıyordu, üç köylü kızından başka bir şey göremeyince pek bozuldu ve Sancho'ya, prensesleri kentin kapısında mı bıraktığını sordu.

— Nasıl kentin kapısında? diye karşılık verdi Sancho, efendimizin gözleri ense kökünde mi acaba? Öğle güneşi gibi pırıl pırıl parlayan şu üç güzeli görmüyorlar mı?

— Sıpalara binmiş üç köylü kızından başka bir şey görmüyorum, Sancho.

— Aman Allah'ım, sen beni şeytanın gazabından koru! Kar gibi beyaz şu üç pısrağa (ya da kısrağa, ne derseniz deyin işte), nasıl olur da sıpa gözüyle bakarsınız, senyor? Hey ulu Tanrım! Söylediğiniz şeylerin en küçük bir noktası doğruysa, köse kalayım!

— Ben de diyorum ki Sancho, ben nasıl Don Quijote'ysem, sen nasıl Sancho Panza'ysan, bunlar da öylece dişi eşek ya da sıpadır. Hiç değilse dış görünüşleriyle.

— Susun senyor, bir daha böyle şeyler demeyin. Gözlerinizi ovuşturun da yaklaşmakta olan yavuklunuzu selamlayın.

Ve sonra üç köylü kızına doğru ilerledi, hayvanından indi, üç sıpadan birinin yularına yapıştı, diz çökerek konuşmaya başladı:

— Ey güzeller güzeli, eşsiz kraliçe, prenses, düşes hazretleri! Tutsağınız olan şu zavallı şövalyeyi huzurunuza kabul etmek lütfunu gösterin, kendisi göz kamaştıran güzelliğiniz karşısında şaşırdı, eli ayağına dolaştı, yüreği atmaz oldu. Bendeniz onun seyisi Sancho Panza'yım, efendimse Manchalı, işi bitik şövalye Don Quijote, başka bir deyişle, Solgun Yüzlü Şövalye'dir.

Bu sırada Don Quijote de gelip Sancho'nun yanına çökmüştü. Faltaşı kadar açılmış, şaşkın gözlerle, Sancho'nun kraliçem, prensesim dediği kadına bakıyordu, karşısında üstelik pek de güzel olmayan bir köylü kızından başka bir şey göremediği için (gerçekten de kızın yüzü yusyuvarlak, burnu da yamyassıydı), ağzını açmadan seyrediyordu. Birbirlerinin tam zıddı bu iki adamın, arkadaşlarının önünde diz çöktüklerini ve yollarını kapattıklarını gören kadınların şaşkınlığı da onunkinden aşağı değildi. Sonunda eşeğinin yularına yapışılan kadın sessizliği bozdu ve öfkeyle bağırdı:

— Rica ederim, bırakın da geçelim! Acele işimiz var! Sancho karşılık verdi:

— Ey Toboso'nun dillere destan prensesi, yüce senyora! Yüce gönlünüz, gezginci şövalyeliğin direği ve desteği olan şu büyük insanı karşınızda diz çökmüş görmeye nasıl katlanıyor acaba?

— Hop dedik! Kaynatamın dişi eşeği, kaşağılarım ha seni, diye bağırdı öbür iki kadından biri. Şu işe bakın be! Beyzadelerin uğraşı yok, gelmiş bizim gibi zavallı kadınlarla dalga geçiyorlar, sanki bizim ağzımız da onlarınki kadar laf yapmazmış gibi... Haydi yolunuza

Baylar, çekin arabanızı, bizi de rahat bırakın!

— Kalk Sancho, dedi Don Quijote, görüyorum ki «kader tanrısı bana acı çektirmeye doyamamış.» Bedenimde mahpus yatan şu zavallı ruhu sevindirecek her türlü umut kırıntısına kapamış bütün kapıları. Sen ey akla hayale gelebilecek en kusursuz yaratık, insan güzelliğinin son kertesi, esirin olan şu yaralı gönlün biricik devası! O yezit büyücü peşimi bırakmadığına ve gözlerime perde çektiğine, o güzelim yüzünü görmeme engel olduğuna, yalnız benim için seni bir köylü kızı kılığına soktuğuna göre, benim yapabileceğim bir şey yok demektir, eğer senin gözlerini de karartmadıysa, yalvarırım sana, bir kerecik gül yüzüme, yitip gitmiş güzelliğine gösterdiğim saygı ve sevgiyi, sana tapan ruhumun alçakgönüllülüğüne ver!

— Haydaa, diye bağırdı köylü kız. Bana bak babalık, palavracılardan hiç hoşlanmam ben! Yol verin de geçelim! Çelebice laflarınız sizin olsun, teşekkür ederiz!

İşlerin gidişine pek sevinen Sancho kalktı, yoldan çekildi, kızın geçmesine izin verdi. Yolun açıldığını gören düzmece Dulcinea, eşeğini dürtüp tarlalara doğru sürdü, yalnız, bu dürtüşü her zamankinden sert bulan hayvan öyle bir çifte savurdu ki bizim senyora Dulcinea kendini yerde buldu. Don Quijote hemen kızı kaldırmaya koştu, bu sırada Sancho da sıpanın karnına doğru kayan semeri düzeltiyordu. Semer düzeltilince, Don Quijote, büyüye uğrayan yavuklusunu alıp hayvana bindirmek istedi, ama kız onu bu zahmetten kurtardı. Ayağa kalktı, şöyle iki adım geriledi, hız aldıktan sonra, iki elini destek yaparak, erkek gibi hızla semere atlayıverdi.

— Ey San Roque, diye bağırdı Sancho. Bizim senyo-

ra yıllan balığı gibi maşallah. Kurtuba ya da Meksika'nın en iyi boğa binicisine ders verebilir inan olsun! Baksana, bir sıçrayışta eyere kuruluverdi ve kısrağını, mahmuz falan kullanmadan, yıldırım gibi sürüyor. Nedimeleri de ondan aşağı kalmıyor ha, üçü de yel gibi uçuyor mübareklerin.

Gerçekten de öyleydi. Dulcinea semere yerleşir yerleşmez, üçü birden hayvanlarını sürmüş, artlarına bile bakmaksızın, şöyle yarım fersah yolu alıvermişlerdi. Don Quijote arkalarından bakakalmıştı, kızlar gözden yitince Sancho'ya döndü:

— Görüyor musun, Sancho, büyücüler bana nasıl kıyasıya düşman? dedi. Bak kinleri ne kadar büyük, kötülükleri nasıl sınırsız! Yavuklumu bile asıl yüzüyle görmeme engel olduklarına göre, yeryüzünün en talihsiz insanı benim mutlaka. Ayrıca şuna da dikkat et Sancho. Bu hainler Dulcinea'nın yüzünü değiştirmekle kalmamış, onu şu çirkin ve bayağı köylü kızı kılığına sokmuşlar, hatta soylu hanımların başlıca özelliği olan hoş kokuları da almışlar elinden, bilirsin, hep misk— ü amber kokar soylu hanımlar. Ama itiraf edeyim ki Sancho, Dulcinea'yı, senin deyiminle kısrağına, bana kalırsa eşeğine bindirmek üzere yanına yaklaştığımda burnuma öyle keskin bir sarmısak kokusu çarptı ki az kalsın düşüp bayılıyordum.

— Vay serseriler, vay, diye bağırdı Sancho, vay uğursuz köpekler, kötü kalpli büyücüler, vay! Sizi uskumrular gibi solungaçlarınızdan ipe geçirilmiş göremeyecek miyim acaba? Bilmediğiniz, yapamayacağınız şey yok, oysa habire kötülük ediyorsunuz! Bire reziller, senyoranın o inci gibi gözlerini mantar meşesine, sırma saçlarını kızıl öküzün kuyruğuna çevirdiğiniz, bütün

güzelliklerini elinden aldığınız yetmiyormuş gibi, demek kokusuna da el attınız, oysa o çirkin yüz altında saklı duran güzellikleri sezebilmek için kala kala bir bu koku kalmıştı... Yalnız, bu arada bir şey diyeyim mi? Ben kendi payıma, onda çirkinlikten eser görmedim, tepeden tırnağa çekicilik dolu bir kızdı kendisi, üst dudağın kıyıcığında şöyle bir karış boyunda altın sarısı sekiz on kıldan oluşmuş, bıyığı andıran bir ben, güzelliğine güzellik katıyordu.

— Vücuttaki beneklerle yüzdekilerin birbirine bakışık olduğu söylenir, buna göre, Dulcinea'nın vücudunda aynı yanda kalçasında da buna benzer bir ben olmalı, dedi Don Quijote. Yalnız, tüylerin boyu biraz fazla kaçıyor.

— İnanın bana senyor, sanki doğduğu günden beri alınmamış gibiydiler ve tam bu dediğim kadardılar.

— İnanırım, sevgili dostum, inanırım, çünkü doğa, Dulcinea'ma, her şeyin en yetkin, en kusursuz olanını vermiştir, nitekim, bütün vücudu şu dediğin benlerle kaplı olsaydı bile bunlar insana birer ay, birer yıldız gibi gelirdi. Yalnız, kafamı kurcalayan bir nokta var, Sancho. Hayvanının sırtındaki şey düz bir eyer miydi, yoksa arkalıklı mıydı?

— Ne o, ne bu, diye karşılık verdi Sancho, aygır eyeriydi, altına da belki de hazineler değen, süslü bir örtü atılmıştı.

— İnan, Sancho, dedi Don Quijote, bunların hiçbiri gözüme çarpmadı! Evet, evet, her zaman söyledim, yine de söylerim, yeryüzünün en mutsuz adamı benim!

Dalgacı Sancho, bir güzel kandırdığı efendisinin saçma sapan lafları karşısında gülmemek için kendini zor tutuyordu. Bir süre daha konuştular, sonra hayvanları-

na bindiler ve Zaragoza'ya yollandılar, bu ünlü kentte yapılan yıllık cirit oyunlarına tam vaktinde yetişmek istiyorlardı, ama yolda göreceğiniz gibi, yazılıp okunmaya değer bir sürü önemli ve garip olayla karşılaştılar.

XI. BÖLÜM

«Ölüm Kervanı» ile Karşılaşma ve Yiğit Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler

Don Quijote, hem ilerliyor, hem de yavuklusu senyora Dulcinea'yı basit bir köylü kızı haline getiren büyücülerin oyununu düşünüyor, onu eski durumuna getirebilmenin yolunu araştırıyordu. Öylesine dalmıştı ki farkında olmadan, Rocinante'nin başını salıvermişti, serbest kaldığını gören hayvan da dört bir yanı kaplayan taze otları yiyebilmek için iki adımda bir duruyordu. Sancho, daldığı düşlerden uyandırdı şövalyeyi:

– Bakın senyor, dedi, üzüntü hayvanlar için değil, insanlar içindir, ama insanlar da üzüntüyü aşırı götürürlerse hayvan derecesine düşerler. Kendinize gelin rica ederim, aklınızı başınıza devşirin, Rocinante'nin dizginlerine yapışın, gezginci şövalyelerin simgesi olan o güleryüzünüzü takının. N'oluyoruz? Nereden çıkardınız bu bezginliği? İspanya'da değil de Fransa'da tutsak mıyız? Şeytanlar götürsün yeryüzündeki bütün Dulcineaları! Bir tek gezginci şövalyenin sağlığı, dünyadaki bütün büyülerden de değişimlerden de önemlidir.

— Kapa çeneni, Sancho, diye bağırdı Don Quijote oldukça sert bir sesle. Her şeye karışma sen, büyülü sen-

yoraya dil uzatayım deme, onun başına gelen bu büyük felaketin biricik nedeni benim, her şey, şu sefil büyücülerin kıskançlığından doğdu.

— Haklısınız senyor, diye karşılık verdi Sancho. Nerede eski hali, nerede şimdiki hali... Ah, hangi yürek dayanabilir buna canım.

— Ah, Sancho, ah, dedi Don Quijote sen de biliyorsun ya, onu eski güzelliğiyle seyrediyor, büyü sana işlemediği için, bugünkü çirkinliğin altında yatan çekicilikleri görebiliyordun, zehiri yalnız bana, benim gözlerime saçtılar. Ancak, şimdi hatırlıyorum da Sancho, sen onu bana biraz yanlış anlattın. Yanılmıyorsam, gözlerinin inci gibi olduğunu söyledin, oysa bu çeşit göz, bir kadından çok, bir balığa yaraşır. Bana kalırsa, Dulcinea'nın gözleri iri iriydi, zümrüt gibi yemyeşildi, kaş yerine de iki gökkuşağı oturtulmuştu alnına. İncileri de ağzına aktar, Sancho, dişlerle gözleri birbirine karıştırdın galiba.

— Olabilir, senyor, çünkü siz çirkinliği karşısında ne denli sarsıldıysanız, ben de güzelliği karşısında öyle şaşırıp kaldım. Neyse, her şeyi oluruna bırakalım, içinde yaşadığımız şu gözyaşı vadisinde kötülüğün, yalanın ve serseriliğin her şeye bulaştığı şu kötü dünyada olacakları yalnız Tanrı bilir. Bu arada canımı sıkan bir nokta var, senyor, bir devi ya da şövalyeyi yendiğiniz zaman ona nasıl: «Git, senyora Dulcinea'nın güzelliği önünde eğil» diyeceksiniz? Zavallı dev ya da garip şövalyecik nerede bulacak senyorayı? Daha şimdiden, bir hayalet gibi Toboso'da dolaştıklarını, delice sağa sola koştuklarını görüyorum vallahi, hem sonra sokakta karşılaşsalar bile rahmetli babamı ne kadar tanıyorlarsa, onu da o kadar tanıyacaklardır sanırım.

— Evet ama Sancho, büyü, yendiğimiz dev ya da şövalyelerin Dulcinea'yı görüp tanımalarına engel olacak kadar ileri gitmez belki. Neyse, yeneceğim birkaç kişi üzerinde deneriz bunu. Onlara, olup biteni anlatmak üzere, gelip beni görmelerini şart koşarım.

— Bu fikri beğendim senyor, böylece, kafamızı kurcalayan şeyi öğrenmiş oluruz. Eğer senyora Dulcinea yalnız size çirkin gözüküyorsa, ona değil ama, size yazık olacak demektir. Neyse, senyora şen ve esen olsun da biz de başımızın çaresine bakarız elbet, onu kendi haline bırakır, maceralarımızla uğraşırız. Çünkü sevda falan gibi hastalıkların en iyi ilacı unutmaktır.

Don Quijote, Sancho'ya karşılık vermeye hazırlanırken, yolda beliren, akla hayale gelebilecek en garip, en değişik kişilerle dolu bir araba buna engel oldu. Arabacı yerinde oturup katırları yöneten adam, korkunç bir şeytan kılığındaydı. Arabanın ne tentesi vardı, ne örtüsü, cascavlak bir kasadan ibaretti. Don Quijote'nin gözüne çarpan ilk şey, insan yüzlü Azrail oldu, onun hemen yanında kocaman, boyalı kanatları ile bir melek duruyordu, başka, bir köşede altın gibi parlayan tacı ile bir imparator göze çarpıyordu, Azrail'in ayaklarının dibinde Cupidon yatıyordu, gözleri bağlı değildi, ama yayı, sadağı ve okları yanındaydı. Ayrıca, tepeden tırnağa silahlı bir şövalye vardı arabada, yalnız bu şövalye, zırhlı başlık ya da tolga yerine, uzun ve renkli tüylerle süslü bir şapka giymişti, bundan başka, çeşitli kılıklarda bir sürü insan daha görülüyordu. Bu beklenmedik manzara Don Quijote'yi şaşırtmış, Sancho'nun aklını başından almıştı, ama şövalyemiz hemen kendini toparladı, yeni ve tehlikeli bir macera ile karşı karşıya olduğunu sandı. Bunun üzerine, her türlü tehlikeyi

göze alarak arabanın önünü kesti, meydan okuyan bir sesle bağırdı:

— Arabacı mısın, şeytan mısın nesin? Çabuk kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, arabadan çok Kharon'un[1] sandalına benzeyen şu döküntüdekilerin kim olduklarını söyle bana?

— Senyor, diye karşılık verdi şeytan, tatlı bir sesle konuşuyordu, arabayı da durdurmuştu, bizler, Angulo el Malo kumpanyasının oyuncularıyız. Bu sabah, Büyük Yortu'yu izleyen haftanın son günü olduğundan, şu tepenin ardındaki köyde *Ölüm Kervanı* adlı oyunu temsil ettik, akşama da nah şu ilerideki kasabada oynayacağız. İki yer birbirine pek yakın olduğu ve kılık değiştirme zahmetinden kurtulmak istediğimiz için, oyundaki giysilerimizi çıkarmadık. Şu gördüğünüz delikanlı Azrail'i canlandırıyor, öteki de iyilik meleğini, yazarın karısı olan şu hanım kraliçeyi, şu delikanlı askeri, beriki de imparatoru oynuyorlar, ben de şeytanı. Bendeniz genellikle başrole çıkarım hep. Efendimizin öğrenmek istediği daha başka şeyler varsa, çekinmeden sorabilirler, hemen cevap verebilirim kendilerine. Şeytan olduğum için, her şeyi bilirim.

— Gezginci şövalyelik üstüne yemin ederim ki sizin arabayı görünce büyük bir macera ile karşılaştığımı sandım, diye cevap verdi Don Quijote, bazı yanılgıları bozabilmek için onlara şöyle dıştan dokunmak yetiyor. Buyrun geçin, iyi yürekli kişiler, yolunuz açık olsun, gösterinizi yapın ve herhangi bir konuda sizlere yardımım dokunabilecekse, hemen söyleyin, seve seve yerine geti-

[1]Kharon. Ölülerin ruhlarını Styks ırmağından geçirip Hades'e (yeraltı ülkesine) götüren kişi.

ririm bütün isteklerinizi. Küçükken, ben de pek severdim maskeli oyuncuları, gençliğimde de gezginci tiyatrolara tutkundum.

Bu sırada topluluktan biri lafa karıştı, bu, soytarı kılığında her yanı çıngıraklarla kaplı bir adamdı, elinde bir sopa, sopanın ucunda da şişirilmiş üç balon vardı, soytarı, Don Quijote'ye yaklaştı, sopasıyla kılıç oynamaya, balonları yere vurmaya başladı, bir yandan da perendeler atıyor, çıngıraklarını çın çın öttürüyordu. Bu korkunç manzara Rocinante'yi ürküttü, hayvan, ansızın gemi azıya aldı, onun gibi kadidi çıkmış uyuz bir beygirden beklenmeyecek bir hızla tarlalara daldı. Efendisinin attan yuvarlanmak üzere olduğunu gören Sancho da eşeğinden indi. Şövalyenin ardından koştu, yanına vardığında şövalye, Rocinante'yle birlikte yerde yatıyordu, hayvan, yarı yolda yere serilmişti, ee, onca azgınlığın, taşkınlığın sonu buydu elbet. Bu arada soytarı da Sancho'nun boş bıraktığı eşeğin sırtına atlamıştı, balonlu sopayı, olanca gücüyle hayvanın kıçına indiriyordu. Yediği sopaların acısından çok, gürültüden ürken karakaçan, panayır yerine doğru koşmaya başladı. Sancho durmuş, bir kaçan eşeğine, bir yerde yatan efendisine bakıyor, hangisine koşacağını bilemiyordu. İyi bir seyis, iyi bir uşak olduğu için, sonunda efendisine duyduğu saygı, eşeğine beslediği sevgiyi bastırdı, ama balonlu sopanın kalkıp kalkıp hayvanın sırtına indiğini gördükçe ölecekmiş gibi oluyordu, eşeğinin kılına zarar vermektense, bütün bu sopaları yemeye razıydı. Neyse, böyle kararsız ve kederli bir durumda efendisinin yanına geldi —şövalye ondan da beter bir durumdaydı tabii— , Rocinante'ye binmesine yardım etti. Sonra:

— Senyor, dedi, şeytan bizim boz eşeği yürüttü.

— Hangi şeytan?

— Sidik torbalı şeytan!..

— Hiç üzülme sen, iblis götürüp onu cehennemin en derin, en karanlık köşelerine saklamış olsa bile eşeğini bulup getiririm ben sana. Yürü gidelim, bak, araba pek hızlı gidemiyor, kaçırılan eşeğinin yerine katırlardan birini alırız.

— Yo! Hayır, senyor, bunca zahmete değmez. Sakın öfkelenmeyin. Hem baksanıza, şeytan karakaçanı bırakmış galiba. Yavrucak, dosdoğru baba ocağına dönüyor.

Dediği doğruydu. Şeytanla karakaçan da Don Quijote ile Rocinante'ye özenmiş, birlikte yere yuvarlanmışlardı, bunun üzerine. Şeytan, yayan yapıldak köye yollanmış, eşek de efendisine geliyordu.

— Şu iblisin ettiği saygısızlığın acısını arabadakilerin birinden, örneğin imparatordan çıkarmak isterdim doğrusu.

— Aman, senyor, sakın ha! Gelin siz beni dinleyin. Soytarılarla dalaşmak tekin değildir, herkes onlardan yanadır çünkü. İki kişiyi öldürdüğü için kodese tıkılmış bir oyuncu vardı, metelik harcamadan kurtuldu delikten. Sakın aklınızdan çıkarmayın. Bunlar, neşeli, herkesi eğlendiren insanlardır, herkes onları tutar, ağırlar, sever, sayar, hele krallık kumpanyalarına ya da tanınmış topluluklardan birine üyeyseler... Krallık kumpanyalarında çalışanların her şeyleri vardır ve çoğu kez, birer prens gibi yaşarlar.

— Olsun, dünya alem kendisini korusa bile şu soytarı şeytanın bize ettikleriyle övünmesini istemem. Ve sonra, arabanın ardından sürdü atını, bu sırada araba

köye iyice yaklaşmıştı, şövalye, avazı çıktığı kadar haykırıyordu:

— Durun, beni bekleyin ey soytarı ve şarlatan sürüsü! Gezginci şövalye seyislerinin eşeklerine ya da atlarına nasıl davranılması gerektiğini göstereyim size!

Don Quijote öyle bağırıyordu ki arabadakiler, onca uzaklıktan duydular sözlerini ve niyetinin kötü olduğunu anladılar, Azrail, hemen arabadan atladı, imparator, arabacı şeytan, melek, kraliçe ve Cupidon da ardından, birer taş alıp yol üstüne dizildiler. Don Quijote'yi şanına yaraşır biçimde karşılamaya hazırlandılar. Onları böyle savaş düzeninde taş atışına hazır gören şövalye, Rocinante'nin dizginlerine asıldı, tehlikeye düşmeden nasıl saldırabileceğini düşünmeye başladı. Bu sırada Sancho da efendisine yetişti, onu böyle düzenli bir birlikle savaşmak üzere görünce:

— Aman senyor, dedi, böyle bir işe girişmek, çılgınlığın daniskası olur. Yağmur gibi yağacak şu taşlardan korunabilmek için, zırhlı başlık değil, bronz bir çan geçirmek gerekir kafaya, ayrıca, Azrail'in de aralarında bulunduğu, imparator hazretleri ile iyi ve kötü bir sürü meleğin meydana getirdiği bir orduya tek başına saldırmak, yüreklilik değil, aptallıktır. Bu da aklınızı başınıza getirmezse, bari şunu düşünün. Kral, imparator ya da prenses kılığındaki şu insanlar arasında bir tek gezginci şövalye yoktur.

— Bak, Sancho, kararım çok kesindi, ama bu son sözün onu bozmaya yetti. Daha önce de birçok kez belirttiğim gibi, şövalye olmayan, silahsız insanlarla savaşamam. İstiyorsan, karakaçana edilen hareketin öcünü almak sana düşüyor. Sancho, ben de bağırarak, gereken öğütleri vererek sana yardım ederim.

— Kimseyi cezalandırmak gerekmez, senyor, her saldırının öcünü almaya kalkışmak, iyi bir Hıristiyan'a yakışmaz, ayrıca, eşeğimle konuşur, bu meseleyi bana bırakmasını sağlarım, bense, Tanrı ömür verdiği sürece, barış içinde yaşamaktan başka bir şey istemem.

— Yiğit, bilge, özü sözü doğru, Hıristiyan Sancho, madem ki dileğin budur, öyleyse şu hayaletleri bırakalım da daha güzel maceralar aramaya çıkalım, görünüşe göre, buralarda pek çok, hem de en âlâsından yığınla macera var.

Sözünü bitirince, atının başını çevirdi, Sancho gidip eşeğini aldı, Azrail de bütün o kanatlı, kanatsız takımını topladı, arabaya doldurdu, yoluna devam etti. Bu korkunç «ölüm kervanı» macerası da böylece, kazasız belasız atlatıldı. Sancho Panza'nın verdiği kurtarıcı öğüt sayesinde tabii! Ama bizim şövalye, ertesi gün, hem gezginci, hem sevdalı bir şövalyeyle, şu okuduğunuz maceradan hiç de aşağı kalmayan, garip bir savaşa tutuştu.

XII. BÖLÜM

Yiğit Aynalı Şövalye ile Karşılaştığı Zaman Yavuz Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler

Don Quijote'yle seyisi, Azrail'le karşılaştıkları günün gecesini, gür yapraklı, ulu ağaçlardan meydana gelmiş bir koruda geçirdiler, Sancho'nun ısrarı ile şövalye, karakaçanın sırtındaki yolluktan bir iki lokma aldı. Yemek sırasında Sancho anlatıyordu:

— Ah senyor, armağan olarak şu sizin üç kısrağın tay-

larını kabul etmeyip de ilk macerada elde edeceğiniz ganimeti bekleseymişim, nasıl aptalca davranmış olacakmışım! Hani ne derler: «Eldeki keklik, uçan turnadan iyidir», gerçekten doğruymuş.

— İyi ama, Sancho, şu densiz heriflere saldırmama izin verseydin, bu kavganın sonunda sana hiç değilse imparatoriçenin altın tacı ile Cupidon'un boyalı kanatları düşerdi, bir çekişte koparır, sana verirdim onları.

— Tiyatrolarda kullanılan âsâ ve taçlar altın değildir ki ya bakırdan, ya da tenekedendir.

— Doğru. Zaten oyunlarda kullanılan şeylerin sahici değil, göz boyayıcı ve yapay olması gerekir. Tıpkı oyunun kendisi gibi, yalnız, tiyatro ile ve tiyatro yazarları ile yıldızımın barışık olmasını isterim, Sancho. Çünkü her ikisini de devlet yararına kullanmak mümkündür. Oyuncular, içinde insan yaşayışını olduğu gibi görebileceğimiz aynalar dikerler karşımıza, başka hiçbir sanat gösterisi sizi tiyatro kadar doğal, olduğumuz gibi, olmamamız gerektiği gibi gösteremez. Nitekim, sen de içinde krallar, imparatorlar, piskoposlar, şövalyeler, soylu hanımlar, beyler ve daha başka bir sürü kişi bulunan oyunlar görmüşsündür, öyle değil mi?

— Biri pezevenk olur, biri yalancı, beriki tüccar, öbürü asker, başka biri temiz yürekli, bilge bir insan rolüne çıkar, öteki de temiz kalpli aşık olur, ama oyun bitip maskeler çıkarıldıktan sonra, bir de bakarsın, bütün oyuncular nihayet bizim gibi birer insandır.

— Evet, gördüm böyle oyunlar.

— İyi ya işte, dünya üzerinde oynanan güldürüde de durum aynı. Kimisi imparator rolüne çıkar, kimisi piskopos, senin anlayacağın, tiyatrodaki bütün kişiler vardır şu yeryüzünde. Ve perde kapandığında yani ölüm

gelip insanları birbirinden ayıran giysileri sırtlarından çıkardığında kısacası mezarda herkes eşit olur.

— Çok güzel bir kıyaslama bu, senyor! Ama pek yeni değil, çünkü daha önce de birkaç yerde işittim onu, bir bakıma, tıpkı satranç oyunundaki gibi. Oyun süresince her taşın kendine özgü bir görevi vardır, ama oyun bitti mi, hepsi birbirine karışır, karman çorman olurlar, mezara tıkılan insanlar gibi onları alır, bir torbaya dolduruveririz.

— Yahu Sancho, sen gün geçtikçe akıllı uslu bir adam olup çıkıyorsun galiba!

— Eeh! Bilgeliğiniz azıcık bana da bulaşacak elbet. En çorak, en verimsiz topraklar bile işlenip gübrelendi mi, enfes meyveler verirler. Sizin anlayacağınız, senyor, konuşmalarınız, benim çorak zihnimin gübresidir. Yanınızda geçirdiğim bunca zamansa, tarlanın işlenme süresidir, bu gidişle, birtakım meyveler vereceğimi sanıyorum, şu benim kısır aklım, çizdiğiniz yoldan ayrılıp sapıtmazsa tabii...

Don Quijote, Sancho'nun söylevindeki tumturaklı laflara gülmekle birlikte, ilerleme konusundaki düşüncesini haklı buldu, nitekim, zaman zaman, insanı şaşırtan sözler ederdi hep. Ama tumturaklı, ince laflara kalkıştı mı, saflığın doruğundan bilgisizlik uçurumunun dibine yuvarlanıverirdi. Hikayemiz boyunca saptamış olacağınız gibi, en büyük başarıyı sıralı sırasız atasözü yumurtlamakta göstermektedir.

Gecenin büyük bir kısmını böyle konuşarak geçirdiler, en sonunda Sancho, gözlerinin kepenklerini indirme ihtiyacını duydu. Uykusu geldi mi, hep böyle söylerdi. Eşeğinin sırtından semeri aldı, hayvanı çayıra saldı, Rocinante'nin eyerini çıkarmadı, çünkü efendi-

si bir handa değil de açık havada geceledikleri zaman böyle davranmasını istemişti, eskiden beri süregelen bir gezginci şövalye töresiydi bu. Dizginlerin çıkarılıp eyer çatısına asılmasına bir diyeceği yoktu, ama eyerin çıkarılması kesinlikle yasaktı! Sancho da işte bu emre uydu. Rocinante'yi eyeriyle saldı karakaçanın yanına. İki hayvan birbirlerine öyle ender, öyle içli bir dostlukla bağlıydı ki babadan oğula sürüp giden eski bir gelenek, elinizdeki kitabın yazarını bu konuya en az iki üç bölüm ayırmaya zorlamaktaydı, ama o, böyle kahramanlıklarla dolu bir hikayenin soylu ve edebi havasını bozmamak için koymadı bu bölümleri, bununla birlikte, arasıra verdiği kararı unutmakta ve bize bu iki hayvancığın, baş başa kalabildikleri ender anlarda hemen koşup bitkin düşünceye dek birbirlerini kaşımaya başladıklarını anlatmaktadır. Bu kaşıma işi bittikten sonra, Rocinante, uzun boynunu karakaçanın boynuna yaslar, uyuklarmış, başı, şöyle yarım kulaç kadar taşarmış öte yana, ikisi de gözlerini yere diker, üç gün, üç gece, daha doğrusu, efendileri çekip götürene ya da karınları acıkana dek, öylece dururlarmış. Kulağımıza çalınanlara bakılırsa, yazar bu dostluğu, Nysus'la Euryalus, ya da Pylades'le Orates arasındaki dostluğa benzetiyormuş, bu da gösteriyor ki şu iki uslu hayvan birbirine gerçekten, derin bir sevgiyle bağlıymış. Bütün insanlar baksın da hayran olsun, verdikleri sözlerde durmayanlar da ettiklerinden utansın. Nitekim, insanların hayırsızlığı konusunda şöyle bir iki atasözü vardır:

Dost diye bir şey yoktur, bütün dostluklar sona erer
Eski kamışlar bir gün mızrak olur,

ya da:

Dost mu dedin? Kulağa kaçan piredir o.

Yalnız, hayvanlar arasındaki dostlukla insanlarınkini karşılaştırdı diye yazarın konu dışına çıktığını sanmayın sakın, insanlar, birçok şeyi hayvanlardan öğrenmiş, onlardan ders almıştırlar, nitekim leylek tenkiyeyi, köpek iyilikbilirliği ve kusmayı, turna uyanıklığı, karınca ileri görüşlülüğü, fil utanmayı, at da bağlılığı öğretmiştir insanlara. Neyse, biz gelelim asıl konumuza, Sancho bir mantar meşesinin, Don Quijote de başka bir meşenin dibine çekildi, uyumaya çalıştılar. Ama az sonra, yandan gelen bir gürültü şövalyeyi uyandırdı, hemen ayağa fırladı, gürültünün kaynağını keşfedebilmek için, kulak kesilip dinlemeye başladı, karanlıkta, şöyle hayal meyal, iki atlı gördü, atlılardan biri, hayvanından inerken:

— İn sevgili dostum, in de atının dizginlerini çöz, diyordu ötekine. Bana öyle geliyor ki burada hem hayvanlarımız için bol bol taze ot bulacağız, hem de ben, sevgilimi düşünebilecek sessiz ve kimsesiz bir yere kavuşmuş olacağım.

Sözünü bitirince, boylu boyunca yere uzandı. Bu hareketi yaparken öyle bir şangırtı çıkardı ki Don Quijote, bu sesten, adamın bir gezginci şövalye olduğunu anladı. Mışıl mışıl uyuyan Sancho'nun yanına gitti, koluna yapıştı, epey uğraştıktan sonra uyandırabildi ve alçak sesle:

— Bana bak Sancho kardeş, dedi, hemen burnumuzun dibinde büyük bir macera var şu anda.

— Ya! Aman ne iyi! Nerede bu büyük macera senyor?

— Nerede mi? İlahi Sancho, başını çevir de bak hele. Hemen şuracıkta yatan bir gezginci şövalyeyle karşılaşacaksın, adamın pek keyfi yerinde değil galiba, kederli bir yüzle ve büyük şangırtıyla atından inip yere uzandığını gördüm.

— Peki bunun büyük bir macera olduğunu nereden bildiniz?

— Maceradır demiyorum ki olabilir diyorum, çünkü bütün maceralar böyle başlar. Dur, dur, dinle bak, ut mu, viyol mu çalıyor, ayrıca türkü söylemeye hazırlanan insanlar gibi, öksürüp gırtlağını temizliyor.

— Evet, duydum, haklısınız, sevdalı bir şövalye herhalde.

— Bütün gezginci şövalyeler sevdalıdır, neyse, kulak verelim şimdi, sözlerindeki düşüncelerini anlarız belki gönül dertli oldu mu, dili söyletirmiş.

Tam Sancho ağzını açmak üzereyken, Ağaçlık Şövalyesi'nin ne iyi, ne kötü diyemeyeceğimiz sesi işitildi, durup dinlediler, duydukları ezgi şuydu:

SONE

İsteminize boyun eğebilmek için senyora,
Uymam gereken yasayı gösterin bana,
Öyle büyük bir saygım var ki ona,
Bundan böyle çıkamam bir adım dışına.

Eğer acılarını dile getirmeyeyim ve bu yüzden
Ölüp gideyim istiyorsanız, bilin ki ben ölüyüm zaten,
Ama dilediğim gibi konuşmama izin verirseniz.
O zaman, aşkın kendisi dile gelmiş sanacaksınız.
Yaratan beni karşıt niteliklerle donatmış:

Bir yanım balmumu gibi, öbür yanım elmas misali,
Ama aşkın yasaları önünde boynum kıldan inceymiş.

Gönlümü, güçlü ya da zayıf, olduğu gibi sunuyorum size
Canınız neyi çekerse, ne isterseniz işleyin oraya,
Yemin ederim, ölene dek sakların elinizden çıkan bu izi.

Ağaçlık Şövalyesi, türkünün sonunda öyle bir göğüs geçirdi ki duyan, ciğerleri yerinden sökülüyor sanırdı ve az sonra, dokunaklı, insanın yüreğini paralayan bir sesle haykırdı:

— Ey kadınların en güzeli, ama en haini! Ey duru suları andıran Vandalialı Casildea! Güzelliğine vurgun şu zavallı şövalyenin en zor uğraşlarda ardı arkası gelmez yolculuklarda eriyip gitmesine göz yumabilir misin? Navarralı, Leonlu, Endülüslü, Kastillali ve Manchalı şövalyelerin tümüne yeryüzünün en güzel kadını olduğunuzu itiraf ettirmem yetişmedi mi?

— Dur bakalım, ahbap, diye atıldı Don Quijote, ben de Manchalıyım, bugüne dek böyle bir itirafta bulunmadım. Yavuklumun güzelliğine hakaret sayılacak böyle bir itirafa asla yanaşmam, hiçbir zaman kabul etmem bunu. Görüyorsun ya, Sancho, aklını kaçırmış bu şövalye, sayıklıyor. Neyse, dinleyelim bakalım. Daha başka şeyler de söyler belki.

— Oo, bu konuda hiç kuşkum yok, diye karşılık verdi Sancho, daha aylarca konuşacak kadar lafı var galiba.

Ama sonuç umdukları gibi çıkmadı, yakınlarda birilerinin konuştuklarını işiten Ağaçlık Şövalyesi, türküsüne devam edecek yerde ayağa kalktı, gümbür gümbür bir sesle, ama kibarca sordu:

— Kim var orada? Kimsiniz? Mutlu kişilerden misiniz, yoksa gönlü yaralılardan mı?

— Gönlü yaralılardan, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Yaklaşın öyleyse, dedi Ağaçlık Şövalyesi, yanıma geldiğiniz zaman, kederin ve gönül yarasının canlı simgesiyle karşı karşıya bulunduğunuzu anlayacaksınız.

Bu tatlı ve çelebice sözleri duyan Don Quijote, şövalyenin yanına gitti, tabii Sancho da ardından. Kederli şövalye, Don Quijote'nin koluna yapıştı ve:

— Oturun sayın şövalye, dedi. Şövalye, hem de gezginci bir şövalye olduğunuzu anlamak için, sizi, gezgincilerin doğal evi, gerçek barınağı olan şu sessiz ve ıssız yerde görmek yetişir.

— Şövalyeyim, senyor, hem de buyurduğunuz gibi, gezginci bir şövalye, diye karşılık verdi Don Quijote, gerçi benim gönlüm de bir keder, mutsuzluk ve talihsizlik yuvasıdır, ama başkalarının acısına kapalı da değildir. Az önceki türkünüze dayanarak acınızın sevdadan, yani ezgide adı geçen hain güzelin aşkından ileri geldiğini anlamış bulunuyorum.

Böyle konuşurken, bir yandan da şöyle yüksekçe bir yere oturmuşlardı, sanki sabahleyin birbirlerinin kafasını kıracak olan onlar değilmiş gibi, ikisi de pek sakindi ve tam bir anlaşma içindeydiler.

— Siz de aşık mısınız? diye sordu Ağaçlık Şövalyesi.

— Ne yazık ki öyle, diye karşılık verdi Don Quijote, aşk, aslında iyi bir şeydir, hele karşılıklı olursa, ondan doğacak üzüntülere bir ceza değil, bir armağan gözüyle bakmak gerekir.

— Evet, haklısınız, bunca hor görülmesek ve bu hor görüler bizi sevgilimizden öç almaya kalkışacak kadar

çıldırtmasa, dediğiniz doğru olurdu.

— Benimki hiçbir zaman hor bakınadı bana, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Elbette, hiçbir zaman, diye doğruladı yanı başında duran Sancho, çünkü kuzu gibi uslu, kaymak gibi bir kadındır kendisi.

— Seyisiniz mi bu adam? diye sordu Ağaçlık şövalyesi.

— Evet, dedi Don Quijote.

— Doğrusu, efendisi konuşurken izinsiz lafa karışan seyise rastlamamıştım bugüne dek. Bakın, benim seyis de şuracıkta, kazık kadar adam oldu, ama ben konuşurken ağzını açtığı görülmemiştir.

— Ben açarım, dedi Sancho, hatta az bile konuştum, sizin gibi buda... Neyse geçelim, daha iyi.

Bu sırada Ağaçlık Şövalyesi'nin seyisi geldi, Sancho'nun koluna asıldı:

— Gelin, dostum, dedi, sere serpe konuşabileceğimiz bir yere gidelim biz, efendimiz olacak şu beyleri yalnız bırakalım da aşklarını anlatıp birbirlerini uyutsunlar, inan bana, sabaha dek anlatsalar, bitiremezler.

— Hay, hay, diye karşılık verdi Sancho. Ben de kendimi tanıtırım size, göreceksiniz, en çenebaz on iki seyise bedelimdir.

Bunun üzerine, bir köşeye çekildiler ve aralarında çok tatlı bir konuşma başladı, efendilerininki ne kadar ciddiyse, onlarınki o kadar eğlenceliydi.

XIII. BÖLÜM

Ağaçlık Şövalyesi Olayının Devamı, İki Seyis Arasındaki Ciddi, Garip ve Eğlenceli Konuşma

ŞÖVALYELERLE SEYİSLER BİRBİRLERİNDEN AYRILINCA, birinciler aşklarını, ikinciler de yaşamlarını anlatmışlar, ama hikaye, ilkin uşakların konuşmasını veriyor, efendilerinkini sonraya bırakıyor. Kitabın dediğine göre, bir köşeye çekilen seyislerden Ağaçlık Şövalyesi'ne hizmet edeni, Sancho'ya dönüp söze başlamış:

— Ah senyor, biz gezginci şövalye seyislerinin sürdüğü hayat da pek zor hani! Ekmeğimizi gerçekten alnımızın teriyle kazanıyoruz, Tanrı atalarımızdan birine lanet etti herhalde.

— Üstelik bu bir lokmayı diken üstünde yiyoruz, diye karşılık verdi Sancho, zavallı gezginci şövalye seyislerinden daha çok üşüyen, daha çok yanan adam var mıdır? Ayrıca, az da olsa, her zaman yesek, yine neyse, çünkü, hani ne derler: «Ekmek, acının yarısını azaltırmış.». Oysa bizler, kimi zaman, esen yelden başka bir şey bulamadan, günlerce aç geziyoruz.

— Bütün bunlara, bir gün bir ödül alabilme umuduyla katlanıyoruz hep, çünkü, bir gezginci şövalye pek talihsiz değilse, ona hizmet eden seyis, göz açıp kapayıncaya dek ada valiliği ya da kontluk gibi bir ödülle zahmetlerinin karşılığını alabilir pekâlâ:

— Ben efendime, nasıl olursa olsun, bir adayla yetinebileceğimi söyledim, öyle soylu, öyle eliaçık adamdır ki defalarca söz verdi bana.

— Ben, bir piskopos meclisi üyeliğine fitim, efendim de bunu bana şimdiden bağışladı. Hem de rahatlıkla!

— Bu gibi armağanlar verebildiğine göre, efendiniz din adamı soyundan galiba? Benimki laiktir. Bazı akıllı, ama kötü niyetli kişilerin ona arşövek olmayı salık verdiğini hatırlıyorum, oysa efendim, imparator olmak istiyordu, o konuşma sırasında kiliseye girmeye kalkar diye soğuk terler döküyordum, çünkü bu işten çıkar sağlayacak durumda hissetmiyorum kendimi, doğrusu, dıştan bakınca bir adama benzerim ama, işin içine kilise girdi mi, hayvandan farkım yoktur.

— Bakın senyor, belki de yanılıyorsunuz, bütün ada valilikleri iyi değildir. İyisi de vardır, kötüsü de yoksulu da belalısı da aslını ararsanız, en iyisi, en güzeli bile sahibinin başına bir sürü dert, bir sürü sıkıntı getirir. Bizim gibi, şu Allah'ın cezası uşaklığı meslek edinmiş kişiler için, eve dönüp tatlı işlerle, sözgelimi av ya da balıkçılıkla uğraşmak çok daha iyidir. En yoksul seyisin bile vakit geçirebilmek üzere, bir yağız atı, bir çift tazısı, bir de kamışı vardır, öyle değil mi?

— Bende bunların hiçbiri eksik değil, diye karşılık verdi Sancho. Gerçi yağız bir atım yok, ama efendimin beygirinden yüz kat iyi bir eşeğim var. Üstüne dört teneke yulaf da verseler, karakaçanımı değiştirmek istersem şeytan alsın beni! Boz eşeğimin değeri mi? Belki palavra sıkıyorum sanacaksınız. Boz eşek diyorum, çünkü boz renklidir. Tazılara gelince, bu konuda da sıkıntı çekmem, sürüyle tazı vardır bizim köyde, ayrıca av başkasının sırtından yapıldı mı, daha bir zevklidir.

— Vallahi, sayın seyis efendi, size şunu söyleyeyim ki bütün bu şövalyelik masallarını bir yana bırakmak, güzel yavrularımı yetiştirmek üzere baba ocağına çekil-

mek kararındayım, üç çocuğum var, üçü de doğudan gelmiş birer inci.

— Benim de iki çocuğum var, hani papanın önüne bile çıkarabilirsin, hele küçük bir kızım var, Tanrı izin verirse, anasının karşı koymalarına rağmen, kontes yapacağım onu.

— Kontes olmak üzere yetiştirdiğiniz bu küçük hanımın yaşı kaç acaba?

— On beş, ya da buna benzer bir şey, ama kazık kadar kızdır ha, bir nisan sabahı kadar taze, bir hamal kadar da güçlüdür.

— Oo! Bu niteliklerle, kontes değil, orman perisi bile olabilir? Vay orospu dölü vay! Kim bilir ne güçlü bileği vardır kaltağın!

Biraz bozulan Sancho, şöyle karşılık verdi:

— Orospu değildir o, anası da değildir, Tanrı izin verirse, ben yaşadığım sürece, hiçbiri olmayacak! Daha efendice konuşun lütfen! Çelebiliğin canlı örneği olan gezginci şövalyeler arasında yetişen biri için, biraz ölçüsüz bir dil kullandığınız kanısındayım.

— Oho! Övgüden de hiç anlamıyorsunuz, sayın seyis efendi! Arenada atlı bir boğa güreşçisi boğaya usturuplu bir mızrak sapladı mı, ya da adamın biri iyi bir iş becerdi mi, ahalinin: «Vay orospu çocuğu, vay! Ne de güzel becerdi kerata!» diye bağırdığını duymadınız mı hiç? Diyeceğim, küfüre benzeyen bu laflar, aslında birer övgüdür, siz asıl, babalarının önünde övülmeyi hak edecek şeyler yapmazlarsa kızın çocuklarımıza, dostum.

— Tabii, o zaman reddederim hınzırları, siz de dilediğiniz kadar söversiniz hepsine, ama bana sorarsanız, karım da çocuklarım da ancak övgüye layık işler yapar-

lar. Bu arada ben de başıma çöken şu öldürücü musibetten, yani tehlikelerle dolu şu seyislik uğraşından kurtarsın diye habire dua ediyorum Tanrı'ya, geçen sefer, Sierra Morena'da bulduğum yüz altınlık bir kesenin çekimine kapıldım da onun için bir kez daha gözü kapalı atıldım bu işe. Kör olası şeytan, o günden beri, hiç durmadan kese hayalleri çıkarıyor karşıma, sağda solda yanda önde arkada her yerde para dolu keseler görüyorum, kafamda keseyi yakalıyor, eve götürüyor, altınları bozduruyor, krallar gibi yaşıyorum, bu tatlı düşler, şu alık efendimin başıma getirdiği acılara daha kolaylıkla, daha az acı çekerek katlanmamı sağlıyor, alık diyorum, çünkü düpedüz kaçıktır bizim efendi.

— Hani ne derler: «Cimri, sıka sıka para kesesini paralarmış.», seninki de o hesap. Neyse, konu çılgınlardan açılmışken söyleyeyim ki yeryüzünde bizim efendiden daha üstünü yoktur, benimki başkalarının derdine çare bulacağım derken, altındaki eşeği öldürenlerdendir. Başka bir şövalyeyi iyileştirmeye kalktı, bu kez kendisi çıldırdı, zırdelinin teki oldu çıktı, elini verse, kolunu kaptıracağı tehlikeli bir işin ardına düştü.

— Sevdalı galiba?

— Sevdalı ya! Hem de yeryüzünün en sert, en inatçı kadınına, Vandalialı Casildea'ya tutkun. Ama asıl mesele kadının sertliği falan değil, daha başka işler var işin içinde, yakında baklayı ağzından çıkarır zaten.

— Herkesin kendine göre birtakım dertleri vardır, dedi Sancho. Ama bu kiminde dirhemledir, kiminde okkayla, bizdeyse kum gibi kaynıyor mübarek. Bana sorarsan, yeryüzünde akıllı uslu adamdan çok kaçık var. Neyse, dedikleri gibi, bir dert ortağı bulmak acıları dindiriyorsa, size bakıp avunabilirim, çünkü, siz de benim

gibi çılgın birine hizmet ediyormuşsunuz.

— Çılgın, ama yiğit, diye karşılık verdi beriki ayrıca, en azılıları aratmayacak kadar da serseri.

— Benimki öyle değil işte, hiç kötülük düşünmez, hatta son derece ince bir ruhu vardır, kimseciklere zararı dokunmaz, tersine, herkese iyilik eder, pek saftır, ufacık bir çocuk bile onu sulu dereye götürüp susuz getirebilir. Ben de zaten bunun için severim kendisini, bütün çılgınlıklarına rağmen, yanından ayrılmıyorum.

— Bütün bu konuşmalarımızdan anladığıma göre, sayın bay kardeşim, kılavuzu karga olanın, başı dertten kurtulmuyor. Biz de vaktinde tüyüp evimize dönsek çok iyi olacak galiba, baksana, macera peşine düşenlerin sonu iyiye varmıyor.

Bu arada Sancho, ikide bir şöyle okkalı bir tükürük savuruyordu, bunu gören Ağaçlık Şövalyesi'nin seyisi:

— Konuşmaktan dilimiz damağımız kurudu galiba, dedi, benim eyerin terkisinde ağzımızı ıslatacak harika bir şey var.

Kalkıp gitti ve az sonra, bir elinde şarap dolu bir tulum, ötekinde de hiç abartmadan söylüyorum, şöyle yarım kulaçlık bir börek olduğu halde geri geldi, böreğin içine öyle iri iki tavşan koydurmuştu ki Sancho eline alıp yokladığı zaman, domuz var sandı.

— Yolluğunuz bu mu, senyor? dedi.

— Ne sandınız ya? Basit bir seyis parçası olarak mı gördünüz beni? Atımın terkisinde savaşa giden generalden daha çok azık vardır.

Sancho, hiç yalvartmadan yemeğe koyuldu, yumruk gibi lokmaları birbiri ardından yuvarlarken, bir yandan da konuşmaya devam ediyordu:

— Doğrusunu isterseniz, efendisine bağlılık, dürüstlük, elitezlik, çeviklik gibi konularda benden kat kat üstünsünüz, nitekim, sanki zembille gökten inınişe benzeyen şu nefis yemek de bunun böyle olduğunu gösteriyor. Evet, evet, seyis dediğin sizin gibi olur, yoksa benim gibi, heybesinde bir devin kafasını kıracak kadar sert azıcık peynirle dört düzine keçiboynuzu, bir o kadar fındık ve cevizden başka bir şey bulunmayan zavallılar değil. Ama bütün bunların nedeni, efendimin yoksulluğu, bir de şu kör olasıca inancıdır, dediğine göre, gezginci şövalyeler, yalnız kuru yemişle, dağda bayırda buldukları otlarla yaşamalıymış.

— Vallahi, kardeşim, benim midem öyle sap saman, ahlat ya da ağaç kökü gibi şeylere alışık değildir. Efendim de şövalyelik yasaları da inançları da vız gelir bana, hepsinin canı cehenneme, nasıl isterlerse öyle yaşasınlar, ama ben, yola çıkarken, yetecek kadar soğuk etle, eyer terkisine astığım şu tulumu eksik etmem yanımdan. Bu tulum bana öylesine bağlıdır, ben de kendisini öyle severim ki her fırsatta kucaklar, hasretle öperim.

Bunu dedikten sonra, şarap tulumunu Sancho'ya aktardı, bizimki tulumu aldı, ağzına dikti, şöyle bir çeyrek saat yıldızları seyretti, seyri bitirince başını indirdi, derin bir soluk aldı ve:

— Vay serseri, vay orospu dölü, vay! Bu ne şölen be, diye bağırdı.

— Gördünüz mü dostum, dedi beriki şarabı övmek için siz de küfrettiniz!..

— Şey... ben... itiraf edeyim ki... evet, övmek için söylenince, orospu dölü demek hakaret sayılmaz tabii. Senyor, sevdiklerinizin başı için söyleyin bana. Ciudad Real şarabı değil mi bu?

— Şaraptan anlıyorsunuz doğrusu! Gerçekten de o kentin ünlü şarabı bu, hem de epey eski.

— Şaraptan anlamak mı! İşim gücüm bu benim, senyor! Bu konuda atadan gelen, büyük bir ustalığım vardır, dilediğiniz şarabı getirin önüme, şöyle bir koklayayım, nerede yapıldığını, çeşidini, tadını, yılını, kaç kez imbikten geçirildiğini, kısacası, her şeyini anlarım. Eh bunda da şaşacak bir şey yok doğrusu. Bizim aile babam yönünden, Mancha ilinin en büyük iki çeşnicibaşısını yetiştirmiştir. Bakın size bir hikaye anlatayım. Bir gün, bizimkilerin ikisini çağırmışlar, bir fıçı şarabın tadına bakmalarını istemişler, şarabın niteliğini, nerede yapıldığını, iyi olup olmadığını sormuşlar. Biri dilinin ucunu değdirmiş şaraba, ötekiyse yalnız koklamış, birincisi, şarapta demir tadı var demiş, ikincisi de bakır kokuyor diye cevap vermiş. Mal sahibi, fıçının tertemiz olduğunu, şarabın demir ya da bakır kokamayacağını söylüyormuş. Bizimkiler de kendi görüşlerinde direniyormuş. Aradan bir süre geçmiş, şarap satılmış, fıçı boşaldığı zaman dibinde küçük bir bakır tele bağlanmış bir anahtar bulunmuş. Sizin anlayacağınız, bizim aileden gelenler bu konuda hiç yanılmaz.

— Ben de işte bunun için evimize dönelim, madem ki kursağımıza indirecek iki lokma ekmeğimiz var, macera peşinde koşmayı bırakalım, elimizdekinden de olmayalım diyorum. Yuvalarımıza dönelim ve bırakalım Tanrı nasıl isterse öyle yapsın.

— Ben, Saragoza'ya dek efendimle gitmek zorundayım, söz verdim çünkü, diyerek sözü bağladı Sancho, ama oraya varınca kozlarımızı paylaşacağız.

Uzatmayalım, bizim yiğit seyisler sohbeti öyle koyulaştırdılar, şaraba öyle bir daldılar ki ancak uyku gelip

dillerini bağlayabildi, o korkunç susuzluklarını dindirebildi. Böylece, bir elleri yarı boşalmış şarap tulumunda ağızlarında da yarısı çiğnenmiş lokmalar, uyuyup kaldılar. Biz şimdi onları bırakalım da Solgun Yüzlü Şövalye ile Ağaçlık Şövalyesi arasında geçenleri anlatalım.

XIV. BÖLÜM

Ağaçlık Şövalyesi'nin Başından Geçenlerin Devamı

HİKAYE, İKİ ŞÖVALYE ARASINDAKİ KONUŞMALARDAN, ilkin, Ağaçlık Şövalyesi'nin Don Quijote'ye çektiği söylevi veriyor:

— Sizin anlayacağınız, sayın şövalye, alınyazım, daha doğrusu, kendi isteğimle yaptığım bir seçme sonucu, Vandalialı eşsiz Casildea'ya aşık oldum, eşsiz diyorum, çünkü boy pos, soy sop ve güzellik konusunda hiçkimse onunla yarışamaz. Ama Casildea, temiz aşkıma, kendisine beslediğim saygı dolu duygulara hiç beklemediğim şekilde karşılık verdi ve beni, üvey anasının hışmına uğrayan Hercules gibi, bin bir türlü tehlikeli işe koştu, birini bitirdim mi, bundan sonrakini tamamladığın gün senin olacağım diyerek beni avutuyordu. Şimdiye dek başardığım işlerin sayısını unuttum, sonuncuyu görmekten de umudumu kestim, oysa, ancak o zaman çabalarımın meyvesini toplamaya başlayacağım. Bir gün, gidip Sevillalı devanası La Giralda'yı er meydanına çağırmamı istedi, bildiğiniz gibi, bu

devanası çelikten yapılmış gibidir, yerinden kıpırdatamazsınız, ama yine de kadınların en hareketlisi, en çeviğidir, gittim, gördüm ve yendim onu. Elini kolunu bağladım, bundan böyle uslu uslu oturmasını buyurdum, bir hafta on gün kadar, sevgilimle aramız düzeldi. Başka bir gün, beni, Guisando Boğaları'na, o kocaman, güçlü iki heykeli kaldırmaya yolladı, aslında bir şövalyeden çok, bir hamala yaraşan bir işti bu. Başka bir gün de Cabra uçurumuna atlamamı istedi, yani, dünyanın en korkunç, en tehlikeli işi, sonra da gelip kendisine bu uçurumun dibinde gördüklerimi en küçük ayrıntısına varana dek anlatacaktım. La Giralda'yı alt ettim, Guisando boğalarını kaldırdım, kendimi uçuruma fırlattım ve en gizli sırlarını öğrenip ona anlattım, bütün bunlardan sonra, ben eskisinden daha umutsuzdum, onun istekleri ve hor bakmaları da iyice artmıştı. Neyse, bu işi de bitirince, İspanya'nın dört bir yanını dolaşıp karşıma çıkacak gezginci şövalyelere, kendisinin, şu anda yeryüzünde yaşayan en güzel kadın olduğunu, benim de yeryüzünün en yiğit, en kusursuz insan olduğumu itiraf ettirmemi istedi. Bu amaçla, hemen hemen bütün İspanya'yı dolaştım ve bana kafa tutmaya kalkışan bütün şövalyeleri yere serdim. Ama bence en önemlisi, ünüme ün katan yengi, teke tek dövüşte, şövalyeler şövalyesi Manchalı Don Quijote'yi yenmiş ve ona, Casildea'nın Dulcinea'dan çok daha güzel olduğunu itiraf ettirmiş bulunmamdır. Bu Don Quijote yeryüzündeki bütün şövalyeleri yenmiş olduğuna göre, kendimi, salt bu yengiyle, dünyanın en üstün şövalyesi saymaya hak kazanıyorum. Onu yendiğim an bütün ünü, şan ve şerefi benim oldu, sayısız başarıları bana geçti. Ne demiş şair:

Yenilen ne kadar ünlüyse,
O kadar ün kazanır yenen.

Don Quijote büyük bir şaşkınlık içindeydi. Belki yüz kere Ağaçlık Şövalyesi'nin lafını kesmek, yalan söylüyorsun diye bağırmak istemiş, ama kendini tutmuştu, bunu, adamın kendisine itiraf ettirmeyi düşünüyordu. Onun için şövalyeye döndü, pek sakin bir sesle:

— Senyor, dedi, İspanya'daki hatta yeryüzündeki şövalyelerin büyük bir kısmını yenmiş olmanıza aklım yatar, ama Manchalı Don Quijote'nin sırtını yere getirmiş olmanızdan şüpheliyim doğrusu. Gerçi bir benzeri daha yoktur, ama belki de siz, Don Quijote'ye benzer birini yendiniz.

— Nasıl olur? diye atıldı Ağaçlık Şövalyesi. Tepemizdeki Tanrı adına yemin ederim ki Don Quijote ile karşılaştım, onu yendim, paçavraya çevirdim. Uzun boylu, zayıf yüzlü, kır saçlı, kara ve sarkık bıyıklı bir adamdır, kolları ve bacakları ince uzundur, kartal gagası gibi kıvrık bir burnu vardır. *Solgun Yüzlü Şövalye* adıyla tanınır, seyisi de Sancho Panza adında bir köylüdür, mahmuzlarını batırdığı, dizginlerini elinde tuttuğu hayvan ünlü Rocinante'dir ve nihayet, eski adı Aldonza Lorenza olan Tobosolu Dulcinea'ya tutkundur, buna benzeterek, ben de yavukluma, Endülüs'te doğduğu için, Vandalialı Casildea adını verdim. Bütün bunlardan sonra da sözüme inanmazsanız, şu gördüğünüz kılıç, gerek sizin, gerekse bütün imansızlıkların hakkından gelebilir.

— Sakin olun, sayın şövalye, dedi Don Quijote, sakin olun da sözlerime kulak verin. Önce şunu belirteyim ki adını andığınız Don Quijote benim en yakın dostum-

dur, hatta ikiz kardeşimdir diyebilirim. Verdiğiniz şu pek kesin, pek doğru belirtilere göre, yendiğiniz insan odur, buna kuşku yok. Yalnız ben de çok iyi biliyorum ki yenilenin o olması imkansız, ama kendisine düşman büyücülerden biri (hele bir tanesi vardır, hiç aman vermez zavallıya), kazandığı yengilerin ünü dünyanın dört bir yanını tutmaya başlayınca, kıskançlığından, onun kılığına girip size yenildiyse başka tabii. Bakın, düşmanlıklarının derecesini göstermek için söyleyeyim. İki gün önce de güzel Dulcinea'yı çirkin bir köylü kızı biçimine soktular, anlattıklarımızdan çıkan sonuca göre, Don Quijote'ye da böyle bir şey yaptılar herhalde. Sözlerime inanmıyorsanız, asıl Don Quijote karşınızdadır, dilediğiniz an silahlarını eline alır, atlı ya da yaya, nasıl isterseniz öyle, dediklerini savunur.

Ve sonra ayağa kalktı, kılıcına el attı. Ağaçlık Şövalyesi'nin vereceği kararı beklemeye başladı. Beriki sakin bir sesle şunları söyledi:

— Borcuna sadık insanlar, taksit üzerinde pazarlık etmezler. Sizi düzmece kılığınız altında yendim, senyor Don Quijote, asıl kişiliğinize büründüğünüz zaman da yenebilirim. Ama şövalyelerin çapulcular, korkak herifler gibi karanlıkta çarpışması doğru olmaz, bırakalım gün doğsun, ortalık ağarsın. Karşılaşma için, ben şu koşulu öne sürüyorum. Yenilen yenene boyun eğecek ve onun, şövalyelik onuruna aykırı düşmeyen her dileğini yerine getirecek.

— Seve seve kabul ediyorum bu koşulu, dedi Don Quijote.

Bundan sonra kalktılar, seyislerinin yanına gittiler, onları horul horul uyurken buldular, uyandırdılar, atların hazırlanmasını istediler. Şafakta, kanlı, garip ve kor-

kunç bir kavgaya tutuşacaklardı. Bu haberi duyan Sancho şaşkına döndü, allak bullak oldu. Ağaçlık Şövalyesi'nin seyisinden efendisinin kahramanlıklarını dinlediği için, Don Quijote hesabına kaygılanıyordu. Neyse, bizim seyisler, hiç karşılık vermeden, koklaşıp kaynaşmış bulunan üç atla karakaçanı getirmeye gittiler.

Ağaçlık Şövalyesi'nin seyisi, yolda Sancho'ya döndü:

— Kardeş, dedi, bizim Endülüs'te, düello sırasında tanıklar kollarını bağlayıp oturamazlar, sizin anlayacağınız, efendilerimiz kapıştığı zaman, bizim de dövüşmemiz gerekecek.

— Sayın seyis efendi, diye karşılık verdi Sancho, bu gelenek birtakım kavga meraklıları ve kanlı katillerce benimsenmiş olabilir, ama gezginci şövalye seyislerinin böyle bir şeye uymak zorunda olduklarını sanmıyorum. Efendimin bu törenden söz ettiğini duymadım şimdiye dek, oysa bütün şövalyelik kurallarını ezbere bilir. Ama diyelim ki doğrudur, kaçınılmaz bir yasa, efendileri kapıştığı zaman seyislerin de dövüşmesini zorunlu kılmaktadır. Ben yine de ona uymak istemem, barışçı seyisler için konan para cezasını öder, geçerim, bunun iki pesatadan fazla olacağını sanmıyorum, hem de seve seve öderim, çünkü daha şimdiden acısı içime çöken ikiye ayrılmış bir kafanın tımarına harcayacağım bezle ilacın bundan daha pahalıya patlayacağını bilirim. Ayrıca, kimi bulup da kavga edeceksiniz? Benim ne kılıcım vardır, ne de bugüne dek elime kılıç almışımdır!

— Oo, hiç üzülmeyin siz, onun da çaresini düşündüm ben. Yanımda iki çuval var, birini siz alırsınız, birini ben, böylece, eşit silahlarla, yani çuvallarla dövüşürüz.

— Tamam! Bu iş kavgadan çok, halı silkmeye benzeyecek galiba!

—Yoo! Hiç de sandığınız gibi değil. Çuvallarımız öteye beriye uçmasın diye içlerine, eşit ağırlıkta yarım düzine kadar çakıltaşı koyacağız, böylece, pek fazla zarar vermeden birbirimizin tozunu alabiliriz.

— Vah alnımın kara yazısı, vah! Beni dinlerseniz, çuvallara zerdeva postu ya da taranmış pamuk koyalım, yoksa kafalarımızı kırar, kemiklerimizi un ufak ederiz, ayrıca şunu söyleyeyim ki kuştüyü de koysanız dövüşmem ben. Bırakalım bu işlerle efendilerimiz uğraşsın, ne halleri varsa görsünler! Biz de şuracıkta keyfimize bakalım, yiyelim, içelim, vadesi yetmeden, sonuna ermeden hayat çiçeğimizi soldurmanın alemi yok, zamanı gelince, ecel o işi görecek zaten:

— Onu bunu bilmem, hiç değilse yarım saat dövüşmeliyiz.

—Yoo! Hayır! Oturup yemek yediğim, şarap içtiğim adamla kavgaya tutuşacak kadar kaba, terbiyesiz ve nankör bir insan değilim ben, birbirimize karşı ne kinimiz, ne de öfkemiz var, ne diye kalkıp yok yere kavga edelim canım?

— Bunun da kolayı var. Dövüşe başlamadan önce, kibarca yanınıza yaklaşır, iki üç şamarda sizi yere yıkarım, öfkeniz derin uykulara dalmış olsa da bu şamarlar onu uyandırır herhalde.

— Öyle mi? Aman ne güzel! Buna karşı benim de bir çarem var, hem de sizinki kadar güzel bir çare. Kocaman bir sopa alırım ve beyimiz gelip öfkemi uyandırmaya kalmadan kendilerini öyle bir uyuturum ki ancak öteki dünyada uyanırlar, o zaman, benim öyle herkese pabuç bırakacak adam olmadığımı öğrenmiş olurlar. Herkes tedbirini alsın, dostum! Bana sorarsanız, en iyisi, öfkelerimizi hiç uyandırmamaktır, çünkü kimin

yüreğinde neyin yattığı bilinmez. Birçok insan yün kırpmaya gelmiş, kırpılmış olarak geri dönmüştür. Tanrı barışı övmüş, kavgayı dövüşü lanetlemiştir. Kovalanan, bir köşeye sıkıştırılan uyuz bir kedi bile aslan kesilir sırasında oysa bendeniz insanım, ne kesileceğimi Tanrı bilir artık, onun için, seyis efendi dostum, kavganın sonunda doğacak zararların tek sorumlusu olduğunuzu bildiririm şimdiden.

— Tamam, bütün sorumluluk benim! Bekleyelim gün ışısın, ondan sonra her şeyin çaresine bakarız.

Bu sırada bin bir renkli, çeşit çeşit kuşlar dallar arasında cıvıldaşmaya başlamıştı, birbirine benzemeyen neşeli şarkılarıyla, Doğu sarayının balkonlarında boy gösteren güzel yüzlü Şafak Perisi'ne günaydın diyorlardı sanki. Şafak Perisi, saçlarından dökülen inci taneleriyle çimenleri yıkıyor, onları, pırıl pırıl, ince bir çiy halinde her yana saçıyordu, salkımsöğütler kokulu bir zamk salıyor, çeşmeler gülüyor, dereler türkü çağırıyordu. Doğan günün ışınları ortalığı aydınlatır aydınlatmaz, Sancho'nun gözüne çarpan ilk şey yanındaki seyisin burnu oldu, burun öylesine büyüktü ki seyisin bütün gövdesine gölge salabilirdi. Yazarın anlattığına göre, upuzun, kemerli, her yanı et benleriyle dolu, mor renkli bir burundu bu ve seyisin dudaklarından şöyle iki parmak kadar taşıyordu. Burnun büyüklüğü, rengi, benleri ve kemeri seyisin yüzünü öylesine çirkinleştiriyordu ki Sancho, acıları içinde kıvranan çocuklar gibi tepinmeye, dövünmeye başladı ve kendi kendine, öfkelenip böyle bir canavarla kavgaya tutuşmaktansa, iki yüz tokat yemeye karar verdi. Bu arada Don Quijote de rakibini inceliyordu, ama beriki daha önceden tolgasını kafasına geçirdiği için yüzü görünmüyordu.

Bununla birlikte, güçlü kuvvetli, ama kısa boylu biri olduğunu farketti, zırhının üstüne, sırmalı bir yelek ya da kazak giymişti, yelek, sayısız küçük ayna parçalarıyla donatılmıştı, bunlar ona pek zarif, pek süslü bir kavga veriyordu. Tolgasının tepesinde de sarı, yeşil ve beyaz tüylerden yapılma bir sorguç sallanıyordu, kalın ve uzun kargısını bir ağaca dayamıştı, kargının ucunda bir karışı aşkın, çelik bir başlık vardı.

Bütün bunları gözden geçiren Don Quijote, şövalyenin yaman biri olduğuna karar verdi, ama Sancho Panza gibi korkuya kapılmadı tabii, tam tersine, gözünü bile kırpmadan Aynalı şövalyeye yaklaştı ve:

— Senyor şövalye, dedi, dövüşme kararınıza rağmen çekebiliğiniz yerli yerinde duruyorsa, rica ederim tolganızın siperliğini kaldırın da güzel yüzünüzün yiğitliğinize uyup uymadığını göreyim.

— Senyor şövalye, ister ben sizi yeneyim, ister siz beni, az sonra doya doya göreceksiniz yüzümü, diye karşılık verdi Aynalı. Dileğinizi hemen yerine getirmiyorum, çünkü, siperlik kaldırmakla falan uğraşarak vakit yitirmek, sizden şu itirafı almakta gecikmek, bence, Vandalialı güzel Casildea'ya hakaret sayılır, hem de büyük bir hakaret.

— Peki atlarımıza binmeden önce, bir kez daha bakın da benim, yendiğinizi ileri sürdüğünüz Don Quijote'ye benzeyip benzemediğimi söyleyin bari.

— Bir yumurtanın yarısı kadar benzediğinizi söyleyebilirim, senyor, yalnız büyücüler arasında düşmanlarım var dediğiniz için, gerçekten o olup olmadığınızı bilemeyeceğim.

— Tamam, senyor, yanılgınızın derecesini anlamam için bu kadarı yetişir, ama bu yanılgıyı ortadan kaldıra-

bilmek için hemen atlarımıza binelim daha iyi, siperliğinizi açmak üzere harcayacağınız zamandan daha az bir süre içinde Tanrı'nın, sevgilimin ve bileğimin yardımı ile sizi yenip yüzünüzü göreceğim, siz de alt ettiğiniz adamın gerçek Don Quijote olup olmadığını anlayacaksınız.

Bundan sonra, başkaca bir laf etmeden atlara bindiler, Don Quijote saldırı için arayı açmak üzere, Rocinante'nin başını çevirdi, rakibi de aynı şeyi yaptı. Şöyle yirmi adım kadar gitmişti ki Aynalı Şövalye'nin sesi duyuldu:

— Kavgamızın koşulunu unutmayın, senyor şövalye. Daha önce de söylediğim gibi, yenik düşen, yenenin her dediğini yapacak.

— Tamam, istenen şey şövalyelik yasalarına aykırı olmamak şartıyla tabii.

— Elbette.

Don Quijote tam bu sırada öteki seyisin burnunu gördü ve en az Sancho kadar şaştı bu işe, adamı yepyeni, yeryüzünde görülmemiş bir yaratık, bir canavar sandı. Efendisinin kavgaya tutuşmak üzere açıldığını gören Sancho, bu kargaburunla baş başa kalmak istemedi, kendi kendine, herif bu burunla bana bir tane indirdi mi, işim bitiktir, diye düşünüyordu, yarı korkudan, yarı vuruştan yere yıkılıveririm. Onun için hemen koşup Rocinante'nin ardına saklandı, üzengi kayışına yapıştı, efendisinin geri dönmek üzere olduğunu görünce:

— Aman senyor, dedi, kavgaya girişmezden önce yardım edin de şu mantar meşesine çıkayım, şövalyeyle yapacağınız güzelim savaşı oradan çok daha rahat seyrederim.

— Bana bak Sancho, aslında sen, boğa güreşini teh-

likesizce seyretmek için mümkün olduğu kadar yukarılarda oturanlar gibi, savaş alanından kaçmak istiyorsun galiba.

— Doğrusunu isterseniz evet senyor, bu seyisin burnu beni öylesine şaşırtıp korkutuyor ki bir an bile yanında kalmak istemiyorum.

— Haklısın! Senin yerinde olsam, doğrusu, ben de bu burundan ürkerdim. Gel yardım edeyim de dediğin yere çık.

Şövalye uşağını ağaca çıkarmaya çalışırken, Aynalı Şövalye de epey uzaklaşmıştı, Don Quijote'nin da hazır olduğunu sanarak atının başını çevirdi, yaratana sığınıp hayvanı dörtnala kaldırdı (at, Rocinante'nin bir benzeri olduğundan, bu dörtnal da başka hayvanların tırısına eşitti), düşmanının üstüne saldırdı, ama Don Quijote'nin Sancho'yu ağaca çıkarmakla uğraştığını görünce dizginlere asıldı, tam yarı yolda durdurdu hayvanını. Takati kesilmiş olan beygircik de buna pek sevindi. Ama rakibinin yıldırım gibi üstüne geldiğini sanan Don Quijote, dizleriyle Rocinante'nin kasığına yapışmış sağrılarını sıktı ve öyle bir mahmuzladı ki zavallı hayvan, yazarın da itiraf ettiği gibi, ömründe ilk kez azıcık canlandı, bildiğiniz gibi, bundan önceki koşmaları tırıstan başka bir şey değildi aslında. Bizimki yaman bir coşkunlukla Aynalı Şövalye'nin üstüne saldırdı, beriki de mahmuzlarını köküne dek batırıyor, ama hayvanı, bitkin halde çakılıp kaldığı yerden kımıldatamıyordu. Don Quijote, rakibini işte bu kötü durumda yakaladı, zavallının başı atıyla derde girmiş, kargısını doğrultup savaş düzenine girebilmek için ne vakti, ne de gücü kalmıştı. Don Quijote, onun bu haline aldırmadan, tehlikesizce üstüne çullandı, öyle bir

darbe indirdi ki zavallıcığın ayakları üzengilerden kesildi, tepe taklak yere yuvarlandı. Düşüş öyle sert olmuştu ki Aynalı Şövalye kolunu bacağını oynatmadan, ölü gibi yatıyordu. Onun düştüğünü gören Sancho, hemen ağaçtan aşağı kaydı, koşarak efendisinin yanına geldi. Efendisi de attan inmiş, Aynalı Şövalye'nin başına çökmüş, yaşayıp yaşamadığını anlamak ve eğer yaşıyorsa, hava alabilsin diye, tolgasını çıkarmak istiyordu. Tolganın kayışını çözdü ve bir de ne görsün!.. Aman Allah'ım, nasıl anlatmalı gördüğü şeyi? Yazar, karşısındaki kaşıyla, gözüyle, hal ve tavrıyla Sanson Carrasco'nun ta kendisiydi diyor. Bunu gören Don Quijote, kendini tutamayıp bağırdı:

— Şuraya bak, Sancho, şuraya! Gözlerine inanamayacaksın. Koş gel, oğlum, koş gel! Gel de büyücülerin, efsuncuların gücünü gör!

Sancho koşup geldi ve okullu Carrasco'nun suratını görür görmez, yarı havada yarı göğsünde bir dizi haç çıkardı. Bu arada yerde yatan şövalyede hiçbir canlılık izi belirmemişti, Sancho, Don Quijote'ye döndü ve:

— Senyor, dedi, bana sorarsanız, her şeye rağmen, şu düzmece Sanson Carrasco'nun gırtlağına saplamalısınız kılıcınızı, böylece, düşmanınız olan büyücülerden birini ortadan kaldırırsınız belki.

— Pek haksız değilsin Sancho, diye doğruladı Don Quijote, çünkü düşmanlarımız ne kadar azalırsa, o kadar iyidir!

Sonra, Sancho'nun öğüdünü yerine getirmek üzere kılıcını çekti, ama bu sırada yenik şövalyenin seyisi koşarak geldi, hem de kendisini pek çirkinleştiren o koca burun olmadan, avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Aman senyor Don Quijote, yapmayın, dikkat edin.

Ayaklarınızın dibinde yatan, dostunuz okullu Sanson Carrasco'dur, ben de onun seyisiyim.

Onu şu korkunç çıkıntıdan yoksun gören Sancho:

— Peki burnunuz nerede? diye sordu.

— Burada cebimde diye karşılık verdi beriki.

Ve sonra, sağ cebinden, yukarıda anlattığımız, yumuşak mukavvadan yapılmış, parlatılmış, maskelerinkine benzeyen takma burnu çıkardı. Adamı daha yakından inceleyen Sancho şaşkınlıkla bağırdı:

— Santa Maria! Sen bana acı! Komşum ve yarenlik arkadaşım Tome Cecial bu!

— Elbette benim ya, diye karşılık verdi burunsuz seyis. Benim, ben Tome Cecial, dostum ve yarenlik arkadaşım Sancho. Az sonra, beni buralara getiren oyunları, düzenleri, dolapları anlatırım size, bu arada siz de efendinize, ayakları dibinde yatan Aynalı Şövalye'ye dokunmamasını, kötülük etmemesini, vurup öldürmemesini rica edin, yalvarın, çünkü şurası bir gerçek ki şeytana uymuş, inatçı hemşehrimiz okullu Sanson Carrasco'dan başkası değil bu.

Tam o sırada can çekişen delikanlı kendine geldi, bunu gören Don Quijote, kılıcını gencin gırtlağına dayadı ve:

— Şövalye, dedi, eğer Tobosolu eşsiz Dulcinea'nın sizin Vandalialı Casildea'nızdan daha güzel olduğunu itiraf etmezseniz, kendinizi ölmüş bilin. Ayrıca (bu işten sağ çıkarsanız), Toboso kentine gidip yavuklum Dulcinea'nın ayaklarına kapanacağınıza da söz vermeniz gerekir, ne olacağınıza o karar verecek. Gidin derse, gelip beni bulacaksınız (geçtiğim yerlerde kazandığım başarılar size yol gösterecektir), aranızda geçenleri bana anlatacaksınız. Kavgadan önce kararlaştırdığımız

ve gezginci şövalyelik yasalarına da uyan koşulumuz buydu, öyle değil mi?

— Tobosolu senyora Dulcinea'nın kötü dikilmiş, pis çarıklarının, Casildea'nın temiz, ama kötü taranmış saçlarından üstün olduğunu itiraf ediyorum, diye karşılık verdi yerdeki şövalye, ayrıca, gidip kendisini gördükten sonra geri geleceğime ve aramızda geçenleri tam olarak, bütün ayrıntılarıyla anlatacağıma söz veriyorum.

— Ayrıca, bir zamanlar yendiğiniz şövalyenin Manchalı Don Quijote olmadığını, olamayacağını, ona benzeyen biri olduğunu kabul edeceksiniz, nitekim, ben de sizin, dış görünüşe rağmen, okullu Sanson Carrasco değil, ona benzeyen biri olduğunuza, öfkemi dindirmek ve beni yatıştırmak isteyen düşmanların tarafından şanlı zaferimin tadını çıkarmayayım diye bu kılığa sokulup gönderilen biri olduğunuza inanıyor, böyle kabul ediyorum sizi.

— Ben de tıpkı sizin gördüğünüz, düşündüğünüz ve duyduğunuz gibi düşünüyor, duyuyor ve dilediğiniz her şeyi itiraf ediyorum, diye karşılık verdi kaburga kemikleri kırık şövalye. Eğer yediğim kargı izin verirse (çünkü pek kötü bir durumdayım), yalvarırım size, bırakın da ayağa kalkayım:

Don Quijote, Tome Cecial ile birlikte, Carrasco'nun kalkmasına yardım etti, bu sırada Sancho, gözünü seyisten ayırmıyordu, sorularına verdiği karşılıklar kuşkuya yer bırakmıyor, adamın Tome Cecial olduğunu ortaya koyuyordu. Ama efendisinden, Aynalı Şövalye'nin büyücüler tarafından başka bir kılığa sokulduğunu duyduğu için, gözleriyle gördüğü şeye inanmak istemiyordu. Uzatmayalım, seyisle efendisi bu yanlış görüşte

karar kıldılar, pek mutsuz ve dertli duruma düşen Aynalı Şövalye ile seyisi de yaralının kırılan kemiklerini tutturabilecek, onarabilecek bir yer aramak üzere, Don Quijote'yle Sancho'nun yanından ayrıldılar. Bizimkiler Saragoza'nın yolunu tuttular, şimdilik onları bu yolda bırakıp Aynalı Şövalye ile takma burunlu seyisin durumunu aydınlatalım.

XV. BÖLÜM

Aynalı Şövalye ile Seyisi Kimdi?

Don Quijote, Aynalı Şövalye sandığı şu yiğit savaşçıyı yenerek elde ettiği zaferden ötürü pek sevinçli ve gururluydu. Delikanlının verdiği söze güvendiği için, Dulcinea'nın büyüden kurtulup kurtulmadığını öğrenebileceğini umuyordu, çünkü şövalye mutlaka geri gelip başından geçenleri anlatacaktı, yoksa şövalye olmadığı meydana çıkardı. Ama Don Quijote'nin kafasından geçenlerle, Aynalı Şövalye'nin düşündükleri arasında dağlar kadar fark vardı, daha önce de söylediğimiz gibi, kendisine yaka yapıracak bir yer bulmaktan başka bir düşüncesi yoktu zavallının. Bildiğiniz gibi, okullu Sanson Carrasco, Don Quijote'ye yarım kalmış maceralarına dönmeyi salık verdiği zaman, ilkin gidip papazla berberi görmüş, şövalyeyi, o Allah'ın cezası şövalye masallarından kurtarıp evine bağlayabilmek için tutulması gereken yolu konuşmuştu. Danışma kurulunun, özellikle de Carrasco'nun düşüncesi şuydu. Yolundan alıkoyamayacaklarına göre, Don Quijote'nin maceraya atılmasına izin verecekler, sonra San-

son, gezginci şövalye kılığına girip yola çıkacak, kavga çıkaracak (bunun için bir sürü bahane bulunabilirdi), bizimkini yenecek (çok kolay sanıyorlardı bu işi) ve koşul olarak da yenilenin, yenenin her dediğini yapmasını ileri sürecekti. Böylece okullu, Don Quijote'yi yenecek, ondan köyüne dönmesini, iki yıl, ya da yeni bir emre kadar hiçbir yere kıpırdamamasını isteyecekti. Yenik düşen Don Quijote, şövalyelik yasalarına karşı gelmemek için, bu buyruğa mutlaka uyacak ve bu süre içinde ya şu düzmece hayallerden kurtulacak, ya da hastalığına bir çare bulacaklardı.

Carrasco işi üzerine aldı, Tome Cecial de seyis olmayı kabul etti, bu, Sancho'nun komşusu ve kafadarı, neşe kaynağı, cin fikirli bir adamcağızdı. Sanson dediğimiz gibi giyindi, Tome Cecial de arkadaşı tarafından tanınmasın diye, bir takma burun geçirdi suratına. Bu kılıkta Don Quijote'nin ardına düştüler ve az kalsın ölüm kervanı macerasına da tanık oluyorlardı. Sonunda ağaçlıkta yakaladılar onu ve benim ciddi okurum, bildiğiniz şeyler oldu, eğer Don Quijote, o harika hayal gücüyle, okullunun okullu olmadığına karar vermeseydi, bizim Okullu bir daha diploma yüzü göremeyecekti, Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan da olacaktı. Yolculuklarının böyle acıklı şekilde son bulduğunu, tasarılarının suya düştüğünü gören Tome Cecial, okulluya döndü ve:

— Senyor Sanson Carrasco, dedi, hak ettiğimiz şeyi bulduk galiba. İnsanoğlu her şeyi kolay sanır ve hemen işe girişir, ama çoğu kez paçayı zor kurtarır. Güya Don Quijote çılgın, biz de akıllıyız, ama şu anda o, kılına bile dokunulmamış durumda neşe içinde yüzüyor, sizse, üzüntülü ve pestil gibisiniz. Söyleyin bakalım. Elin-

de olmadan çılgınlık eden mi, yoksa bile bile sapıtan mı daha kaçıktır?

— Bu iki çeşit çılgın arasındaki ayrım şu, diye karşılık verdi Sanson. Elinde olmadan çılgınlık eden hep o çılgın kalacak, ötekiyse, dilediği zaman bundan vazgeçecektir.

— Öyleyse, dedi Tome Cecial, efendimizin seyisliğini kabul ettiğim zaman kendi isteğimle çıldırmıştım, şimdi de yine kendi isteğimle, çılgınlığı bırakıp evime dönüyorum.

— Nasıl istersen dostum! Ama şuna inan ki ben, Don Quijote'yi bir güzel ıslatmadan eve dönmeyeceğim, yalnız şimdi, onun aklını başına getirmek değil, kendi öcümü almak istiyorum, çünkü kaburga kemiklerim, insancıl tasarılarıma devam etmeme izin vermeyecek kadar sızlıyor.

Böyle konuşa konuşa bir köye vardılar. Burada bir çıkıkçı buldular, zavallı Sanson'un yaralarını sardırdılar. Tome Cecial ondan ayrılıp evine döndü, öteki orada kaldı, nasıl öç alacağını düşünmeye koyuldu. Hikayemiz sırası gelince, ondan tekrar söz edecektir, şimdi, sevincini paylaşmak üzere Don Quijote'nin yanına dönelim.

XVI. BÖLÜM

Manchalı Ciddi bir Beyle Karşılaşan Don Quijote'nin Başına Gelenler

Don Quijote, az önce söylediğimiz gibi, sevinç ve gurur içinde yola koyulmuştu, kazandığı şu başarıyla, içinde

yaşadığı yüzyılın ve dünyanın en yiğit şövalyesi olduğuna inanıyor, bundan böyle karşısına çıkacak bütün maceralara da daha şimdiden, bitmiş gözüyle bakıyordu. Büyüye ve büyücülere de aldırmıyordu artık, şövalyelik maceraları sırasında yediği sayısız sopaları, dişlerinin yarısını söküp götüren taş yağmurunu, kürek mahkumlarının iyilikbilmezliğini, dindar katırcıların attığı dayağı tümden unutmuştu. Sözün kısası, hele bir de senyora Dulcinea'yı büyüden kurtaracak bir yol, bir yöntem bulabilse, gelmiş geçmiş yüzyıllardaki en mutlu gezginci şövalyeden daha mutlu olacağını düşünüyordu. O böyle düşlere dalıp gittiği sırada Sancho konuşmaya başladı:

— Garip değil mi, senyor, yarenlik arkadaşım Tome Cecial'in şu korkunç, upuzun burnu hâlâ gözlerimin önünden gitmiyor.

— Bak hele! Aynalı Şövalye'nin okullu Carrasco, seyisinin de yarenlik arkadaşın Tome Cecial olduğunu mu sanıyorsun yoksa?

— Ne düşüneceğimi bilemiyorum, diye karşılık verdi Sancho, bildiğim bir şey varsa, evim, karım, çoluk çocuğum konusunda anlattıklarını başka hiçkimse anlatamazdı, o takma burun çıktıktan sonra yüzü, evlerimiz yan yana olduğu için günde belki bin kez gördüğüm Tome Cecial'in yüzüydü. Ayrıca, ses tonu da aynı.

— Bu noktayı aydınlatalım, Sancho, dedi Don Quijote. Dinle beni. Okullu Sanson Carrasco ne diye savaşçı kılığına girip benimle dövüşmeye gelsin? Ben onun düşmanı mıyım ki? Bana kızması için bir şey mi yaptım? Yoksa, kazandığım başarıları kıskanıp, silahşörlüğe mi kalkıştı?

— İyi ama, senyor, kim olursa olsun, o şövalyeyle

okullu Carrasco arasındaki şaşırtıcı benzerliğe ne diyeceksiniz? Ya seyisiyle yarenlik arkadaşım Tome Cecial arasındaki benzerliğe? Eğer bu, dediğiniz gibi büyüyse, büyücüler için benzeyecek adam mı kalmadı?

— Bütün bunlar, hiç durmadan canımı yakan alçak büyücülerin düzenlediği bir yanılsama sadece, kazanacağım başarıyı önceden sezdikleri için, yenilen şövalyeye dostum okullunun yüzünü verdiler, böylece, aramızdaki dostluk, amansız kolumla keskin kılıcıma engel olacak, haklı öfkemi yatıştıracak, canımı almak için kurnazlığa başvuran, kılıç değiştiren adamın canını bağışlayacaktım. Sözlerimin kanıtı da şu, Sancho. Senin de bildiğin gibi, büyücüler için bir insanın yüzünü değiştirmek, güzeli çirkin, çirkini güzel yapmak pek kolaydır, nitekim, iki gün önce sen Dulcinea'yı olduğu gibi, bütün güzelliği ve parlaklığıyla görürken, ben, gözleri çapaklı, ağzı sarmısak kokan, çirkin, bayağı ve kaba bir köylü kızı görüyordum. Böyle iğrenç bir değişimi yapan ahlaksız büyücünün, kazandığım zaferin şanını elimden almak üzere, Sanson Carrasco ile senin yarenlik arkadaşına da aynı şeyi yapmış olmasına şaşmamak gerekir. Bununla birlikte, hangi yüze bürünmüş olursa olsun, düşmanımı yendiğimi düşündükçe seviniyorum.

— Tanrı her şeyin aslını bilir, diye cevap verdi Sancho.

Dulcinea'daki değişimin kendisi tarafından uydurulmuş bir dolap, bir yalan olduğunu bildiği için, efendisinin temelsiz akılyürütmesine kanmamıştı, ama oynadığı oyun açığa çıkmasın diye, hiçbir şey söylemek istemiyordu.

Tam bu sırada aynı yönde ilerleyen, bakla kırı güzel

bir kısrağa binmiş bir yolcu kendilerine yetişti. Yakası kızılımtırak bir kadifeyle kaplı, yeşil bir pelerin, yine kızılımtırak kadifeden bir şapka giymişti, atı, uzun bir yolculuk için eyerlenmişti, koşumları binicinin giysileriyle aynı renkteydi. Adamın sarı ve yeşil çizgili kılıç kemerinde bir Arap palası sallanıyordu, ayağındaki çizmeler de kemerin rengindeydi, mahmuzları altın kaplama değildi, ama yeşil bir cilayla parlatılmıştı, bu pırıl pırıl mahmuzlar da giysilerine uygundular, som altından olsalar bu kadar etki yapamazlardı herhalde. Önlerine geçince, çelebice bizimkileri selamladı, tam atını mahmuzlayıp uzaklaşmak üzereydi ki Don Quijote seslendi:

— Senyor, yollarımız aynıysa, aceleniz de yoksa, sizinle birlikte gelmemiz hoşunuza gider miydi acaba?

— Doğrusunu isterseniz, böyle yanımızdan geçip gidişim, kısrağımın atınızı baştan çıkarmasından korktuğum içindi, diye karşılık verdi süvari.

— Aman senyor, diyerek araya girdi Sancho, bu konuda hiç tasalanmayın, çünkü bizimki dünyanın en dürüst, en terbiyeli atıdır, bu gibi durumlarda hiç yaramazlık etmedi, yalnız bir kere çapkınlığa kalkışacak oldu, onu da efendimle ben, hem de epey pahalıya ödedik. Onun için, tekrar ediyorum, kısrağınızı durdurabilirsiniz rahatça, elinizle getirip verseniz bile korkmayın, bizimki dönüp bakmaz!

Yolcu durdu, şaşkın şaşkın Don Quijote'nin yüzüne, kılığına baktı, şövalye, miğferini çıkarmış, Sancho'ya vermişti, o da bunu çanta gibi semerin ön çatısına asmıştı, yeşilli adam kendisini ne kadar dikkatle süzüyorsa, Don Quijote de onu öyle inceliyor, ciddi bir adam bu diye düşünüyordu. Adam elli yaşlarında ka-

dardı, ama saçları pek az ağarmıştı. Uzun bir yüzü, yarı güleç bir bakışı vardı, sözün kısası, giyim kuşamıyla, hal ve tavrıyla, kusursuz bir insana benziyordu. O da Don Quijote'ye bakıp, şimdiye dek böyle bir yüz, böyle garip davranışlar görmediğini düşünüyordu. Şaşırmış kalmıştı. Şu upuzun boyun, şu sırık gibi boy, şu solgun ve zayıf yüz, şu zırh, şu duruş ve davranışlar... yo, hayır, nicedir böylesi görülmemişti Mancha'da. Don Quijote, yolcunun büyük bir dikkatle kendisini süzdüğünü farketti, şaşkınlığını yüzünden okudu. Pek çelebi bir insan olduğu ve herkesin gönlünü hoş etmek istediği için, soru falan beklemeden konuşmaya başladı:

— Senyor, benim gibi yeni, şimdiye dek görülenlerden ayrı bir insan karşısında gösterdiğiniz şaşkınlığa şaşmayacağım. Ama size: «Maceradan maceraya koştukları söylenen şövalyelerden biriyim» dersem, şaşkınlığınız sona erecektir sanırım. Evimden ayrıldım, mallarımı kiraya verdim, bütün zevklerimi terk ettim, kendimi talihin kollarına bıraktım, dilediği yere götürsün beni. Gezginci şövalyeliği canlandırma işini üstüme aldım, bir süreden beri, kimi zaman tökezleyerek, kimi zaman düşerek, kör topal, tasarımın büyük bir kısmını gerçekleştirdim. Dullara yardım ettim, genç kızları korudum, yeni gelinlere, küçük kızlara, öksüzlere kanat gerdim, gezginci şövalyelerin başlıca görevi de budur zaten, bir savaşçı ve Hıristiyan olarak kazandığım başarılar, dünyanın dört bir yanına yayıldı, kitap halinde basıldı. Baskı otuz bini buldu, eğer Tanrı dilerse, otuz milyona kadar da yolu var. Uzatmayalım, iki kelimeyle, hatta tek kelimeyle söylemek gerekirse, ben, Manchalı Don Quijote ya da Solgun Yüzlü Şövalye'yim, gerçi kendi kendini övmek bayağılıktır, ama arasıra bu

işi üstlenmek zorunda kalıyorum, başka biri yapmadığı zamanlar tabii. İşte böyle, sevgili senyor, kim olduğumu, ne iş yaptığımı öğrendiniz, atım, kargım, kalkanım, seyisim, şu solgun yüzüm ve cılız bedenim sizi şaşırtmamalıdır artık.

Don Quijote sustu, yeşilli adam ne diyeceğini bilemiyor, cevap veremiyordu bir türlü, uzun bir sessizlikten sonra, konuşmaya başladı:

— Sizi görünce düştüğüm şaşkınlığı farkettiniz, senyor şövalye, ama, kim olduğunuzu söylemekle bunu gidermiş değilsiniz. Tam tersine, eskisinden daha büyük şaşkınlık içindeyim. Bugün yeryüzünde hâlâ gezginci şövalye var mı ve gerçek şövalye romanları basılıyor mu ki? Dünya üzerinde dulların yardımına koşan, genç kızları koruyan, evli kadınlara saygı gösteren, öksüzlere kanat geren bir insan bulunabileceğine inanmıyorum, hatta, sizin şahsınızda kendi gözlerimle görsem bile inanmam. Basıldığını söylediğiniz gerçek ve soylu maceralarınız, efsanevi maceraları bütün dünyayı kaplayan, güzel gelenekleri bozan, gerçek hikayelere zarar veren şu uydurma gezginci şövalyeleri unuttururur inşallah!

— Şövalye romanlarının düzmeceliği üstüne söylenecek çok şey var, diye karşılık verdi Don Quijote.

— İyi ama, kimin şüphesi var bunların düzmece olduğundan?

— Benim var senyor. Neyse, bırakalım şimdi bu meseleyi. Yolculuğumuz biraz daha sürerse, Tanrı'nın da yardımıyla, bu romanların uydurma olduğunu ileri süren yaygın görüşe katılmakla yanıldığınızı gösterebileceğimi umuyorum.

Bu sözler karşısında yolcu, Don Quijote'nin kaçık

olduğundan kuşkulanmaya başladı, ama emin olabilmek için biraz daha beklemeye karar verdi. Yalnız, kim olduğunu söylemekten kaçınmayan Don Quijote, başka konulara geçmezden önce, karşısındakinin kim olduğunu öğrenmek istedi.

— Sayın Solgun Yüzlü Şövalye, diye karşılık verdi beriki bendeniz, Tanrı izin verirse bugün akşam yemeğini yiyeceğimiz yerin beyiyim. Varlıklı bir insanım, adım da Don Diego de Miranda. Karım, çocuklarım ve dostlarımla yaşıyorum, genellikle, avcılık ve balıkçılıkla uğraşırım, bununla birlikte, doğan ya da tazı beslemem, bir iki çığırtkan kekliğim ve yaban gelinciğim vardır sadece. On iki düzine kadar kitabım var, yarısı Latince, yarısı İspanyolca, bir kısmı tarih, bir kısmı da din üstüne. Şövalye romanları eşiğimden içeri girmedi, din kitaplarından çok, ötekileri karıştırırım, çünkü dürüst bir eğlence bulurum onlarda. Üslup inceliklerinin yanında hayal gücünün şaşırtmacaları vardır bu kitaplarda ama İspanya'da böylesi pek az. Kimi zaman, akşam yemeğinde dostlarıma, komşularıma giderim, çoğunlukla da ben onları çağırırım, soframız eksiksiz, basit, ama bereketlidir. Dedikodudan hoşlanmam, benim yanımda kimse için kötü konuşulmasını istemem, başkalarının yaşayışına karışmam, laf yetiştirmem. Her gün kiliseye giderim, elimdekini yoksullara dağıtırım, en ihtiyatlı adamın bile ruhuna sızan iki düşmana, boş gurur ile ikiyüzlülüğe açık kapı bırakmamak için, gösterişe kalkışmam. Dargın olanları barıştırmaya çalışırım, Meryem Anamız'a candan bağlıyımdır, İsa Efendimiz'in engin rahmetine de tam bir güvenim vardır.

Sancho, soylu beyin bu güzel, tertemiz yaşam öykü-

sünü can kulağıyla dinlemişti, böyle yaşayan birinin mucizeler yaratabileceğini düşündü, karakaçandan indi, koşup atın sağ üzengisine yapıştı, heyecanla ve yaşlı gözlerle, birkaç kez öptü adamın ayağını.

— Ne yapıyorsunuz, dostum? Bu ayak öpmeler de nesi? diye sordu yolcu.

— Bırakın da dilediğim gibi davranayım, diye karşılık verdi Sancho, çünkü şu güne dek gördüğüm ilk atlı ermiş sizsiniz.

— Ben ermiş falan değilim, tersine, büyük bir günahkarım, diye cevap verdi soylu bey, saflığınıza bakılırsa, asıl ermiş sizsiniz, kardeş.

Neyse, Sancho gelip tekrar semere yerleşti, bu apansız davranışı, derin düşüncelere dalmış bulunan efendisini güldürmüş, Don Diego'yu da yeni bir şaşkınlığa düşürmüştü. Bundan sonra, Don Quijote yolcuya kaç çocuğu bulunduğunu sordu, Tanrı tanımaz olsalar da eski felsefecilerin en çok değer verdiği şeyin doğadan gelen verilerle talihin lütuflarından kâm almak, bir sürü çocuk yapıp sayısız dost edinmek olduğunu ekledi sözlerine.

— Bir oğlum var senyor Don Quijote, diye karşılık verdi soylu bey, ama keşke olmasaydı, inanın daha mutlu sayardım kendimi, gerçi kötü bir çocuk değil, ama istediğim kadar da iyi değil. Şimdi on sekizinde, altı yıl Salamanca'da Latince ve Yunanca okudu, başka şeyler öğretmeye kalktığımda bir de ne göreyim, aklı fikri şiir sanatında (sanki bu da bir bilimmiş gibi), onca istediğim halde ne hukuk, ne de bütün bilimlerin anası olan tanrıbilimi öğretebildim. Kral hazretlerinin güzel ve soylu edebiyatı cömertçe mükafatlandırdığı bir çağda yaşadığımıza göre, oğlumun da ailesine onur kazandı-

racak eserler vermesini isterdim, güzel ve soylu edebiyat diyorum, çünkü bu niteliklerden yoksun edebiyat, lağım çukuruna düşmüş inciye benzer. Bizim oğlansa bütün gününü, *İlyada*'daki dizenin aslına uygun olup olmadığını, Martial'ın bazı taşlamalarda bayağılığa kaçıp kaçmadığını, Vergilius'un bilmem hangi şiirini nasıl anlamak gerektiğini araştırmakla geçiriyor. Sözün kısası, ya bu dediklerinden ya da Horatius'tan, Persius'tan, Iuvenal'den, Tibullus'tan laf ediyor, bizim çağdaş ozanlara hiç değer vermiyor çünkü, ulusal şiirimizden de pek hoşlanmıyor, ama son günlerde Salamanca'dan gönderilen ve sanırım yarışma konusu dört dizelik bir metin üzerinde çalışıyor.

— Çocuklar, anayla babanın bağrından kopmuş bir parçadır senyor, diye karşılık verdi Don Quijote. Onun için, iyi de olsalar, kötü de olsalar, öz canımız gibi sevmeliyiz onları. Anayla babanın görevi, büyüdükleri zaman kendilerine destek olsunlar, ileride yüzlerini ağartacak işler yapabilsinler diye, daha küçük yaştan onları erdem yoluna yöneltmek, iyi bir öğretimden geçirmek, Hıristiyanlık'a uygun, temiz alışkanlıklar kazandırmaktır, ama şu ya da bu bilim dalını seçmeye zorlamanın doğru olduğunu hiç sanmıyorum, yalnız, bu konuda onları uyarabiliriz tabii. Bana kalırsa, eğer bir çocuk ekmek parası için okumak zorunda değilse, kendisine bakacak bir ailesi varsa, en hoşuna giden bilim dalını seçmesine ses çıkarmamak gerekir, şiir, kârlı olmaktan çok, hoşa giden bir şeydir, ama kendini bu sanata adayan insanların hor görülmesini gerektirecek bir yanı da yoktur. Bakın senyor, bence şiir, bütün öteki kızların, yani öbür bilimlerin süslemeye, allayıp pullamaya çalıştıkları, son derece güzel ve ince bir kız-

dır. Şiir onların hepsinden yararlanır, onlar da şiirin getirdiği yeni şeylerden. Bu tertemiz kız hırpalanmaya, sokaklarda sürüklenmeye, meydanlarda ya da saray köşelerinde kirletilmeye gelmez. Öyle değerli bir özü vardır ki kullanmasını bilen, bir simyacı gibi, altın çıkarabilir ondan. Oğlunuz da bu sanata dört elle sarılmalı, aşağılık elkitaplarına, rezilce taşlamalara dek düşmesine engel olmalıdır. Sözün kısası, ayağa düşürmemelidir onu, bu ince kız sadece destanlara, duygulu tragedyalara, insana zevk veren güldürülere hizmet etmelidir. Değerini anlayıp tadını çıkarabilme yetisinden yoksun serseri takımının, bilgisiz insanların karşısına getirilmemelidir. Dikkat edin senyor, bilgisiz insanlar derken yalnız en alt tabakayı değil, soylusuyla, prensiyle bütün bilgisiz takımını anlatmak istiyorum. Şiir sanatını bu dediğim şeyleri gözeterek ele alan insan, bütün uygar uluslar katında bilinen ve sayılan bir üne erecektir. Öteki meseleye, yani oğlunuzun bizim şiirimize değer vermeyişine gelince, senyor, bana sorarsanız, işte bu konuda haksız, nedeni de şu. Büyük Homeros şiirlerini Latince yazmadı çünkü Yunanlıydı, Vergilius da Yunanca yazmadı çünkü Latin'di. Sizin anlayacağınız, eski ozanların hepsi eserlerini kendi dillerinde yazmıştır, soylu düşüncelerini anlatabilmek için başka dillere başvurmamıştır. Öyleyse, bütün uluslara uygulayabiliriz bu ölçüyü, anadilinde şiir yazan bir Alman'ı, bir İspanyol'u, hatta bir Vizcayalıyı hor görmemeliyiz. Yalnız, bana öyle geliyor ki senyor, oğlunuz İspanyol dilinin değil, sadece bu dilde eser verenlerin düşmanı, çünkü böyleleri, doğal yeteneklerini canlandıracak, zenginleştirecek, buna yardımcı olacak ne başka bir dil, ne de başka bir bilim öğrenmişlerdir. Bu da

büyük bir yanılgıdır tabii, çünkü insanın doğuştan ozan olduğuna inanan yaygın, ama sakat bir görüşe dayanmaktadır, bu görüşteki kimseler, gerçek ozanın anasının karnından ozan olarak çıktığına, bilgi falan demeden Tanrı vergisi eğilimle ve *Est Deus in nobis*... (Tanrı herkesin içindedir) sözü uyarınca, içinden geldiği gibi yazdığına inanmaktadırlar. Oysa ben diyorum ki ozan olarak doğan bir insan, kendisini işler, bilgisini geniştletirse, tekniğin dışında hiçbir şey bilmeyenleri kat kat aşar, çünkü sanat doğadan üstün olamaz, ancak ondaki kusurları giderebilir. Demek ki ozan, doğa ile sanatın, sanat ile doğanın karışımından çıkacaktır. Bütün bu sözlerimin sonucu şu senyor, bırakın oğlunuz talih yıldızının götürdüğü yere gitsin. Eğer yeterince çalışkansa ve yabancı dil denen şu ilk basamağı aşmışsa, kendiliğinden, edebiyatın doruğuna yükselecektir, bu da bir şövalyeye, en az piskopos cüppesi ya da hukukçu kaftanı kadar onur verir, yüceltir. Başkalarının adını lekeleyecek taşlamalar yazarsa, oğlunuzu azarlayın, yazdıklarını yırtarak cezalandırın onu. Ama Horatius gibi yergiler yazarsa, bunlarda genel olarak ve o ünlü ustanınkine benzer bir deyişle insan kusurlarını eleştirmekle yetinirse, o zaman kutlayın kendisini, kişi adı vermedikçe, her ozan açgözlülüğe saldırmakta, açgözlü kişileri yermekte özgürdür çünkü. Böylelerine küfredebilme zevki için Pontus adasına sürülmeyi göze alan ozanlar vardır. Ozanın kendisi dürüstse, şiirleri de öyle olacaktır, kalem, ruhun aynasıdır, içimizdekileri dışa yansıtır. Bunun için de krallar ya da prensler, ölçülü, erdemli ve ciddi kişilerde şu harika şeyi, yani şiir sanatını buldular mı, o insanları baştacı etmekte, sevip saymakta, armağanlara boğmakta, başlarına defne dal-

larından yapılmış çelenkler oturtmaktadırlar, hani şu kutsal ağacın dallarından yapılmış çelenklerdir bunlar ve bilirsiniz, ona sahip olanlara hiçkimsenin ilişemeyeceğini göstermek istercesine, bu ağaçlara yıldırım bile düşmez:

Yeşil pelerinli adam bu konuşma karşısında pek şaşırmış, Don Quijote'nin çılgınlığı konusundaki fikrini değiştirmeye başlamıştı. Bu arada efendisinin konuşmasından pek hoşlanmayan Sancho yoldan ayrılmış, az ötede koyunlarını sağan çobanlardan süt istemeye gitmişti. Soylu bey, Don Quijote'nin bilgeliği ve konuşma ustalığı karşısında kendinden geçmiş olarak cevap vermek üzereydi ki bizim şövalye başını kaldırdı ve yol üzerinde krallık armasını taşıyan bayraklarla donatılmış bir araba gördü, bunun yeni bir macera olduğu kanısına vardı, avazı çıktığı kadar bağırarak, Sancho'dan tolgasını istedi. Bu çığlığı duyan Sancho, hemen çobanların yanından ayrıldı, karakaçanı tırısa kaldırdı, efendisine doğru sürdü, efendisiyse, az sonra, hem korkunç hem de gülünç bir olayla karşılaştı.

XVII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Görülmemiş Cesareti Nerelere Varabilir? Aslanlı Maceranın Mutlu Sonu

BİLDİĞİNİZ GİBİ, Don Quijote seslenip tolgasını istediği sırada Sancho çobanlardan peynir alıyordu. Efendisinin telaşlı sesini duyunca, para verip aldığı için bırakmaya kıyamadığı peyniri nereye koyacağını şaşırdı,

sonunda tolganın içine atmak geldi aklına, öyle yaptı ve Don Quijote'nin yanına koştu.

— Dostum, dedi bizimki şu benim tolgayı ver, çünkü yanılmıyorsam, az sonra tepeden tırnağa silahlanmamı gerektiren bir macerayla karşılaşacağım, karşılaşacağım ne demek, karşılaştım bile.

Bunu duyan yeşil pelerinli adam çevresine bakındı, ama tepesinde üç küçük bayrak asılı yük arabasından başka bir şey göremedi, bayraklar, arabada kral hazretlerinin malı olan bir şeyin bulunduğunu gösteriyordu. Don Diego, bunu Don Quijote'ye de hatırlattı, ama her yerde macera üstüne macera hayali gören bizimki hiç oralı olmadı ve şöyle karşılık verdi:

— Savaşa iyi hazırlanan, yarı galip sayılır. Ben de hazırlıklı olmakla bir şey yitirmem, çünkü yaşantılarıma dayanarak biliyorum, ne zaman, nerede ne kılıkta üstüme çullanacakları belli olmayan, görünür görünmez, sayısız düşmanım vardır.

Sonra Sancho'ya döndü, miğferini istedi, seyis, tolganın içindekini çıkaracak vakit bulamamıştı, Don Quijote miğferi aldı, içine falan bakmadan kafasına geçirdi. Tabii peynir ezildi, suları Don Quijote'nin yüzünden, sakalından aşağı süzüldü, neye uğradığını şaşıran şövalye haykırdı:

— Bu da nesi, Sancho? Kafatasım eridi de beynim mi aktı ne? Tepeden tırnağa soğuk terler döküyorum sanki. Oysa korkmadığımı çok iyi biliyorum! Çok yaman bir macerayla karşı karşıyayım galiba. Bir bez uzat da silineyim, gözümü kör ediyor bu terler.

Sancho, efendisinin meseleyi çakmamasına sevinip Tanrı'ya şükürler ederek, hiç ağzını açmadan bir mendil uzattı. Don Quijote yüzünü gözünü sildi, tepesini

buz gibi yapan şeyin ne olduğunu anlamak için tolgayı çıkardı, beyaz nesneyi gördü, burnuna götürdü, kokladı ve hemen bağırmaya başladı:

— Seni hain, seni haydut, seni görgüsüz herif seni, Tobosolu senyora Dulcinea'nın başına yemin ederim ki beyazpeynir koydun tolgamın içine!

Sancho, kılını kıpırdatmadan, büyük bir soğukkanlılıkla cevap verdi:

— Peynirse verin yiyeyim. Yoksa şeytana verin, o yesin, çünkü kendisi koydu herhalde bu nesneyi oraya. Tolganızı kirletmek çılgınlığını gösterir miyim hiç? Dudun, durun! Buldum! Bakın, senyor, seyisiniz olduğuma göre, benim de ardımda birtakım kötü büyücüler var, sabrınızı taşırtıp her zamanki gibi kemiklerimi kırdırtmak için, o pis şeyi mahsus koydular tolganızın içine. Ama bu sefer aldandılar işte, ben efendimin sağduyusundan eminim, ne peynirim, ne sütüm, ne de buna benzer bir şeyim olmadığını biliyorsunuz, ayrıca, olsaydı, miğfere değil, heybeme koyardım.

— Evet, her şey olabilir, diye karşılık verdi Don Quijote.

Bu sahneyi başından sonuna kadar seyretmiş bulunan soylu bey, büyük bir şaşkınlık içindeydi, hele Don Quijote'nin yüzünü gözünü, sakalını ve tolganın içini sildikten sonra başlığı tekrar kafasına geçirdiğini, bir elde kılıç, bir elde kargı, üzengilerinin üstünden dikilerek bağırmaya başladığını görünce, ağzı açık kaldı.

— Kim isterse gelsin, şeytanla bile boy ölçüşmeye hazırım! diyordu şövalye.

Bu arada bayraklı araba da iyice yakına gelmişti, arabada katırlardan birinin sırtına binmiş sürücüyle, arabanın önünde oturan bir adamdan başka kimse yok-

tu. Don Quijote arabanın yolunu kesti ve sordu.

— Nereye gidiyorsunuz, kardeşler? Neyin nesidir bu savaş arabası? İçinde ne var? Şu bayraklar da nesi?

— Senyor, diye karşılık verdi arabacı, araba benim, içinde kafeslere kapatılmış aslanlar var, Oran valisi, kral hazretlerine yollamış bu hayvanları, armağan olarak, bayraklara gelince, arabadaki yükün krala gittiğini gösteriyor:

— İri mi bu aslanlar?

— Öyle iri ki diye karşılık verdi sürücü, şimdiye dek böylesini görmemişsinizdir, hatta Afrika'dan getirilen aslanlar içinde bile... Bakıcıları benim, bugüne kadar bir sürü aslan götürüp getirmişimdir, bunlar gibisini görmedim. Biri dişi, biri erkek, o erkek şu birinci kafeste, dişi de ötekinde bugün bir şey yemediler, karınları iyice aç. Onun için, lütfen yol verin de geçelim, senyor, en kısa zamanda yiyecek bulabileceğimiz bir yere varmak zorundayız.

Don Quijote hafifçe gülümsedi, sonra haykırdı:

— Aslan yavruları ha! Demek aslan yavruları çıkarıyorlar karşıma! Hem de bu saatte! Peki öyle olsun! Onları karşıma çıkaranlar, az sonra, aslandan falan korkan biri olup olmadığımı görecekler! Haydi dostum, inin aşağı, madem ki bakıcı sizsiniz açın şu kafesleri de aslanları göreyim, size de bu hayvanları başıma salan büyücülere de hemen şuracıkta göstereyim Manchalı Don Quijote'nin kim olduğunu!

— Tamam, dedi yeşil pelerinli bey, bizim şövalye asıl kişiliğini açığa vurdu. Beyazpeynir, gerçekten kafatasını eritip beynini sulandırdı galiba.

Tam bu sırada Sancho, Don Diego'nun yanına geldi:

— Senyor, dedi yalvaran bir sesle, Allah aşkına araya girin de efendim bu hayvanlarla çarpışmasın. Yoksa paramparça olacak.

— Efendinizin bu yırtıcı hayvanlara saldıracak kadar çılgın olduğunu mu sanıyorsunuz?

— Çılgın değildir, ama gözüpektir.

— Öyleyse, çıldırmamasına çalışırım.

Don Diego, bunu dedikten sonra, kafesleri açtırmak için aslan bakıcısını zorlayan Don Quijote'nin yanına gitti:

— Sayın şövalye, dedi, gezginci şövalyeler, ancak altından kalkabilecekleri maceralara atılmalıdırlar, çünkü sadece gözüpekliğe dayanan bir yiğitlikte çılgınlığın payı çoktur. Hem sonra, şu aslanlar size bir kötülük etmediler, hatta böyle bir şeyi akıllarından bile geçirmediler. Krala gönderilen armağanlar bunlar, önlerini kesip yoldan alıkoymak hiç de iyi olmaz.

— Sayın senyor, diye karşılık verdi Don Quijote, siz evcil kekliğinizle, yaban gelinciğinizle uğraşın, başkalarının işine burnunuzu sokmayın. Benim işimse, işte bu. Aslan beyefendilerin benimle bir alışverişi olup olmadığını ancak ben bilirim.

Sonra bakıcıya döndü ve:

— Bana bak serseri herif, şu kafesleri hemen şimdi, şu dakikada açmazsan, bir vuruşta arabaya mıhlarım seni, diye bağırdı.

Zırhlı hayaletin bu inatçılığı karşısında arabacı da lafa karıştı:

— Aman senyor, acıyın bana, izin verin de katırlarımı çözeyim, aslanlar dışarı çıkmadan, hayvanlarımla birlikte emin bir yere sığınayım, çünkü katırlarım ölürse hapı yuttum demektir, hem de ömrü billah. Varım

yoğum onlar, bir de şu gördüğünüz araba.

— Be hey imansız adam, diye karşılık verdi Don Quijote. Hadi in aşağı, katırlarını çöz, dilediğin yere git, ama az sonra göreceksin ki bütün bunlar boşunaymış, yerinden kıpırdaman bile gereksizmiş.

Arabacı hemen yere atladı, alelacele katırları çözdü. Bu arada, aslan bakıcısı bizimkilere bakarak:

— Siz de görüyorsunuz ki kafesleri hiç istemeden, zorla açıyorum, hayvanların vereceği zarar ziyandan yalnız şu senyor sorumludur, benim havaya giden ücret de cabası, yalnız rica ederim baylar, kafesleri açmadan emin bir yere sığının, benim için sakın üzülmeyin, aslanlar bana dokunmaz.

Yeşil pelerinli bey yine Don Quijote'nin yanına gitti, bu çılgınlıktan vazgeçmesini, bunun Tanrı'ya karşı gelmek olacağını anlatmaya çalıştı. Şövalye, ne yaptığını bildiğini söyledi.

— Dikkat edin, dedi Diego, bana kalırsa büyük bir hata işliyorsunuz.

— Bakın senyor, diye karşılık verdi Don Quijote, trajik bir sonla biteceğini sandığınız bu macerayı seyretmek istemiyorsanız, benekli kısrağınızı mahmuzlayın ve emin bir yere saklanın.

Derken Sancho geldi, yaşlı gözlerle efendisinden bu işten vazgeçmesini rica etti, yeldeğirmenlerinin de çırpıcı değirmenlerinin de kısacası bugüne dek karşılaştığı bütün maceraların bunun yanında çocuk oyuncağı gibi kaldığını söyledi.

— Bakın senyor, dedi, bu işte büyü müyü de yok, kafesin parmaklıkları arasından sahici bir aslan pençesi gördüm, bu pençeye bakılırsa, hayvan dağ gibi bir şey mutlaka.

— Yok canım, korkudan sen öyle sandın, diye karşılık verdi Don Quijote, hani neredeyse dünyanın yarısı kadar diyeceksin. Çekil yolumdan Sancho, rahat bırak beni. Ölürsem yapacağın şeyi biliyorsun, gidip Dulcinea'yı bulacaksın, daha fazla konuşmak istemiyorum.

Böyle bir iki laf daha etti. Oradakiler çılgınca tasarısından dönmeyeceğini anladılar. Yeşil pelerinli adam son bir deneme daha yaptı, ama mantığın bir işe yaramayacağını Don Quijote gibi bir çılgınla tartışmanın delilik olacağını gördü. Bu arada bizimki yine aslan bakıcısının başına gitmiş, kafesleri açması için zorlamaya, hırpalamaya başlamıştı. Bunun üzerine, yeşil pelerinli adam atını, Sancho eşeğini, arabacı da katırlarını sürdü, yırtıcı hayvanlar kafeslerinden çıkmadan arabalarından uzaklaştılar. Sancho, daha şimdiden efendisi için gözyaşı döküyordu, çünkü bu sefer aslanların pençesi altında can vereceğini adı gibi biliyordu, tekrar onun hizmetine girmeye karar verdiği saate de kadere de lanetler yağdırıp duruyordu, yalnız ağlayıp sızlaması ardına bakmaksızın arabadan uzaklaşmasına engel değildi tabii, habire karakaçanı dürtüyordu.

Aslan bakıcısı bütün kaçakların uzaklaştığını görünce, yine Don Quijote'yi kandırmaya çalıştı, ama bizimki boş lafı bırakıp bir an önce kafesleri açmasını söyledi. Bakıcı böyle konuşa konuşa birinci kafesi açma işini geciktirirken, bizim Don Quijote de atlı mı yoksa yaya mı dövüşmesi gerektiğini düşünüyordu, sonunda Rocinante'nin aslanlardan ürkebileceğini hesaba katarak yaya dövüşmeye karar verdi. Hemen yere atladı, kargısını bir yana bıraktı, kılıcını çekti, kalkanını koluna geçirdi, ağır ağır yaklaştı, insanı şaşırtan bir cesaretle kafesin önüne dikildi, bir yandan da Tanrı'ya ve sen-

yora Dulcinea'ya sığınıyor, dua ediyordu. Elinizdeki gerçek hikayenin yazarı, şöyle haykırıyor burada: "Ey, her türlü övgünün ötesinde bir cesarete sahip Manchalı Don Quijote! Ey, yiğitliğin aynası! Ey, bütün İspanyol şövalyelerinin şan ve şerefi! Ey, yeni Don Manuel de Leon! Nasıl anlatmalı bu korkunç karşılaşmayı? Hangi övgü yeter senin o sonsuz değerini anlatmaya? Sen, tek başına ve yaya olarak demir gibi bir yürekle gözünü kırpmadan, elinde Toledo demirhanelerinden çıkmamış bir kılıç, çeliği pek parlak olmayan, hatta azıcık paslı bir kalkan, orada durmuş Afrika çöllerinin en yırtıcı hayvanını bekliyorsun! Ey Manchalı şövalye, övgün, kazandığın büyük başarılar olsun, benim elimde seni anlatmaya yetecek kelime yok, onun için, başarılarını olduğu gibi aktarmakla yetineceğim.»

Yazar, bu çıkmayı bitirdikten sonra, yine hikayeye dönüyor:

Aslan bakıcısı, Don Quijote'nin duruşundan bu işi daha fazla geciktiremeyeceğini anlayınca (şövalyenin öfkesini üzerine çekmekten korkuyordu çünkü), ilk kafesin kapısını ardına dek açtı, burada daha önce de söylediğimiz gibi, erkek aslan vardı, iri mi iri, korkunç bir hayvandı bu. Kafes açılınca, ilkin olduğu yerde şöyle bir döndü, ayaklarını uzattı, uzun uzun gerindi, sonra ağzını açtı, bir güzel esnedi, iki karışlık diliyle burnunu ve bıyıklarını yaladı. Bu işi de bitirdikten sonra, başını dışarı uzattı, en yiğit insanı bile olduğu yerde donduracak nitelikteki kor gibi yanan gözleriyle dört bir yanı süzdü. Don Quijote de kafesin karşısında durmuş, tek başına onu kolluyordu, çılgınlığı öyle bir kerteye gelmişti ki kolayca yeneceğinden emin, hayvanın kendisiyle boy ölçüşmeye gelmesini bekliyordu, ama

saldırganlıkla ilgisi bulunmayan, hatta tam tersine, böyle çocukça gösterilerden uzak, ağırbaşlı bir hayvan olan aslan, dediğimiz gibi, dört bir yana bakındıktan sonra geri döndü, kıçını Don Quijote'ye verip, son derece sakin ve umursamaz bir tavırla yere uzandı, bunu gören Don Quijote, bakıcıya, sopayla dürtüp aslanı kızdırmasını ve kafesten çıkarmasını söyledi.

— Yo, işte bu olmaz, diye karşılık verdi adam. Böyle bir şey yaparsam, ilkin beni parçalar. Efendimiz, başarıların en büyüğünü elde etmiş bulunuyor, bununla yetinsin, başka bir denemeye girişmesin. Aslanın kafesi açık, istese çıkar, madem ki şu anda çıkmıyor, bütün gün beklerseniz çıkmayacak demektir. Efendimiz büyük cesaretini ortaya koydu, duyduğuma göre, yiğitlerin başlıca işi düşmanına meydan okumak, onu er meydanına çağırmakmış, rakip ortaya çıkmazsa, yenik sayılırmış, zafer de meydan okuyanın olurmuş.

— Haklısın dostum, dedi Don Quijote, ört kafesin kapısını, sonra da bana, becerebildiğin kadar, şu gördüklerini anlatan bir belge yaz, yani, kafesi açtığını, benim aslanı beklediğimi, hayvanın dışarı çıkmadığını, benim beklemeye devam ettiğimi, onunsa çıkmamakta direndiğini ve kıçını dönüp yattığını anlat. Benden bu kadar. Canı cehenneme bütün büyücülerin! Tanrı, aklı, adaleti ve gerçek şövalyeliği korusun! Haydi bakalım, ört şu kafesi, ben de bu arada gidip bizim kaçakları çağırayım, gelsinler, bu büyük başarıyı senin ağzından dinlesinler.

Bakıcı kafesin kapısını örttü, Don Quijote de yüzüne bulaşan peynir sularını sildiği mendili kargısının ucuna taktı, sallamaya başladı, kaçaklarsa, bir koyun sürüsü gibi soylu beyin ardına takılmış, iki adımda bir

dönüp geriye bakarak, habire gidiyorlardı. Sallanan mendili ilk Sancho gördü.

— Efendim, şu yırtıcı hayvanları yere sermediyse ne olayım, diye bağırdı. Baksanıza, bizi çağırıyor.

Hepsi döndüler, Don Quijote'nin işaretini gördüler. Korkuları biraz yatıştı, ağır ağır, şövalyenin sesini işitebilecekleri bir noktaya dek yaklaştılar, derken, arabanın yanına geldiler, bunun üzerine, Don Quijote arabacıya döndü ve:

— Haydi dostum, dedi, katırlarını koş ve yoluna devam et, Sancho, sen zamanlarını aldığım için iki altın ver onlara, biri arabacının, biri de bakıcının.

— Hay hay, vereyim, dedi Sancho, iyi ama, aslanlar n'oldu, senyor? Yaşıyorlar mı, yoksa öldüler mi?

Bunun üzerine bakıcı, olayı bütün ayrıntılarıyla anlattı, Don Quijote'nin cesaretini elinden geldiğince büyütüyordu, şövalyenin duruşu yırtıcı hayvanı öylesine etkiledi ki uzun süre açık bıraktığımız halde kafesinden dışarı çıkmaya cesaret edemedi, dedi, aslanın dışarı çıkmadığını görünce, kendisi Don Quijote'ye dönmüş, hayvanı zorla dışarı çıkartmanın Tanrı'ya karşı gelmek olacağını söylemişti, şövalye de istemeye istemeye kafesin kapatılmasına razı olmuştu.

— Sen bu işe ne diyorsun, oğlum Sancho? diye sordu, Don Quijote. Katkısız cesaretin karşısında durabilecek büyü var mı ha? Büyücüler elimden her şeyi alabilirler, ama iş yüreğe, yiğitliğe geldi mi, mesele değişir.

Sancho iki altın toka etti, arabacı katırları arabaya koştu, aslan bakıcısı da teşekkür etmek üzere, gelip Don Quijote'nin elini öptü, Madrid'e varınca, bu olayı krala bile anlatacağını söyledi.

— Kral hazretleri bu işi kimin yaptığını sorarsa,

Aslanlı Şövalye dersin, çünkü eski adım olan *Solgun Yüzlü Şövalye'yi* bırakıp bu sanı alacağım, dedi Don Quijote. Böylece, diledikleri ya da uygun bir fırsat çıktığı zaman ad değiştiren eski gezginci şövalyeler gibi davranmış olacağım.

Yük arabası tekrar yola koyuldu, Don Quijote, Sancho ve yeşil pelerinli adam da kendi yollarına devam ettiler.

Don Diego de Miranda bütün bu işler sırasında ağzını açıp tek kelime söylememişti, Don Quijote'nin davranışlarını izliyor, söylediklerini dinliyordu yalnız, şövalyeyi akıllı bir deli ya da akıllıya benzer bir deli olarak görüyordu. Maceralarının birinci kesiminden haberi yoktu henüz. Okumuş olsaydı, giriştiği işlere ve davranışlarına bu kadar şaşmayacaktı elbet, çünkü çılgınlığının nereden geldiğini bilecekti, bilmediği için, kimi zaman akıllı, kimi zaman deli buluyordu bizimkini, konuşurken pek akıllı, tutarlı ve ince laflar eden Don Quijote, sonra kalkıyor, aptalca, çılgınca, saçma sapan şeyler yapıyordu. «Peynir dolu bir miğferi kafasına geçirmek, sonra kalkıp büyücülerin beynini sulandırdığına inanmak nasıl bir çılgınlıktır? diye düşünüyordu. Ya aslanlarla kavgaya girişmek kadar saçma, delice şey olabilir mi?» Don Quijote, seslenerek bu düşlerden, bu tek kişilik konuşmadan ayırdı onu:

— Bana öyle geliyor ki senyor Don Diego de Miranda benim zirzopun, çılgının biri olduğuma karar verdiniz. Buna da şaşmamak gerekir, çünkü tutumum bu görüşünüzü destekliyor. Ancak, göründüğüm kadar çılgın ve sersem olmadığıma inanmanızı rica ederim, bazı şövalyeler, büyük bir yarışta, kargısı ile yaman bir boğayı devirir, kralın gözüne girerler, bazıları, pırıl pırıl zırh-

lar içinde hanımların bakışları altında savaş meydanına dalar, cirit oyunlarında birincilik alırlar, sözün kısası, silahlı gösterilerle efendilerini ve çevresindekileri eğlendiren, onlara hoşça vakit geçirten ve deyim yerindeyse, kimi zaman da onlara ün kazandıran bu şövalyeler el üstünde tutulurlar. Ama sadece ölümsüz bir ün erebilmek için dağ bayır, dere tepe demeden dolaşan, en tehlikeli maceralara atılan ve sayısız başarılar elde eden gezginci şövalyeler daha çok sayılırlar. Bakın bir daha söylüyorum, bence, dul bir kadının yardımına koşan gezginci şövalye, sarayda genç bir kıza sevgi gösterilerinde bulunandan çok daha değerlidir. Her şövalyenin kendine göre bir işi vardır. Bırakın sarayda oturanlar özel giyimleriyle salonları süslesin, görkemli sofralarda yoksul şövalyeleri doyursun, hanımlarının eteğinin dibinden ayrılmasınlar, cirit oyunları ve yarışlar düzenlesinler, bu arada büyük, yüce, gönlü zengin birer insan gibi, özellikle de iyi birer Hıristiyan gibi davranırlarsa, görevlerini yerine getirmiş olacaklardır. Oysa gezginci şövalyeler ıssız çöllerde dolaşacak, en girilmez deliklere girecek, her an bir sürü güçlükle boğuşacak, uçsuz bucaksız kırlarda yazın yakıcı sıcağa, kışın buz gibi soğuğa ve rüzgara göğüs gerecek, aslanların önünde kılını kıpırdatmadan dikilecek, hayaletlerden korkmayacak, deniz canavarlarından ürkmeyeceklerdir, çünkü onların başlıca görevi bu dediğim şeyleri aramak, bulmak ve aşmaktır. Ben de bir gezginci şövalye olduğuma göre, bu ve buna benzer işler karşısında çekimser kalma hakkına sahip değilim, az önce işte bu yüzden aslanlara meydan okudum, ama yaptığım işin büyük bir çılgınlık olduğunu da kabul ediyorum, gerçek cesaretin, korkaklıkla ataklık arasında yer

aldığını bilirim. Bununla birlikte, yürekli bir insan için, korkak gözükmektense, bile bile atılgan davranmak daha iyidir. Hovarda insanın cömert davranabilmesi ne kadar kolaysa, atılgan insanın da gerçek yiğitliğe erişebilmesi, korkağa oranla, o kadar kolaydır. İnanın bana senyor Don Diego, bir macerada ölçüsüz oynayarak yitirmek, çekingen davranarak yitirmekten çok daha iyidir, «Şu adam mı, gözüpek, atılgan bir insandır» lafı da «Aman canım, korkağın, ödleğin biri» sözünden daha hoş gelir kulağa.

— Bakın, senyor Don Quijote, diye karşılık verdi Don Diego, yaptığınız, söylediğiniz her şey akıllıca, ayrıca günün birinde gezginci şövalyelik yasaları kaybolsa, doğal bir arşiv gibi, gelip onları gönlünüzde bulmak mümkün olacak sanırım. Yalnız, vakit ilerliyor, biraz acele edelim de bizim köye, evime gidelim, orada vücudunuzu değilse bile zihninizi yormuş olan şu maceraların yükünü atarsınız, bildiğiniz gibi, zihin yorgunluğu her şeyden beterdir.

— Bu çağrınızı bir onur sayıyorum senyor Don Diego, diyerek teşekkür etti Don Quijote.

Bunun üzerine, hayvanlarını mahmuzladılar, Don Quijote'nin, Yeşil Pelerinli Şövalye adını verdiği Don Diego'nun evine vardıklarında saat öğleden sonra ikiyi bulmuştu.

XVIII. BÖLÜM

Yeşil Pelerinli Şövalye'nin Şato ya da Evinde Don Quijote'nin Başına Gelenler ve Daha Başka Garip Olaylar

Don Quijote, Don Diego de Miranda'nın evini, her köy evi gibi, geniş ve rahat buldu, ev sahibinin arması, kapının üstündeki kaba taşa oyulmuştu, avludaki kiler, evin girişindeki şaraphane ile çevresine dizilmiş Toboso işi bir sürü şarap küpü, şövalyeye, büyülenip kılık değiştiren Dulcinea'yı hatırlattı. Bunun üzerine, yanındakilere aldırmadan, göğüs geçirdi:

— Ey en olmadık zamanda karşıma çıkan anılar.
Tanrı isteseydi, ne tatlı olacaktınız şimdi!

Ey bana en büyük acıyı veren en tatlı şeyi hatırıma getiren Toboso işi küpler!

Annesiyle birlikte Don Quijote'yi karşılamaya gelen Don Diego'nun şair oğlu da bu sözleri duydu, ana oğul, şövalyenin garip görünüşü karşısında ağzı açık kaldılar. Ama bizimki hemen yere atladı, koşup evin hanımını selamladı, büyük bir incelikle ellerini öptü.

— Senyora, dedi Don Diego, size Manchalı senyor Don Quijote'yi tanıştırayım, kendisini her zamanki çelebiliğinizle ağırlayın, o yeryüzündeki gezginci şövalyelerin en bilgesi, en yiğitidir.

Hanımın adı Dona Cristina'ydı, Don Quijote'yi büyük bir nezaket ve incelikle karşıladı, bizimki de ona, pek ölçülü ve sevimli sözlerle karşılık verdi. Aynı övgüler, Don Quijote'yle öğrenci arasında da tekrarlandı,

konuğun konuşmasına bakan delikanlı onu çok ciddi ve ince bir adam sandı.

Burada yazar, Don Diego'nun evini ayrıntılarıyla çiziyor, bolluk içindeki soylu bir çiftçinin evinde bulunan her şeyi anlatıyormuş, ama bu ayrıntıların, değerini okuyucuya aykırı gelen konu dışına taşmalardan değil, doğruluktan alan hikayeyle pek ilgisi bulunmadığını gören çevirmen, hepsini kaldırıp atmış.

Don Quijote'yi bir salona aldılar. Sancho şövalyenin zırhını çıkardı, üstünde yalnız Vallonlarınkine benzer kısa bir pantolon ile zırhın sürtüne sürtüne kirlettiği güderi bir yelek kaldı, boynunda öğrencilerin taktığı geniş, kolasız ve dantelasız yaka, ayağında da kızılımsı tozluklar ve cilalı pabuçlar vardı. Dediklerine göre bir zamanlar böbrek ağrısı çektiği için, fok derisinden yapılmış omuzdan atma kayışa asılı güzel kılıcını böğrüne bastırıyordu, omuzlarına, ince kumaştan yapılma bir pelerin almıştı, ama her şeyden önce beş kazan (daha doğrusu altı, çünkü ikisi arasında önemli bir ayrım vardır) suyla yüzünü gözünü yıkamıştı, Sancho'nun oburluğu sonucu, suratını çarşamba pazarına çeviren şu peynir yüzünden, son suda bile hafif bir aklık vardı. Don Quijote, böylece kendine çekidüzen verdikten sonra, rahat ve serbest bir tavırla başka bir salona geçti, sofra hazırlanana dek şövalyeyi oyalama görevini almış bulunan delikanlı burada onu bekliyordu, senyora Dona Cristina, bu soylu konuğa, insan ağırlamayı bildiğini ve buna gücünün yettiğini göstermek istemişti.

Don Quijote temizlenip giyinirken, Don Diego'nun oğlu Don Lorenzo da babasına sormuştu:

— Eve getirdiğiniz bu senyor da kim? Adı, hali tavrı,

gezginci şövalyelik konusunda söyledikleri, annemle beni pek şaşırttı çünkü!

— Ne diyeceğimi bilmiyorum oğlum, diye karşılık verdi Don Diego. Onu pek çılgınca işler yaparken gördüm, ama ağzından da bütün bunları unutturacak kadar akıllı uslu laflar işittim. Git konuş, bilgisini yokla. Sen ciddi bir insansın, onun da ciddi mi, yoksa zırdeli mi olduğunu anlarsın, doğrusunu istersen, bence çılgının biri.

Bunun üzerine, Don Lorenzo, Don Quijote'yle konuşmaya gelmişti, şövalye anlatıyordu:

— Babanız senyor Don Diego de Miranda bana, yeteneğinizden, ruhunuzun inceliğinden söz etti ve özellikle ozanlığınız üzerinde durdu. Büyük bir ozanmışsınız.

— Sadece ozan belki diye karşılık verdi Don Lorenzo, büyük falan değilim. Gerçi şiiri ve büyük ozanları severim, ama bu, babamın bana yakıştırdığı büyük sıfatını almaya yetmez.

— Bu alçakgönüllülük hoşuma gitti, çünkü kibirli olmayan, kendini herkesten üstün görmeyen ozan yoktur.

— Her kuralın bir ayrığı vardır, farkında olmadan ozan nitelikleri taşıyan insanlarla karşılaşmamız da mümkündür.

— Pek az. Şimdi siz söyleyin bakalım, babanızın lafını ettiği, azıcık başınızı ağrıttığını ileri sürdüğü dizeler hangileri? Yaklaştırma yoluyla çözülecek bir metinse, biraz anlarım bu işlerden, gösterirseniz sevinirim. Ortada bir edebiyat yarışması varsa, ikinci ödülü almaya bakın, çünkü birinci ödül hep arkayla, mevki ile alınır, ikinci, üçüncü ödüllerse, hakkıyla. Onun için, üniver-

site bitirmelerinde olduğu gibi, yalnız ikinci ödüldür asıl birinci. Sizin anlayacağınız, birinciler hep ensesi kalınlardan çıkar.

«Şu ana dek, size çılgın diyemem doğrusu,» diye düşünüyordu Don Lorenzo, «ama devam edelim bakalım.»

Sonra, yüksek sesle:

— Bana kalırsa, mektep medrese görmüş bir adamsınız senyor, dedi. Hangi derslere devam ettiniz acaba?

— Şiir kadar değerli, hatta ondan bir gömlek üstün olan gezginci şövalyelik derslerine.

— Böyle bir bilim duymadım şimdiye dek, hatta adını bile bilmiyorum.

— Bütün bilimleri, ya da hemen hemen bütün bilimleri kendinde toplayan bir daldır bu. Bir gezginci şövalye, herkese hakkını ve payını verebilmek üzere, hukuktan anlamak, alım ve satım ve dağıtım yasalarını bilmek zorundadır, bağlı bulunduğu Hıristiyan dinini, gerektiği yerde açıkça ve akıllıca anlatabilmek üzere, din bilgini olmalıdır, hekim değilse bile yaraları iyileştiren basit otları tanıması, otlardan anlayan bir insan olması gerekir, çünkü gezginci şövalye, her önüne gelen yerde kendisine bakacak birini bulamaz. Geceleyin, yıldızlara bakarak vakti anlayabilmek ve dünyanın neresinde hangi iklim koşullarında bulunduğunu kestirebilmek için, gökbilimci olmalıdır, matematikten de anlamalıdır, çünkü her adımda bu bilime ihtiyaç duyacaktır. Zaten görevleri içinde olan din bilginliği ve piskoposluk gibi şeyleri bir yana bırakır da daha küçük ayrıntılara geçersek balıkadam Nicolas kadar yüzebilmesi, at nallaması, gem ve eyer vurması gerekir, baştan söylersek, Tanrı'ya ve kendi yavuklusuna inanmalı, düşünce-

leri iffetli, konuşmaları utangaç, davranışları cömert olmalı, güçlüklere sabırla göğüs germeli, çarpışmalarda yürekli, yoksullara karşı merhametli davranmalı, kısacası doğrudan yana olmalı ve canı pahasına da olsa, doğruyu savunmalıdır, gezginci şövalye, işte bu irili ufaklı niteliklerle bezenmiş adamdır. Sevgili Don Lorenzo, gezginci şövalyeliğin bir çoluk çocuk işi olmadığını, tam tersine, okullarda ve gimnasium'larda öğretilen en yüksek bilimlerle kıyaslanabileceğini anladınız sanırım.

— Eğer öyleyse, onun, bütün bilimlerden üstün olduğunu söyleyebilirim.

— Eğer öyleyse ne demek?

— Diyeceğim, geçmişte ya da bugün, bütün bu nitelikleri kendinde toplayan bir gezginci şövalyenin yaşadığından pek emin değilim.

— Şimdi size anlatacağım şeyi, daha önce de birçok kez tekrarlamışımdır. Bazı kişiler, gezginci şövalyelerin gerçekten yaşamış olduğuna inanmıyor, hatta, bana öyle geliyor ki onlar, ne kadar çabalarsanız çabalayın (kendi yaşantımla biliyorum bunu), bir mucize olmadıkça, böyle bir şeye inanmak bile istemiyorlar. Bu yüzden, sizi bu yaygın inanıştan ayırmaya çalışmayacağım, sadece gezginci şövalyelerin eskiden ne kadar yararlı ve gerekli olduklarını ve eğer varsa, bugün de ne kadar yararlı olacaklarını görüp anlayabilmenize yardım etmesi için Tanrı'ya yakaracağım. Ama bugün, insanların günahkarlığı yüzünden, tembellik, aylaklık, oburluk ve gevşeklik daha ağır basıyor.

«Hah, diye düşündü Don Lorenzo, bizim konuk şimdi rengini belli etti. Ama tatlı bir manyak bu, zaten başka türlüsünü beklemek aptallık olurdu.»

Konuşma burada kesildi, çünkü gelip yemeğe çağırdılar. Don Diego, oğluna, şövalyeyle yaptığı konuşmadan ne sonuç çıkardığını sordu.

— Dünyanın bütün hekimleri, bütün doktorları gelse, bu deli saçması lafların içinden çıkamaz, diye karşılık verdi beriki kaçığın biri bu adam, ama akıllı uslu anları da çok.

Sonra yemeğe oturdular, sofra, Don Diego'nun yolda anlattığı gibi, temiz, bol ve lezzetli yemeklerle doluydu, ama Don Quijote'nin en hoşuna giden şey, bütün evi kaplayan olağanüstü sessizlikti. Ev değil, bir manastırdı sanki. Sofra toplandıktan, Tanrı'ya şükredildikten, eller ağızlar yıkandıktan sonra Don Quijote hemen, Don Lorenzo'dan şu yarışma şiirini okumasını rica etti. Delikanlı:

— Şiirlerini, rica edildiği zaman okumayan, ama hiç istenmediği anlarda gözünüze sokan ozanlara benzememek için, yaklaştırma yoluyla yaptığım açımlamayı okuyacağım size, dedi. Ödül falan beklemiyorum, çalışma olsun diye yaptım bu işi.

— Dostlarımdan pek ciddi biri bu gibi çalışmaları gereksiz bulurdu, diye karşılık verdi Don Quijote, «çünkü» derdi, «açımlama hiçbir zaman asıl metne yaklaşamaz, hatta, çoğu zaman, ondan bir hayli uzaklaşır. Buna bir de açımlama yasalarının sıklığını ekleyin. Bu kurallar ne soru kipini, ne 'dedim', 'diyeceğim' gibi lafları, ne fiilden isim yapılmasını, ne anlam değişikliğini hoşgörür, ayrıca, sizin de bildiğiniz gibi, daha başka bir sürü engel ve sınır vardır bu işte.»

— Bakın, senyor Don Quijote, dedi Don Lorenzo, ben aslında sizi faka bastırmak istiyordum, ama görüyorum ki çok güç iş bu, cıva gibi ele avuca sığmıyorsunuz.

— Cıva gibi ele avuca sığmamak deyimiyle ne anlatmak istiyorsunuz bilemiyorum, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Biraz sonra anlatırım. Şimdi bana verilen dizeleri ve yaptığım açımlamayı dinleyin:

Eğer «vardım» yerine «varım» diyebilirsem,
Hemen şu anda «varolacağım»,
Ah, durmasın gelsin öyleyse
İleride olacakların hepsi!

AÇIMLAMA

Her şey gelip geçici şu yeryüzünde
İyilik, günün birinde alabildiğine cömertleşen
Kaderin bağışladığı bir lütuf sadece.
Ama onu bana ne şöyle bolca veriyor,
Ne de pek fazla yokluğunu çektiriyor.
Ey kader, yüzyıllardır önünde
Diz çöküp boyun eğdiğimi görüyorsun.
Gel etme, gül yine yüzüme:
Gerçekten mutlu sayacağım kendimi,
Eğer «vardım» yerine «varım» diyebilirsem.

Başka bir zevk, başka bir ödül,
Başka bir zafer istemiyorum,
Hayır, zafer değil benim aradığım,
Ben, anılarının kadere çevirdiği
Eski neşemin ardındayım.
Ey talih, yine bana gülersen,
Her yanımı yakıp kavuran
Şu yangını duymayacağım bile.

Ah! Tez gelsin bu mutluluk,
Hemen şu anda «varolacağım».

Ama evet, olanaksızı istiyorum ben,
Çünkü şu dünyadaki hiçbir şey,
Zamanı, bir kez geçtiği yoldan
Bir daha geçirtecek kadar
Güçlü değildir. Zaman koşar, uçar
Yel gibi geçip gider, öyle ki
Kimsecikler geri çeviremez artık onu.
Ah! Ne büyük bir yanılgıdır,
Şimdiki anın sona ermesini istemek şöyle diyerek:
Ah! Durmasın gelsin öylşeyse.

Umutlar ve korkular içinde
Kararsız yaşamak, aslında
Ölümden bin kat beterdir.
Böyle acı çekmektense,
Canını versen yeridir.
Ben de bu işi burada bitirmek isterdim:
Ama yapamıyorum, elimde değil,
Onun için de kendi kendime:
Haydi bakalım diyorum, salsın içime korkusunu
İleride olacakların hepsi.

Şiir, biter bitmez Don Quijote ayağa fırladı, Don Lorenzo'nun sağ eline yapıştı ve adeta bağırarak:

— Hey ulu Tanrım, dedi, ey soylu delikanlı, dünyanın en büyük ozanısınız siz! Tanrı rahmetini esirgemesin, öteki dünyaya göçmüş bir ozanımızın dediği gibi, öyle Kıbrıs ya da Gaeta'da değil, eskiden olsa, Atina Akademyası'nda bugünse Paris, Bolonya, Salamanca

üniversitelerinde armağanlara boğulmanız gerekir. Size birincilik ödülünü vermekten kaçınacak adamları Phoibos[1] oklarıyla delik deşik etsin, Musalar [22]Musalar. Esin perileri. kapılarından içeri adımını atmasın! Eğer varsa, daha başka şeyler okur musunuz senyor? Büyük yeteneğinizi daha yakından tanımak isterdim.

Gerçi Don Quijote'yi ciddiye almıyor, ona çılgının biri diye bakıyordu, ama bu övgüler karşısında Don Lorenzo'nun kendinden geçtiğini söylemek gerekli mi bilmem? Ey dalkavukluk, ne güçlüsün, ne büyüksün, etkin ne kadar geniş! Don Lorenzo da bu kuralın dışına çıkamadı, Don Quijote'nin dileğini yerine getirdi, ona, *Pyramus* ile *Thisbe'nin* öyküsünü okudu:

SONE

Güzel Thisbe, Pyramus'un gönlünü çaldıktan sonra,
Aradaki bütün engelleri kaldırıp attı. Bunun üzerine,
Aşk tanrısı, ta Kıbrıs'tan koşup geldi hemen,
Oğlanın yüreğinde açılan bu dar,
ama şaşırtıcı deliği görmeye

Yalnız sessizlik hüküm sürer bu yürekte.
Ses bile o daracık delikten içeri sızamaz,
Ama böyle şeyler aşıkları durduramaz,
Çünkü aşk, engel falan tanımaz.

Ah gözü doymaz arzu! Zavallı Thisbe'cik,
Mutluluğu ararken, ölümle kucaklaştı.
Ağlayalım şimdi bu ihtiyatsız kızın kara yazısına!

[1]Phoibos. Apollon'un öbür adı, sözlük anlamı «ışıldayan»dır.
[2]Musalar. Esin perileri.

Ne garip şey! Aynı hançerin ucunda can verdiler
Ve sonra aynı mezarı paylaştılar, ama şu da var:
Şimdi ikisi de aynı ölümsüz anıda yaşıyorlar.

— Hey ulu Tanrım, şükürler olsun bugünü de gördüm, diye bağırdı şövalye, bu şiiri dinledikten sonra. Şiirinizdeki ustalığa bakılırsa, sanırım, çağımızın en usta ozanlarından daha büyüksünüz, delikanlı!

Don Quijote, dört gün kaldı Don Diego'nun evinde ve tabii el üstünde tutuldu. Beşinci gün, bu güzel ağırlanışı ömrü boyunca unutamayacağını, ama gezginci şövalyelerin gevşeyip kalmamaları gerektiğini söyledi, ev sahiplerinden izin istedi, gidip katılmayı düşündüğü Saragoza yarışlarına daha bir süre vakit bulunduğu için, atına atlayıp yeniden macera aramaya çıkmak istiyordu (buralarda pek çok macera bulabilirsiniz demişlerdi kendisine), özellikle, hakkında bir sürü şey anlatılan Montesinos mağarasına gitmek, halk arasında Ruidera Gölleri diye bilinen yedi gölün kaynağını görmek niyetindeydi. Don Diego ile oğlu, onun bu soylu kararını candan kutladılar, işine yarayacak her şeyi evden almasını rica ettiler, bütün güçleriyle kendisine yardıma hazır olduklarını bildirdiler, gerek değerli kişiliği, gerek soylu uğraşı onları buna zorluyordu.

Hareket günü gelip çattığında Don Quijote ne kadar sevinçliyse, Sancho da o kadar kederli ve kaygılıydı, çünkü Don Diego'nun evindeki bolluk pek hoşuna gitmişti, dağların bayırların çilesine, her zamanki yoksul heybesine dönmek hiç işine gelmiyordu. Ama baktı ki üzülmenin faydası yok, eline ne geçerse doldurdu heybesine. Don Quijote vedalaşma sırasında Don Lorenzo'ya döndü ve:

— Senyor, dedi, daha önce de söyledim galiba, ama bir kez daha tekrarlayayım. Ün tanrıçasının tapınağına en kısa yoldan varmak istiyorsanız, hemen ozanlıktan vazgeçmeli, ondan daha dar ve çetin olan gezginci şövalyelik yolunu tutmalısınız, bu çetin yolun sonunda bir de bakarsınız ki göz açıp kapayıncaya dek imparator olmuşsunuz.

İşte bu son konuşma çılgınlığını göstermeye yetti. Hele şu sözler, tuz biber ekti:

— Tanrı da biliyor ya senyor Don Lorenzo'yu yanıma almak, yenilenlerin nasıl bağışlandığını, burnu büyüklerin nasıl hizaya getirildiğini göstermek isterdim, ama yaşının küçüklüğü ile övgüye değer çalışmaları buna engel, onun için, şiir alanında tanınmak istiyorsa, kendi görüşünden çok, başkalarının düşüncesine önem vermesi gerektiğini söylemekle yetineceğim. Hiçbir ana-baba çocuğunu çirkin bulmaz, hele zihnimizin ürünü olan şeyler karşısında bu yanılsama daha da büyüktür.

Baba oğul, Don Quijote'nin sözlerindeki tutarsızlığa, yarı akıllı, yarı çılgınca laflarına ve bir an bile aklından çıkmayan şu maceralara devam konusundaki ısrarına bir kez daha şaşıp kaldılar. Yardım tekliflerini yenilediler, kendisini biraz daha övdüler, derken, Don Quijote, Rocinante'sine, Sancho da boz eşeğine atladı, evin hanımını selamladılar ve yola koyuldular.

XIX. BÖLÜM

Sevdalı Çobanın Hikayesi ve Daha Başka Gerçekten Eğlenceli Olaylar

DON QUIJOTE, Don Diego'nun evinden ayrıldıktan sonra, daha pek uzağa gitmeden, keşiş ya da öğrenciye benzer iki adamla karşılaştı, bunların yanında iki de köylü vardı ve hepsi birer eşeğe binmişti. Öğrencilerden biri, yeşil bir torba vurmuştu sırtına, torbanın içinde birkaç parça çamaşırla iki çift Cordellate çorabı vardı, öbür öğrenciyse, uçları topuzlu, yepyeni iki kılıç taşıyordu. Köylüler de kasabadan aldıkları bir sürü şeyi yüklenmişlerdi. Gerek öğrenciler, gerek köylüler, Don Quijote'yi ilk defa gören bütün insanlar gibi, büyük bir şaşkınlık içindeydiler, her gün rastladıkları kişilere hiç mi hiç benzemeyen bu adamın kim olduğunu merak ediyorlardı. Şövalye onları selamladı, yollarının aynı olduğunu öğrenince, birlikte yürümeyi teklif etti, yalnız, hızınızı azaltın dedi, çünkü adamların eşekleri onun atından hızlı gidiyordu. Teklifini çekinmeden kabul edebilsinler diye, bir iki kelimeyle, gezginci şövalye olduğunu, dünyanın dört bir yanını dolaşıp macera aradığını anlattı, asıl adının Manchalı Don Quijote, sanının da *Aslanlı Şövalye* olduğunu bildirdi. Köylüler için, bütün bunlar anlaşılmaz şeylerdi, Yunanca, Latince gibiydi, ama öğrenciler, Don Quijote'nin kafadan çatlak olduğunu hemen anlamışlardı, bununla birlikte, yarı saygı, yarı şaşkınlıkla bakıyorlardı yüzüne. İçlerinden biri karşılık verdi:

— Senyor şövalyenin, bütün maceracılar gibi, belli bir amacı yoksa, bizimle gelmesini isterdik. Bugüne

kadar gerek Mancha ilinde gerek komşu illerde yapılmış düğünlerin en güzelini, en zenginini gösterirdik kendisine.

Don Quijote, böyle övgüyle söz ettiğine göre, bunun, soylu birinin düğünü olması gerektiğini söyledi.

— Hayır, diye karşılık verdi öğrenci, bir köylü çocuğu ile köyün kızının düğünü bu, ama oğlan bölgenin en varlıklı insanı, kız da en güzeli. Düğün, görülmemiş, işitilmemiş bir şey olacak, haklı bir deyimle güzel Quiteria adı verilen gelinin köyünde geniş çayırlıkta yapılacak, damadı da zengin Camacho diye çağırırlar. Kız on sekizinde oğlan da yirmi ikisinde, ikisinin de soyunu sopunu ezbere bilen birtakım meraklılar, Quiteria'nın Camacho'dan daha soylu olduğunu ileri sürüyor, ama aslında birbirleri için biçilmiş kaftan bu iki genç. Ayrıca, her söylenene kulak asmamak gerekir, para her şeyi halleder. Nitekim, Camacho da şanına yaraşır biçimde davranıyor. Bütün çayırın üstünü dallardan yapılma bir çardakla örttürdü, hani güneş çimenleri ziyarete gelse, yüzlerini görebilmek için epey güçlük çekecek. Düğün programında çeşitli oyunlar var. Hem kılıç oyunları, hem de zilli şallı oyunlar... Bilirsiniz, herkes başka şeyden hoşlanır. Hele bir Zapateado oyuncuları var ki bunlar için ben bir şey demiyorum, gelip görmeli. Ama düğünü asıl ölümsüz kılacak şey bambaşka. Bizim talihsiz Basilio. Bu Basilio dediğim, Quiteria'nın komşusu, genç bir çobandır, bu iki gencin evleri yan yanaydı ve aşk tanrısı, Pyramus'la Thisbe'nin küllenmiş macerasını canlandırmak için bunu fırsat bildi. Basilio, küçüklüğünden beri tutkundu Quiteria'ya, kız da dürüst bir sevgiyle ona bağlıydı, gün geldi, bütün köy halkı onların sevgisinden söz eder

oldu. Ama yaşları büyüyünce, Quiteria'nın babası, Basilio'nun eve gelmesini yasakladı, rahata ermek, kaygılardan kurtulmak için de kızını zengin Camacho ile evlendirmeye karar verdi. Basilio yakışıklı, ama çulsuz bir delikanlı olduğu için, kızını ona vermek istemiyordu. Yalnız, doğrusunu söylemek gerekirse, gençlerin en beceriklisi odur. Ciridi herkesten uzağa fırlatır, yaman bir güreşçidir, çok güzel top oynar, geyik gibi koşar, keçi gibi sıçrar, dikilen çubukları bir atışta yıkar, bülbül gibi tatlı seslidir, gitarı adeta konuşturur, hele kılıç kullanmakta üstüne yoktur.

— Sizin delikanlı, salt bu yeteneğiyle, yalnız güzel Quitaria'yı değil, yaşasaydı, Lancelot'a falan aldırmadan, kraliçe Guenevere'yi bile alırdı, dedi Don Quijote.

O ana dek hiç sesini çıkarmayan, yalnız konuşulanları dinleyen Sancho:

— Bu iş tam bizim karıya göre, diye bağırdı, bizimki her zaman: «Herkes kendi dengine» der ve insanın ancak kendi ayarında biriyle evlenmesini ister. Oysa ben, daha şimdiden sevdiğim Basilio'nun, senyora Quiteria ile evlenmesini arzularım. Tanrı sevişen gençlere ayakbağı olanları cennetinden ayırmasın (şey, yani, cennetine sokmasın demek istiyorum).

— Her sevişen birbiriyle evlenseydi, babalar, çocuklarını diledikleri vakit, diledikleri insanla evlendirme hakkından yoksun kalırdı, dedi Don Quijote, ayrıca, bir genç kızı kendi başına bırakırsan, ya zurnacıya varır, ya davulcuya. Aşk ve tutku, böyle bir seçme sırasında çok gerekli olan aklı kör eder, oysa koca seçimi, yanılma tehlikesi büyük, ince bir iştir, uygun bir koca bulabilmek için, yanılmaz bir içgüdü ve Tanrı'nın özel yardı-

mı gereklidir. Uzun bir yolculuğa çıkan insan, eğer ihtiyatlıysa, yola çıkmazdan önce, tatlı dilli, güvenilir bir arkadaş seçer kendine, ölümün kapısında bitecek uzun bir hayat yolculuğuna çıkan insanın da aynı şekilde davranması gerekmez mi? Üstelik, bu arkadaşlık yatakta, sofrada kısacası her yerde devam edecektir, evlilik budur çünkü. Kadın, istendiği zaman geri verilebilen, değiştirilebilen ya da tekrar satılan bir mal değildir, bütün ömrünüzce süren, geçmek bilmeyen bir hastalıktır o, Gordium düğümüne benzeyen ve bir kez boynunuza geçti mi, ancak Azrail'in tırpanı ile kesilerek açılan, çözülmez bir ilmiktir evlilik. Bu konuda daha epey konuşabilirdim, ama sayın üniversitelinin Basilio hakkında söylediklerini pek ilgi çekici buldum, gerisini öğrenmek isterdim.

Don Quijote tarafından bir anda üniversiteye geçirililiveren okullu, şöyle karşılık verdi:

— Diyeceğim şu ki güzel Quiteria'nın zengin Camacho ile evleneceğini duyduğundan beri, bizim Basilio'nun ağzından tek bir laf çıkmadı, bir kerecik gülmedi. Kederli ve düşünceli bir tavırla köşelere çekiliyor, tek başına konuşuyor, zavallıcık aklını kaçırdı herhalde. Ne bir şey yiyor, ne de uyuyor, yediği zaman da yalnız bir iki meyve yiyor, yaban hayvanları gibi, dağda bayırda yatıyor. Kimi zaman göğü seyrediyor, kimi zaman da gözlerini dikip saatlerce yere bakıyor, gören, rüzgara kapılıp sallanan insan kılığında bir korkuluk sanır onu, sözün kısası, sırılsıklam aşık, kendisini yakından tanıyanlar, yarın Quiteria'nın ağzından çıkacak «evet»in ölüm fermanı yerine geçeceğinden emin.

— Yüce Tanrı buna da bir çare bulur, dedi Sancho, çünkü o dert verdi mi, dermanını da verir. Hiçkimse

yarın ne olacağını bilemez, gün doğmadan neler doğar, en sağlam ev bile bir saniyede evet bir saniyede yerle bir olur. Ben, bir yanda güneş varken, öbür yanda yağmur yağdığını görmüş adamım, insan, akşamleyin sapasağlam yatar, sabahı çıkaramaz. Talih çarkına çomak soktuğunu ileri sürebilecek adam var mıdır şu yeryüzünde ha? Yoktur tabii. Şahsen ben bir kadının «evet»iyle «hayır»ı arasına iğne başı bile sokmaya kalkmam, çünkü ikisi birdir. Quiteria, Basilio'yu gerçekten seviyorsa, hiç korkmayın, ne yapar yapar, zengin Camacho'yu hava almaya yollar, duyduğuma göre, aşkın gözlükleri öyle pembeymiş ki bakırı altın, yokluğu varlık, gözdeki çapağı inci gibi gösterirmiş.

— Be hey geveze Sancho, ne zaman susacaksın, acaba? diye bağırdı Don Quijote. Çarpıldın mı ne? Şu mavallara ya da atasözlerine başladın mı, şeytan gelse durduramıyor seni! Hem söylesene bana, hayvan herif, sen ne anlarsın talihten, çarktan, çomaktan?

— Vallahi, senyor, aklınız ermediği zaman düşüncelerimi saçma bulmanıza şaşmıyorum doğrusu, diye karşılık verdi Sancho, ayrıca aldırmayın siz, ben ne dediğimi biliyor, budalaca laf etmediğimi görüyorum, buna rağmen, her sözüme, her hareketime deneycilik ediyorsunuz:

— *Deneycilik* değil, sersem, *denetçilik*. Hay Allah senin cezanı versin, güzelim dilin ırzına geçiyorsun hep!

— Neden kızıyorsunuz, senyor? Siz de biliyorsunuz ki başkentte doğup büyümedim, Salamanca'da okumadım, kelimelere bir harf mi ekleneceğini, yoksa bir harf mi çıkarılacağını bilemem. Hem, kalkıp da Zamoralıları Toledolular gibi konuşmaya zorlayamazsınız ki! Ayrıca, Toledo'da da herkes güzel konuşmaz.

— Doğru, dedi üniversiteli, «Tabakhane» çevresinde ya da Zocodover pazarında oturanlar, bütün gün katedralin avlusunda dolaşanlar kadar iyi konuşamazlar, oysa hepsi de Toledoludur. Temiz ve arı dili açık seçik ve güzel konuşma Madrid'in akıllı kişilerinin harcıdır. Majalahonda'da[1] doğmuş olmalarının da hiç önemi yoktur. *Akıllı kişiler*diye ayırışım, pek çoğunun öyle olmayışındandır, oysa güzel dilin temeli akıldır. Dil, kullanıla kullanıla güzelleşir. Örneğin ben, Salamanca'da medeni hukuk okudum, onun için temiz, açık ve özlü bir dille konuştuğumu sanıyorum.

— Kılıç talimi yerine güzel konuşmaya özenseydiniz, bitirme sınavlarında sonuncu değil, birinci olurdunuz, dedi ikinci öğrenci.

— Sayın okullu, diye karşılık verdi beriki güzel kılıç kullanmanın boş bir şey olduğunu sanıyorsanız, çok aldanıyorsunuz.

— Yok canım, dedi Corchuelo adındaki okullu, kişisel bir görüş değil bu, herkesin bildiği açık bir gerçek. İsterseniz, pek kolay kanıtlarım bunu. Sizin elinizde kılıç var, benimse yalnız yumruğum ve gücüm, bunlarla ve hiç de azımsanamayacak cesaretimle size, yanılmadığımı gösterebilirim. Yere inin, kılıçla bütün ustalığınızı döktürün, ben, şu kaba saba ve bilgisiz halimle yıldızları saydırırım size. Sırtımı yere getirecek adam anasının karnından çıkmadı daha, alt etmeyeceğim insan yoktur.

— Sırtınız yere gelsin gelmesin, umurumda değil, diye karşılık verdi kılıç ustası, ama bir de bakarsınız, ayağınızı bastığınız yer, mezarınız olmuş. Diyeceğim o

[1]Madrid'in birkaç kilometre ötesindeki bir kasaba.

ki kılıç kullanmayı hor gördüğünüz için geberip gideceksiniz.

— Görürüz, dedi Corchuelo.

Sonra hızla hayvanından indi, üniversitelinin elindeki kılıçlardan birini kaptı, çarpışma durumuna geçti.

— Yo, böyle olmaz, dedi Don Quijote. Düellonuzun ve bugüne dek defalarca boş yere tartışılmış bu konunun hakemi ben olacağım.

Atından indi, kargısına yaslanarak geldi, tam yolun ortasında durdu, bu sırada üniversiteli, büyük bir kayıtsızlıkla, ayağını yere vura vura Corchuelo'un üstüne yürüyordu, beriki de hani ne derler, burnundan alev saçarak onun üstüne geliyordu. İki köylü de eşeklerinden inmeden, bu kanlı tragedyayı seyre hazırlanıyordu. Corchuelo'nun sağdan, soldan, tepeden, alttan, iki eliyle savurduğu vuruşlar yağmur gibi yağıyor, balyoz gibi iniyordu. Kudurmuş bir aslan gibi saldırıyor, ama her seferinde üniversitelinin, ufak bir çabayla kendisini durduran ve öpsün diye, kutsal bir haç gibi burnunun dibine uzanan kılıcıyla karşılaşıyordu. Uzatmayalım, üniversiteli, Corchuelo'nun sırtındaki dik yakalı papaz cüppesinin bütün düğmelerini kopardı, eteğini ahtapot kolları gibi param parça etti, şapkasını iki kez uçurdu ve sonunda öyle bir yordu ki öfkesinden ve hıncından deliye dönen zavallı rakibinin kılıcını sapından yakaladığı gibi, büyük bir şiddetle fırlattı, olaya tanıklık eden köylülerden birinin anlattığına göre, kılıç yarım fersah öteye düşmüş. Bu da açıkça gösteriyor ki kaba kuvvet, ustalık karşısında tutunamaz.

Sıfırı tüketen Corchuelo yere çöktü. Sancho delikanlının yanına geldi ve:

— Bakın sayın okullu, dedi beni dinlerseniz, bun-

dan böyle hiçkimseyi düelloya çağırmayın, siz ya güreşe ya da cirite önem verin, çünkü gerek yaşınız, gerek gücünüz bunlara uygun, kılıç oyununu da ustasına bırakın, duyduğuma göre, bu işin erbabı, kılıcını iğne deliğinden geçirirmiş:

— Ayağımın suya ermesine ve yaşantının bana doğruyu göstermesine pek sevindim, diye karşılık verdi Corchuelo, pek hoş hayallere kapılmıştım çünkü.

Sonra ayağa kalktı, üniversitelinin yanına koştu, kucaklaştılar, eskisinden daha sıkı dost oldular. Bunun üzerine, kılıcı aramaya gitmiş olan ve bir hayli geciken tanığı beklemeyip, Quiteria'nın köyüne vaktinde varabilmek için, yola koyulmaya karar verdiler, hepsi o köydendi zaten.

Üniversiteli yol boyunca, hep kılıç oyununun üstünlüklerinden söz etti, bu işi, öyle olumlu kanıtlarla, öyle elle tutulur hesaplarla yaptı ki hepsi bu bilimin yararına inandılar, Corchuelo da inatçılığından vazgeçti.

Gece olmuştu, köye yaklaştıkları zaman, sayısız yıldızla dolu bir gökle karşılaştıklarını sandılar, aynı anda flüt, santur, tef, obua, davul gibi çalgıların tatlı ve birbirine karışan sesini duydular. Yaklaştıklarında ormandan getirilen ve köyün girişindeki çardağın üstüne yerleştirilen dalların küçük fenerlerle donatıldığını gördüler, fenerlerin alevi iyiydi, çünkü rüzgar, yaprakları bile kıpırdatmayacak kadar hafifti. Düğünün temel direği çalgıcılardı, birkaç gruba ayrılmışlardı, kimisi oynuyor, kimisi türkü çağırıyor, kimisi de yukarıda saydığımız aletleri çalıyordu. Sözün kısası, her yan neşe ve zevk içindeydi. Topluluğun bir kısmı, tribün yapmakla uğraşıyordu, ertesi gün, Camacho'nun düğünüyle Basillo'nun cenaze töreninin yapılacağı alanda-

ki oyunları ve yarışları herkes kolayca görsün diyeydi bu tribünler. Don Quijote, okulluyla köylünün bütün ısrarlarına rağmen köye girmek istemedi, özürü, kendisine göre çok haklıydı, gezginci şövalyelerin, tavanları altın yaldızla kaplı bile olsa, bir dam altında değil, kırda bayırda gecelemeyi yeğlediklerini söylüyordu. Sonunda onlardan ayrıldı ve yolun hemen yakınındaki bir yerde konakladı, Don Diego'nun şato ya da evindeki rahatlığı hatırlayan Sancho, bu işten hiç memnun değildi tabii.

XX. BÖLÜM

Zengin Camacho'nun Düğünü ile Yoksul Basilio'nun Başına Gelenler

ŞAFAK PERİSİ, yakıcı ışınları ile kurutsun diye, altın sarısı saçlarını parlak yüzlü Phoibos'un önüne serdiği anda Don Quijote uyandı, tutulan kollarını bacaklarını oynattı, ayağı kalktı, hâlâ horuldayan seyisi Sancho'ya seslenmek üzereydi ki vazgeçti ve:

— Ey yeryüzünde yaşayan insanların en mutlusu, diye söylendi. Kimseyi kıskanmayan, kimse tarafından kıskanılmayan adam! Ne de güzel uyuyorsun, ardında hiçbir büyücü yok, sana kötülük etmelerinden korkman gereksiz! Uyu, uyu! Her zaman söylediğim gibi, hiçbir şeye aldırmadan uyu! Ne kıskançlığın verdiği acılar, ne ödenmeyen borçlar, ne de geçim sıkıntısı çeken ailen rahatını bozmasın! Tutkuya kapılma, boş gururla kafanı karıştırma, kendi sorumluluğunu benim omuzlarıma yıktığına göre —doğanın ve şövalyelik geleneklerinin efendilere yüklediği bir görev bu— sadece boz

eşeğinden sorumlusun. Şu hale bakın, uşak uyuyor, efendisi onun başında nöbet tutuyor, seyisini beslemek, kaderini değiştirmek, kendisini armağanlara boğmak üzere kafa patlatıyor. Bulutların canı sıkılır da toprak anayı beklediği rahmetten yoksun bırakırsa, uşağın kılı bile kıpırdamıyor, çünkü, ister bolluk olsun, ister kıtlık, seyisin karnını doyurma işi efendiye düşüyor.

Sancho, mışıl mışıl uyuduğu için, bu laflara karşılık vermiyordu, Don Quijote kargısının ucuyla hafifçe dokunmasaydı, daha uzun süre kalkacağı da yoktu.

Kargının ucu böğrüne değince gözlerini açtı, dört bir yana bakındı:

— Şu çardaktan, nergis ya da kekik kokusunu aratmayan, mis gibi bir domuz eti kokusu geliyor, dedi. Tanrı'nın izniyle, böyle güzel kokularla başlayan düğünde her şey bol olur, şunun bunun sıkıntısı çekilmez.

— Yeter, obur herif, yeter! Kalk bakalım, gidip hem şu düğünü, hem de haksızlığa uğrayan Basilio'nun ne yapacağını görelim.

— Ne isterse yapsın! Böyle yoksul olmasaydı, Quiteria ile evlenirdi. Hem meteliksiz ol, hem de peri padişahının kızını almaya kalk, düpedüz çılgınlık canım! Bana sorarsanız, senyor, yoksullar bulduklarıyla yetinmeli, açgözlülük etmemelidir. Zengin Camacho, şu sizin Basilio'nuzu gırtlağına dek altına gömmezse adam değilim, eh, şimdi eğri oturup doğru konuşalım, Camacho'nun ciritine ya da kılıcına vurulması için, Quiteria'nın iyice çıldırmış olması gerekir. İyi cirit atıyor, güzel kılıç kullanıyor diye, meyhaneci bile bir bardak şarap vermez adama. Hani Kont Dirlos'tan daha akıllı, daha yetenekli olsanız da beş para etmez, ama bu nitelikler şöyle dünyalık sahibi bir adamda bulun-

du mu, işte o zaman bir anlam kazanırlar, senyor. Sağlam yapı sağlam temel üzerine oturtulur, dünyanın en sağlam temeli de paradır.

— Aman Sancho, yeter, sus Tanrı aşkına. Ses çıkarmasak, yemeden içmeden, bütün gün konuşacak, aklına ne gelirse sayıp dökeceksin alimall'ah!

— Bakın senyor, belleğiniz zayıflamadıysa, bu sefere çıkmazdan önce yaptığımız anlaşmayı hatırlayacaksınız sanırım. Bu anlaşmanın maddelerinden biri, komşularıma ya da yetkenize dil uzatmadıkça, her dilediğimi söylememe izin veriyordu, bana sorarsanız, şimdiye dek buna aykırı bir davranışta bulunmadım.

— Ben böyle bir madde hatırlamıyorum, ama diyelim ki var, yine de susmanı ve ardımdan gelmeni istiyorum. Dün akşam dinlediğimiz çalgılar yine coştu bak, düğünü ikindi sıcağına bırakmayıp sabah serinliğinde yapacaklar herhalde.

Sancho ister istemez boyun eğdi. Rocinante'yi eyerledi, karakaçanın semerini vurdu, bu işler bitince ağır ağır yürüdüler, çardağın bulunduğu yere geldiler. Sancho'nun ilk gözüne çarpan şey, kalın bir karaağaç dalına geçirilmiş dana oldu, dananın altına dağ gibi odun yığılmıştı, ateşin çevresinde kaynayan altı kazana gelince, bunlar da pek öyle her gün görülen cinsten değildi. Her biri, ortasından kesilmiş kocaman bir küpü andırıyordu, dünyanın eti girerdi içlerine, nitekim koca koyunlar, bu kazanlarda güvercin yavrusu gibi duruyordu. Derisi yüzülmüş tavşanlar, yolunmuş tavuklar ve daha bir sürü kuş, av hayvanı, kazanlara atılmak üzere dallarda bekliyordu. Sancho, çevresine bir göz attı ve altmıştan çok şarap tulumu saydı, bunların hepsi en az elli litrelikti, sonradan öğrenildiğine göre, tıka

basa şarap doluydular, hem de en iyisinden. Kar gibi beyaz somunlar dağ gibi yığılmıştı, tuğla gibi üst üste konmuş peynir tekerleri, tam bir kale duvarı meydana getirmişti, boyacı kazanından daha iri iki tavada da börek kızartılıyor, sonra bu börekler yaba gibi iki çatalla alınıp bir ağda kazanına daldırılıyordu. Hepsi birbirinden çalışkan, temiz giyimli, güleryüzlü, elliyi aşkın kadın ve erkek aşçı vardı. Dananın karnı yarılmış, lezzetini arttırmak üzere, on iki süt domuzu yerleştirilmişti içine. Öyle kiloyla değil, çuvalla satın alınmışa benzeyen her türlü baharat, üstü açık, kocaman bir sandığa doldurulmuştu. Sözün kısası, tam bir kır yemeği olmasına rağmen, hani bir orduya yetecek kadar yiyecek vardı. Sancho bütün bunlara hayran hayran bakıyor, hepsiyle ilgileniyordu. İlkin kazanlardaki şeylere ağzı sulandı, otursa rahatça bunlardan birini boşaltırdı, sonra şarap tulumlarına gönlünü kaptırdı ve sonunda tavadaki — bu kadar kocaman şeylere tava denebilirse tabii— evet tavadaki nesnelere tutuldu. Uzatmayalım, dayanamayıp işi başından aşkın aşçılardan birine yanaştı, buram buram açlık kokan bir çelebilikle, tencerelerde pişen şeyin tadına bakabilir miyim diye sordu:

— Bak kardeşim, dedi aşçı, Tanrı zengin Camacho'ya sağlık versin, yemekten yana sıkıntımız yok şükür, bir kepçe bulup gel, bir iki tavuk çıkar, afiyetle ye!

— İyi ama, ben tavuk falan göremiyorum.

— Hey ulu Tanrım, ne de nane mollasınız dostum! Olmaz olur mu?

Ve yanan küçük bir tencere kaptı, küp gibi kazanlardan birine daldırdı, üç tavuk, iki kaz çıkardı.

— Alın bakalım, dedi, yemek vaktine dek şu bir iki lokmayı atıştırın:

— İyi ama, tabağımı yok ki nereye koyayım bunları?

— Kaşık da tencere de sizin olsun dostum, Camacho zengin adamdır, ayrıca şu anda pek mutludur, aldırmaz böyle şeylere.

Sancho bu işle uğraşırken, Don Quijote de çardağa gelen on iki köylüyü seyrediyordu, adamlar, göğüs kayışları çıngıraklarla süslü, pırıl pırıl koşumlu, yağız kısraklara binmişlerdi, hepsinin sırtında bayramlık giysileri vardı, ip gibi diziliyor, sevinç naraları atarak çayırda at koşturuyorlardı:

— Yaşasın Camacho ile Quiteria! Damadın zenginliğiyle gelinin güzelliği birbirine denk. Gelinse, dünya güzeli!

Bunu duyan Don Quijote, kendi kendine: «Benim Tobosolu Dulcinea'mı tanımadıkları belli oluyor. Tanısalardı, Quiteria'yı bunca övemezlerdi» dedi.

Bu sırada çardağın dört bir yanından, çeşitli oyuncu toplulukları sökün etti, bunlar arasında yirmi dört tane, çakı gibi delikanlıdan kurulu bir kılıç takımı vardı, delikanlılar, ipekli giysiler giymiş, başlarına da türlü renklerde ipekli mendiller bağlamışlardı. Katıra binmiş köylülerden biri, oyuncuların başındaki kıvrak delikanlının yanına gitti, gelirken yaralanan var mı diye sordu.

— Tanrı'ya şükür, kimse yaralanmadı, hepimiz iyiyiz, diye karşılık verdi oğlan.

Sonra hemen arkadaşlarının yanına döndü, lastik top gibi perendeler atmaya başladı, o güne dek böyle bir sürü gösteriye gitmiş olan Don Quijote, bu kadar güzel hareketler yapanına rastlamadığını kabul etti. Peri gibi kızlardan kurulu bir başka topluluk karşısında da aynı duyguya kapıldı, kızların en küçüğü on dört,

en büyüğüyse on sekiz yaşlarındaydı, ince, yeşil elbiseler giymişlerdi, güneş ışınlarıyla yarışacak kadar sarı, yan topuz yapılmış saçları, gül, yasemin, horozibiği ve hanımeli gibi çiçeklerle süslenmişti. Önlerinde kendilerinden umulmayacak kadar çevik ve canlı adımlarla yürüyen nur yüzlü bir adamla tonton bir kadın vardı. Çalgıları bir Zamora gaydasıydı, sonradan, bu gözü yerde tüy gibi hafif güzel kızların pek yaman birer oyuncu oldukları görüldü. Onların ardından, sözlü oyunlar veren bir koro çıktı ortaya. Bunlar, dörtlü iki gruba ayrılmış sekiz su perisiydi, gruplardan birinin başında aşk tanrısı Cupidon vardı, ötekinin de servet tanrısı. Cupidon'un bütün süsü, beyaz kanatları, yayı ve oklarıydı, servet tanrısıysa, bin bir renkli, sırmalı, ipekli giysiler içindeydi. Aşk tanrısının kızları, sırtlarında beyaz parşömen üzerinde şu adları taşıyorlardı. Şiir, *bilgelik, soyluluk, cesaret. Servet* tanrısının kızları da *eliaçıklık, armağan, servet, esenlik içindeki zenginlik.* Topluluğun önünde yürüyen, kenevir yapraklarıyla örtünmüş dört vahşi, tahta bir şatoyu çekiyordu, vahşiler öyle güzel kılık değiştirmişlerdi ki Sancho az kalsın küçük dilini yutuyordu. Şatonun dört duvarına, kocaman harflerle *iffet şatosu* yazılmıştı, çalgıcı olarak da dört usta flütçü ve davulcu vardı.

Oyuna Cupidon başladı, bir iki danstan sonra, şatonun mazgalları arasından bakan genç kıza, bir ok fırlattı ve şu şiiri okudu:

Hem göklerde hem yeryüzünde
Hem karada hem denizde
Hatta cehennemin karanlıklarında
Yaşayan varlıklar üzerinde

Egemen olan yüce Tanrı benim.
Hiçbir şeyden çekinmem,
Her dilediğimi yaparım,
Hatta en olmayacak şeyleri bile.
Dilediğim insanı aşık ederim.
Herkes boyun eğer benim buyruğuma.

Şiir bitince, aşk tanrısı bir ok daha fırlattı, ok, şatonun üstünden aşıp gitti, bunun üzerine, Cupidon yerine döndü.. Ondan sonra, Servet Tanrısı çıktı sahneye, bir iki numara yaptı, çalgılar susunca şu şiiri söyledi:

Aşktan, bana bile yol gösteren
Aşktan daha güçlüyüm ben.
Göklerin insanlara bağışladığı
Şeyler içinde en soylusu,
En ünlüsü ve en iyisi benim.
Servetim ben. Gerçi pek az insan
Tam gönlüme göre davranır,
Ama ben olmasam, nasıl yaşanır?
Ey güzel kız, gördüğün gibi,
Bütünüyle sana adadım kendimi! Amin!

Servet tanrısı da yerine çekildi, derken, şiir perisi göründü, o da bir iki oyun gösterdi, sonra gözlerini genç kıza dikti ve şu dizeleri okudu:

Şiir perisiyim ben
Tatlı ve güzel,
Tatlı düşüncelerle birlikte,
Soylu, yüce ve bilge
Ruhumu getirdim senyora, size.
Tutkum sizi rahatsız etmezse eğer,
Övmek isterdim

Şanslı, şerefli kaderinizi,
Hem de öyle ki ay bile baksın da
Kendi zavallı halinden utansın.

Şiir perisi işini bitirip çekilince, servet tanrısının grubundan eliaçıklık geldi ortaya, oyununu oynadı, sonra şu ezgiyi söyledi:

Cömertlikle, onun zıddı, yani
Ruh zayıflığını ve çöküntüsünü
Gösteren cimrilik arasındaki
Bilgeliğin adına eliaçıklık derler.
Ama ben, seni ihsanlara boğduğuma göre,
Daha çok bir hovardayım herhalde.
Belki bir kusur bu,
Ama ne soylu bir kusur!
Sadece, ama sadece sevgi dolu,
Cömert gönüllerde açan bir çiçek.

Böylece, iki gruptaki oyuncuların hepsi ortaya geldi, oyununu oynadı, şiirini okudu, yerine çekildi, bu şiirlerin kimisi gülünçtü, kimisi ciddi, Don Quijote, o yaman belleğiyle, ancak yukarıda verdiklerimizi tutabildi aklında. Derken, iki grup da alana çıktı, önce iç içe girerek, sonra büyük bir ustalıkla çözülerek oynamaya başladılar, şatonun önünden geçerken, aşk tanrısı bir ok fırlatıyor, servet tanrısı da buna, alcancias'larla[1] karşılık veriyordu. Bir iki oyundan sonra, servet tanrısı, kaplan derisinden yapılmış dolgun bir kese fırlattı şatoya, şato bir anda yerle bir oldu, genç kızı sipsivri ortada bırakıverdi. Servet tanrısı, kızlarıyla birlik-

[1]Alcancias. Bayramlarda insanların üstüne atılan, içi lavanta dolu balonlar.

te koştu, genç kızın boynuna bir altın zincir geçirdi, aşk tanrısı ile arkadaşları onlara karşı koyarmış gibi davranıyorlardı, bütün bu işler, oynayarak, tef çalarak yapılıyordu. Derken, vahşiler araya girdi, iki grubu barıştırdı, şatoyu çabucak eski biçimine soktular, böylece genç kız, tekrar şatoya kapatılmış oldu. Herkesi eğlendiren oyun da burada bitti.

Don Quijote, peri kızlarından birine, oyunun yazarını sordu, genç kız, oyunu, bu işlere epey yatkın olan aylıklı köy papazının yazdığını söyledi.

— Bana kalırsa, dedi Don Quijote, aylıklı mı, aylıksız mı, her neyse, bu papaz, Camacho'dan çok Basillio'nun dostu, taşlamacı olarak da hayli usta. Baksanıza, nasıl da dokundurmuş Basillio'nun yetenekleriyle Camacho'nun servetine!

Bu sözleri duyan Sancho, hemen atıldı:

— Doğrusu, ben de kraldan yanayım. Yani, Camacho'yu tutuyorum.

— Bu da gösteriyor ki benim zavallı Sancho'm, basit bir köylüsün, hani şu «Yaşasın galip gelen!» diye bağıranlardan birisin.

— Kimlerden olduğumu bilmem, diye karşılık verdi Sancho, bildiğim bir şey varsa, Basillio'nun tenceresinde Camacho'nun kazanlarındaki kadar nefis şeyler bulamam hiçbir zaman.

Bunu derken, kaz ve tavuk etiyle dolu tenceresini gösteriyordu, kazandan aşırdığı parçalardan birini aldı, iştahla ağzına attı, bir yandan da konuşmaya devam ediyordu:

— Yetenekli falan da olsa, canı cehenneme Basilio'nun! İnsanoğlunun değeri, elindeki malla ölçülür, herkesin elinde de layık olduğu şey vardır. Büyükannele-

rimden biri, yeryüzünde iki çeşit aile vardır derdi. Varlıklı aileler, varlıksız aileler. Kendisi, varlıklılardan yanaydı. Bakın, senyor Don Quijote, bugünkü günde bilgiden çok, servete değer veriliyor. Altın semer vurulmuş bir eşek, güzel koşumlu yağız attan üstündür. Onun için, bir daha söylüyorum, ben, kazanlarında bol bol kaz, tavuk ve tavşan eti bulunan Camacho'yu tutuyorum, oysa gidip Basilio'nun tenceresini açsanız (açmasanız daha iyi olur ya neyse) sade suya bir çorba bulursunuz ancak.

— Vaazın bitti mi? diye sordu Don Quijote.

— Bitmedi, ama burada kesiyorum, çünkü kızıyorsunuz, yoksa, daha üç gün, üç gece konuşabilirdim.

— Ah, Sancho, ah! Senin şu dilini susmuş görmeden mi ölüp gideceğim acaba?

— Bu gidişle, sizden önce ben nalları dikeceğim, senyor, o zaman, dünyanın sonuna dek, yani kıyamete dek ağzımı açıp bir laf etmeyeceğim demektir.

— Aman Sancho, öyle olsa bile o zamanki sessizliğin, yaşarken söylediğin, söylemekte olduğun ve bundan sonra söyleyeceğin şeyleri karşılayamaz. Ayrıca, normal olarak, ben senden önce öleceğim, bu duruma göre, seni hiç susmuş göremeyeceğim demektir, hatta yiyip içerken ya da uyurken bile...

— Vallahi, senyor, iskelete, yani ölüme güven olmaz, sırasında kuzuyu da koyunu da alır gider, bizim rahip efendinin dediğine göre, kral sarayını da yoksul kulübesini de bir tırpanda biçermiş. Bu Azrail efendi hiç de nazenin değil, tersine, güçlü kuvvetli bir ifrit, hiçbir şeyden iğrendiği yok, önüne gelen her şeyi yiyor, hiçbirine hayır demiyor, hangi yaştan, hangi sınıftan olursa olsun, eline geçeni atıyor heybesine. Bu hınzır

orakçı öğle uykusuna falan da yatmıyor, kuru yaş demeden habire biçiyor, köpekler gibi, doymak bilmiyor, ağzına aldığını çiğnemeden yutuyor, gerçi karnı kasığında ama bir dikişte bir küp soğuk suyu bitiren insanlar gibi, bu da kanmak bilmiyor, hasta mıdır, nedir?

— Yeter, Sancho, yeter! Kes artık, tamam. Daha fazla uzatırsan, zırvalayacaksın. Yalnız, doğrusunu istersen, Ölüm hakkında söylediklerin hiç de fena değil, hatta senin gibi bir köylüden çok, usta bir vaize yaraşır şeyler. Bana sorarsan, Tanrı vergisi yeteneğini işleseydin, dünyanın herhangi bir yerinde kürsüye çıkar, en âlâ vaazları verirdin.

— Keyfince yaşayan herkes güzel vaaz verir! Bunu bilir, bunu söylerim ben!

— Başka bir şey bilmene de gerek yok zaten. Yalnız, aklımın ermediği bir nokta var. Bilgeliğin temeli, Tanrı korkusudur, oysa sen ufacık bir kertenkeleden bile Tanrı'dan korktuğundan çok korkarsın, bu durumda nasıl oluyor da bu kadar çok şey biliyorsun?

— Siz kendi işinize bakın, senyor, başkasının korkaklığıyla, cesaretiyle uğraşmayın. Ben de herkes kadar korkarım Tanrı'dan. Hem bırakın da şu iki lokma yemeğimi bitireyim, asıl olan budur, gerisi boştur çünkü, öbür dünyada da boş yere gevezelik etmenin hesabını sorarlar adamdan.

Sonra öyle bir iştahla tencereye yumuldu ki Don Quijote'nin bile ağzı sulandı, bir sonraki bölümde anlatacağımız olay çıkmasaydı, o da Sancho'ya yardıma gelecekti.

XXI. BÖLÜM

Camacho'nun Düğünü ile Eğlenceli OlaylarDevam Ediyor

DON QUIJOTE'YLE SANCHO BÖYLE KONUŞURLARKEN, büyük bir gürültü ve bağrışma duyuldu, gürültü, gelinle damadı karşılamaya giden atlılardan geliyordu, genç çift, çevrelerinde bir sürü çalgıcı, papaz, gelinle damadın aileleri, komşu köylerin en soylu kişileri olduğu halde ilerliyordu, hepsi de bayramlıklarını giymişti. Sancho, gelini görür görmez haykırdı:

— Vallahi, köylü gibi değil, tam bir saraylı gibi giyinmiş bu kız. Aman Allah'ım! Görünüşe bakılırsa, mercan bir gerdanlık takmış, sırtındaki elbise de bir parmak kalınlığındaki yeşil Cuenca kadifesinden. Ya şu kehribar yüzüklerle dolu ellere bakın! Şeytanlar götürsün beni. Süt gibi beyaz incilerle süslü, sahici altın yüzükler bunlar. Her biri gözüm kadar değerli. Vay sürtüğün kızı, vay! Saçlara bak hele! Eğer takma değilseler, şimdiye dek bu kadar uzun ve sarı saç görmedim. Ya o yürüyüş, o boy pos, hurma yüklü bir palmiye sanki ha? Baksanıza, boynundaki saçlarındaki incik boncuk, hurma demetlerine benziyor. Ruhum üzerine yemin ederim ki yaman bir kaltak bu, Flandes yosmalarına, bile taş çıkartabilir.

Bu köylü ağzı övgüler Don Quijote'nin pek hoşuna gitti. O da yavuklusu Tobosolu Dulcinea bir yana, bu kadar güzel kadın görmediğini düşünüyordu. Quiteria, herhalde bütün gelinler gibi son geceyi uyumadan, hazırlıkla geçirdiği için biraz solgundu. Topluluk, çayırın bir köşesine yerleştirilmiş, halı ve dallarla süslü bir

sahneye doğru yürüdü. Nikah töreni orada yapılacak, sonra, oyunlar ve eğlenceler de yine orada seyredilecekti. Tam sahneye varacakları sırada, bir ses geldi arkadan:

— Durun biraz, düşüncesiz insanlar! Çok mu aceleniz var?

Herkes geriye döndü. Kenarları kırmızı işlemeli, kara elbise giymiş bir adamla karşılaştılar. Adamın başında, yas simgesi bir çelenk, elinde de kocaman bir değnek vardı. Daha yakına gelince, bunun Basilio olduğunu gördüler ve şaşırıp kaldılar, herkes delikanlının ne diyeceğini merak ediyor, böyle apansız gelişinin işleri kötüye sardırmasından korkuyordu. Basilio, nihayet, kan ter içinde, soluk soluğa geldi, nişanlıların tam önünde durdu, sivri, çelik uçlu değneğini yere sapladı, sonra gözlerini Quiteria'ya dikti ve renkten renge girerek şöyle dedi:

— Unutkan Quiteria, hepimizin uyması gereken kutsal yasaya göre, ben yaşadıkça başka birine varamayacağını biliyorsun. Ayrıca, zamanla ve çalışmayla servetimin artmasını beklerken, sana, boynumun borcu olan saygıyı göstermekten geri kalmadığımı da biliyorsun. Ama sen, dürüst sevgimin hakkı olan görevlerini unuttun, benim olan bir şeyi başka birine, zenginliğiyle yalnız dünya malını değil, mutluluğu da satın alan birine vermeyi kabul ettin. Öyleyse, (kendi değerinden çok Tanrı'ya borçlu bulunduğun) bu mutluluğu engelleyecek şeyi ortadan kaldırmak, yolunu kendi elimle açmak istiyorum. Yaşasın zengin Camacho, yaşasın hain Quiteria! Yüz yıl yaşasınlar birlikte! Yoksulluğu yüzünden kolu kanadı kırılan, mutluluğundan olan zavallı Basilio ise gebersin, evet gebersin!

Bunları söyledikten sonra, toprağa sapladığı bastonu kaptı, oradakiler, bunun bir kılıç kını olduğunu ancak o zaman gördüler, kılıcın kabzasını yere dayadı, büyük bir kararlılık ve çabuklukla, kendini kılıcın üstüne bıraktı, kılıcın ucu, göğsünü delip kanlar içinde sırtından çıktı. Zavallıcık, kendi kılıcıyla şişlenmiş olarak kan revan içinde yere yıkıldı. Bu felaket karşısında başları dönen dostları, hemen yardıma koştular. Don Quijote de Rocinante'den indi, delikanlıyı kaldırdı, kucağına yatırdı, daha soluk aldığını gördü. Kılıcı vücudundan çıkarmak istiyorlardı, ama papaz, son duasını etmeden bunun yapılmasına karşıydı, «kılıcı çıkardığınız an ölür» diyordu. Azıcık kendine gelen Basilio, zayıf ve ağlamaklı bir sesle:

— Ah kalpsiz Quiteria, dedi, her şeyin sona ereceği şu anda elini bana uzatırsan, kocan olma mutluluğunu tattıracağı için, yaptığım çılgınlığa yanmam.

Bunu duyan papaz, tensel zevklerden çok ruhunun kurtuluşunu düşünmesini, işlediği günahlar ile verdiği şu umutsuz karar için Tanrı'dan bütün kalbiyle af dilemesini istedi. Basilio, Quiteria karısı olmayı kabul etmedikçe, günah çıkarmayacağını bildirdi. Ama bu dileği yerine getirilirse, o zaman günah çıkaracak güç ve cesarete kavuşacaktı.

Don Quijote araya girdi, yüksek sesle, bunun çok yerinde, haklı bir istek olduğunu ve kolayca yerine getirilebileceğini, Quiteria'yı, değerli Basilio'nun elinden dul olarak almanın da senyor Camacho'ya, en az bakire olarak almak kadar onur kazandıracağını söyledi.

— Yapılacak tek şey, *evet* demektir, delikanlı gerdek yerine mezara gireceğine göre, laftan öteye geçmeyecektir bu evet, diyerek sözü bağladı.

Camacho bunları dinliyor, ne diyeceğini, ne edeceğini bilemiyor, kararsızlık içinde yüzüyordu. Sonunda, Basilio'nun ruhunu acıdan kurtarmak, şu dünyadan daha bir mutlu ayrılmasına yardım etmek üzere, Quiteria'nın delikanlıyla nikahlanmasına razı oldu. Quiteria istiyorsa, kendisi için bir sakınca yoktu, çünkü şu nikah töreni, arzularının gerçekleşmesini kısa bir süre için geciktiren küçük bir engelden başka bir şey değildi. Bunun üzerine herkes genç kızın çevresini aldı, kimi yalvararak, kimi gözyaşı dökerek, kimi de akıllıca kanıtlarla Basilio'nun son dileğini yerine getirmesini istedi, ama genç kızın yüreği taştan daha sert, heykelden daha duygusuzdu, ağzını açıp tek kelime söylemiyordu, daha doğrusu, dili tutulmuş gibiydi. Eğer papaz araya girip de Basilio'nun can vermek üzere olduğunu, daha fazla dayanamayacağını söylemeseydi, konuşacağı da yoktu. Papazın uyarısından sonra, pek üzgün ve şaşkın bir tavırla, tek söz etmeden Basilio'nun yanına geldi, delikanlının gözleri kaymış, soluğu sıklaşmıştı, ama can vermekte olan iyi bir Hıristiyan gibi son duasını edecek yerde, dinsiz imansızlar gibi, dişlerinin arasından hâlâ Quiteria'nın adını mırıldanıyordu. Kız, delikanlının başucuna çöktü, hiç konuşmadan, işaretle elini istedi. Basilio, yarı aralık gözlerini açtı, dikkatle kızın yüzüne baktı ve:

— Ah Quiteria, ah! dedi, çok geç kalan şu acıyışın, hançer gibi yüreğime saplanıp canımı alacak! Bende ne kocan olmanın verdiği onuru taşıyacak, ne de daha şimdiden gözlerimi karartan şu acıya dayanacak güç kaldı. Ey benim talih yıldızım, yalvarırım sana, yeni bir aldatmaca olmasın bu kararın. Herkesin önünde, kendi isteğinle elini bana uzattığını, beni kocalığa kabul

ettiğini söyle, sana karşı öteden beri içtenlikle davranan benim gibi bir insana tekrar oyun oynaman doğru olmaz.

Zavallıcık, her cümlede eriyip bitiyordu, başındakiler, ha can verdi ha verecek diye bekliyorlardı. Quiteria, şaşkın ve utangaç bir tavırla Basilio'nun sağ elini tuttu, avuçlarının içine aldı ve:

— Kararım kesindir, dedi, elimi sana kendi isteğimle uzatıyor, karın olmayı kabul ediyorum, eğer sen de elini bana bilerek, yaptığın şu çılgınca işin etkisine kapılmadan veriyorsan, aynı duygularla karşılıyorum onu.

— Ne yaptığımı bilmeden, alelacele değil, Tanrı'nın bana bağışladığı aklın tümünü kullanarak uzatıyorum elimi sana. Kocan olmayı kabul ediyor, hayatımı sana bağlıyorum.

— Ben de karın olmayı kabul ediyorum, diye karşılık verdi Quiteria. Çok yaşa ve kollarından ayrılışın, ancak mezar yolculuğu için olsun!

Bu sırada Sancho lafa karıştı ve:

— Bana kalırsa, ağır yaralı bir insanın başaramayacağı kadar çok konuşuyor bu delikanlı, dedi. Söyleyin de artık şu çelebice lafları bir yana bıraksın, ruhunun kurtuluşu ile uğraşsın, bırakırsanız sabaha dek konuşacak alimallah!

Bu arada, gözyaşı dökecek kadar duygulanmış bulunan papaz, Basilio ile Quiteria'yı kutsadı, yeni damadın ruhunu huzura kavuşturması için Tanrı'ya yakardı... Ama daha kutsama işi biter bitmez, garip bir şey oldu. Basilio ok gibi yattığı yerden fırladı, göğsündeki kılıcı tereyağından kıl çeker gibi çekti çıkardı. Çevresindekilerin ağzı açık kalmıştı. Ötekilere oranla daha safça olanlar:

— Aman Allah'ım, mucize bu, mucize! diye bağırıyordu.

İyice aptallaşan papaz geldi, iki eliyle delikanlının göğsünü yokladı, o zaman gördü ki kılıç, Basilio'nun göğsüne değil, içi pıhtılaşmayan kanla doldurulmuş bir demir boruya girmiş. Bunun üzerine, papaz da Camacho da bütün hazır bulunanlar da bir oyuna getirildiklerini anladılar. Gelinse hiç üzgün görünmüyordu, hatta, hileli olduğu için nikahın sayılmayacağını öğrenince, her an nikalı tazeleyebileceğini bildirdi, o zaman, herkes, bu işi gizlice tasarladıkları kanısına vardı. Yalnız, bütün bunlar Camacho ile arkadaşlarının hiç hoşuna gitmedi. Öfkeden deliye döndüler, öç almak üzere kılıçlarına el attılar, Basilio'nun üstüne yürüdüler, delikanlının da çevresinde epey insan vardı. Ama Don Quijote hemen atıldı, bir elinde kalkan, bir elinde kargı, atını sürdü, araya girdi. Böyle gürültü patırtıdan oldum olasıya pek hoşlanmayan Sancho, göz açıp kapayıncaya dek, az önce tadına baktığı kazanların arasına saklandı. Burası kutsal bir yer, bir sığınaktı onun için. Bu sırada Don Quijote de:

— Durun baylar, durun! diye bağırıyordu. Aşk yüzünden işlenen suçların cezası yoktur. Düşünün ki aşk, savaşa benzer. Savaşta, düşmanı yenmek için başvurulan bütün hile ve oyunlar doğaldır, sevgilinin adını lekelemedikten sonra, aşk yarışında da böyle oyunlara başvurulması pek normaldir. Tanrı'nın yerinde ve lütufkar izniyle, Quiteria Basilio'nun, Basilio da Quiteria'nın oldu. Camacho varlıklıdır, dilediği zaman, dilediği insanla evlenebilir, gönlünün çektiği her şeyi satın alabilir. Basilio'nunsa yalnız şu nazlı kuzusu var, yeryüzünün en güçlü insanı bile bu kuzuyu onun elinden

alamaz. Tanrı'nın birleştirdiği kişileri, kullar ayıramaz, böyle bir şeye kalkışanların, ilkin şu kargıyı alt etmesi gerekir.

Bunu dedikten sonra, kargısını doğrulttu, dimdik ileri uzattı, kendisini tanımayanlar gerçek bir korkuya kapıldılar. Camacho, bir anda gözünden düşen Quiteria'yı kafasından da gönlünden de silip attı, iyi niyetli ve bilge bir insan olan papazın öğütleri de boşa gitmedi ve onu yatıştırmaya yardım etti. Camacho ile arkadaşları, Basilio'nun kurnazlığından çok, Quiteria'nın hafifmeşrepliğine küfrettiler, sonra kılıçlarını kınlarına koydular. Bu arada Camacho: «Quiteria, Basilio'yu bunca sevdiğine göre, evlenince de görüşmeye devam ederdi» diye düşünüyor, kendisini böyle bir dertten kurtardığı için Tanrı'ya şükrediyordu. Camacho ile arkadaşları sakinleşince, Basilio ile yoldaşları da yatıştı, derken, oynanan oyuna kızmadığını, hatta çoktan unuttuğunu göstermek isteyen zengin çiftçi, evlenen kendisiymiş gibi, düğünün devam etmesini önerdi. Ama Basilio, karısı ve arkadaşları buna yanaşmadılar, kendi evlerine döndüler, buradan şu sonuç çıkıyor tabii. Zenginlerin çevresinde onlara yağcılık edecek, pohpohlayacak bir sürü insan bulunduğu gibi, aslında erdemli ve bilgili kişiler olan yoksulların ardından gidecek, onlara yardım edip onur verecek candan dostlar da bulunur. Bizimkiler, yiğit bir insan, hatta, bir kahraman olarak gördükleri Don Quijote'yi de yanlarına aldılar. Bu işe memnun olmayan tek kişi Sancho'ydu: Camacho'nun sabaha dek sürecek o göz kamaştırıcı düğününden uzak kalışına pek üzülüyordu. Ama ister istemez, Basilio ve arkadaşlarına katılan efendisinin ardına düştü, büyük kederler içinde, bitkin bir halde

Mısır işi kazanlardan ayrıldı, yine de gönlü arkada kaldı, çünkü şu anda öğütülmüş, hatta kana karışmış bulunan bir tencerecik nefis yemek, yitirdiği şeyin büyüklüğünü hatırlatıyordu kendisine. O an için karı doymuş olmasına rağmen, düşünceli ve üzüntülüydü, karakaçana kuruldu, Rocinante'yi izlemeye başladı.

XXII. BÖLÜM

Yiğit Don Quijote'nin Başarıyla Sonuçlandırdığı Büyük Macera: Mancha İlinin Göbeğindeki Montesinos Mağarasında Geçen Olaylar

GENÇ EVLİLER, canla başla kendilerini savunduğu için, büyük bir şölen verdiler Don Quijote'ye, bu yiğit insanda cesaretle bilgeliğin atbaşı gittiğine inanıyor, silahşörlük bakımından yeni bir Cid, güzel konuşma yönünden de yeni bir Ciceron gözüyle bakıyorlardı ona. Temiz yürekli Sancho'muz, yeni evliler hesabına, üç gün üç gece yedi, içti. Bu arada, Quiteria'nın, bütün bu oyundan habersiz olduğu, her şeyi Basilio'nun düzenlediği ortaya çıktı, bildiğiniz gibi, delikanlının oyunu boşa gitmemişti, gerekirse yardımına koşsunlar diye, yalnız bir iki arkadaşına açmıştı tasarısını.

— Haklı bir erek uğrunda yapılan şeyler suç değildir, dedi Don Quijote, birbirini seven iki insanın evliliğiyse, ereklerin en güzelidir. Yalnız, sakın şunu unutmayın. Aşkın en büyük düşmanı açlıktır, sürekli yoksulluktur, çünkü aşk, hele ilk arzular giderildikten sonra, neşe ve uyum dolu, karşılıklı bir arkadaşlıktan

başka bir şey değildir. Oysa açlık ve yoksulluk insanın ağzının tadını kaçırır, bunları elde etmesine engel olur.

Don Quijote bunları, kendisine büyük bir ün, ama pek az para getiren çeşitli hünerlerinden vazgeçip, çalışkan ve ihtiyatlı insanların bulmakta güçlük çekmeyeceği yollardan mal mülk edinsin diye söylüyordu Basilio'ya. Dediğine bakılırsa yoksul, ama saygıdeğer insanlar için (yoksul adama saygı gösterilirmiş gibi) en değerli hazine, güzel bir hanımdı, bu güzel eşi elinden almak, onu şerefsiz kılmak demekti, kocasının yoksulluğuna rağmen dürüstlükten şaşmayan kadını, her türlü övgüye ve ödüle layıktı. Güzellik, tek başına, bütün gözleri kamaştırır, herkesin arzusunu kamçılar, avcı doğanı geri getirmek üzere uçurulan kuşun başına üşüşen kartallar gibi, bütün erkekleri kışkırtırdı, hele bu güzelliğe bir de yoksulluk ve sıkıntı eklendi mi, o zaman kargalar ve çaylaklar bile pay koparmaya gelirdi. Bunca saldırıya dayanan kadınsa, baştacı edilmeye layıktı.

— Bakın sevgili Basilio, diyordu Don Quijote, adını unuttuğum bir bilge, yeryüzünde tek bir dürüst kadının bulunduğunu, her kocanın, bunun kendi karısı olduğuna inanması gerektiğini söylerdi. Böylece insan dertten kurtulurmuş. Ben evli değilim, şimdiye dek aklımdan geçirmedim böyle bir şeyi, yalnız, evlenirken nasıl bir eş seçmek gerektiği konusunda bir iki söz söyleyeceğim. İlkin, servetten çok, geçmişinin temiz olmasına dikkat etmeli, çünkü bir kadın, dürüst olduğu için değil, dürüst tanındığı için sevilip sayılır. Bir kadının, herkesin yanında yaptığı aşırılıklar, ihtiyatsız davranışlar, gizli kusurlarından çok daha fazla zararlıdır. Dürüst bir kadını eş seçerseniz, erdemini korumak, hatta daha

da iyileştirmek kolay olur, ama kötü bir kadın alırsanız, yola getirseniz bile, epey uğraşırsınız, çünkü aşırı bir uçtan ötekine gitmek zordur, tümden olanaksızdır demiyorum, ama pek güçtür herhalde.

Bu sözleri dinleyen Sancho, kendi kendine:

— Bizim efendi, şöyle bir iki tumturaklı laf ettim mi, hemen kürsüye çıkıp vaaz verebileceğimi, dünyanın dört bir yanını dolaşabileceğimi ileri sürer, diye söyleniyordu, oysa kendisi, bir kez konuşmaya, inciler döktürmeye, öğüt vermeye başladı mı, susturabilene aşkolsun. Allah ne verdiyse anlatır artık. Hay Allah senin cezanı versin! Ne de çok şey bilir mübarek! Ben de sanırdım ki şövalye dediğin, yalnız şövalyelikten anlar, ne büyük hata efendim, ne büyük hata, bizimkinin anlamadığı şey yok!

Onun böyle homurdandığını duyan Don Quijote:

— Ne söylenip duruyorsun, Sancho? diye sordu.

— Söylenmiyorum, dedi Sancho, yalnız kendi kendime, şu anlattıklarınızı evlenmeden önce dinlemek isterdim diye düşünüyorum, bana kalırsa, «Dingil kırıldıktan sonra yol gösteren» insanlara benziyorsunuz.

— Niye Sancho, çok mu kötü Teresa?

— Yo, kötü değil, ama pek iyi de değil... Yani, dilediğim kadar iyi değil.

— Karın hakkında kötü söz etmek sana yakışmıyor, Sancho. Her şeye rağmen, çocuklarının anası nihayet.

— Aldırmayın, ödeşmiş oluyoruz. O, canı istediği zaman, hele kızdı mı, ağzına geleni söyler ardımdan ve bir kez ağzını açtı mı, hani şeytan gelse susturamaz artık onu.

Uzatmayalım, bizimkiler, üç gün üç gece kaldılar yeni evlilerin yanında ve krallar gibi ağırlandılar. Dördün-

cü gün, Don Quijote, iyi kılıç kullanan üniversiteliden, Montesinos mağarasının yolunu bilen bir kılavuz istedi, herkesin dilinde dolaşan o şaşırtıcı şeylerin doğru olup olmadığını öğrenmek, kendi gözleriyle görmek niyetindeydi. Üniversiteli, bu iş için, bütün köyün tanıyıp sevdiği, üstelik şövalye romanlarına da meraklı, liseli yeğenini görevlendirebileceğini söyledi, delikanlının şövalyeye adı geçen mağarayı, aynı zamanda, gerek Mancha ilinde, gerek bütün İspanya'da bilinen Ruidera göllerini de göstereceğini ekledi sözlerine. Delikanlının arkadaşlığından hoşlanacağını, çünkü yayımlanmaya, hatta krallara sunulmaya layık kitaplar yazdığını belirtti. Derken, yeğen çıkageldi, besili bir katıra binmişti, eyeri renkli bir halıyla, daha doğrusu renkli bir çuvalla örtülüydü. Sancho da Rocinante ile karakaçanı eyerledi, heybeleri doldurdu ve kendisininkiler gibi tıka basa dolu olan yeğenin heybelerinin yanına astı. Herkese veda ettiler, Tanrı'ya emanet olun dediler ve ünlü Montesinos mağarasının yolunu tuttular.

Don Quijote yolda, yeğene ne iş yaptığını, neler okuduğunu ve mesleğini sordu. Delikanlı, hümanizmacı olduğunu, kitap yazmakla uğraştığını söyledi, yazdığım kitapların hepsi iyi para getirir, ayrıca herkesi eğlendirir diye devam etti, bunlardan birinin adı *Kılık Kıyafet Üstüne* idi. Burada, renkleri, armaları ve yazıları ile tam yedi yüz kılık anlatılıyormuş, soylu kişiler, bayramlarda, törenlerde, yarışlarda, sağa sola koşuşmadan, boş yere kafa patlatmadan, diledikleri şeyi bulabilirlermiş bunun içinde.

— Çünkü, diye devam etti yeğen, bunlar arasında, kıskançlar, unutulmuşlar, hatta kaçıklar için bile hazır, ölçülüp biçilmiş, giyenin kişiliğine uygun kılıklar var.

Bugünlerde, yepyeni ve ilginç bir konu üzerindeyim, *Değişimler ya da İspanyol Ovidius* adlı bir kitap yazıyorum. Ovidius'un üslubunu kullanarak, Sevillalı Giralda'yı, melek yüzlü Magdalena'yı, Kurtuba'daki Vecinguerra Lağamı'nı, Guisando Boğaları'nı, Sierra Morena'yı, Madrid'deki Leganitos ve Levapies çeşmelerini, Altın musluklu Çeşme'yi, Piojo ve Manastır çeşmelerini anlatıyorum, bütün bunları, okuyucuları şaşırtmak, eğlendirmek ve eğitmek üzere, simgeleri, değişimleri ve yer değişiklikleriyle birlikte veriyorum. Bir de *Polydore Virgilus'a Ek* adlı bir kitabım var, burada, çeşitli buluşlar anlatıyorum, üzerinde epey durulmuş, derin bir bilgiye dayanan bir kitap bu, kitapta, tatlı bir deyişle, Polydore'nin es geçtiği önemli şeylere değiniyorum. Sözgelimi, Ovidius, romatizmaya tutulan ilk insanın kim olduğunu, ya da Fransız hummasına karşı merhem kullanan ilk adamın adını söylemeyi unutmuş. Ben, yirmi beş yazarın tanıklığıyla, işte bunları açıklıyorum. Bunları, çalışmamın değerini, kitabımın yararını anlayasınız diye belirttim.

Yeğenin söylevini can kulağıyla dinlemiş bulunan Sancho, dayanamayıp sordu:

— Kitaplarınızı kolayca bastırırsınız inşallah. Senyor yalnız, söyler misiniz acaba (ama sormak bile saçma, söylersiniz elbet, çünkü her şeyi bilirsiniz siz), evet, söyler misiniz bana, kafasını kaşıyan ilk adam kimdir? Bana kalırsa, Adem babamızdır.

— Elbette, diye karşılık verdi yeğen, Adem'in de bizim gibi bir başı ve saçları vardı mutlaka, dünya üzerindeki ilk insan o olduğuna göre, başını kaşıyan ilk adam da odur herhalde.

— Ben de aynı düşüncedeyim, peki şimdi söyleyin

bakalım, sırat köprüsünden geçen ilk yaratık kimdir?

— Vallahi sevgili dostum, şu anda karşılık veremem buna, aramalıyım. Kitaplarıma kavuşur kavuşmaz bu noktayı araştırır, bir dahaki buluşmamızda (bu son karşılaşmamız değil elbet) sizi aydınlatmaya çalışırım.

— Yok yok senyor, sakın zahmet etmeyin, sorumun cevabını buldum çünkü. Sırat köprüsünden geçen ilk yaratık iblistir. Cennetten kovulup cehenneme gönderildiği zaman geçmiştir oradan.

— Haklısınız dostum.

— Bana bak, Sancho, bu soru da cevap da senden değil galiba, diyerek söze karıştı Don Quijote. Birinden duydun mutlaka.

— Siz karışmayın lütfen senyor! diye karşılık verdi Sancho. Şurası bir gerçek ki soru sorup cevap vermeye kalksam, yirmi dört saat konuşurum alimallah! Evet, evet, ahmakça sorular bulup, onlara saçma sapan cevaplar vermekte hiçkimsenin yardımına ihtiyacım yoktur doğrusu.

— Boyundan büyük laf ettin yine, diye karşılık verdi Don Quijote, bazı insanlar, ne belleklerine, ne akıllarına yararı dokunmayacak bir sürü ıvır zıvır şeyi öğrenmek için yıllarca kafa patlatırlar.

Böyle tatlı konuşmalarla günü geçirdiler. Gece, yeğenin dediğine göre Montesinos mağarasına iki fersah uzaklıkta bulunan bir handa konakladılar. Bu arada yeğen Don Quijote'yi uyardı, mağaraya inmek niyetindeyse, yanına ip falan almasını salık verdi. Don Quijote, sonu cehenneme varsa bile, mağaraya ineceğini bildirdi. Bunun üzerine, şöyle yüz kulaçlık bir ip aldılar ve ertesi gün, öğleden sonra ikiye doğru mağaraya vardılar. Mağaranın ağzı pek genişti, ama kara çalılar,

yaban incirleri ve böğürtlenlerle kaplıydı. Bizim üç araştırıcı hayvanlarından indiler, ipi sıkıca Don Quijote'nin beline bağladılar, bu sırada, Sancho habire konuşuyor:

— Aman senyor dikkatli olun, diyordu, kendinizi diri diri şu mağaraya gömmeyin, ya da soğusun diye kuyuya sarkıtılan şarap güğümlerine benzemeyin sakın. Hem, şu Allah'ın belası mağarayı bulan adam olacaksınız da elinize ne geçecek yani?

— Sen çeneni kapa da işine bak dostum, diye karşılık verdi Don Quijote, ozanın deyimiyle. «Tam bana göre bir macera» bu.

— Senyor Don Quijote, dedi kılavuz, içeride gözünüzü dört açın lütfen. *Değişimler* adlı kitabıma yararlı olacak bir şeyler görürsünüz belki.

— Buldunuz saf adamı, oynatın bakalım, dedi Sancho Panza.

Derken, zırhını çıkarıp kendini yeleğinin üzerinden bağlatmış olan Don Quijote haykırdı:

— Hay Allah, küçük bir çıngırak almayı unuttuk, oysa çıngırağı ipe tuttururduk, çınladıkça, nerede bulunduğumu, yaşayıp yaşamadığımı anlardınız, neyse olan oldu, haydi şimdi hoşçakalın!

Ve sonra diz çöktü, alçak sesle bir dua okudu, sonu belirsiz ve tehlikeli gözüken şu macerada kendisine yardımcı olması için Tanrı'ya yakardı, sonra yüksek sesle devam etti:

— Ey düşüncelerime ve davranışlarıma hükmeden ünlü ve eşsiz Tobosolu Dulcinea! Lütfunu esirgemediğin zavallı aşığının rica ve yalvarmaları kulağına erişirse, benzersiz güzelliğin adına yalvarırım sana, dinle beni. Senden şu anda büyük bir ihtiyaç duyduğum şeyi,

beni korumanı, benden yana olmanı istiyorum yalnız. Bunu bana bağışladığın an, hiçbir şeyden yılmayacağımı göstermek üzere kendimi kaldırıp, şurada, iki adım ötemde duran uçuruma fırlatacağım, karanlıklara gömeceğim.

Bunları söylerken mağaranın ağzına dek ilerlemişti, ama içeri ancak büyük bir çaba ile ya da kılıcının zoru ile girebileceğini gördü. Kılıcını çekti, mağaranın ağzını örten çalıları biçmeye başladı. Çıkan gürültü, çalılarda yuva yapmış bir sürü kargayı havalandırdı, kuşlar öyle apansız ve yoğun bir halde havalandılar ki Don Quijote, kaçayım derken sırtüstü yıkıldı. Onun yerinde, kendisi gibi Hıristiyan inançlarına bağlı biri değil de vesveselinin biri olsaydı, bu olayı kötüye yorar, mağaraya girmekten falan cayardı. Ama bizimki hemen ayağa fırladı, karga ve yarasa sürüsünün tükendiğini görünce, bir ucu yeğenle Sancho'nun elinde bulunan ip yardımıyla kendini korkunç mağaradan içeri saldı. Sancho, sayısız haç çıkararak onu kutsadı ve:

— Ey gezginci şövalyeliğin çiçeği, kreması, kaymağı! Fransa'nın Notre-Dame de la Roche'u, Gaeta Teslis'i ve yüce Tanrı yardımcınız olsun! Yürü ey yalancı pehlivanlar şahı, çelik bilekli, demir yürekli yiğit şövalye! Tanrı yolunu açık etsin ve seni sağ salim, yarasız beresiz yeniden hayat ışığına, sonu bilinmeyen karanlıklara dalmak üzere bırakıp gittiğin şu dünyaya kavuştursun yine!

Yeğen de buna benzer bir şeyler söyledi. Bu sırada, Don Quijote, ipi bırakmaları için sesleniyor, onlar da azar azar salıyorlardı. Sesi duyulmaz olduğunda, yüz kulaçlık ipi çoktan bitirmişlerdi, ip bittiğinden, şövalyeyi yukarı çekmeyi düşünüyorlardı artık. Bununla birlikte, yarım saat kadar beklediler, ondan sonra çekme-

ye başladılar. İp öyle hafifti, öyle kolay çekiyorlardı ki Don Quijote'nin dipte kaldığını sandılar. Hatta buna kesinlikle inanan Sancho, hüngür hüngür ağlamaya başladı, bir yandan da düşüncesinin doğruluğunu öğrenmek üzere, hızla ipe asılıyordu, şöyle seksen kulaç çektikten sonra, ipin ağırlaştığını hissettiler ve pek sevindiler tabii. Derken, Don Quijote gözüktü, Sancho, sevinçle karşıladı efendisini:

— Hoş geldiniz, sevgili efendim! Biz de yuva kurup aşağıya yerleştiniz diye korkmaya başlamıştık. Don Quijote'nin sesi çıkmıyordu, iyice dışarı çektikleri zaman, uyuyan insanlar gibi gözlerinin kapalı olduğunu gördüler. Yere yatırdılar, belindeki ipi çözdüler, ama bizimki hâlâ uyuyordu. Sağa sola çevirdiler, sarstılar, tartakladılar, epey uğraştıktan sonra kendine getirebildiler, şöyle bir esnedi, gerindi, uzun ve derin bir uykudan uyanıyormuş gibiydi, çevresine bakındıktan sonra, şaşkın şaşkın:

— Dostlarım, dedi, Tanrı sizi bağışlasın! Bir insanın görebileceği en güzel şeyden, cennet yaşamından ayırdınız beni. Evet, şimdi anladım ki şu dünyanın zevkleri gölge gibi, düş gibi bir şey, gelip geçici, tarlalardaki çiçekler gibi kısa ömürlü. Ey talihsiz Montesinos! Ey öldürücü yaralar almış Durandarte! Ey mutsuz Belerma! Ey acılı Guadiana! Ve sizler, yataklarındaki su, gözyaşlarından başka bir şey olmayan Ruidera ırmağının yoksul kızları!

Yeğenle Sancho, gözlerini Don Quijote'nin ağzına dikmiş, şövalyenin, büyük bir acıyla, bağrından koparırcasına söylediği bu lafları dinliyorlardı. Daha açık konuşması, şu Allah'ın cezası mağarada gördüklerini anlatması için yalvardılar.

— Allah'ın cezası mı dediniz?.. Yo, hayır, demeyin öyle. Göreceksiniz, hiç de layık değil bu sıfata!.. Şövalye, bundan sonra yiyecek bir şeyler istedi, çünkü müthiş acıkmıştı. Yeğenin bindiği katırın sırtındaki çuval bezini yere serdiler, heybelere el attılar, bezin çevresine oturdular, dostça, hem öğlen, hem akşam yemeği yerine geçecek biçimde karınlarını doyurdular. Artan yiyecekler kaldırıldıktan sonra:

— Bakın çocuklar, dedi Don Quijote, sakın yerinizden kıpırdamayın, dikkatle dinleyin anlatacağım şeyleri.

XXIII. BÖLÜM

Harika Don Quijote'nin Montesinos Mağarasında Gördüm Dediği ve Akılalmazlıkları, Olanaksızlıkları Yüzünden Macerayı Şüpheli Kılan Şaşırtıcı Şeyler

VAKİT, AKŞAMÜSTÜ DÖRT SIRALARIYDI HERHALDE, bulutların ardında kalan güneş, yeryüzüne ancak sönük ışınlar gönderiyor, ortalığı şöyle böyle aydınlatıyordu. Böylece Don Quijote, yorulmadan, iki seçkin dinleyicisine Montesinos mağarasında gördüklerini anlatabilecekti.

— Uçurumun, aşağı-yukarı on, on iki kulaç aşağısında, diye söze başladı, katırlarıyla birlikte koca bir yük arabasını alacak büyüklükte bir oyuk var, yeryüzüne açılan yarık ve deliklerden, hafif bir ışık alıyor. Onu gördüğüm zaman, ipin ucunda, şu karanlık uçuruma doğru, nereye gittiğimi bilmeden inmenin verdiği bıkkınlık ve yorgunluk içindeydim. Bunun için, oraya girip azıcık dinlenmeye karar verdim. İkinci bir buyruğa dek, ipi

bırakmayın artık diye bağırdım, ama duymadınız herhalde. Bunun üzerine, koyverdiğiniz ipi topladım, simit yaptım, üstüne oturdum, beni tutacak bir şey kalmadığına göre, dibe nasıl ineceğimi düşünmeye başladım. Orada oturmuş düşünürken ansızın, derin bir uyku bastırdı, hiç ummadığım bir anda uykudan uyandım, nasıl olduğunu bilmeden kendimi, doğanın yaratamadığı, şiirsel hayalgücünün düşünemediği derecede güzel, hoş ve tatlı bir çayırlıkta buldum. Gözlerimi açtım, ovuşturdum, uyumadığımı, gerçekten uyanmış olduğumu gördüm. Çayırdaki insanın bir hayalet değil de etiyle canıyla kendim olduğumu saptamak üzere, yüzümü, vücudumu yokladım. Ama gerek bu dokunmalar, gerek duygularım, gerekse akılyürütmelerim bana, şu anda karşınızda oturan insan olduğumu gösteriyordu. Derken, koskocaman bir şato, gerçek bir saray çarptı gözüme, şatonun duvarları, en saydam billurdandı sanki kocaman kanatları ardına dek açılan kapıdan, etekleri yerde sürünen, menekşe renkli giysiler içinde, saygıdeğer bir ihtiyarın çıktığını, bana doğru ilerlediğini gördüm, omuzlarına, öğrencilerinkini andıran, yeşil satenden yapılma bir pelerin atmıştı, başında, Midano tarzı, kara bir külahı vardı, ak sakalıysa, ta belinden aşağı iniyordu. Silahı milahı yoktu, yalnız bir tespih vardı elinde, tespihin taneleri ceviz gibiydi, aradaki dua taneleriyse, devekuşu yumurtası büyüklüğündeydi. İhtiyarın ciddiliği, hali tavrı, yürüyüşü, heybeti, hem ayrı ayrı, hem bütünüyle insanı şaşırtıyor, hayran bırakıyordu. Yanıma geldi, dostça kucakladı ve şöyle dedi:

— Ey değerli şövalye Manchalı Don Quijote, içine girdiğin şu derin Montesinos mağarasında yatan şey-

leri görüp evrene tanıtasın diye, nicedir, bu büyülü ve ıssız yerlerde seni bekliyorduk. Bu işi ancak senin o yılmaz yüreğin, şaşırtıcı cesaretin başarabilirdi. Gel benimle, ünlülerin ünlüsü senyor. Efendisi ve bekçisi olduğum şu billur saraydaki harika şeyleri göstereyim sana, mağaraya adını veren Montesinos benim.

O, Montesinos olduğunu söyler söylemez, yukarıda, yeryüzünde anlatılan şeylerin doğru olup olmadığını sordum hemen. Yani, son arzusuna uyarak, sevgili dostu Durandarte'nin yüreğini küçük bir kılıçla çıkarıp senyora Belerma'ya götürmüş müydü acaba? Anlatılanların tepeden tırnağa doğru olduğunu, yalnız kılıç meselesinin gerçeğe uymadığını, çünkü bunun küçük bir kılıç değil ince bir hançer olduğunu söyledi.

— Bu hançer, Sevillalı Ramon de Hoces'in evinden alınmıştı herhalde, diye lafa karıştı Sancho.

— Bilmiyorum, diye karşılık verdi Don Quijote, öyle olmasa gerek, çünkü Ramon de Hoces daha dünkü çocuktur, oysa, bu talihsiz olayın geçtiği Roncesvalles savaşı pek eskidir, zaten çok küçük bir nokta bu, hikayenin bundan sonraki bölümleri için de pek önemi yok.

— Haklısınız, dedi yeğen. Devam edin, Senyor Don Quijote, büyük bir zevk alıyorum sizi dinlerken.

— Ben de size bu hikayeyi anlatmaktan aynı derecede haz duyuyorum, diye karşılık verdi Don Quijote. Ne diyordum, ha, saygıdeğer Montesinos beni o billur saraya soktu. Orada, duvarları kaymak taşıyla kaplı, son derece serin, alçak tavanlı bir salonda, büyük bir ustalıkla yapılmış, mermer bir mezar vardı, mezarın üzerinde, başka mezarlardaki gibi bronz ya da mermerden değil, etten kemikten bir şövalye, boylu boyunca yatıyordu. Sağ eli kalbinin üzerindeydi, bu, sahibinin ola-

ğanüstü gücünü belli eden kıllı ve damarlı bir eldi. Bu anıt karşısındaki şaşkınlığımı ferkeden Montesinos, soru sormama kalmadan şöyle dedi:

— Gördüğünüz, yaşadığı günlerde yiğit ve sevdalı şövalyelerin çiçeği ve aynası olan, dostum Durandarte'dir. Beni, daha başka bir sürü şövalyeyi, hanımı ve Durandarte'yi büyüleyip buraya hapseden Merlin'dir, hani şu, iblisin oğlu olduğu söylenen, Fransız büyücü Merlin, ama ben, onun iblisin oğlu olduğuna inanmıyorum, sadece, iblisten daha bilgili olduğunu sanıyorum. Nasıl ve niçin büyüledi bizi, kimse bilmiyor, ama zaman bize bunu gösterecek, hem de sanırım pek yakında. Şu anda gündüz olduğunu nasıl açıkça biliyorsam, Durandarte'nin kollarımda can verdiğini, ölümünden sonra, kendi ellerimle yüreğini çıkardığımı ve bu yüreğin tam iki okka çektiğini de öylece biliyorum. Doğal bilimlerle uğraşanların dediklerine göre, insanın yüreği ne kadar büyükse, cesareti de o kadar büyük olurmuş. Yalnız, bu şövalye gerçekten can verdiği halde nasıl oluyor da arasıra, canlıymış gibi soluk alıyor, ah ediyor, işte buna aklım ermiyor.

Tam o sırada, zavallı Durandarte, acılı bir sesle haykırdı:

Ey amcaoğlum Montesinos,
Sizden istediğim şey,
Ölüp gittiğim ve zavallı canım Bedenimden
ayrıldığı zaman,
Küçük bir kılıç ya da hançerle Yüreğimi
söktükten sonra,
Elinize alıp doğruca
Belerma'ya götürmenizdi.

— Evet senyor Durandarte, evet sevgili yeğenim, diye karşılık verdi Montesinos ve yaşlı gözlerle, mezarın önünde diz çöktü, birbirimizden ayrıldığımız o uğursuz gün, dileğinizi yerine getirdim. Yüreğinizi, büyük bir titizlikle, hiçbir parçasını içeride bırakmaksızın çekip çıkardım, dantel bir mendille sildim ve hemen Fransa'ya hareket ettim, yalnız, daha önce cesedinizi toprağa vermeyi unutmadım ve bu işi öyle bir ağlayıp sızlayarak yaptım ki bağrınızı deşerken kana bulanan ellerim gözyaşları ile yıkanıp arındı. Sözlerim tepeden tırnağa doğrudur, nitekim, Roncelvalles'ten çıktıktan sonra, indiğim ilk köyde, kokmasına engel olmak ve onu, senyora Belerma'ya, taze değilse bile, temiz şekilde sunmak üzere, yüreğinizi tuzladım. Senyora Belerma, tıpkı sizin, benim, seyisiniz Guadiana, dadı kadın Ruidera ile yedi kızı ve iki yeğen, ayrıca daha bir sürü dost ve tanıdığınız gibi, sihirbaz Merlin tarafından büyülenmiş, bu şatoya kapatılmıştır. O günden bu yana tam beş yüz yıl geçti, ama daha hiçbirimiz ölmedik, yalnız Ruidera ile kızları ve yeğenleri yok artık aramızda. Öyle ağlayıp sızlıyorlardı ki Merlin, acıdığı için olacak, göl yaptı onları, hani şu yeryüzünde, özellikle Mancha ilinde yaşayan insanlar arasında Ruidera Çekmeceleri diye bilinen göller... Yedi kız, şimdi İspanya kralının elindedir, iki yeğense, San Tuan şövalyelerinin. Seyisiniz Guadiana'ya gelince, o da acımıza dayanamayıp habire ağladığı için, kendi adını taşıyan bir ırmak haline getirildi, yeryüzüne çıkıp da güneşi görünce, sizden ayrıldığına pek üzüldü, yeniden toprak ananın bağrına döndü, ama doğaya karşı gelemeyeceği için, zaman zaman yeryüzüne çıkıyor, insanlara ve güneşe görünüyor. Az önce adını andığımız çekmeceler de sularını

ona boşaltıyorlar, bunları ve yolda rastladığı daha başka dereleri aldıktan sonra, büyük bir çalımla Portekiz topraklarına giriyor. Her geçtiği yere keder ve yas getiriyor, öteki ırmaklar gibi, herkesin hoşlandığı lezzetli balıkları barındırmıyor koynunda, altın saçlı Tajo'nun tersine, yalnız tatsız, ne idiği belirsiz balıklar var onun sularında. Sevgili yeğenim, bunları size daha önce de birçok kez anlattım, hiç karşılık vermediğinize göre ya sözlerime inanmıyorsunuz, ya da sesimi işitmiyorsunuz, oysa bu duruma ne kadar üzüldüğümü bir Tanrı biliyor. Şimdi bir haber vereceğim size, acınızı dindirmese bile, ona katkıda da bulunmayacak bir haber bu, şu anda karşınızda, gözünüzün önünde (açın gözlerinizi de bakın hele), Merlin'in sık sık sözünü ettiği o büyük şövalye, yani unutulup gitmiş bulunan gezginci şövalyeliğe can veren, onu eski parlaklığına kavuşturan, Manchalı Don Quijote var. Onun yardımı ile büyüden kurtuluruz belki. Bilirsiniz, büyük işler büyük insanları bekler.

Talihsiz Durandarte, zayıf ve acı dolu bir sesle:

— Kurtulamasak da aldırmayın yeğenim, sabırlı olun. Bir gün, bütün foyalar ortaya çıkacak elbet, diye karşılık verdi.

Ve sonra arkasını döndü, eski sessizliğine gömüldü, bir daha ağzını açmadı. Tam bu sırada, bağrışmalar, çığlıklar, ahlayıp inlemeler, kederli hıçkırıklar duyuldu. Başımı çevirdim, billur duvarların ötesinde, başka bir salonda, birbirinden güzel kızlardan meydana gelmiş, iki sıralı bir alay gördüm, hepsinin sırtında yas giysileri, başlarında da Türk biçimi türbanlar vardı. Alayın sonunda, halinden tavrından önderleri olduğu anlaşılan bir kadın yürüyordu, o da karalara bürünmüştü,

yüzünde, yere dek uzanan beyaz bir tül vardı, türbanı, kızlarınkinden iki kat büyüktü, kaşları birbirine bitişik, burnu yassı, ağzı kocamandı, dişleri kazma gibi ve aralıklı, ama soyulmuş badem kadar beyazdı, dudaklarıysa kırmızı. Ellerinde incecik bir tül, tülün içinde de görebildiğim kadarıyla, mumyalarınkini andıran kara kuru, buruşuk bir yürek vardı. Montesinos, bu kızların, Durandarte ile Belerma'nın hizmetçileri olduğunu söyledi, tül içindeki yüreği taşıyansa, Belerma'nın ta kendisiydi, haftada dört gün, oda hizmetçileriyle birlikte, şarkı söyleyerek, daha doğrusu, yeğeninin ölümü ve yüreği üstüne yakılmış bir ağıdı mırıldanarak mezarın önünden geçiyordu. Böyle çirkin gözükmesi, ya da anlatıldığı kadar güzel olmayışı, soluk benzinden, mosmor gözlerinden de anlaşılacağı üzere, büyülendikten sonra geçirdiği kötü gecelerle, onlardan daha beter gündüzlerden ötürüydü. Benzinin solukluğu, gözlerinin morluğu, kadınların aylık rahatsızlıklarından ileri gelmiyordu, çünkü aylar, hatta yıllardır böyle bir rahatsızlık çekmiyordu, bütün bunlar, bir an bile elinden bırakmadığı ve ona, mutsuz sevgilisinin acıklı sonunu hatırlatan şu yürekten doğuyordu. Bu üzüntü olmasa, Montesinos'un dediğine göre, ünü dört bir yana yayılmış, hatta şu mağaraya bile ulaşmış bulunan Tobosolu Dulcinea'ya yetişir, belki de geçerdi...

—Yo, o kadar ileri gitmeyin, senyor Montesinos! diye bağırdım o zaman, anlatacaksanız, adam gibi anlatın, bu türlü kıyaslamaların zararlı olduğunu bilirsiniz, kimseyi kimseyle kıyaslamayın. Eşsiz sevgilim Tobosolu Dulcinea neyse odur, senyora Belerma da öyle, daha doğrusu, eskiden öyleymiş. Bırakalım şimdi bu meseleyi!

— Oh! Özür dilerim, Senyor Don Quijote, bağışla-

yın beni. Haklısınız. Senyora Dulcinea'nın Dona Belerma'ya denk olduğunu söylemekle hata ettim, oysa şimdi adını unuttuğum birinden, sevgiliniz olduğunu duymuştum. Yalnız bu özellik bile, kendisini herhangi bir kadınla kıyaslamama engeldir, böyle bir densizlik etmektense, dilimi keserim vallahi. Yüce Montesinos'un bu son lafları, az önce kırdığı potun doğurduğu tatsız havayı yatıştırdı.

— Ben de şu bunak herifin üstüne çullanmayışınıza, eşek sudan gelinceye dek dövmeyişinize, saçını başını yolmayışınıza bakıp şaşıyordum zaten, diyerek söze karıştı Sancho.

— Yo, Sancho, işte bu olamaz, biz gezginci şövalyeler, şövalye olsalar da olmasalar da yaşlılara saygı gösteririz, kutsal bir ödevdir bu bizim için, hele şövalyeyseler ve büyüye uğramışlarsa... Ayrıca, bunun dışındaki bütün konularda tam bir anlaşmaya vardık kendisiyle.

— Yalnız, ben de şu kısacık süre içinde o kadar şeyi nasıl görebildiğinizi, o uzun konuşmaları nasıl yapabildiğinizi merak ediyorum, Senyor Don Quijote, dedi yeğen.

— Ne kadar kaldım ben aşağıda?

— Şöyle bir saat kadar, diye karşılık verdi Sancho.

— Olamaz. Çünkü ben aşağıdayken güneş battı, sonra yeniden doğdu ve bu, tam üç kez tekrarlandı. Bu hesaba göre, insan yüzü görmemiş o ırak diyarda üç gün kaldım.

— Efendimin hakkı var galiba, dedi Sancho. Karşılaştığı her şey büyülü olduğundan, bize bir saat gibi gelen o zaman ona üç gün geliyordur.

— Olabilir, dedi Don Quijote.

— Peki Efendimiz bu süre içinde hiçbir şey yemediler mi acaba? diye sordu yeğen.

— Lokma koymadım ağzıma, diye karşılık verdi Don Quijote.

— Ya şu büyülü insanlar, onlar yediler mi?

— Anlatılanlara bakılırsa, büyülü kimselerin de saçı, sakalı, tırnağı uzarmış, ama bunlar ne yiyor, ne içiyor, ne de ayakyoluna gidiyorlardı.

— Peki Senyor, uyuyorlar mıydı acaba? diye sordu Sancho.

— Yok canım. Daha doğrusu, yanlarında geçirdiğim üç gün boyunca, hiçbiri gözünü kırpmadı. Ben de öyle tabii.

— Hah işte, dedi Sancho, tam atasözünü konduracak sıra: «Körle yatan, şaşı kalkarmış.» Süresiz oruç tutan, uyku nedir bilmeyen bu yaratıklarla düşüp kalkınca, sizin de onlar gibi oruca başlamanızda, uykuyu unutmanızda şaşacak bir şeyyok elbet. Yalnız, özür dilerim senyor, izin verirseniz bir şey diyeyim. Bütün bu anlattıklarınızın tek bir noktasına inanıyorsam, Tanrı şey, iblis diyecektim çarpsın beni!

— Neden inanmıyorsunuz? diye atıldı yeğen, Senyor Don Quijote yalan söyler mi hiç? Hem sonra, yalan söylemek istese bile, şu kısa süre içinde bu kadar masal uydurulur mu?

— Peki ne sanıyorsun öyleyse? diye sordu şövalye.

— Yerin dibinde gördüğünüzü, düşüp kalktığınızı söylediğiniz şu serseri takımını büyüleyen Merlin midir nedir, işte o herif soktu bütün bu masalları kafanıza.

— Evet, öyle de olabilirdi, ama olmadı, diye karşılık verdi Don Quijote. Anlattığım şeyleri kendi gözlerimle gördüm, ellerimle dokundum. Hem sonra, dahası var. Montesinos'un gösterdiği şeyler arasında, —bunları sana ileride bütün ayrıntıları ile anlatırım, anlat-

madan edemem çünkü— üç köylü kızı vardı, güzelim çayırda oğlak gibi atlayıp sıçrıyor, oynaşıyorlardı, içlerinden birinin eşsiz Dulcinea olduğunu hemen anladım, ötekiler de Toboso'dan çıkarken rastladığımız köylü kızlarından başkası değildi. Montesinos'a bu kızları tanıyıp tanımadığını sordum, tanımadığını söyledi, çünkü bir iki gün olmuştu çayırda boy gösterişleri, kendisine kalırsa, büyülenmiş soylu hanımlardı bunlar, buna da şaşmamak gerekirdi, çünkü orada, çeşitli görünüşler altında, eski çağların ya da günümüzün en soylu kişilerine rastlamak mümkündü, nitekim kendisi geçenlerde, kraliçe Ginebra ile «Britanya'dan dönen Lanzarote'ye şarap sunan» dadı kadın Quitanona'ya rastlamıştı.

Efendisinin bu sözlerini dinleyen Sancho neredeyse aklını kaçırmak ya da makaraları koyvermek üzereydi, bu işi kendisi düzenlediği ve biricik tanığı olduğu için, Dulcinea'nın büyülenmesi hikayesinin içyüzünü biliyordu çünkü, bunu da duyduktan sonra, efendisinin bir kaçık, bir zırdeli olduğuna kuşkusu kalmadı artık. Don Quijote'ye döndü ve:

— Sevgili efendim, dedi, çok kötü bir zamanda, berbat bir kafa ile uğursuz bir günde indiniz öteki dünyaya, aklınızı başınızdan alan şu senyor Montesinos'a rastlamanız da hiç iyi olmadı. Oysa ne güzel yaşıyordunuz şu dünyada, aklınız iyi kötü başınızdaydı, yani Tanrı'nın yarattığı gibiydiniz, her dakika öğütler verir, söylevler çekerdiniz, ama şimdi, akla hayale gelmeyecek zırvalar yumurtlayıp duruyorsunuz.

— Seni çok iyi tanıdığım için, sözlerine alınmıyorum, Sancho.

— Ben de sizinkilere alınmıyorum senyor. Bundan

böyle, söylediğim ya da söyleyeceğim laflar için isterseniz dövün, öldürün beni. Siz kendi konuşmanıza çekidüzen vermedikçe, ne yapsanız boş. Yalnız, hazır yıldızımız barışıkken söyleyin bakalım, sayın yavuklunuzu nasıl buldunuz? Konuştunuz mu kendisiyle? Konuştunuzsa ne dediniz? O ne karşılık verdi?

— Görür görmez tanıdım onu, çünkü üzerinde, getirip bana gösterdiğin günkü giysiler vardı. Konuştum ama o cevap verecek yerde sırtını döndü ve öyle bir kaçış kaçtı ki ok atsan yetişemezdi. Ardına düşmek istedim, ama Montesinos, boşuna zahmet etmememi söyledi, yakalayamazmışım, ayrıca, mağaradan ayrılacağım saat de yaklaşıyormuş. İleride bana, gerek kendisinin, gerek Belerma'nın, Durandarte'nin ve arkadaşlarının büyüden nasıl kurtarılabileceğini anlatacaktı. Aşağıda gördüğüm şeyler arasında beni en çok üzen şey şu oldu, Montesinos'la konuşurken, talihsiz Dulcinea'nın yanındaki kızlardan biri gizlice yanıma sokuldu, büyük kederler içinde, yaşlı gözlerle şunları fısıldadı kulağıma:

— Senyora Dulcinea selam söyledi, ellerinizden öptü senyor, iyi misiniz diye soruyor. Yalnız, bugünlerde pek sıkıntıda, onun için, şu gördüğünüz yeni, pamuklu etekliğe şöyle yarım düzine ya da gücünüzün yettiği kadar altın atmanızı rica etti. En kısa zamanda ödeyecekmiş.

Kızın getirdiği habere pek şaştım, hemen Montesinos'a dönüp sordum:

— Büyüye uğramış soylu kişilerin para sıkıntısı çekmesi mümkün mü?

— Ah! Senyor Don Quijote, ah! dedi Montesinos, sandığınızdan çok daha yaygın bir derttir bu, hiçkim-

seye, hatta büyülü insanlara bile aman vermez, senyora Dulcinea sizden altı altın istediğine göre, gerçekten başı darda demektir, bana sorarsanız, hemen verin. Borcuna sadıktır herhalde.

— Ben ondan para mara istemiyorum, dedim, yalnız altı altın da veremem, çünkü ancak dört altın var yanımda. (Bunlar, hatırlarsan yoksullara dağıtmak üzere geçen gün senden aldığım altınlardı, Sancho.)

Altınları çıkarıp kıza verdim ve:

— Sevgili dostum, hanımınıza söyleyin, sıkıntıda oluşuna yürekten üzüldüm, derdine çare bulabilmek için bir Fucar[1] olmayı isterdim şu anda. Ayrıca güzel yüzünden, tatlı sesinden uzakta iyi olamayacağımı da bildirin kendisine, onun için, diz çöküp yalvarıyorum, şu zavallı aşığına, kolu kanadı kırık şövalyesine bir kerecik görünsün hiç değilse. Ayrıca, Mantua markisi gibi bir ant içtiğimi de söyleyin. Marki hiç ummadığı bir sırada, yeğeni Baldouinos'u dağ başında can çekişirken bulur ve öcünü alana dek, bir dam altında yatmayacağına, sofrada yemek yemeyeceğine yemin eder. Ben de aynı andı içeceğim ve sevgilim büyüden kurtulana dek, durmadan dolaşacağım, üstelik, Porekizli Prens Don Pedro'dan daha sert koşullar içinde...

— Hanımım için ne yapsanız azdır, diye karşılık verdi kız, bir yandan da uzattığım altınları kapıp koynuna atıyordu. Sonra, herkes gibi eğilip selam verecek yerde, öyle bir perende attı ki beş ayaktan fazla yükseğe çıktı.

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı Sancho, olacak iş mi bu? Büyü ve büyücüler, efendimi böylesine akıl al-

[1]*Fucar*: Fuggerler, Augsbourglu, tanınmış bir bankacı ailedir.

maz bir çılgınlığa düşürecek kadar güçlü mü? Yalvarırım size, Tanrı aşkına kendinize gelin senyor, aklınızı başınızdan alan saçma— sapan şövalyelik zırvalarına yenilerini eklemeyin!

—Beni çok sevdiğin için böyle konuşuyorsun, Sancho. Yeryüzünde olup bitenleri pek iyi bilmediğin için de sana zor gelen şeyleri olanaksız görüyorsun, yalnız, daha önce de söyledim, günün birinde sana, aşağıda gördüğüm şeyler konusunda öyle ayrıntılar anlatacağım ki bütün sözlerimin doğru olduğunu kabul edeceksin, doğrulukları su götürmez zaten.

XXIV. BÖLÜM

Elinizdeki Şu Uzun Hikayenin Gerektiği Gibi Anlaşılması İçin Anlatmadan Geçilemeyecek, Bir Sürü Hoş ama İncir Çekirdeğini Doldurmayacak Şey

Bu uzun hikayenin çevirmeni, Montesinos mağarası bölümüne geldiği zaman, kitabın yazarı Cide Hamete Benengeli tarafından, asıl metnin kenarına düşülmüş şu notlarla karşılaştığını söylüyor:

«Yiğit Don Quijote'nin bu bölümde anlatılan maceraları yaşamış olduğuna aklım ermediği gibi, inanmıyorum da şimdiye dek geçirdiği maceralar, olabilecek, hiç değilse gerçeğe yakın şeylerdi, ama şu mağara macerası akıl alacak şey değil, her türlü sınırı aşıyor. Bununla birlikte, çağındaki beylerin en doğru sözlüsü, şövalyelerin en soylusu olan ve yalan söylemektense, oklarla delik deşik edilmeyi göze alan Don Quijote'nin yalan atmış olacağını da sanmıyorum. Ayrıca şu

davar, macerayı en küçük ayrıntılarıyla anlatıyor ve bu kadar kısa bir süre içinde, böylesine karışık bir masal uydurması çok güç. Bu macerayı gerçekdışı bulursanız, suç benim değil. Ben onu, doğru ya da yalandır demeden, olduğu gibi aktarıyorum size. Bak okuyucu, ölçülü bir adamsın, nasıl istersen öyle değerlendir bu macerayı. Ben hiç karışmıyorum. Yalnız, ölümünden önce Don Quijote'nin bu macerayı yalanladığı, şövalye romanlarında okuduklarına pek uygun düştüğü için bunu kendisinin uydurduğunu itiraf ettiği söyleniyor.»

Bu notlardan sonra, yazar anlatısına devam ediyor:

Bailio'nun yeğeni, Sancho'nun atakIığı ile şövalyenin gösterdiği sabır karşısında şaşırıp kalmıştı, bu iyiliğin, büyülü de olsa, yavuklusunu görmüş olmaktan ileri geldiği sonucuna vardı. Yoksa, Sancho'nun bu ölçüsüz sözleri, güzel bir dayağa patlardı.

— Sayın Manchalı Don Quijote, dedi yeğen, sizinle birlikte yaptığım bu yolculuktan çok yararlandım, çünkü dört şey kazandım. Bir kere, efendimizi tanıdım, benim için, büyük bir mutluluk bu. Sonra, Montesinos mağarasında olup bitenleri, Guadiana ile Ruidera'nın geçirdiği değişimleri öğrendim, bütün bunlar, *İspanyol Ovidius* adlı kitabıma yarayacak. Üçüncü olarak, oyun kağıtlarının eskiliğini öğrendim, Montesinos'la yaptığı uzun konuşmadan sonra, Durandarte'nin söylediği: «Sabret, kağıtları karıştıracağız!» cümlesine bakılırsa, en az İmparator Charlemagne zamanına çıkıyor bu işin ucu. Durandarte bu deyimi büyülendikten sonra değil, adı geçen Charlemagne'ın imparatorluğu sırasında, Fransa'da öğrenmiştir sanırım. Bu da tam, yazmakta olduğum *Eski Çağlardaki Buluşlar Konusunda Polydore Virgilius'a Ek* adlı kitabıma göre, çünkü Vir-

gilius, eserinde, oyun kağıtlarının kaynağını söylemeden geçmiş. O işi ben yapacağım ve çok önemli bir adamı tanık gösterince... Dördüncü olarak da Guardiana ırmağının çıkış noktasını öğrendim. Şu güne dek, hiçkimse bilmiyordu bunu.

— Haklısınız, diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız, diyelim ki yayım iznini kopardınız (ben hiç umnuyorum ya, neyse), kitaplarınızı kime adayacaksınız, bilmek isterdim.

— İspanya'da, kitaplarımı adayacak bir sürü yüce ve soylu kişi var.

— Pek çok değil. Gerçi buna layık insan çoktur, ama bunlar, yaptığı çalışmadan, gösterdiği incelikten ötürü yazarlara birkaç kuruş vermemek için, kitapların kendilerine adanmasını istemezler. Ama ben böyle yüce ve bütün ötekileri bastırabilecek birini[1] tanıyorum, bu zat insana öyle büyük yardımlar yapar ki şimdi anlatmaya kalksam, en eliaçık dört insanı bile kıskançlıktan çatlatırdım. Neyse, konuşmamızı daha uygun bir zamana bırakalım da şimdi, geceyi geçirebilecek bir yer arayalım.

— Az ileride, eskiden asker olduğu söylenen kimsesiz bir adamın kaldığı bir keşiş evi var. Bu adamcağız, akıllı uslu, dinine bağlı, ayrıca iyiliksever bir insan olarak bilinir. Keşişhanenin yanında, kendi eliyle yaptığı bir de özel evi var, gerçi küçüktür, ama konuklarını ağırlamasına engel olacak kadar da değil.

— Bu keşişin kümesleri de var mı acaba? diye sordu Sancho.

[1]Bu, *Don Quijote'nin* ikinci cildinin başında adı geçen Lemos Kontu'dur.

— Bugün kümesi olmayan keşiş yoktur ki, diye karşılık verdi Don Quijote, bugünkü keşişler, eski Mısır keşişleri gibi, palmiye yapraklarıyla örtünüp, ağaç kökleriyle beslenmezler. Ama bu sözüme bakıp da eskileri yermek, yenileri övmek istediğimi sanmayın, bugünkülerin çektiği çilenin, eskilerinki kadar sert ve dayanılmaz olmadığını belirtmekten başka bir ereğim yok. Bununla birlikte, hepsi iyi birer keşiştir. Daha doğrusu, ben öyle görüyorum. Gerçi hiçbiri metelik etmez, ama iyi insan olmaya karar veren ikiyüzlü, herkesin içinde dolaşan gizli günahkardan daha az zararlıdır.

Tam bu sırada, bir adam gördüler yolda, adam yayaydı, kargı ve baltalı mızrak yüklü katırını kamçılaya kamçılaya geliyordu. Yanlarına varınca, selam verip geçecek oldu.

— Hele az yavaşla yiğidim, diye seslendi Don Quijote, zavallı hayvan bu hıza dayanamaz.

— Duramam senyor, diye karşılık verdi adam, gördüğünüz silahları yarına yetiştirmeliyim. Onun için de acele etmek zorundayım. Hadi bana eyvallah! Ama silahların gittiği yeri merak ettiyseniz, keşiş evinin üstündeki hana gelin, orada geceleyeceğim. Yollarımız aynıysa, beni orada bulursunuz, pek şaşırtıcı şeyler anlatırım size. Hadi, hoşçakalın!

Sonra, Don Quijote'nin nedir bu anlatacağın şaşırtıcı şeyler diye sormasına fırsat vermeden, katırını dürtüp yola koyuldu. Ama bizimki çok meraklı, her şeyi öğrenmek isteyen biri olduğundan, gecelemek üzere yeğenin önerdiği keşiş evine uğramadan, doğruca adamın ardına düşmeye ve geceyi handa geçirmeye karar verdi. Hemen hayvanlarına bindiler, hanın yolunu tuttular, akşama doğru vardılar. Yeğen, Don Quijote'ye,

keşiş evine uğrayıp birer tas şarap içelim dedi. Şarap lafını duyan Sancho, eşeğin başını hemen o yana çevirdi, ötekiler de peşinden. Ama zavallı seyisin talihsizliğine bakın ki keşiş yardımcılarından bir rahibe, efendisinin evde olmadığını söyledi, bunun üzerine, şarabı kadından istediler, hem de «en iyisinden». Rahibe, efendisinin evde şarap bulundurmadığını, isterlerse, bol bol «temiz su» verebileceğini bildirdi.

— Su isteseydim, yolda bir sürü kuyu vardı, onlardan içerdim, dedi Sancho. Ah, Camacho'nun düğünü, ah! Ya da bolluk içinde yüzen Don Diego'nun evi! Ömrüm oldukça unutamayacağım sizleri!

Keşiş evini kendi haline bırakıp hana yollandılar. Az sonra, kısa boylu bir delikanlıya rastladılar, oğlan hiç acele etmeden yürüdüğü için, kolayca yetiştiler. Omzunda bir kılıç, kılıcın ucunda da çıkınımsı bir şey vardı, çıkının içinde de herhalde kısa pantolonu, küçük pelerini ve birkaç gömleği... Sırtına, astarı lime lime dökülmüş, kadife bir yelek geçirmişti, gömleği de dışarıdaydı, ipekli çorap giymişti, ayakkabıları, Madrid biçimi, köşeliydi. On sekiz, on dokuz yaşlarındaydı, güleç yüzlü, ve görünüşe göre, sırım gibi bir delikanlıydı. Can sıkıntısını dağıtmak için, türkü çağırıp duruyordu. Yanına vardıkları zaman şu türküyü söylüyordu, yeğen, hemencecik ezberledi bunu:

İstemeye istemeye gidiyorum savaşa,
Param olsaydı, zor görürdünüz beni orada!

İlk Don Quijote vardı delikanlının yanına ve:

— Pek hafif bir giyimle yolculuk ediyorsunuz, sevgili dostum, dedi. Gidiş ne yana acaba? Söylerseniz, çok seviniriz.

— Sıcaktan ve yoksulluktan ötürü böyle tiril tirilim senyor, diye karşılık verdi oğlan. Gittiğim yerse, savaş alanı.

— Sıcağı anladık, ama yoksulluk nesi?

— Bakın senyor, şu gördüğünüz çıkının içinde, yeleğime uygun, kadife bir pantolon var, yolda eskitirsem, kentte açıkta kalırım, çünkü yenisini alacak halim yok, bu yüzden, hem terlememek, hem de pantolonu eskitmemek için, iki fersah ötedeki ordugâha katılana dek, böyle tiril tiril yürüyeceğim. Ondan sonra, gemilere bineceğimizyere kadar, bana da bir hayvan verirler herhalde, dediklerine göre, gemiler bizi Cartagena'da bekliyormuş. Başkentte oturup onun bunun uşağı olacağıma, orduya girer, kralıma hizmet ederim, daha iyi.

— Peki diye sordu yeğen, daha önceki hizmetlerinizden bir kârınız olmadı mı?

— İspanyol beylerinden birine ya da soylu bir kişiye hizmet etseydim, kârım olurdu, diye karşılık verdi delikanlı, büyük adamların yanına girdiniz mi, işiniz iyidir. Uşaklığın sonunda ya teğmen ya da yüzbaşı olursunuz, iyi de bir aylık bağlarlar. Ama ben hep çulsuzlara, serseri takımına hizmet ettim, karnımı zor doyurdum, yarısı kola parasına giden iki kuruş aylıkla çalıştım. Bu gibilerin yanında uşaklık edenler çok gariptir, başlarına talih kuşunun konması büyük bir mucizeye bağlıdır ancak.

— Peki dostum, dedi Don Quijote, bütün bu süre içinde bir iki elbise de diktiremediniz mi?

— İki takım elbise vermişlerdi, diye karşılık verdi delikanlı. Ama papazlıktan ayrılanların sırtından cüppelerinin alınışı gibi, bizim efendiler de kentteki işleri bitirip de köylerine dönecekleri vakit, zaten istemeye

istemeye verdikleri giysileri geri alıyorlardı.

— İtalyanların deyimiyle, *spilorceria!* (Bu ne çingenelik be!) diye bağırmak gerekir böylelerine, dedi Don Quijote. Ama böyle soylu bir erek uğruna Madrid'den ayrılmış olmanıza da sevinmelisiniz. Yeryüzünde ilkin Tanrı'ya, sonra da doğal efendimiz olan kral hazretlerine hizmet etmek gibi şerefli şey yoktur, hele bu hizmet, insana servet değilse bile, edebiyattan çok çok fazla ün sağlayan askerlik alanında olursa... Gerçi edebiyatı seçenler, askerliğe heves edenlerden çoktur, ama askerliği bütün mesleklerin üstüne çıkaran, ne olduğunu bilmediğim, ama hayır, çok iyi bildiğim bir şey vardır. Şimdi iyi dinleyin beni. Son derece yararlı, bütün yorgunluklarınızı unutturacak bir öğüt vereceğim size. Başınıza gelebilecek felaketleri düşünmeyin sakın. En büyük felaket ölümdür, oysa bizim meslekte ölüm, bir onur sayılır. Öyleyse, başınıza gelecek en iyi şey bu demektir. Bir gün, ünlü Roma İmparatoru Julius Caesar'a, en iyi ölüm hangisidir diye sormuşlar: «En beklenmedik, en apansız, en çabuk ölümdür» diye karşılık vermiş. Gerçi bu karşılık, Tanrı'sız, dinsiz bir adamın cevabı, ama yine de doğru, insan ruhunu bürüyen korkuları dağıtıyor çünkü. Diyelim ki daha ilk savaşta ya bir top atışıyla ya da patlayan bir lağım yüzünden ölüp gittiniz, ne önemi var? Ölüm, her zaman ölümdür, hatta, ne kadar tez olursa, o kadar iyidir. Terentius, savaşta can veren askerin, kaçarak postu kurtarandan daha değerli olduğunu söyler, komutanlarına, üstlerine körü körüne hizmet edense, en saygıdeğer insandır. Şunu unutmayın ki yavrucuğum, askerler için, barut kokusu, lavanta kokusundan üstündür. Eğer ihtiyarlık denen konuk ziyaretinize geldiğinde hâlâ bu

meslekteyseniz, her yanınız delik deşik olsa, kolunuz bacağınız sakat kalmış bulunsa da hiç değilse onurlu bir insan görecektir karşısında ve yoksulluk bile bu adamın değerini düşüremeyecektir. Ayrıca, son zamanlarda, yaşlı gazilere bakmaya, sakatlıklarını gidermeye başladılar, aslında bu zavallıcıklara, yaşlanıp hizmet edemez hale geldikleri zaman sokağa atılan zenciler gibi davranmamak gerekir. Bildiğiniz gibi, artık özgürsünüz diye kapı dışarı edilen bu zenciler, ancak ölerek kurtulabilecekleri yeni bir tutsaklığın, açlığın kucağına bırakılmış olmaktadırlar. Neyse, hana kadar terkime binin siz. Yemeği birlikte yeriz, yarın tekrar yola çıkarsınız, bu soylu işte Tanrı'nın size yardımcı olmasını dilerim.

Delikanlı, handa birlikte yemek yemeyi kabul etti, ama terkiye binmedi. Söylentilere bakılırsa, bu sırada Sancho şöyle mırıldanıyormuş kendi kendine:

«Heyulu Tanrım, sen bizi koru! Bu kadar akıllı uslu laflar eden insanın, sonra kalkıp, Montesinos mağarasında kendi gözlerimle gördüm diyerek bir sürü zırva yumurtlaması olacak iş mi? Ama oluyor işte!»

Karanlık basarken hana vardılar: Sancho, efendisinin, her zamanki gibi burayı da bir şato saymamasına, han olduğunu kabul etmesine pek sevindi. Don Quijote, daha kapıdan girer girmez mızrak götüren adamı sordu. Hancı, ahırda katırına baktığını söyledi. Yeğenle Sancho da üç hayvanı alıp ahıra götürdüler ve tabii, en iyi yeri, en güzel yemliği Rocinante'ye verdiler.

XXV. BÖLÜM

Anırma Macerası, Kuklacının Güzel Oyunu ve Büyücü Maymunun Unutulmaz Cevapları

DON QUIJOTE, baltalı mızrakları taşıyan adamın, handa anlatırın dediği şeyleri öğrenmek için yanıp tutuşuyordu. Bu yüzden, hemen gidip hancının dediği yerde buldu adamı. Verdiği sözü hatırlattı, ne yapıp yapıp hemen sözünü yerine getirmesini istedi.

— A benim güzel efendim, diye karşılık verdi adam, bu hikayenin öyle ayakta, bir çırpıda anlatılınca tadı çıkmaz ki bırakın hayvanımı doyurayım, ondan sonra size, bu son derece garip şeyleri anlatırım.

— Yo! dedi Don Quijote, bu iş için vakit yitirmeyin! Ben size yardım ederim.

Ve hemen işe koyuldu, hayvanın yulafını eledi, yemliği temizledi, bu alçakgönüllülük, daha fazla yalvartmadan hikayesini anlatmaya zorladı adamı. Şövalyenin yanına, bir taş sıraya oturdu, anlatmaya başladı, bütün dinleyiciler, yani yeğen, savaşçı delikanlı, hancı ve Sancho oradaydılar.

— Baylar, buradan dört fersah ötedeki bir köyde, kahyalardan biri, hizmetçi kadınlardan birinin oyunuyla (şimdi uzun sürer bu oyunu anlatması), eşeğini yitirmişti, bütün aramalarına rağmen de bulamamıştı. Aşağı— yukarı on beş gün geçmişti, daha doğrusu, halk öyle diyordu, derken, günün birinde, köy meydanındayken, meslektaşlarından biri gelip şöyle demiş bizimkine:

— Sayın meslektaşım, müjdemi isterim, eşeğiniz bulundu.

— Tamam sayın meslektaşım, müjdenizi vereceğim, hem de bolca, nerede gördünüz eşeğimi?

— Bu sabah ormanda, semeri, yuları falan yoktu ve öylesine zayıflamıştı ki insanın içi sızlıyordu. Önüme katıp getirmek istedim, ama pek vahşi, pek yırtıcı olmuş, yanına varamadan kaçıp gitti, ormanın en girilmez yerine saklandı. Eğer birlikte gidip aramamızı istiyorsanız, izin verin önce şu benim dişi eşeği eve bırakayım, hemen dönerim.

— Beni pek sevindirirsiniz, demiş bizimki bir gün ben de size bir hizmette bulunmaya çalışırım.

Duyup bilenler, işte böyle ayrıntılarıyla anlatıyorlar olayı. Neyse, uzatmayalım, bizim iki kahya, yayan yapıldak yollara düşmüşler, ormana gitmişler, eşeğin bulunabileceği yeri aramışlar, ama ne orada, ne de başka yerde bulamamışlar hayvanı. Çabalarının boşa gittiğini gören müjdeci, arkadaşına dönüp demiş ki:

— Bakın sayın meslektaşım, aklıma bir fikir geldi, bunu uygularsak, değil ormana, yerin dibine saklanmış olsa, sizin hayvanı bulup ortaya çıkarırız. Ben çok güzel anırırım. Siz de azıcık biliyorsanız, işimiz iş demektir.

— İlahi meslektaşım, nasıl azıcık? demiş beriki şunu bilmiş olun ki bu konuda kimsecikler yarışamaz benimle, hatta eşekler bile.

— Görürüz şimdi. Bakın ne yapacağız, ormanın bir köşesine gideceksiniz, ben de öbür köşesine, böylece bütün ormanı taramış olacağız, zaman zaman, bir siz anıracaksınız, bir de ben, eğer eşek ormandaysa, sesimizi duyunca cevap vermemezlik edemez.

— Sayın meslektaşım, çekinmeden söyleyebilirim, tam size yaraşan harika bir fikir bu.

Yola çıkmışlar, biri bir yana, öteki bir yana gitmiş, biraz sonra ikisi birden anırmış. İkisi de ötekinin anırmasına kanmış, eşek bulundu sanmış, koşarak gelmiş. Karşılaştıkları zaman:

— Allah Allah, demiş birinci kahya, eşeğim değil miydi az önce anıran?

— Hayır, bendim.

— Vallahi, sayın meslektaşım, anırma konusunda sizinle eşek arasında hiç ayırım yok, bu kadar kusursuz anırma duymadım şimdiye dek.

— Bu övgüler benden çok sizin hakkınız, sayın meslektaşım, diye karşılık vermiş öteki bizleri yaratan Tanrı adına yemin ederim, bir yarışma açılsa, dünyanın en iyi anırıcısına taş çıkartırsınız. Sesiniz dolgun, gür, son derece ölçülü. Kısa süreyle ve üst üste tekrarlayabiliyorsunuz. Sözün kısası, ben bu işte yenildim, silahları teslim ediyorum. Bu olağanüstü başarınız her türlü armağana layıktır.

— Bu gidişle eskisinden daha, çok beğeneceğim kendimi, hatta bir şey sanacağım. Gerçi iyi anırdığımı bilirim, ama dediğiniz kadar kusursuz olduğumu sanmıyordum.

— Görüyorsunuz ya, yeryüzünde gereğince kullanılmayan ya da pek kötü kullanılan bir sürü gizli yetenek var.

— Bizim yetenek, ne yazık ki ancak burada işimize yarayabilir, neyse, Tanrı yardım etsin de hiç olmazsa burada yarasın!

Tekrar birbirlerinden ayrılmışlar, anıra anıra dolaşmaya başlamışlar. Ama her an yanılıyor, eşek bulundu

diye koşuyor, yine birbirlerini görüyorlarmış. Sonunda, anıranın eşek değil de kendileri olduğunu belirtmek üzere, üst üste iki kere anırmaya karar vermişler. Böylece, katmerli anırmalarla ormanı altüst etmişler, ama eşeği bulamadıkları gibi, izine bile rastlayamamışlar. Nasıl rastlayabilirlerdi ki! Zavallı hayvancık, o sırada, ormanın göbeğinde, kurtlar tarafından parçalanmış olarak yatmaktaymış... Nihayet oraya gelip eşeğini bu halde gören adam bağırmış:

— Ben de niye bu hayvan cevap vermiyor diye düşünüp duruyordum! Anırmanızı duyunca karşılık vermeden edemezdi herhalde, yoksa eşekliğinden şüphe ederdim hınzırın. İnanın, sayın meslektaşım, o tatlı anırışınız karşısında eşeğimin acısını unuttum.

— Aman efendim, bu konuda elinize su bile dökemem ben! diye karşılık vermiş beriki. Bilirsiniz, at sahibine göre kişner.

Sonra, büyük bir üzüntü içinde, anırmaktan sesleri kısılmış olarak köye dönmüşler. Başlarından geçenleri dostlarına, komşularına, tanıdıklarına anlattılar, ikisi de arkadaşının anırma ustalığını övüyordu. Olay bütün çevreye yayıldı, bir dakika bile uyumayan, her yana fit sokan, pireyi deve yaptıran şeytan da bize öyle bir oyun oynadı ki şimdi artık komşu köylülerden biri bizlerden birine rastladı mı, kahyaların yediği her şeyi suratımıza vurmak istercesine, anırmaya başlıyor. İşe çocuklar da karışınca, mesele, büsbütün içinden çıkılmaz oldu. Uzatmayalım, olay dallandı budaklandı, anırtılı köyde oturan bizler, beyazlar arasında dolaşan zenciler gibi, yarım millik yerden tanınır hale geldik. Bu iş pek zorumuza gittiği için, bizim köylüler, birçok kez silaha sarılıp ordu halinde alaycılara saldırdı, ne kral, ne hapis

korkusu, ne utanıp sıkılma engel olabildi kendilerine. Yarın ya da öbür gün de bizim köy halkı (yani anırtılı köy halkı), bizden iki fersah ötedeki bir köyün üstüne yürüyecek, orada oturanlar çok eğlendi hepimizle. Yolda gördüğünüz kargıları, baltalı nuzrakları işte bunun için satın aldım. Anlatırım dediğim şaşırtıcı şeyler bunlardı, şaşırtıcı bulmadınızsa, kusur sizde, benim elimden gelen bu kadar.

Adamcağızın hikayesi burada bitti, tam o sırada hana, tepeden tırnağa güderi giysiler içinde biri girdi.

— Hancı efendi! diye bağırdı gümbür gümbür bir sesle, yatacak yerin var mı? Büyücü maymunumu ve *Melisandra'nın Kurtuluşu* adlı oyunu temsil eden kuklalarımı getirdim!

— Hay Allah iyiliğini versin, Pedro Usta bu! dedi hancı. İyi bir gece geçireceğiz demektir!

Az kalsın unutuyordum. Bu Pedro Usta'nın sol gözüyle yüzünün hemen yarısı, yeşil bir bezle sarılıydı. Yüzü yaraydı herhalde.

— Hoş geldiniz, Pedro Usta! diye devam etti hancı. Maymun nerede? Ya kuklalar? hiçbirini göremiyorum.

— Şimdi getiririm. Yer var mı diye bakmak için, ben önden geldim.

— Aman, Pedro Usta, hani Alba Dükü gelse, onu geri çevirir, odamı size verirdim. Hemen alıp gelin maymunla kuklaları. Bu gece handa yağlı müşteriler var, kukla oyununu ve büyücü maymununuzu görmek için epey para verirler sanırım.

— Aman ne iyi! dedi gözü bağlı adam. Ben de giriş parasını indiririm. Masrafımı çıkarayım, yeter. Gidip kuklaların ve maymunun bulunduğu arabayı içeri aldırtayım.

Koşarak dışarı çıktı. Bunun üzerine, Don Quijote, Pedro Usta'nın kim olduğunu, maymunu ve kuklaları sordu.

— Ünlü bir kuklacıdır o, diye karşılık verdi hancı. Nicedir, Mancha ilinin Aragon kesiminde dolaşıp durur. Don Geiferos'un, sevgilisi Melisandra'yı kurtarışını canlandıran bir oyunu var. Bu, yıllardır gördüğümüz en iyi, en güzel temsil edilen gösteridir. Ayrıca, bütün maymunlardan, hatta insanlardan daha akıllı bir de maymunu var. Bir şey sordunuz mu, dikkatle dinler, sonra efendisinin omzuna sıçrar, bir şeyler fısıldar kulağına, o da bunları yüksek sesle tekrarlar. Gelecekten çok, geçmişi bilir, arasıra yanılır tabii, ama çoğunlukla doğruyu söyler, herkes, bu hayvanın içinde şeytanların bulunduğuna inanır. Maymun, sorularınıza karşılık verdi mi, daha doğrusu, onun yerine efendisi sorunuzu cevaplandırdı mı, iki realinizi alır, bu yüzden, Pedro Usta için, çok zengindir derler. İtalyanların deyimiyle, tam bir hombre galante'dir Pedro Usta. Yaşamasını bilir. Çok tatlı bir hayat sürer. Habire konuşur, durmadan içer, çenesi, maymunu ve kuklaları sayesinde elde etmiştir her şeyi.

O sırada, Pedro Usta geri geldi, kuklalarla maymunun bulunduğu araba da arkasındaydı, kollarına yapışmış, çekiyordu arabayı, maymun, kuyruksuz, otura kalka gerisi cascavlak kalmış, güzelce yüzlü, kocaman bir hayvandı. Don Quijote, hayvanı görür görmez sordu:

— Söyleyin bakalım sayın bay büyücü, işler nasıl gidiyor? Neler gelecek başımıza? İşte size iki real.

Sonra Sancho'ya döndü, başıyla, Pedro Usta'ya iki real vermesini işaret etti, Pedro Usta cevap verdi maymunun yerine:

— Bu hayvan gelecekteki şeyleri bilmez senyor, dedi, sadece geçmişteki ve şu andaki şeyleri bilir azıcık.

— Haydi canım sen de! diye bağırdı Sancho, başımdan geçenleri öğrenmek için metelik vermem ben. Onları benden daha iyi kim bilebilir ki? Eh, bildiğim bir şeyi öğrenmek için para vermek de budalalıktır doğrusu. Ama madem ki şu anda olanları biliyorsunuz sayın maymun efendi, işte size iki real, söyleyin bakalım, karım Teresa Panza ne yapıyor, neyle uğraşıyor şimdi?

Pedro Usta parayı geri çevirdi ve:

— Hak etmeden para almam, dedi.

Sonra, sağ eliyle sol omzuna iki kere vurdu, maymun hemen atlayıp buraya kuruldu, efendisinin kulağına eğildi, hızla dişlerini birbirine vurmaya başladı. Bu iş, şöyle bir credo duası kadar sürdü, sonra hayvan yere atladı. Bunun üzerine, Pedro Usta, Don Quijote'ye doğru yürüdü, önünde diz çöktü, ayaklarına kapandı:

— Herakles'in bacakları sayıyorum şu sarıldığım bacakları, dedi. Unutulmuş bir uğraşı, gezginci şövalyeliği canlandıran yiğit kişi! Ey layık olduğu kadar üne erememiş insan, ey Manchalı Don Quijote! zayıfların desteği, yıkılmak üzere olanların dayanağı, düşenlerin kolu kanadı, bütün bahtsız insanların avuntusu!

Don Quijote şaşırmış kalmış, Sancho'nun dili tutulmuş, yeğen hayrete düşmüş, savaşçı delikanlı şaşkına dönmüş, anırtılı köyde oturan adam sersemlemiş, hancı allak bullak olmuştu, sözün kısası, kuklacının sözleri hepsini şaşırtmıştı. Pedro Usta devam etti:

— Ve sen, seyislerin en iyisi, gezginci şövalyelerin en iyisinin seyisi, yiğit Sancho Panza, dertlenme sakın. Karın, dürüst Teresa, her zamanki gibi sapasağlamdır. Şu anda, bir okka keteni taramakla meşgul, işin ayrın-

tılarına inmek gerekirse, yanıbaşında, kırık bir testi içinde, nefis bir şarap da var. Arasıra, bununla yorgunluk çıkarıyor.

— Haa! İşte bu doğru! dedi Sancho, kıskançlığı bir yana, yaman karıdır benim hanım. Efendimin anlattığına bakılırsa hiç kusursuz bir kadın olan devanası Andandona'ya bile değişmem onu. Sevgili Teresa'm, mirasçılarının zararına da olsa, canına iyi bakar doğrusu.

— Boşuna «Çok gezen, çok bilir» dememişler, dedi Don Quijote. Düşümde görsem inanmazdım böyle her sorulana cevap veren bir maymunun varlığına, oysa şimdi gözlerimin önünde işte. Evet baylar, gerçi övgüyü biraz aşırı götürdü, ama yine de doğru söyledi hayvan: Don Quijote benim. Bu kadar övülmeye layık değilim pek, ama beni herkese iyilik etmeye hazır, insanlara zarar vermekten kaçınan, merhametli, temiz yürekli bir insan olarak yarattığı için her zaman şükrederim Tanrı'ya.

— Param olsaydı, maymun efendiden, atılacağım macerada başıma gelecekleri sorup öğrenmek isterdim, dedi savaşçı delikanlı.

— Daha önce de belirttim, bu hayvancık gelecekteki şeyleri bilmez, diye karşılık verdi Pedro Usta, çöktüğü yerden kalkmıştı. Bilseydi, paranızın olup olmaması hiç önemli değildi. Çünkü, huzurunda bulunduğumuz Senyor Don Quijote'ye hizmet edebilmek için, para falan istemezdim sizden. Şimdi, saygı borcumu ödemek ve kendisini eğlendirmek üzere sahnemi kuracağım ve handaki herkese, parasız bir oyun göstereceğim.

Bunu duyan hancının ağzı kulaklarına vardı, sahne için yer gösterdi hemen, sahne, göz açıp kapayıncaya dek kuruldu. Don Quijote, şu önbilicilik gösterisinden

hoşlanmamıştı pek. Bir maymunun geçmişi ya da geleceği bilmesini hayra yormuyordu. Pedro Usta sahneyi kurmaya çalışırken, o da Sancho'yu aldı, ahırın bir köşesine çekildi, burada, herkesten uzak, anlatmaya başladı:

— Bana bak Sancho, dedi, maymunun şaşırtıcı ustalığı konusunda düşündüm ve kendi payıma, efendisi Pedro Usta'nın şeytanla açık ya da gizli bir pakt yaptığına karar verdim.

— *Pasta* mı? diye bağırdı Sancho. Şeytanla birlikte yaptıysa, kötü bir pastadır mutlaka. İyi ama, ne yapacak Pedro Usta bu pastayı?

— Anlamadın galiba Sancho. Demek istediğim, şeytanla gizli bir anlaşma yapmış bu adam, şeytan da maymuna, geçimlerini sağlayan şu yeteneği vermiş, zengin oldukları zaman, Pedro Usta götürüp ruhunu iblise teslim edecek. İnsan soyunun düşmanı olan hınzırın bütün arzusu budur zaten. Beni bu düşünceye götüren şey şu. Maymun, yalnız geçmişi ve şu anda olup bitenleri biliyor. Şeytan da yalnız bunları bilir, gelecek konusundaysa, o da ancak arasıra, birtakım tahminlerde bulunabilir. Çünkü, olacakları bilmek yalnız Tanrı'ya vergidir, onun için ne gelecek vardır, ne de geçmiş, her şey şimdiki zamandadır ona göre. Demek ki maymun, şeytanın yoldaşı. Bu olayın hâlâ Engizisyon Mahkemesi'ne duyurulmamış olmasına, şu hayvana böyle garip bir güç veren şeyin aslının araştırılmamış bulunmasına şaştım doğrusu. Maymun gökbilimci falan değil elbet, ne o ne de kendisi yıldızlardan bir şey anlar, oysa son günlerde, İspanya'da ne kadar geveze karı, asker ya da kunduracı varsa, yere düşen bir oyun kağıdını toplar gibi, hemen bir gökdürbünü dikiyor. Böylece bil-

gisizlikleri ve yalanları ile, o değerli bilimi de gözden düşürüyorlar tabii. Günün birinde, soylu hanımın biri, böyle uyduruk bir falcıya, küçük finosunun ne zaman gebe kalacağını, kaç yavru doğuracağını ve bunların ne renkte olacaklarını sormuş. Falcı oturup şemasını çizdikten sonra, köpeğin üç yavru doğuracağını, bunlardan birinin yeşil, birinin kırmızı, üçüncüsününse kırma olacağını söylemiş, yalnız, bunun için, bir cumartesi ya da pazartesi günü, tam öğleyin ya da gece yarısı çiftleşmesi gerekir demiş. Ve sonra n'olmuş bilir misin? İki güne kalmadan köpek hazımsızlıktan ölmüş, sayın falcı ise benzerlerinin çoğu gibi, ülkenin en büyük falcılarından biri diye ün salmış.

— Bakın senyor, dedi Sancho, şu Pedro Usta'ya sorun, o da maymuna danışsın, Montesinos mağarasında gördükleriniz doğru mu öğrenelim bir, çünkü, gücünüze gitmesin ama, bence, tepeden tırnağa yalandı anlattıklarınız ya da hepsi düştü.

— Olabilir, diye karşılık verdi Don Quijote, bu iş biraz midemi bulandırıyor, ama yine de dileğini yerine getireceğim.

O sırada Pedro Usta geldi, Don Quijote'ye sahnenin kurulduğunu, gösteri için kendilerini beklediklerini bildirdi. Şövalye de meseleyi ona açtı. Montesinos mağarasında karşılaştığı şeylerin gerçek mi, yoksa düş mü olduğunu maymuna sormasını istedi, kendisine kalırsa, yarı düş, yarı gerçekti bunlar.

Pedro Usta hiç ağzını açmadı, gidip maymunu getirdi, Don Quijote'yle Sancho'nun karşısına dikti ve:

— Sayın maymun efendi, şövalyemiz Montesinos mağarasında gördüğü şeylerin gerçek mi, yoksa düş mü olduğunu öğrenmek istiyor, dedi.

Sonra, her zamanki gibi eliyle omzuna vurdu, maymun sıçrayıp buraya kuruldu, konuşuyormuş gibi kulağına eğildi efendisinin, az sonra, söylenenleri bildirdi Pedro Usta:

— Maymun, gördüklerinizin bir kısmının doğru, bir kısmının yalan olduğunu söylüyor. Bütün bildiği buymuş. Daha fazlasını öğrenmek isterseniz, ancak gelecek cuma cevap verebilirmiş, şimdilik, başka bir şey bilmiyor. Dediğim gibi, ancak gelecek cuma.

— Ben size şu mağara macerasının bir kısmı, hatta tümü yalan demedim mi senyor? dedi Sancho.

— Doğru olup olmadığını göreceğiz elbet, diye karşılık verdi Don Quijote, zaman her şeyi ortaya çıkarır, en küçük karanlık nokta bırakmaz. Neyse, geçelim şimdi bunları, gidip Pedro Usta'nın oyununu seyredelim, bana sorarsan, pek şaşırtıcı bir şey göreceğiz.

— Bir şey mi? diye haykırdı kuklacı. Baştan aşağı şaşırtıcıdır oyunum. İnanın bana, Senyor Don Quijote, oyunum, şu anda yeryüzünde görebileceğiniz en güzel şeylerden biridir. Zaten, *operibus credite, et non verbis* (ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz) derler. El işte gerek, baksanıza akşam oluyor, bizimse yapılacak, söylenecek, gösterilecek bir sürü şeyimiz var.

Don Quijote'yle Sancho kuklacının ardına düştüler, sahnenin kurulduğu odaya gittiler, sahne tam ortaya yerleştirilmiş, küçük şamdanlarla dört bir yandan aydınlatılmıştı. Şamdanlar, göz kamaştırıcı, görkemli bir hava veriyordu ona. Pedro Usta perdenin arkasına geçti, kuklaları o oynatacaktı. Sahnenin önüne de dilmaçlık etmek, öyküyü anlatmak üzere, küçük bir çocuk çıktı, elinde ufak bir değnek vardı. Bununla, sırası gelince sahnedeki kişileri tanıtacaktı.

Don Quijote, askere giden delikanlı ve yeğen baş köşeye oturdular, öbürleri de kimi ayakta, kimi otura-rak yerlerini aldılar, küçük dilmaç, bir sonraki bölümde okuyacağınız şeyleri anlatmaya başladı.

XXVI. BÖLÜM

Kuklacının Eğlenceli Macerasının Devamı ve Gerçekten Pek Güzel Daha Başka Olaylar

«TYRIALILAR DA TROIALILAR DA SUSMUŞTU...»

Sizin anlayacağınız, odada çıt çıkmıyordu, hepsi gözlerini dilmaçın ağzına dikmiş, merakla bekliyordu, bu sırada, perdenin arkasından bir yığın davul, boru ve silah sesinin karışımından meydana gelmiş büyük bir gürültü koptu, ama gürültü yalnız birkaç saniye sürdü, sonra kesildi ve küçük dilmaç anlatmaya başladı.

— Sayın seyirciler, sizlere sunmakla onur duyduğumuz şu gerçek hikaye, bütünüyle Fransız tarihinden ve sokakta, herkesin, hatta küçük çocukların ağzında dolaşan İspanyol destanlarından alınmıştır. Bu oyunda, Mağriplilerin İspanya'yı işgali sırasında, Don Gaiferos'un tutsak edilen ve Sansuena kalesine kapatılan sevgilisi Melisandra'yı kurtarışını göreceksiniz, Sansuena, bugünkü Saragosa'nın eski adıydı. Kahramanımız Don Gaiferos, hanımlara düşkün bir insandır, nitekim, destanın bir yerinde şu iki dizeye rastlarız:

> Senyor Gaiferos oturmuş kadınlarla oynaşıyor:
> Unuttu herhalde sevgili karısı Melisandra'yı...

Şu başında taç, elinde asa bulunan adam, Melisand-

ra'nın babası diye bilinen, İmparator Charlemagne'dır, damadının bu kaygısızlığına, aylak aylak oturuşuna kızmış, azarlamaya geliyor. Bakın, nasıl da çıkışıyor Don Gaiferos'a, hani neredeyse, elindeki asa ile kıçına vuracak gibi bir hali var, nitekim bazı yazarlar, gerçekten dövdüğünü söylerler. Adının lekelendiğini, onurunun tehlikeye düştüğünü anlattıktan sonra, «Ben yeterince konuştum, gerisi senin bileceğin iş artık» diyor. Bakın, şimdi dönüp gidiyor ve suratı asılan Don Gaiferos'u yalnız bırakıyor, bu işe iyice canı sıkılan delikanlı, dama tahtasını da taşları da kaldırıp atıyor, silahlarını getirtiyor, sevgili yeğeni Orlando'dan da kılıcı Durindana'yı ödünç istiyor. Gördüğünüz gibi, Orlando bu isteği kabul etmiyor, ama kendisine yardımcı olmayı öneriyor. Yiğit delikanlı da bunu reddediyor ve yedi kat yerin dibine girmiş olsa da karısını tek başına kurtarabileceğini söylüyor. İşte, silahlarını kuşandı ve hemen yola koyuldu. Şimdi gözlerinizi şu kuleye çevirin.

Bu Saragosa şatolarından birinin kulesi, şimdiki adı Aljaferia bu şatonun. Kulenin balkonunda, Mağripli kılığında gördüğünüz kadınsa, eşsiz Melisandra, her gün bu balkona çıkıyor, Paris'i ve kocasını düşünüyor, Fransa yolunu gözlüyor, derdini unutmaya çalışıyor. Şimdi de şu garip, bugüne dek görülmemiş şeye bakın, ayaklarının ucuna basa basa Melisandra'ya yaklaşan ve susmasını işaret eden Mağrip'liyi gördünüz mü? İyi bakın öyleyse. Gelip dudağından öptü kızı. Görüyor musunuz, Melisandra nasıl tiksintiyle tükürüyor, hırsla dudaklarını siliyor? Zavallı kadın, sanki bu saldırıda kendisinin bir suçu varmış gibi ağlayıp sızlıyor, saçını başını yoluyor. Öbür salondaki ağırbaşlı Mağripliye

bakın şimdi: Sansuena Kralı Marsilio bu, Mağriplinin terbiyesizliğini gördü, hem akrabası, hem gözde adamı olduğu halde, askerlerini gönderip yakalattı onu, yüz kırbaç atın,

Önüne tellallar,
Ardına muhafızlar katıp

kentin en kalabalık sokaklarında dolaştırın diye emir verdi. Suç işleneli pek az olduğu halde, muhafızlar, cezayı uygulamaya geldiler bile. Çünkü Mağriplilerde, bizdeki gibi öyle uzun bir «soruşturma» yoktur ve sanığa «savunma hakkı» da tanınmaz.

— Bana bak aslanım, diye söze karıştı Don Quijote, sen anlatmana devam et, öyle her şeye burnunu sokma. Bir meseleyi aydınlatmak için, her zaman, her yerde, bir sürü soruşturma, kovuşturma yapılır.

Bunun üzerine, perdenin arkasından doğru, Pedro Usta'nın sesi duyuldu:

— Evet yavrum, ara nağmeleriyle vakit geçireceğine, senyorun dediğini yap, çok daha iyi olur. Orta yoldan ayrılma, sağa sola sapma, yoksa kafanı patlatırsın. Çok zordur bu işler.

— Tamam! diye bağırdı çocuk. Sonra devam etti:

«Şurada gördüğünüz, Gaskon pelerini giymiş, atlı adam da Don Gaiferos'un ta kendisi. Şu da gözü dönmüş Mağriplinin adına bulaştırdığı karadan arınmış bulunan sevgili karısı. Daha iyi, daha sakin şimdi. Aşağıda duran kocasını yolcu sanıyor, kulenin mazgallarından ona sesleniyor:

Fransa'ya gidersen şövalye
Gaiferos'u bul, selamımı söyle.

diyor, gerçi ezgi aralarındaki konuşmanın tümünü veriyor bize, ama ben burada kesiyorum. Lafuzadı mı, seyircinin canı sıkılır çünkü. Yalnız şunu bilmiş olun ki sonunda kimliğini açıklıyor Gaiferos, Melisandra da sevinç gösterileri içinde, kendisini tanıdığını belli ediyor, hatta, balkondan, kocasının terkisine atlamaya kalkıyor. Ama, ah, ah, zavallı kadın! Eteği balkonun demirlerinden birine takıldı. Asılı kaldı, ayağı yere değmedi zavallının. Ama Tanrı, sevgili kullarını darda komaz, hiç umulmadık zamanda yardımlarına koşar. Bakın, Don Gaiferos geliyor, güzelim eteğin yırtılmasına aldırmadan çekip aşağı indiriyor karısını, sonra, atın terkisine atıyor, erkek gibi oturtuyor, düşmemesi için de sıkıca beline sarılmasını söylüyor. Donna Melisandra gibi ince bir kadın böyle at sırtında gitmeye alışık değildir çünkü. Gördüğünüz gibi, at da kişneyerek, sırtında böyle değerli bir yük taşımaktan duyduğu sevinci belli ediyor. Bakın, geri dönüyor, kentten çıkıyor, büyük bir mutluluk içinde Paris'in yolunu tutuyorlar. Ey en katkısız sevgiyle birbirlerini seven insanlar, yolunuz açık olsun! Mutluluğunuz bozulmasın, sağ salim varın yurdunuza! Ömrünüzün geri kalan bölümünü (Nestor kadar uzun ömürlü olmanızı dilerim), sevdiklerinizle birlikte, dirlik düzenlik içinde geçirirsiniz inşallah!

— Yavaş ol yavrum! diyerek araya girdi Pedro Usta. Böyle boyundan büyük, tumturaklı laflara girişme. Yapmacık, en büyük kusurdur.

Dilmaç hiç oralı olmadı, anlatısına devam etti:

— Ama her yerde, aylak oturan, uçan sineği bile kollayan gözler vardır. Adamın biri de Melisandra'nın balkondan atladığını, ata binip kaçtığını gördü. Hemen koşup krala haber verdi, o da alarm borusu çaldırdı.

Bakın, ne kadar kısa bir süre içinde yerine getirildi buyruğu. Şimdi bütün kent, minarelerden yükselen çan sesleriyle doldu.

— Yo, işte bu olmaz! diye bağırdı Don Quijote, Pedro Usta çan konusunda yüzde yüz yanılıyor. Mağripliler böyle durumlarda çan değil, davul ya da boru çalarlar. Sansuena'da çan çaldırmak gerçeğe aykırı düşüyor doğrusu.

— Bu kadar küçük şeyler üstünde durmayın, incir çekirdeğini doldurmaz ayrıntılarla uğraşmayın, senyor Don Quijote, dedi Pedro Usta, çan çalmayı da bırakmıştı. Yurdumuzda, Allah'ın günü, bin bir saçmalık ve yanlışlıkla dolu oyunlar gösterilmiyor mu? Ama bu oyunlar, yine de büyük bir ilgi görüyor, yalnız zevkle değil, hayranlıkla, hatta hayranlıktan da öte duygularla seyrediliyor. Sen devam et oğlum, konuş konuşabildiğin kadar. Ben cebimi doldurduktan sonra, güneşteki atom sayısı kadar saçma sapan şey söyleyebilirsin.

— Doğru! dedi Don Quijote. Ve küçük oğlan devam etti:

— İki Hıristiyan sevgiliyi yakalamak için kentten çıkan şu süslü şövalyelere bakın hele. Şu borazanlara, fifrelere, davullara, dümbeleklere kulak verin! Korkarım yakalayacaklar ve bindikleri atın kuyruğuna bağlayıp, sürüye sürüye geri getirecekler onları, bu da pek içler acısı bir manzara olacak tabii.

Ama Mağriplileri gören, bütün bu gürültü patırtıyı işiten Don Quijote, kaçan sevgililere yardım etmesi gerektiğine karar verdi, ayağa fırladı ve:

— Yo, ben yaşadıkça, hem de gözümün önünde, Gaiferos gibi ünlü bir şövalyeye, yiğit bir aşığa saldırılmasına izin veremem, diye bağırdı. Durun, alçak herifler,

şövalyenin peşini bırakın, yoksa hepinizi gebertirim.

Ve sonra kılıcını çekti, sahnenin dibine gitti, görülmemiş bir hırsla, gittikçe artan bir öfkeyle Mağripli kuklaları kılıçtan geçirdi, kimisini yere yıktı, kimisinin kafasını uçurdu, kimisinin kolunu, kimisinin de bacağını. Hatta birara öyle bir kılıç salladı ki eğilip iki büklüm olmasaydı, Pedro Usta'nın kafası da pandispanya gibi ikiye ayrılacaktı.

— Aman senyor Don Quijote, durun Tanrı aşkına, diye bağırıyordu zavallıcık, kafasını uçurduğunuz geberttiğiniz şeyler sahici Mağripliler değil, kartondan yapılmış kuklacıklar bunlar. Vah başıma gelenler! Görüyor musunuz şu yaptığınızı, yıktınız beni, varımı yoğumu aldınız elimden!

Ama Don Quijote hiç oralı olmuyor, sağdan, soldan, yandan, tepeden habire kılıç sallıyor, vuruşlar yağmur gibi yağıyordu. Uzatmayalım, aman zaman demeye kalmadan sahneyi de sahne gerisini de darmadağın etti. Kral Marsilio ağır yaralanmış, İmparator Charlemagne'ınsa, tacı da kafası da ikiye ayrılmıştı. Seyirciler, korkudan küçük dillerini yutmuş, maymun dama kaçmış, yeğen sapsarı kesilmiş, askere giden delikanlının beti benzi uçmuştu. Sancho da pek korkmuştu, ortalık yatışınca, efendisini şimdiye dek böylesine hırslı görmediğine yemin etti. Sahne yerle bir olduktan sonra Don Quijote biraz yatıştı ve:

— Gezginci şövalyelerin insanlığa ne denli yararlı olduklarına inanmayan ya da inanmak istemeyen kişilerin, şu anda olmalarını isterdim!, dedi. Görüyorsunuz ya, ben yetişmeseydim, iyi yürekli Don Gaiferos ile güzel Melisandra'nın başına neler gelecekti kim bilir? Hiç şüphesiz, şimdi kendilerini türlü işkencelere uğra-

tacak şu köpek sürüsünün eline düşmüş olacaklardı. Öyleyse, yaşasın bütün öbür mesleklerden daha değerli olan gezginci şövalyelik!

— Yaşasın, yaşasın elbet! diye karşılık verdi Pedro Usta, sesi pek acıklıydı, bana gelince, öleyim daha iyi. Öyle mutsuzum ki Kral Don Rodrigo'nun şu sözlerini tıpatıp bana uygulayabilirsiniz:

Dün İspanya kralıydım.
Bugünse, şu koca ülkede,
Başımı sokacak yerim yok.

Yarım saat önce, hatta yarım dakika önce, kralların, imparatorların efendisiydim, tavla dolusu atım, yığınla param pulum, çeşit çeşit elbiselerim vardı. Şimdiyse, beş parasızım, yoksul ve bitkinim, üstelik maymunum da kaçtı, yakalayana dek anamdan emdiğim süt burnumdan gelecek mutlaka. Ve bütün bunlar, yetim babası, haksızlık onarıcısı, şu iyiliksever sayın bay şövalyenin yüzünden. Cömertliği bir ben tadamadım. Vay ben sana ne diyeyim efendi!.. Yine de Tanrı layığını versin! Kuklalarımın ölümü şu Solgun Yüzlü Şövalye'nin elinden olacakmış meğer!

Pedro Usta'nın sözlerine pek duygulanan Sancho Panza:

— Ağlamayın dostum, dedi, böyle acıklı acıklı konuşmayın. Yüreğimi dağlıyorsunuz. Size şunu belirteyim ki efendim Don Quijote, tam bir Katolik, su katılmadık bir Hıristiyan'dır, size zarar verdiğini öğrenirse, kaybınızı son meteliğine dek öder.

— Yo, öyle çok şey istemem ben, Senyor Don Quijote, parçaladığı insancıklarımın bir kısmının parasını versin yeter. Hem ben sesimi keserim, hem kendisinin

vicdanı rahatlamış olur, bilirsiniz, insan başkasının malına el koyup geri vermezse, huzur içinde yaşayamaz.

— Haklısınız Pedro Usta, diye doğruladı Don Quijote, ama ben sizin malınıza el atmış değilim ki!

— Nasıl el atmış değilsiniz? Peki şu kuru ve katı yere saçılan, darmadağın edilmiş kukla parçaları ne? Sizin şu bükülmez bileğiniz değil de babam mı serdi onları yere? Bu hale gelmezden önce kimin malıydılar acaba? Bendeniz neyle geçiniyordum dersiniz?

— Evet evet, artık hiç şüphem kalmadı, diye karşılık verdi Don Quijote. Daha önce söylediğim gibi, ardımdan ayrılmayan hınzır büyücüler, önce her şeyi bana olduğu gibi gösteriyor, sonra, diledikleri biçime sokup niteliklerini değiştiriyorlar. Bakın baylar, yemin ederim ki gözümün önünden akıp giden şu olayları gerçek sandım ben. Melisandra'yı sahici Melisandra, Don Gaiferos'u kocası, Marsilio'yu Mağrip kralı, imparatoru da Charlemagne'ın ta kendisi olarak gördüm. Bunun üzerine kızdım, gezginci şövalye oluşum beni tutsaklıktan kaçanlara yardıma zorladığı için de iyi niyetle, gördüğünüz şeyleri yaptım. İşlerin böyle kötüye varması benim değil, ardımdan ayrılmayan büyücülerin suçudur. Ama içimde kötülük olmasa da suçu ben yükleniyorum. Pedro Usta, kesilip biçilen kuklalarından doğan zararı hesaplasın. Bunu kendisine, hem de en geçerli İspanyol parasıyla ödeyeyim.

— Yardım bekleyen herkesin yardımcısı ve dayanağı olan Manchalı yiğit Don Quijote'den, onun eşsiz dürüstlüğünden ancak bu beklenirdi zaten, dedi Pedro Usta yerlere kadar eğilerek. Hancı ile koca göbekli Sancho'yu bilirkişi seçiyorum, zarar ziyanı onlar hesaplasınlar.

Bu öneri kabul edildi, Pedro Usta yerden, başsız Sara-

gosa Kralı Marsilio'yu aldı, havaya kaldırdı ve:

— Görüyorsunuz ya bu kral işe yaramaz artık, dedi, onun için izin verirseniz, ölümüne, göçüp gidişine, yıkımına karşılık, dört buçuk real isteyeceğim.

— Kabul edilmiştir! dedi, Don Quijote.

— Şu kabak gibi ikiye yarılan kafa için de diye devam etti Pedro Usta, zavallı Charlemagne'ı göstererek, beş real bir çeyrek istesem çok sayılmaz herhalde...

— Pek az da sayılmaz hani, diye atıldı Sancho.

— Peki öyleyse, ikisinin ortasını bulalım, beş real diyelim dedi hancı.

— Ne isterse verin, diyerek işi karara bağladı Don Quijote, böyle üzücü bir olaydan sonra, bir kuruş fazla, bir kuruş eksik olmuş farketmez. Yalnız, Pedro Usta elini biraz daha çabuk tutsun, yemek saati yaklaşıyor galiba, karnım gurulduyor çünkü.

— Gözünün birini ve burnunu yitirmiş olan şu kukla, yani güzel Melisandra için de iki real on iki maravedis istiyorum, diye devam etti Pedro Usta, tam karşılığı da budur zaten.

— Melisandra ile kocası, şu anda Fransa'da değillerse kafamı keserim, dedi Don Quijote. Bindikleri at koşmuyor, adeta uçuyordu. Demek ki başka bir aksilik çıkmadıysa, asıl Melisandra şimdi kocasının koynunda dinleniyordur, öyleyse karşıma burunsuz bir Melisandra çıkarıp, tazıyı tavşan diye yutturmaya kalkmayın. Tanrı hepimizin gönlüne göre versin Pedro Usta, biz de sağa sola sapmadan, doğruca yolumuza gidelim. Devam edin lütfen.

Don Quijote'nin yine saçmalamaya başladığını, sapıtmak üzere olduğunu gören kuklacı, tekrar tozutmasın diye, hemen işi tatlıya bağladı.

— Gerçekten haklısınız, Melisandra olamaz bu, nedimelerinden biridir herhalde. Öyleyse, altmış maravedis yeter de artar.

Böylece, kırılan bütün kuklalara bir fiyat biçti, bilirkişi kurulu bunları, her iki yana uygun gelecek biçimde ayarladı ve sonunda, kırk real, üç çeyreklik bir toplam elde edildi. Sancho bunu hemen oracıkta ödedi. Pedro Usta, maymunu yakalama zahmeti için de iki real istedi.

— Ver Sancho, ver, dedi Don Quijote, maymun için değil, bahşiş olarak ver. Ah, ah! Donna Melisandra ile Don Gaiferos'un Fransa'ya vardıklarını, sevdiklerine kavuştuklarını müjdeleyecek adama iki yüz real verirdim vallahi!

— Bunu bize maymun söyleyebilirdi, ama şeytanın kendisi gelse tutamaz artık onu, diye karşılık verdi Pedro Usta. Açlıkla bana duyduğu sevgi birleşince, gece geri döner belki. Durun bakalım, sabah ola hayrola.

Neyse, fırtına böylece yatıştı. Don Quijote hesabına, güzel bir yemek yediler. Şövalye o gün pek eliaçıktı. Mızrak götüren adam, gün ışımadan yola çıktı. Onun ardından, askere giden delikanlıyla yeğen izin istediler. Biri evine dönecek, öbürü de yoluna devam edecekti, şövalye, delikanlıya on iki real verdi. Pedro Usta, artık iyice tanıdığı Don Quijote'yle yeniden kapışmak istemiyordu. Onun için, gün ağarmadan kalktı, tiyatrosundan arta kalan şeyleri topladı, maymunu yakaladı, yeni maceralar aramaya çıktı. Don Quijote'yi ilk kez gören hancı, gerek cömertliğine, gerek çılgınlığına şaşıp kalmıştı, Sancho efendisinin buyruğu ile ona da bolca bahşiş vermişti. Sabah sekize doğru, iki kahramanımız da hancıya veda edip yola koyuldular, biz şimdilik

onları bırakıp, elinizdeki tatlı hikayenin anlaşılmasına yardımcı olacak bazı şeyleri aydınlatalım.

XXVII. BÖLÜM

Pedro Usta ile Maymunu Kimdi? Anırma Macerası, Hiç İstemediği Halde Don Quijote'ye Nasıl Zarar Verdi?

CIDE HAMETE, YANİ BU KİTABIN YAZARI, okuyacağınız bölüme, «Katolik *bir Hıristiyan gibi yemin ederim ki...*» diye başlıyor, çevirinen, bu yeminin Mağripli olduğuna kuşku bulunmayan birinin ağzında ancak şu anlama gelebileceğini söylüyor: Katolik bir Hıristiyan, yemin verdiği zaman nasıl doğruyu söylerse, söylemek zorundaysa, Cide Hamete de —tıpkı yeminli bir Hıristiyan gibi— gerek Don Quijote gerek Pedro Usta ile herkesi hayretler içinde bırakan maymunu hakkında bütün bildiklerini eksiksiz anlatacaktı.

Evet yazar, kitabın birinci bölümünü okumuş olanlar Gines de Pasamonte diye birini hatırlayacaklardır diyor. Don Quijote, Sierra Morena'da, daha başka kürek mahkumlarıyla birlikte, bu herifi zincirden kurtarmış, karşılık olarak da o kötü ruhlu, sapık herifler tarafından taşa tutulmuştu. Sancho'nun eşeğini çalan da yine bu Gines de Pasamonte'ydi, Don Quijote ona, Ginesillo de Parapilla diyordu, basımcılar birinci kitapta, eşeğin çalınışını anlatan bu bölümü atladılar, bazı kimseler de bunu yazarın bellek zayıflığına verdiler, oysa sadece baskı yanlışlığıydı bu. Neyse uzatmayalım. Gines, daha önce anlattığımız gibi, Albraca kuşatması

sırasında Sacripante'nin atını çalan Brunelo'nun yöntemiyle, uyuklayan Sancho Panza'nın altından eşeğini yürütmüştü. Gines, bir sürü dolandırıcılık ve suçtan ötürü aranıyordu. Suçları o kadar çoktu ki yazılsa koca bir kitabı doldururdu. O yüzden, Aragon beyliğinde yaşamaya karar verdi, sol gözünü bildiğiniz şekilde örttü ve kuklacılığa başladı, bu işte de yankesicilikteki kadar ustaydı zaten. Sonra, Berberistan'dan dönen tutsak Hıristiyanlardan o maymunu satın aldı ve hayvana, belli bir işaretle omzuna sıçramayı, konuşuyormuş gibi kulağına eğilmeyi öğretti. Böylece donanımını tamamladı ve bölgeyi dolaşmaya başladı, herhangi bir köye gireceği zaman, çevreyi bilen kişilerden, o köyde geçmiş önemli olayları, bunlarla ilgili insanları öğreniyordu. Bu bilgileri topladıktan sonra, kukla oyunuyla işe başlıyordu, gösterdiği oyunlar değişikti, ama hepsi de neşeli, eğlendirici ve bilinen şeylerdi. Oyundan sonra, maymunu ortaya çıkarıyor, bu hayvanın şimdiki zaman ve geçmişi bildiğini, ama gelecek konusunda bir şey söyleyemeyeceğini ilan ediyordu. Her cevap için iki real istiyor, kimi zaman, soru soranın meşrebine göre bir indirim yapıyordu. Arasıra, para vermemek için gösteriye gelmemiş olan insanların evine dalıyor, girdilerini çıktılarını bildiğinden, maymuna bir işaret çakıyor, hayvan bana şunu şunu söyledi diyordu. Anlattıkları, gerçeğe tıpatıp uyuyordu tabii. Böylece, akıl almaz bir üne erişmiş, herkesçe aranır olmuştu. Çok kurnaz bir adam olduğu için, çoğu kez cevapları hemen o anda şişiriyordu, hiçkimse çıkıp maymunun bütün bunları nasıl bildiğini sormadığından, herkesi kafese koyuyor, dağarcığını dolduruyordu. Hana girer girmez, Don Quijote'yle Sancho'yu tanımıştı, bu yüzden, hem onla-

rı hem de bütün dinleyenleri şaşırtması çok kolay olmuştu. Yalnız, önceki bölümde anlattığımız gibi, Kral Marsilio'nun kafasını uçuran, bütün süvarileri geberten Don Quijote'nin eli eğer biraz daha uzansaydı, Gines'in hali dumandı. Pedro Usta ile maymunu konusunda diyeceklerimiz bu kadar.

Şimdi gelelim Manchalı Don Quijote'ye, handan ayrıldıktan sonra, Saragosa'ya gitmezden önce, Ebro ırmağı ve çevresini dolaşmaya karar verdi. Cirit oyunlarına daha epey vakit vardı. İki gün iki gece, anlatılmaya değer hiçbir şeyle karşılaşmadan yol aldılar, ama üçüncü gün, bir yokuşu tırmanırken, korkunç bir davul, borazan ve silah sesi işittiler. Şövalye ilkin bunu, yakınlardan geçen bir askeri birlik sandı, askerleri görebilmek için, Rocinante'yi yokuşun başına sürdü. Tepeye varınca, aşağıda —tahmin ettiği gibi— başka başka silahlar taşıyan iki yüz kadar adam gördü. Kiminde mızrak, kiminde kundaklı yay, kiminde geniş ağızlı kargılar, kiminde baltalı kargılar, bir kısmında kalkan ve mızrak, bir kısmında da çakmaklı tüfekler vardı. Yamacı indi, birliğe iyice yaklaştı, bayraklarını görebiliyor, renklerini ve armalarını ayırt edebiliyordu şimdi. Bayraklardan biri sancağa benziyordu, beyaz satendendi, üzerine kalemle küçük bir sardunya eşeği resmi çizilmişti, hayvanın başı havada, ağzı açık, dili dışarıdaydı, sizin anlayacağınız, tam anıran bir eşeğe benziyordu, resmin çevresinde, büyük harflerle şunlar yazılıydı:

Hayır boşuna değildi
Bizim müdürlerin anırması!

Bunun üzerine Don Quijote, ovadaki adamların anır-

tılı köy halkı olduğunu tahmin etti. Bu kanısını Sancho'ya da bildirdi ve sancaktaki yazıyı, yüksek sesle okudu ona. Ayrıca bu olayı anlatan köylünün, anıranlar çiftlik kahyasıydı derken yanılmış olacağını, çünkü burada, belediye müdürlerinden söz edildiğini belirtti.

— Pek önemli bir nokta değil bu senyor, diye karşılık verdi Sancho. Kahyalar, zamanla, belediye müdürü olmuşlardır, belki sancakta onun için böyle deniyordur. Ayrıca, bunun olayın aslına zararı da yok. İster kahya, ister belediye müdürü olsunlar, anırmışlar işte ve anırma konusunda, ikisi de birbirinden ustaymış.

Sonunda alaya alınan köylülerin, dalgacılara savaş açtığı kanısına vardılar, alay edenler, şakayı çok ileri götürmüştü herhalde. Don Quijote, bu gibi çatışmalardan hiç hoşlanmayan Sancho'nun kızgınlığına aldırmadan birliğe yaklaştı. Onu kendilerinden biri sanan köylüler, gelişine pek sevindiler. Don Quijote siperliğini kaldırdı, sevimli ve soylu bir tavır takındı, sancağa doğru ilerledi. Birlik komutanları hemen çevresini aldılar ve şövalyeyi ilk kez gören her insan gibi, büyük bir şaşkınlıkla yüzüne gözüne, kılık kıyafetine bakmaya başladılar. Onların bu dikkatli bakışlarını hisseden Don Quijote, hiçkimse ağzını açıp bir şey sormadığı halde, uyanan merakı tahmin etti, yarattığı sessizlikten yararlanmak istedi, sesini yükseltip bağırdı:

— Bakın, temiz yürekli insanlar, sözümün başında bir ricada bulunayım sizden. Hoşunuza gitmeyecek ya da canınızı sıkacak bir laf etmedikçe, konuşmamı kesmeyin, beni dinleyin. Ama sözlerim hoşunuza gitmezse ya da sizi kızdırırsa, hemen işaret verin, dilimi tutar, ağzıma kilit vururum.

Köylüler, ne isterse söyleyebileceğini, seve seve din-

leyeceklerini bildirdiler. Bu izni koparan Don Quijote:

— Baylar, diyerek anlatmaya başladı, gezginci şövalyeyim ben. İşim silahşörlük, görevim dertli insanlara derman olmak, başı darda kalanlara yardım etmektir. Birkaç gün önce, talihsizliğinizi ve sizleri ikide bir silaha sarılıp komşularınıza saldırmaya iten şeyi öğrendim. Uzun uzun düşündüm bu mesele üstünde, düello yasalarına göre, hakarete uğramış sayılmıyorsunuz, çünkü tek bir kişi, bütün bir köy halkına hakaret edemez, asıl suçluyu bilmediği zaman, onun yaşadığı köy halkının topunu hainlikle suçlaması başka tabii. Nitekim, elimizde bunun örnekleri var. Don Diego Ordonez de Lara, kralını kahpece öldüren adamın Vellido Dolfos olduğunu bilmediği için, bütün Zamora kentine meydan okumuştur. Hepsine birden dil uzattığı için, kentte oturan herkesin buna cevap vermeye, yapılan saldırının öcünü almaya hakkı vardı. Ama bence, Don Diego da fazla ileri gitmiştir, hatta düello yasalarını çiğnemiştir, çünkü ölülere, çocuklara sulara, evlere ve düello yasalarında adı geçmeyen daha bir sürü şeye meydan okuması doğru değildi. Ama neylersiniz! İnsan bir kez öfkelendi mi, hiçbir engel tanımaz, ana-baba sevgisi bile vız gelir. Bu duruma göre, tek bir kişi bir krallığa, bir devlete, bir beyliğe, bir kente, bir yerde yaşayan halkın tümüne hakaret edemeyeceğine göre, varolmayan bir saldırının öcü de alınamaz demektir. Eğer, özellikle çocukların ya da ayak takımının sersem,[1] patlıcan,[2] bali-

[1]Cazoleros, ya da *Cazolleros* (sersemler): Cazallo adında biri, idam sehpasına çıkarıldığı anda, korkudan can verdiği için, Valladoiid kentinde yaşayanlara bu ad verilmişti.

[2]Patlıcanın pek bol olduğu Toledo halkına takılan ad.

na yavrusu,[1] sabuncu[2] gibi adlar taktığı insanlar da her dakika, kendilerine bu adları takanlarla kavgaya tutuşsa halimiz nice olurdu? Bu kentlerde oturanların habire kavga dövüşle, öç almayla uğraşmaları, her tartışmanın sonunda kılıca el atmaları gerekirdi. Hayır hayır, Tanrı böyle bir şeye izin vermez, göz yummaz. Bilge ve ihtiyatlı kişiler, düzenli devletler, ancak şu dört nedenle silaha sarılmalı, canlarını ve mallarını tehlikeye atmalıdırlar: Ya Katolik'liği korumak için, ya en kutsal ve doğal hakları olan canlarını korumak için, ya onurlarını, ailelerini, mallarını savunmak için, son olarak da krallarını korumak üzere giriştikleri haklı bir savaşta. Bunlara beşinci bir neden eklemek gerekirse (aslında bu ikinci maddeye girebilir ya neyse) yurt savunması için de diyebiliriz. Bunların dışında, silaha sarılmayı haklı gösteren, akıllıca bir iki sebep daha sayılabilir, ama saldırıdan çok bir şakaya, dostça bir takılmaya benzeyen şeyler için kılıç çekmek, bence, sağduyudan yoksun olduğunuzu belli eder. Dahası var, haksız yere öç almaya kalkmak (hangi öç haklıdır ki zaten?), düşmanımıza bile iyilik etmeyi, bizden nefret edeni bile sevmeyi emreden kutsal dinimize aykırıdır, bu ilk bakışta, uyulması zor bir buyruk gibi görünüyor, ama aslında, yalnız Tanrı'dan çok dünya yaşamına, ruhtan çok tene bağlı insanlar zor bulur onu. Bizler gibi insan kılığında dolaşan, hiçbir zaman yalan söylemeyen, söylemesine imkan bulunmayan, ahlak yasaları getiren İsa Efendimiz, böyle bir zorunluluğun insana tatlı ve hoş geleceğini söylemiştir, ayrıca, yapılması olanaksız şeyler de istememiştir bizden. Demek ki baylar, hem dün-

[1]Madridliler.
[2]Sabun fabrikalarıyla ünlü Getafe halkına verilen ad.

yasal, hem de tanrısal yasalar gereğince, öfkenizi yenmek zorundasınız.

— Bizim efendi din bilgini değilse, şeytanlar götürsün beni, dedi Sancho kendi kendine. Baksana, tıpkı papaz gibi konuşuyor.

Don Quijote, şöyle bir soluk aldı ve herkesin sessizce kendisini dinlediğini görünce, söylevine devam etmek istedi, tam lafa başlamak üzereyken, efendisinin susmasını fırsat bilen ince fikirli Sancho atıldı:

— Bir zamanlar Solgun Yüzlü Şövalye, şimdiyse Aslanlı Şövalye diye bilinen efendim Manchalı Don Quijote, pek ciddi bir beydir, liseyi bitirmiş insanlar kadar Latince ve Yunanca bilir, söylediği her şey, verdiği her öğüt askercedir, düello konusundaki bütün yasaları, bütün töreleri avucunun içi gibi bilir, onun için, yapacağınız en iyi iş, öğüdünü tutmaktır. Nitekim, bir eşek anırması duyunca kızmanın ne kadar saçma olduğunu da gösterdi size. Şimdi hatırlıyorum da küçükken aklıma esti mi anırırdım ve hiçkimse buna engel olmazdı, öyle güzel, öyle usturuplu anırırdım ki köydeki bütün eşekler sahici sanıp karşılık verirdi bana, oysa biz de ana-baba kuzusuyduk, hem iyi bir ana-babanın çocuğu... Bu yeteneğimle köydeki en usta kişileri bile bastırdığım halde, hiçkimseye kızmazdım doğrusu. Yalan söylemediğimi görmek isterseniz, dinleyin bakın, bu anırma işi de yüzmeye benzer. Bir kez öğrendiniz mi, ömrünüzce unutmazsınız.

Ve sonra, iki elini ağzına götürdü, öyle bir anırdı ki bütün ova çınladı, hemen yanıbaşında duranlardan biri, Sancho'nun kendileriyle alay ettiğini sandı, elindeki kalın sopayı kaldırdığı gibi sırtına indirdi, aman zaman demeye kalmadan yere yıkıverdi zavallıyı. Seyi-

sini kötü durumda gören Don Quijote, kargısını doğrultup yardımına koşmak istedi, ama bir sürü insan vardı aralarında, Sancho'nun yanına gidip öç alması olanaksızdı. Derken, yaman bir taş yağmuru başladı, bir sürü yayın, tüfeğin kendisine çevrildiğini gören Don Quijote, yüz geri etti, Rocinante'yi mahmuzladı, hayvanın becerebildiği kadar hızla aralarından sıyrıldı, bu büyük tehlikeden kurtulabilmek üzere Tanrı'ya yakarmaya başladı. Her an bir kurşun yemekten korkuyor, yaralanıp yaralanmadığını anlamak için ikide bir soluğunu kesip kendini yokluyordu. Ama köylüler onu korkutup kaçırmakla yetinmişler, taş yağmurunu kesmişlerdi. Yerde baygın yatan Sancho'yu tuttular, eşeğinin sırtına yatırdılar, efendisinin ardına saldılar, Sancho'ya kalsa yolu bulamazdı, ama Rocinante'nin kuyruğundan ayrılmayan karakaçan bu işi kendi başına becerdi. Epey uzaklaşmış bulunan Don Quijote de geri döndü. Sancho'nun yapayalnız geldiğini görünce, durup bekledi. Öte yandan, köylüler de akşama dek savaş alanında beklediler, rakipleri görünmeyince, ağızları kulaklarında, güle oynaya köylerine döndüler. Eski Yunan törelerini bilselerdi, oraya bir yengi anıtı dikerlerdi herhalde.

XXVIII. BÖLÜM

Benangeli'nin Anlattığı ve Ancak Dikkatli Okunursa Akılda Kalacak Şeyler

YİĞİT ER MEYDANINDAN KAÇTI MIYDI, kurulu bir pusu var demektir, çünkü ihtiyatlı insan, kendini daha iyi fırsatlar için saklar. Don Quijote'nin tutumu da bize bunun

doğru olduğunu gösteriyor. Sancho'yu, içinde bulunduğu tehlikeyi falan düşünmeden, tabanları yağladı, kendini güvenlik altına alana dek uzaklaştı. Sancho da daha önce de belirttiğimiz gibi, eşeğinin sırtına vurulmuş olarak ardından gidiyordu, sonunda efendisine yetişti, artık iyice kendine gelmişti. Şövalyenin yanına varınca, büyük bir üzüntü içinde, pestil gibi kendini yere bıraktı. Don Quijote hemen attan indi, yaralı olup olmadığına baktı. Ama sapasağlam olduğunu görünce, öfkeyle bağırdı:

— Eh senyor Sancho, anırmak için tam zamanını seçtiniz yani! Asılan adamın evinde ipten söz edilir mi? O anırmaya başka türlü bir cevap gelir miydi sanıyorsun? Dua et ki seni bir sopayla kutsadılar da bu işi bir palayla yapmadılar!

— Size cevap verecek halim yok, çünkü dilim yerine sırtım konuşuyor, dedi Sancho. Hemen hayvanlarımıza binelim ve tüyelim. Bundan böyle asla anırmayacağıma söz veriyorum, yalnız şunu anladım ki gezginci şövalyeler de seyislerini pestili çıkmış, iflahı kesilmiş olarak düşmanın ortasında bırakıp kaçabiliyorlarmış.

— Geri çekilmek kaçmak değildir, diye karşılık verdi Don Quijote, şunu bilmelisin ki Sancho, temelini ihtiyatlılıktan almayan yiğitliğe ataklık adı verilir, atak insanın başarıları da cesaretinden çok talihe bağlıdır. Geri çekildim, doğru, ama kaçmadım, bunu yaparken gelmiş geçmiş bir sürü kahraman gibi, daha iyi günlere sakladım kendimi. Romanlarda birçok örneği vardır bunun, ama bunları sana anlatmayacağım, çünkü hem bir işine yaramaz, hem de canım istemiyor.

Bu arada, Don Quijote'nin yardımıyla, Sancho tekrar eşeğine tırmanmıştı, şövalye de Rocinante'ye bin-

di, sonra, yavaş yavaş, çeyrek fersah ötedeki bir kavaklığa yollandılar. Sancho, zaman zaman, derin ahlar çekiyor, acı acı inliyordu, efendisi bu büyük acının nedenini sorduğu zaman da kuyruk sokumundan ense köküne dek, bayılacak gibi bir sızı duyduğunu söyledi.

— Arkana indirdikleri sopa çok uzun ve düz olduğundan, bütün sırtına (yani acıyan yerlere) değdi herhalde, dedi Don Quijote. Daha uzun olsaydı, daha çok canın yanacaktı.

— Ah senyor ah! Ne de güzel açıklıyorsunuz, bütün kaygılarım dağıldı şimdi! Hey Allah'ım! Acımın nedeni o kadar gizli miydi ki kalkıp bana sopanın değdiği yerlerin sızladığını anlatıyorsunuz? Ayak bileğim ağrısaydı, bunun neden ileri geldiğini söylemek bir kehanet olurdu, ama dayak yediğim için acı çektiğimi göstermek öyle büyücü işi falan değil. Ah senyor, başkalarının acısı vız geliyor vallahi insana, ayrıca, her geçen gün anlıyorum ki sizden bana bir fayda yok, şimdi sopa yememe göz yumdunuz, başka bir gün de belki yüz kere altıokka edilsem ses çıkarmayacaksınız demektir, bugün sırtım, yarın kafam gözüm. Bütün ömrümce tek bir akıllıca şey yapamayacak kadar sersem değilsem, bugünden tezi yok evime, çoluk çocuğumun yanına dönmeliyim, ne yolu yola, ne izi ize benzeyen şu illerde, nereye gittiği belli olmayan patikalarda, iki yudum şarap içmeden, bir lokma ekmek yemeden dolaşmaktansa, Tanrı'nın verdiğiyle çocuklarımı yetiştirmek çok daha iyi vallahi. Ya şu yatacak yer meselesi?... «Al, seyis kardeş, istemediğin kadar yer sana, seç seç beğen. Yedi arşınlık toprak senindir. Yetmedi mi, bir o kadar daha al, sakın sıkılma, dilediğin gibi yayıl.» Ah, ah! Gezginci şövalyelik denen şu Allah'ın cezası işi

ortaya çıkaran adamı, ya da gezginci şövalye denen çılgınlara seyislik etmeyi kabul eden ilk sersemi bir elime geçirsem, kıtır kıtır keser, ateşe atar, dumanını yele verirdim alimallah! Yalnız, bugünkü şövalyelere, sözüm yok tabii. Siz de onlardan biri olduğunuz için, büyük bir saygım vardır kendilerine, ayrıca yaptığınız, söylediğiniz ya da düşündüğünüz her şeyde, şeytana bile taş çıkarttığınızı bilirim.

— Bakın Sancho, şu anda istediğiniz iddiaya girerdim sizinle. Hiçbir engel tanımadan, keyfinizce gevezelik etmeye başladığınız dakikadan beri, ağrınız sızınız kalmadı, turp gibi oldunuz. Haydi, yavrum konuş, aklından geçen ne varsa söyle. Senin acı çekmemen için, bütün zırvalarını dinlemeye razıyım. Ayrıca, evine çoluk çocuğunun yanına dönmek istiyorsan hiç durma, sana engel olmaya kalkarsam Tanrı canımı alsın! Bütün param sende, üçüncü sefere başladığımız günden bu yana kaç gün geçtiğini, bu süre içinde kaç para kazandığını, kazanman gerektiğini hesapla, sonra kendi ücretini kendin öde.

— Sizin de çok iyi tanıdığınız okullu Sanson Carrasco'nun babası Tome Carrasco'nun yanında çalıştığım sıralar, yeme içme onlardan, ayda iki düka alıyordum, gezginci şövalye seyisinin, çiftlik uşağından daha çok zahmet çektiği ortada, ama sizin yanınızda ne ücret alabileceğimi bilmiyorum doğrusu, bilirsiniz çiftlik uşağı, gündüz ne kadar yorulursa yorulsun, gece sıcak bir çorba içer, sıcak bir yatak bulur, oysa ben hizmetinize gireli beri, döşek yüzü görmedim. Don Diego de Miranda'nın evinde geçirdiğimiz birkaç gün, zengin Camacho'nun kazanlarına daldırdığım kepçeyle kendime çektiğim ufak şölen bir yana, ha bir de Basilio'nun evinde

yiyip içip yattığımız günleri saymazsak, hep açıkhavada, kupkuru yerlerde «hava değişimleri» ile cilveleşerek uyuyor, peynir kırıntıları ve taş gibi ekmeklerle yaşıyor, yolda karşılaştığımız çeşme ya da kaynak sularından başka bir şey içmiyorum şükür.

— Dediklerin doğru Sancho. Peki Tome Carrasco'dan aldığına ne kadar eklersem gönlün olur acaba?

— Bana sorarsanız, ayda iki real fazla verirseniz, hesap tamam olur. Zaten yaptığım işin karşılığı da budur, yalnız, ada valiliği konusunda verdiğiniz ve tutmadığımız sözü de gözönünde bulundurursak, altı realcik daha eklemeniz gerekecek. Böylece, aylığım otuz real eder.

— Tamam. Köyden ayrılalı yirmi beş gün oldu. Alacağınızı buna göre hesaplayın Sancho, sonra, daha önce de söylediğim gibi, keseyi çıkarıp kendi paranızı ödeyin.

— Hey ulu Tanrım! Hesaba kitaba ne kadar az aklınız eriyor senyor! Ada konusundaki sözünüz, ilk sefere çıkışımızdan bugüne dek geçerlidir.

— Peki ne kadar oldu o günden bu yana?

— Yanılmıyorsam, üç aşağı, beş yukarı, yirmi yılı geçti.

Don Quijote, elini alnına vurdu ve kahkahalarla gülmeye başladı.

— İlahi Sancho, dedi. Sierra Morena'daki çileye ve bütün öteki maceralara, topu topu iki ay harcadım, oysa sen, ada valiliğine söz vereli yirmi yıl oldu diyorsun. Taşıdığın bütün paraya göz diktin galiba, peki bütün arzun buysa, verdim gitti, güle güle kullan! Bana gelince, böyle kötü bir seyisle dolaşmaktansa, parasız pulsuz kalmaya razıyım. Yalnız, söyle bakalım gezginci şövalyelik yasalarının içine eden adam, bir seyise, «gör-

düğü hizmet karşılığında» aylık bağlandığını nerede gördün ya da okudun, ha? Be sersem, canavar, nankör herif, şövalye romanlarının o *mare magnum*'una (engin denizine) dal da söyle bakalım, senin gibi konuşan, hatta şu lafların bir tekini bile aklından geçiren seyis var mı? Varsa, ne istersen yap, gel as beni, yüzüme tükür istersen. Haydi, oğlum, asıl karakaçanın dizginlerine... şey, yani yularına, dosdoğru eve yollan. Bir saniye bile durma artık yanımda, istemiyorum. Ah, bir nanköre yedirdiğim ekmekler! Ah, layık olmayan adama verdiğim sözler! Ve sen ey insandan çok bir yabaniyi andıran yaratık! Seni tam yüce bir mevkiye, karının karşı koymalarına rağmen, «senyor» diye çağrılacağın bir yere getireceğim sırada, yanımdan ayrılıyorsun. Yeryüzünün en güzel adasına vali olacağın anda çekip gidilir mi hiç? Neyse, lafı boşuna uzatmayalım, senin de sık sık tekrarladığın gibi, eşek hoşaftan... gerisini biliyorsun işte. Eşek doğdun, eşek olarak yaşadın, eşek gideceksin şu dünyadan, bana kalırsa, hayvanın biri olduğunu farketmeden gözlerini yumacaksın.

Don Quijote bu küfürleri savururken, Sancho gözünü dikmiş, dikkatle ona bakıyordu, söylediklerine bin pişmandı, gözleri yaşarmıştı, kederli ve boğuk bir sesle haykırdı:

— Oh! Haklısınız efendim, eşek olduğumu gösterebilmek için, bir kuyruğum eksik. Bunu da siz takarsanız, çok sevineceğim ve ömrümün sonuna kadar size dua edeceğim. Gençliğime verin, bağışlayın beni. Ayrıca pek bilgili bir adam olmadığımı da unutmayın, habire konuşmam, hastalık gibi bir şeydir, kötülük yoktur içimde. Bilirsiniz, işlediği günaha pişman olan adam, Tanrı'nın rahmetine sığınıyor demektir.

— İşin içine yine bir sürü atasözü karıştırmasaydın pek şaşacaktım doğrusu. Haydi bakalım, suçunu bağışladım, ama bundan sonra haddini bil, açgözlülük etme. Yüreğini ferah tut, cesaretini kırma, verdiğim sözlerin gerçekleşmesini bekle. Geç de olsa, günün birinde hepsi gerçekleşecek çünkü.

Sancho, kendi gücüne pek güvenemese de elinden geleni yapacağını söyledi. Az sonra bir ormana girdiler, Don Quijote bir karaağacın dibine çöktü, Sancho da bir gürgenin, dibine diyoruz, çünkü ağaçların koynuna giremeyeceklerine göre, olsa olsa dibine çökeceklerdi. Serin hava sırtının sızısını artırdığı için, zavallı seyis pek kötü bir gece geçirdi. Don Quijote'ye gelince, o her zamanki gibi tatlı hayaller içindeydi. Ama sonunda, uyku ikisini de yendi, sabahleyin, gün ışırken, yeniden yola koyuldular, ünlü Ebro ırmağına doğru yollandılar, orada, bir sonraki bölümde okuyacağınız şeylerle karşılaştılar.

XXIX. BÖLÜM

Eşi Benzeri Bulunmayan Büyülü Kayık Macerası

ANLATILMAYA DEĞER BİR ŞEYLE KARŞILAŞMADAN, iki gün sonra Ebro ırmağına vardılar. Irmağın ağır ağır akan derin ve duru suları, kıyının iç açıcı görünümü Don Quijote'nin pek hoşuna gitti, tatlı düşlere saldı onu. Özellikle, içten içe hep gerçek diye saydığı Montesinos mağarası macerasını hatırladı, Pedro Usta'nın maymunu orada gördüğü şeylerin yarısının doğru, yarısının

uydurma olduğunu söylemişti, ama Don Quijote, hepsini düş diye kabul eden Sancho'nun tersine, yüzde yüz gerçek belliyordu onları. Kıyı boyunca ilerlerken, küreksiz, boş bir kayıkla karşılaştılar, kayık, kıyıdaki bir ağaca bağlanmıştı. Don Quijote çevresine bakındı, kimseyi göremeyince attan indi, Sancho'ya da eşekten inmesini, hayvanları oradaki bir kavak ya da söğüt ağacına bağlamasını söyledi. Sancho bu apansız kararın nedenini sorunca, şövalye:

— Şunu bilmiş ol ki sevgili dostum, diye karşılık verdi, kayık beni çağırıyor, şüpheyi ve duraksamayı bırak, hemen içine atla, büyük bir acı içinde kıvranan, başı dertte bir şövalye ya da önemli bir kişinin yardımına koş diyor. Tam şövalye romanlarına ve orada adları geçen büyücülere yaraşır bir macera bu. Bir şövalyenin başı derde girdi mi ve tek başına bundan kurtulamadı mı, şövalye binlerce, hatta on binlerce fersah ötede olsa bile, büyücüler insanı bir buluta bindirirler, ya da büyülü bir kayık gönderirler, deniz ya da hava yoluyla, göz açıp kapayıncaya dek, yardım bekleyen kişinin yanına götürürler. Evet Sancho, şu kayık da işte bunun için getirilmiş buraya. Adım gibi biliyorum bunun böyle olduğunu. Haydi vakit geçirme, Rocinante ile eşeği ağaca bağla, hava kararmadan kayığa binelim, ondan sonra Allah kerim! Tanrı nereye isterse oraya götürsün bizi! İnan bana, bütün çilekeş papazlar gelse tutamaz artık beni!

— Peki senyor, çılgınca demeye dilim varmıyor, ama madem ki şu maceraya atılmak istiyorsunuz, engel olamayacağıma göre, söz dinlemekten başka çarem kalmıyor demektir, bilirsiniz: «Efendin ne derse onu yap, sonra gel sofrasına kurul» der atasözü. Yalnız, vicdanı-

mı rahatlatmak için belirteyim ki bence bu kayık büyücülerin falan değil, buralarda yaşayan balıkçıların. Dünyanın en iyi karagözleri bu ırmaktadır çünkü.

Bir yandan bunları söylüyor, öte yandan da yüreği kan ağlaya ağlaya hayvanları ağaca bağlıyor, onları büyücülerin merhametine bırakıyordu. Don Quijote, bu iş için hiç üzülmemesini, çünkü kendilerini alıp uzak diyarlara götürecek olan büyücülerin, hayvanlarına da sahip çıkacağını söyledi.

— *Uzak diyorlar* da nesi, senyor? Hiç duymadım bu lafı?

— *Uzak diyorlar* değil, *uzak diyarlar!* Yani bizden uzak yerler. Ama anlamamana şaşmamak gerekir canım. Kendilerini bir şey sanan, aslında hiçbir şey bilmeyen birtakım insanlar gibi, böyle büyük lafları anlamak zorunda değilsin elbet.

— Hayvanları bağladık, peki şimdi?

— Şimdi mi? Haç çıkar, sonra demir al. Yani kayığa bin ve ipini kes!

Ve sonra, bir sıçrayışta kayığa atladı, seyis de ardından, ip kesilince kayık sulara kapıldı. Kıyıdan şöyle altı ayak açılmışlardı ki Sancho, daha şimdiden yitip gittiklerini sanarak titremeye başladı, hele eşeğinin anırmaya, Rocinante'nin de dizginlere asılmaya başladığını görünce, iyice heyecanlandı.

— Aman senyor, dedi, karakaçan ardımızdan ağlıyor, Rocinante de peşimizden gelebilmek için dizginlerini zorlayıp duruyor. Sakin olun sevgili dostlarım, sakin olun. Bizi sizden ayıran çılgınlık yerini hayal kırıklığına bıraktı mı, nasıl olsa dönüp geleceğiz.

Sonra, hüngür hüngür ağlamaya başladı, buna canı sıkılan Don Quijote:

— Behey ödlek herif, nedir korkun? diye bağırdı. Niye ağlayıp duruyorsun, yüreksiz? Biri mi düştü ardına, kiler faresi, bir saldıran mı var sana? Neyin eksik, ha? Varlık ortasında yokluk mu çekiyorsun? Seni gören, az sonra bizi açık denize çıkaracak bir ırmağın ortasında, bir arşidük gibi şu kayığın içinde değil de çıplak ayakla İskit dağlarına tırmanmak üzere olduğumuzu sanacak. Nitekim, denize vardık bile, çünkü yedi sekiz bin fersahlık yol aldığımızı sanıyorum. Elimde, kutbun yerini saptayacak bir araç, bir usturlap bulunsaydı, ne kadar yol aldığımızı kesinlikle söylerdim sana. Ama, kutuplardan başlayarak dünyayı iki eşit parçaya bölen gün-tün çizgisini çoktan geçtik herhalde, ya da pek az bir şey kaldı geçmemize.

— Peki şu dediğiniz çizgiye varınca ne kadar yol gitmiş olacağız?

— Epeyce, gelmiş geçmiş gökbilimcilerin en büyüğü olan Ptolome'nin[1] haritasına göre, bu çizgiyi aşınca, üç yüz altmış derecelik yer kürenin yarısını geçmiş olacağız.

— Hah senyor, kendi ağzınızla yakaladım sizi. Küfür ediyorsunuz o yiğit insana. Baksanıza, şu Ptolome keratası diyorsunuz adama, daha bir sürü kötü laf var, ama pek aklım ermiyor ne olduklarına.

Don Quijote, Sancho'nun, Ptolome'nin haritası sözünü Ptolome keratası diye anlamasına, epey güldü.

— Şimdi sana, Batı Hint adalarına gitmek üzere Cadiz'den gemiye binen İspanyolların ya da başka ulusların, bu gün-tün çizgisini geçip geçmediklerini anlamalarına yarayan bir belirtiden söz edeceğim. O çizgi-

[1] *Yun.* Ptolemaios (İ.S. II. yy.), *Lat.* Ptolemaeus, *Osm.* Batlamyos.

yi geçtiler mi, gemideki bütün bitler ölür, avuç dolusu altın versen, bir tane bile bulamazsın. Sen öteni berini yokla bakalım şimdi, eğer bu hayvanlardan birine rastlayamazsan, çizgiyi geçtiğimizi anlarız, yoksa daha gelmedik demektir.

— Dediklerinizin tek bir kelimesine inanmıyorum, ayrıca bize ne gibi bir yarar sağlayacağına da aklım ermiyor, ama yine de bu denetlemeyi yapacağım. Yalnız kendi gözümle görüyorum ki biz on beş ayaktan fazla gitmedik, küheylanlarımız da nah şurada, burnumuzun dibinde daha, bıraktığımız yerde duruyorlar. Gözümü dört açıp bakıyorum, ama karıncadan daha yavaş gittiğimizi görüyorum sadece.

— Lafı bırak dediğimi yap Sancho, başka şeye de karışma, kutuplardan geçen coğrafi çemberlerin, yani enlem ve boylamların, zodyağın, kutup noktasının, güneş yörüngesinin, iki yarım küredeki gün durumlarının, gün-tün çizgisinin, gezegenlerin, yeri göğü dolduran bir sürü nokta, işaret ve çizginin ne demek olduğunu bilmezsin, bunları, hatta yalnız bir tekini bilseydin, kaç enlem çizgisini aştığımızı görecek, işaretleri yakalayacak, arkamızda bıraktığımız ya da geleceğimiz burçların neler olduğunu anlayacaktın. Haydi bakalım, öteni berini yokla, iyice ara. Eminim, mektup kağıdından daha temiz paksın şimdi.

Sancho poturuna yapıştı, elini, usulca sol kasığına doğru saldı, sonra başını kaldırdı, efendisine bakarak:

— Ya bu deneme palavra, ya da biz dediğiniz çizgiye gelmedik, hatta fersah fersah uzağındayız.

— Ne diyorsun? Bir şey mi buldun?

— Pek çok değil, şöyle bir avuç canım! dedi Sancho. Sonra elini çıkardı, suya sokup yıkadı. Bu sırada,

kayık da suyun akışına kapılmış, ağır ağır yüzüyordu. Ona bu hareketi veren ne gizli bir güç, ne de görünmeyen bir büyücüydü, o bölgedeki sakin ve tatlı akıntıydı. Derken, ırmağın ortasında, koca koca su değirmenleri gözüktü. Don Quijote bunları görür görmez haykırdı:

— Şuraya bak dostum, şuraya! Görüyor musun benden yardım bekleyen bir kraliçenin, bir kral kızının, mutsuz bir prensesin kapatıldığı bir site, şato ya da bir adacık bu?

— Hangi Allah'ın cezası site, şato ya da adadan söz ediyorsunuz senyor? Görmüyor musunuz, buğday öğütmek için kurulmuş su değirmenleri bunlar?

— Sus, Sancho, hiçbir şeye aklın ermiyor, değirmen dediğin şeyler değirmen değil aslında. Daha önce birçok kez söyledim sana. Büyü, her şeyin biçimini bozar, değiştirir. Gerçekte değil, yalnız görünüşte değiştirir tabii. Nitekim, umutlarımın kaynağı sevgili Dulcinea'nın yüzü de böyle değişmişti.

Bu sırada, akıntıya giren kayık da hızlanmıştı. Sandalın ilerlediğini, değirmen çarklarının köpüklü sularına gömülmek üzere olduğunu gören değirmenciler, telaşla dışarı uğradılar, uzun sopalarla kayığı durdurmaya koştular, yüzleri, üstleri başları un içinde olduğundan, görünüşleri pek iç açıcı değildi tabii. Olanca güçleriyle:

— Bre şeytan herifler, nereye gidiyorsunuz? diye bağırıyorlardı. Yaşamaktan umudu kestiniz mi? Koca çarkın içinde parçalanmak mı istiyorsunuz?

— Gördün mü Sancho, dedi Don Quijote, ben sana demedim mi, tam bana ihtiyaç duyulan bir anda geldik buraya? Üstümüze yürüyen şu serseri, çapulcu takı-

mına, karşımıza dikilen şu canavarlara, bize kaş göz eden şu korkunç suratlara bak hele! Peki alçak herifler, görürsünüz siz şimdi!

Sonra kayığın içinde dikildi, avazı çıktığı kadar bağırarak değirmencilere tehdit yağdırmaya başladı:

— Behey kötü niyetli, Allah'ın belası herifler! Kalenize, hapishanenize kapattığınız soylu ya da soysuz hanımı bırakın hemen! Ben, bu işi halletmek üzere Tanrı tarafından görevlendirilmiş, Aslanlı Şövalye diye bilinen Manchalı Don Quijote'yim!..

Sözünü bitirince kılıcını çekti, değirmencilere karşı sallamaya başladı. Berikiler bu deli saçması lafları dinliyor, ama hiçbir şey anlamıyorlardı tabii, bir yandan da ellerindeki uzun sırıklarla, değirmen çarklarının köpüklü sularına girmiş bulunan kayığı yakalamaya çalışıyorlardı. Sancho diz çökmüş, kendisini, burnunun dibindeki bu büyük tehlikeden kurtarması için can— ı gönülden yakarıyordu Tanrı'ya, Tanrı, değirmencilerin ustalığı ve elitezliği sayesinde, onun bu dileğini yerine getirdi, adamlar sırıkları kayığın dört bir yanına uzatıp yolunu kestiler, ama devrilmesine, Don Quijote'yle Sancho'nun sulara gömülmesine engel olamadılar, neyse ki şövalye ördek gibi yüzüyordu ve ağır zırhının kendisini dibe çekmesine rağmen, suyun yüzünde durabiliyordu. Ama değirmenciler suya atlayıp ikisini de birer pamuk balyası gibi sırılsıklam kıyıya çekmeseydi, halleri dumandı, burası da onların Troia'sı olacaktı herhalde.

İkisini de yere uzattılar, suya girmiş insanlardan çok, korkudan dilleri damakları kurumuş kimselere benziyorlardı. Sancho hemen diz çöktü, ellerini kavuşturdu, başını göğe çevirdi ve efendisini böyle saçma, delice

işlerden alıkoyması için yürekten dua etti Tanrı'ya.

Bu sırada kayığın sahibi olan balıkçılar da gelmiş, sandallarını değirmen çarkının içinde paramparça görünce, Sancho'nun üstüne çullanmışlardı, bir temiz dövdüler zavallıyı, sonra Don Quijote'ye dönüp borcunu ödemesini, yoksa işlerin kötüye varacağını söylediler. Beriki büyük bir serinkanlılıkla ve sanki hiçbir şey olmamışçasına, balıkçılarla değirmencilere, şatodaki insanı ya da insanları kayıtsız şartsız bırakırlarsa, kayığın parasını hemen ödeyeceğini bildirdi.

— Hay deli herif, hay! diye bağırdı değirmencilerden biri, ne şatosu, ne adamı? Değirmenlerde çalışan işçileri mi kaçırmak istiyorsunuz yoksa?

— Yeter! diye haykırdı Don Quijote, dişlerinin arasından. Sizin gibi serseri heriflerden, rica minnetle de olsa iyi bir hareket beklemek, çölde vaaz vermeye benziyor. Bu macerada da iki büyücü çarpıştı, birinin yaptığını öteki bozdu galiba. Biri bana kayığı yolladı, öbürü beni suya yuvarladı. Neyse, Tanrı hayırlısını versin! Dış görünüşten, boş hayalden başka bir şey değil şu ölümlü dünya, benim elimden de bu kadarı gelir ancak!

Sonra değirmenlere doğru döndü, sesini yükseltti ve:

— Dostlarım, diye bağırdı, kaledeki tutsaklar! Her kim olursanız olun, sizin ya da benim talihsizliğim yüzünden kurtaramadım sizleri, kusurumu bağışlayın! Bu macera başka bir şövalyeye ayrılmış herhalde.

Daha sonra balıkçılarla konuşup anlaştı, kayık için elli real verdi, Sancho bu parayı istemeye istemeye ödedi.

— Böyle bir kayık oyunu daha çevirdik mi, sermayeyi kediye yüklediğimizin resmidir, batıp gideriz alimallah! dedi.

Balıkçılar ve değirmen işçileri, her gün karşılaştıkları insanlara hiç benzemeyen bu iki adama şaşkınlıkla bakıyor, Don Quijote'nin bütün o saçma sapan sorularla, uzun söylevlerle ne demek istediğini bir türlü anlayamıyorlardı. Sonunda, kaçık olduklarına karar verip bizimkileri bıraktılar, balıkçılar kulübelerine, değirmenciler de işlerinin başına döndü. Don Quijote'yle Sancho da kendilerinden daha akıllı olan hayvanlarını bulmaya gittiler. Sihirli kayık macerası da böylece sona erdi.

XXX. BÖLÜM

Güzel Avcı Kadın Yüzünden Don Quijote'nin Başına Gelenler

ŞÖVALYEYLE SEYİSİ, oldukça karamsar ve üzüntülü halde hayvanlarının yanına döndüler, hele Sancho'nun hiç keyfi yoktu, çünkü keseye el attı mı yüreği çatlayacak gibi oluyor, paracıkları gittikçe, gözbebeğini oyuyorlar sanıyordu. Uzatmayalım, tek laf etmeden hayvanlarına bindiler ve ünlü ırmaktan uzaklaştılar, Don Quijote yine sevda hayallerine, Sancho da özlemlerine dalmıştı, bu özlemler şimdilik pek gerçekleşeceğe benzemiyordu, aptallığına rağmen, efendisinin yaptığı her şeyin, ya da hiç olmazsa büyük çoğunluğunun zırva olduğunu görüyordu ve bir gün, tartışmaya girişmeden, izin falan da istemeden sıvışıp gitmenin, evine dönebilmenin yolunu arıyordu. Ama kader, işleri umudunun tam tersi bir yola soktu.

Evet, ertesi gün, güneş batarken, bir ormandan çıktıkları anda, Don Quijote gözlerinin önünde uzanan

yeşil bir vadiyle karşılaştı, vadinin sonunda birkaç kişi vardı, yanlarına varınca, bunların şahinle kuş avlayan insanlar olduğunu gördü. İyice yaklaştı ve kalabalığın içinde, yeşil koşumlu, eyerinin ön kaşı gümüşten, beyaz bir alay atına ya da bir kısrağa binmiş, soylu bir hanım çarptı gözüne. Kadının kendisi de yeşiller giymişti ve öyle görkemli, öyle kibardı ki inceliğin canlı simgesi gibi duruyordu. Sol yumruğunda bir çakırdoğan vardı, bunu gören Don Quijote onun soylu biri ve bütün ötekilerin hanımı olduğunu anladı, gerçekten de öyleydi. Hemen Sancho'yu çağırdı ve:

— Yavrucuğum, dedi, hemen şu yağız atlı, elinde çakırdoğan tutan güzel hanımın yanına koş, Aslanlı Şövalye'nin kendisini saygıyla selamladığını ve izin verirse, ellerini öpmeye geleceğini, Alteslerinin buyurduğu her şeyi, bütün gücüyle yapmaya çalışacağını söyle. Yalnız dikkat et Sancho, gelişigüzel konuşma, elçilik görevine hani şu atasözü dağarcığından bir şeyler katma.

— Elçi mi! Halı! Tam üstüne bastınız işte! diye bağırdı Sancho. Bana mı söylüyorsunuz bütün bu lafları! İyi ama soylu ve yüce hanımların yanına ilk kez yollamıyorsunuz ki beni.

— Yavuklum Dulcinea bir yana, sana böyle bir görev verdiğimi hatırlamıyorum, başkasının emrinde çalışırken gittiysen, o başka.

— Haklısınız senyor, ama kesesi dolgun olan, pey akçesi üzerinde pazarlık etmez, hali vakti yerinde evlerde de çorba kazanı hep kaynar. Diyeceğim, bütün bunları bana söylemenin ve ders vermeye kalkışmanın hiç gereği yok, çünkü her zaman, her şeyi yapmaya hazırım ben ve her şeyden anlarım biraz.

— İnanırım Sancho. Hadi bakalım, talihin açık olsun, Tanrı yardımını esirgemesin!

Sancho, karakaçanı sürdü, hızla uzaklaştı. Güzel avcı hanımın bulunduğu yere gelince, yere atladı, diz çöküp konuşmaya başladı:

— Güzel senyora, şurada gördüğünüz şövalyenin adı Aslanlı Şövalye'dir, benim efendimdir, ben de onun seyisiyim, adım Sancho Panza'dır. Bundan kısa bir süre önce Solgun Yüzlü Şövalye diye bilinen Aslanlı Şövalye beni, senyoramızdan, yanınıza gelmesine izin vermenizi rica etmek üzere görevlendirdi. Dediğine ve bendenizin de yürekten inandığıma göre, kendisinin yüce ve güzel senyoraya hizmet etmekten başka arzusu yoktur. Eğer senyoramız bu izni verirlerse, kendi yararlarına olacak ve efendim de bundan büyük bir sevinç, gözle görülecek bir minnet duyacaktır.

— Yiğit seyis, görevinizi tam gerektiği gibi yerine getirdiniz, diye karşılık verdi kadın... Kalkın ayağa, daha önce hakkında pek çok şey işittiğimiz, Solgun Yüzlü Şövalye gibi büyük bir insana hizmet eden seyisin diz çökmesi doğru değil, kalkın dostum, efendinize söyleyin, şurada yakında bir av köşkümüz var, oraya gelmek lütfunda bulunursa, kocam dük hazretleri ve ben, kendini ağırlamakla onur duyacağız.

Sancho, bu sevimli kadının güzelliği, terbiyesi ve inceliği karşısında şaşkına dönmüş olarak ayağa kalktı, hele sözlerine iyice şaşmıştı. Efendisini, yani Solgun Yüzlü Şövalye'yi tanıyordu ve ona Aslanlı Şövalye demeyişi, hiç kuşkusuz, bu adın çok yeni oluşundan ileri geliyordu.

— Söyleyin bakalım, seyis kardeş, diye devam etti düşes (daha adını bilmiyoruz), efendiniz *Becerikli Şöval-*

ye Manchalı Don Quijote adıyla kitaplara giren, Tobosolu Dulcinea diye bir kadını seven insan mı?

— Ta kendisi senyora, diye karşılık verdi Sancho, kitapta adı geçen ya da geçmesi gereken seyisi Sancho Panza da benim, beşikte, yani basımevinde benim yerime başka birini koymadılarsa tabii.

— Aman ne sevindim bütün bunlara, dedi düşes. Haydi Panza kardeş, koşup efendinize söyleyin, arazime hoş geldi, başka hiçkimsenin gelişine bu kadar sevinmezdim.

Böyle güzel bir cevap alan Sancho, ağzı kulaklarında, efendisinin yanına döndü. Ona, soylu hanımefendinin dediklerini aktardı, o köylü ağzıyla, güzelliğini, çekiciliğini ve çelebiliğini anlattı. Don Quijote eyerin üstünde daha bir dikildi, üzengilere sıkıca bastı, siperliğini kaldırdı, Rocinante'yi mahmuzladı ve sevimli bir yüzle, saygılarını sunmak üzere, düşese doğru yürüdü, bu sırada, düşes de dükü çağırtmış, Don Quijote'nin gönderdiği haberden söz etmişti. İkisi de birinci kitabı okumuşlardı, onun için, zirzopça düşüncelerini biliyor, kendisini tanımaya can atıyorlardı, sabırsızlıkla beklemeye başladılar. Onun keyfine göre davranmaya, her dediğini kabullenmeye, sözün kısası, yanlarında kaldığı sürece, okudukları ve pek sevdikleri şövalye romanlarındaki bütün geleneksel töreleri yerine getirerek kendisine tam bir gezginci şövalye gibi davranmaya karar verdiler.

Bu arada, siperliğini indirmiş olan Don Quijote de yanlarına gelmişti, onun attan inmek üzere olduğunu gören Sancho, koşup üzengisini tutmak istedi, ama aksiliğe bakın ki eşekten atlarken, ayağını yulara taktı ve bir türlü de çıkaramadı, böylece, suratı ve göğsü yer-

de, ayağı havada, asılı kaldı. Üzengisi tutulmadan attan inmeye alışık olmayan ve Sancho'yu her zamanki yerinde sanan Don Quijote de herhalde kötü bağlanmış olan eyeri de sökerek, bir anda yere yuvarladı, boylu boyunca uzanıp kaldı, tabii büyük bir utanç duymuştu ve ayağı hâlâ askıda duran zavallı Sancho'ya lanetler yağdırıyordu. Dük avcılarına, Don Quijote'yle seyisinin yardımına koşmalarını buyurdu. Don Quijote, hâlâ düşüşün etkisinde olmasına ve aksayarak yürümesine rağmen, ayağa kalkar kalkmaz evsahiplerinin önünde diz kırmak istedi, ama dük buna kesinlikle karşı çıktı. Hatta kendisi attan indi, gelip Don Quijote'yi kucakladı ve şöyle dedi:

— Sayın Solgun Yüzlü Şövalye, topraklarımda attığınız ilk adımın böyle ters gitmesine son derece üzüldüm, ama seyislerin ihmalciliği çoğu kez bundan da kötü şeylere yol açıyor.

— Değerli prens, cehennemin dibine düşmüş olsaydım bile, şu anda başıma, gelen şeyi mutlu bir olay diye görürdüm, çünkü sizi tanıma şerefi beni o cehennemden kurtarırdı. Tanrı cezasını versin, seyisim gereği gibi eyer bağlamaktan çok, dalga geçmek üzere dilini çözmeyi bilir. Ama bendeniz nerede olursam olayım, ister yerde, ister ayakta, ister yaya, ister atlı, sizin ve güzellikte kraliçelere, incelikte prenseslere taş çıkartan değerli eşiniz düşes hazretlerinin hizmetindeyim.

— Aman yavaş olun sayın Manchalı Don Quijote, dedi dük, Tobosolu senyora Dulcinea yaşadıkça, başka güzellik övülmez.

Nihayet ayağını kurtarmış ve yanlarına gelmiş olan Sancho, tam burada, efendisinin sözünü keserek atıldı:

— Tobosolu senyora Dulcinea'nın güzel olduğu yadsınamaz. Tam tersine, peri kızı gibidir. Bilirsiniz, ummadığınız taş baş yarar, duyduğuma göre, tabiat ana çanak çömlek yapan ustaya benzermiş. İyi bir çömleğin yanında, iki üç, hatta yüz tane de kötü çömlek çıkarırmış. Diyeceğim o ki sayın düşes hazretleri, hanımım senyora Dulcinea'dan hiç de aşağı kalmıyor. Don Quijote, düşese döndü:

— Efendimiz şunu bilsinler ki yeryüzünde hiçbir gezginci şövalyenin seyisi benimki kadar geveze ve şakacı değildir, dedi, eğer Altesleri birkaç gün kendilerine hizmet etmeme izin verirlerse, kendisi görecektir bu sözümün doğruluğunu.

— Temiz yürekli Sancho şakadan hoşlanıyorsa, kendisine daha çok değer veririm, çünkü bu nitelik, iyiyi kötüyü birbirinden ayırt etme yetkisini ortaya vurur, dedi düşes. Bildiğiniz gibi, Senyor Don Quijote, yergi ve şaka, ağır işleyen zekalardan çıkmaz. Madem ki iyi yürekli Sancho şakacı, şaklaban bir insanmış, ben kendisine akıllı bir kişi gözüyle bakarım artık.

— Hele gevezeliğine diyecek yoktur, diye ekledi Don Quijote.

— Ne kadar iyi! dedi dük, çünkü insan güzel şeyleri öyle bir kelimeyle anlatamaz. Ama şimdi bizi de gevezelikle vakit geçiriyoruz diye suçlayacaksınız, onun için, gelin gidelim Solgun Yüzlü Şövalye...

— Altesleri, lütfen Aslanlı Şövalye desinler! diyerek araya girdi Sancho, Solgun Yüzlü Şövalye yok artık. Yüzün yerini, şimdi, aslanlar aldı.

— Gelin Aslanlı Şövalye, diye devam etti dük, hemen şurada bir şatomuz var, orada, sizin gibi büyük bir insana yaraşır biçimde ağırlanacaksınız, düşesle ben bu

şatoyu, ziyaretimize gelen gezginci şövalyelere ayırdık.

Sancho, Rocinante'nin eyerini yerine koymuş, iyice sıkılamıştı, Don Quijote atına, dük de kendi güzel hayvanına bindi. Düşesi aralarına aldılar ve şatonun yolunu tuttular. Düşes, düşünceleri pek hoşuna gittiği için, Sancho'ya, yanında yürümesini söyledi. O da hiç yalvartmadı, aralarına girdi, konuşmalara katıldı, gezginci şövalyeyle gezintiye çıkmış seyisi evlerine kabul etmekten büyük sevinç duyan dükle düşes, Sancho'nun laflarına bir hayli güldüler.

XXXI. BÖLÜM

Bir Sürü Önemli Şey

KENDİSİNİ DÜŞESLE BÖYLE İÇLİ DIŞLI GÖREN, ya da öyle sanan Sancho'nun sevinci büyüktü, çünkü şatoda, Don Diego'nun ve Basilo'nun evinde bulduğu nefis şeylerle karşılaşacağını umuyordu. Rahat yaşamı pek seviyordu ve önüne bir fırsat çıktı mı, dört elle sarılıyordu ona.

Yazarın anlattığına göre, dük hepsinden önce av köşküne gitmiş, bütün uşaklarına, Don Quijote'yi nasıl karşılamaları gerektiğini göstermiş. Bizimki düşesle birlikte şatonun kapısında göründüğü zaman, bir anda, çok güzel, koyu kırmızı satenden yapılma, geceliğe benzer uzun elbiseler giymiş iki uşak ya da seyis çıkageldi, göz açıp kapayıncaya dek şövalyeyi kucakladılar, attan indirdiler ve:

— Yüce efendimiz, düşes hazretlerinin yere inmesine yardım etsinler! dediler.

Don Quijote hemen koştu. Karşılıklı bir incelik gös-

terisidir başladı aralarında, ama sonunda, inatçı düşes ağır bastı, attan ancak dükün kollarında inmek istediğini ve kendisinin, bunca büyük bir şövalyeye böylesine yararsız bir yükü taşıtacak kadar değerli bulunmadığını söyledi. Bunun üzerine, dük gelip indirdi karısını. Büyük bir avluya girecekleri sırada, iki güzel genç kız çıktı ortaya, kızlar, Don Quijote'nin omuzlarına kocaman, göz kamaştıran, lâl renkli bir pelerin attılar. İç avlunun her yanı bir anda uşaklarla, hizmetçi kızlarla doldu, bunlar, hep bir ağızdan bağırmaya başladılar:

— Hoş geldin, gezginci şövalyeliğin kaymağı, çiçeği, hoş geldin!

Bir yandan da bütün bu törenler karşısında şaşkına dönen Don Quijote'nin ve efendilerinin üzerine kokular serpiyorlardı. Yalancı değil, sahici bir gezginci şövalye olduğuna inanabilirdi artık, çünkü ilk kez, tam romanlarda rastladığı eski şövalyelere davranıldığı gibi davranılıyordu kendisine.

Sancho, eşeğini avluda bıraktı, düşesin peşine takılıp şatoya girdi, ama, karakaçanı terk ettiğine pişman oldu, ötekilerle birlikte düşesi karşılamaya çıkmış bulunan saygıdeğer bir dadının yanına yaklaştı, alçak sesle:

— Senyora Gonzalez... Şey, güzel efendimizin adı nedir acaba? diye sordu.

— Adım Dona Rodriguez de Grijalba, diye karşılık verdi dadı. Ne istiyorsunuz dostum?

— Lütfedip, şatonun kapısına dek gitmenizi isterdim, orada, benim bindiğim bir boz eşek bulacaksınız. Onu ahıra göndertmenizi rica ederim, zavallıcık biraz korkaktır, ne olursa olsun, yalnız kalmaya dayanamaz.

— Eğer efendi de uşak kadar terbiyeliyse, vay geldi başımıza! Bana bakın dostum, sizin de sizi buraya geti-

renlerin de canı cehenneme, gidip kendiniz bakın eşeğinize. Bu şatodaki dadılar bu gibi işlere alışık değildirler.

— Oysa, dedi Sancho, şaşkınlık içinde, bütün bu hikayeleri en küçük ayrıntılarına dek bilen efendimin, Lancelot'tan söz ederken şöyle dediğini işitmiştim:

Britanya'dan döndüğünde,
Hanımlar kendisine,
Dadılar da atına bakıyordu...

Bense eşeğimi, Sir Lancelot'un atına değişmem doğrusu.

— Bana bakın dostum, dedi dadı, eğer soytarıysanız şaklabanlıklarınızı bunlardan hoşlanan ve karşılığında size birkaç kuruş verecek olanlara saklayın, ben, çok çok bir incir veririm bu iş için size.

— Korkarım, biraz geçkin bir incir olur bu, dedi Sancho, ayrıca, bütün incirlerinizi verseniz, yaşınızdan bir şey eksileceğini sanmam.

— Orospu çocuğu! diye bağırdı dadı öfkeyle, yaşının hesabını ancak Tanrı'ya veririm ben, sana değil, sarımsak kokulu pis serseri!

Öyle hızlı bağırmıştı ki düşes bile duydu, geri döndü. Onu böyle kendinden geçmiş, kızgınlıktan gözleri çakmak çakmak olmuş görünce, kime sinirlendiğini sordu.

— İşte şu herife, diye karşılık verdi dadı. Gelmiş, şatonun kapısında bıraktığı eşeğini ahıra götürmemi istiyor. Bunun için de bilmem nerede böyle yapılırdı diye örnek veriyor, Lancelot diye birine hanımlar, atına da dadılar bakmışmış. Üstüne üstlük, yaşlı karı dedi bana.

— Bu, bir kadına yapılabilecek en büyük saygısızlık işte, diye karşılık verdi düşes. Sonra Sancho'ya döndü:

— Benim iyi yürekli Sancho'm, dedi, Dona Rodriguez aslında çok gençtir. Başındaki perukayı, yaşından ötürü değil, moda olduğu ve mevkii öyle gerektirdiği için takıyor.

— Kendisine saygısızlık etmek istediysem, hatta böyle bir şeyi aklımın köşesinden geçirdiysem, ömrümün geri kalan kısmında, Tanrı'nın bütün laneti üzerime olsun! diye bağırdı Sancho. Ben, eşeğimi çok sevdiğim için öyle konuştum. Zavallıcığı teslim etmek için, Dona Rodriguez'den iyi kalpli birini bulamam sandım.

Bu konuşmayı duymuş olan Don Quijote araya girdi:

— Peki be adam, dedi, bu gibi lafların yeri mi şimdi?

— Bakın senyor, diye karşılık verdi Sancho, insan nerede olursa olsun, ihtiyacı neyse ister. Boz eşeğim burada aklıma geldi, ben de ondan burada söz ettim. Ahırda gelseydi, ahırda ederdim.

— Sancho yüzde yüz haklı, dedi dük, suçlayamayız kendisini. Ama hiç üzülmesin. Boz eşek dilediği kadar yem bulacak ve sahibi kadar iyi bakılacak ona.

Bu konuşmalar, şövalyenin dışında, herkesi pek eğlendiriyordu. Az sonra birinci kata çıkıldı, Don Quijote'yi, altın işlemeli, görkemli bir salona aldılar, altı hizmetçi kız zırhını çıkardı, Fransız kralının sarayındaki içoğlanları gibi hizmet ettiler ona, dük hepsine, Don Quijote'nin tam bir gezginci şövalye gibi ağırlanması gerektiğini söylemişti çünkü. Zırhı ve silahları çıkarılınca, kısa pantolonu ve güderi yeleğiyle kaldı, şimdi, kara kuru, sıska, sırık gibi uzun, avurtları birbirine geçmiş bir adam vardı ortada. Sözün kısası, efendileri sululuk etmekten özellikle kaçınmalarını buyurmamış olsa,

genç kızları gülmekten katılacak bir görünüm. Kendisini serbest bırakmasını, gömleğini değiştireceklerini söylediler, ama Don Quijote, gezginci şövalyelerin hem yürekli, hem de edepli insanlar olduklarını söyleyerek buna izin vermedi. Gömleği Sancho'ya bırakmalarını istedi, sonra, şahane yatak odasına kapandı seyisiyle birlikte. Soyundu, gömleğini değiştirdi. Bu arada bağırıyordu:

— Söyle bakalım eski budala, yeni soytarı! Dadı gibi saygıdeğer bir hanımı üzmeye, hakaret etmeye utanmıyor musun? Karakaçanı hatırlamanın sırası mıydı? Bu evde yaşayanlar, böylesine incelikle karşıladıkları insanların hayvanlarını ortada bırakır mı hiç? Allah aşkına kendine bir çekidüzen ver Sancho, olur olmaz yerde ipliğini pazara çıkarma. Yoksa ne kötü, kaba bir kumaştan yapıldığını anlarlar. Ayrıca şunu da unutma sersem herif, bir efendi uşakları dürüst ve soylu davrandığı ölçüde saygı görür, büyük beylerin en büyük üstünlüklerinden biri, en az kendileri kadar iyi yetişmiş insanlardan hizmet görmeleridir. Be hey sefil yaratık, (vah ben ne talihsizim!) görmüyor musun ki senin hantal bir köylüden, şarlatan bir budaladan başka bir şey olmadığını anladıkları gün, bana da bir soytarı, düzmece bir şövalye gözüyle bakacaklar? Hayır hayır Sancho, böyle yakışıksız davranışlardan mutlaka kaçınmalısın! Geveze ve şakacı bir insanın sağlam temeli olmadı mı, ilk çelmede yere kapaklanır, ondan sonra da zavallı bir soytarıdan başka bir şey değildir artık. Dilini tut, diyeceğin lafı iyice ölç biç. Unutma ki gerek Tanrı'nın yardımı, gerek bileğimin hakkıyla, geldiğimizden dört beş kez daha ünlü ve zengin olarak ayrılacağımız bir yerdeyiz şu anda.

Sancho, büyük bir ciddiyetle bundan böyle akılsızca laf etmeyeceğine, gerekirse ağzını dikeceğine, şövalyenin dediği gibi, dilini ısıracağına söz verdi, hiç korkmamasını, bundan sonra, kişiliklerini açığa vuracak davranışlardan kaçınacağını söyledi. Bunun üzerine, Don Quijote giyindi, kılıç kayışını ve kılıcını boynuna astı, kızıl pelerini omuzlarına aldı, başına da hizmetçilerin verdiği yeşil satenden, kenarsız bir şapka geçirdi. Süslenmesi bitince, büyük salona geçti, genç kızlar, iki sıra halinde kendisini karşıladılar, iki sırada da aynı sayıda kız vardı, el-pençe divan durmuş, şövalyenin ellerini yıkamak üzere bekliyorlardı. Bir sürü eğilip kalkmadan, selamdan sonra bu işi de bitirdiler. Derken, yanında on iki içoğlanı ile sofrabaşı geldi, kendisini alıp, törenle başka bir salona geçirdi, burada, şahane bir sofraya, yalnız dört kişilik yemek takımı konmuştu. Ev sahipleri, kapıda karşıladılar onu, yanlarında, saraylarda yaşayan ve beylerin, prenslerin işlerine bakan şu alımlı rahiplerden biri vardı. Soyu sopu olmayan bu rahiplerin, prenslere akıl vermesine imkan yoktu tabii, bu adamlar büyüklerin büyüklüğünün, kendi kuş beyinlerine göre ölçülmesini isterlerdi çünkü, ölçülü olmayı öğreteceğiz derken, efendilerini cimri yapıp çıkarlardı. Patronlarıyla birlikte Don Quijote'yi karşılamaya gelen ciddi tavırlı rahip de bunlardan biriydi. Bir sürü çelebice laftan sonra, sofraya oturuldu. Dük, baş köşeyi Don Quijote'ye verdi ve şövalyenin bütün karşı koymalarına rağmen, ısrar ederek dediğini yaptırdı. Rahip, şövalyenin karşısına, dükle düşes de iki yanına oturdular. Bütün bunları seyreden Sancho, efendisine gösterilen saygı karşısında aptallaşmış, şaşkına dönmüştü, Don Quijote'yi baş köşeye oturtabil-

mek için dükün gösterdiği çabaya ve törene baktı, sonunda kendini tutamayıp bağırdı:

— Efendilerimiz izin verirlerse, kendilerine bizim köyde geçen, öncelik hakkıyla ilgili, buna benzer bir olaydan söz edeceğim.

Sancho'nun yine zırvalamak üzere olduğunu sezen Don Quijote'nin sırtından soğuk terler boşandı. Seyis bunu farketti ve şöyle devam etti konuşmasına:

— Korkmayın senyor, sizi utandıracak, abuk sabuk bir laf etmeyeceğim. Az önce nerede, nasıl ve ne kadar konuşmak gerektiği konusunda verdiğiniz öğütleri unutmuş değilim.

— Ben böyle bir öğüt verdiğimi hatırlamıyorum Sancho dedi Don Quijote, ne istersen söyle, ama kısa kes.

— Anlatacağım şey o kadar doğrudur ki şurada hazır bulunan efendim Don Quijote bile yalanlayamaz onu.

— Rica ederim, sakın bana aldırma, dilediğin kadar yalan söyle, hiç karışmam, ama ağzından çıkana dikkat et.

— Her zaman dikkat etmişimdir senyor, yine de ederim.

— Yüce efendilerimiz şu koca bebeği buradan uzaklaştırsalar daha iyi olacak galiba, diye bir öneride bulundu Don Quijote, sanırım yine bir sürü maval okuyacak...

— Kocamın başı için rica ederim, Sancho yanımdan ayrılmasın, hatta bir adım bile, dedi düşes, çok seviyor, pek şakacı buluyorum onu.

— Layık olmadığım bu övgülerden ötürü, yine Tanrı'nın, ekselanslarına, uzun ve neşe dolu bir ömür vermesini dilerim! diye bağırdı Sancho. Neyse, gelelim hikayemize: Bizim köydeki soylu beylerden biri, bir

şölen vermişti... Köyün en zengin, en gözde insanlarından biriydi bu, Medina del Campolu Alamoslardandı ve Dona Mencia de Quinones'le evliydi, kız, Santiago şövalyelerinden, Herradura'da boğulup ölen Don Alonso de Maranon'un kızıydı: Don Alonso'nun ölümü konusunda, büyük bir kavga çıkmıştır köyümüzde. Bu kavgaya efendim Don Quijote de karışmış ve demirci Balbastro'nun oğlu, Dalgacı Tomasillo da yaralanmıştır. Bütün bunlar doğru değil mi senyor? Rica ederim, söyleyin! Söyleyin de salondaki hanımlar beyler, beni, yalancı ve geveze bir adam sanmasınlar.

— Şu ana dek bende, yalancıdan çok geveze bir adam izlenimi bıraktınız, dedi rahip, ama bundan sonra görüşüm ne olur bilemem.

— Öyle çok tanık gösteriyor, öyle ayrıntılara iniyorsun ki Sancho, doğru söylediğini itiraf etmek zorundayım, diye doğruladı Don Quijote. Yalnız, geç şimdi bütün bunları ve kısa kes, böyle gidersen iki günde bitiremezsin hikayeyi.

— Yo hayır! Benim hatırım için karışmayın, nasıl istiyorsa öyle anlatsın, dedi düşes, altı gün, altı gece sürse de dinlerim, hatta, ömrümün en güzel altı günü sayarım bu zamanı.

— Evet efendim, diye devam etti Sancho, günün birinde, avucumun içi gibi tanıdığım bu soylu bey, yoksul, ama dürüst bir çiftçiyi yemeğe çağırtmış, avucumun içi gibi tanıdığım diyorum, çünkü evlerimiz arasında ok atımı kadar bile uzaklık yoktur.

— Asıl konuya gelin, dostum! diye atıldı rahip. Bu gidişle, ancak öteki dünyada bitecek hikayeniz.

— Tanrı izin vermezse, yarı yolda da kesebilirim, diye karşılık verdi Sancho. Evet, ne diyordum, çiftçi kendi-

sini yemeğe çağıran soylu beyin evine gelince... Tanrı rahmet eylesin! Öbür dünyadadır şimdi, anlatılanlara bakılırsa, melekler gibi can vermiş, miş diyorum, çünkü o sırada ben, Tembleque'ye ekin biçmeye gitmiştim...

— Evladım, Allah aşkına çabuk gelin şu Tembleque'den ve (eğer bir de cenaze töreni yapmaya niyetiniz yoksa), şu sizin soylu beyi de öteki dünyaya göndermeden hikayenizi bitirin.

— Evet, geldik bizimkilerin sofraya oturmak üzere oldukları ana... hey gidi hey, görür gibiyim şimdi onları...

Dükle düşes, Sancho'nun duraklamaları, konu dışına taşmaları karşısında rahibin sinirlenişine bakıp kıs kıs gülüyorlardı, Don Quijote ise öfkesinden deliye dönmüştü.

— Evet, ne diyordum? diye devam etti Sancho, dediğim gibi, tam bizimkiler sofraya oturmaya hazırlanırken, büyük bir mesele çıkmış ortaya. Çiftçi, soylu beyin baş köşeye oturmasını istiyor, beriki de bu evde ancak benim dediğim olur diyerek, baş köşeye çiftçiyi oturtmak için direniyormuş. Ama çelebi, terbiye görmüş bir adam olduğunu öne süren köylü, inatla karşı koyuyor, bir türlü oturmak istemiyormuş. Canı sıkılan bey, sonunda omuzlarından kavradığı gibi zorla baş köşeye yerleştirmiş adamı ve «otur be koca göbek, demiş, sen de biliyorsun ki aslında ben nereye otururşam, baş köşe orası olacak.» Benim hikaye bu kadar, umarım pek yersiz kaçmamıştır.

Don Quijote renkten renge giriyordu, yağız teni, donuk renkli bir akik taşının üstündeki alacalar gibi, iyice açığa vuruyordu bu kızarıp morarmaları, Sancho'nun ne demek istediğini pek güzel anlamış bulunan

ev sahipleri, şövalyeyi daha çok kızdırmamak için, gülmeye çalıştılar, konuyu değiştirmek ve Sancho'nun yeni zırvalarına engel olmak isteyen düşes, konuğuna, senyora Dulcinea'dan haber alıp almadığını, son günlerde ona yeni bir dev ya da yenik şövalye yollayıp yollamadığını sordu. Şatoya gelene dek, epeyce insan yenmiş olmalıydı.

— Talihsizliklerimin bir başlangıcı var elbet, diye karşılık verdi Don Quijote, ama sanmam ki bir sonu olsun. Şu güne dek bir sürü devi yendim, bir sürü haydut ve serseri yolladım kendisine, ama büyülendiği, çirkin mi çirkin bir köylü kızı biçimine sokulduğu için, yavuklumu bulup saygılarını sunabildiklerini sanmıyorum doğrusu.

— Onu bunu bilmem, ama yeryüzünün en güzel varlığı gibi gözüktü bana, diye atıldı Sancho. Hele hoplayıp zıplama, perende atma konusunda, değme soytarılara taş çıkarttığını biliyorum. Şerefim üzerine yemin ederim ki düşes hazretleri, kedi gibi atlayıverdi dişi eşeğinin sırtına!

— Büyülüyken mi gördünüz onu? diye sordu dük.

— Gördüm mü ne demek? Büyü işini ilk ortaya çıkaran kim sanıyorsunuz? Elbette bendeniz. Rahmetli babam ne kadar büyülüyse, senyora Dulcinea da o kadar büyülüydü.

Devlerden, serserilerden, büyüden falan söz edildiğini duyan rahip, karşısındakinin, maceraları dükün elinden düşmeyen Manchalı Don Quijote olduğunu anladı, böyle deli saçması şeyler okumanın çılgınlık olduğunu söyleyerek az mı azarlamıştı dükü! Tahmininin doğru olduğuna aklı yatınca, düke döndü, son derece sinirli bir sesle:

— Yüce efendimiz, günün birinde, Don Quijote mudur, Don Dangalak mıdır nedir, işte o herifin, kendisini iyice zıvanadan çıkarmak üzere hazırladığınız tuzaklara kapılmayacak kadar akla sahip bulunduğunu anlayacaklardır sanıyorum, dedi.

Sonra Don Quijote'ye döndü:

— Size gelince sayın bay mankafa, nereden çıkardınız bu şövalyelik masalını, devlerle boğuşmanız, haydutları tutup cezalandırmanız gerektiğini, ha? dedi. Cehennemin dibine girersiniz inşallah! Evet, işte böyle konuşmak gerekir sizinle. Haydi, hemen evinize dönün, varsa çoluk çocuğunuzla uğraşın, onları yetiştirin, malınıza, mülkünüze sahip çıkın, hava cıva ile beslenerek, cümle alemi de kendinize güldürerek orada burada dolaşmaktan vazgeçin. Be hey Allah'ın cezası adam! Yeryüzünde hâlâ gezginci şövalye bulunduğunu, daha doğrusu, gezginci şövalye diye bir şeyin var olduğunu nereden çıkardınız acaba? İspanya'nın neresinde bir tek dev görülmüş bugüne dek? Mancha ilinde kim görmüş bütün o uğruları, büyülü Dulcineaları ve hakkımızda anlatılan daha bir sürü saçma sapan şeyi?

Don Quijote, saygıdeğer rahibin sözlerini büyük bir dikkatle dinlemişti. Söylev bitince, dükle düşesin varlığını falan da unutarak, hırsla ayağa fırladı, yüzü öfkeden alev alev yanıyordu, avaz avaz bağırdı...

Ama söyledikleri ayrı bir bölümde anlatılmaya değer.

XXXII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Eleştirmenine Verdiği Karşılık ile Daha Başka Eğlenceli ve Ciddi Olaylar

EVET, DON QUIJOTE AYAĞA FIRLAMIŞ ve zangır zangır titreyerek, kızgınlıktan dili dolaşarak konuşmaya başladı:

— Bulunduğumuz yer, karşımdaki insanlar ve mesleğinize duyduğum saygı, haklı öfkemi dizginliyor.

Ayrıca herkes bilir, ben de defalarca tekrarlamışımdır ki cüppelilerin, kadınlar gibi tek bir silahı vardır: Dilleri. Onun için, ben de size aynı silahla cevap vereceğim, yalnız bu arada şunu da belirteyim ki sizden böyle çirkin küfürler değil, akıllı uslu öğütler duymak isterdim. İyi niyetli dinsel uyarmalar içinse, gerek hal ve şartların, gerek konunun değişik olması gerekir. Beni böyle herkesin ortasında, hem de sert bir dille eleştirmek, hakkınız olan serzeniş sınırlarını aşmak oluyor, oysa serzenişler, kaynaklarını sertlikten değil, iyi niyetten alırlar. Hele insan işlenen günahı bilmediği zaman, günahkarı çılgın, aptal diye nitelemekten kaçınmalıdır. Hangi aptallığımı gördünüz, kim izin veriyor beni yargılamanıza, bana küfretmenize, çoluk çocuğum var mı, yok mu araştırmadan, evime dönüp mülkümle, karımla, çocuklarımla uğraşmamı öğütlemenize? O zaman herkes kalksın, canı istediği anda başkasının işlerine burnunu soksun, önüne gelene akıl versin bari, oturduğunuz köyden dışarı adım atmadığınız halde, sırf bilmem hangi papazlık okulunu bitirdiniz diye şövalyeliğe kara çalmaya, gezginci şövalyeleri suçlamaya hakkınız var mı sanıyorsunuz?.. Sizce, zevk için değil

de iyi insanları ölümsüzleştiren yararlıklar uğrunda dünyayı dolaşmak, boşu boşuna vakit harcamak, saçma sapan işlerle uğraşmak, öyle mi? Eğer bir şövalye, soylu, yüce gönüllü, değerli biri bana aptal deseydi, bağışlanmaz bir hakaret sayardım bunu. Ama sizin gibi, şövalyeliğin dar ve çetin yollarından geçmemiş, ağzı süt kokan okulluların lafına aldırmam. Şövalye doğdum, yüce Tanrı izin verirse, şövalye olarak öleceğim. İnsanların bir bölüğü onurlu bir tutkunun ardına düşer, bir bölüğüyse aşağılık, kölece bir davranışla dalkavukluk yolunu seçer, kimileri aldatıcı, ikiyüzlü insan olmayı yeğler, az, ama çok az bir bölüğü de gerçek din yolundan gider. Kendini talih yıldızının akışına bırakmış olan bendeniz de insana parayı pulu küçük görüp, onura değer vermeyi öğreten gezginci şövalyeliğin dar ve çetin yolunu seçtim. Şimdiye dek, bir sürü saldırının öcünü aldım, haksızlıkları giderdim, küstahları cezalandırdım, devleri yere serdim, canavarları geberttim. Sevdalıyım, ama bu aşksız gezginci şövalye olamayacağı içindir. Benim sevgim, günahkar aşıklarınki gibi değildir, harama el uzatmamış, temiz sevdalılardanım ben. Bütün niyetlerim tek bir amaca yönelmiştir. Herkese iyilik etmek, kötülükten kaçınmak. Böyle düşünen, bu türlü davranan, özü sözü doğru adama aptal mı derler sizin ülkede? Sorarım sizlere, dük ve düşes hazretleri, doğru mudur şu rahip efendinin yaptığı?

— Bravo senyor! diye haykırdı Sancho, Allah aşkına susun, bir kelime daha söylemeyin. Söylenecek, düşünülecek, üzerinde durulacak tek bir nokta kalmamıştır. Ayrıca, şu adamın sözüne de aldırmamak gerekir. Ne dün, ne bugün gezginci şövalye diye bir şey görülmediğini ileri süren insan, ne dediğini bilmiyor demektir.

— Siz de sakın, efendisi tarafından ada valisi yapılacak olan, adı herkesin dilinde dolaşan Sancho Panza olmayasınız dostum? diye sordu rahip.

— Ta kendisiyim, diye karşılık verdi Sancho ve sözünü ettiğiniz ada valiliğine, en az herkes kadar layığım. Ne demiş atasözü: «İyilerle düşüp kalkın, iyi olursunuz» ya da «Nerede doğduğunu değil, nerede doyduğunu söyle bana.» Bir de şu var: «İyi bir ağaca sarılan, gölgesiz kalmaz.» İşte böyle! İyi bir efendinin yanına kapılandırın, aylardır dolaşıp duruyorum. Tanrı'nın izniyle sonunda kendisine benzeyeceğim elbet. Yaşasın efendim Don Quijote! Yaşasın Sancho Panza! Onun için başına geçeceği bir krallık, benim için de yönetilecek bir ada bulacağız er geç.

— Elbette Sancho, elbette dostum, dedi dük. Hatta, senyor Don Quijote izin verirse, bana fazla gelen, hiç de azımsanmayacak bir adayı bağışlarım size.

— Git, dük hazretlerinin önünde diz çök, bu büyük lütfundan ötürü ayaklarına kapan, dedi Don Quijote.

Sancho, hemen yerine getirdi bu buyruğu. Bunu gören rahip, hırsla yerinden fırladı:

— Sırtımdaki cüppe adına yemin ederim ki, dedi, efendimiz de en az şu günahkarlar kadar çılgın. Ayrıca, buna da pek şaşmamak gerekir. Akıllı görünen bir sürü çılgın vardır yeryüzünde! Efendimiz, istiyorlarsa bu adamların yanında kalsınlar, ben evime gidiyorum, şu çılgınlar burada durdukça, dışarı çıkmayacağım. Böylece, beğenmediğim şeyi kınamaktan da kurtulmuş olurum.

Ve dükün ısrarına rağmen, başka bir şey demeden, başka bir şey yemeden, kalktı gitti, dük de pek fazla ısrar etmemişti, çünkü bu saçma öfke karşısında bir gül-

medir almıştı kendisini, konuşamıyordu. Sonunda ciddileşti, Don Quijote'ye dönüp:

— Sevgili Aslanlı Şövalye, dedi, kendi adınıza öyle soylu bir cevap verdiniz ki bir sataşmaya benzeyen, ama aslında öyle olmayan şu davranışı onarmak için başka bir şeye ihtiyaç kalmadı. Benden iyi bilirsiniz, din adamlarının saldırıları kadınlarınkinden daha değerli değildir.

— Doğru, diyerek bu görüşe katıldı Don Quijote, nedeni de şu. Kendisine hakaret edilemeyecek insan, hiçkimseye hakaret edemez. Kadınlar, çocuklar ve dindarları, sataşıldığı zaman bile kendilerini savunamayacakları için, hakarete uğramış sayılmazlar. Nitekim, yüce efendimiz benden daha iyi bilirler, sataşma ile hakaret arasında şu ayrım vardır. Hakaret bunu yapabilen insandan gelir, oysa sataşma, içinde hakaret payı bulunmaksızın, herkesten gelebilir. Diyelim ki hiçbir şeyden kuşkulanmayan bir adam yolda yürüyor. Silahlı on kişi çıkagelse ve ona güzel bir sopa çekse, adam kılıcına el atar ve görevini yerine getirir, ama sayı ağır basar, öcünü almasına engel olur. Bu adama sataşılmış, ama hakaret edilmemiştir. Bir örnek daha. Adamın biri yürüyor, başka biri arkadan yanaşıyor, sopayla öndekilere vuruyor ve kaçıyor, birinci adam onu kovalıyor, ama yetişemiyor. Şimdi bu adama sataşılmış, ama hakaret edilmemiştir, çünkü hakaretin sürdürülmesi gerekir, eğer sopayı indiren adam, bu işi apansız yapmış olmasına rağmen, elini kılıcına atıp olduğu yerde kalsaydı, düşmanına cephe alsaydı, sopayı yiyene hem sataşılmış, hem hakaret edilmiş olacaktı. Alçakça sopa yediği için sataşılmış, öbür adam yaptığı şeyi sıkı durarak, arkasını dönüp kaçmadan savurduğu için de haka-

rete uğrama sayılacaktı. Demek ki şu kutsal düello yasalarına göre, savaşıldığı halde hakaret edilmeyebilir, çünkü ne kadınlar, ne de çocuklar sataşmalardan alınmazlar, ne kendilerini bundan çekip sıyırabilirler, ne de onarılmasını bekleyebilirler. Kutsal dinimize hizmet eden kişiler için de durum aynıdır, bu insanların ne saldırmamak ne de savunmak üzere bir silahı vardır, onun için de doğal olarak kendilerini savunmak zorunda bulunmalarına rağmen, hiçkimseye sataşacak durumda değildirler. Bu yüzden, gerçi az önce bana sataşıldığını kabul ediyorum dedim, ama şimdi fikrimi değiştirdim, çünkü hakarete uğraması olanaksız bir insanın başkalarına hakaret etmesi düşünülemez. Öyleyse hınç duymamalıyım, nitekim, şu dürüst adamın söylediklerine karşı böyle bir şey duymuyorum. Yalnız, ne eskiden, ne de bugün gezginci şövalye diye bir şey yaşamadığını düşünmekle düştüğü yanılgıyı gösterebilmek üzere, burada biraz daha kalmasını isterdim. Eğer Amadis ya da aynı uğraşı tutan sayısız insandan biri bu sözleri duymuş olsaydı, rahip kolay kolay yakayı sıyıramazdı sanırım.

— İnan olsun, dedi Sancho, hani şu insanı nar ya da kavun gibi ikiye ayırıveren sopalardan birini yerdi kafasına. Öyle horlanacak adam değildi eski gezginci şövalyeler! Vallahi, Reinaldas de Montalban şu adam bozuntusunun laflarını duysaydı, eminim, elinin tersiyle öyle bir şamar indirirdi ki herif üç yıl konuşamazdı. Hele onlardan biriyle tartışmaya kalkışsaydı da görseydi dünyanın kaç bucak olduğunu!

Düşes, Sancho'nun konuşmasını dinlerken, gülmekten kırılıyordu, onu efendisinden daha çılgın, daha eğlendirici buluyordu, zaten o sıralarda birçok kişi aynı

görüşteydi. Neyse, Don Quijote yatıştı, yemek de bitti. Sofra toplanır toplanmaz, dört genç kız girdi içeri. Birinin elinde gümüş bir leğen, ötekinde yine gümüş bir ibrik, üçüncüsünün omzunda da son derece ince iki havlu vardı, sonuncunun kolları dirseklerine kadar çıplaktı ve ak ellerinde (evet, apaktı bu eller), yusyuvarlak bir Napoli sabunu vardı. Leğeni getiren kız, serbest ve sevimli bir tavırla bunu Don Quijote'nin çenesine dayadı, bizimki bu ülkede eller yerine sakal yıkanıyor herhalde diye, elinden geldiğince uzatıyordu boynunu. Derken, ibrikten suyu boşalttılar ve genç kız, uslu şövalyenin yalnız sakalını değil, bütün yüzünü sabunlamaya koyuldu, her yanını köpük içinde bıraktı. Don Quijote gözlerini yummak zorunda kaldı. Hiçbir şeyden haberleri olmayan dükle düşes, bu umulmadık temizliğin sonunu bekliyorlardı. Genç berber kız, müşterisinin suratını böyle bir karış köpükle örttükten sonra, su bitiniş gibi, ibriği taşıyan arkadaşından gidip su getirmesini istedi. Senyor Don Quijote'nin bekleyebileceğini söyledi. Böylece bizimki son derece garip ve gülünç bir durumda kaldı.

Sayıları epey kalabalık olan salondakiler dikkatle bu sahneyi seyrediyorlardı, onu böyle bir karışı geçen, esmerden de öte boynuyla, gözleri sımsıkı kapalı, yüzü gözü sabun içinde görüp de gülmedikleri için her türlü övgüye layıktılar doğrusu. Hınzır kızlar, başlarını öne eğmiş, efendilerinin yüzüne bakmaya cesaret edemiyorlardı, dükle düşes ise bu yüzsüzlüğü cezalandırmak mı, yoksa kendilerini eğlendirdikleri için ödül vermek mi gerektiğini kestiremiyor, gülmekle kızmak arasında bocalayıp duruyorlardı. Neyse, ibrikçi kız geldi. Don Quijote'nin yüzündeki sabunları yıkayıp

temizlediler, ondan sonra, havlucu kız, hiç acele etmeden şövalyenin yüzünü gözünü kuruladı, bu iş de bitince, dördü birden, yerlere dek eğilerek selam verdiler, salondan çıkmaya davrandılar. Ama dük, Don Quijote yapılan tatsız şakayı farketmesin diye, leğenli kızı çağırdı ve:

— Gelin beni de yıkayın, dedi. Yalnız, dikkat edin, su bitmesin.

İnce ve kıvrak zekalı genç kız, hemen durumu kavradı, leğeni getirip Don Quijote'ye yaptığı gibi efendisinin çenesine dayadı. Dördü birden, çabucak yıkadılar, temizlediler, iyice silip kuruladılar dükün yüzünü, sonra selam verip çekildiler. Sonradan öğrenildi ki dük, yaptıkları tatsız şakayı düzeltmek üzere, gelip kendisini de aynı biçimde yıkamasalarmış, bir güzel haşlayacakmış kızları. Bu arada, Sancho gözlerini dört açmış, bu garip töreni izliyor, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu:

— Bu ülkede, şövalyeler gibi seyislerin sakalını yıkamak da adet olsa pek hoşuma giderdi! Tanrı da biliyor ya, çok ihtiyacım var böyle bir şeye, hele bir de sakal tıraşı yapsalar, işte o zaman keyfime diyecek olmazdı.

— Ne mırıldanıyorsunuz Sancho? diye sordu düşes.

— Başka beylerin sarayında, sofra kalktıktan sonra ellerin yıkandığını duymuştum senyora, ama sakalın sabunlandığını ilk kez görüyorum. Tevekkeli, çok yaşayan çok bilir dememişler. Her gün yeni bir şey öğreniyor insan. Gerçi, çok yaşayan çok çeker de derler, ama bana kalırsa şöyle bir sabunlanma insanın ömrüne ömür katar.

— Hiç üzülmeyin sevgili Sancho, hizmetçi kızlara söyler, sizi de yıkatır hatta keseletirim bile!

— Sakalımı yıkayıp temizlesinler yeter! diye karşılık verdi Sancho. Ya da şimdilik bu kadarı yeter. İlerisi içinse Allah kerim.

— Sofracıbaşı, diye seslendi düşes, bakın senyor Sancho ne istiyorsa, eksiksiz yerine getirin.

Sofracıbaşı, senyor Sancho'nun bütün isteklerinin yerine getirileceğini söyledi, sonra seyisle birlikte çıkıp gitti. Dük, düşes ve Don Quijote sofrada kaldılar bir süre daha, şövalyelik ve silahşörlük konusunda epey konuştular. Düşes, sağlam belleğinin yardımıyla, sevgilisi Dulcinea'yı kendilerine bütün ayrıntıları ile anlatmasını rica etti Don Quijote'den. Duyduklarına göre dünyanın, hatta Mancha ilinin en güzel kadını olmalıydı. Don Quijote, derin bir iç çekerek karşılık verdi bu ricaya:

— Ah senyora, dedi, belki de altından kalkamayacağım bir işe girişmektense, yüreğimi söküp bir tabak içinde önünüze getirsem çok daha iyi olurdu sanırım. Böylece, uzun lafa ihtiyaç kalmadan, olduğu gibi görürdünüz gönlümdekileri. Ayrıca, eşsiz Dulcinea'yı inceden inceye, bütün ayrıntılarıyla anlatmak benim haddime mi düşmüş? Benden çok daha yetenekli insanlara, Parrhasiusların, Timanthusların, Apellesin kalemine, ya da Lysippus'un kazı kalemine yaraşan bir iştir bu. Sevgilimi bez, mermer ya da bronz üstüne resmedebilmek için, böyle üstün yetenekli sanatçılar gerekirdi, güzelliğini dile getirebilmek için de *Ciceron vari* belagatle *Demosthenos vari* belagat.

— *Demosthenos vari* belagat da ne demek? diyerek lafa karıştı düşes. Şimdiye dek böyle bir söz işitmedim doğrusu.

— Demosthenos vari belagat, Demosthenos belaga-

tı demektir canım, diye açıkladı Don Quijote, Ciceron vari de Ciceron belagati.

— Elbette canım! dedi dük, nereden çıkardınız bu saçma soruyu? Yalnız, her şeye rağmen, senyora Dulcinea'yı anlatmasını isterdik senyor Don Quijote'den. Şöyle bir iki kelimeyle, kabaca da olsa razıyız. Bu kadarıyla en güzel kadınları kıskandıracağına eminim.

— Evet, şu son günlerde uğradığı bir talihsizlik yüzünden, asıl yüzü belleğimden silinmemiş olsaydı, seve seve anlatırdım onu size, ama başına gelen felaketi düşündükçe, değil anlatmak, oturup ağlamak geliyor içimden. Siz şu kadarını bilin ki geçenlerde, elini öpmek ve üçüncü seferim sırasında bana yardımcı olmasını, beni kutsamasını istemek üzere yanına vardım, ama sevgilimin yerinde bir başkasını buldum. Kötü kalpli büyücüler büyülemişlerdi onu, prensesken köylü kızına çevirmişler, güzelliğini bozmuşlar, o güzelim kokusunu alıp sarmısak kokulu, yüzsüz, terbiyesiz bir kız yapmışlar, aydınlığı karanlığa dönüştürmüşler, kısacası, Tobosolu Dulcinea'nın yerine bir Sayago köylüsünü oturtmuşlar.

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı dük öfkeyle, kim yaptı bu kötülüğü? Kim yoksun bırakabildi dünyayı o büyülü güzellikten, o gözleri kamaştıran çekici ve iffetli kızdan?

— Kim mi? diye karşılık verdi şövalye. Peşimi bırakmayan o ahlaksız, tutkuyla gözleri kararmış büyücülerden biri elbet! Yeryüzüne iyilerin kazandığı ünü gölgelemeye, kötülerin alçaklığını destekleyip yüceltmeye gelmiş şu lanetli yaratıklar! Bu namussuz büyücüler öteden beri canımı yakarlar, yakmaktadırlar, bundan böyle de yakacaklardır herhalde, hem adımı sanımı,

hem üstün başarılarımı unutturmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. En hassas yerimden vuruyorlar beni, en zayıf noktamdan yaralıyorlar, çünkü bir gezginci şövalyenin yavuklusunu elinden almak, onu kör etmek, dünyasını aydınlatan güneşten yoksun bırakmak, can damarını kesmek demektir. Her zaman söylemişimdir, şimdi de söylerim. Sevgilisiz gezginci şövalye, dalsız yapraksız ağaca, temelsiz yapıya, vücutsuz gölgeye benzer.

— Çok doğru, dedi düşes. Bununla birlikte, geçenlerde yayımlanan ve herkesçe beğenilen *Don Quijote'ye* bakılırsa, siz senyora Dulcinea'yı hiç görmemişsiniz, kendi hayalinizde yarattığınız, gönlünüze göre süsleyip bezediğiniz, düşsel bir kişi o.

— Çok tartışma götürür bir konudur bu, diye karşılık verdi Don Quijote, Dulcinea'nın gerçekten varolup olmadığını Tanrı biliyor. En iyisi, bu meseleyi hiç kurcalamamak. Onu dünyaya getirten ben değilim, ama yine de bütün nitelikleriyle canlandırabiliyorum gözümde. Güzellikte eşsiz, saygın ama kibirsiz, aşık ama dürüst, hem kibar, hem iyi yürekli, doğuştan ince, atadan soylu bir insan olarak düşünüyorum onu, bilirsiniz güzellik, en alt tabakadan gelen kadını bile soylu kılar.

— Haklısınız, dedi dük. Yalnız, senyor Don Quijote şu noktayı belirtmeme izin versinler. Maceralarını anlatan kitaba göre, senyora Dulcinea, Toboso'da ya da başka bir yerde yaşıyordur ve şövalyenin dediği kadar güzeldir belki ancak, soy-sop konusunda, Orianalarla, Alastrajarealarla, Madasimalarla ve kendilerinin benden iyi tanıdıkları şu şövalye romanlarını dolduran öbür hanımlarla yarışamaz sanırım.

— Buna da şöyle cevap verebilirim, dedi Don Quijote, Dulcinea neyse odur, soy-sopsa kandan değil, erdemden gelir, basit, ama erdemli kişi, yüksek mevkideki soylu, ama günahkar insandan daha saygıdeğerdir. Ayrıca Dulcinea, başına bir taç giyip eline bir asa almayı hak edecek bir şeye sahiptir. Güzellik ve erdem, güzel ve erdemli kadının değeri, biçimsel olarak değilse bile, taşıdığı güç bakımında, mucizeler yaratabilir, sahibine en büyük mutlulukların kapısını açabilir.

— Senyor Don Quijote, dedi düşes, görüyorum ki çok ihtiyatlı bir insansınız, çürük tahtaya basmıyor, her adımınızı hesaplı atıyor, ölçüp biçerek konuşuyorsunuz. Bundan böyle, kendim inandığım gibi, yanımdaki yöremdeki herkese, hatta gerekirse kocam ve efendim olan dük hazretlerine de Toboso'da Dulcinea adında bir hanımın bulunduğunu, hâlâ yaşamakta olduğunu, Don Quijote gibi yiğit bir şövalyenin sevgisine layık, soylu ve güzel bir insan olduğunu göstermeye çalışacağım. Bu benim için, şereflerin en büyüğüdür. Yalnız küçük bir şüphe var içimde ve buna sebep olduğu için, Sancho Panza'ya kızıyorum azıcık. Tedirginliğim şuradan geliyor. Sözünü ettiğim kitap, gönderdiğiniz mektubu senyora Dulcinea'ya götüren Sancho'nun, onu, tahıl, daha doğrusu has buğday elerken bulduğunu söylüyor, bu da yavuklunuzun soyundan sopundan kuşkulanmama yol açıyor işte.

— Şunu bilmelisiniz ki senyora, diye karşılık verdi Don Quijote, bendenizin başına gelenler, normal gezginci şövalye maceralarının dışına çıkıyor çoğu kez ve bu ayrılık, sanırım kaderin anlaşılmaz isteğiyle, bazı kıskanç büyücülerin oyunundan doğuyor. Herkesçe bilindiği üzere, ünlü şövalyelerin kimisine büyü işlemezdi,

kimisine de silah, örneğin On İki Fransız Beyi'nden biri olan ünlü Orlando. Bu yiğit şövalyenin, ancak sol topuğundan ve sadece kocaman bir iğneyle yaralanması mümkünmüş. Bunun için de onu Roncesvalles'te sıkıştıran Bernardo del Carpio, elindeki silahların bir işe yaramadığını görünce, kafasını çalıştırıp başka bir yola başvurmuş: Toprak Ana'nın oğlu olduğu söylenen Antaios'u öldüren Herakles gibi, Roland'ı kolları arasına almış, sıka sıka boğmuş. Demek istediğim şu. Bende de böyle üstün bir güç var galiba, yara almama yetisi değil bu, çünkü yaşantılarıma dayanarak biliyorum, tenim çok yumuşaktır ve kolayca yaralanır, belki büyüye dayanabilme yetisi de değil, çünkü bir keresinde, ancak büyüyle yapılabilecek bir iş geldi başıma, bir kafesin içinde buldum kendimi, yalnız, sonradan bu büyüden kurtuldum ve o günden beri, büyüye falan aldırmıyorum artık. Ama uğursuz sanatlarının üzerimde pek büyük bir etki yapmadığını gören bu hain büyücüler, en değerli şeyime, bana can veren sevgili Dulcinea'ma yüklendiler, ona kötülük ederek canımı almak istiyorlar. O yüzden de seyisim mektubu götürdüğü zaman, Dulcinea'yı buğday elemek falan gibi birtakım bayağı işlerle uğraşan basit bir köylü kılığına soktular herhalde, ama dönüşte Sancho'ya da söyledim, elediği şeyler has ya da sert buğday değil, Doğu'dan gelmiş incilerdi. İşin içinde gerçekten büyücü parmağı bulunduğunu göstermek üzere, şunu da anlatayım size, geçenlerde Toboso'ya gittim, ama Dulcinea'nın sarayını bulamadım bir türlü, ertesi gün, seyisim Sancho köye indi ve onu anasından doğduğu gibi, yani bütün güzelliğiyle gördü, oysa az sonra, inceliğin ta kendisi olan sevgilim bana, ağzı leş gibi sarmısak kokan, kaba-

saba bir kız halinde gözüktü. Yukarıda da belirttiğim gibi, ben büyülü olmadığıma, olamayacağıma göre, büyülenen, saldırıya uğrayan, başka bir kalıba sokulan Dulcinea'dır, düşmanlarım onun aracılığıyla benden öç almaya kalktılar demek ki, onun yüzünden, eski haline döndüğünü görene dek, hiç durmadan gözyaşı dökeceğim. Bütün bunları, Dulcinea'yı buğday elerken gördüm diyen Sancho'nun sözüne inanmayasınız diye anlatıyorum. Yavuklumu bana olduğundan başka türlü gösteren büyücüler, aynı oyunu Sancho'ya da oynamış olabilirler. Soyludur benim Dulcinea'm, bir sürü ünlü ve değerli insan yetiştirmiş bulunan Toboso kentinin namlı beylerinden birinin kızıdır, ayrıca, daha büyük bir şeref bekliyor kendisini, ileriki yüzyıllarda, doğduğu kent onun adıyla birlikte anılacak, tıpkı Troia denince güzel Helena'nın, İspanya deyince de Cava'nın akla gelişi gibi, üstelik benim sevgilimin ünü daha haklı, daha temiz olacak, Sancho'ya gelince, inanın bana ekselans, gezginci şövalye seyislerinin en şakacılarından biridir, arasıra öyle laflar eder ki bunların saflığından mı, yoksa zekasının inceliğinden mi ileri geldiğini düşünmek bile insanı eğlendirir. Kimi zaman, hınzırın teki olduğuna inandıracak muziplikler eder, kimi zamansa, şapşalın biri olduğuna yemin edesiniz gelir. Hem her şeyden şüphelenir, hem de çocuk gibi her şeye inanır. Aptallık çukuruna düşüp boğulacağını sandığım anda doğrulur, bilgeliğin en âlâsını gösterir. Sözün kısası, koca bir beyliğe değişmem onu. Gerçi bu konuda pek heveslidir, hatta belli bir yatkınlığı da vardır, ama efendimizin bağışlamak lütfunda bulundukları adayı yönetip yönetemeyeceğini bilemiyorum doğrusu, yalnız, azıcık kulağını çekersek, bu işin de

üstesinden geleceğini, tuz vergisini, hatta kimsenin gözünün yaşına bakmadan çatır çatır alan krallara bile taş çıkartacağını sanıyorum. Hem kendi yaşantılarımıza dayanarak biliriz. Vali olabilmek için pek büyük bir ustalık ya da bilgi gerekmiyor. Öyle valiler var ki elifi görse mertek sanır, ama ülkesini de bir alaşahin gibi yönetir, bütün mesele iyi niyetli olmakta, ben şu işi başaracağın demektedir, çünkü yanlarında her konuda kendilerine yardım edecek, öğüt verecek insanlar vardır. Nitekim, askerlikten gelme bir sürü vali, kendileri yargıç olmadıkları halde, bir danışmanın yardımıyla, bal gibi yürütmektedir bu işi. Bana sorarsanız, Sancho'ya özellikle kafese konmamaya dikkat etmesini, temel haklarını kimseye devretmemesini salık verirdim, halkına yararlı olacak bir sürü şeyi geçiyorum şimdilik, ileride onlara da değinirim.

Tam bu sırada, büyük bir gürültü patırtı koptu şatoda. Birden, boynunda bebek önlüğüne benzer bir bez, allak bullak bir suratla Sancho girdi salona, ardından da bir uşak, daha doğrusu, aşçı yamağı ve işsiz güçsüz takımı. Bunlardan birinin elinde bir gerdel, gerdelin içinde de renginden ve pisliğinden bulaşık suyu olduğu anlaşılan bir sıvı vardı, Sancho'nun ardına düşmüş, ille de gerdeli çenesinin altına dayamak istiyor, uzun boylu, sarsak bir yamak da sakalını yıkamaya hazırlanıyordu.

— N'oluyor dostum? diye sordu düşes. Ne yapıyorsunuz? Ne istiyorsunuz bu dürüst adamdan? Az önce vali tayin edildiğini bilmiyor musunuz?

— Senyora, diye karşılık verdi türedi berber, bu senyor adet olduğu ve daha önce efendisine ve dük hazretlerine yapıldığı üzere, sakalını yıkatmak istemiyor.

— Yo istiyorum, diye bağırdı Sancho, çileden çıkmış bir halde, istiyorum ama daha temiz bir suyla, daha beyaz havlularla ve daha az kirli ellerle. Efendimle benim aramda, onu kevser suyuyla, beni de şu Allah'ın cezası bulaşık suyuyla yıkacak kadar büyük bir ayrım yok. Bey saraylarında ya da ülkelerinde süregelen adetler insanın canını sıkmadıkları ölçüde iyidir, oysa sizin buradaki şu sakal yıkama adeti, kamçılı sahiplerin disiplininden daha zorlu. Benim sakalım temiz ve böyle bir serinlemeye hiç mi hiç ihtiyaç duymuyorum, onun için, beni yıkamak ya da kafamdaki yani şey, çenemdeki kıllardan birine dokunmak isteyenin, çok ciddi söylüyorum, bir yumrukta ağzını burnunu dağıtırım. Bu gibi *sörenler*[1] ve sabunlamalar, incelikten çok bir angaryaya benziyor canım!

Düşes, Sancho'nun öfkesi ve tatlı konuşması karşısında gülmekten kırılıyordu, ama Don Quijote onu boynunda her yanı yemek lekeleriyle dolu bir göğüslük, dalgacı aşçı yamaklarıyla kuşatılmış görmekten hoşlanmamıştı. Evsahiplerinin önünde yerlere dek eğilip bir selam verdikten, adeta onlardan izin aldıktan sonra, bu dalgıcı takımına döndü, sakin bir tavırla:

— Durun bakalım baylar! dedi. Rahat bırakın şu delikanlıyı ve geldiğiniz ya da dilediğiniz yere dönün. Seyisim herkes kadar temizdir, ayrıca bu küçük gergeller onun için bir bardak su gibidir. Beni dinleyin de bırakın onu. Çünkü ne seyisim ne de ben böyle tatsız şakalardan hoşlanırız.

Tam burada, Sancho, efendisinin lafını kesip atıldı:

[1]Sancho, her zamanki bilgiçliğiyle, tumturaklı söz edeyim diyor ve *tören* yerine *sören* sözcüğünü kullanıyor. Çev.

— Yo, hayır, bırakın devam etsinler, siz de oturup bu baldırıçıplakların oyununu seyredin! Metelik vermem ben böyle şeylere! Bir tarak ya da ne isterseniz onu getirin, sakalını kaşağılayın. İçinde, temizliğe aykırı en ufak bir şey bulursanız, merdiven merdiven kırpın, razıyım.

— Sancho haklı ve ne söylerse söylesin, hep haklı olacak, diyerek konuşmayı bağladı düşes, hâlâ gülüyordu. Tertemiz bir insandır o, belirttiği gibi, yıkanmaya ihtiyacı yoktur. Adetimizi beğenmiyorsa, kendi bileceği iştir, karışmayız. Size gelince, temizlik dersi vermeye özenenler, pek ihmalci, pek tembel buluyorum sizi, böyle bir insanın, böyle bir sakalın önüne som altından leğen ve ibriklerle, Almanya işi havlularla çıkacak yerde, gerdeller, küçük tekneler ve bulaşık bezleriyle çıkmış olmanızı nasıl niteleyeceğimi bilemiyorum. Pek terbiyesiz, pek kötü yürekli olduğunuza kuşku yok! Gezginci şövalye seyislerine beslediğiniz hıncı ortaya vurmadan edemez misiniz serseri takımı?

Muzip «temizlik öğretmenleri» ile yanlarından ayrılmayan sofracıbaşı, düşesin ciddi konuştuğunu sandılar. Sancho'nun boynundaki kirli önlüğü çözdüler, istemeye istemeye, hatta biraz da canları sıkılmış olarak çekildiler. Başında dolaşan o korkunç tehlikeden kurtulan Sancho, koşup düşesin önünde diz çöktü ve:

— Sizin gibi soylu hanımlardan ancak büyük işler beklenir, dedi. Az önce gösterdiğiniz lütufsa, tek bir yoldan ödenebilir, şu anda şövalye olmak ve bütün ömrümü size hizmetle geçirmek isterdim. Ama bendeniz köylüyüm, adım Sancho Panza'dır, evliyim, çoluk çocuk sahibiyim, mesleğim seyisliktir. Eğer bu niteliklerimden biri işinize yararsa, hemen söyleyin, ne dilerseniz yapayım yüce senyora.

— Bak Sancho, diye karşılık verdi düşes, çelebiliğin ta kendisi olan birinin yanında çalıştığınız belli. Başka bir deyişle, güzel davranışların, törenlerin yani sizin deyiminizle, *sörenlerin* ustası senyor Don Quijote'nin okulundan kapmışsınız bütün bu güzel nitelikleri. Tanrı, biri gezginci şövalyeliğin incisi, öteki efendisine bağlı seyislerin canlı simgesi olan şu iki insanı kutsasın! Kalkın, sevgili Sancho, bu çelebiliğinizi, vaat ettiği adayı bir an önce vermesi için dük hazretlerini sıkıştırarak mükafatlandıracağım.

Konuşmaları burada bitti. Don Quijote uyumaya gitti, düşes de Sancho'ya, ille de uyumak istemiyorsa, şu sıcak saatleri, serin salonlardan birinde kendisiyle ve hizmetçileriyle birlikte geçirmeyi önerdi. Sancho, yazın, yemekten sonra şöyle dört beş saat kestirmeyi pek sevdiği halde, o gün uyuyamayacağını, buyruğunu yerine getirmek için elinden geleni yapacağını söyledi, sonra salondan çıktı. Bu arada dük, Don Quijote'ye tam bir gezginci şövalye gibi davranılması için yeniden herkesi uyardı.

XXXIII. BÖLÜM

Düşesle Nedimeleri ve Sancho Panza Arasında Geçen, Okunmaya ve Akılda Tutulmaya Değer Tatlı Konuşmalar

HİKAYEMİZE GÖRE, Sancho o gün öğlen uykusuna yatmadı, sözünü tutup düşesin dairesine gitti. Anlatacaklarından büyük bir zevk alacağını bilen düşes, Sancho'yu hemen dizinin dibindeki alçak bir iskemleye oturttu,

bizimki ilkin tam bir salon adamı gibi, oturmayıp ayakta durmak istedi. Ama düşes, artık bir vali olduğunu, vali gibi oturup seyis gibi konuşmasını istedi, bu iki niteliğiyle, Cid Rui Diaz Campeador'un tahtına bile oturabileceğini söyledi. Sancho boynunu kırdı, ezile büzüle gelip gösterilen yere oturdu, bütün dadı ve nedimeler, büyük bir sessizlik içinde çevresini aldılar, dikkatle onu dinlemeye hazırlandılar, söze düşes başladı:

— Sayın vali hazretleri, dedi, hazır yalnız kalmışken, bizi dinleyen kimse de bulunmadığına göre, artık kitap haline gelmiş bulunan yüce Don Quijote'nin maceralarını okurken kafamda beliren bazı soruları aydınlatmanızı isterdim. Bunlardan biri şu. Bizim iyi yürekli Sancho, Dulcinea'yı, yani senyora Dulcinea'yı görmediği gibi, Sierra Morena'da, anı defterinin içinde unuttuğu için, Don Quijote'nin mektubunu da götürmediği halde, nasıl oluyor da şövalyeye, yavuklunuzu buğday elerken gördüm diyebiliyor acaba? Bütün bunlar, hem eşsiz Dulcinea'nın ününü lekeleyen hem de sadık ve dürüst bir seyise yakışmayan laflar değil mi?

Sancho, cevap verecek yerde kalktı, sus işareti yaparak, ayaklarının ucuna basa basa bütün salonu dolaştı, her yana, hatta halıların altına bile baktı. Sonra gelip yerine oturdu ve:

— Senyora, dedi, bizi dinleyen kimse bulunup bulunmadığını araştırdım, yok, şimdi sorduğunuz ya da soracağınız her şeye çekinmeden cevap verebilirim. İlkin şunu belirteyim. Bana ve kendisini dinleyen herkese sorarsanız, efendim Don Quijote zaman zaman şeytana bile taş çıkartacak kadar akıllı uslu laflar ediyor, ama bence, kazığa bağlanacak bir delidir kendisi,

işi uzatmadan dosdoğru söylemek gerekirse, yanında geçirdiğim şu birkaç ay içinde ben, onun aptalın biri olduğuna inandım. Bunu iyice bellediğim için, gerek şu mektup ve getirdiğim cevap meselesinde, gerek altı yedi gün önce başımızdan geçen ve bu yüzden daha kitaba falan girmemiş bulunan olayda, yani senyora Dulcinea'nın büyülenişinde, başı sonu olmayan bir sürü saçma sapan masal anlatıp efendimi inandırmakta hiç güçlük çekmedim. Bu sefer de onu, yavuklusunun büyülendiğine inandırdım, oysa gerçek hiç de öyle değildi.

Düşes, şu büyü ya da kandırma işini anlatmasını rica etti, Sancho da olup biteni eksiksiz anlattı. Çevresini kuşatan hanım dinleyiciler bunu, ağızları kulaklarında dinlediler.

— Yiğit Sancho'nun anlattıkları yine bir kuşku saldı içime, dedi düşes, şimdi kulağımın dibinde şöyle bir fısıltı duyar gibiyim: «Manchalı Don Quijote çılgının, budalanın, sersemin biri olduğuna ve seyisi Sancho Panza, bütün bunları bildiği halde yanından ayrılmadığına, hizmete devam ettiğine, efendisinin o boş vaatlerine inandığına göre, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkıyor ki Sancho Panza efendisinden daha çılgın, daha budala, bu durumda dük hazretlerinin ona valilik falan vermesi doğru değil. Kendini yönetemeyen adam, nasıl olur da başkalarını yönetir?»

— Vallahi senyora, diye karşılık verdi Sancho, bu kaygınız hiç de haksız değil. Kulağınızın dibinde mırıldanan sese söyleyin, bildiği gibi konuşsun, fikrini açıkça söylesin, doğru söylediğini kabul ediyorum. Akıllı olsaydım, efendimi çoktan bırakır giderdim, ama n'eylersiniz? Benim alınyazım, kaderim de bu işte, yapamıyo-

rum bir türlü. Ardından ayrılamıyorum. Hemşehriyiz, bunca zamandır ekmeğini yedim, ayrıca çok seviyorum kendisini, iyilikten anlayan bir insandır, bir sözle sıpalarını bağışladı bana, hepsinden önemlisi, ben sözüne sadık adamım. Onun için, ancak ölüm ayırır artık bizi. Altesleri, vaat ettikleri adayı bana uygun bulmuyorlarsa, kendileri bilir, bendenizin elinden bir şey gelmez, zaten, belki Tanrı da beni çok daha düşük bir mevkide yaratmıştır, bakarsınız, şu valiliği elde edememek daha bir yararıma olur. Gerçi sersemin biriyim, ama «Zavallı karınca, talihsizliğinden ötürü kanatlanıverdi» diyen atasözünün anlamını bilirim. Hem sonra, seyis Sancho, belki de vali Sancho'dan daha tez girecektir cennete. Bizim köyde, Fransız ekmeğinden daha iyi ekmek yapılır ve geceleyin, bütün kediler kül renklidir. Öğleden sonra saat ikide aç dolaşmak da epey üzücüdür. Cerkesin midesi birdir ve bu mideyi, gereğinde, bir dilim ekmekle de doldurmak mümkündür. Garip kuşun yuvasını Allah yaparmış. Dört arşınlık Cuenca ipeklisi iyidir, hoştur, ama dört arşınlık kalın Segovia bezi daha sıcak tutar ve öbür dünyada, prensi de ırgatı da aynı sırat köprüsünden geçecektir. Yaşarken biri ötekinden üstündür, ama toprakta, bir papanın cesedi, kutsal eşyaya bakan adamınkinden fazla yer tutmaz. Çukura girdik mi, başımızın çaresine bakar, bir yerlere tıkışırız, daha doğrusu, istesek de istemesek de çaremize bakarlar ve bizi bir yerlere tıkıştırırlar, ondan sonra iyi uykular tabii! Onun için, bakın bir daha söyleyeyim, eğer yüce senyora bana şu adayı vermek istemiyorlarsa, hiç üzülmem, çünkü aklım iyi kötü çalışır. Duyduğuma göre, haçın ardında bile iblis varmış ve her parlayan şey altın değilmiş, köylü Wamba'yı tarlasın-

dan, öküzlerinin arasından alıp İspanya Kralı yapmışlar, Kral Rodrigo ise sırmalı giysilerine, türlü zenginliğe ve eğlenceye rağmen, karayılanlara yem olmuş sonunda. Yalan değilse, ezgiler böyle diyor.

— Yo hayır, ezgiler doğru söylüyor tabii! diye bağırdı Dona Rodriguez, o da dinleyenler arasındaydı. Hatta bu türkülerden biri, kral Rodrigo'nun, daha yaşarken canlı canlı, kurbağalarla, karayılanlar ve kertenkelelerle dolu bir mezara gömüldüğünü söyler, oradan geçenler, iki gün sonra, boğuk ve acılı bir sesle şunları dediğini işitmişler.

> Yiyorlar, bitiriyorlar beni,
> En günahkar yerlerimden başlayarak.

Demek ki krallar börtü böceğe yem oluyor, öyleyse senyor Sancho çiftçi kalmak istemekte haklı. Düşes, gerek dadı kadının saflığı, gerekse Sancho'nun tatlı konuşması ve atasözü yağmuru karşısında gülmekten kırılıyordu, seyise dönüp:

— Benim iyi yürekli Sancho'm, dedi, siz de bilirsiniz ki bir şövalye, canı pahasına da olsa verdiği sözü tutmaya çalışır. Kocam ve efendim olan dük hazretleri gezginci değilse bile, şövalyedir. Öyleyse, bütün dünya hasetinden çatlasa ve karşı koysa bile, sözünü yerine getirecektir. Yüreğinizi serin tutun. Hiç beklemediğiniz anda tahtınıza kurulacak, devletinizin başına geçecek, yönetimi elinize alacaksınız, bütün güç sizin olacak. Benden size öğüt, yönetim sırasında çok dikkatli davranın, buyruğunuz altındaki insanların sadık, soysopu yerinde kişiler olduklarını unutmayın.

— Yönetim konusunda kaygınız olmasın, alnının

akıyla üstesinden gelirim bu işin. Doğuştan iyilikseverim, daima yoksullardan yanayımdır. Kendi rızkını alnının teriyle kazanan adamın lokmasına göz dikmem. Ayrıca, ruhum üstüne yemin ederim ki öyle kolay kolay oyuna gelmem! Eski kurtlardanım ben, yağcılıkla falan tava gelmem, gerektiği zaman rahatça işin içinden sıyrılırım. Şeş gösterip beş oynanmasından hoşlanmam, çünkü derdin kaynağını bilirim. Diyeceğim, iyi insanlar benden ancak yardım, *hüsnükabul* görecektir, kötülerse, sakın yanıma yaklaşmasın. Bence, bu gibi işlerde bütün mesele başlamakta. Bir de bakmışsınız, on beş gün içinde valiliğe ısınmışım ve şu güne dek uğraştığım çiftçilikten daha büyük bir başarıya ulaşmışım.

— Haklısınız Sancho, hiçkimse anasının karnından bilgili çıkmaz, piskopos dediğin de kayadan değil, insandan olur. Neyse, biz şimdi yine şu Dulcinea meselesine dönelim. Don Quijote'ye, köylü kızının senyora Dulcinea olduğunu, ama kız, büyücülerin hışmına uğradığı için onu tanıyamadığını söylemişsiniz, ben bu fikrin size, efendinizin peşinden ayrılmayan büyücüler tarafından verildiğini sanıyorum, hatta eminim. Çünkü, güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre, bir sıçrayışta eşeğinin sırtına kurulan o köylü kızı, gerçekten Tobosolu Dulcinea'ymış, yani aslında, efendisini kandırmaya kalkan Sancho'nun kendisi kafese girmiş. Daha başka bir sürü şeyden olduğu gibi, bundan da kuşkulanmak gereksiz bence. Bakın senyor Sancho Panza, bizim de büyücülerimiz var, bu adamlar bizi çok sever ve yeryüzünde olup biten her şeyi, yalansız dolansız, açıkça anlatırlar bize. Evet Sancho, dediğim doğrudur, perendeci köylü kızı Dulcinea'ydı ve tıpkı annesi gibi büyülenmişti. Hiç beklemediğimiz anda, asıl

yüzüyle karşımıza çıkacaktır Sancho, o zaman, yanıldığınızı anlayacaksınız.

— Mümkündür senyora! Sizin bu sözlerinizden sonra, efendimin Montesinos mağarasında gördüm dediği şeylere de inanmaya başlıyorum. Senyora Dulcinea'yı orada, kendisini büyülemeye karar verdiğim günkü haliyle görmüş güya. Anlattıklarınıza bakılırsa, durum, benim sandığımın tersine, ama böylesi daha akla yakın zaten, çünkü benim gibi kabak kafalı bir adamdan, o kadar kısa zamanda, öyle ince bir oyun çıkamaz, ayrıca, efendimin benim gibi inandırma gücü zayıf bir insanın etkisinde kalarak, bir sürü akıl almaz şeye kanacak kadar sapıttığını da sanmıyorum. Yalnız, yalvarırım size senyora, bu yüzden kötü bellemeyin beni, benim gibi bir şişko, şu hınzır büyücülerin gizli düşüncelerini ve düzenlerini sezemezdi ya! Efendimin hışmından kurtulmak için uydurdum o yalanı, yoksa kendisine kötülük etmek için değil. Yukarıda, hepimizin içini okuyan bir Tanrı var. O, işleri isteyerek sarpa sardırmadığımı biliyor.

— Doğru. Yalnız anlatın bakalım Sancho, neyiniş şu Montesinos mağarası hikayesi? Pek merak ettim doğrusu.

Bunun üzerine Sancho, daha önce yazdıklarımızın hepsini anlattı. Düşes, seyisi dinledikten sonra:

— Bütün bu anlattıklarınızdan çıkan sonuç şu bence, dedi. Yiğit Don Quijote, mağarada Sancho'nun Toboso yolunda gördüğü köylü kızına rastladıysa, bu, hiç kuşkusuz, Dulcinea'ydı, ayrıca işin içinde pek becerikli ve sinsi büyücülerin parmağı var galiba.

— Her neyse canım, dedi Sancho, Tobosolu Dulcinea büyülenmişse büyülenmiştir, Allah selamet versin!

Efendimin o sayısız, kötü niyetli düşmanlarıyla hiçbir alışverişim yok. Ben bir köylü kızı gördüm, ya da öyle sandım, öyle kabul ettim, bunun Dulcinea olup olmamasından bana ne? Bu işin sorumluluğunu da ben taşıyacak değilim ya! insanlara yüz verdin mi, bir sürü masalla kafanı şişirirler zaten: «Sancho şöyle dedi, Sancho şunu yaptı, Sancho aşağı, Sancho yukarı!» Sanki Sancho'nun kim olduğunu bilmezmişim ve bu Sancho, Sanson Carrasco'nun da dediği gibi, kitaplara girip dünyanın dört bucağını dolaşan Sancho'nun ta kendisi değilmiş gibi! Ha, bu Sanson Carrasco yaman adamdır işte, Salamanca Üniversitesi'nde okumuştur, önemli bir kişidir, onun gibiler, ancak keyifleri isterse ya da çıkarlarına uygunsa yalan söylerler, yoksa yalan nedir bilmezler. Neyse, sözün kısası, hiçkimse bana kızmasın, iyi kötü bir ünüm var şu dünyada. İyi bir ünse, efendimin dediğine bakılırsa altın kemerden daha değerliymiş, öyleyse hemen şu valilik koltuğuna çivileyin beni, göreceksiniz, hepinizi hoşnut edeceğim, çünkü seyisliği iyi beceren, valiliği de becerir.

— Sevgili Sancho'nun sözleri, Cato'nun hikmetlerine benziyor vallahi, dedi düşes ya da Micael Verino'nun, *florentibus occidit annis* (ömrünün baharında solup giden) bu değerli ozanın bağrından kopan çığlıkları andırıyor. Sözün kısası, onun gibi bir atasözüyle anlatmak istersek: «Ummadık taş, baş yarıyor», «partal giysilerin altından, yaman bir içkici çıkıyor.»

— İnanın senyora, bütün ömrümce, iblisin şarabından tatmadım, kutsal şarap derseniz, evet, onu hiç kaçırmadım işte. İkiyüzlülükten eser yoktur bende, canım istedi mi, hatta istemedi mi, bir de görgüsüz, kendini beğenmiş bir adam gibi gözükmemek için,

dostlar verdiği zaman içerim. Eh, dostum biri gelip de şöyle iki kadeh atmak istediği zaman onu geri çevirmek için, insanın taş yürekli olması gerekir doğrusu, öyle değil mi? Ama hiçbir vakit ölçüyü kaçırmam, gereğinden fazlasını içmem. Hem siz de bilirsiniz ki gezginci şövalye seyisleri şaraptan geçtik, suyu zor bulurlar, Allah'ın dağında, bayırında şarap ne gezer?

— Haklısınız Sancho, inanıyorum size. Neyse, epey yoruldunuz, gidip dinlenin şimdi, başka bir zaman devam ederiz konuşmamıza. Kendi deyiminizle, sizi şu valilik koltuğuna çivilemek için elimden geleni yapacağım.

Bunun üzerine Sancho koştu, düşesin ellerine sarılıp öptü, teşekkürler etti, yalnız biricik gözbebeğini, yani karakaçanı da unutmamasını rica etti.

— Ne karakaçanı? diye sordu düşes.

— Şu benim boz eşek canım, dedi Sancho. Eşek lafı çirkin kaçtığı için, hep karakaçan derim ben ona. Şatoya geldiğimiz sırada, şurada oturan dadıdan hayvancığa bakmasını rica etmiştim, yaşlı ya da çirkin demişim gibi kızdı bana. Oysa dadı dediğin, sarayda şuna buna emir vermekten çok, eşek tımar etmeye yarar. Hey gidi hey, bizim köyden bir beyin evinde yaşasalardı ne yapacaklardı acaba?

— Öyle adama bey değil çapulcu denir, diye atıldı dadı kadın. Soylu kişiler, tanrıça gibi el üstünde tutar dadılarını.

— Rica ederim Dona Rodriguez, kesin artık! dedi düşes. Siz üzülmeyin senyor Sancho, karakaçanın bakımını ben üstüme alıyorum. Madem ki bu kadar seviyorsunuz, gözümün bebeği gibi bakarım ona.

— Alıra koydurun yeter, dedi Sancho, ne o ne de

ben, sizin gözbebeğiniz olmaya layık değiliz senyora. Dünyada razı olmam ona sizin bakmanıza,

gerçi efendim her zaman fazla mal göz çıkarmaz der, ama bu eşek meselesinde ölçüyü kaçırmamak, işi tadında bırakmak iyi olur.

— Peki Sancho, diyerek sözü bağladı düşes, giderken yanınıza alır, valilik edeceğiniz adaya götürürsünüz onu, orada dilediğiniz gibi baktırır, isterseniz iş bile gördürmezsiniz artık.

— Düşes hazretleri sakın bunu garip karşılamasınlar, diye karşılık verdi Sancho. Birçok valiliğin başında eşeklerin oturduğunu görmüşümdür ben. Onun için hiçkimse şaşmayacaktır benim karakaçana.

Düşes, Sancho'nun bu son lafına epey güldü. Sonra onu dinlenmeye gönderdi, kendisi de olup biteni anlatmak üzere kocasının yanına gitti. Birlikte, Don Quijote'ye tam gezginci şövalye romanlarındaki gibi bir oyun hazırlamaya karar verdiler. Ve bu işi öyle güzel, öyle ustalıkla başardılar ki elinizdeki uzun hikaye, çok tatlı bir bölüm daha kazanmış oldu.

XXXIV. BÖLÜM

Bu Kitabın En Ünlü Maceralarından Biri: Tobosolu Eşsiz Dulcinea'yı Büyüden Kurtarma Yolu Nasıl Bulundu?

DÜKLE DÜŞES, Don Quijote'nin ve Sancho Panza'nın konuşmalarından büyük bir zevk alıyorlardı. Şövalyeye, her haliyle macerayı andıran bir oyun oynamaya karar verdikleri için, Sancho'nun anlattığı Montesinos

mağarası serüveni onlara böyle gözleri kamaştıracak yeni bir gösteri düzenleme konusunda fikir verdi. Düşesi asıl şaşırtan şey Sancho'nun saflığıydı, bu kaba şakanın, yani büyüleme işinin yaratıcısı kendisi olduğu halde, Dulcinea'nın büyülendiğine yadsınmaz bir doğru diye inanıp çıkmıştı sonunda. Yapılacak işler konusunda bütün adamları uyardılar ve altı gün sonra, konuklarını bir sürek avına götürdüler, o kadar çok atlı uşak ve köpekli avcı vardı ki gören sahici bir prensin avında olduğunu sanırdı.

Don Quijote ile Sancho'ya, son derece ince, yeşil bir kumaştan yapılmış av elbiseleri getirdiler, ama Don Quijote kendisine verilen kılığı giymedi. Zırhını çıkarmak istemiyordu, çünkü ansızın silaha sarılmak zorunda kalırsa pek güç duruma düşerdi. Oysa Sancho, ilk fırsatta okutmak niyetiyle, sunulan giysileri hemen kabul etti.

Böylece av günü, Don Quijote zırhını giydi, silahlarını kuşandı, Sancho da av elbiselerini giydi ve kendisine bir at teklif edildiği halde, yanından ayırmak istemediği boz eşeğine bindi, avcıların arasına katıldı. Düşes, son derece zarifti. Don Quijote, kusursuz bir salon adamı gibi, hemen koştu, dükün ısrarlarına rağmen, atının dizginlerini tuttu. Derken, iki tepe arasında kalan bir ormana geldiler. Herkese bir yer verildi, kimi kovalama işine, kimi de yanlara yerleştirildi ve büyük bir gürültü patırtı içinde av başladı, av boruları ile köpeklerin havlaması kulakları sağır ediyor, kimse kimseyi duyamıyordu. Düşes attan indi, elinde bir mızrak, yaban domuzlarının geçeceğini tasarladığı bir köşeye yerleşti. Don Quijote ile dük de aynı şeyi yaptılar, onun yanında yer aldılar, Sancho, başına bir şey

gelir korkusuyla, boz eşeğinden inmeden, arkalarına gelip durdu. Onlar, bazı adamlarıyla birlikte böyle dizildikleri sırada, karşıdan, köpekler tarafından kovalanan kocaman, ağzı burnu köpük içinde, dört bir yana saldıran bir yaban domuzunun geldiği görüldü. Don Quijote hayvanı görür görmez kalkanını koluna geçirdi kılıcını çekti, domuzu karşılamaya hazırlandı, dük mızrağını doğrulttu, ama en heyecanlıları düşesti, kocası tutmasa, herkesten ileri fırlayacaktı. Bir tek Sancho onlar gibi davranmadı. Bu öfkeli hayvanı görünce, karakaçanı bıraktı, gücü yettiğince kaçmaya başladı, sonra, önüne çıkan ilk meşeye tırmanmaya kalktı, ama başaramadı. Tam yarı yolda, daha yukarı çıkmaya uğraşırken, aksilik bu ya, dal kırıldı, zavallıcık düştü, düşerken, kırık dala takıldı, havada asılı kaldı. Güzelim yeşil giysilerinin yırtıldığını hisseden ve eğer oralardan geçerse, yırtıcı hayvan tarafından parçalanmaktan korkan Sancho, yardım istemek için öyle bir bağırmaya başladı ki ne durumda olduğunu görmeden sesini duyanlar, bir canavarın pençesine düştüğünü sanırlardı. Uzatmayalım, sivri dişli hayvan, her yanını delik deşik eden mızraklar altında can verdi. Sancho'nun sesine koşan Don Quijote (bağrışından tanımıştı onu), bir dalın ucunda, başaşağı sallanırken buldu seyisini, bu kötü durumda efendisini bırakıp gitmek istemeyen eşeği de yanı başındaydı. Zaten Cide Hamete de bugüne kadar Sancho'yu eşeksiz, eşeği Sancho'suz görmedim diyor. Böylesine severlermiş, böylesine bağlıymışlar birbirlerine.

Don Quijote gelip uşağını kurtardı. Kurtulduğunu, ayağının yere değdiğini gören Sancho, hemen üstüne başına baktı, yırtılan yeri görünce yüreği paramparça

oldu, çünkü bu güzel giysiyle kendini derebeyi gibi görüyordu. Bu arada, koca yaban domuzunu bir katırın sırtına vurmuşlardı. Karabibergiller ve mersin dallarıyla üstünü örttüler, büyük bir törenle ormanın ortasındaki bir yere götürdüler, burada, kocaman çadırlar kurulmuş, masalar hazırlanmıştı. Masalar, bu şöleni verenin toplumsal yerini ve görkemini açığa vuran göz alıcı yemeklerle donatılmıştı. Sancho, hemen koşup elbisesindeki yırtığı düşese gösterdi ve:

— Şu av tavşan ya da kuş avı olsaydı, elbisem bu duruma düşmeyecekti, dedi. Boynuzuyla bir vuruşta canınızı alacak bir hayvanı kovalayıp öldürmekten ne zevk alınır bilmem ki? Bir şarkı dinlemiştim, şu sözlerle başlıyordu:

Ey avcı, sen de ünlü Fauila gibi,
Ayı pençesinde can vereceksin.

— Bu Fauila, bir Got kralıydı, diye açıkladı Don Quijote , bir sürek avında, ayılar tarafından parçalandı.

— Ben de bunu anlatıyorum işte, diye devam etti Sancho, krallar ve prensler, zevk uğruna, böyle tehlikelere atılmamalıdırlar, ayrıca bana sorarsanız, hiç suçu olmayan bir hayvanı öldürmek zevk de değildir.

— Yanılıyorsunuz Sancho, diye karşılık verdi dük, vahşi hayvan avı hem gerekli, hem de krallara ve beylere yaraşan bir talimdir. Av, savaşın imgesidir. Avda da tehlikeye düşmeden düşmanı yenebilmek üzere birtakım düzenler, hileler, tuzaklar vardır, avda da amansız soğuklara, yakıcı sıcaklara katlanılır, tembelliği ve uykuyu yenebilme yolları öğrenilir, av sırasında vücut pek-

leşir, kollar bacaklar hareket kazanır. Sözün kısası, hiç kimsenin kötülüğünü düşünmeden kendinizi verebileceğiniz bir iştir bu ve pek çok insan sever avı. İşin asıl güzel yanı şu ki, sürek avı, bütün öteki avlar gibi, herkese göre değildir, doğanla yapılan av bu sözümün dışında tabii, o da krallara, büyük beylere özgüdür. Onun için sevgili Sancho, fikrinizi değiştirin, vali olduğunuz zaman, kendinizi ava verin. Göreceksiniz çok zevklidir!

— Yo! İşte bu olmaz! diye karşılık verdi Sancho. İyi bir vali bacağını kırar, evinde oturur!.. O, ormanda tatlı bir hayat sürerken, işi olanlar da kendisini görmeye gelirlerse, pek güzel olur doğrusu! Yönetim de kendi başına yürür, öyle değil mi? Yo yüce efendim, inanın bana boşuna vakit geçirmek, avlanmak valiler için değil, aylaklar içindir. Ben eğlence olarak, Paskalya'da iskambil, pazar ve bayram günleri de topla direk düşürme oyununu bilirim. Bu gürültülü patırtılı avlar ne durumuma, ne de kafama uyar.

— İnşallah öyledir Sancho! diyerek sözü bağladı dük, çünkü insanın söyledikleriyle yaptıkları arasında büyük bir fark vardır.

— İstediği kadar fark olsun! Kesesi dolu olan, pey akçesinde cimrilik etmez. Talihli adam, sabah kırağısında kalkandan daha çok başarı elde eder. Ayaklar gövdeyi değil, gövde ayakları yürütür. Diyeceğim, Tanrı yardım ederse iyi niyetimi de bozmadıktan sonra, alaşahin gibi yönetirim ülkemi. Denemek isteyen varsa, soksun ağzıma parmağını, ısırıp ısırmadığımı görür.

— Hay iblisin art bacağı Sancho. Tanrı da bütün ermişler de cezanı versin senin! diye bağırdı Don Quijote, kaç kere söyledim sana, ne zaman göreceğim

şöyle atasözsüz, adam gibi bir cümle yaptığını? Yüce efendilerimiz bu dangalağı bıraksınlar, yoksa hepinizi ve eğer dinlersem beni de bir sürü ipe sapa gelmez atasözüyle pestile çevirecek.

— Sancho'nun atasözleri Yunanlı komandör'ünkülerden de fazla, ama öz bakımından onlardan aşağı kalmıyor, dedi düşes. Kendi payıma yerli yerinde, yakıştırılarak kullanılanlardan daha çok hoşuma gittiklerini söyleyebilirim.

Topluluk, bu ve buna benzer tatlı konuşmalarla çadırdan çıkmış, dikilen gözcüleri ve pusuları görmeye gitmişti. Gün böylece gelip geçti, gece bastırdı, ama gökyüzü içinde bulundukları mevsime, yani yaz ortasına yaraşacak kadar duru değildi. Ortalığı kaplayan alacakaranlık, dükle, düşesin tasarısını daha bir kolaylaştırdı. Günbatımından az sonra, ortalık kararmaya başladığı sırada, birden, ufkun dört bir yanından, sanki orman tutuşmuş gibi bir kızıllık yükseldi ve hemen ardından, sanki büyük süvari alayları geçiyormuş gibi, boru ve davul sesleri duyuldu. Ateşin parıltısı, bu garip orkestranın gürültüsü avcıların, hatta bütün çevrede bulunanların kulaklarını sağır ediyor, gözlerini kamaştırıyordu. Derken Mağriplilerin savaş narası olan *Allah, Allah*'ların bütün ormanı kapladığı duyuldu. Borular, borazanlar, davullar, çığırtmaçlar, hep birden, öyle yüksek sesle ve öyle sürekli çalmaya başladılar ki, bu hayhut karşısında heyecanlanmamak için taş olmak gerekirdi, dükün yüzünde heyecan, Don Quijote'ninkinde şaşkınlık vardı. Düşesin de ağzı dili tutulmuş gibiydi. Sancho tir tir titriyordu, önceden haberli olanlar bile korkmuştu. Ürküntü hepsinin sesini soluğunu kesmişti, hele iblis kılığında bir atlı görününce, kimsede kıpır-

dayacak hal kalmadı. İblisin elinde, kocaman bir boynuz vardı, öttürdükçe, boğuk ve korkunç bir ses çıkarıyordu.

— Hey! Postacı dostum! diye bağırdı dük. Kimsiniz? Nereye gidiyorsunuz? Ormandan geçmekte olduklarını işittiğimiz savaşçılar kimdir, necidir?

Postacı buna, insanın tüylerini diken diken eden, gür bir sesle karşılık verdi:

— Şeytanım ben. Manchalı Don Quijote'yi arıyorum. Sorduğunuz adamlarsa, bir zafer arabasıyla Tobosolu eşsiz Dulcinea'yı götüren büyücülerdir, altı kişidirler. Dulcinea büyülüdür. Şimdi değerli Fransalı Monstesinos'la birlikte, Don Quijote'ye, kendisini büyüden nasıl kurtarabileceğini anlatmaya geliyor.

— Gerçi kılığınız öyle gösteriyor, ama gerçekten şeytan olsaydınız, diye atıldı dük, Manchalı Don Quijote'yi tanırdınız, çünkü şu anda karşımızda.

— Tanrı adına, ruhum üzerine yemin ederim ki öyle! Hiç dikkat etmemişim. Kafam pek karışık, asıl ereğimi, üzerinde durduğum meseleyi unuttum.

— Şu iblis imanı bütün, iyi bir Hıristiyan galiba, dedi Sancho. Baksanıza, «Tanrı adına, ruhum üstüne yemin ederim» diyor. Demek, cehennemde bile iyi insanlar var.

Şeytan, atından inmeksizin Don Quijote'ye döndü ve:

— Ey Aslanlı Şövalye! dedi, dişlerinin arasından da: «Ah, seni onların pençesinde bir görsem!» diyordu. Talihsiz, ama yiğit Montesinos beni sana yolladı. Kendisini burada beklemeni istiyor, yanında Tobosolu Dulcinea diye biri var. Bu kadını büyüden kurtarmak için ne yapman gerektiğini gösterecekmiş sana. Benim işim bu kadar, onun için daha fazla kalamayacağım. Bütün

iblisler senden, bütün melekler de şurada hazır bulunan öbür insanlardan yana olsun!

Sözünü bitirince, o korkunç borusunu bir daha öttürdü, yüzgeri etti, kimseden karşılık beklemeksizin çekip gitti. Olup bitenler herkesi, özellikle de Don Quijote'yle Sancho'yu şaşırtmıştı. Seyis şaşkındı, çünkü kendisinin bildiği açık gerçeğe rağmen Dulcinea'nın büyülendiği söyleniyordu ısrarla. Efendisi şaşkındı, çünkü Montesinos mağarasında gördükleri kesin bir gerçeklik kazanıyordu. Tam böyle derin düşüncelere daldığı sırada, dük bir soru ile onu uyandırdı:

— Bu adamları beklemeyi düşünmüyorsunuz herhalde?

— Yo, hayır, bekleyeceğim! diye karşılık verdi şövalye. Bütün cehennem zebanileri gelse, şuradan bir adım öteye gitmeyip bekleyeceğim!

— Bense, dedi Sancho, deminki gibi bir boru daha işittiğim anda, tabanları yağlar tüyerim. Gelip Flanders'te bulurlar artık beni.

Bu sırada, ortalık iyice kararmıştı, derken ormanda bir sürü kıpırdayan ışık belirdi, bunlar göktaşlarına ya da topraktan çıkıp göğe doğru yükselen lavlara benziyordu. Aynı anda, kocaman kağnıların çıkardığı gürültüyü andıran, korkunç bir ses işitildi, halk arasında bu korkunç gacırtının kurdu kuşu bile kaçırttığı söylenir. Sanki bu yetmezmiş gibi, daha başka gürültüler de buna eklendi ve ortalık tam bir hengameye döndü, duyan savaş var sanırdı. Şuradan, kulakları sağır edercesine bir top sesi yükseliyor, öteden bir dizi tüfek patlıyordu, bir yandan savaşan erlerin naraları, bir yandan da Mağripli askerlerin çığlıkları geliyordu. Sözün kısası, toplar, tüfekler, borular, borazanlar, trampetler,

çığırtmaçlar, kağnı sesleri birbirine karışıyor ve öyle korkunç bir gürültü yaratıyordu ki Don Quijote bile güç dayanıyordu, ama Sancho daha fazla dayanamadı, bayılıp düşesin kucağına serildi. Düşes zavallıyı yatırdı, su getirip yüzüne serpti. O korkunç gacırtıyı çıkaran araba göründüğü sırada, Sancho da kendine geldi. Dört tane iri, tembel öküz koşulmuştu arabaya, hayvanlara kara örtüler giydirilmiş, boynuzlarına da yanmakta olan kocaman mumlar dikilmişti. Arabanın üstündeki yüksekçe bir tahtta, insanda saygı uyandıran, temiz yüzlü, ak sakallı bir ihtiyar oturuyordu, adamın sakalı beline dek iniyordu, sırtında tüylü kumaştan, kara bir cüppe vardı. Arabanın dört bir yanı mumlarla donatıldığı için, bütün bunlar ayrıntıları ile görülebiliyordu. Arabayı, aynı kumaştan cüppeler giymiş, korkunç yüzlü iki iblis sürüyordu, öyle ürkünçtüler ki Sancho onları görmemek için gözlerini yumdu. Araba bizimkilerin yanına gelince, saygıdeğer ihtiyar ayağa kalktı ve yüksek sesle:

— Ben, büyücü Lirgandeo'yum! dedi.

Sonra sustu, başka bir şey söylemedi. Araba uzaklaştı. Derken, birinciye benzer başka bir araba göründü, bunun içinde de yine yüksekçe bir tahtta kurulmuş başka bir ihtiyar vardı. İhtiyar, arabacıya durmasını söyledi, sonra ilk ihtiyardan aşağı kalmayan ciddi bir sesle:

— Ben de hiç kimsenin yüzünü göremediği büyücü kadın Urganda'nın dostu Bilge Alquife'yim, dedi. Ve uzaklaştı... Az sonra, aynı biçimde başka bir araba gözüktü. Yalnız, bu sefer tahtta, öncekiler gibi yaşlı değil, iri yapılı, çirkin suratlı bir adam vardı. Bizimkilerin önüne gelince, ötekiler gibi ayağa kalktı, boğuk ve cehennemi bir sesle:

— Ben, Amadis de Gaula ile yakınlarının can düşmanı büyücü Arcalus'um, diye bağırdı.

Sonra o da uzaklaştı. Üç araba az ileride durmuş, o korkunç gacırtı da kesilmişti. Bunun üzerine, başka bir gürültü işitildi. Ama pek gürültü de denemezdi buna, çünkü tatlı ve uyumlu bir musikiydi duydukları. Bu işe en çok Sancho sevindi, işler düzeliyor diye düşündü. Dizinin dibinden ayrılmadığı düşese döndü ve:

— Senyora, dedi, müzik olan yerde kötülük olmaz.

— Işık olan yerde de! diye karşılık verdi düşes. Gündüz, hiç olmaz tabii.

— Evet, dedi Sancho, ateş olmayan yerden duman çıkmaz derler, bilirsiniz ışık alevden doğar, şu alevlerinse, bizi de alıp yutmayacağını kimsecikler bilemez. Oysa müzik, her zaman iyiliğe, cümbüşe, eğlenceye işarettir.

Bir kulağı onlarda olan Don Quijote:

— Az sonra anlarız neye işarettir, dedi.

Nitekim, bundan sonraki bölümde öğreneceğiz işin aslını.

XXXV. BÖLÜM

Dulcinea'nın Büyüden Kurtarılışının Devamı ve Daha Başka Hayranlık Verici Olaylar

Bu tatlı müzikle birlikte, kendilerine doğru, hani şu zafer arabası denen arabalardan birinin ilerlediğini gördüler, arabayı kül renkli altı katır çekiyordu. Hayvanların hepsine beyaz birer çul örtmüşlerdi. Katırlardan her birinin sırtında, beyazlara bürünmüş, ellerin-

de kocaman birer meşale tutan bir çilekeş vardı, bu araba öncekilerden iki üç misli büyüktü, arabanın yanlarında ve üstünde de yine beyazlar içinde, elleri meşaleli çilekeş rahipler vardı. Bütün bunlar, insana hem şaşkınlık, hem de korku veren bir görünüm yaratıyordu. Arabanın ortasındaki yüksek tahtta bir peri kızı oturuyordu, kızın elbisesi simli tüldendi, tüllerin üzerinde de sayısız altın pul ışıldıyordu. Bu, pek zengin bir giysi değildi belki, ama son derece parlaktı. Başında incecik, saydam bir örtü vardı, dokusu arasından, insanı hayran bırakan bir yüz görülüyordu, çevresindeki sayısız meşale genç kızın güzelliğini ve yaşını açıkça ortaya vuruyordu. On yedi, çok çok yirmi yaşındaydı herhalde. Yanında topuklarına uzanan kara bir cüppe giyinmiş, başı da kara atkıyla örtülü biri oturuyordu. Araba dükün, düşesin ve Don Quijote'nin durduğu yere gelince, ormandan gelen kaval sesleri de arabadaki harp ve lut'lar da sustu, uzun cüppeli adam ayağa kalktı, hem başındaki örtüyü kaldırdı, hem de önünü açtı. Bir anda, Azrail çıkıverdi ortaya. Adamın yüzü bir deri bir kemikti ve son derece korkunçtu, Don Quijote tiksindi, Sancho büyük bir korku duydu, dükle düşes bile azıcık korktular. Bu canlı ölüm ayağa kalktıktan sonra, uyur gibi bir sesle, şu şiiri okudu:

Ben, şövalye romanlarının dediğine göre,
Şeytanın kendisi tarafından yaratılan Merlin'im
— Bu yalan, zamanla doğru sayıldı gitti—
Büyü sanatının ustasıyım, ayrıca
Çok iyi bilirim Zoroastrenin sırlarını.
Gerek dün, gerek bugün şu yaşlı yüreğimin
En değerli köşesini verdiğim gezginci şövalyelerin

Yaşadığı çağa dek kolayca uzanabilirim.
Bildiğiniz gibi, efsuncuların ve büyücülerin
Yüreği katıdır, acıma nedir bilmez,
Ama benimki, tam tersine, yumuşaktır,
Cömerttir, sevecendir ve herkesin iyiliğini ister.

Pluton'un mağaralarında oturur,
Falcılık ve büyücülükle uğraşırım,
Günün birinde, Tobosolu eşsiz
Dulcinea'nın acılı sesi geldi kulağıma.
Başına gelen talihsizliği ve prensesken, basit
Bir köylü kızı haline getirildiğini öğrendim.
Bilseniz ne acıdım! Şu korkunç, iğrenç
İskeletin içine gizlendim hemen:
O şeytansı ve şüpheyle dolu bilimimin
Yüz bin cildini karıştırdıktan sonra,
Bu dayanılmaz acıya, şu büyük talihsizliğe
Biricik çareyi buldum sonunda.

Sen ey elmastan daha sert çelik başlıklar
Giyenlere örnek olan yiğit, uykunun tatlılığını,
Yatağın rahatlığını hor görerek kendilerini
Şu ağır ve kanlı zırhı taşımaya adayanlara
Yol göstermek için parıldayan yıldız!
Sana söylüyorum değerli ve ihtiyatlı insan!
Mancha ilinin parlak yıldızı, İspanya'nın ışığı,
Yiğit Don Quijote, diyeceğim o ki:
"Dulcinea'nın eski güzelliğine kavuşabilmesi için.
Seyisin Sancho o yuvarlak kalçalarını açıp,
Derisi soyulana dek, tam üç bin üç yüz kırbaç,
Vurması gerek kendine, öyle ki,
bir daha kıç üstü oturamasın!
Dulcinea'yı büyüleyen kötü niyetli kişiler.

Olanca bilgelikleriyle işte buna karar verdiler
Ve ben de sayın baylar, işte bunun için geldim."

— Ne! Aman Allah'ım!.. diye bağırdı Sancho. Üç bin üç yüz kırbaç ha! Yo! işte bu olmaz! Üç tanesine bile razı gelmem! Ha üç kırbaç, ha üç bıçak darbesi! Şeytan alsın bunun gibi büyü bozmayı! Kalçalarımın büyüyle ne ilgisi var anlamıyorum? Senyor Merlin, Tobosolu Senyora Dulcinea'yı büyüden kurtarmak için başka bir yol bulamadıysa, büyülü kalsın ve öylece gebersin, bana ne!

Bunun üzerine Don Quijote haykırdı:

— Seni gidi sarmısak kokulu pis köylü seni! Şimdi yakalayıp anadan doğma bir ağaca bağlayacağım ve üç bin üç yüz değil, tam altı bin altı yüz sopa indireceğim kıçına, hem de öyle bir indireceğim ki, üç bin üç yüz kere debelensen, yine kurtulamayacaksın. Sakın karşılık vereyim deme, yoksa şuracıkta alırım canını!

— Yo! diye araya girdi Merlin , böyle davranmamalısınız. Sancho'nun bu sopaları zorla değil, kendi istegiyle ve dilediği zaman yemesi gerekiyor, çünkü belli bir tarih konmamıştır, eğer isterse, bu sopaları yarıya indirebilir. O zaman, sopaları kendisinden başka ve tabii eli ağırca birinin atması yetişir.

— Ne ben, ne bir başkası, ne ağır, ne de hafif bir el dokunabilir bana, diye karşılık verdi Sancho. Tobosolu senyora Dulcinea'yı ben mi dünyaya getirdim ki, ona edilen kötülüğü zavallı kalçalarım ödesin? Ona habire *hayatım, desteğim* dediğine göre, senyora Dulcinea için kendini kamçılamak ve daha başka şeyler yapmak efendime düşer, beni kırbaçlamaya gelince... *Abernuncio!* (Ben yokum.)

Sancho lafını bitirir bitirmez, Merlin'in yanında oturan gümüş elbiseli peri kızı ayağa kalktı, yüzündeki ince tülü kaldırdı, güzelden de öte bir yüz çıktı ortaya. Bir erkek rahatlığıyla ve kadın sesine hiç de benzemeyen bir sesle şöyle dedi Sancho Panza'ya:

— Sen ey uğursuz seyis, bir testi kadar ruhsuz, taş yürekli, duygusuz adam! Rezil herif, kalkıp sana, at kendini şu kuleden desek, ey insanlık düşmanı, senden, bir düzüne kara kurbağası, iki düzüne kertenkele, üç tane karayılan yemeni istesek, seni sivri bir palayla karını ve çocuklarını doğramaya kışkırtsak karşı koyman, nazlanman insanı şaşırtmayacak, ama üç bin üç yüz kırbaca bunca önem vermen (oysa, kutsal Hıristiyan dinini öğrenmeye kalkan en çelimsiz çocuklar bile, her ay, bundan fazlasını yer), şu anda bizi dinleyenleri de ileriki çağlarda bu işi öğrenecek olanları da şaşkına çevirecek, ağzı açık bırakacak, sersemletecek bir iştir. Katı yürekli, hayvan herif! Baykuş gözüne benzeyen o korku dolu gözlerini benim parlak yıldızları andıran gözbebeklerime çevir, onların gözyaşı pınarı haline geldiğini, yanaklarının o güzel vadilerinde izler, yollar açarak önce damla damla sonra sicim gibi aşağı süzüldüğünü göreceksin. Geri dön de bak, kötü yürekli canavar, dalgacı herif. Onlar hanesini geçmeyen yıllarım, evet onlar hanesini diyorum, çünkü on şu kadar yaşındayım... Yani on dokuzundayım, yirmisine bile basmadım daha, evet, körpecik yıllarım bir çiçek gibi soluyor, kaba bir köylü kızının derisi altında kuruyup gidiyor. Gerçi şimdi böyle bir görünüşüm yok, ama bu, şurada duran senyor Merlin'in, güzelliğim seni etkileyip direnmeni kırsın diye bana bağışladığı özel bir lütuftur. Gönlü yaralı bir güzelin gözyaşları, kayaları

pamuğa, kaplanları kuzuya çevirirmiş. Koca vahşi hayvan, vur şu çürümüş etlerine. Yiyip içmekten başka bir işe yaramayan benliğini uyuşukluktan kurtar! Tatlı tenimi, yumuşak yüreğimi, güzel yüzümü büyüden kurtar, kurtar bütün bunları. Eğer bana acımazsan, ben senin aklını başına getiremezsem, şurada, yanı başında duran zavallı Şövalye için, efendin için yap bunu! Zavallının canı boğazına gelmiş, hemen dudaklarının ucunda sanki, olumlu ya da olumsuz cevabını bekliyor, ona göre, ya bedeninden ayrılıp gidecek ya da eski yerine dönecek.

Bu sözleri duyan Don Quijote, boğazını yokladı, sonra düke dönerek:

– Tanrı adına yemin ederim ki senyor, dedi, Dulcinea doğru söyledi. Canım geldi, yumruk gibi boğazıma oturdu.

– Peki Sancho, ne diyorsunuz şimdi? diye sordu düşes.

– Daha önce söylediğimi senyora, kırbaç işinde *abernuncio.*

Abernuncio değil, *abrenuncio,* diye düzeltti dük.

– Bırakın şimdi senyor, diye karşılık verdi Sancho, saçma sapan işlerle, artık ya da eksik harflerle uğraşmanın tam sırasını buldunuz. Yiyeceğim, daha doğrusu kendi kendime atacağım şu sopalar kafamı öyle karıştırıyor ki, ne dediğimi, ne ettiğimi bilmiyorum. Hanımım Tobosolu Dulcinea'ya bu ilacı kimin öğrettiğini merak ediyorum doğrusu. Vura vura derimi soymamı istiyor, ayrıca testi gibi ruhsuz, koca vahşi hayvan dedi bana, ancak bir iblisin ağzına yaraşan daha bir sürü kötü ad taktı. Derim tunçtan mı acep? Ayrıca onun büyülü olup olmamasından bana ne? Yüreğimi

yumuşatmak için, (gerçi kullanmıyorum ya) içi iskarpin, gömlek, iç çamaşırı ve takke dolu bir sepet mi getiriyor? Yo, bir yığın küfürle çıkıyor karşıma. Oysa kendisi de çok iyi bilir. Altın yüklü eşek kuş gibi çıkar dağı, armağan kayaları bile dize getirir, insan elinde sopayla bir şey istemez Tanrı'dan, eldeki keklik uçan turnadan iyidir. Hem sonra, sayın efendim de beni atılmış yün ya da pamuk gibi yumuşatmak üzere elimden tutup tatlı sözler söyleyecek yerde, çırılçıplak bir ağaca bağlamak, sopa sayısını da iki katına çıkarmak istiyor. Bu sayın baylar, yalnız bir seyisin değil, ayuı zamanda bir valinin kırbaçlanmasını istediklerini unutmasınlar. Gayretkeşlik diyesim geliyor bu yaptıklarına... Dilerim Tanrı'dan, rica etmenin, istemenin, çelebice davranmanın ne demek olduğunu öğrenirler bir gün. Her gün birbirine benzemez, insanlar da hep neşeli değildir, daha ben yeşil av elbisemin derdini unutmamışım, onlar gelmişler, gönül rızasıyla kendime sopa atmamı istiyorlar!.. Hani kabile başkanı olmaya ne kadar hevesim varsa, buna da o kadar var.

— Yalnız azizim, size şunu söylemek zorundayım ki, dedi dük, olmuş bir incir kadar yumuşamazsanız, valiliğin yüzünü göremezsiniz. Hem dertli genç kızların gözyaşlarına, hem de bilge, güçlü ve saygıdeğer büyücülerin ricalarına duygusuz kalan acımasız, katı yürekli bir vali gönderirsem ada halkıma, pek hoş olur doğrusu! Sözün kısası Sancho, ya (kendi elinizle veya bir başkası tarafından) sopalanacaksınız ya da vali olamayacaksınız.

— Senyor, diye karşılık verdi Sancho, düşünmem için iki gün izin verilemez mi acaba?

— Asla, diye atıldı Merlin. Bu işin hemen şuracıkta

ve şimdi bir çözüme bağlanması gerek. Dulcinea ya Montesinos mağarasına dönüp yine köylü kılığına girecek ya da şimdiki haliyle Cennet Bahçelerine götürülecek ve orada şu kırbaç işinin sona ermesini bekleyecek.

— Haydi benim yiğit Sancho'm, azıcık cesaret, dedi düşes. İyiliğinden ve şövalyelikteki başarılarından ötürü hepimizin teşekkür borçlu olduğu senyor Don Quijote'nin yanında yediğiniz ekmeklerin kadrini bilin. Evet deyin yavrum, kabul edin şu kırbaçları, korkularınızı yenin. Çok aşağılık duygular bunlar. Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, yiğit bir yürek, kötü talihi yener.

Sancho bu sözlere bir sürü abuksabuklukla karşılık verdi ve yine Merlin'e döndü:

— İyi ama senyor Merlin, söylesenize bana, postacı iblis buraya geldiği zaman efendime, Montesinos'tan bir haber getirdi, burada beklemesini, şu Tobosolu senyora Dulcinea'nın büyüden kurtarılması işini halletmek üzere geleceğini bildirdi, oysa şimdiye dek ne Montesinos'u, ne de ona benzer birini gördük.

— Sevgili Sancho, diye karşılık verdi Merlin, şeytan bilgisizin, şarlatanın biridir. Ben yolladım onu, ama Montesinos adına değil, kendi adıma, çünkü Montesinos hâlâ mağrasındadır, büyüden kurtarılmayı beklemektedir, yani işin en zor kısmı yine bana düşüyor. Size borçluysa, aranızda bir mesele varsa, gider, dilediğiniz yere getiririm kendisini, ama şimdi siz şu dediğimi yapın, inanın bana, hem bedeninize, hem ruhunuza yararı dokunacak bunun. Ruhunuza yararlı olacak, çünkü böylece başka birine yardımınız dokunacak, vücudunuza da iyi gelecek, çünkü kanınızın fazla olduğunu ve biraz akarsa rahatlayacağınızı biliyorum.

—Yeryüzünde yeterince hekim var, dedi Sancho, sağlık işine bir de büyücülerin karışması hiç gerekli değil. Ama, madem ki herkes istiyor, aslında hiç de zorunlu olmadığım halde, kıçıma üç bin üç yüz kırbaç atmayı kabul ediyorum, yalnız, bunu dilediğim zaman yapacağım, hiç kimse karışmayacak gününe, saatine, tahminlerimin tersine gerçekten güzel olduğuna göre, bütün acunun Tobosolu senyora Dulcinea'nın güzelliğinden yararlanabilmesi için, en kısa zamanda yerine getireceğim bu borcumu. Bir koşulum daha var. İlle de kan çıkana dek sopalamayacağım kendimi, birkaç kamçı boşa gitse bile, bunlar da sayılacak. Ayrıca, eğer sayıyı şaşırırsam, her şeyi bilen senyor Merlin zahmet edip hesabı tutacak, eksik artık varsa bana bildirecek.

— İstenen sayı elde edildiği an, senyora Dulcinea büyüden kurtulacak, minnet duyguları içinde gelip iyi yürekli Sancho'ya teşekkür edecek, hatta bir de armağan getirecek, dedi Merlin. Bunun için, sayı artık mı olur, eksik mi kalır diye kaygılanmak yersiz. Tanrı hiç kimseye kötülük etmeme, hatta saçının kılına dokunmama izin vermez.

— Haydi bakalım! dedi Sancho, Tanrı'nın dediği olsun! Başıma gelen talihsizliğe boyun eğiyor, dediğim koşullarla bu cezayı kabul ediyorum.

Daha sözünü bitirir bitirmez, kavallar yeniden çalmaya, tüfekler yeniden patlamaya başladı, Don Quijote koşup Sancho'nun boynuna sarıldı, yüzünü gözünü öpücüklere boğdu. Dük, düşes ve bütün oradakiler büyük bir sevinç içindeydiler. Araba yola koyuldu ve Dulcinea, tam önlerinden geçerken dükle karısına başıyla hafif bir selam verdi. Sancho'nun önündeyse yerlere dek eğildi.

Bu arada sabah olmuş, neşeli ve sevinçli şafak perisi yeniden gözükmüştü, minik kır çiçekleri bükük boyunlarını kaldırıyor, ırmakların billur suyu, kül renkli ve beyaz çakıllar üzerinde, ezgiler mırıldanarak, kendilerini bekleyen büyük nehirlere doğru koşuyordu. Sevinç içinde yüzen toprak, duru gökyüzü, açık ve dingin hava, her şey, her şey, bu güzel peri kızının hemen ardından gelen günün ışıl ışıl, dingin bir gün olacağını gösteriyordu. Dükle düşes, düzenledikleri oyunun böylesine kolay başarıya ulaşmasına pek seviniyorlardı, bu tatlı eğlenceyi sürdürmek üzere şatoya döndüler.

XXXVI. BÖLÜM

Dadı Dolorida'nın, Öbür Adıyla Kontes Trifaldi'nin Başına Gelen Garip ve Akılalmaz Macera, Sancho Panza'nın, Karısı Teresa Panza'ya Yazdığı Mektup

Dükün, pek şarlatan, pek şakacı bir kahyası vardı. Merlin rolünü oynayan, her şeyi hazırlayan, okuduğunuz şiiri yazan ve şatodaki gençlerden birini Dulcinea kılığına sokan hep oydu. Efendisinin buyruğu üzerine, son derece garip, eğlenceli ve yezitçe bir oyun daha hazırladı.

Ertesi gün düşes, Sancho'ya, Dulcinea'nın büyüden kurtulması için kendine ceza vermeye başlayıp başlamadığını sordu.

— Evet başladım, diye karşılık verdi Sancho, beş kere vurdum kabalarıma.

— Neyle? Elimle.

— İyi ama, sevgili Sancho, kırbaç değil, tokat sayılır bunlar. Bana sorarsan, Merlin Usta'nın hiç hoşuna gitmeyecek bu gevşeklik. Sancho'nun, bu iş için, ucu düğümlü halat ya da dikenli tel gibi, vurdun mu hissedilen bir şey kullanması gerekir sanıyorum, bilirsin, "kaba etinden kan çıkana dek kırbaçlanan çocuk daha uslu olur" derler, Dulcinea gibi soylu bir hanımın kurtulması da pek ucuza gelmez herhalde. Ayrıca dostumuz Sancho şunu da unutmasın ki, böyle istemeye istemeye, üstünkörü yapılan iyilik, iyilik değildir, hiç değeri yoktur.

Sancho, bir an duraladıktan sonra:

— Öyleyse, yüce senyora dilediği gibi bir sopa ya da kırbaç seçsinler, diye karşılık verdi, uygun bulursam, onu kullanırım. Şunu belirtmek zorundayım ki, her ne kadar köylüysem de tenim pek yumuşak ve duyarlıdır, doğrusu, başkalarının hatırı için, böyle bir teni zedeleyemem.

— Hay hay! dedi düşes, yarından tezi yok, tam gönlünüze göre, o pamuk gibi derinizi incitmek şöyle dursun, bir kızkardeş eli gibi okşayacak bir kırbaç bulurum size.

— Aziz senyora, diye devam etti Sancho, karım Teresa Panza'ya, yola çıktığımdan beri başımdan geçenleri anlatan bir mektup yazmıştım. Mektup şimdi koynumda, yalnız adresi eksik, yüce hanımefendimizin ona şöyle bir gözatmalarını isterdim, bakalım bir vali mektubuna benziyor mu?

— Peki kime yazdırdınız? diye sordu düşes.

— Ben günahkar kulunuza tabii.

— Nasıl! Kendiniz mi yazdınız?

— Yok canım, benim okumam yazmam yoktur, sadece imza atabilirim, yazdırdım.

— Ver bakalım şu mektubu. Zekanızın değeri ve gücü okunuyordur orada, eminim.

Sancho, koynundan mühürlenmemiş bir mektup çıkardı. Düşese uzattı, düşes de alıp yüksek sesle okudu.

SANCHO PANZA'DAN KARISI TERESA PANZA'YA

Güzel bir dayak yiyince, iyi bir şövalye olacakmışım, ufukta gözüken valilik, epey kırbaca patlayacak galiba. Sevgili Teresa, şimdilik bu sözlerin anlamını kavrayamayacaksın, ileride açıklarım. Yalnız şunu bil ki Teresa, bundan böyle atlı araba ile dolaşmanı istiyorum. Bugün için önemli olan bu, başka türlüsü, dört ayak üstünde sürünmek gibi bir şeydir. Vali karısısın artık. Dikkat et, kimse ayağına basmasın! Sana, düşes hazretlerinin verdiği yeşil elbiseyi, av elbisemi yolluyorum, boz da, kızımıza bir etek bluz yap. Son günlerde öğrendiğime göre, efendim Don Quijote sağduyu sahibi bir çılgın, akıllı bir budalaymış. Hani, benim de ondan aşağı kalır yerim yok. Bir ara Montesinos mağarasına indik, büyücü Merlin, bizim oralarda Aldonza Lorenzo diye bilinen Tobosolu Dulcinea'nın büyüden kurtulabilmesi için beni aracı seçti. Kaba etime, beşi eksik, tam üç bin üç yüz kırbaç indirirsem, anasından doğduğu günkü gibi sağ salim olacak, büyüden kurtulacakmış. Sakın kimseye anlatma bunu, çünkü sırlarını el oğluna açarsan, kimi kara der, kimi ak. Birkaç gün içinde "ada"ma hareket ediyorum, para hırsıyla içim yanıyor; çünkü bütün yeni valiler işe böyle başlarmış. Havayı yoklayıp, gelmen gerekip gerekmediğini araştıracağım ve sana bildireceğim. Karakaçanı sorarsan, iyidir, saygıları var sana, beni değil vali, Osmanlı Sultanı yapsalar,

yanımdan ayırmak istemiyorum hınzırı. Düşes hazretlerinin de selamı var, bin kez öpüyormuş ellerinden, sen de iki bin kez öperek borcunu öde. Efendimin dediğine göre, en ucuz şey lafmış çünkü. Tanrı beni, geçen seferki gibi, yüz dükalık bir keseyle karşılaştırmadı daha. Ama üzülme sevgili Teresa'cığım, bal tutan parmağını yalar. Şu valilik her şeyi yoluna koyacak inşallah. Yalnız, aklımı kurcalayan bir nokta var. İnsan bir kez balın tadını aldı mı, ondan sonra kendini tutamaz, değil parmağını yalamak, elini bile yermiş, eğer öyleyse, vah geldi bizim elin başına. Neyse, aldırma, sakat kalsam da önemi yok, bilirsin, bir sürü sakat, çolak herif, topladıkları sadakalarla dük gibi yaşamaktadır. Sözün kısası, şöyle ya da böyle, zengin ve mutlu olacaksın artık. Tanrı seni korusun, bana da sizlere hizmet edebilmek üzere, uzun ömür versin.

Bilmem ne şatosu, 20 Temmuz 1614

Kocan, vali
SANCHO PANZA

Mektubu okuyup bitiren düşes, Sancho'ya döndü ve:

— Sayın valimiz iki noktada yanılmışlar, dedi, bir kere yiyeceği kırbaçlar için vali yapıldıklarını söylüyorlar ya da bana öyle geldi, oysa kendileri de çok iyi biliyorlar ki, kocam dük hazretleri bu adayı vaat ettiklerinde, işin içinde kırbaç falan yoktu. Sonra, biraz açgözlülük ediyorlar, sizin gibi som altından bir insanın, sonradan eriyip ham kurşun haline gelmesini istemem doğrusu. Açgözlülük valilere yakışmaz, az tamah, çok ziyan getirir, çok doldurdunuz mu, çanta patlar, valinin açgözlüsü de herkesin hakkını yemeye başlar.

— Böyle bir laf ettiğimi sanmıyordum senyora. Mek-

tubu beğenmediyseniz, hemen yırtın, yenisini yazdıralım, bana sorarsanız, o da bundan iyi olmaz.

— Hayır, hayır, dedi düşes, iyi bu, yalnız, dük hazretlerine de göstermek istiyorum.

Sonra Sancho'yu yanına aldı, birlikte, akşam yemeğinin yeneceği bahçeye indiler. Düşes, mektubu kocasına da okuttu, dük zevkten bayıldı.

Yemekten sonra Sancho, o tatlı konuşmalarıyla yine herkesi kırıp geçirmeye başladı, derken, tiz bir boru sesi ile temposu bozuk, boğuk bir trampet işitildi. Sofradakiler, savaş hazırlıklarını hatırlatan bu karışık ve ürkütücü sesler karşısında yerlerinden sıçradılar, Don Quijote bile yerinde duramaz oldu. Sancho'ya gelince, onun halini anlatmaya gerek var mı bilmem? Korkudan, her zamanki gibi düşesin yanına koştu, eteklerine gömüldü. Duydukları sesler de gerçekten pek korkunçtu. Herkesin böyle dikkat kesildiği anda, bir köşeden iki gölge belirdi, bunlar yerlere dek uzanan kara giysili iki davulcu idi, yanlarında yine karalara bürünmüş bir kavalcı vardı. En arkada da dev gibi biri yürüyordu, bunun cüppesi daha da karaydı ve çok garip bir kılıktaydı. Omzuna astığı siyah kayışın ucunda, kocaman bir pala sallanıyordu, palanın sapı ve kılıfı da karaydı. Yüzünde ince bir tül vardı, tülün altından, kar gibi ak sakalı gözüküyordu, trampetin temposuna uyarak, ciddi ve sakin bir tavırla ilerliyordu. Uzatmayalım, adamın o upuzun boyu, ağır aksak yürüyüşü, kara cüppesi ve arkadaşları, sofradakileri şaşkına çevirdi, bütün bunlara bir anlam veremiyorlardı. Sırık boylu hayalet geldi, sofradakilerle birlikte ayağa kalkıp onları karşılamaya hazırlanan dükün önünde diz çöktü, ama dük, bu durumda konuşmasına izin vermeyeceği-

ni söyledi, bunun üzerine, o garip yaratık doğruldu, yüzündeki tülü kaldırdı. Son derece korkunç, uzun, gür ve beyaz bir sakal ortaya çıktı. Derken, o geniş göğsüne yaraşır, gümbür gümbür bir ses duyuldu, korkulu gözlerini düke çevirip konuşmaya başladı.

— Yüce ve güçlü senyor, benim adım, Ak Sakallı Trifaldin, dadı kadın Dolorida'nın, yani Kontes Trifaldi'nin uşağıyım, kendisi beni yüce efendimize yolladı, gelip derdini anlatmasına izin vermenizi istiyor. Derdi, insan acılarına alışkın zihinlerin bile tasarlayamayacağı kadar büyük ve şaşırtıcıdır. Yalnız, Candaya Krallığı'ndan beyliğinize dek yemeden içmeden, yürüyerek gelen kontes hazretleri her şeyden önce, o yiğit, yenilmez şövalye Manchalı Don Quijote'nin şatonuzda olup olmadığını öğrenmek istiyordu, bunca yolu kendisi için aşıp gelmiştir ve onun yaşında bir kadın için bu, sözün en gerçek anlamı ile mucizedir. Kontes hazretleri, şu anda, kalenizin ya da köşkünüzün kapısındadırlar, izninizi beklemektedirler, diyeceğim bu kadardır.

Sözünü bitirince öksürdü, iki eliyle sakalını sıvazladı, sakin bir tavırla dükün cevabını beklemeye başladı, dük şöyle karşılık verdi:

— İyi yürekli, Ak Sakallı Trifaldin, büyücülerin bir süredir dadı Dolorida adını verdikleri Kontes Trifaldi'nin başına gelen felaketten haberimiz var, ey garip seyis, kontes hazretlerine hemen içeri girebileceğini, Manchalı Don Quijote'nin de burada bulunduğunu söyleyin, bu cömert şövalyeden, hiç çekinmeden, her türlü yardımı isteyebilirler. Ayrıca, tarafımdan da şunu iletin. Gerekirse, ben de kendilerine yardıma hazırım, şövalye olarak, benim de görevim hanımlara, hele Kon-

tes Trifaldi gibi gönlü yaralı, dul hanımlara hizmet etmektir.

Bunun üzerine, Trifaldin yine diz çöküp selam verdi, sonra çalgıcılara döndü, başlayın diye işaret verdi ve geldiği gibi, herkesi şaşkınlık içinde bırakarak, ağır ağır uzaklaştı. O zaman dük, Don Quijote'ye döndü ve:

— Görüyorsunuz ya ünlü şövalye, dedi, kötülük ve bilgisizlik, yiğitliği ve erdemi gölgeleyemiyor. Şatoma şeref vereli daha altı gün bile olmadan, ününüz dört bir yana yayıldı, en uzak diyarlardan sizi aramaya geliyorlar, hem de arabayla falan değil, aç susuz, yayan. Başarılarınızı duyan dertli, gönlü yaralı insanlar, dertlerine, acılarına çare bulur umuduyla, dağlar, denizler aşıp geliyor, o yenilmez gücünüzden derman bekliyorlar.

— Haklısınız dük hazretleri, dedi Don Quijote, geçen gün sofrada, gezginci şövalyelere olmadık hakaretler eden rahip efendinin şimdi burada bulunmasını çok isterdim. Gezginci şövalyelerin insanlığa yararlı olup olmadıklarını, kendi gözleriyle görür anlardı, hiç değilse, derin ve unutulmaz acılara düşen, büyük ve olağanüstü felaketlerle karşılaşan insanların yardım istemek için, yıllarca unutulmayacak, dillerden düşmeyecek işler başaracakları yerde, rahat şatolarında çakılıp kalan, oradan buradan haber toplayan, sonra bunları herkese aktaran hanımevladı şövalyelere, papazlara, kayyımlara gitmediklerini kabul ederdi. Gönlü yaralılar avuntuyu, yoksullar yardımı, genç kızlar koruyucu, dullar savunucu eli başka bir yerde değil, gezginci şövalyede bulurlar, o yüzden, beni gezginci şövalye olarak yaratan Tanrı'ya şükürler ediyorum, bu meslekte çektiğim zahmetleri, kaygıları büyük bir talih

sayıyorum. Hemen gelsin şu dadı kadın, kolumun erdiği, aklımın yettiği her şeyi veririm kendisine.

XXXVII. BÖLÜM

Ünlü Dadı Dolorida Macerasının Devamı

DÜKLE DÜŞES, Don Quijote'nin böyle kolayca oyuna gelmesine pek seviniyorlardı. Tam bu sırada, Sancho lafa karıştı:

— Şu dadının gelip benim valilik işini bozmasını istemem doğrusu. Toledolu, cırcırböceği gibi çenesi düşük bir eczacıdan duyduğuma göre, işin içine dadılar karıştı mı, mutlaka bir aksilik çıkarmış. Hey ulu Tanrım! Ne de kötü şeyler söylüyordu dadılar için şu bizim eczacı!.. Durumları ve kişilikleri ne olursa olsun, bütün dadılar kafa şişirici, fitne fücur insanlar olduğuna göre, "gönlü yaralı" [1] diye tanıtılan şu Kontes Üç Kuyruk mudur, Üç Etek midir nedir, kim bilir ne alemdir?..

— Kes sesini Sancho, dedi Don Quijote, bunca uzak yerden beni görmeye geldiğine göre, senin eczacının listesindeki kadınlardan olamaz, ayrıca bir kontes bu, kontesler de ancak kraliçe ya da imparatoriçelerin yanında dadılık ederler, soylu hanımlardır bunlar, evlerinde, başkaları da onlara dadılık eder.

— Nitekim sayın düşes hazretleri de kader isteseydi hepsi birer kontes olabilecek dadılar kullanmaktadır, diyerek lafa karıştı Dona Rodriguez, ne yazık ki kadere karşı gelinmiyor. Ama hiç kimse dadılara dil uzat-

[1] Dolorida, *"gönlü* yaralı" demektir.

masın, hele bunlar yaşlıysalar ve hâlâ kızsalar, gerçi ben artık bir genç kız değilim, ama dadı olarak, bir bakirenin bir dula üstünlüğünü bilirim. Bizi kırpmaya gelenin, makası elinde kalır.

— Evet ama, diye karşılık verdi Sancho, (bizim berberin dediğine göre) dadılarda kırpılacak o kadar çok şey varmış ki, tencerenin dibi de tutsa, pilavı pek karıştırmamak gerekirmiş.

— Seyisler öteden beri bize düşmandırlar, dedi Dona Rodriguez. Saray koridorlarının cinleridir onlar, adım başında bizimle karşılaştıklarından, duadan arta kalan zamanlarında (pek de çoktur bu zamanları), habire bizi çekiştirir, geçmişimizi eşeler, adımızı lekelemeye çalışırlar. Ama canları cehenneme! İsteseler de istemeseler de yeryüzünde daima dadı bulunacaktır ve bizler, hep büyük evlerde yaşayacağız, gerçi açlıktan nefesimiz kokar ve yumuşak olsun olmasın, tenimizi, tıpkı törem günleri halıyla örtülen çerçöp gibi, kara bir rahibe cüppesi altında saklarız, ama aldırmayın o kadarına. Ah! İzin verilseydi ve vaktim olsaydı, yalnız buradakilere değil, bütün dünyaya, bir dadının her türlü erdeme sahip olduğunu gösterirdim!

– Bana sorarsanız, diye sözü bağladı düşes, iyi yürekli dadım Dona Rodriguez haklı, yalnız, kötü kalpli eczacının çirkin görüşünü değiştirmek, yüce Sancho Panza'nın kafasından bu kötü düşünceleri atmak üzere kendini ve öteki dadıları savunma işini başka bir güne bıraksa iyi olacak.

– Şu valilik dumanları beynime dolalı beri, seyislerin o eski huylarından kurtuldum ben, dedi Sancho ve bütün dadı kadınları ham bir incir gibi görüyorum artık.

Kaval ile davullar dadı Dolorida'nın gelişini haber vermeseydi, bu konuşma daha epey sürecekti herhalde. Düşes kocasına, gelen bir kontes, soylu bir hanım olduğuna göre gidip karşılamanın daha doğru olup olmayacağını sordu. Dükün karşılık vermesine kalmadan Sancho atıldı:

— Kontes olduğu için, yüce efendilerimin onu karşılaması mümkündür, ama bir dadı için yerinizden kıpırdamaya değmez!

— Sen ne karışıyorsun Sancho? diye sordu Don Quijote.

— Ne mi karışıyorum senyor? Karışabileceğim için karışıyorum. Çelebilik konusunda üstüne adam bulunmayan, şövalyelerin en incesi siz efendimin okulundan yetişmiş bir seyis olarak buna hakkım vardır. Yine sizden duyduğuma göre, bu meselelerde çekingen davrandığınız zamanki kaygınız da aşırı davrandığınız zamanki kadar olurmuş. Arif olan anlar.

— Sancho haklı, dedi dük. Gidip şu kontesin ne menem bir şey olduğuna bakalım. Çelebilik konusunu sonra tartışırız.

Tam bu sırada, davullar ve çığırtmaç, ilk seferki gibi sahneye girdiler. Ama yazar, bu kısa bölümü burada bitirip yeni bir bölüme başlıyor, orada elinizdeki kitabın en ilgi çekici maceralarından biri olan şu dadı kadın macerasının devamını bulacaksınız.

XXXVIII. BÖLÜM

Düşesin Dadısı Dolorida Başına Gelen Felaketleri Anlatıyor

Bu iç karartıcı orkestranın ardından, bahçeye iki sıra halinde on iki dadı girdi, hepsinin sırtında ince şayaktan birer papaz latası, lataların üstünde de beyaz, pamuklu birer tül vardı, tüller ta yere uzanıyordu. Dadıların ardından da kontes Trifaldi geliyordu, Ak Sakallı seyis Trifaldin, elinden tutmuş, ona yardım ediyordu, kontes siyah, ince kumaştan bir elbise giymişti, kumaş sanki halis Martos nohutundan yapılmışçasına iri gözenekliydi. Elbise üç kuyrukluydu, bunlardan her birini, aynı biçimde siyah giysilere bürünmüş üç içoğlanı taşıyordu. Kuyruklar arasındaki açılar birbirine eşitti, o zaman herkes, ona niçin «Kontes Trifaldi» *(tres faldas,* üç kuyruklu) dendiğini anladı. Benengeli'nin dediğine göre, o bölgede pek yaygınmış bu türlü ad almalar, nitekim, kontesin asıl adı da kontluğunda kurt bol olduğu için, "Kontes Lobuna"ymış *(lobo.* Kurt), eğer kurt yerine tilki çok olsaymış, "Kontes Zorruna" denecekmiş *(zorro.* Tilki). Kontes, biçimini kendi bulduğu elbisesinden ötürü "Lobuna"yı bırakıp, "Trifaldi"yi ad olarak seçmiş.

On iki dadı, kontesle birlikte, geçit törenindeymişçesine ağır ağır yürüyorlardı, onların da yüzü peçeliydi, ama peçeleri, Trifaldi'ninki gibi ince değil, kalın ve siyah kumaştandı, onun için de yüzleri gözükmüyordu. Dadılar alayı bahçeye girer girmez, dük, düşes ve Don Quijote ayağa kalkmıştı, tabii bütün orada hazır bulunanlar da. Dadılar durup iki yana açıldılar, konte-

se yol verdiler, o da seyisi Trifaldin'in koluna dayanarak ilerledi. Bu sırada dük, düşes ve Don Quijote, kontesi karşılamak üzere, on, on iki adım öne çıktılar, Dolarida diz çöktü, bir hanıma yaraşmayacak kadar kalın ve boğuk bir sesle:

— Rica ederim yüce efendilerim, dedi, uşağınız, şey... hizmetçiniz için bunca zahmete girmeyin. Gönlüm öyle yaralı ki layık olduğunuz biçimde karşılık veremiyorum sizlere. Karşılaştığım garip, duyulmamış, görülmemiş felaketler aklımı başımdan aldı, bilmem nereye götürdü. Yalnız, bu yer pek yakın değil sanırım, çünkü bütün aramalarıma rağmen, bulamıyorum aklımı.

— Sayın kontes, diye karşılık verdi dük, sizi görüp de değerinizi anlamayacak insanın iyice değersiz olması gerekir, yüce kişiliğiniz hemen kendini belli ediyor çünkü.

Sonra gidip kontesi kaldırdı, elinden tutup düşesin yanına getirdi, yer gösterdi, düşes onu, bu gibi durumlarda adet olduğu üzere, büyük bir törenle, övgülerle karşıladı.

Bütün bunlar olurken, Don Quijote ağzını açıp tek kelime söylememişti, Sancho da gizli gizli, dadılardan birinin yüzünü görebilir miyim diye uğraşıyordu, ama boşuna. Keyifleri gelip de peçelerini kaldırana dek, muradına eremedi. Herkes susmuş bekliyordu, sonunda Dolorida bozdu sessizliği:

— Ey yücelerin yücesi senyor, güzeller güzeli senyora ve sizler, bilgelerin bilgesi dinleyiciler! Bütün acıları gölgede bırakan acımın, iyilerin iyisi yüreklerinizde küçük bir titreme, küçük bir heyecan yaratacağını umarım, çünkü derdim, mermeri duygulandıracak, elması

yumuşatacak, en katı yüreklileri bile hizaya getirebilecek niteliktedir, yalnız derdimi sizlere açmazdan önce (dinletmek değil, açmak diyorum), şunu sormak isterdim. Bu toplantıda bu toplulukta, bu sofrada Mancha ilinin yetiştirdiği ululuların ulusu, doğruluktan ayrılmayanların şahı, yiğit Don Quijote ile seyislerin seyisi Sancho Panza var mı?

— Panza burada! dedi. Quijoteler Quijote'si de öyle. Onun için, dadıların dadısı, gönlü yaralıların kraliçesi Dolorida dilediğiniz, hatta dilemediğiniz her şeyi anlatabilirsiniz. Hizmetlerden de öte hizmetler etmek üzere hazır ve nazırız.

O sözünü bitirince, Don Quijote doğruldu, Dolorida'ya döndü ve:

— Ey gönlü yaralı senyora, dedi, bir gezginci şövalyenin gücü ve yiğitliği işinize yarayacak, acınızı dindirebilecekse, bendeniz buradayım. Gerçi pek değersiz, gücü sınırlı bir insanım, ama bütün varlığımla emrinizdeyim. Görevi, başı darda kalan herkese yardım etmek olan Manchalı Don Quijote benim. Onun için, yüreğimi yumuşatmaya ve böyle uzun uzun diller dökmeye ihtiyaç yok senyora. Gelin, en kestirme yoldan derdinizi anlatın. Şurada bulunanlar, derdinize deva olamasalar bile, hiç değilse acınızı paylaşacaklardır. Bunu duyan Dolorida aman zaman demeye kalmadan yerinden fırladı, Don Quijote'nin ayaklarına kapandı:

— Ey yenilmez şövalye, dedi, gezginci şövalyeliğin temel direkleri olan şu değerli bacaklarınıza sarılıyorum, acılarımı dindirecek şu ayakları öpüyorum. Ey değerli şövalye, başarıları Amadis'inkileri de Esplandian'ınkileri de Belianis'inkileri de gerileride bırakan yiğit!

Sonra Sancho'ya döndü, ellerine sarıldı ve:

— Ya sen! Gelmiş geçmiş şövalyelere hizmet etmiş ya da etmekte olan seyislerin en sadığı! dedi. Yüreği, şurada yanımda duran Trifaldin'in ak sakalından daha temiz adamı, ne kadar gurur duysan azdır. Çünkü Don Quijote'ye hizmet etmekle, beli silahlı gezginci şövalyelerin tümüne birden hizmet etmiş oluyorsun. Ey sadıkların sadığı seyis, yalvarırım sana efendine söyle, şu zavallıların zavallısı, alçakgönüllülerin alçakgönüllüsü kontes kuluna acısın, kanat gersin ona!

— Bakın senyora, diye karşılık verdi Sancho, yüreğim, seyisinizin yarım kulaçlık ak sakalı kadar temiz olmuş olmamış umurumda değil, ben, öbür dünyada cennete girecek miyim, giremeyecek miyim, ona bakarım. Bu dünyada ise sakallı da olsam, sakalsız da olsam aldırmam. Efendime gidip size yardım etmesini, derdinize çare bulmasını söylemem için bunca dil dökmenize, yalvarmanıza ihtiyaç yoktu, beni sevdiğini, hele şu sıralarda özel bir meseleden ötürü, gözümün içine baktığını biliyorum. Kısacası, siz hemen derdinizi söyleyin, lafı uzatmadan, başınıza gelenleri anlatın, sonra işi bana bırakın.

Bütün bu oyunu düzenleyen dükle düşes, Sancho'nun konuşmaları karşısında gülmekten kırılıyorlardı, ayrıca, Trifaldi'nin kurnazlığına, ustalığına bakıp, içlerinden, oyunu böyle birine verdikleri için kendi kendilerini kutluyorlardı. Bu sırada kontes yerine döndü ve tekrar söze başladı:

— Comorin burnundan iki fersah uzaklıkta, Güney Denizi ile ünlü Trapobana krallığı arasında kalan Candaya beyliğinin kraliçesi Dona Maguncia adında bir kadındı, kocası Kral Archipiela ölmüş, prenses Anto-

nomasia ile onu yalnız bırakmıştı. Tahtın varisi ve biricik çocukları olan prenses Antonomasia bana teslim edildi, çünkü kraliçenin nedimeleri arasında en eski, en yaşlı dadı bendim. Günler, aylar, yıllar geçti, küçük prenses on dördüne geldi. Öyle güzel, öyle tatlıydı ki, tabiatın ona ekleyecek bir şeyi kalmamıştı artık. Ayrıca, zekası da güzelliğinden aşağı kalmıyordu. Sizin anlayacağınız, aklı, güzelliğine denkti, güzelliğininse eşi menendi yoktu. Eğer kıskanç kader, katı yürekli Moiralar ömrünün çilesini yarıda kesmediyseler, hâlâ da öyledir sanırım. Ama hayır, yapamazlar böyle bir şey. Tanrı, bu güzel asmanın verdiği üzümün daha koruk halindeyken kesilmesine, bunca büyük bir haksızlığa izin vermez herhalde. Benim, şu kaba saba dilimle anlatamayacağım o güzellik, yerli, yabancı bir sürü prensi kızımızın peşine taktı, hepsi ona vuruldu, bu gençler arasından, sadece, kralın sarayında hizmet gören basit bir şövalye gelip gönlünü açabildi prensese. Gençliğine, yakışıklılığına, daha başka yeteneklerine, çekiciliğine, kıvrak zekasına güveniyordu. Canınızı sıkmadan belirtmek gerekirse, eline aldığı gitarı çalmıyor, adeta konuşturuyordu, ozandı, şiir yazıyordu, kusursuz dans ediyor ve öyle güzel kafesler yapıyordu ki, hani işsiz kalsa, ekmeğini rahatça bundan çıkarabilirdi. Bütün bu nitelikler, değil bir genç kızın kalbini, dağı taşı yerinden oynatırdı alimallah. Yalnız, bu Allah'ın cezası, şehvet düşkünü hınzır ilkin beni baştan çıkarmasaydı, bütün bu nitelikleri, çelebiliği, güleryüzlülüğü, sevimliliği sevgili kızımın kaya gibi sağlam erdemi önünde etkisiz kalarak, eriyip gidecekti. Bu serseri, bu soysuz herif, kaleyi içeriden fethetmek üzere, önce benim elimi kolumu bağlamayı tasarlamış meğer.

Uzatmayalım, armağanlarla, tatlı sözlerle ilgimi çekti, kalbimi kazandı, ama asıl, kendi yazdığı bir ezgiyle yıktı beni. Bir gece, pencerede oturmuş sokağa bakarken, doğrudan doğruya kendisinden duydum bu ezgiyi. Hatırımda yanlış kalmadıysa, dörtlüklerden biri şöyleydi:

Tatlı ve sevimli düşmanım
Dayanılmaz acılar çektiriyor bana,
Ve üstelik, bütün bunlara,
Ses çıkarmadan katlanayım istiyor.

Ezginin sözleri birer inci, oğlanın sesi de şerbet gibi geldi bana, o günden beri, yani şu ezgiyi dinledikten sonra, bu gibi şiirlerin ettikleri kötülükleri anladım ve Eflatun'un dediği gibi, bütün ozanların, ya da hiç değilse aşk ozanlarının düzenli devletlerden kovulması gerektiğine inandım. Çünkü bu aşk ozanları, Mantua Markisi gibi, küçük çocuklarla hanımları eğlendirecek ya da ağlatacak zararsız şeyler yazmayıp, üstümüzdeki giysilere dokunmadan içimizi yakıp kül eden yıldırım örneği, yüreğimizin derinliklerine işleyen, ince şeyler yaratmaktadırlar. Şövalye, başka bir gün de şu şiiri okudu:

Ey ölüm, öyle yavaş gel ki,
Farkına bile varmayayım,
Ve ölümün o eşsiz tadıyla,
Yaşamayı falan unutayım.

İşte böyle, insanı büyüleyen, kendinden geçiren şiirler, türküler, ezgiler yazıyordu, hele «seguildilla»lar-

nın[1] üstüne yoktu, bütün Candaya'nın dilinde dolaşıyordu. Bunlar, insanın yüreğini hoplatan neşeli, fıkır fıkır havalardı, sözün kısası, dayanılır şey değildi ezgileri. Evet evet, bütün halk ozanlarını toplayıp ıssız bir adaya sürmeli baylar. Ama asıl suç onlarda değil, onlara kanan budalalarda öve öve göklere çıkaran ahmaklarda. Nitekim, ben de gerçekten iyi bir dadı olsaydım, o herifin saçma sapan laflarına kanmaz: «*Ölü gibi yaşıyorum, buz içinde yanıyor, ateş içinde titriyorum, umutsuzca umuyorum, uzaktayım ama gönlüm senin yanında.*» gibi zırvalara aldanmazdım. Bu ve buna benzer şeylerle doluydu çünkü şiirleri. Kalkıp da size Arabistan'daki Zümrüdüanka kuşunu, Ariadna'nın tacını, güneşin arabasını çeken atları, güney denizlerindeki incileri, Tibar'ın dibinde yatan altınları, Pancaya'nın sihirli merhemini ve daha bir sürü akla hayale gelmez şeyi vaat eden adama inanılır mı? Ah! Ozan milleti değil mi, aklına ne gelirse vaat eder insana! İyi ama, neler anlatıyorum ben? Kendi kırdığım ceviz bini aşmışken, kalkmış başkalarının kusurlarından yakınıyorum, düpedüz çılgınlık bu! Evet evet, kara yazılı, talihsiz bir insanım ben! Onun şiirlerinin değil, kendi salaklığımın kurbanı oldum, ezgilerinin büyüsüne kapıldığım için değil, hafifmeşrepliğimden ötürü öyle zayıf davrandım, kara cahilliğim ve akılsızlığım açtı Don Clavijo'nun yolunu (şövalyenin adı buydu), kendi elimle soktum onu Antonomasia'nın koynuna, hem de defalarca. Yani, zavallı yavrucağı kandıran o değil, bendim. Bununla birlikte, bütün zayıflığıma rağmen, işi sağlama bağlamıştım, çünkü resmen kocası sayılırdı kızın,

[1]Seguidilla. Birer kıtalık neşeli şiirler.

zaten kutsal nikah boyunduruğuna girmeden, yavrumun parmağının ucuna dokunmasına izin vermezdim. Ta başından beri, «Nikah, nikah!» diye bağırmıştım. Yalnız, mide bulandıran küçük bir nokta vardı. Kızla oğlanın toplumsal durumları birbirine uymuyordu. Don Clavijo, adı sanı olmayan, basit bir adamdı, prenses Antonomasia ise daha önce de belirttiğim gibi, tahtın varisiydi. İlişkileri, ihtiyatlılığım ve kurnazlığım sayesinde uzun süre gizli kaldı, ama günün birinde bir de baktım ki, Antonomasia'nın karnı şişiyor. Her şeyin ortaya çıkacağını anladım, alelacele bir toplantı düzenledim ve şu karara vardık aramızda. Don Clavijo, benim yazdırdığım, prensesin kaleme aldığı bir belgeye dayanarak, rahibe başvuracak, Antonomasia'yı isteyecekti. Bu belgeyi öyle ustaca, öyle kusursuz yazdırmıştım ki, Sanson gelse iki genci ayıramazdı artık. Gerekli işlemleri yaptık, rahip, prensesin yazılı vaadini okudu, ayrıca günah kulübesinde kızı dinledi, kız, her şeyi anlattı. Bunun üzerine, rahip, prensesin saraydan alınmasına, saygıdeğer bir komiserin evine götürülmesine karar verdi...

— Oh, maşallah! diyerek söze karıştı Sancho, Candaya'da da ozanlar, seguidillalar, komiserler var demek? Evet, evet, bana sorarsanız, dünyanın neresine gitseniz, işler hep aynı. Neyse, devam edin senyora Trifaldi, şu uzun hikayenizin sonunu merak ediyorum, çabuk anlatın.

— Merak etmeyin anlatacağım, diye karşılık verdi kontes.

XXXIX. BÖLÜM

Trifaldi, O Garip ve Unutulmaz Hikayesine Devam Ediyor

Don Quijote, Sancho'nun böyle olur olmaz yerde araya girmesine kızıyor, düşes ise keyfinden bayılıyordu. Neyse, şövalye seyisini susturdu, Dolorida hikayesine devam etti:

— Rahip, prensesin kararından dönmediğini, bir kaç kez üstelemesine rağmen, delikanlıyla evlenmek istediğini görünce, Don Clavijo lehinde yargıya vardı, prensesi ona verdi. Bunu duyan Antonomasia'nın annesi, üzüntüsünden hastalandı, üç gün içinde toprağa verdik kendisini.

— Ölmüştü herhalde? dedi Sancho.

— Elbette diye karşılık verdi Trifaldin, Candaya'da dirileri değil, ölüleri veririz toprağa.

— Sayın seyis efendi, dedi Sancho, bayılan insanları da öldü sanarak gömdükleri olmuştur, bana kalırsa, Kraliçe Maguncia da ölmemiş, yalnızca bayılmıştı. Zamanla her şey düzelebilirdi, prensesin suçu, annesinin ölümüne sebep olacak kadar büyük değildi çünkü. Eğer o da kalkıp, başka prensesler gibi, bir içoğlanına ya da bir saray uşağına varsaydı, yapılacak bir şey olamazdı, ama dediğiniz kadar soylu, akıllı bir şövalyeyle evlenmek, belki bir çılgınlık, ama onulmaz bir yıkım da değil, nitekim, şurada hazır bulunan ve sözlerimi doğrulayacak olan efendimin dediğine göre, piskopos dediğin rahipten, kral ya da imparator da şövalyeden, özellikle gezginci şövalyeden olurmuş.

— Haklısın Sancho, dedi Don Quijote, talihi yaver

giden her gezginci şövalye, kısa zamanda yüce bir bey oluverir. Neyse, bırakalım da senyora Dolorida anlatısına devam etsin, bana kalırsa hikayenin asıl bundan sonrası acıklı.

— Acıklı mı? Hem de nasıl! diye haykırdı kontes. Öyle acı bir hikayedir ki bu, onun yanında acı hıyarlar şeker gibi, zakkum ağaçları bal gibi kalır. Neyse, kraliçe bayılmadı, gerçekten öldü, götürüp gömdük. Ama daha mezarı yeni örtmüş, son duaları etmiştik ki... «Quis *talia fando temperet a lacrymis?*» (Ah, gözyaşlarına boğulmadan kim anlatabilir bütün bunları?)...tahta bir at üstünde dev Malambruno göründü, bu, Maguncia'nın yeğenlerinden biriydi, çok katı yürekli bir büyücüydü. Yeğeninin öcünü almak üzere, Don Clavijo'nun densizliğini, Antonomasia'nın edepsizliğini cezalandırdı, ikisini de hemen oracıkta büyüledi. Kız, tunç bir maymun haline, oğlan da bilmediğim bir madenden yapılmış bir timsah haline geldi, aralarında madeni bir levha, levhanın üstünde Arap yazısıyla bir şeyler vardı, yazıyı önce Candaya diline, sonra, İspanyolca'ya çevirdiler:

«Bu gözü dönmüş aşıklar, yiğit Manchalı şövalye benimle teke tek dövüşü kabul ettiği gün eski hallerine dönebilecektir, kaderin buyruğu ile bu duyulmamış macerayı yalnız onun görülmemiş cesareti sonuçlandıracaktır.»

Derken, Malambruno o keskin ve kocaman palasını çekti, kellemi uçuracak, beynimi dağıtacakmış gibi saçlarıma yapıştı. Korktum, sesim soluğum kesildi. Yine de büyük bir çaba göstererek, titrek ve ağlamaklı bir sesle yalvardım, yakardım, sonunda onu düşüncesinden caydırdım. Ama saraydaki bütün dadıları karşısına getirdi (siz de görüyorsunuz kendilerini), suçumuzu yüzümü-

ze vurdu, hepimizi ayıpladı, özellikle beni suçladı, sonra, canımızı bağışladığını, ama bizi, ölümden de beter, aşağılayıcı, ömürlük bir cezaya çarptıracağını söyledi. Ve daha sözünü bitirmeden, yüzümüzdeki hücreciklerin açıldığını, derimizin, iğneler batırılıyormuşçasına acıdığını hissettik. Elimizi yüzümüze götürdük ve az sonra göreceğiniz şeyle karşılaştık.

Dolorida ile on iki nedimesi yüzlerindeki peçeleri kaldırdılar, bir sürü sakallı surat çıktı ortaya. Sakalların kimisi kara, kimisi sarı, kimisi ak, kimisi de kırçıldı, dükle düşes, büyük bir hayret içindeyimişler gibi bir tavır takındılar, Don Quijote, Sancho ve bahçedeki öbür insanlarsa gerçekten şaşırdılar. Kontes Trifaldi, bütün bunlara aldırmaksızın devam etti:

— O serseri, kötü kalpli Malambruno işte böyle cezalandırdı bizi, yumuşacık tenimizi şu iğrenç kıllarla örttü. Güzelim yüzlerimizi bu tüylerle dolduracak yerde keşke o korkunç palasıyla kafalarımızı uçursaydı! Düşünün baylar! (Bunları size, iki gözü iki çeşme ağlayarak anlatmam gerekirdi belki, ama şu içler acısı manzara karşısında döktüğümüz hesapsız gözyaşı gözlerimizi kuruttu, çöle çevirdi onları.) Evet, düşünün hele, sakallı bir dadı ne yapar, nereye gider? Hangi ana baba alır böyle bir dadıyı? Cildi taptaze olduğu, ama kendisi bu cildi bin bir türlü düzgünün altında harap ettiği zaman bile koca bulamayan bir dadı, orman gibi sakalı bittiği zaman ne yapar? Ah dadılar, kader yoldaşlarım, analarımız babalarımız bizi çok kötü bir saatte peydahlamış, kötü bir burçta doğmuşuz mutlaka!

Bunu dedikten sonra, bayılmış gibi yapıp yere yıkıldı.

XL. BÖLÜM

Bu Macera ve Bu Kitapla İlgili Bazı Noktalar

Aslını ararsanız, şu okuduğunuz hikaye gibi şeylerden hoşlananlar, bu kitabın yazarı Cide Hamete'ye teşekkür borçludurlar. Baksanıza, en küçük noktayı, en küçük ayrıntıyı bile atlamıyor, üzerinde duruyor. Kahramanlarının düşüncelerini, gizli tasarılarını açıklıyor, bütün sorunları çözüyor, sözün kısası, en derindeki niyetleri bile ortaya vuruyor. Ey ünlü yazar! Ey mutlu Don Quijote! Eyadı dillere destan Dulcinea! Ve ey şakacı Sancho Panza! Hepiniz uzun ömürlü olun ve yeryüzündeki insanları eğlendirin, onlara hoşça vakit geçirtin!

Neyse, gelelim hikayemize. Kitabın dediğine göre, Dolorida'nın bayıldığını gören Sancho, kendini tutamayıp haykırmış:

— Tanrıya inanan bir insan olarak gelmiş geçmiş bütün Panzalar adına yemin ederim ki, ne böyle bir macera gördüm, ne de işittim, hatta, efendim bile böylesini görmemiştir. Ah Malambruno, ah! Büyücü müsün, dev misin, nesin? Şeytanlar götürsün seni! Şu zavallı günahkarlara başka bir ceza veremez miydin? Olacak şey mi şu sakallar? Onları böyle tüylendireceğine, burunlarının yarısını alsan da ondan sonra hep genizden konuşsalardı olmaz mıydı, bu cezaya daha bir gönül rızasıyla katlanmazlar mıydı? Yemin ederim ki, şimdi, sakal tıraşı yapacak adam bulamıyorlardır.

— Haklısınız senyor, diye karşılık verdi on iki dadıdan biri, şu tüyleri kestirecek paramız bile yok, onun

için de aramızdan birkaçı, az masraflı bir yol buldu. Suratımıza ziftli bir macun yapıştırıyor, sonra hızla çekip alıyoruz, böylece, kaymak gibi oluyor yüzümüz. Bu türlü davranışımızın bir nedeni daha var. Bizler, yani kontesin arkadaşları, Candayalı hanımlar gibi, ev ev dolaşıp yüzdeki tüyleri, kaşları alan, türlü düzgünlerle insanın suratını çarşamba pazarına çeviren kadınları evimize almak istemiyoruz, çünkü hemen hepsi çöpçatandır bunların. Kısacası, senyor Don Quijote yardım etmezse, ömür boyu sakallı gezeceğiz.

— Sizi bu sakallardan kurtaramazsam, gider, kendi sakalımı Mağriplilere yoldururum, dedi Don Quijote.

Bu sırada kontes Trifaldi ayıldı, şöyle karşılık verdi şövalyeye:

— Verdiğiniz söz, baygın olduğum halde kulağıma geldi, yiğit şövalye. Zaten beni ayıltan, aklımı başıma getiren de bu sözünüzdür. Yalvarırım size, ünlü gezginci, yenilmez senyor, hemen yerine getirin bu tatlı vaadinizi.

— Üzülmeyin senyora, benim yüzümden vakit yitirmeyeceğiz, diye cevap verdi Don Quijote. Siz, hemen yapacağım işi söyleyin bana. Bükülmez bileğim emrinizdedir.

— Bakın senyor, dedi Dolorida, Candaya krallığına karadan gidersek, şöyle beş bin fersah çeker, ama havadan, uçarak gidersek, yalnız iki bin yüz yirmi yedi fersah tutuyor. Malambruno bana, kurtarıcımız olacak şövalyeyi bulursam, bizi aldırmak üzere, Arap atlarını bile gölgede bırakan bir binek yollayacağını söylemişti, yiğit Pierres'in güzel Magalona'yı kaçırırken bindiği tahta at olacak bu, aynı zamanda fren işini gören, alnındaki bir kama ile yönetiliyormuş ve öyle hızlı uçu-

yormuş ki, gören, arkasından şeytan kovalıyor sanıyormuş. Eski bir inanışa göre, bu atı büyücü Merlin yapmış, sonra, dostu Pierres'e ödünç vermiş, o da daha önce söylediğim gibi uzak diyarlarda yaşayan sevgilisi güzel Magalona'yı kaçırmakta kullanmış hayvanı. Sevgilisini atın terkisine atınış, yerden seyredenlerin şaşkın bakışları arasında göğe yükselmiş. Merlin, bu sihirli hayvanı ancak yakın dostlarına ya da iyi para verenlere emanet edermiş, bildiğim kadarıyla, Taşralı Pierres'ten bu yana hiç kimse binmemiş ata. Malambruno, hileyle ele geçirdi onu, şimdi at kendisinde zaman zaman binip dilediği yere gidiyor. Bugün buradaysa, yarın Fransa'da öbür gün Potosi'dedir. İşin asıl güzel yanı şu ki, bu sihirli at yemiyor, içmiyor, nal falan da eskitmiyor, kanatları olmadığı halde kuş gibi uçuyor ve gidişi öyle yumuşak ki, insan onun sırtında bir tas suyu dökmeden götürebiliyor, nitekim, güzel Magalona da işte bunun için ona binip gezmekten hoşlanırmış.

— Gerçi sizinki gibi havada uçmaz, karadan yürür, ama rahatlık konusunda benim karakaçanın üstüne yoktur, dedi Sancho.

Bütün dinleyenler güldü bu lafa, sonra Dolorida konuşmasına devam etti:

— Malambruno acılarımızı dindirmeyi gerçekten istiyorsa, sihirli at, günbatımından yarım saat sonra burada olacak, bana söylediğine göre, aradığım şövalyeyi bulur bulmaz atı gönderecekmiş.

— Kaç kişi binebilir şu hayvana? diye sordu Sancho.

— İki, dedi Dolorida, biri eyere, biri terkiye, iki kişi biner, kız kaçırmaya gidilmediği zaman, genellikle, şövalyeyle seyisi olur bunlar.

— Peki senyora, adı ne acaba bu atın? dedi Sancho.

— Adı, Belerofonte'ninki gibi Pegaso değil, Büyük İskender'inki gibi Bucephalo, öfkeli Orlando'nunki gibi Brilladoro, Montalbanlı Reinaldos'unki gibi Bayarte de değil, Rugero'nunki gibi Frontina, ya da güneşin arabasını çeken atlar gibi Bootes ile Peritoa da değil. Son Got Kralı Rodrigo'nun hem tacını tahtını, hem de canını yitirdiği savaşta bindiği hayvan gibi Orelia da değil.

— Ona bu ünlü adlardan biri verilmediğine göre, bunların hepsinden üstün olan, efendimin atının adı, yani Rocinante de verilmemiştir mutlaka, dedi Sancho.

— Doğru, o ad da verilmedi, ama kendi adı pek yaraşıyor ona: «Clavileno el Aligero»[1] (Kamalı Rüzgar), çünkü hem alnında bir kama var, hem de rüzgar gibi gider. Demek ki isim konusunda Rocinante ile de yarışabilir.

— Adı pek fena değil, dedi Sancho, yalnız, neyle yönetiliyor demiştiniz, yularla mı, frenle mi?

— Hayır, daha önce de söyledim ya kamayla, binici, atın başındaki kamayı çevirerek istediği yöne döndürüyor hayvanı, göklere çıkartabildiği gibi, toprağa sürtünürcesine de yürütülebiliyor. Bana sorarsanız, en iyisi orta yoldur.

— Çok merak ettim şu hayvanı, görmek isterim elbet, ama eyere ya da terkiye bineceğimi sanmak, karaağaçtan armut beklemeye benzer. Ben, semeri kuştüyü gibi yumuşak olduğu halde kendi eşeğimin üstünde zor duruyorum, oysa bunlar kalkmışlar, yastıksız mindersiz, tahta bir atın terkisine binmemi istiyorlar, olacak

[1]Clavileno: Tahta atın adı olan bu bileşik sōz, *clavo* (çivi, kama) ve *leno* (ağaç) sōzcüklerinin birleştirilmesiyle kurulmuştur.

iş mi bu? Tanrı da biliyor ya bilmem kimin sakalını yok edeceğim diye, tatlı canımı sıkıntıya sokamam doğrusu. Herkes başının çaresine baksın, kendi sakalını kendi tıraş etsin. Bu kadar uzun yolculuğa gelemem ben, ayrıca, öyle sakal makal işleriyle de alışverişim yok. Senyora Dulcinea'nın büyüden kurtarılması da değil ki bu!

— İşte şimdi yanıldınız dostum, diye karşılık verdi Trifaldi, yüzde yüz gereklisiniz, siz olmadan hiçbir şey başaramayız.

— Külahıma anlatın siz onu! dedi Sancho. Efendilerinin giriştikleri maceralardan seyislere ne? Şövalyeler herhangi bir başarı elde ettiklerinde bunun onuru seyislere de düşüyor mu? Yoo! Öyleyse, neden çilesini biz çekelim? Yok, beyim, yok! Hani tarihçiler de sonradan: «Şövalye bilmem kim şu işi başardı, ama bunu seyisi falancanın yardımı ile yaptı, o olmasaydı, bu iş yatardı...» deseler, yine neyse. Oysa adamlar: «Üç Yıldızlı Şövalye Don Paralipomenon, bir vuruşta on devi gebertti» diyorlar, bu işte seyisin hiç payı yokmuş gibi, zavallının adını bile anmıyorlar (oysa, zahmetin büyüğü, o garibe düşmüştür çoğu zaman). Evet baylar, bakın bir daha söylüyorum, istiyorsa, efendim tek başına gitsin, Tanrı yolunu açık etsin! Ben burada düşes hazretlerinin yanında kalmayı yeğlerim, üstelik, böylece, şu senyora Dulcinea işinin üçte ya da dörtte birini de elden çıkarırım. Aylak geçecek bu süre içinde şöyle tozunu çıkarana dek kırbaçlamak istiyorum küfemi.

— Yo Sancho, dedi düşes, gitmelisiniz, çünkü bütün iyi yürekli insanlar rica ediyor bunu sizden, korkaklığınızdan ötürü, şu zavallı hanımları ömürlerinin sonuna kadar kıllı dolaştırmak istemezsiniz sanırım.

— Başka kapıya, başka kapıya! diye bağırdı Sancho,

benden yardım bekleyen kimsesiz bir kız ya da bir rahibecik olsaydı, bunca sıkıntıya değerdi, ama şu dadıların sakalı için canımı tehlikeye atamam! Ayrıca, bütün dadıları böyle saçlı sakallı görsem, daha çok hoşuma giderdi!

— Anlaşıldı Sancho, dadıları sevmiyorsunuz siz, dedi düşes, Toledolu eczacı ile aynı görüştesiniz. Ama, inanın ki yanılıyorsunuz. Benim yanımda herkese örnek gösterilmeye değer, çok ciddi dadılar vardır, zaten fazla söze ihtiyaç yok, şurada oturan Dona Rodriguez buna tanıktır.

— Aman düşes hazretleri, kesmeyin, devam edin lütfen! diye atıldı Dona Rodriguez. Tanrı işin gerçeğini bilir. İyi ya da kötü, sakallı ya da sakalsız, biz dadılar da birer ana kuzusuyuz. Yaratan, bizi neden yarattığını çok iyi bilir. Onun için ben, şunun bunun sakalına değil, rabbime güvenirim.

— Peki Dona Rodriguez, dedi Don Quijote, Tanrı, sizin ve kontes Trifaldi'nin dertlerine bir çare bulur inşallah, Sancho'ya gelince, hiç üzülmeyin, ben ne dersem onu yapacaktır. Yeter ki Clavileno gelsin! Yeter ki Malambruno ile yüz yüze geleyim! En keskin usturalar bile sakalınızı, şu devin kafasını uçuran kılıcım kadar kolay kesemez Tanrı kötülerden yanadır derler, ama her zaman değil.

— Ey yiğit şövalye! diye haykırdı Dolorida, gökyüzündeki bütün yıldızlar senden yana olsun, cesaretini, gücünü arttırsın! Arttırsın ki, eczacıların kötülediği, seyislerin hor baktığı, içoğlanlarının asıldığı ve aldattığı biz zavallı dadıların kalkanı, koruyucusu olasınız! Gidip güzel güzel rahibe olmak varken, ömrünün baharında dadılığa başlayan bizim gibi sersem karıları

şeytanlar götürsün! Vah zavallı dadılar, vah! Atalarımız Troialı Hektor'un soyundan gelse bile, hanımlarımız, bizi ancak küçültücü bir «siz» ya da «sen» sözüyle çağırırlar, hatta sonunda kral ya da kraliçe olacaklarını bilseler de yine başka bir söz kullanmazlar. Ey dev Malambruno, büyücüsün falan ama sözünün eri diye bilinirsin, acılarımızı dindirmek üzere, şu eşsiz Clavileno'yu gönder hemen. Yoksa, suratımızda bu sakallarla, yaklaşan sıcaklara dayanamayız vallahi!

Trifaldi bunları öyle candan, öyle duyarak söyledi ki, hiç kimse, hatta Sancho bile gözyaşlarını tutamadı ve içinden, şu saygıdeğer yüzlerdeki kılları temizlemek üzere, efendisiyle birlikte, gerekirse dünyanın ta öbür ucuna gitmeye karar verdi.

XLI. BÖLÜM

Clavileno'nun Gelişi ve Epey Uzayan Bu Maceranın Sonu

BU SIRADA AKŞAM OLMUŞ, gecikmesi dolayısıyla Don Quijote'nin kaygılanmaya başladığı Clavileno'nun geliş saati yaklaşmıştı. Kendi kendine, Malambruno hayvanı yollamazsa, ya benimle çarpışmaya cesaret edememiş olduğu anlaşılacak, ya da bu macera başka bir şövalyeye ayrıldığından bana yol görünecek diye düşünüyordu. Derken, yapraklarla, sarmaşıklarla örtünmüş dört vahşi girdi bahçeye, kocaman tahta bir atı yüklenmiş getiriyorlardı, hayvanı ayaklarının üzerine kondurdular, sonra içlerinden biri:

— Yüreği pek olan şövalye gelsin, şu acayip nesnenin sırtına binsin! dedi.

— O adam ben değilim herhalde, diye söylendi Sancho, hem yüreğim pek değil, hem de şövalyelikle ilgim yok.

— Varsa, seyisini de terkisine alsın, diye devam etti vahşi, değerli Malambruno, hiç korkmamasını, kendisine karşı yalnız kılıç kullanacağını söyledi. Üstüne binip başındaki şu kamayı çevirdiniz mi, tamam, at hemen havalanacak ve binicilerini Malambruno'nun yanına götürecekmiş, yalnız, çok yükseğe çıkacakları için, baş dönmesine karşı, atın kişnemesini duyana dek gözlerini bağlamaları gerekliymiş. Hayvanın kişnemesi, yolculuğun sona erdiğini gösterecekmiş.

Adam sözünü bitirince, vahşiler, Clavileno'yu orada bıraktılar, çıkıp gittiler. Dolorida atı görünce, Don Quijote'ye döndü, gözyaşları içinde:

— Yiğit şövalye, dedi, Malambruno sözünü tuttu. At şu anda önümüzde sakalımızsa hâlâ yerli yerinde. Hepimiz adına, yüzümüzdeki kılların her biri adına yalvarıyoruz sana, kes şu sakallarımızı, kurtar artık bizi, bunun için, seyisini de alıp şu hayvanın sırtına binmen ve hayırlısıyla yola çıkman yetişir.

— Üzülmeyin kontes Trifaldi, seve seve, canı gönülden yapacağım bunu, altıma yastık falan da almayacağım, hatta mahmuzlarımı da takmayacağım, hemen ata bineceğim, çünkü sizi ve arkadaşlarınızı sakalsız, tertemiz yüzlerle görmek için sabırsızlanıyorum.

— Bana gelince, dedi Sancho, şu tıraş işi yarım kalsa bile, ne kendi isteğimle, ne de zorla binerim bu hayvana, efendim terkisine almak için başka bir seyis, şu sayın dadılar da yanaklarını parlatmak için başka bir yol bulsunlar. Büyücü müyücü değilim ben, havalarda uçamam. Üstelik, adadaki halkım, valilerinin havalar-

da böyle uçtuğunu görürse n e der? Dahası var. Candaya ile buranın arası üç bin bilmem kaç mil çekiyormuş, ya at yarı yolda yorulur ya da devin kafası bozulursa, halimiz nice olur? Altı yılda geri dönemeyiz, alimallah, o zamana dek de ne ada kalır, ne valilik! Ayrıca, halk arasında «buldun mu bir danacık, kazığa bağla hemencecik» diye bir laf vardır. Sayın dadıların sakalı gücenmesin ama, San Pedro'nun yeri Roma'dır, her horoz kendi çöplüğünde öter, diyeceğim, ben, el üstünde tutulduğum, ev sahiplerinden valilik falan gibi armağanlar aldığım bu şatodan pek hoşnudum, kovsalar ayrılmam.

Bunun üzerine dük:

— Sevgili Sancho, diye karşılık verdi, size vereceğim ada ne uçar, ne kaçar. Kökleri pek derindedir, yer yerinden oynasa vız gelir. Ayrıca, bildiğiniz gibi, her işin bir kefareti vardır, bunun ödenmesi gerekir. Ben de valilik için sizden, şu uğursuz macerayı sonuçlandırmak üzere, efendinizle birlikte Clavileno'ya binip gitmenizi, işiniz biter bitmez geri dönmenizi istiyorum. Bir aksilik olsa da handan hana yürüyen hacılar gibi yayan yapıldak dönmek zorunda kalsanız bile, geldiğiniz zaman adanızı ve dörtgözle sizi bekleyen halkınızı yerli yerinden bulacaksınız, niyetlerimde hiçbir değişiklik olmayacak. Onun için, yüreğinizi ferah tutun, senyor Sancho, iyi niyetimden şüphelenmek büyük bir hakarettir bana.

— Tamam senyor, tamam, susun artık, dedi Sancho, benim gibi basit bir seyis için bu kadar incelik göstermeniz gereksizdir. Efendim ata binsin, sonra gelip gözümü bağlasınlar, beni de terkiye bindirip Tanrı'ya emanet etsinler, yalnız yukarı çıktığımız zaman, başı-

mız darda kalırsa, İsa efendimizi ya da meleklerini yardıma çağırıp çağıramayacağımızı bilmek isterdim.

— Elbette, diye karşılık verdi Trifaldi, dilediğiniz zaman, Tanrı'dan ya da meleklerinden yardım isteyebilirsiniz. Malambruno büyücüdür falan ama dini bütün adamdır, kimsenin işine karışmaz, sessiz sedasız yürütür büyülerini.

— Öyleyse, Tanrı ve Gaetalı Kutsal Üçüzler yardımcım olsun! diyerek sözü bağladı Sancho.

— Şu unutulmaz çırpıcı değirmenleri macerasından bu yana, Sancho'yu hiç böylesine büyük bir korku içinde görmemiştim, dedi Don Quijote, hani vesveseli bir adam olsam, onun bu ödlekliği cesaretimi kırabilirdi. Gel bakayım Sancho, yüce efendilerimizin izniyle, bir iki şey söylemek istiyorum sana.

Sonra, seyisini de alarak bir fundalığın ardına gitti, Sancho'nun ellerine sarıldı ve:

— Sancho kardeş, dedi, uzun bir yolculuğa çıkmak üzere olduğumuzu biliyorsun. Ne zaman döneceğimiz ve bu macera sırasında nefes almaya vakit bulup bulamayacağımız belli değil. Şimdi, yol hazırlıklarını tamamlamak istermişçesine odana çekilmeni ve boynunun borcu olan şu üç bin üç yüz kırbaçtan hiç değilse beş yüzünü halletmeni rica ediyorum. Bilirsin, başlamak, yarı yarıya bitirmek demektir.

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı Sancho, aklınızı kaçırdınız galiba! Halk arasında: «Gebe olduğumu görüyorsun, yine de kalkmış, bahçenden bir gül versene diyorsun» diye bir laf vardır, sizinki de ona benziyor. Şu kupkuru tahta ata binmek üzereyiz, siz gelmiş benden, vura vura kabalarımı doğramamı istiyorsunuz. İnan ki sizin aklınız başınızda değil! Önce gidip şu

hanımların sakalını tıraş edelim, söz veriyorum, döner dönmez borcumu ödeyeceğim, hem de istediğinizden ala. İşte bu kadar!

— Peki, benim iyi yürekli Sancho'm, bu sözlerin yüreğime su serpti, güveniyorum sana. Belki biraz aptalsın, ama özü sözü doğru, içten bir adamsındır.

— Doğru sözlü de olsam, eğri sözlü de vaadimi yerine getireceğim, dedi Sancho.

Bunun üzerine, Clavileno'nun yanına döndüler, Don Quijote, hayvana tırmanırken seyisine döndü:

— Haydi Sancho, dedi, gözlerini bağla, arkama geç. Ta nerelerden sihirli at gönderip bizi çağırtan adam, boş yere vakit geçirmek istemiyordur herhalde ayrıca, bize güvenen birini bekletmek, oyalamak da iyi olmaz. İşler umduğumuz gibi sonuçlanmasa bile, böyle bir maceraya atılmış olmanın heyecanı ve onuru yeter.

— Gidelim senyor! Şu dadıların sakalı ve gözyaşları yüreğime dokundu, onları eskisi gibi kılsız görmedikçe, lokmalar boğazımdan geçmeyecek. Önce siz binin ve gözlerinizi bağlatın, ben terkiye bineceğime göre, ilkin eyerdekinin yerini alması gerekir.

— Haklısın, diye karşılık verdi Don Quijote. Sonra cebinden çıkardığı mendili Dolorida'ya uzattı, gözlerini bağlamasını rica etti, tam bağlama işi bitmişti ki, birden mendili çekip indirdi:

— Bakın ne geldi aklıma dedi. Vergilius'ta, Troia atının macerasını okumuştum, Yunanlılar, içi askerle dolu tahta bir atı Pallas'a[1] armağan etmişler, Troia halkı uyuduktan sonra atın içinden çıkan askerler, bütün kenti yakıp yıkmışlar. Onun için, biz de şu Clavileno'nun kar-

[1]Pallas. *Tanrıça* Athena'nın öbür adı.

nında buna benzer bir şey var mı, yok mu, baksak iyi olur.

— Hiç zahmet etmeyin, dedi Dolorida, benim Malambruno'ya güvenim var. Alçaklıkla, hainlikle ilgisi yoktur. Efendimiz hiç çekinmeden binsinler bu ata. Herhangi bir şey olursa, bütün sorumluluk benim.

Don Quijote, bu konu üzerinde biraz daha durursa, herkesin kendisine korkak demesinden çekindi. Onun için, daha fazla uzatmadan Clavileno'ya bindi, kamaya el attı, sağa sola döndürdü. Böyle üzengisiz, dümdüz aşağı sarkan bacaklarıyla, Felemenk halılarında canlandırılan Roma geçit törenlerindeki atlılara benziyordu. Şövalyeden sonra, yavaş yavaş ve epey kan ter dökerek Sancho da yerine yerleşti, oturduğu yeri pek yumuşak bulmadığı için, dükten bir yastık ya da minder istedi, düşesin ya da içoğlanlarından birinin yatağından da olsa, bulup getirilmesini diledi. Atın sırtı taş gibiydi çünkü. Kontes Trifaldi, Clavileno'nun öyle koşum, eyer, örtü gibi şeylerden hoşlanmadığını, huylandığını söyledi, en iyisi, Amazon kadınları gibi yan oturmaktı, o zaman, sertliği pek hissetmezdi. Bunun üzerine, Sancho yan oturdu, gözlerini bağlattı, ama sonra açtı, yaşlı gözlerle çevresine bakındı, başları darda kalınca kendilerine yardım etmesi için Tanrı'ya yakardı, bir *Pater,* bir de *Ave Maria* okudu, aşağıdakilerden de dua etmelerini istedi.

— Hay korkak, hay! diye bağırdı Don Quijote, asılmaya mı gidiyorsun, ömrünün son dakikalarını mı yaşıyorsun be adam? Korkak ve ruhsuz herif! Eğer yalan söylemiyorlarsa, tarihçilerin dediğine göre, bir zaman güzel Magalona'nın bindiği ve onu kara yere değil, tahta götüren sihirli hayvanın sırtında değil misin? Ya ben,

şu anda sevgili Pierres'in yerinde oturmuyor muyum? Bağla gözlerini, yüreksiz, hayvan herif! Bir daha da benim karşımda böyle laflar etme!

— Bağlayın bakalım şu gözlerimi! dedi Sancho. Ne benim, ne de başkasının dua etmesine izin verilmediğine göre, yukarıda zebaniler ikimizi de yakalayıp Peradvillo'ya[1] atarlarsa hiç şaşmam.

Bütün bu işler bittikten sonra, iyice yerine yerleşen Don Quijote, gözleri bağlı olduğu için, el yordamıyla kamayı buldu, daha elini sürer sürmez, bahçedeki bütün dadılar ve öbür insanlar hep bir ağızdan haykırdılar:

— Yolun açık olsun yiğit şövalye!

— Tanrı yanından ayrılmasın ey gözüpek seyis!

— Vay canına! Amma da hızlı gidiyorsunuz! Ok gibi uçuyorsunuz vallahi!

— Yeryüzündeki herkesi hayran bıraktınız!

— Sıkı tutun Sancho, sakın düşme! Senin düşüşün, babasının arabasını çalıp kaçıran güneşin oğlununkinden beter olur çünkü.

Sancho bunları dinledi, sıkıca efendisine sarıldı ve:

— İyi ama senyor dedi, bu adamlar göklerde uçuyorsunuz diyorlar, oysa sesleri kulağımın dibinde nasıl oluyor bu?

— Böyle küçük şeylere takılma Sancho, sihirli bir atın sırtındayız biz, yüz fersah yüksekliğe bile çıksak, yeryüzündeki şeyleri kolayca görür, duyarız. Bana o kadar sıkı sarılma, ikimizi birden düşüreceksin. Hem neden korkuyorsun anlamıyorum, bana sorarsan, ömrümde bundan daha rahat hayvana binmedim. Defet şu kor-

[1] Yol kesen haydutların asıldığı köy.

kuyu, dostum. Her şey yolunda talih rüzgarı da bizden yana esiyor.

— İşte bu doğru, diye karşılık verdi Sancho. Şu yanımdan doğru öyle bir yel geliyor ki, binlerce körük üzerime çevrilmiş sanıyorum.

İşin aslı da öyleydi zaten. Uşaklar, kocaman körüklerle rüzgar yapıyorlardı. Dük, düşes ve kahya her şeyi düşünmüş, oyunu eksiksiz hazırlamışlardı. Başarı tamdı. Esintiyi Don Quijote de hissetmişti:

— Bana kalırsa, dolunun ve karın oluştuğu gök katına geldik, dedi, burası ikinci kattır, gök gürültüleri, şimşekler üçüncü kattadır. Böyle giderse, yakında ateş tabakasına varacağız demektir, çünkü daha yükseğe çıkmamak için şu kamayı nasıl kullanacağımı bilemiyorum.

Tam bu sırada uşaklar, uzun bambuların ucunda yanan çaputlar yaklaştırdılar bizimkilerin yüzlerine, Sancho sıcaklığı duydu ve:

— Cehenneme değilse bile, pek yakınına gelmediysek Arap olayım, dedi, baksanıza, sakalımın yarısı kavruldu... Nerede bulunduğumuzu anlamak üzere gözlerimi açasım geliyor, senyor.

— Sakın ha! diye bağırdı Don Quijote, şeytanların, at yerine bir şekerkamışına bindirdikleri ve gözleri bağlı olarak yedi kat göğe çıkardıkları doktor Toralba'nın başına gelenleri hatırla. Adamcağız, on iki saatte Roma'ya varmış, caddelerden birine, Torredi Nona'ya inmiş, Bourbon Dükü'nün ölümüyle biten o korkunç kavgayı görmüş, ertesi gün, yine Madrid'deymiş. Sonradan, gördüklerini anlatmış, dediğine göre, tam havadayken şeytan ona gözlerini açmasını söylemiş, o da açmış, bir de bakmış ki, ay burnunun dibinde elini uzat-

sa değecek, ama bayılmaktan korktuğu için aşağıya, dünyaya bakamamış. Onun için, biz de gözlerimizdeki bağı kaldırmamalıyız Sancho, bu iş bizi çağıran adama düşer. Belki de yakalamak istediği avın üstüne yıldırım gibi inen doğan ya da şahin gibi, Candaya krallığına tepeden inebilmek için bu kadar yükseğe çıktık. Gerçi bahçeden ayrılalı yarım saat olmadı, ama bana sorarsan, epey yol almışızdır.

— Onu bunu bilmem, diye karşılık verdi Sancho, yalnız, sizin şu senyora Magallanes midir, Magalona mıdır nedir, Clavileno'nun terkisine yastıksız bindiyse, benim gibi kıçında hayır kalmamıştır herhalde.

Dük, düşes ve adamları, bizimkilerin konuşmalarını can kulağıyla dinliyor, bir tekini bile kaçırmıyor ve tabii, pek eğleniyorlardı. Sonunda bu garip ve iyi hazırlanmış oyunu bitirmeye karar verdiler, Clavileno'nun içi çatapatlarla, havai fişeklerle doluydu, yanan çaputlarla hayvanın kuyruğunu tutuşturdular. Az sonra, at büyük bir gürültüyle patladı, yarı kavrulmuş halde dört bir yana savrulan parçaların bir kısmı, yerde yatan Don Quijote'yle Sancho'nun tepesine yağdı. Bu arada sakallı dadılar, Trifaldi ve Trifaldin ortadan çekilmiş, geri kalanlarsa, baygın gibi yerlere serilmişti. Don Quijote ile seyisi, ahlaya inleye kalktılar, çevrelerine bakındılar, yine dükün bahçesinde olduklarını görünce, şaşıp kaldılar, ama asıl şaştıkları şey, bir köşede toprağa çakılı duran uzun bir mızrak oldu, mızrağın ucunda yeşil ipekli kurdeleyle tutturulmuş beyaz bir parşömen vardı, parşömenin üzerinde iri, altın harflerle şunlar yazılıydı:

Manchalı ünlü şövalye Don Quijote, sadece işe girişmiş olmakla, kontes Trifaldi, öbür adıyla, dadı Dolorida ve arka-

daşlarının derdine çare bulmuş, bu macerayı da başarıya ulaştırmıştır. Malambruno için bu kadarı yeterlidir, gönlü hoş olmuştur. Dadıların suratı, şimdi, kaymak gibidir, Kral Clavijo ile Kraliçe Antonomasia eski durumlarına dönmüş, canlanmıştırlar. Seyis kamçı cezasını bitirdiği zaman, ak güvercin, kendisine eziyet eden doğanların elinden kurtulacak, şakıyan kumrusuna dönecektir. Büyücülerin ağababası Merlin böyle buyurmuştur.

Bu yazıyı okuyan Don Quijote, Dulcinea'nın büyüden kurtulmasından söz edildiğini anladı hemen, ayrıca, pek bir tehlikeye atılmadan, kolayca başarıya ulaştığı, bir daha yüzlerini göremeyeceği dadıların suratlarını o berbat sakaldan kurtardığı için, Tanrı'ya şükürler etti. Sonra, baygın yatan dükle düşese doğru yürüdü, dükün eline yapıştı:

— Haydi senyor, kendinize gelin bakayım! dedi. Hiçbir şeyimiz yok, macera sona erdi, hiç kimsenin burnu kanamadı, bakın, ne diyor şu kağıt.

Dük, sanki derin bir uykudan uyanıyormuş gibi, yavaş yavaş gözlerini açtı, düşes de aynı oyunu tekrarladı, sonra bütün bahçedekiler ayıldı, bunu öylesine doğal bir biçimde şaşkın ve sersem bakışlarla yaptılar ki, şövalye oynanan oyunu farkedemedi. Dük, gözlerini ovuştura ovuştura kağıdı okudu, bitirince Don Quijote'nin boynuna sarıldı, gelmiş geçmiş şövalyelerin en üstünü olduğunu söyleyerek yanaklarından öptü. Bu arada Sancho, gözleriyle Dolorida'yı araştırıyor, sakalsız neye benzediğini, o sağlam yapısına yaraşacak kadar güzel olup olmadığını öğrenmek istiyordu, kendisine, tutuşan Clavileno'nun parçaları yere düştüğü an, Trifaldi ile arkadaşlarının, yüzlerindeki sakalla birlikte, yok olup gittiğini bildirdiler.

Bundan sonra düşes, Sancho'ya, şu uzun yolculuk sırasında başına gelenleri sordu.

— Vallahi senyora, dedi bizimki, efendimin dediği gibi, gerçekten cehennemin hemen yakınında uçtuğumuzu hissediyor, gözlerimdeki mendili azıcık kaldırmak için yanıp tutuşuyordum, ama o izin vermedi. Yalnız, meraklı bir insanımdır ben, her şeye rağmen, burnumun ucundaki mendili şöyle hafifçe kaldırdım, aşağı baktım. Dünya, çok çok, bir hardal tohumu kadardı, üstünde dolaşan insanlarsa, olsa olsa fındık büyüklüğündeydi, demek ki, epey yükseklerdeydik o anda.

— Söylediğiniz lafa dikkat edin dostum, dedi düşes. Anlattığınıza bakılırsa, dünyayı değil, sadece bir düş görmüşünüz siz, eğer dünya hardal tohumu kadar, insanlar da fındık gibi olsaydı, tek bir insan dünyayı kaplardı.

— Doğru, diye cevap verdi Sancho, yine de ben şöyle göz ucuyla baktım ve dünyayı tam olarak gördüm.

— İyi ama Sancho, insan göz ucuyla baktığı şeyin tümünü görmez ki.

— Vallahi benim böyle ince şeylere aklım ermez. Yalnız, bütün bildiğim ve sayın senyoranın da kabul edeceği üzere, madem ki sihirli bir atın sırtında uçuyorduk, yine aynı büyünün etkisiyle, bir bakışta dünyanın tümünü birden pekala görebilirim. Hadi diyelim ki buna inanmadınız, ama şunu kabul etmeniz gerekir. Mendili aralayıp baktığım zaman kendimi, hemen bulutların dibinde buldum, aramızda çok çok bir buçuk karışlık bir mesafe vardı, inanın bana senyora, gök uçsuz bucaksız bir yer. O sırada Yedi-Oğlak burcunun oralardaydık galiba, çocukluğumda yeryüzünde keçi çobanlığı yaptığım için, Allah sizi inandırsın, görür gör-

mez durup bu sevimli hayvanlarla oynaşmak geldi içimden, bu isteği gidermezsem, ölürüm sanıyordum. O zaman ne yaptım dersiniz? Sakın kimseye, hele efendime hiç söylemeyin, yavaşça Clavileno'dan indim, kırk beş dakika kadar oğlaklarla oynadım, hınzırların her biri bir şebboy, tatlı bir çiçek sanki... Bu sırada Clavileno da kenarda durmuş, beni bekliyordu.

— Peki sevgili Sancho, siz keçilerle oynaşırken, sayın Don Quijote ne yapıyordu acaba? diye sordu dük.

Onun yerine Don Quijote karşılık verdi:

— Başımıza gelenler hep olağanüstü şeyler olduğuna göre, Sancho'nun dediklerine hiç şaşmamak gerekir. Ben ne aşağıda ne de yukarıda açtım gözlerimi, kara, deniz, gök falan da görmedim, gerçi havalarda uçtuğumuzu, hatta cehenneme yakın bir yerden geçtiğimizi sanmıyorum, yoksa, yanar kül olurduk. Sancho'nun sözünü ettiği Yedi-Oğlak burcuna gitmiş olmamıza da imkan yok, çünkü o dediği şeyler, göğün son tabakasıyla ay arasındadır. Gördüğünüz gibi, sapasağlamız. Demek ki, Sancho ya yalan atıyor ya da düş gördü.

— Ne yalan atıyorum ne de düş gördüm, diye bağırdı Sancho, isterseniz şöyle enine boyuna anlatayım size o keçi yavrularını, o zaman doğru söyleyip söylemediğim anlaşılır.

— Anlatın bakalım, dedi düşes.

— İkisi yeşil, ikisi kırmızı, ikisi mavi, biri de alacalıydı, diye karşılık verdi Sancho.

— Alın size yepyeni bir keçi türü, dedi dük. Bizim buralarda böyle cins, yani renkli keçiler yok.

— Elbette! diye doğruladı Sancho. İzin verin de yeryüzü keçileriyle, gökteki keçiler arasında bu kadarcık bir ayrım olsun.

— Peki Sancho, diye devam etti dük, bu keçiler arasında teke var mıydı?

— Hayır senyor, yoktu, benim bildiğim, yalnız ay boynuzludur.

Bunun üzerine, yolculuk konusunda Sancho'ya daha başka bir şey sormamaya karar verdiler, çünkü bahçeden dışarı adım atmadığı halde sanki yeri göğü dolaşmış gibi, aklına ne gelirse anlatmaya hazır olduğunu anlamışlardı artık.

Uzatmayalım, dükle düşese ömürleri boyunca unutamayacakları tatlı anlar geçirten, Sancho'ya da yüz yıl konuşacak kadar malzeme sağlayan şu Dolorida macerası da böylece sona erdi. Bu arada Don Quijote, Sancho'nun kulağına eğildi ve:

— Sancho, dedi, gökyüzünde gördüğünüz şeylere inanılmasını istiyorsanız, siz de benim Montesinos mağarasında gördüklerime inanmalısınız. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz herhalde?

XLII. BÖLÜM

Sancho Panza'nın, Adasını Yönetmeye Gitmezden Önce Don Quijote'den Aldığı Öğütler ve Daha Başka İlgi Çekici Şeyler

DÜKLE DÜŞES, Dolorida macerasının bu eğlenceli ve başarılı gidişinden pek hoşnut kalmışlardı, üstelik kolayca başarıya ulaştıklarını da gözönünde bulundurarak, bu aldatmacaya devam etmeye karar verdiler. Dük, bütün hizmetçileri, uşakları topladı, bundan sonra nasıl davranacaklarını anlattı, ertesi gün, yani Clavi-

leno yolculuğunun ertesi günü Sancho'ya, yöneteceği adaya gitmek üzere hazırlık yapmasını, ada halkının, bahar yağmurlarını bekler gibi dört gözle kendisini beklediklerini söyledi. Sancho bu haberi alınca yerlere kapandı ve:

— Sihirli atın sırtında göğe çıkıp yeryüzüne baktığım ve onu böyle ufacık gördüğümden beri, vali olma konusundaki isteğim azaldı, dedi. Bir hardal tanesi üzerinde valilik etmenin büyüklüğü ne ki? Fındık tanesi kadar yarım düzine adamı yönetmenin saygınlığı, gücü nerede? Yarım düzine diyorum, çünkü yukarıdan bakınca ancak o kadar göründüler gözüme. Yüce efendimiz bana göğün şöyle ufacık bir parçasını bağışlamak lütfunda bulunsaydı, yeryüzünün en büyük adasına üstün tutardım bunu.

— Dostum Sancho diye karşılık verdi dük, siz de biliyorsunuz ki ben, göğün şu tırnağım kadar bir parçasını bile veremem size. Bu gibi armağanlar Tanrı'ya özgürdür. Ben ancak elimden geleni yapıyorum. Ama adaların en iyisidir bu. Yuvarlacıktır, ölçülüdür, toprağı verimlidir, bolluktur, yolunu yordamını bilirsiniz, hem dünya zenginliklerini, hem de dünya ötesi zenginlikleri elde edebilirsiniz orada.

— Peki, kabul ettim gitti şu adayı! Bütün alçaklara inat öyle bir valilik edeceğim ki, önünde sonunda cennete gireceğim. Zaten ben içinde bulunduğum çukurdan çıkmak ve daha yüce yerlere gelmek için değil, valiliğin ne menem bir şey olduğunu öğrenmek istediğim için kabul ediyorum bu işi.

— Bir kez tadını aldınız mı, bir daha bırakmak istemeyeceksiniz, çünkü buyurmak ve buyruklarının yerine getirildiğini görmek çok tatlı bir şeydir. Nitekim,

efendin de imparator olduğu zaman (bu gidişle, günün birinde mutlaka olacağına da kuşkum yok), kolay kolay tahttan inemeyecektir, ayrıca, taçsız günlerini de bir hayli arayacaktır.

— Senyor, bana sorarsanız, bir baş ol da istersen soğan başı ol derim.

— Hay Allah benim canımı da sizinle birlikte alsın Sancho! Ne de çok şey biliyorsunuz! Sağduyunuza bakılırsa, iyi bir vali olacağınıza eminim, ama bırakalım şimdi bunları. Haber vereyim ki yarın sabah adanıza hareket edeceksiniz. Bu akşam, valilik sırasında giyeceğiniz elbiseyi ve öbür gerekli şeyleri hazırlayacağız.

— İstediğiniz şeyi giydirin bana, hiç farketmez! Ben yine Sancho Panza olarak kalacağım.

— Elbette, ama kılığınız, size verilen mevki ya da saygınlıkla eşdeğerde olmalıdır. Bir yargıcın asker gibi, bir askerin de rahip gibi giyinmesi yakışık almaz. Size gelince Sancho, yarı rahip, yarı asker gibi giyineceksiniz, çünkü valiler hem edebiyatla, hem de askerlikle uğraşırlar.

— Edebiyattan pek çakmam, çünkü alfabeyi bile sökemem. Anna kutsal kitabın üstündeki hacı tanırım. İyi bir vali olmak için de bu kadarı yetişir. Silahşörlüğe gelince, elime verilen silahı, yere yıkılana dek kullanırım. Ondan sonrası Tanrı'nın bileceği iş!

— Sizde bu kafa olduktan sonra, hiç yanılgıya düşmezsiniz, Sancho.

Tam bu sırada Don Quijote çıkageldi, olup bitenleri ve Sancho'nun hemen ertesi gün yöneteceği adaya gideceğini öğrenmişti, dükten izin isteyerek seyisinin eline yapıştı, yapacağı işte nasıl davranacağını anlatmak üzere kendi odasına götürdü. Kapıyı örttü, Sancho'yu

adeta zorla yanıbaşına oturttu ve ciddi bir tavırla anlatmaya başladı:

— Sancho, dostum, kader bana daha en ufak bir şey bağışlamamışken, sana böyle lütufkar davrandığı için Tanrı'ya şükrediyorum. Hizmetlerinin karşılığını verebilmek üzere talihimin açılmasını bekliyordum, oysa daha işin başındayım, sense, işi oluruna bıraktın ve eşyanın tabiatına aykırı da olsa, isteklerin yerine geldi. Böyledir bu işler, bazı insanlar türlü dolaplar çevirir, isteye isteye bıktırır, yalvarırlar, sabah erken kalkarlar, herkesi canından bezdirirler, uğraşır didinirler, yine de istediklerini elde edemezler, başka biri gelir, göz açıp kapayıncaya dek, ötekinin göz diktiği yere rahatça kuruluverir. Ne demişler zaten. Bir şeyin üstüne düştün mü, işler inadına ters gider. Bana oranla, ağırkanlı herifin birisin, ne sabah erken kalkarsın, ne uykusuz gecen vardır, herhangi bir şey için serçe parmağını bile oynatmazsın, gezginci şövalyeliğin g'sinden haberin yoktur, ama bu soylu mesleğin rüzgarı değdi sana, su içer gibi, bir anda vali oluverdin. Bak Sancho, bütün bunları, elde ettiğin şeyi kendinden bilmeyesin, her şeyi yoluna koyan Tanrı'ya şükredesin ve gezginci şövalyeliğin büyüklüğünü anlayasın diye söylüyorum. Bu anlattıklarım sadece bir girişti, şimdi dikkatini topla, sana öğüt vermek, açılacağın şu fırtınalı denizde seni güvenli bir limana götürecek kılavuz ya da pusula olmak isteyen Cato'yu dinle. Fırtınalı deniz dedim, çünkü halk hizmetleri, yüksek mevkiler karışık bir okyanustan başka bir şey değildirler.

Bak oğlum, ilkin Tanrı'dan korkmalısın. Çünkü bilgelik bu korkudadır, bilge oldun mu da hiç yanılmazsın.

İkinci olarak, ne olduğunu araştırman, kendini tanımaya çalışman gerekir, buysa bütün bilgilerin en zorudur. Öküzün boyuna erişmeye çalışan kurbağa gibi, sakın şişinmeye kalkma, ayaklarının çirkinliğini görünce bütün çalımı sönen masaldaki tavus kuşu gibi, bir zamanlar köyünde domuz yavrusu güttüğünü hatırlayınca, boş gururun balon gibi söner.

— Doğru domuz güttüm, ama o zamanlar küçüktüm diye karşılık verdi Sancho. Daha sonra, biraz daha büyüyünce, artık domuz değil, kaz güttüm. Ayrıca, bana kalırsa, valilikle hiç ilgisi yok bunun. Bütün valiler kral soyundan gelmez ki.

— Haklısın, işte bunun için, soyu sopu yerinde olmayan valiler, güleryüzlülükle, işi idare etmelidirler, ölçülü bir güleryüzlülük onları, mevkii ne olursa olsun, hiçbir insanın kurtulamayacağı dedikodulardan korur. Soyun sopun yok diye üzülme Sancho, tam tersine övün, köylü bir aileden geldiğini itiraf etmekten utanma, ailenden utanmadığını görünce, seni bununla utandırmak hiç kimsenin aklına gelmeyecektir. Gururlu bir günahkar değil, erdemli bir alçakgönüllü olmaktan övünç duy. Basit bir aileden geldikleri halde kral ya da din adamı olarak, büyük bir güce erişenlerin sayısı epey fazladır, bu konuda sana, bıkkınlık verecek kadar çok ad sayabilirim.

Bak Sancho, yaşama kuralı olarak kendine erdemi seçersen ve erdem yolundan ayrılmamaya çalışırsan, ne krallıklarda ne de valiliklerde gözün olur. Çünkü soysop babadan oğula geçer, erdemse, alın teriyle kazanılır ve tek başına, atadan gelen bütün üstünlüklere bedeldir.

Onun için, adana gidince, hısımlarından biri seni

görmeye gelirse, geri çevirme, hakaret etme ona. Tam tersine, güleryüz göster, sevgiyle, saygıyla karşıla, böyle davranmakla, hiç kimsenin utandırılmamasını isteyen Tanrı'nın isteğine ve doğal yasalara uygun davranmış olursun.

Karını yanına aldırtırsan (gerçekten de uzun süre kamu hizmeti gören insanların hanımlarından uzak kalmaları doğru değildir), onu eğitmen, yetiştirmen, hani bir bakıma, doğal pürüzlerinden temizlemen gerekir, çünkü bilge bir valinin elde edeceği her şeyi, kaba ve sersem bir hanım bir anda yok edebilir, ya da bozabilir.

Günün birinde dul kalırsan (pek olağan bir şeydir bu) ve senden soylu bir kadınla evlenmen gerekirse, çok dikkatli ol, her şeye sahip olabilmek için herkesten armağan kabul eden birini alma, çünkü, inan bana, aslında yargıç karısının aldığı armağanlar yargıcın hesabına geçirilir ve sonra bu hesap görülür. Zavallı yargıç, yeryüzünde edinmediği borçların kefaretini öbür dünyada dört misli öder.

Sakın keyfi yönetime kalkışma, bu kendini kurnaz sanan bilgisizlerin işidir.

Zenginin yakınmalarına da yoksulun gözyaşları kadar acı, ama ikisine karşı da adil ol.

Zenginin vaatleri ve armağanlarıyla yoksulun hıçkırıkları ve can sıkıcı asılmaları arasında doğruyu bulmaya çalış.

Tarafsızlığı elden bırakmaksızın, hoşgörüyle bak suçluya, kanunun yumruğu altında ezme onu, çünkü sert bir yargıcın ünü de yüreği yufka olanınkinden üstün değildir.

Adalet terazisinin topuzunu hafifçe kaçıracaksan, bu,

armağanların ağırlığından ötürü olmasın, acıdığın için olsun.

Eğer günün birinde düşmanlarından birini yargılaman gerekirse, yüreğinden hıncı çıkar at, yalnız olayların gösterdiği doğruya bak.

Başkasının davasında kendini beğenmişlik gösterme sakın. O zaman yapacağın hataların çaresi yoktur ya da saygınlığından ve varlığından çok şeyler yitirerek düzeltirsin onları.

Eğer güzel bir kadın gelip de senden adalet isterse, gözyaşlarını görme, inlemelerini duyma. Eğer o gözyaşları içinde aklını, o inlemeler içinde de erdemini yitirmek istemiyorsan, meseleyi soğukkanlılıkla, ta özünden yakalamaya çalış.

Maddi bir ceza vereceğin adama kötü söz söyleme, zavallının çekeceği ceza yetişir, bir de küfür etme. Yargılanmak üzere önüne getirilen suçlunun insan yanını gözönüne al. Hepimiz gibi baştan çıkarılmış, zarif yaradılışlı bir varlıktır o. Davacıya da haksızlık etmemek şartıyla, sanığa karşı elinden geldiğince merhametli ol, bağışlayıcı davran, çünkü Tanrı'nın bütün nitelikleri aynı değerdedir, ama bize en yakın geleni, adaletten de öte tuttuğumuz niteliği, bağışlayıcı oluşudur.

Bak Sancho, bu öğütlerimi tutar, bu kurallara uyarsan, ömrün uzun, ünün ölümsüz olur, isteklerin yerine gelir, mutluluğunu kimsecikler boğamaz, çocuklarını gönlünün dilediği gibi evlendirirsin. Hem onlar, hem de torunların soylu kişiler olurlar, barış içinde yaşarsın, herkes seni kutsar, ölüm çok tatlı ve dingin bir ihtiyarlık sırasında seni ziyarete gelir, gözlerini, o sevecen ve yumuşak elleriyle, torunlarının torunları örter.

Söylediğim bütün bu şeyler, ruhunun eğitimiyle ilgilidir. Şimdi de bedenini ilgilendiren öğütlerimi dinle.

XLIII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Sancho Panza'ya Verdiği Öğütlerin İkinci Kısmı

DON QUIJOTE'NİN ŞU KONUŞMASI, akıllı uslu bir adamın konuşması değil mi? Gerçekten akıllıca laflardı bunlar, çünkü bizim şövalye, ancak şövalyelik konusunda tozutuyor, başka zaman açıkgörüşlü, ince zekalı bir insan gibi davranıyordu. Sizin anlayacağınız, sözleriyle davranışları birbirini tutmuyor, habire çelişkiye düşüyordu. Sancho'ya verdiği öğütlerin ikinci kısmında gerek bilgeliğini, gerek çılgınlığını ortaya vurdu, hatta her ikisini de son sınırına dek götürdü. Sancho bu öğütleri can kulağı ile dinliyor, valiliği sırasında işine yararlar düşüncesiyle, hepsini aklında tutmaya çalışıyordu.

— Bak Sancho, diye devam etti Don Quijote, senin ve ailen için söyleyeceğim ilk şey, temizliktir, tırnaklarını sık sık kes, bazı şapşal ve bilgisiz kişiler, uzun tırnakların elleri güzelleştirdiğini sanırlar. Çok iğrenç, akla aykırı bir meraktır bu, kesmeyi ihmal ettikleri o gereksiz fazlalık, tırnaktan çok kerkenez pençesine benzer.

Giyimin ne çok özentili, ne de çok baştan savma olsun, kılık kıyafetteki bozukluk, zihindeki dağınıklığın belirtisidir, Julius Caesar'ınki gibi, asıl kişiliğini gizlemeye yarıyorsa, o başka tabii...

Yıllık gelirinin hesabını iyi bil. Yanındakilere yardım edebilecek durumdaysan, süslü püslü şeylerden çok,

temiz ve kullanışlı giysiler ver. Artan parayı, uşaklarına ve yoksullara dağıt. Diyeceğim, altı içoğlanını giydirecek paran varsa, yalnız üçünü giydir, geri kalan parayı yoksullara harca, böylece, hem bu dünyada hem öteki dünyada sevilirsin. Kendini beğenmiş saraylılar, bu yeni donatım biçimini hiç mi hiç anlayamayacaktır, ama sen aldırma.

Sakın soğan, sarmısak yeme. Ağzın kokarsa, köylü olduğun anlaşılır.

Yürüyüşün ağırbaşlı, konuşman da akıllı uslu olsun, ama her söylediğin lafı tartıp biçiyormuş gibi bir havaya bürünme, gösterişin her türlüsü çirkindir çünkü.

Akşam yemeklerini hafif tut, hele yatarken hiç yeme. Sağlığın yolu mideden geçer.

İçkide ölçüyü kaçırma, bilirsin, sarhoş insan ne sır saklayabilir, ne de tutabilir.

Sakın lokmaları iki yanda birden çiğneme, yani ağzını fazla doldurma, herkesin önünde geğirme.

— Erutar[1] mı? hiç tanımıyorum bu kelimeyi?

— Erutar, yani regoldar[2], Sancho, gerçi bu regoldar sözcüğünü herkes bilir, ama dilimizin aşağılık sözcüklerinden biridir. Onun için, aydın kişiler Latince'ye başvurmuş, regoldar yerine erutar fiilini koymuş, regüledos yerine de erutaciones demişlerdir. Şimdilik, bazı insanların bu sözcükleri tanımamasının hiç önemi yoktur, kullanıla kullanıla yerleşecek, günün birinde herkes tarafından anlaşılacaklardır, dil dediğin de böyle gelişir zaten.

— Hiç üzülmeyin senyor, dedi Sancho, hiç unutmam artık bu kelimeyi, çünkü hiç durmadan geğiririm ben.

[1]Erutar. Geğirmek.
[2]Regoldar. Geğirmek (halk dilinde).

— İyi ama, hani regoldar değil, erutar diyecektin?

— Peki, peki, bundan sonra erutar derim. Unutursam, kusura bakmazsınız artık!..

— Bak Sancho, bir de olur olmaz yerde atasözü kullanmaktan vazgeçmen gerek, atasözleri küçük birer hikmettir, oysa sen onları sıralı sırasız kullanıyor, bütün güzelliklerini bozuyorsun.

— İşte bunun çaresini ancak Tanrı bulabilir, senyor. Çünkü yığınla atasözü bilirim ben. Konuşurken, hepsi birden aklıma gelir, ben de konuyla ilgisi bulunsun bulunmasın, ilk önüme çıkanı sallarım. Ama bundan sonra dikkat eder, yalnız mevkiime uygun düşenleri kullanırım, bilirsiniz zenginin ocağından çorba eksik olmaz, erzak bol olunca, yemek çabuk hazırlanır, kağıtları karıştıranla, kesen bir değildir, yangın var diye bağıran adam aslında her türlü tehlikeden uzaktır, almak da vermek de akıl ister.

— Yeter Sancho, yeter! Neler söylüyorsun, Allah aşkına! Ben diyorum bayram haftası, sen diyorsun mangal tahtası. Ben sana atasözü kullanmaktan kaçın diyorum, sense inadına, konumuzla ilgisi olmayan bir sürü laf yumurtluyorsun. Bak Sancho, yerli yerinde kullanılan atasözü, konuşmaya renk katar, buna karşılık, yersiz özdeyişler konuşmayı bayağılaştırır, konuyu dağıtır.

Ata bindiğin zaman, eşek sırtındaymışsın gibi kaykılma, bacaklarını aşağı sallandırma, dizlerini hayvanın karnından ayırma. Bir uşakla bir valiyi ayıran şey, ata biniş biçimidir.

Çok uyuma. Doğan günle birlikte yatağından çıkmayan adam, gününü iyi kullanamaz. Unutma ki, Sancho, talihin anası çalışkanlıktır, tembellikse, her kötülüğün başıdır.

Sana son öğüdüm şu. Gerçi bedeninle ilgili değil bu öğüt, ama belleğine kazımanı istiyorum onu. Sakın aile kavgalarına karışma, hele aileler arasında kıyaslamaya hiç mi hiç kalkışma, küçümsediğin aile kuyunu kazır, yücelttiğin insanlarsa senin değerini bilmez.

— Giyim konusunda kısa bir pantolon, uzunca bir yelek, bir de pelerinle yetinmelisin. Yunanlıların giydiği poturlara yanaşma sakın, bir şövalyeye, hele bir valiye yaraşır şeyler değildir bunlar.

— İşte Sancho, aklıma gelen şeyler bunlar şimdilik. İleride karşılaşacağım durumlara göre, daha başka şeyler de gösteririm sana.

— Bütün söylediklerinizin yararlı, benim çıkarıma olduğunu görüyorum senyor, diye karşılık verdi Sancho, yalnız, bir tekini bile aklımda tutamam ben onların, o zaman ne yapacağız? Gerçi ikinci karıyla, tırnak kesme meselesini unutmam, ama öbür kıvır zıvırı, boş ve karışık şeyleri daha şimdiden unuttum gitti. İyisi mi, yazıp verin siz bunları bana, okumam yazmam yok, ama danışmanlarımdan birinin eline tutuşturur, gerektiği zaman okutur, dinlerim.

— Tüh! dedi Don Quijote, işte bu çok kötü okuma yazma bilmeyen vali olur mu? Bak Sancho, bir insan solaksa ya da okuma yazma bilmiyorsa, öteki insanlar onun pek yoksul ve basit bir aileden geldiğine ya da inatçılığı yüzünden bu güzel şeyleri öğrenmediğine karar verirler. Büyük bir eksiklik, bu, onun için hiç değilse imza atmayı öğrenmelisin.

— İmza atarım senyor, diye karşılık verdi Sancho. Kayyımlık ettiğim günlerde küçük denklerin üstüne yazılanlara benzer bir şeyler çiziktirmeyi öğrenmiştim, dediklerine göre, bu şekiller bir araya gelince, adım

ortaya çıkıyormuş. Salaklık, solaklık meselesine gelince, sağ elim tutmaz olursa, imzamı başkasına attırırım. Ölümün dışında her şeyin çaresi vardır. Asa bende olduktan sonra, dilediğimi yaparım, «babası yargıç olanın, sırtı yere gelmez» derler. Bense valiyim, yani yargıçtan da üstünüm. Sıkıysa yan baksınlar ya da bir ceza vermeye kalksınlar bana! Beni kırpmaya gelen, kendisi kırpılmış olarak gider, iyi olacak hastanın, hekim ayağına gelirmiş.. Zengin adamın sözü hikmet sayılır, bense hem zengin, hem de vali olacağım, ayrıca cömert davranacağıma göre, hiç kimse eksiklerimi farketmeyecek demektir. Balın varsa, sineğin bol olur. Nelerinden biri, insanın değeri, malıyla ölçülür derdi. Zengin adamın kimse kılına bile dokunamaz...

— Hay Allah cezanı versin, Sancho! Seni de şu atasözlerini de şeytanlar götürsün! İki saattir atasözü yumurtluyorsun, ben de burada azaplar içinde kıvranıyorum! Yemin ederim, günün birinde bu yüzden darağacını boylayacaksın! Yönettiğin insanlar ya valilikten atacaklar seni ya da tuzak kurup gebertecekler. Söylesene be sersem herif, nereden çıkarıyorsun bu atasözlerini? Yeri mi şimdi bunların? Ben şöyle bir tane bulup yerli yerinde kullanayım diye göbeğimi çatlatırım, maden işçisi gibi ter dökerim.

— Hey ulu Tanrım! Ne küçük şeyleri mesele yapıyorsunuz senyor! Elimdeki malı şöyle ya da böyle kullanmamdan size ne? Benim tek varlığımsa işte bu atasözleri. Bakın, tam şu anda dört tanesi birden geldi aklıma, hem de olmuş bir armut gibi, tam konumuza uygun... Ama söylemeyeceğim, çünkü Sancho'nun bir adı da Sıkıağız'dır.

— Yok canım! Sen ha Sancho! Sıkıağızlılık kim, sen

kim? İşin gücün gevezelik, kafa şişirmektir senin! Ama, şu konuşmamıza kalıp gibi uyan atasözlerini pek merak ettim doğrusu. Belleğim hiç fena değildir, arıyorum, tarıyorum, konumuzla ilgili tek bir atasözü bulamıyorum.

— Öyleyse dinleyin bakın: «Başparmağını hiçbir zaman iki akıl dişi arasına sokma ya da 'Evimden çık' lafıyla, 'Karımdan ne istiyorsun?' sorusuna verilecek cevap yoktur» ya da «İster taş testiye değsin, ister testi taşa, kabak hep testinin başına patlar», tam konumuza göre sözler değil mi bunlar? Birincinin anlamı şu: Hiç kimse valiyle ya da onu tayin eden kişilerle çatışmasın, yoksa, parmağını iki akıl dişi arasına sokan insan gibi, epey canı yanar, üstelik bunların akıl dişi olması da gerekmez, azı dişleri de bu işi görür. «Evimden çık!» ya da «Ne istiyorsun karımdan?» laflarına verilecek karşılık olmadığı gibi, valinin buyruklarına da karşı gelinmez. Testili atasözüne gelince, bunun anlamını küçük çocuklar bile kavrar. Elin gözündeki çöpü görenin, kendi gözündeki merteği de görmesi gerekir, yoksa: «Ölmüş adam, kafası kesik cesetten korktu» derler. Ayrıca, sizin de bildiğiniz gibi, çoğu zaman en cahil adam bile evinde olup biteni eksiksiz bildiği halde bilgili geçinenlerin dünyadan haberleri yoktur.

— Hayır Sancho, cahil adam ne kendi evinde olup biteni bilir, ne de başkalarının evindekileri. Bilgisizlik üstüne bilgi oturtulmaz çünkü. Neyse, dostum, bırakalım şimdi bunları, kötü bir yönetici olursan, bunun ayrı bir anadır. Bak, büyük bir içtenlikle, aklımın erdiği her şeyi söyledim sana, o yüzden içim rahat, boynumun borcunu ödemiş, görevimi yerine getirmiş bulunuyorum. Talihin açık olsun Sancho, valiliğin sırasında Tan-

rı yardımını esirgemesin, beni de iyi bir vali olup olamayacağım konusundaki kaygılardan kurtarsın, gerçi dük, senin, koca göbeği atasözleriyle, fitne fücurlukla dolu bir adam olduğunu söyleyerek bütün kaygılardan kurtulabilirdim ya neyse.

— Bakın senyor, iyi bir vali olamayacağımdan korkuyorsanız, hemen şu dakika bırakırın bu işi. Çünkü, ruhumun rahatlığına her şeyden çok değer veririm. Sıradan Sancho olarak karnımı şöyle soğan ekmekle, vali Sancho'nun bıldırcınlarından, iğdiş horozlarından daha iyi doyuruyorum vallahi, yeter ki gönül rahatlığı olsun. Ayrıca, o dönülmez uykuya yattı mı, herkes birdir. Büyük-küçük, zengin-yoksul ayrımı kalmaz. Öte yandan, aslını ararsanız, kafama şu valilik işini sokan da sizsiniz senyor. Ben ne ada valiliği bilirdim, ne de başka bir şey. Eğer vali olunca şeytana uyup sapıtacağımı sanıyorsanız, hemen söyleyin vazgeçeyim. Şu dünyada vali olup cehenneme gitmektense, yine Sancho kalıp öbür dünyada cennet yaşamı sürmeyi yeğ tutarım.

— İlahi Sancho, şu son sözlerinle, iyi bir ada valisi olabileceğini gösterdin işte, sende doğuştan gelen bir iyilik var ki, aslında çok önemli bu. Ondan yoksun adam, ağzıyla kuş tutsa beş para etmez. Sen işi oluruna bırak ve ilk elde pek hata yapmamaya çalış, diyeceğim, önüne çıkan işe iyi niyetle, kararlıca sarıl. Tanrı iyi niyetli insanlardan yanadır. Haydi şimdi yemeğe gidelim, ev sahiplerimiz bizi bekliyordur herhalde.

XLIV. BÖLÜM

Sancho Panza'nın Adaya Götürülüşü ve Şatoda Don Quijote'nin Başına Gelen Garip Şeyler

Çevirmenin şu önünüzdeki bölümü kendi yazdığı gibi çevirmemiş olduğunu farkeden Cide Hamete, bunun suçunu, böyle kuru ve sınırlı bir anlatıya girişmiş olmasında buluyor. Sağa sola sapmadan, daha ilginç, daha eğlenceli, başka konulara yüz vermeden hep Don Quijote ile Sancho'dan söz etmek zorundaymış çünkü, bu zihinsel gerilimin, böyle sınırlı bir konu üzerinde yazmanın ve konuşmalara pek az yer ayırabilmenin dayanılmaz bir iş olduğunu, yazara hiçbir kolaylık sağlamadığını söylüyor, bu sakıncadan kurtulmak için, birinci kitapta, araya *Densiz Meraklı* ya da *Tutsak Kaptan* gibi birtakım hikayeler sıkıştırma yolunu tutmuşmuş, bunlar biraz konu dışı kalıyor gibiyseler de öteki bölümlerde anlattığı, Don Quijote ile ilgili şeyler yüzde yüz gerçek olduğu için araya sıkıştırılan kısa hikayelerin çıkarılıp atılması imkansızmış. Ayrıca yazar, Don Quijote'nin maceralarına kendini kaptıran okurların, araya sıkıştırılan bu hikayelere pek dikkat etmeyeceklerini, şöyle üstünkörü, ya da canları sıkıla sıkıla okuyup geçeceklerini sanıyormuş, oysa bunlar, Don Quijote'nin çılgınlıklarından, Sancho'nun saçma-sapan laflarından ayrılıp tek başlarına yayımlansa, değerleri hemen belli olacak şeylermiş. İşte bu yüzden, ikinci kitapta, konuyla ilgili olsa bile, araya başka bir öykü katmak istememiş, yalnızca tarihten alınmış birkaç şeye yer vermiş, bunu da pek ender olarak ve sözü elden geldiğince kısa

tutarak yapmış. Başka herhangi bir konuyu da ele alıp işleyecek kadar yetenekli ve zeki olmasına rağmen, salt anlatısının sınırları içinde kaldığı için okurun kendisini küçük görmemesini, hatta tam tersine, yazdıklarından çok yazmadıklarına bakıp kutlamasını rica ediyor. Neyse, gelelim hikayemize.

Don Quijote, akşam yemeğinden sonra, günüdüzki öğütleri yazıp verdi Sancho'ya, bunları okutacak birini bulma işini de ona bıraktı. Ama, Sancho çok geçmeden yitirdi onları, kağıt dükle düşesin eline geçti, karı koca, öğütleri okuyunca, Don Quijote'nin, zekasına bir kez daha hayran oldular. Aldatmacaya devam edebilmek üzere, Sancho'yu hemen ertesi gün, kalabalık bir maiyetle birlikte köye yolladılar, ona sorarsanız, yöneteceği adaydı bu. Onu köye götüren, daha önce kontes Trifaldi rolünü büyük bir başarıyla oynarken gördüğünüz dükün kahyasıydı, çok neşeli ve şakacı bir adamdı bu, aklı fikri dalgadaydı. Dükün uyarmaları ile o eşsiz yeteneği birleşince, bu kez de kolayca işin içinden sıyrıldı. Sancho onu görür görmez, Trifaldi'yle yüz yüze geldiğini sandı, hemen efendisine dönüp:

— Senyor, dük hazretlerinin kahyasının yüzü Dolorida'nınkinin aynı değilse, şeytanlar alsın beni! dedi.

Don Quijote dikkatle adama baktı, sonra şöyle karşılık verdi:

— Şeytanların seni alıp götürmesine bir diyeceğim yok, Sancho. Gerçi Dolorida'yla kahyanın yüzleri aynı, ama bu, ikisinin aynı insan olduğunu göstermez ki. Öyle olsaydı, pek karışık bir durum ortaya çıkardı. Ayrıca, bunun doğruluğunu araştırmaya kalkışacak zaman değil şimdi. Yoksa, çıkılmaz bir labirente gireriz. İnan bana dostum, bütün yapabileceğimiz şey, her ikimizi

de büyücülerden, efsunculardan kurtarması için, çok ciddi olarak Tanrı'ya yakarmaktır:

— Ben de şaka etmiyorum ki, senyor. Az önce sesini duydum, Trifaldi konuşuyor sandım. Şimdilik susarım elbet, ama bundan böyle gözümü dört açıp bakarım, kuşkularımı çürütecek ya da doğrulayacak bir şey bulurum belki.

— Tamam, dediğin gibi yapmalısın, bir şey bulursan, hemen bana bildirirsin, ayrıca, valilik sırasında başına gelenleri de tabii.

Sancho, büyük bir kalabalıkla yola çıktı sonunda papaz gibi giyinmiş, omuzlarına hareli kumaştan, geniş, kızıl bir harmaniye atmış, aynı kumaştan kenarsız bir şapka giymiş, bir katıra binmişti. Dükün buyruğuyla, ipekli kumaşlardan özel olarak yapılmış, süslü semer ve yularıyla karakaçanı da ardındaydı. Sancho, zaman zaman başını çevirip ona bakıyordu, maiyetinden öylesine hoşnuttu ki, yerini Almanya imparatorununkiyle bile değişmezdi. Dükle düşesin ellerini öpüp veda etti, sonra, ağlayarak efendisinin yanına gitti, kendisini kutsamasını istedi, o da gözleri yaşararak bu isteği yerine getirdi.

Ey sevimli okur, bırakalım iyi yürekli Sancho gitsin, talihini arasın, bu yeni işinde nasıl davrandığını öğrendiğin zaman da şöyle iyice bir gülmeye hazırlan. Bu arada ben sana, hemen o gece, efendisinin başına gelenleri anlatayım. Gülmesen bile, ağzın açık kalacaktır, çünkü Don Quijote'nin maceralarına gülünmez, ancak hayran olunur.

Evet, Sancho'nun hareketinden hemen sonra, Don Quijote yalnızlıktan sıkılmaya başladı, hani kararı bozdurup seyisini valilikten indirmek ve geri çağırmak

mümkün olsa, hemen yapacaktı. Düşes onun bu halini farketti ve nedenini sordu, eğer Sancho'nun yokluğundan ötürü böyleyseniz, şatoda size hizmet edecek bir sürü seyis, dadı ve nedime vardır dedi.

— Haklısınız, senyora diye karşılık verdi Don Quijote, Sancho'nun yokluğuna üzüldüm, ama dertli oluşumun asıl nedeni bu değil. Nazik tekliflerinize gelince, sınırsız iyi niyetinizi biliyorum, ama izin verin de daireme benden başkası girmesin.

— Yo, senyor Don Quijote, olmaz öyle şey. Çiçek gibi dört güzel kızım hizmet edecek size.

— Onlar benim için çiçek değil, yüreğimi delip geçen birer direk olacaktır, senyora. Kanatsız uçabilmek nasıl olanaksızsa, bu hanım kızların da başkalarının da odama girmeleri öylesine olanaksızdır. Eğer yüce senyora bana, şimdiye kadarki gibi, hak etmediğim bir lütufkarlık göstermek istiyorsa, bıraksın yalnız kalayım ve kapımı içeriden kilitleyeyim. Arzularımla erdemin arasına yüksek bir duvar çekmek zorundayım ve bu alışkanlığımı, bana gösterdiğiniz eli açıklık yüzünden bozmak istemiyorum. Sözün kısası, bir hizmetçinin gelip beni soymasına göz yummaktansa, giyinik yatarım.

— Peki senyor Don Quijote, tamam, anlaşıldı! Değil genç kızların, dişi sineklerin bile odanıza girmesine izin vermeyeceğim. Senyor Don Qnijote'nin yüzünün kızartılmasına göz yumacak insan değilim ben, yanılmıyorsam, kendisi hiçbir dişiye el sürmemiştir daha. Değerli şövalye dilediği gibi soyunup giyinsin. Hatta, dışarı çıkma ihtiyacını duymadan, kapı baca kilitli uyuyabilmesini sağlamak üzere, gerekli kapları da koydurtacağım odasına. Ah, talihli Dulcinea, ah! Yüz yıl yaşa sen, e mi! Böylesine temiz, böylesine yiğit bir şövalye-

nin sevgisini kazanmak ne büyük mutluluk! Tanrı Sancho Panza'ya insaf versin de şu kırbaç cezasını bir an önce tamamlasın, yeryüzü de bu eşsiz güzelin sihirli yüzüne kavuşsun yeniden.

— Haşmetlim gönlümden geçenleri okudular adeta, iyi kalpli insandan başka türlüsü beklenmez ki zaten. Dulcinea, dünyanın en uzdilli kişilerince övülse, yine bu kadar şeref kazanamazdı, eminim, çok sevinecektir buna.

— Peki, senyor Don Quijote, vakit epey ilerledi sanırım, dük bizi bekliyordur. Gelin gidelim, çorbamızı içelim, sonra hemen odanıza çekilip yatın. Şu uzun Candaya yolculuğu sizi pek yormuştur herhalde.

— En küçük bir yorgunluk duymuyorum, senyora, hatta bugüne dek, Clavileno kadar rahat, insanı sarsmayan hayvana binmedim diyebilirim, Malambruno'nun böyle hızlı ve rahat bir hayvanı neden elden çıkardığına, yolculuğun sonunu bile beklemeden yakıp kül ettiğine aklım ermedi doğrusu.

— Belki de kontes Trifaldi ile arkadaşlarına ve daha başka insanlara ettiği kötülüklere pişman oldu, büyücülükten vazgeçti, işiyle ilgili bütün araçları ortadan kaldırmaya karar verdi, özellikle de serseri gibi bir o yana, bir bu yana uçarak kendisini kaygılandıran Clavileno'yu... Ama atın külleriyle Malambruno'nun son mektubu, yüce şövalye Manchalı Don Quijote'nin adını ölümsüzleştiren birer anıt olarak kalacaktır.

Şövalye, tekrar teşekkür etti düşese, çorbasını içtikten sonra, odasına çekildi, yavuklusu Dulcinea'ya ihanet etmekten öylesine korkuyordu ki, kimseleri yaklaştırmadı yanına, sevgiliye bağlılık konusunda gezginci şövalyeliğin çiçeği ve aynası saydığı Amadis'in izinden

gidiyordu. Kapısını kilitledi, mum ışığında soyunmaya başladı, pabuçlarını çıkarırken (böyle ünlü bir insan için ne can sıkıcı iş, değil mi?), o kusursuz terbiyesi gereği, basit kimseler gibi ahlayıp inlemedi, ama çok büyük bir felaketle karşılaştı. Çoraplarından biri sökülmüş, elek bezine dönmüştü. Zavallı şövalye pek üzüldü buna, şöyle bir sap yeşil iplikle, bir iğne için kocaman gümüş bir meteliği seve seve verirdi (yeşil iplik diyorum, çünkü çorapları da yeşildi).

Benengeli, burada kendini tutamayıp haykırıyor. Ey yoksulluk, yoksulluk! Kurtubalı ozanın[1] sana neden: *Tanrı'nın, kadri kıymeti bilinmeyen armağanı* dediğine aklım ermiyor bir türlü! Gerçi ben Hıristiyan değilim, Mağripliyim, ama Hıristiyanlardan öğrendiğime göre, ermişliğe giden yol iyilikseverlikten, alçakgönüllülükten, inançtan, uysallıktan ve yoksulluktan geçermiş, bana sorarsanız, yoksulluktan şikayeti olmayan adamın, Tanrı'nın özel ihsanına ihtiyacı yoktur. Hem bu erdemler arasında adı geçen yoksulluk, bize: «Dünya malına, yarın elimizden gidecekmiş gibi sahip olmayı» salık veren ruhsal yoksulluktur. Ama sen, insanlığın baş belası, maddi yoksulluk, neden başkalarına değil de hep beylere, soylu kişilere musallat olursun acaba? Neden onları, delik pabuçlarının altına mum sürmeye zorlarsın? Neden onlara kimisi ipekli kumaştan, kimisi kıldan, kimisi de camdan yapılmış düğmelerle dolu yelekler giydirirsin? Neden yakaları ütülü ve kolalı değil de bumburuşuktur? (Böylece, ütülü ve kolalı yakaların çok eskiden beri kullanıldığı ortaya çıkmış oluyor.) Toplum içindeki yerini yitirmemek için, evde

[1] İvan de Mena.

bir kaşık çorbayla yetinen ve et falan yemediği halde sokağa, ağzında uydurma bir kürdanla çıkan beyzade ne bahtsız adamdır! Aklı fikri bunlarda olduğu için, pabuçlarındaki yamanın, şapkasının içindeki kirin, pelerininin yıpranan yerlerinin yarım fersahtan görüleceğini sanarak ne kadar rahatsız olur zavallıcık!

Çorabındaki kaçık işte bunları düşündürdü Don Quijote'ye, ama Sancho'nun kendisine bir çift bot bıraktığını görünce, yüreğine su serpildi, ertesi gün onları giymeye karar verdi. Sonra, gerek Sancho'nun yokluğuna, gerek çorabının uğradığı onulmaz felakete üzülerek, kederler içinde yatağına uzandı, çorabını başka renk bir iplikle onarması gerekecekti, bu da bin bir yoksunlukla geçen beyzade yaşamının en acı yanlarından biriydi. Neyse, mumları söndürdü, yalnız, hava çok sıcaktı, bir türlü uyuyamadı. Bunun üzerine yataktan çıktı, bahçeye bakan pencerelerden birini araladı, aşağıdan, tıpır tıpır dolaşan, alçak sesle konuşan birilerinin sesi geldi, hemen kulak kabarttı, konuşanlar da seslerini yükselttikleri için, açıkça duydu söylenenleri:

— Emerencia, diyordu seslerden biri, boşuna ısrar etme, türkü söylemem, sen de biliyorsun ki, şu yabancı şatoya geleli beri, şarkıyı türküyü unuttum, habire gözyaşı döküyorum. Ayrıca, düşes hazretlerinin uykusu hafiftir, dünyanın altınını verseler, ona burada yakalanmak istemem. Hem hanımım derin uykulara dalmış olsa bile, beni küçük düşürmek için buralara gelmiş bulunan şu yeni Aeneas uyuyorsa, yakınmalarımı işitmeyecekse, şarkı söylemenin anlamı ne?

— Hiç korkma, Altisidora diye karşılık verdi başka bir ses. Düşes de bütün şato halkı da uyumuştur şimdi,

gönlünü çalan adamsa, sanırım ayaktadır, çünkü az önce penceresini açtığını işittim. Haydi, talihsiz dostum, harpını al, o yanık sesinle, hafiften hafiften türkünü söyle. Düşes duyar da uyanırsa, hava sıcaktı, serinlemek için bahçeye çıktık der, atlatırız.

— Mesele o değil, Emerencia diye karşılık verdi Altisidora, söyleyeceğim türkünün gönlümdeki sırları açığa vurmasından ve beni, aşkın karşı konmaz gücünü bilmeyenlere, hoppa, züppe, havai bir kız olarak tanıtmasından korkuyorum. Aman, ne olursa olsun. Yüreğimde böyle bir ağırlık taşıyacağıma, yüzümü kızartıp söylerim daha iyi.

Ve sonra, harpını alıp hafiften çalmaya başladı. Don Quijote büyük bir heyecanla dinliyordu onu, zihni, o deli saçması şövalye romanlarında okuduğu maceralarla dolu olduğundan, pencereler, parmaklıklar, bahçeler, ezgiler, sevdalı komşular ayılıp bayılmalar geçiyordu gözlerinin önünden. Tabii, hemen, düşesin nedimelerinden birinin kendisine tutulduğunu, ama utandığı için sevgisini açığa vuramadığını düşündü. Kıza değil, kendisine güvenemediği için, bu sevgiden kaçmaya karar verdi, bütün gücüyle, bütün içtenliğiyle yavuklusu Dulcinea'ya sığındı, ondan yardım istedi, yalnız, sevdalı kızın söyleyeceği ezgiyi dinlemekte bir sakınca görmediğinden, pencerede olduğunu belli etmek üzere, yalancıktan hapşırdı, genç kızlar buna pek sevindiler, çünkü onların da bütün isteği, kendilerini Don Quijote'ye dinletmekti. Altisidora, harpın tellerini ayarladıktan sonra, ezgisine başladı:

Sen ey yumuşacık Hollanda bezleri
Arasında yayılıp yatan,

Yumruklarını sıkıp
Sabahlara dek uyuyan adam!

Ey Mancha ilinin yetiştirdiği
Yiğit, şövalyelerin şövalyesi!
Arabistan altınlarından
Daha değerli, gerçek insan!

Gözlerindeki ateşle
Zavallı yüreği tutuşan
Şu güzel, ama mutsuz kızı dinle,
Kulak ver sözlerine!

Macera aramaya çıkıyorsun,
Dertten başka bir şey bulamıyorsun,
Bu arada zavallı gönüllerde,
Onulmaz yaralar açıyorsun,

Söyle bana, yiğit delikanlı
— Tanrı gönlüne göre versin!
Libya çöllerinden mi geliyorsun?
Yoksa Jaca kayalıklarından mı?

Yılanlar mı emzirdi seni?
Kimdir seni yetiştiren?
Buruk sütlü, yırtıcı orman perisi mi?
Yoksa tahta göğüslü dağ perisi mi?

Senin gibi yırtıcı bir kaplanı,
Evcilleştirip yola getirdiği için,
İri yapılı, sağlam Dulcinea'n
Ne kadar övünse yeridir.

Bu yüzden, Henares'ten Jarama'ya,
Manzanares'ten Tajo ırmağına,
Arlanza'dan Pisuerga'ya dek,
Yayıldı ünü dört bir yana.

Kabul etseydi eğer,
Baştan aşağı altın işlemeli
Bayramlık eteğimi de üste verip
Seve seve değişirdim onunla yerimi.

Kollarının arasında hatta
Sadece başucunda oturmaya,
Ve o değerli başını kaşımaya,
Kepeklerini temizlemeye razıydım.

Yo, hayır, bu kadarı fazla,
Layık değilim böylesi bir lütfa.
Ayaklarını ovup ısıtmak bile,
Yetişirdi beni mutlu kılmaya.

Neler neler vermezdim sana?
Takına saçlar, gümüş iskarpinler,
Şam işi, ipekli pantolonlar,
Hollanda bezinden harmaniyeler.

Ve sonra ceviz büyüklüğünde,
Her zaman bulunmadığı için
«Nadide» adı verilen
Çok değerli inciler.

Ey Manchalı yeni Neron!
Tarpeya kayasına çık da,

Gör beni yakıp kül eden yangını!
Ve yalvarırım, artık alevlendirme onu!

Körpecik bir kızım ben,
Daha on beş bile değil yaşım.
Ruhum üstüne yemin ederim,
Topu topu on dört yıl, üç aylığım.

Kör topal değilim,
Yoktur hiçbir sakatlığım,
Açın mı topuklarıma değer,
O lepiska saçlarım.

Yamyassıdır burnum,
Kartal gagasına benzer ağzım,
Dişlerimse, birer sarı yakut...
Anlayacağın, son derece güzelim!

Sesim, duyduğun gibi yiğidim,
Bülbülünkiyle yarışabilir.
Boyuma gelince, dinim hakkı için,
Ortanın epey üstündedir.

Bütün bu niteliklerimle seninim,
Dilediğin zaman gel al beni sevgilim!
Nedimeyim şu kaldığın şatoda,
Adımı sorarsan, Altisidora.

Altisidora ezgisini bitirince, Don Quijote'nin yüreğine bir kaygıdır düştü. Derin bir of çekti, kendi kendine söylendi:

— Nedir bu benim çektiğim? Bütün genç kızlar aşık

mı olacak bana? İyi ama, eşsiz Dulcinea'nın ne suçu var? Zavallıcık şu kusursu bağlılığımın tadını bile çıkaramadı şimdiye dek. Ey imparatoriçeler, nedir ondan istediğiniz? On dörtlük, on beşlik tazeler, neden hep bu zavallı kızın üstüne çullanırsınız? Rahat bırakın o talihsizi! Bırakın mutluluğa ersin, gönlümü vermekle, ruhumu kendisine teslim etmekle sağladığım şeylerin tadını çıkarsın. Ey sevdalı kızlar, bilin ki ben, yalnız Dulcinea için tatlı, geri kalan kadınlar için zehir gibi acıyım, onun için bal-kaymak, sizin içinse bir demir leblebiyim. Bence, yalnız Dulcinea güzeldir, bilgedir, dürüsttür, zariftir, soyludur, öbür kadınlarsa çirkin, aptal, hoppa ve soysuzdur. Onun için yaratıldım ben başkası için değil, Altisidora ağlayıp sızlasa da Mağripli büyücünün şatosundaki, uğrunda bir sürü sopa yediğimiz hanım umutsuzluktan ölse de ben, Dulcinea'ma sadık kalmak, yeryüzünün bütün büyücülerine, efsuncularına rağmen, harama el uzatmamak kararındayım.

Sonra, hemen pencereyi kapattı, büyük bir talihsizliğe uğramış gibi, canı sıkılarak, üzüntüyle yatağına döndü, biz şimdilik onu bırakıp, şu ünlü valilik görevine başlamak üzere olan yüce Sancho Panza'nın yanına gidelim.

XLV. BÖLÜM

Sancho Panza'nın Adasını Teslim Alışı, Göreve Başlayışı

EY ALEVDEN ARABASIYLA BİR O YARIMKÜREYE, bir bu yarımküreye koşan dünyayı aydınlatan meşale! Ey Tanrı'nın

gören gözü! Üzüm suyunu şaraba döndüren gizli güç! Kimi yerde Frigyalı, kimi yerde Phoibos diye adlandırılan, şurada okçu, burada hekim diye bilinen şiirin babası, müziğin yaratıcısı yavuz Tanrı! Dış görünüşe rağmen, bir kez doğdu mu, bir daha batmayan şey! Sana sesleniyorum ey insana yaratma gücü veren güneş! Bir lütufistiyorum senden. Zihnimdeki kara bulutları dağıt da yüce Sancho Panza'nın valiliğini gerektiği gibi, hiç kusursuz anlatayım, sen olmazsan, ey güneş, zihnim kararıyor, güçsüz kalıyorum. Neyse, gelelim hikayemize.

Sancho, yanındakilerle birlikte, dükün en iyi topraklarından biri olan, bin nüfuslu bir köye vardı. Yanındakiler, Barataria adasına geldik dediler, köyün adı da gerçekten *Buratario'ydu,* ya da buvalilik kendisine pek *«barato»ya*[1] geldiği için böyle diyorlardı. Köy yönetim kurulu üyeleri, surların dışına çıkmış, Sancho'yu bekliyorlardı. Şerefine çanlar çalındı, bütün köy bayram etti ve Tanrı'ya şükretmek üzere, hep birlikte köyün en büyük kilisesine gidildi. Duadan sonra, epey gülünç bir törenle köyün anahtarı verildi Sancho'ya, böylece, Barataria adasının temelli valisi seçilmiş oldu. Yeni valinin hali tavrı, giyimi kuşamı, koca göbeği, meselenin aslını bilenleri de bilmeyenleri de hayretler içinde bırakmıştı. Kiliseden çıkınca, doğru mahkeme salonuna götürdüler, Sancho'yu, yargıç koltuğuna oturttular, derken dükün kahyası yanına geldi ve:

— Vali hazretleri, dedi, burada eski bir gelenek vardır. Bu ünlü adanın başına geçen, biraz güç ve karışık meseleleri çözmek zorundadır, böylece halk, yeni vali-

[1] *Barato.* Ucuz.

nin zekasını ölçer, onun gelişine sevinmesi mi, yoksa yerinmesi mi gerektiğini anlar.

Kahya bunları anlatırken, Sancho da oturduğu koltuğun tam karşısındaki duvarda kocaman harflerle yazılmış bir şeyi söktürmeye çalışıyordu, okuma yazması olmadığı için, bunların ne olduğunu sordu.

— Bu yazı, sizin adayı teslim aldığınız gün ve saati belirtiyor, efendimiz diye karşılık verdiler, «senyor Don Sancho Panza, şu yılın, şu ayın, şu günü adamızın başına geçti. Uzun yıllar keyfini çıkarmasını dileriz» diyor.

— Peki, kim bu Don Sancho Panza?

— Sizsiniz efendim diye cevap verdi kahya, çünkü bu adaya, şu anda şu koltukta oturan Panza'dan başka Panza ayak basmadı:

— Öyleyse, dostum, ilkin şunu belirteyim ki, *Don* falan değilim ben, ailemden hiç kimse böyle bir şey kullanmamıştır. Don'suz bir Sancho Panza'yım ben, babamın da babamın babasının da adı Sancho'ydu, hepsi Panza soyundandı, ama öyle *Don*'ları falan yoktu. Bu adada uçan kuşlar bile *Do'lu* galiba? Neyse, bu kadar gevezelik yeter! Tanrı ne demek istediğimi biliyor! Şu valilik dört gün bende kalsın, görürsünüz nasıl temizlerim bütün o *Don*'ları gömlekleri, sayılarının çokluğuna bakılırsa, sinekler gibi rahatsız edici olduklarına şüphe yoktur. Neyse, biz gelelim kendi meselemize, sayın kahya efendi, sorun bakalım sorunuzu, halkınız üzülmesin, açık yüreklilikle cevap vereceğim size.

Tam bu sırada iki adam girdi salona, biri köylüye, öbürü de terziye benziyordu, elinde bir makas vardı, bu adam Sancho'ya yaklaştı ve:

— Sayın vali hazretleri, dedi, şu adamdan davacıyım, hâşâ huzurunuzdan, terziyim bendeniz, Tanrı eksikli-

ğini göstermesin, geçinip gidiyoruz, neyse, efendim, adam bir kumaş attı önüme, şundan bir külah çıkar mı dedi. Ben kumaşı alıp baktım, çıkar dedim. Bana kalırsa, ki bu konuda hiç yanılmam, ya kuşkulu bir adam olduğu ya da terziler hakkında kötü düşünceler beslediği için, kumaşının bir kısmını yürüteceğini sandı. Bunun üzerine, iki külah çıkar mı diye sordu. Aklından geçenleri tahmin ettiğim için, evet dedim. O, gizli hesaplarında ısrar ederek sayıyı yükselttikçe yükseltti, ben de evet demeye devam ettim, böylece beşe kadar çıktık. Az önce külahları almaya geldi. Ben de verdim, ama parasını ödemediği gibi, benden kumaşın parasını ya da onun gibi bir kumaş istedi.

— Doğru mu bunlar, dostum? diye sordu Sancho.

— Doğru diye karşılık verdi köylü, yalnız, hele şu beş külaha bakın, efendim.

— Peki, göstereyim, dedi terzi.

Elini pelerinin cebine soktu, beş tane ufacık külah çıkarıp gösterdi ve:

— İşte şu adamın bana ısmarladığı külahlar dedi. Tanrı adına, vicdanım üstüne yemin ederim ki, bir santim kumaş artmadı, isterseniz bilirkişi seçin, gelsin baksın.

Salondakiler, bu küçücük şapkalarla o garip dava karşısında kahkahayı bastılar. Sancho bir an düşündü, sonra:

— Bu meseleyi daha fazla uzatmak gereksiz, dedi, sağduyumuza dayanarak, hemen bir karara bağlayalım şu işi. Terzi el emeğinden, köylü de kumaşından vazgeçecek, külahları da mapusanedeki adamlara verirsiniz, olur biter.

Bu karar karşısında kendilerinden geçen dinleyici-

ler, bir sonraki davayı da hayranlıkla izlediler. Bu seferki, bir sürü sahibinin kesesiyle ilgiliydi, tabii, her iki meselede de vali ne derse, o yapıldı. Derken, iki ihtiyar girdi salona, birinin elinde baston yerine kocaman bir sopa vardı, sopasız ihtiyar, Sancho'nun önüne geldi ve:

— Senyor, dedi, birkaç gün önce, iyilik olsun diye, yardım etmek üzere on altın verdim şu adama, ben isteyince ödeyecekti borcunu. Güç duruma düşmesin diye, bir süre hiç lafını etmedim paranın, ama baktım ki vermeye niyeti yok, bir iki kere hatırlattım, borcunu ödemediği gibi, para aldığını da yadsıyordu, kendisine on altın falan vermediğimi verdiysem bile çoktan ödediğini söylüyor. Parayı verirken yanımızda tanık yoktu, getirdiğini de kimse görmedi, çünkü getirmedi. Şimdi efendimizden ricam, kendisine yemin verdirin, almadığına yemin ederse, gerek bu dünyada gerek öteki dünyada hakkımı helal ediyorum kendisine.

— Siz ne diyorsunuz bu işe sopalı dostum? diye sordu Sancho.

— Ondan bu parayı aldığımı itiraf ediyorum, senyor diye karşılık verdi ihtiyar, ayrıca, eğer istiyorsa, on altını getirip kendisine verdiğime de yemin edebiliriz, uzatın asanızı.

Vali asasını uzattı, ihtiyar, elindeki sopayı arkadaşına verdi (bu sırada epey heyecanlı olduğu göze çarpıyordu), elini asanın ucundaki haçın üstüne koydu, sözü geçen on altını dostunun eline teslim ettiğine and içti, ama o bunu unutmuş, gelip yeniden parayı istiyordu. Bundan sonra, vali, ödünç veren adama döndü, bu yemine bir diyeceği olup olmadığını sordu, beriki, yeminden sonra arkadaşına inandığını, çünkü onu iyi

bir insan, iyi bir Hıristiyan olarak bildiğini söyledi, parayı aldığını unutmuştu herhalde bundan sonra hiçbir hak ileri sürmeyecekti. Sopalı adam bastonunu aldı, yargıcı selamladı, kapıya doğru yürüdü. Alacaklının gösterdiği sabra hayran kalan Sancho, bir süre ardından baktı adamın, başını eğdi, sağ elinin işaret parmağını tam iki kaşının arasına dayadı, biraz düşündü, sonra başını kaldırdı, salondan çıkmış olan sopalı ihtiyarın geri çağrılmasını emretti. Gidip ihtiyarı getirdiler, Sancho adama döndü:

— Babacığım, dedi, pek değer verdiğiniz şu sopayı uzatın hele.

— Hay hay efendim, alın diye karşılık verdi ihtiyar.

Sancho, uzatılan sopayı aldı, öbür ihtiyara teslim etti.

— Haydi bakalım, güle güle gidin, dedi, borcunuz ödendi artık:

— Peki ben ne oluyorum? diye atıldı beriki. Bastonun değeri on altın mı yani?

— Elbette! Öyle değilse, kellemi keserim. Şimdi size, değil böyle bir adayı, koca bir krallığı yönetecek kadar aklım olduğunu göstereceğim! Sopayı hemen şurada herkesin gözü önünde kırın bakayım!

Dediğini yaptılar, bastonun içinden on altın çıktı. Salondakilerin ağzı açık kaldı, valilerine yeni bir Hazreti Süleyman gözüyle bakmaya başladılar. Altınların bastonun içinde olduğunu nasıl bildiğini sordular, o da ihtiyarın, yeminden önce sopayı arkadaşına verdiğini, verirken çok heyecanlı olduğunu, yeminden sonra da hemen geri aldığını, kendisinin de bütün bunlardan, paranın bu bastonun içinde olduğu sonucuna vardığını söyledi.

— Görüyorsunuz ya, diye devam etti, azıcık aptal olsa-

nız bile, şu koltuğa oturduğunuz zaman Tanrı size yol gösterir, vereceğiniz kararlara yardım eder, nitekim, bir zamanlar bizim köyün papazından, buna benzer bir olay dinlemiştim. Şimdi, Tanrı'nın yardımıyla o hikayeyi hatırladım ve meseleyi çözdüm. Gerçi arasıra en gerekli şeyleri hatırlayamam, ama belleğim pek fena değildir, hatta hepinizinkinden iyidir sanırım.

Böylece, ihtiyarlardan biri ezile büzüle, öteki de parasına kavuştuğu için sevinerek salondan ayrıldılar. Sancho'nun davranışlarını, yaptığı işleri kaleme almakla görevlendirilen adam, ona bir bilge mi, yoksa bir zırdeli gözüyle mi bakacağını bilemiyordu. Bu davadan sonra, kadının biri girdi salona, kadın, giyimi kuşamıyla zengin bir sürü sahibine benzeyen bir adamın yakasına yapışmış, habire çekiyor, bir yandan da bağırıyordu:

— Adalet isterim vali bey, adalet! Bu adaleti yeryüzünde bulamazsam, gider gökyüzünde ararım. Sevgili vali beyciğim, şu herif, tarlada güpegündüz saldırdı bana, namusumu beş paralık etti. Vah başıma gelenler! Yirmi üç yıldır yerlisinden yabancısından, Mağriplisinden, Hıristiyan'ından sakladığım hazineyi elimden aldı namussuz! Mantar meşesi kadar diri ve tazeydim ben, şu herif gelip mıncıklasın diye mi baktım kendime, onun için mi kurttan kuştan esirgedim kendimi?

— Peki, peki! dedi Sancho. Şimdi de şu çelebinin ellerine bakalım hele, kirli mi değil mi.

Adama döndü, kadının sözlerine bir diyeceği olup olmadığını sordu. Beriki, öfkeden allak bullak olmuş bir yüzle:

— Bakın senyor diye karşılık verdi, ben domuz sürüleri olan dürüst bir adamım, bu sabah sizin köyden çıkı-

yordum, hâşâ huzurunuzdan, dört domuz satmıştım burada birtakım saçma sapan yasalar ve alıcıların kurnazlığı yüzünden zararına gittiler, ama neyse. Kendi köyüme dönüyordum, yolda şu kadınla karşılaştım. Kör olası şeytan kışkırttı, şu yosmayla oynaştık azıcık. Ücretini fazlasıyla ödedim, ama gözü doymadı, yakama yapıştı, buraya kadar sürükledi. Kendisine zorla saldırdığımı ileri sürüyor, oysa, Tanrı sizi inandırsın, tepeden tırnağa yalan bu, işin aslı benim anlattığım gibidir.

Bunları dinleyen vali, üzerinde para var mı diye sordu adama, o da koynundaki deri kesede yirmi düka kadar bir şey bulunduğunu söyledi.

— Peki, çıkar o keseyi ve şu kadına ver, dedi Sancho.

Sürü sahibi, elleri zangır zangır titreyerek, istemeye istemeye yerine getirdi bu buyruğu. Kadın keseyi aldı, hemen koynuna soktu, yerlere dek eğilerek herkesi selamladı, kendisi gibi yüzüstü bırakılmış, kimsesiz bir kızı koruduğu için vali hazretlerine uzun ömürler, mutluluklar dileyerek salondan çıktı, parayla dolu olduğunu bildiği keseyi sımsıkı göğsüne bastırıyordu. Kadın dışarı çıkar çıkmaz, Sancho, kesenin ardından gözyaşı döken sürü sahibine döndü:

— Haydi aslanım, dedi, koş git şu kadını yakala, gerekirse zor kullanarak keseni al, sonra buraya gel.

Adam bu sözü ikiletmedi, ok gibi dışarı fırladı. Az sonra, ikisi birden geri geldiler, bu sefer daha bir sıkı sarılmışlardı birbirlerinin yakasına. Kadın, keseyi eteğinin bir ucuna sarmış, sımsıkı karnına bastırıyordu, adam keseyi almaya çalışıyordu, ama boşuna, çünkü kadın bir yandan onunla itişip kakışıyor, bir yandan da avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Adalet isterim! Tanrı'dan ve insanlardan adalet

isterim! Bakın, vali bey, şu sefil herifin küstahlığını, inatçılığını görüyor musunuz? Köyün ortalık yerinde herkesin gözünün önünde üstüme çullandı, sizin verdiğiniz keseyi almaya yeltendi.

— Alabildi mi bari? diye sordu Sancho.

— Ne? Benden kese almak mı? Haddine mi düşmüş, diye bağırdı kadın. Canımı veririm de keseyi vermem! Hele onun gibisine! Onun gibi sümsük herifler kılıma dokunamaz benim! Kerpetenlerle, çekiçlerle, tokmaklarla, makaslarla gelseniz, yine alamazsınız, o keseyi elimden! Aslan pençesi bile az gelir! Ölürüm de vermem, alimallah!

— Doğru, dedi adam, ben yenilgiyi kabul ediyorum, ben bu keseyi ondan alacak güçte değilim, kendisine bırakıyorum onu.

— Ey benim dürüst ve yiğit kadınım, dedi Sancho, ver bakayım şu keseyi.

Kadın keseyi uzattı, Sancho da alıp adama verdi, sonra uydurma bakireye döndü:

— Sevgili dostum, dedi, şu keseyi korumak için harcadığınız gücün yarısını namusunuzu kurtarmak için harcasaydınız, Hercules gelse alt edemezdi sizi. Haydi bakalım, paşa paşa gidin şimdi! Tanrı yolunuzu açık etsin! Ama sakın bizim adada durmayın, hatta altı fersahtan fazla yaklaşırsanız, yüz kırbaç attırırım size. Seni gidi yalancı, düzenci, utanmaz, arlanmaz karı seni, yıkıl karşımdan!

Kadının beti benzi attı, başını öne eğdi, ezile büzüle çıkıp gitti. Bunun üzerine, Sancho adama döndü.

— Haydi bakalım, aslanım, dedi, siz de uslu uslu evinize dönün ve paranızı yitirmek istemiyorsanız, bundan böyle, olur olmaz insanlarla, oynaşmayın.

Adam, teşekkür etmek için ne diyeceğini bilemedi, sonra selam verip çekildi, salondakiler, yeni valinin yargı gücüne, kararlarının sağlamlığına hayran kaldılar, mahkeme kayıtlarını tutan adam, bunları önce kağıda sonra düke aktardı. Dük de zaten, dört gözle bunları bekliyordu. Ama biz şimdilik, temiz yürekli Sancho'yu bırakalım da Altisidora'nın ezgileriyle kafası allak bullak olan efendisinin yanına dönelim.

XLVI. BÖLÜM

Ateşli Altisidora İle Cilveleşirken, Çıngıraklı Kediler Don Quijote'yi Korkutuyor

Don Quijote'yi, sevdalı Altisidora'nın ezgilerinden doğan düşünceler içinde bırakmıştık. Yatağa girdi ve gerek bu düşünceler, gerekse pireler yüzünden (kaçık çoraplarının verdiği kaygı da cabasıydı tabii), uyumak şöyle dursun, gözünü bile kırpmadı. Ama dünyanın en hızlı şeyi zaman olduğu ve hiçbir engel onun akışını durduramadığı için, saatler dörtnala geçip gitti, çok geçmeden sabah oldu. Bunu gören Don Quijote, hemen o yumuşak döşeğinden çıktı, bir saniye bile yitirmeksizin güderi elbisesini giydi, çoraplarının o feci durumunu gizlemek üzere yolluk çizmelerini ayağına çekti, kızılımsı pelerinini omuzlarına attı, başına da gümüş işlemeli yeşil kadife şapkasını oturttu, sonra, ucunda o güzel keskin kılıcının sallandığı kayışını boynuna atıp sıkıladı. Hiç yanından ayırmadığı yüz altmış beşlik tespihini de aldı, görkemli bir tavırla, salına salına, şatonun girişindeki büyük salona yollandı, dükle

düşes, çoktan giyinmiş, orada kendisini bekliyorlardı. Salona girerken, bir koridordan geçmesi gerekiyordu, iki genç kızsa, burada gizlenmiş, onu gözlüyorlardı. Altisidora, şövalyeyi görür görmez bayılmış gibi yaptı ve arkadaşının eteklerine gömüldü, beriki onu yerden kaldırdı, korsesinin iplerini çözmeye başladı alelacele. Don Quijote hemen yanlarına yaklaştı:

— Bu gibi rahatsızlıkların nereden ileri geldiğini çok iyi bilirim, dedi.

— Bense hiç bilmem diye karşılık verdi Altisidora'nın arkadaşı, çünkü Altisidora evin en sağlam kızıdır ve tanıdığım günden beri, bir kez olsun «uf» dediğini duymamışımdır! Eğer hepsi böyle duygusuzsa, Tanrı bütün gezginci şövalyelerin cezasını versin! Gidin buradan senyor Don Quijote! Siz başında durdukça, bu zavallı kızcağız kendine gelemez.

— Küçükhanım diye karşılık verdi şövalye, lütfen söyleyin, bu akşam odama bir lavta koysunlar, bu zavallı genç kızı elimden geldiği kadar avutmaya çalışacağım, sevdanın baş ilacı, daha işin başında apansız bir hayal kırıklığına uğramaktır derler.

Sonra, kimsenin gözüne çarpmamak için, hemen oradan uzaklaştı. Daha o gider gitmez, baygın taze kendine geldi ve:

— Lavtayı koydurt odasına dedi. Bize bir şeyler söylemek istiyor herhalde. Okuyacağı şeyler kendisininse, epey eğleniriz sanıyorum.

Bunun üzerine, kalkıp düşesin yanına gittiler, olup biteni anlattılar, lavtayı istediler. Düşes, anlatılanlara pek sevindi, kocasıyla ve nedimeleriyle konuştu, Don Quijote'ye eğlenceli, ama zararsız bir oyun daha hazırladı. Geceyi beklediler, o da sabah gibi pek tez geldi,

ev sahipleri o günü, Don Quijote'yle tatlı tatlı konuşarak geçirmişlerdi. Yine aynı gün düşes, içoğlanlarından birini (ormanda Dulcinea rolünü oynayanı) Sancho'nun mektubuyla birlikte Teresa Panza'ya yolladı, karısına gönderilmek üzere bıraktığı bir sürü pılı pırtıyı da eline tutuşturdu, her şeyi aklında tutmasını, gelip eksiksiz anlatmasını istedi. Nihayet, akşamın on biri oldu. Don Quijote odasına döndü, bir gitarla karşılaştı, eline alıp ayarladı, pencereyi açtı, aşağıda bahçede büyük bir kalabalığın bulunduğunu tahmin ediyordu, parmakları gitarın üzerinde gezindi, bir daha ayarladı, öksürdü, boğazını temizledi ve sonra, ölçülü ama keçi melemesini andıran bir sesle, hemen o gün bestelediği bir ezgiyi söylemeye başladı:

Güçlü mü güçlüdür aşk,
Dur durak tanımaz,
En baş yardakçısı da,
Eli kolu bağlı oturmaktır.

Sevdanın verdiği bu acıya,
Bu zehre en iyi ilaç,
Çalışmak, dikiş dikmek,
Kısacası bir şeyle uğraşmaktır.

Bir köşeye çekilmiş, koca bekleyen
Genç ve güzel bir kız için,
Çeyizlerin en değerlisi,
Lekesiz, tertemiz bir addır.

Kral saraylarında yaşayanlar da,
Gezginci şövalyeler de,

Hafifmeşrep kadınlarla oynaşır,
Akıllı uslularla evlenirler.

Aşk macerası dediğin, sabahları,
Yolcular arasında anlatılır,
Ama akşam olup da hareket saati çaldı mı,
Ne aşk kalır ortada ne de sevda.

Yalnız bugün için varolan aşk,
Yarın olmayacaktır elbet.
Böyle bir sevginin bıraktığı izler.
Daha o anda silinir gider.

Bir resmin üzerine başka bir tane çizdin mi,
Hiçbir şey göremez olursun.
Peki öyleyse, zaten birini seven bir gönüle.
Nasıl olur da başka bir resim çizersin?

Benim Tobosolu Dulcinea'm,
Ruhumun el değmemiş, tertemiz bezi üstüne
Öylesine güzel çizilmiştir ki,
Kimsecikler onu oradan silemez.

Çok değerli bir erdemdir
Her an sevdiğine bağlı kalmak,
Budur her mucizeyi yaratan,
Budur insanı soylu kılan.

Dük, düşes, Altisidora ve şatodakilerin hemen hepsi bahçeye toplanmış, büyük bir dikkatle Don Quijote'yi dinliyordu, ezginin burasında tam şarkıcının bulunduğu pencerenin üstündeki balkondan çıngıraklı bir ipin

sarkıtıldığı görüldü, aynı anda kedi dolu bir sepet de devrildi, kediler de çıngıraklıydı, ama bunlar daha ufaktı ve hayvanların kuyruklarına tutturulmuştu. Çıngırakların ve kedi miyavlamalarının yarattığı gürültü öylesine büyüktü ki, bu oyunu düşünen kendileri olduğu halde dükle düşes bile irkildiler, Don Quijote'yse neye uğradığını şaşırdı. Aksiliğe bakın ki, iki üç kedi, parmaklıkların arasından odaya girdi, dört bir yana koşmaya başladı, duyan, odada bir iblis ordusu var sanırdı. Kaçalım derken, mumları da söndürdüler. Bu arada çıngıraklı ip de durmadan sallanıyordu. Şato halkının çoğu, işin aslını bilmediği için, büyük bir şaşkınlık içindeydi. Derken, Don Quijote ayağa kalktı, kılıcını çekti, parmaklıklar arasından dört bir yana sallamaya, bir yandan da avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

— Dışarı, lanetli büyücüler, dışarı! Defolun, serseri efsuncular! Manchalı Don Quijote'yim ben! Bütün kötülükleriniz biraraya gelse, kılıma dokunamaz benim!

Sonra, korkudan ödü patlamış kedilere döndü, kılıcını var gücüyle savurarak üstlerine atıldı. Kedilerin ikisi camdan kaçtı, ama biri kaldı, köşeye sıkıştırıldığını görünce, şövalyenin suratına sıçradı, dişlerini ve tırnaklarını burnuna geçirdi. Canı yanan Don Quijote, yaman bir çığlık attı. Bunu duyan ve olanları tahmin eden dükle düşes, hemen şövalyenin odasına koştular, bir maymuncukla kapıyı açtılar. Zavallıyı, bütün gücüyle kediden kurtulmaya çalışırken buldular. Gelenlerin elinde birer meşale vardı, onların ışığında hiç de birbirinin dengi olmayan bu iki yaratık arasındaki kavgayı seyre koyuldular. Dük, Don Quijote'nin yardımına koştu, beriki hâlâ bağırıyordu:

— Almayın! Bırakın da teke tek savaşalım şu büyücüyle, şu iblisle, şu efsuncuyla! Manchalı Don Quijote'nin kim olduğunu göstereyim ona!

Ama kedi, bu korkutmacalara hiç aldırmıyor, dişleriyle tırnaklarını geçirdiği yerden ayırmaksızın homurdanmaya devam ediyordu. Dük, sonunda çekti aldı onu şövalyenin yüzünden ve pencereden fırlattı. Don Quijote'nin yüzü gözü tırmık içinde burnu da pek kötü durumdaydı. Kurtulduğuna bakmıyor, şu serseri büyücüyle giriştiği kavgayı bitirmesine izin vermediler diye köpürüyordu. Biraz Aparicio yağı getirttiler ve Altisidora, o pamuk gibi elleriyle şövalyenin yaralarını sardı, bunu yaparken, bir yandan da alçak sesle konuşuyordu:

— Ah, taş yürekli şövalye, bütün bunlar inatçılığının ve katı kalpliliğinin cezasıdır. Dilerim Tanrı'dan, seyisin Sancho kendini kırbaçlamayı unutsun, delice sevdiğin Dulcinea'n büyüden kurtulmasın ve aşkımla yanıp tutuşan ben yaşadıkça, muradına eremeyesin, onu alıp zifaf döşeğine götüremeyesin!

Don Quijote bu sözlere karşılık vermedi, yalnız derin bir ah çekti, Sonra dükle düşese teşekkür etti, gidip yatağına uzandı. Teşekkürü, şu çıngıraklı büyücü kedileriden korktuğu için değil, yardımına koşuşlarındaki çabukluk içindi. Onlar da şakanın böyle kötü sonuç vermesine üzülerek şövalyeyi yalnız bıraktılar, odadan çıktılar. Bu oyunun Don Quijote'ye bu kadar pahalıya mal olacağını düşünememişlerdi. Nitekim, beş gün yataktan çıkamadı zavallı, bu arada öncekileriden daha gülünç şeyler geldi başına. Ama bunları daha sonra anlatacağız, çünkü şimdi, hayatından pek hoşnut olan ve gece gündüz çalışan Sancho'nun yanına dönmemiz gerekiyor.

XLVII. BÖLÜM

Sancho Panza'nın Valiliği Devam Ediyor

YARGILAMA İŞİ SONA ERİNCE, özel olarak hazırlanmış bir konağa götürdüler Sancho'yu, burada büyük bir salonda krallara layık, görkemli bir sofra kurulmuştu. Vali salona girer girmez, sazlar çalmaya başladı, dört içoğlanı koştu, ellerini yıkamak üzere bir leğen su getirdi, Sancho, büyük bir ciddilikle bu işi bitirdi. Sonra çalgılar sustu, vali, baş köşeye yerleşti, burada tek bir koltuk, tek bir yemek takımı vardı. Hekim olduğu sonradan anlaşılan biri geldi, Sancho'nun yanıbaşında durdu, elinde balina kemiğinden yapılmış küçük bir değnek vardı. Derken uşaklar, meyvelerin, türlü türlü yemeklerin üstünü örten kar gibi beyaz, ince tülü kaldırdılar. Kılığından rahip adayı olduğu anlaşılan bir delikanlı, dua edip sofrayı kutsadı, içoğlanlarından biri, Sancho'nun boynuna, kenarları dantelli, önlüğe benzer bir şey taktı. Sofracıbaşı, ilkin meyve tabağını uzattı valiye, ama daha iki lokma bir şey yemeden değnekli adam tabağa dokundu, tabak bir anda yok oldu. Sofracıbaşı, bu kez bir yemek tabağını uzattı, Sancho yemeğin tadına bakmak için davrandı, ama elini sürmeye vakit bulamadan değnek araya girdi, içoğlanı geldi, meyveler gibi bunu da alıp götürdü. Şaşkına dönen Sancho, ağlamaklı gözlerle dört bir yana bakındı, yemek mi yiyoruz, hokkabazlık mı oynuyoruz diye sordu. Buna değnekli adam karşılık verdi:

— Vali bey, dedi, başka valiler nasıl yiyorsa, siz de ancak öyle yiyebilirsiniz. Bu adanın hekimi benim, görevim, valinin sağlığına göz kulak olmaktır, bunun

için para alıyorum, onun sağlığı, benimkinden de önemlidir, hasta olduğu zaman kolayca çaresini bulabilmek üzere, bütün huylarını inceler, yediği içtiği şeylere dikkat ederim. Yemeklerde yanında durur, ancak uygun gördüklerimi yemesine izin verir, midesine dokunacak, zararlı şeyleri önünden alırım. Meyveleri kaldırttım, çünkü çok suluydular, öbür yemekse, çok sıcak ve baharlıydı, insan onu yedi mi, habire su içer, çok su içense, hayatın temeli olan nemi azaltır.

— Peki, dedi Sancho, şurada duran, usta elinden çıkmışa benzeyen kızarmış kekliklere bir diyeceğiniz olamaz herhalde.

— Aman, efendim diye karşılık verdi hekim, ben yaşadıkça yiyemezsiniz onları.

— İyi ama, neden?

— Çünkü şöyle demiştir hekimliğin babası Hippokrates. Omnis *saturatio mala, perdicis autem pessima,* sizin anlayacağınız: «Her hazımsızlık kötüdür, ama kekliğinki hepsinden beterdir.»

— Öyleyse, sayın hekim masanın üstündeki yiyeceklere baksın, en zararsızını, bana en yarayacak olanını göstersin ve değneğiyle dokunmazdan önce izin versin de biraz alayım, valilik koltuğuna yemin ederim ki (inşallah uzun yıllar kalırım bu koltukta!), açlıktan ölüyorum, hekim bey gücenmesinler, ama böyle giderse, ömrümü uzamayacak, tersine kısalacak.

— Haklısınız vali hazretleri. Onun için, bana sorarsanız, şurada duran tavşan yahnisinden yememelisiniz, çünkü pek baharlı bir yemek bu... Şu dana eti de kızartma ya da çevirme olmasaydı, birkaç lokma yiyebilirdiniz, ama bu durumda asla.

— Peki, ya kokusu burnumun direğini kıran, az öte-

de duran şu tepsi? Türlü galiba? Onun içinde de mideme yarayacak bir şey bulamazsam, yandık demektir.

— Sakın ha, diye bağırdı hekim, silip atın kafanızdan bu yıkıcı düşünceyi! yeryüzünün en berbat yemeği türlüdür. Ancak piskoposlar, kolej müdürleri, bir de düğünlerde köylüler yer onu, güzel ve kusursuz yemeklerle donatılmış vali sofralarında işi yoktur. Bakın, bunun nedeni de şu. Bizim hekimlikte, basit ilaçlar, karma ilaçlara üstün tutulur, çünkü birincileride yanılma payı az, ikincileride çoktur, yemekler için de durum aynıdır. Bana sorarlarsa, efendimiz, ayva reçeli sürülmüş, incecik iki dilim ekmek yemelidirler. Hem mideyi yormaz, hem hazımı kolaydır, böylece sağlığınız bozulmaz, ömrünüz uzun olur.

Bu laf üzerine, Sancho koltuğuna şöyle bir yaslandı, dikkatle hekimin suratına baktı, ciddi bir tavırla adını, hangi okulda okuduğunu sordu. Beriki:

— Adım Pedro Recio de Agüero'dur, vali hazretleri diye karşılık verdi, Caracuel ile Almodovar del Campo arasında sağ kolda kalan, Tirteafuera köyünde doğdum, Osuna Üniversitesi'nde hekimlik öğrendim.

— Peki, diye bağırdı Sancho, öfkesinden kıpkırmızı kesilmişti, Caracuel'den Almodovar del Campo'ya giderken sağ kolda kalan Tirteafuera köyünde doğan, Osuna Üniversitesi'ni bitiren, şom-ağızlı sayın doktor Pedro Recio! tez yıkıl karşımdan, yoksa kalın bir sopa alacağım elime ve senden başlayarak, adadaki bütün hekimleri sıra dayağına çekeceğim! Daha doğrusu, senin gibi kötü hekimlerin köküne kibrit suyu ekeceğim, iyi hekimin başım üstünde yeri vardır, kilise adamları kadar sayarım böylelerini. Evet Pedro Recio, hemen çekil gözümün önünden, yoksa şu koltuğu kap-

tığım gibi kafana indireceğim! Senin gibi yurttaşlarını açlıktan öldüren, katı kalpli bir hekimi temizlediğim için, dünyanın bütün yargıçları cezasız salıverir beni. İşte bu kadar, şimdi ya yemek getirin bana ya da valilik de hepsi de sizin olsun, alın başınıza çalın. İnsan karnını bile doyuramadıktan sonra, ne edeyim valiliği?

Valinin öfkesi karşısında eli ayağı kesilen hekim, tabanları yağlayıp kaçmak üzereydi ki, dışarıdan, posta arabasının geldiğini belirten bir boru sesi duyuldu. Sofracıbaşı hemen pencereye koştu, bakıp geri geldi ve:

— Dük hazretleri özel bir ulak yollamış, dedi, önemli bir haber getiriyor herhalde.

Ulak, kaygılı bir yüzle, kan ter içinde salona girdi, koynundan dürülü bir kağıt çıkarıp valiye uzattı, Sancho kağıdı aldı, okuması için dükün kahyasına verdi. Kağıdın üstünde şu yazı vardı:

Barataria Valisi Don Sancho Panza'ya, olmazsa valilik yazmanına teslim edilmek üzere.

— Kimdir benim yazmanım? diye sordu Sancho.

— Benim senyor diye karşılık verdi salondakileriden biri, hem okumam yazmam vardır, hem de Vizcayalıyım.

— Hele bu son nitelikte, imparatora bile yazman olabilirdiniz dostum, dedi Sancho. Alın şu mektubu okuyun bakalım.

Türedi yazman mektubu aldı, önce içinden okudu, meselenin çok gizli ve özel olduğunu, ancak kendisine okuyabileceğini bildirdi. Bunun üzerine, Sancho salonu boşalttırdı, içeride yalnız, kahya ile sofracıbaşı kaldı, hekim de aralarında olmak üzere, ötekilerin hep-

si çıktı. O zaman, yazman, yüksek sesle okudu mektubu:

Senyor Don Sancho Panza,

Öğrendiğime göre, bana ve ada halkına düşman bazı kimseler, önümüzdeki günlerden birinde — kesin tarihini bilmiyorum, geceleyin adaya saldıracakmış. Apansız yakalanmamak için, uyanık bulunmanız, hazırlıklı olmanız gerekiyor. Ayrıca, güvenilir casuslardan edindiğim bilgiye göre, şu anda canınıza kıymak isteyen dört kişi var adada bunlar, uçan sineği bile kaçırmayan gözünüzden kurtulmak için, kılık değiştirmişler. Aman dikkatli olun, yanınıza yaklaşanlara karşı uyanık bulunun, gelişigüzel şeyler yemeyin. Başınız darda katırsa, ben hemen yardımınıza geleceğim. Bu meselede sizin gibi ihtiyatlı bir insana yaraşır biçimde davranacağınıza şüphem yok. Hoşçakalın.

Bizim şatodan, 16 Ağustos, sabahın dördü.

Dostunuz,
DÜK

Bu haber karşısında Sancho'nun ağzı açık kaldı, yanındakiler de şaşırmış gibi yaptılar. Sancho, biraz kendine gelince kahyaya döndü:

— Şu doktor Recio'yu hemen içeri atın, dedi, canıma kıymak isteyen biri varsa, o da bu Recio'dur çünkü, hem de en korkunç, hiçbir iz bırakmayan bir ölümle, açlıkla gebertmek istiyor beni.

— Bana sorarsanız diye atıldı sofracıbaşı. Vali hazretleri masadakilerin hiçbirine el sürmemelidir, çünkü rahibeler hazırladı sofrayı, atasözünü bilirsiniz: «Her haçın altında bir iblis gizlidir.»

— Doğru, diye karşılık verdi Sancho, yalnız aç karnı-

na da yaşayamam, onun için, şöyle yarım ekmekle birkaç salkım üzüm getirin de yiyeyim. Bunlar da zehirli değildir herhalde. Tepemizde dolaşan savaş tehlikesine karşı koyabilmek için, iyi beslenmeliyiz. İnsanın karnı tok olursa, cesareti artar, ama yalnız cesaret, karın doyurmaz. Size gelince sayın yazman, hemen gidip dük hazretlerine buyruklarının eksiksiz yerine getirileceğini yazın. Düşes hazretlerine de ellerinden öptüğümü bildirin, yazdığım mektupla öbür şeyleri karım Teresa Panza'ya yollamasını rica edin, bunu yaparsa pek seveneceğimi, ömrümün sonuna dek kendisine dua edeceğimi, hizmetinden ayrılmayacağımı söyleyin. Bu arada senyor Don Quijote'nin de ellerinden öptüğümü yazın, yanında yediğim ekmekleri unutmadığını anlasın. Sonra, iyi bir yazman, palavracı bir Vizcayalı olarak aklınıza ne geliyorsa ekleyin, bir güzel süsleyin mektubu. Haydi bakalım, toplayın şu sofrayı da dediğim şeyleri getirin bana. Ondan sonra, dört değil, yirmi dört casus, katil ya da büyücü gelse, anasını bellerim alimallah!

Tam o sırada içoğlanlarından biri geldi ve:

— Senyor, dedi, köylünün biri, çok önemli bir mesele için efendimizle görüşmek istiyor.

— Hoppala, bir yaşıma daha girdim vallahi! Deli mi bu adamlar, şimdi işin sırası mı be? Yargıçlar, valiler etten kemikten değil de taştan mı? Bari yemek saatinde rahat bıraksınlar adamı! Tanrı tanığım olsun ki, şu valilik birkaç gün daha sürse (sürmeyecekmiş gibi bir duygu var içimde), bütün bu herifleri de işlerini de benzeteceğim ha! Peki, alın bakalım içeri, yalnız, dikkat edin, beni öldürmeye gelen casuslardan biri olmasın!

— Yo, hiç korkmayın, efendim! dedi içoğlanı onda casus olacak surat yok, şapşalın birine benziyor! Anladığım kadarıyla, pandispanya gibi bir adam bu!

— Üzülmeyin, senyor, hepimiz buradayız, dedi kahya.

— Bana bak sofracıbaşı, dedi Sancho, hazır doktor Pedro Recio burada yokken, açlığımı bastıracak bir şeyler veremez misin bana? Bir dilim ekmekle bir baş soğana bile razıyım vallahi!

— Efendimiz bu gece yatmadan önce, bütün bunların acısını çıkartacak, diledikleri gibi yiyecektir diye karşılık verdi sofracıbaşı.

— İnşallah, diye göğüs geçirdi Sancho.

Tam bu sırada köylü girdi salona, kılığı kıyafeti düzgündü, temiz yüzlü bir adamdı. İlk sözü:

— Vali bey hanginiz? demek oldu.

— Şu koltukta oturandan başkası olabilir mi? diye karşılık verdi yazman.

— Ayağınızı öpeyim, beyim! dedi köylü.

Ve diz çöktü, Sancho'nun elini öpmek istedi. Sancho bunu reddetti, ayağa kalkmasını, derdini anlatmasını söyledi. Adam söyleneni yaptı, ayağa kalkıp anlatmaya başladı:

— Senyor, dedi, bendeniz, Cuidad Real'e iki fersah mesafedeki Miguelturra köyündenim.

— Hah! dedi Sancho, al sana bir Tirteafueralı daha! Peki dostum, anlat bakalım, yalnız şunu bil ki, çok iyi tanırım Miguelturra'yı, pek yakındır bizim köye.

— Bakın efendimiz, mesele şu diye devam etti köylü. Tanrı'nın buyruğunu yerine getirerek, kutsal Katolik kilisemiz önünde evlendim, iki oğlum oldu. Biri liseyi bitirmek üzere, öteki de üniversiteyi. Bendeniz dulum şimdi, karım öldü, daha doğrusu, beceriksiz bir

hekim, gebeliği sırasında bir sürü müshil vererek canına kıydı zavallının, Tanrı izin verseydi de üçüncü çocuğumuz dünyaya gelebilseydi ve oğlan olsaydı, biri lisede öbürü üniversitede okuyan ağabeylerini kıskanmasın diye, hekim yapacaktım onu.

— Demek ki, karınız ölmeseydi, daha doğrusu öldürülmeseydi, şu anda dul olmayacaktınız? dedi Sancho.

— Hayır senyor, olmayacaktım.

— Çattık! Peki, dostum devam edin bakalım ama tez anlatın, çünkü iş değil, uyku saati şimdi.

— Evet senyor, liseyi bitirmek üzere olan oğlum, köyümüzün varlıklı çiftçilerinden Andres Perlerino'nun kızı Clara Perlerina'ya tutuldu, Perlerino onların asıl adı değildir, babadan oğula bütün sülale sarsak olduğu için, *Perlaticos* kelimesinden bozma, Perlerino soyadını almışlardır. Doğrusunu isterseniz, kız, sanki Doğu'dan gelmiş bir inci gibidir, sağdan baktınız mı, kır çiçeğini andırır, ama sakın soldan bakmayın, çünkü bir zamanlar çiçek çıkardığından, sol gözü yoktur. Yüzü de çiçek bozuğudur tabii ve kendisini sevenler, bunların, aşıklarının ruhlarını gömecek kadar büyük çukurlar olduğunu söylerler. Çok temiz bir kızdır, dudakları kirlenmesin diye, burnu bir karış havadadır, ağzıyla hiç ilgisi yokmuş gibi durur. Her şeye rağmen güzeldir, yalnız ağzı biraz kocamandır, hele on, on iki dişi de eksik olmasa, değme ağızlarla yarış edebilir. Ya dudakları, ya dudakları! Öyle ince, öyle narindirler ki, hani sarmak mümkün olsa, koca bir yumak ipek çıkardı bunlardan. Ayrıca, renkleri de herkesinkilere benzemez. Mavi, yeşil, mor karışımı, harika bir renkleri vardır. Önünde sonunda gelinim olacak bu hanımı size böyle uzun boylu anlattığım için özür dilerim, vali bey,

çok severim kendisini de o yüzden hiç kusurlu gelmez gözüme.

— Aman, dostum, ne isterseniz anlatın, dedi Sancho, bayılırım tasvire, hele karnımı doyurmuş olsaydım, çizdiğiniz şu güzel portreden daha güzel bir tatlı bulamazdım doğrusu.

— Üzülmeyin senyor, tatlı da geliyor! Şimdi değilse bile, az sonra onu da tadacağız. Evet, efendim, boyunu posunu, endamını bir anlatsam, hayran kalırdınız, ama anlatamam, çünkü kamburdur, tıknazdır, dizi çenesine değer. Bununla birlikte, bir doğrulabilse, başı tavana erişirdi mutlaka. Elini bir uzatabilse, çoktan liseli oğlumun eline yapışacaktı, ama yapamıyor, çünkü düğüm düğümdür eli kolu, buna karşılık tırnakları, sağlığının ve gücünün yerinde olduğunu gösterir biçimde uzun ve olukludur.

— Peki, dostum, peki! Tepeden tırnağa anlattınız onu bize. Şimdi, asıl konuya gelelim. Ne istiyorsunuz? Sağa sola sapmadan, kaçamak yapmadan, en kestirme yoldan bunu deyin bize.

— Senyor, yüce efendimizin, oğlum adına, kızın babasına bir mektup yazmasını isteyecektim, rica edin de bu evliliğe razı olsun, çünkü gelinle damat, gerek paraca, gerek doğal nitelikler yönünden tam birbirlerine göredirler. Sizin anlayacağınız, ecinnidir bizim oğlan, kötü ruhlar, günde iki kere yoklarlar onu. Küçükken ateşe düştüğü için, yüzünün derisi parşömen kağıdı gibidir, gözleri de azıcık ağlamaklı ve çapaklıdır. Ama Melek gibidir, bir de kendi kendini yumruklama huyu olmasa, tam bir ermiş sayılabilir!

— Başka bir isteğiniz var mı yiğidim?

— Evet, bir dileğim daha var, ama söylemeye cesaret

edemiyorum. Eh, ne yapalım, oldu olacak, kırıldı nacak! İçimde kalsın istemiyorum. Ne olacaksa olsun! Liseli oğlumun düğününe, daha doğrusu evini düzebilmesine yardım etmenizi, bana üç beş yüz düka vermenizi isteyecektim, bilirsiniz yeni evlilerin, ana baba eline bakmadan, kendi başlarına geçinmesi gerekir.

— Düşünün bakalım başka bir isteğiniz kaldı mı? Sakın utanmayın, sıkılmayın, rahatça konuşun!

— Yoo, hiç sıkılmıyorum canım!

Köylü daha lafını bitirmeden Sancho ayağa fırladı, oturduğu koltuğu kaptı ve:

— Hay dinine yandığımın!.. diye bağırdı, ey kambur, kaba, budala herif! Yıkıl karşımdan! gözüm görmesin seni! Yoksa şu gördüğün iskemleyle ikiye ayırırım kafanı! Orospu çocuğu, şeytanın yardakçısı! Bu saatte gelmiş altı yüz düka istiyorsun ha? İyi ama be kokuşmuş herif, nereden bulayım ben bu parayı? Hem o kadar param olsa bile, niye sana vereyim ey ikiyüzlü, sersem herif? Miguelturra'dan, Perlerino ailesinden bana ne? Bas git, yoksa, efendimiz Dük hazretleri adına yemin ederim, dediğimi yapacağım. Miguelturralı falan değil, olsa olsa, beni baştan çıkartmaya gelmiş bir cehennem zebanisisin sen! Behey sefil yaratık, daha bir buçuk gündür valiyim, altı yüz altın istiyorsun!

Sofracıbaşı, gizlice köylüye salondan çıkmasını işaret etti, beriki, başı yerde çıkıp gitti, hınzır herif, rolünü öyle iyi oynuyordu ki, valinin dediğini yapacağından korkuyormuş gibi bir tavır takınmıştı.

Ama biz şimdilik, öfkesiyle baş başa bırakalım Sancho'yu, yatışır inşallah! Gelelim Don Quijote'ye, şövalye, başı gözü sarılı yatıyordu, ancak sekiz günde iyile-

şecek tırmık yaraları tımar edilmişti. Biz Sancho'nun yanındayken bir sürü şey olmuş, Cide Hamete bunları da elinizdeki kitabın başından sonuna dek uyguladığı o doğruluk ve titizlikle anlatıyor.

XLVIII. BÖLÜM

Düşesin Dadısı Dona Rodriguez'in Don Quijote'ye Ettikleri ve Sonsuza Dek Akılda Tutulmaya Değer Daha Baka Olaylar

ZAVALLI ŞÖVALYEMİZ SARILI BAŞI ve Tanrı değil, bir kedi tarafından damgalanmış yüzüyle gerçekten pek içler acısı durumdaydı. Neylersiniz, gezginci şövalyelikte böyle bayağı felaketler de vardı işte! Altı gün insan içine çıkmadı, yine gözünü yummadığı ve başına gelen talihsizlikleri ve Altisidora'nın asılmalarını düşündüğü bir gece, yattığı odanın kapısının kurcalandığını işitti, sevdalı kızın, erdemini kuşatmaya, yavuklusu Dulcinea'ya duyduğu bağlılığı sarsmaya geldiğini sandı. Bunun üzerine, sesini işitilebilecek kadar yükseltip bağırdı:

— Hayır, hayır! Dünyanın en büyük güzelliği bile bana, taptığım, hayalini gönlüme, yüreğimin ta derinlerine işlediğim kadını unutturamaz. Ey gönlümün sultanı! İster her yanı pütür pütür bir köylü kızı biçimine, ister altın sarısı Tajo'nun sularında yıkanan bir Nymphe biçimine gir ve altın işlemeli, ipekli kumaşlar içinde yüz, Merlin ya da Montesinos seni istedikleri yere saklasınlar, nerede olursan ol, benimsin, ben de nerede olursam olayım, seninim!

Tam bu söylevi bitirdiği an, kapı açıldı. Şövalye, tepe-

sinde bir takke, sarı saten yatak çarşafına sarınıp kalktı, yatağının üstünde dikildi, yüzü gözü sargılıydı. Sargıların bir kısmı kedi tırmıkları içindi, bir kısmı da sakalı düşmesin diye. Bu durumda korkunç bir hayalete benziyordu. Gözlerini kapıya dikti, sevdalı ve bağrı yanık Altisidora'nın girmesini beklerken, karşısında pek saygıdeğer bir dadı buldu, kadının başında kuyrukları ta ayaklarına dek inen ve bütün vücudunu örten, beyaz bir hotoz vardı. Sağ elinde parmaklarının ucuyla tuttuğu bir mum vardı, sol elini de gözlerine perde yapıyordu, ayrıca, kocaman gözlükler takmıştı.

Don Quijote, gözetleme kulesinden onu kolluyordu. Kadının bu kılığından ürktü, bir büyücü ya da efsuncunun, böyle garip giysiler içinde kendisine kötülük etmeye geldiğini sandı, haç çıkarmaya başladı. Hayalet durmadan yaklaşıyordu. Odanın ortasına gelince, başını kaldırdı, Don Quijote'ye baktı, şövalye haçları iki katına çıkarmıştı. Yalnız, şövalye ondan ne denli ürkmüşse, o da bu garip yaratık karşısında o denli korkmuştu. Upuzun, sapsarı, yüzü gözü sarılı, tanınması olanaksız biri. Hayalet bir çığlık attı:

— Aman kutsal İsa! Ne görüyorum?

Telaştan, elindeki mum düştü. Karanlıkta kalınca kaçmak istedi, ama korkudan eteklerine dolaştı, boylu boyunca yere uzandı, beti benzi atmış bulunan Don Quijote de bağırdı:

— Hayalet misin nesin, rica ederim söyle. Kimsin, ne istiyorsun benden? Azap çeken bir ruhsan, elimden geleni yaparım senin için, Katolik bir Hıristiyan'ım ben, herkese iyilik etmek isterim, gezginci şövalyeliği de bunun için seçtim zaten. Şövalyelerin görevlerinden biri de azap çeken ruhların kurtuluşuna dua etmektir.

Zavallı dadı, Don Quijote'nin de en az kendisi kadar korktuğunu anladı, kısık ve acıklı bir sesle karşılık verdi:

— Efendimiz, eğer senyor Don Quijote iseniz, şunu bildirmek isterim ki, ne bir hayalet, ne de azap çeken bir ruhum ben, düşes hazretlerinin başnedimesi Dona Rodriguez'im, derdime çare bulabilecek tek insan sizsiniz, yardımınızı istemeye geldim.

— Aman Dona Rodriguez, sakın bir sevda işi için gelmiş olmayasınız? Eğer öyleyse, hemen belirteyim ki, bendeniz özgür değilim, Tobosolu Dulcinea'nın eşsiz güzelliğinin esiriyim. Kısacası, aşk elçisi olarak gelmedinizse, mumu yakıp burada kalabilirsiniz. Aşk işleri dışında her konuda konuşup görüşebiliriz.

— Böyle çirkin bir mesleği bana nasıl yakıştırırsınız, senyor? diye haykırdı kadın. Siz daha tanımıyorsunuz beni. Bu gibi çocukça işler yapacak kadar bunamadım daha. Tanrı'ya şükür, hâlâ kanım kaynıyor, birkaçı bir yana, dişlerim sapasağlam, o birkaç tanesi de bizim Aragon ilinde pek yaygın olan romatizma yüzünden düştü. Şimdi izin verin de gidip şu mumu yakayım, sonra geri döner, her derde deva olan siz efendimize içimi dökerim.

Sözünü bitirince odadan çıktı, Don Quijote'nin yüreğine su serpilmişti azıcık, yine de türlü düşünceler içinde kadını beklemeye başladı. O benzersiz hayalgücü, olmadık hayaller peşinde koşuyordu tabii. Bu arada en büyük felaketin, yavuklusuna bağlı kalmak üzere verdiği sözün bozulması olacağına inanıyordu, kendi kendine konuşmaya koyuldu:

— Kim bilir, kurnaz ve dalkavuk şeytan, imparatoriçelerle, kraliçelerle, düşeslerle, markizlerle, kontesler-

le başaramadığı işi, bugün bir dadıyla denemeye kalkıyordur belki? Birçok akıllı kişiden, iblisin şu yoldan elde edemediği şeyi, başka yoldan ele geçirmeye çalıştığını işitmişimdir. Belki de yalnızlık, şu sessizlik, şu uygun koşullar uyuyan hislerimi uyandırır, bunca yıl tökezlemeden ilerledikten sonra, hiç umulmadık yerde tuzağa düşüverirm? Eğer öyleyse, savaşı kabul etmemek, kaçıp gitmek çok daha iyi olur. Ama, hayır canım! N'oluyoruz? Ne garip şeyler düşünüyorum, çıldırdım mı ben! Kocaman gözlüklü, başı hotozlu bir dadı parçası, benim gibi talihsiz bir erkeğin şehvet duygularını uyandırabilir mi hiç? İnsanın içini gıcıklayacak kadar güzel dadı görülmüş müdür? Bu karıların hepsi beceriksiz, iffetine düşkün, yapmacıklı insanlar değil midir? Geri basın, ey dadılar, geri basın! Yeryüzü nimetlerini tatmaya layık değilsiniz sizler! Anlatıldığına göre, kadının biri, yatağının her köşesine, dantel işler gibi öne eğilmiş, kucağı yastıklı, gözlüklü bir dadı heykelciği koydurtmuş, ne akıllı kadınmış, ne iyi etmiş! Bu küçük heykeller, sahici dadılardan daha iyi süslüyormuş odasını!

Tek kişilik konuşmasını bitirince, yataktan atladı, Dona Rodriguez'in içeri girmesini önlemek üzere, kapıyı kilitlemeye koştu, ama kapıda geri dönmüş olan dadıyla burun buruna geldi, kadının elinde kocaman, beyaz bir mum vardı. Şövalyeyi böyle sarı çarşafa bürünmüş, yüzü gözü sarılı, başı takkeli görünce, yüreği ağzına geldi, iki adım geriledi ve sordu:

— Sizin yanınızda tam bir güvenlik içinde olacak mıyım acaba şövalye? Böyle deli gibi yataktan fırlamış olmanızı hiç de hayra yormuyorum doğrusu.

— Ben de size bir şey sorayım senyora, diye karşılık

verdi Don Quijote. Birtakım aşk teklifleriyle karşılaşacak mıyım acaba?

— Hangi aşk teklifleri şövalye?

— Sizden gelecek olanlar senyora. Ben mermerden, siz de bronzdan değiliz. Saat gecenin yarısı, hatta belki de daha fazla, yattığım odaysa, hain Aeneas'ın zavallı, güzel Dido'yla yattığı mağaradan daha gizli saklı galiba. Ama hayır, korkmayın senyora, verin elinizi. Benim için en büyük güvence, başınızdaki hotoza duyduğum saygı ile kendi erdemimdir.

Sözünü bitirince eğildi, dadının sağ elini öptü ve bir süre, törenli bir tavırla, havada bekletti. Sonra odaya buyur etti.

Cide Hamete burada bir ayraç açıyor ve bu iki garip yaratığı böyle el ele, kapıdan yatağa doğru yürürken görebilmek için, Muhammed aşkına, en güzel iki kaftanını verebileceğini söylüyor. Neyse, uzatmayalım, Don Quijote yatağına uzandı, Dona Rodriguez de birkaç adım öteye, bir sandalyeye oturdu, ne gözlüklerini çıkarmış, ne de mumu elinden bırakmıştı. Şövalye yorganı kafasına dek çekmişti, yalnız yüzü dışarıdaydı. Kısa bir süre bekledikten sonra, ilk o konuşmaya başladı:

— Sevgili Dona Rodriguez, dedi, şimdi içinizi dökebilir, derdinizi anlatabilirsiniz. Bendeniz de en temiz duygularla sizi dinleyip, derdinizi paylaşacağım, elimden geldiği kadar yardım edeceğim size.

— Buna eminim diye karşılık verdi dadı. Sizin gibi sevimli, seçkin bir insandan, ancak böyle Hıristiyan'ca bir karşılık beklenirdi zaten. Mesele şu senyor Don Quijote. Beni şu anda bu kılıkta, Aragon beylerinden birinin sarayında görüp de kimsiz kimsesiz, değersiz biri sanmayın, aslında iyi bir ailenin kızıyım. Asturias

de Oviedoluyum, nasıl ve neden olduğunu bilemeden, bir talihsizlik sonucu ailemin durumu bozuldu, Madrid'e göçtük, anamla babam orada hem başlarını dinleyebilmek, hem de yüreklerini rahat ettirebilmek için beni soylu hanımlardan birinin yanına verdiler, bu arada şunu da belirteyim ki, çok iyi nakış örerim, çamaşır dikerim, bu konularda üstüme yoktur. Beni güvenilir bir yere yerleştiren anamla babam memlekete döndüler, birkaç yıl sonra, sanırım oradan da ayrılıp cennetin yolunu tuttular, cennetin diyorum, çünkü ikisi de tam bir Hıristiyan'dı. Yetim kaldım, elimde bizim gibilere verilen üç beş kuruşluk gülünç aylıkla bir iki balışıştan başka gelir yoktu. Derken, üstelik hiç yüz vermediğim halde evdeki seyislerden biri ardıma düştü, orta yaşlı, sakallı, iriyarı bir adamdı. Kral kadar soyluydu, yani dağdan gelmişti. Aşkımızı gizli tutamadık, hanımım duydu. Dedikoduları önlemek üzere, kutsal kilisemiz önünde evlendirdi bizi. Mutluluğumuzu artırmak isteyen Tanrı (sanki mutluluk bana göre bir şeymiş gibi!), nurtopu gibi bir kız verdi bize. Ama işte ondan sonra mutluluk yüzü görmedim. Gerçi, gördüğünüz gibi, doğum sırasında ölüp gitmedim (tam zamanında kolay bir doğum yaptım), ama kısa bir süre sonra kocamı yitirdim, korktuğu şey başına gelmişti zavallının. Vaktim olsa, bunu da anlatırdım size, şaşar da kalırdınız.

Ve sözünü bitiremeden, hüngür hüngür ağlamaya başladı, bir süre sonra, yeniden anlatmaya koyuldu:

— Özür dilerim senyor Don Quijote, elimde değil, kendimi tutamıyor, rahmetli kocamı hatırladıkça ağlamaya başlıyorum. Hey ulu Tanrım! Ne adamdı rahmetli! Hanımınu kehribar gibi kapkara güçlü bir katıra bin-

dirip dolaştırırken görmeliydiniz onu! Eskiden şimdiki gibi atlı arabalar, omuzda taşınan tahtırevanlar yoktu, soylu hanımlar, seyislerin terkisine binip dolaşırlardı. Kocamın aklını, inceliğini ortaya koyan bir olayı anlatmadan geçemeyeceğim. Bir gün, Madrid'in dar sokaklarından Santiago'ya girmek üzereymişler, ardında iki inzibat çavuşuyla bir subaya rastlamışlar. Benim yiğit kocam, onları görür görmez atının başını çevirmiş, komiserin ardına takılmış. Terkide oturan hanımım alçak sesle:

— N'apıyorsun, gafil? demiş. Bilmiyor musun, bizim yolumuz başka?

İyi bir terbiye almış olan komiser, bunun üzerine hemen atını durdurmuş:

— Yolunuza devam edin senyor, demiş, Dona Casilda'ya eşlik etmek bize düşer (bizim hanımın adı buydu.)

Ama kocam, elde külah, komiserin ardından gitmekte ısrar ediyormuş. Bunu gören hanımım, iyice kızmış, kocaman bir iğne çıkarmış — sanırım bir çuvaldızmış bu, bizimkinin böğrüne saplamış. Zavallı kocacığım yaman bir çığlık atmış, bir karış havaya sıçramış, sonra hanımımla birlikte yere yuvarlanmış. At uşakları ve komiserle çavuşlar yardımına koşmuşlar. Guadalajara kapısındaki halk, daha doğrusu it kopuklar başlarına üşüşmüş. Hanımım, yürüyerek eve dönmüş, kocam da ciğerlerinin delindiğini söyleyerek bir berber dükkanına dalmış. Bizimkinin bu çelebiliği bütün kente yayılmış, sokaklarda çoluk çocuk ardına takılıp onunla dalga geçmeye başlamışlar. Hanımım hem bu yüzden, hem de uzağı göremediği için sonunda yol verdi ona. Zavallıcık, üzüntüsünden, çok yaşamadı, ölüp gitti,

bana sorarsanız, işte bu üzüntü sebep oldu ölümüne. Kızımla ben, yapayalnız kaldık, kızımın güzelliği, kabaran bir deniz gibi, gittikçe artıyordu. Ev işlerinde usta olduğum için, sonunda sayın dükle evlenen düşes hazretleri ikimizi de alıp Aragon iline getirdi, bu arada kızım büyüdü, büyüdükçe güzelleşti. Şimdi bülbül gibi şakır, daldan dala uçan düşünce gibi raks eder, yolunu şaşırmış kadınlar gibi hoplayıp zıplar, mekteplerdeki hocalar gibi okur yazar, cimri gibi hesap yapar. Hele temizliği! Akarsular bile onunla yarışamaz. Hesabım yanlış değilse, şimdi, üç aşağı, beş yukarı, tam on altı yıl, beş ay, üç günlüktür. Uzatmayalım. Dükün yakın köylerinden birinde oturan zengin bir çiftçinin oğlu bizim kıza vuruldu. Nasıl olduğunu bilmiyorum, buluşup sevişmişler ve delikanlı, evlenme vaadiyle, kızın namusuna el atmış, ama iş bittikten sonra, sözünü unuttu, almak istemiyor şimdi. Bu durumu dük hazretleri de biliyor, belki yüzlerce kere başvurdum kendisine, kızımı alması için delikanlıya emir vermesini rica ettim, ama o bunlara kulak asmadı, önem vermedi sözüme. Bence, bunun nedeni belli. Çapkın oğlanın babası çok zengin, dük, zaman zaman ondan borç alıyor, başı darda kalınca bu adamı kefil gösteriyor, onun için de gücendirmek istemiyor. Şimdi sizden, ister ricayla, ister silahla, bize edilen hakaretin öcünü almanızı istiyorum, sevgili senyor. Duyduğuma göre, haksızlıkları düzeltmek, mutsuz insanlara yardım etmek üzere yaratılmışsınız. Düşünün ki kızım daha körpeciktir, öksüzdür, kimselere benzemez, bin bir niteliği vardır. Ruhum ve vicdanım üstüne yemin ederim, düşes hazretlerinin nedimeleri içinde onun eline su dökecek insan yoktur. Çok güzel, çok becerikli bir kız olan Alti-

sıdora bile, benimkinin yanında solda sıfır kalır. Siz de çok iyi bilirsiniz ki, her ışıldayan şey altın değildir, bu Altisidora'nın çalımı güzelliğinden fazladır, ayrıca pek küstahtır, sağlığı da bozuktur. Nefesi fena halde kokar, öyle ki, insan iki dakika duramaz onun yanında. Hatta düşes hazretleri bile... ama, hayır, hayır, vazgeçtim! Yerin kulağı vardır derler.

— Düşes hazretleri mi? diye sordu Don Quijote, Allah Allah, n'olmuş düşes hazretlerine?

— Oo! Böyle üstüne varırsanız, her şeyi söylemek zorunda kalacağım diye karşılık verdi dadı. Düşes hazretlerinin güzelliğini biliyorsunuz, senyor Don Quijote, o süt gibi beyaz tenini, biri güneşten, biri aydan ışık alıyormuşa benzeyen o pembe yanaklarını, bastığı yeri titreten yürüyüşünü, herkesi hayrette bırakan o sağlığını farketmediniz mi? Söylentilere göre, bütün bunları ilkin Tanrı'ya, sonra da bacaklarındaki iki yakıya borçluymuş. Bu iki yakı, vücudundaki bütün pislikleri dışarı akıtıyormuş.

— Hey kutsal bakire! Düşes hazretleri ha? Yo, hayır, Katolik keşişler gelip söylerse, yine inanmazdım buna, ama Dona Rodriguez söylüyorsa, mutlaka doğrudur. Yalnız o dediğiniz oluklardan, irin değil olsa olsa, misk ü amber akar. Ama bu gibi şeylerin sağlığa yararlı olduğunu kabul ediyorum.

Daha şövalye sözünü bitirmeden, kapı, bir tekmeyle ardına dek açıldı. Dona Rodriguez, korkudan, elindeki şamdanı yere düşürdü, mum söndü, oda bir anda kapkaranlık oldu. Derken, iki güçlü el zavallı dadının gırtlağına sarıldı, değil soluk almak, hırıldayamıyordu bile, başka bir el, tek laf demeden, büyük bir ustalıkla eteklerini kaldırdı, terliğe benzer bir şeyle kıçına kıçı-

na vurmaya başladı, hem de hiç acımadan. Don Quijote terlik sesini duyuyor, dadıya acıdığı halde olup biteni kestiremediği için, yerinden kıpırdayamıyordu. Kasırganın kendine dönmesinden korktuğu için, çıt çıkarmadan yatıyordu. Korktuğu başına geldi. Sessiz cellatlar, bağırmaya cesaret edemeyen dadıyı bir güzel haşladıktan sonra, Don Quijote'nin üstüne çullandılar çarşaflara sarıp öyle bir dövdüler, öyle bir dövdüler ki, zavallının pestili çıktı, tepinmesi, yumruk savurması da para etmedi. Bütün bu işler, çıt çıkarmadan yapıldı. Savaş, şöyle böyle yarım saat sürdü, sonra hayaletler çekildiler, Dona Rodriguez eteklerini indirdi, ahlaya inleye kapıyı buldu. Don Quijote'ye allahaısmarladık falan demeden çekip gitti. Şövalyenin hali perişandı, dadı gidip de yalnız kalınca, yarı şaşkınlık, yarı kaygı içinde kendisini bu duruma sokan alçak büyücünün kim olabileceğini düşünmeye koyuldu. Ama bu işin sırrı, daha sonra ortaya çıkacak. Biz şimdi Don Quijote'yi bırakıp yine Sancho'nun yanına dönelim. Hikayemizin gidişi bunu gerektiriyor çünkü.

XLIX. BÖLÜM

Adasını Dolaşmaya Çıkan Sancho Panza'nın Başına Gelenler

VALİMİZİ, şu tasvirci köylüye iyice sinirlenmiş olarak bırakmıştık. İçoğlanı tarafından kışkırtılan bu tatsız şarkıcı, Sancho'yu bir güzel işletmişti. Ama bizimki, bilgisiz kaba saba, koca göbekli bir adam olmasına rağmen, herkesle aşık atacak güçteydi. Dükün mektubu için

yapılan gizli oturumdan sonra salona dönmüş olan yardımcılarına ve doktor Pedro Recio'ya dönerek:

— Şimdi anlıyorum ki, dedi, her dakika, her saat önlerine çıkmak, kendilerini dinletmek, dertlerine çare buldurmak isteyen bu insanların verdiği sıkıntılara dayanabilmeleri için, valilerle yargıçların tunçtan olması gerekiyormuş. Akılları fikirleri, hep kendi işlerinde bu densiz adamların. Zavallı yargıç, yorgunluğundan ya da çalışma saati olmayışından ötürü kendilerini dinlemek, dertlerine çare bulmak istemedi mi, hemen homurdanmaya, küfretmeye başlarlar, etlerini didik didik ederler, ailesini çamurlara batırırlar. Behey bilgisiz iş sahibi, behey salak iş sahibi, nedir acelen. Biraz sabret, sırasını, zamanını bekle, yemek ya da uyku vakti gelme. Yargıçlar da etten, kemikten yapılma insanlardır, vücutlarına ihtiyacı olan şeyleri vermek zorundadırlar, ama bu sözüm kendime değil, çünkü ben, şurada hazır bulunan, açlıktan ölmemi isteyen ve bu ölümün yaşamaya bedel olduğunu söyleyen sayın doktor Pedro Recio Tirteafura yüzünden, hiçbir ihtiyacımı gideremiyorum. Dilerim Tanrı'dan, bana salık verdiği cehennem hayatını kendi yaşasın o da onun gibiler de yani bütün kötü hekimler! İyilere lafım yok, onların yeri cennettir, hepsine zafer tacı giydirsek haktır.

Sancho'yu tanıyanlar, böyle allı pullu laflar ettiğini duydukça şaşırıyor, bunu neye yoracaklarını bilemiyorlardı. Önemli görevler ve mevkiler işte böyle, insanları ya dut yemiş bülbüle çeviriyor, ya da zekalarını parlatıyordu herhalde. Sonunda doktor Pedro Recio Agüero de Tirteafuia, Hippokrates'in bütün yasaklarına rağmen, bu gece, yatmadan önce güzel bir çorba içmesine izin vereceğini söyledi Sancho'ya. Vali bu işe pek

sevindi. Geceyi, çorba saatinin gelmesini büyük bir sabırsızlıkla beklemeye başladı. Zaman çarkının hiç kıpırdamadan, olduğu yerde durduğunu sanıyordu. Neyse, onca beklenen saat geldi çattı. İnek etinden yapılma bir soğanlı yahniyle, iki parça dana kızartması getirdiler önüne, dana azıcık geçkinceydi, ama zararı yok. Sancho, Milano kekliği, Roma sülünü, Sorrento danası, Moron kekliği ya da Lavajos kazı imişlercesine saldırdı bunlara. Hem yiyor, hem de Pedro Recio ile konuşuyordu:

— Görüyorsunuz ya sayın doktor, bundan böyle bana seçilmiş, ince yemekler vermeye kalkışmayın, yoksa midemi bozarsınız, çünkü midem keçi, inek, domuz etine, külbastıya, şalgama, soğana bile alışıktır. Kralla-ra layık yemekler verirseniz istemeye istemeye kabul eder, hatta hiç etmez. Sofracıbaşı bana, hani şu türlüden versin yeter. Üstelik, içindeki et çeşidi ne kadar çok olursa, o kadar iyidir. Dilediği şeyi tıkabilir bu yemeğin içine, yeter ki yenecek gibi olsunlar. Yürekten şükrederim kendisine ve günün birinde borcumu fazlasıyla öderim. Şimdi artık hiç kimse benimle dalga geçmeye kalkmasın. Ya varız, ya yokuz canım! Yiyip içelim, paşa paşa yaşayalım şu dünyada! Tanrı her günü, herkes için verir! Ben de bu adayı, zorbalığa sapmadan yumuşaklık göstermeden yöneteceğim. Herkes gözünü açsın, dikkatli davransın! Çünkü, bakın şimdiden hepinizi uyarıyorum. Şeytanın nerede dolaştığı bilinmez, elime fırsat geçerse ağzını bir karış açık bırakacak şeyler yapabilirim. Yo! Fazla yumuşak yüzlü oldun mu, herkes tepene biner canım.

— Elbette vali hazretleri, dedi sofracıbaşı, bütün dediklerinizi doğru. Bütün ada halkı adına söz veririm

ki hepimiz size hiç sektirmeden, sevgiyle canla başla hizmet edeceğiz. Çünkü işe başladığınızdan beri gösterdiğiniz tatlılık, size zarar verecek, rahatsız edecek bir şey yapmamıza, hatta düşünmemize engeldir:

— Sözünüze güveniyorum, diye karşılık verdi Sancho, başka türlü davranıp düşünmeleri için birer budala olmaları gerekirdi zaten. Bununla birlikte, bir daha söylüyorum, bana ve eşeğime iyi bakın, çünkü işin en önemli yanı bu. Vakti gelince, adayı dolaşmaya çıkarız, bu adayı bütün pisliklerden temizlemek niyetindeyim. Serseri, işsiz güçsüz, aylak adam komayacağım. Şunu bilmelisiniz ki, dostlarım, tembel ve işe yaramayan adamlar, arı kovanına girip, öbür çalışkan arıların yaptığı balı yiyerek yaşayan eşekarılarına benzerler. Ben köylüleri korumak, soylu kişilerin ayrıcalıklarını güvenlik altına almak, erdemli insanları mükafatlandırmak ve özellikle, dinimize ve ona hizmet edenlere saygı göstermek isterim. Siz ne dersiniz dostlarım, doğru mu, yanlış mı bu düşündüklerim?

— Vali bey, dedi kahya, sizin gibi öğrenimi kıt bir adamın (hatta, hiç mektep medrese görmüşlüğünüz yok sanırım), böyle güzel konuşabilmesine, yerinde kararlar vermesine, bu kadar çok şey bilmesine ve sizi buraya gönderenlerin umduğunun tersine, pek akıllı davranmasına şaşmamak elde değil. Ama insanoğlu her gün bir sürü beklenmedik şeyle karşılaşır, bir de bakarsınız, şaka gerçek olmuş, başkalarını işletmek üzere yola çıkan, kendi işlemiş.

Sancho, doktor Pedro Recio'nun izniyle yiyebildiği yemeği bitirince, denetim hazırlığına başladılar. Vali, kahyayı, yazmanını, sofracıbaşıyı ve yapacağı işleri görüp kaleme alabilsin diye tarihçiyi de yanına kata-

rak köyü dolaşmaya çıktı, peşlerinde bunlardan başka bir sürü katip ve jandarma çavuşu vardı. Böylece, küçük bir alay meydana getirmişlerdi. Sancho, küçük asası elinde hepsinin ortasında yürüyordu, doğrusu, görülecek şeydi hali! Bir iki sokağı dolaştıktan sonra, bir kılıç şakırtısı işittiler, koştular, bir de baktılar ki, iki adam dövüşüyor, adamlar, yargıçla jandarmalarını görünce, hemen kavgayı kestiler. Derken, biri bağırmaya başladı:

— Tanrı ve kral hazretleri adına yardım edin bana! Burada insanları soymak, üstlerine çullanmak serbest mi?

— Sakin olun dürüst dostum, dedi Sancho. sakin olun! Anlatın bakalım derdinizi, valiyim ben. Adamdan önce rakibi atıldı.

— Kısaca anlatayım vali hazretleri, dedi. Yakışıklı beyimiz, az önce, karşıki kumarhanede bin reali aşkın para kazandı, nasıl kazandığınıysa bir ben biliyorum, bir de Tanrı. Hemen yanıbaşındaydım, vicdanının sesini bastırarak, kendimi tehlikeye atarak ondan yana çıktım, hile falan yapmadığını söyledim. Parsayı topladı, hiç değilse birkaç kuruş verir diye bekledim, bilirsiniz benim gibi oyun masasının dibinde duran, gerektiği yerde işe karışan, tatsız olayları önleyen, kavgaları yatıştıran insanlara şöyle birkaç realcik vermek adettir. Ama bizimki, paraları kesesine koydu, çekti gitti. Ardına düştüm, efendice, çelebice, yalnız sekiz realcik istedim. Kendisi de çok iyi bilir ki onurlu bir adamım ben, ama ailem öğretmediği için mesleğim, çulsuz bırakıp gittikleri için de gelirim yok. Caco'dan daha düzenbaz, Andradilla'dan daha hileci olan şu adamsa, dört realden fazla vermeye yanaşmadı. Sizin anlayacağınız, namus-

suzun, yüzsüzün biri bu herif, vali bey! Siz gelmeseydiniz, mideye indirdiklerini kusturur, benimle dalga geçmenin ne demek olduğunu gösterirdim ben ona!

— Siz ne diyorsunuz bakalım? diye sordu Sancho öbür adama.

— Dedikleri bir bakıma doğrudur, senyor, dört realden fazla vermek istemedim, çünkü sık sık bir şeyler veririm kendisine. Onun gibi balişişle geçinenler daha çelebi olmak, parayı kazananlarla pazarlığa girişmemek verileni güleryüzle kabul etmek zorundadırlar (ama talihli adamın hileyle, haksız yere kazandığını kendi gözleriyle görmüşlerse o başka tabii). Oysa ben alnımın teriyle, hakkıyla kazandım, şu herifin dediği gibi hırsız değilim, dürüst bir insanım, kanıtı da şu ki, istediği parayı vermeye yanaşmıyorum. Bilirsiniz, hile yapanlar, bunu gören adamı susturmak için her şeye razıdırlar.

— Doğru, dedi kahya. Vali hazretleri bu durumda neye karar verecekler acaba?

— Neye mi karar vereceğim? Şuna tabii. Siz, kumarda kazanan dostum, bunu ister dürüstçe, ister hileyle kazanmış olun, hemen yüz real verin şu saldırgan herife, ayrıca, otuz real de hapisteki yoksullar için vereceksiniz... Size gelince, mesleği, geliri ve dolayısıyla bu ülkede yeri olmayan adam, alın şu yüz reali. Adadan çıkıp gitmeniz için yarın akşama kadar izin size, on yıl sürgün cezasına çarptırıldınız, geri gelirseniz, ömrünüzün kalan kısmını öbür dünyada tamamlarsınız, çünkü darağacına çekerim sizi, daha doğrusu, cellatlara emir veririm, onlar yapar bu işi. Haydi bakalım, kimse sesini çıkarmasın, yoksa duman ederim

Yargı hemen yerine getirildi. Kumarbaz parayı ver-

di, avantacı bunu cebine indirdi, biri evine gitti, öbürü adadan ayrıldı, vali ise olduğu yerde kaldı. Yanındakilere döndü:

— Bu adanın valisi bensem, şu kumarhaneleri hemen kapatırım, dedi, anladığım kadarıyla, pek tehlikeli şeyler bunlar.

— Şu karşıkini kapatamazsınız herhalde diye atıldı mahkeme yazmanlarından biri. Büyüklerden birinindir çünkü, adam, her yıl, su gibi para harcar bu işe. Ama onun kadar güçlü olmayan öbür batakhaneleri kapatabilirsiniz. Zaten bunlar çok daha zararlıdırlar, asıl büyük dolaplar oralarda çevrilir. Büyük ve değerli insanların işlettiği kumarhanelerde tanınmış hilecilere yer yoktur, numaraları orada sökmez, oyun vazgeçilmez bir tutku olduğuna göre, bence, bu ihtiyacı büyük adamların kumarhanelerinde gidermek daha iyidir, serseri takımının işlettiği evlerde hele gece yarısından sonra, soyup soğana çevirirler insanı.

— Evet, haklısınız, bay yazman, dedi Sancho, ama bu konuda söylenecek çok söz var daha.

Bu sırada genç bir adamı kolundan tutup sürükleyen bir komiser yardımcısı çıkageldi.

— Vali hazretleri, dedi, şu delikanlı bize doğru geliyordu, sizleri görünce, yüz geri etti, alageyik gibi kaçmaya başladı, demek ki, gizlenecek bir şeyi var, ardına düştüm, ama tökezleyip düşmeseydi, asla yakalayamayacaktım.

— Niçin kaçtın aslanım? diye sordu Sancho.

— Yargıçların ve yardakçılarının sorgu sualine katlanmamak için, senyor.

— Ne iş yaparsın sen?

— Dokumacıyım.

— Ne dokursun bakalım?

— Yüksek izninizle, mızrak dokurum, efendimiz.

— Lafa bak be! Beyimiz pek şakacı doğrusu! Peki, öyle olsun. Ne yana gidiyordunuz acaba?

— Hava almaya, senyor.

— Neresinde hava alınır bu adanın?

— Esintili yerinde.

— Peki. Cevaplarınız pek yerinde. Zeki bir insansınız delikanlı. Yalnız az sonra öğreneceksiniz ki, burada yel de kasırga da benim, şu anda pupadan esiyor, sizi doğruca hapishaneye götürüyorum. Haydi bakalım! Tutup götürün şunu! Sayemde bu gece esintisiz bir yerde yatacak aslanımız.

— Tanrı da biliyor ya, beni kral yapamayacağınız gibi, hapse de atamazsınız, dedi delikanlı.

— Neden atamayacakmışım? Seni dilediğim zaman yakalatmak, dilediğim zaman salıvermek elimde değil mi?

— Yalnız bunlar değil, daha başka şeyler de elinizde olsa, beni hapse tıkamazsınız, senyor.

— Nedenmiş acaba? Götürün şu keratayı, atın içeri, yanıldığını kendi gözleriyle görsün. Eğer gardiyan, paraya tamah edip bu adamı salıverirse, şimdiden söylüyorum, iki bin altın cezaya çarptırırım kendisini.

— Bütün bunlar vız gelir bana. Onu bilir, onu söylerim. Beni hapse atacak adam anasından doğmadı daha.

— İyi ama, be iblis herif, eline ayağına vuracağım zincirleri kırıp seni kaçıracak hayaletlere mi güveniyorsun yoksa?

— Bakın, vali hazretleri, azıcık kafamızı çalıştıralım isterseniz diye karşılık verdi delikanlı, hem de serinkanlılıkla, çelebice. Diyelim ki hapse attırdınız, ellerimi

ayaklarımı zincire vurdular, bir hücreye kapattılar beni, gardiyana, büyük gözdağları vererek, bana göz kulak olması, dışarı bırakmaması söylendi. Bütün bunlara rağmen, eğer canım uyumak istemiyorsa, sabaha dek gözümü kırpmadan oturmama kimse engel olamaz, gücünüz yetmez beni uyutmaya.

— Adam haklı, gerçekten de yetmez, dedi valilik yazmanı.

— Demek ki sen, bana inat olsun diye, kendi isteminle uyumana engel olacaksın, öyle mi?

— Elbette, senyor, hapishane köşelerinde uyur muyum hiç?

— Peki, git evinde uyu öyleyse! Allah rahatlık versin, güzel güzel uyu, ben hiç kimseyi uykusuz bırakmak istemem. Yalnız, bundan sonra yargıçlarla dalga geçmeye kalkma. Günün birinde yaptığın şakayı gırtlağına tıkacak birine çatarsın yoksa.

Delikanlı çekip gitti, Sancho da denetime devam etti. Az ileride iki jandarma ile karşılaştılar, aralarında bir adam vardı. Sancho'yu gören jandarmalar:

— Vali bey, dediler, şu gördüğünüz adam erkek değil, kadın, gerçi erkeğe benziyor, ama aslında erkek kılığına girmiş güzel bir kız bu.

Sonra, ellerindeki fenerleri kadının yüzüne tuttular, fenerlerin ışığında on altı yaşlarında gözüken bir yüz belirdi. İnci bir gerdanlık kadar güzeldi, saçları, altın işlemeli, ipekli bir tülbentle örtülüydü. Hepsi, tepeden tırnağa süzdüler kızı. Açık kiraz pembesi ipekli çoraplar giymiş, sırmalı, incilerle süslü, beyaz tafta çorap bağları takmıştı, dizin hemen altından bağlanan kısa pantolonu yeşil çuhadandı, aynı kumaştan yapılma bir yelek giymişti, onun üstünde de sarı beyaz çizgili, çok

ince kumaştan bir ceket vardı. Ayağındakiler erkek iskarpiniydi, beyazdılar. Kılıcı yoktu, onun yerine çok güzel bir hançer asmıştı beline, parmakları, değerli yüzüklerle doluydu. Sözün kısası, hepsinde iyi bir izlenim bıraktı, ama kızı tanıyan çıkmadı. Sancho'nun işletildiğini bilmeyenler, kızı tanımadıklarını itiraf ettiler, bilenlerse, büyük bir şaşkınlık içindeydiler, çünkü olay hesapta yoktu. Onun için, ne edeceklerini bilemiyor, merakla işin sonunu bekliyorlardı. Kızın güzelliğine hayran olan Sancho, adını, sanını, nereden gelip nereye gittiğini neden böyle erkek gibi giyindiğini sordu. Kız, gözleri yerde utana sıkıla karşılık verdi:

— Bunca kişinin önünde sırlarımı açamam senyor. Yalnız şunu bilmenizi isterim ki, ne hırsızım, ne de aşifte, kıskançlık yüzünden, edepli bir kızın görevi olan şeyleri bile unutan talihsizin biriyim ben.

Bunu duyan kahya:

— Vali hazretleri, dedi Sancho'ya, herkesi uzaklaştırın da kızcağız sere serpe konuşsun.

Sancho'nun buyruğuyla, kahyanın, sofracıbaşının ve yazmanın dışında herkes uzaklaştı. Bunun üzerine, kız anlatmaya başladı:

— Evet baylar, ben, bu çevrede yün tüccarlığı yapan ve sık sık bizim eve gelen Pedro Perez Mazorca'nın kızıyım.

— İşte bu yalan, senyorita diye bağırdı kahya, Pedro Perez'i çok iyi tanırım ben, ne kızı vardır, ne oğlu. Ayrıca, hem babamdır diyorsunuz, hem de sık sık sizin eve geldiğini söylüyorsunuz. Bu nasıl iş böyle?

— Evet, benim de dikkatimi çekmişti bu laf, dedi Sancho.

— Kusura bakmayın baylar, kafam allak bullak, ne

dediğimi bilmiyorum diye devam etti kız, işin doğrusu şu ki, sanırım hepinizin çok iyi tanıdığı Diego de la Llana'nın kızıyım ben.

— Hah, bu olur işte diye doğruladı kahya. Diego de la Llana'yı da tanırım, çok zengin, soylu bir kişidir, bir kızı, bir de oğlu vardır. Karısı öleli beri, kimseciklerle görüşmez olmuştur, hiç kimse bilmez kızının yüzünü, zavallıyı öyle kapalı yaşatmaktadır ki, belki güneş bile yüzünü görmemiştir daha. Buna rağmen, güzelliği dillere destandır.

— Dedikleriniz doğru diye cevap verdi kız. Sözünü ettiğiniz kız benim. Güzelliğime gelince, korkarım hayal kırıklığına uğrattım sizleri.

Ve daha sözünü bitiremeden, heyecandan ağlamaya başladı. Bunu gören yazman, sofracıbaşının kulağına eğildi, alçak sesle:

— Gecenin bu saatinde bu kılıkta dışarı çıktığına göre, kızcağızın başı dertte galiba, dedi.

— Hiç kuşku yok, diye karşılık verdi beriki. Gözyaşları da bunu gösteriyor zaten.

Sancho, elinden geldiğince kızı yatıştırmaya çalıştı, hiç çekinmeden başına gelenleri anlatmasını istedi, bütün güçleriyle kendisine yardımcı olacaklarını söyledi. Bunun üzerine, kız:

— Peki, baylar, dedi, dinleyin öyleyse! Babam, annemin ölümünden beri, yani on yıldır kilit altında tutuyor beni. Pazar ayini bile özel bir törenle evde yapılıyor, bu on yıl içinde gündüzleri güneşten, geceleri aydan başka kimseyi. göremedim. Bir sokağın, bir adanın, bir kilisenin ne demek olduğunu bilmem, hatta, babamla öz kardeşimin, bir de sık sık bize gelen yün tüccarı Pedro Perez'in dışında insan yüzüne hasretim,

az önce, kendi babamın adını anmamak için Pedro Perez'in adını verişim de bundan ötürüydü işte. Bu hapislik, bu dışarı çıkma yasağı, kiliseye bile gidememek öteden beri eritip bitiriyordu beni. Dünyayı, hiç değilse doğduğum köyü gezip görmek istiyordum, ama bir yandan da bu isteğimi terbiyeli bir kıza yakıştıramıyordum. Boğa güreşlerinden, kalabalık av partilerinden, güldürülerden söz edildiğini duyuyor, benden bir yaş küçük kardeşimden gerek bunları, gerek başka şeyleri anlatmasını rica ediyordum. O da becerebildiği kadar anlatıyordu, dinledikçe, görme isteğim artıyordu. Uzatmayalım, ağabeyime yalvardım, yakardım... ama, ah, keşke dilim tutulsaydı da yalvarmasaydım...

Ve sözünü yarım bırakıp başladı hüngür hüngür ağlamaya. Bunu gören kahya:

— Haydi, senyora, dedi, ağlamayı bırakın da bitirin şu hikayeyi. Gözyaşlarınız ve anlattıklarınız iyice meraklandırdı bizi.

— Zaten bitmek üzere diye karşılık verdi kız. ama gözyaşlarımın daha epey akacağını sanıyorum. İnsan yasakları dinlemedi mi, sonu böyle olur çünkü.

Genç kızın güzelliği, sofracıbaşıyı pek etkilemişti, yüzünü bir daha görmek istedi, feneri yaklaştırdı. Kızın yanaklarındaki yaşlar ona, çimenler üstündeki çiğ taneleri, ya da Doğu'dan gelmiş inciler gibi gözüküyordu, gözyaşlarına bakıp, derdinin iyice çaresiz olmaması için dualar ediyordu. Sancho ise herkesin böyle olur olmaz yerde araya girmesine, hikayenin devamına engel olmasına pek bozuluyordu, vaktin ilerlediğini, denetleyecek bir sürü yerleri bulunduğunu söyleyerek kısa kesmesini istedi kızdan. Kız da bir iki göğüs geçirdikten sonra devam etti:

— Derdim ve talihsizliğim şundan doğdu. Kardeşimden bir elbise istedim ve bir gece, babam uyuduktan sonra, beni alıp köyde dolaştırmasını rica ettim. Çok üsteledim, sonunda razı oldu, sırtımdaki giysileri verdi bana, kendisi de benimkileriden birini giydi. Daha sakalı çıkmadığı için, kadın kılığı hiç de aykırı düşmedi. Gece yarısı evden çıktık, yarım saat kadar gelişigüzel dolaştık, tam eve döneceğimiz sırada büyük bir kalabalığın yaklaştığını gördük. Kardeşim bana: «Ablacığım, bu gelenler devriyedir mutlaka, dedi, yürü, hemen kaçalım, yakalayıp kim olduğumuzu anlamasınlar. Yoksa, hiç iyi olmaz bizim için.» Sonra geri döndü, kaçmaya başladı, koşmuyor, adeta uçuyordu. Ben heyecandan, yarı yolda tökezledim, yere yuvarlandım. Devriyeler geldi, beni yakalayıp sizin karşınıza getirdiler, şimdi hepiniz ahlaksız bir kız sayacaksınız artık beni.

— Başınıza gelen felaket bu mu yani? diye sordu Sancho. Oysa, kıskançlıktan falan söz etmiştiniz daha önce. Evden bunun için çıkmamış mıydınız?

— Hepsi bu, senyor diye karşılık verdi kız. Ne kıskançlık, ne de başka bir şey duydum şimdiye dek, benim bütün isteğim, dünyayı, hiç değilse köyümü görebilmekti...

Tam bu sırada başka bir devriye grubu, kızın kardeşini getirdi, kaçarken yakalamışlardı onu. Böylece hikaye doğrulanmış oluyordu. Delikanlı güzel bir etek giymiş, omuzlarına altın işlemeli bir İspanyol atkısı almıştı, başında hotoz ya da takma saç yoktu, çünkü kendi saçları sırma gibi, lüle lüle omuzlarına dek iniyordu. Sancho, sofracıbaşı ve kahya delikanlıyı bir köşeye çektiler, neden bu garip kılıkta dolaştığını sordular. Verdiği kar-

şılık, kız kardeşinin anlattıklarına uyuyordu, aynı utangaçlık ve heyecan onda da vardı. İkisinin sözlerinin birbirini tutuşuna en çok sofracıbaşı sevindi. Sancho, kaçaklara döndü ve:

— Bütün bu yaptıklarınız çocukça işler dedi. Böylesine basit bir mesele için, onca gözyaşına, ağlayıp sızlamaya değer mi? Gelip: «Biz şu adamın çocuklarıyız, sırf merak yüzünden şöyle bir dolaşalım dedik, başkaca bir niyetimiz yoktu.» deseydiniz, yetişirdi. O zaman, bütün bu zırlamalara, ardı arkası gelmeyen sızlanmalara gerek kalmazdı, mesele de çabucak kapanır giderdi.

— Elbette, diye karşılık verdi genç kız, ama o kadar heyecanlıydım ki, efendim, kendimi tutamadım.

— Yitirilmiş bir şey yok diye sözü bağladı Sancho. Şimdi yola çıkar, sizi evinize bırakırız. Belki de babanız yokluğunuzu farketmiştir. İleride bu kadar çocukça işler yapmayın, dünyayı tanımak için bu kadar meraklanmayın. Hani ne derler: «Dürüst bir kız, bacağını kırar, evde oturur!» İşte o kadar. Başka bir atasözü de: «Kadın tavuğa benzer, çok dolaşırsa, tez elden yitip gider» der. Başka biri de: «Çok şey görmek isteyen göze çarpmaya da bayılır.» Bütün bildiğim bu.

Delikanlı, gösterdiği lütuftan ötürü valiye teşekkür etti, zaten evleri de pek uzakta değildi. Eve gelince, genç adam camlardan birine bir taş attı, az sonra hizmetçi kızlardan biri aşağı indi, kapıyı açtı, iki kardeş içeri girdiler. Dışarıda kalanlarsa hâlâ, gerek inceliklerine ve güzelliklerine, gerekse, köyün dışına çıkmaksızın dünyayı görmek isteyişlerine şaşıp duruyorlardı. Ama bütün bunları çocukluklarına verdiler. Sofracıbaşı yüreğinden vurulmuştu, hemen ertesi gün, gidip babasından kızı istemeye karar verdi. Dükün adamlarından

olduğu için, reddedilmeyeceğinden emindi. Öte yandan Sancho da delikanlıyı, kızı Sanchica ile evlendirmeyi kuruyordu, hiç kimsenin bir vali kızını almaktan kaçınamayacağı düşüncesiyle, bu işi, vakti gelince halletmeyi kararlaştırdı kendi kendine. Böylece gece denetimi, iki gün sonra da valilik sona erdi, bu, daha ileride görüleceği üzere, Sancho'nun bütün o tatlı düşlerini kökünden yıktı:

L. BÖLÜM

Dadı Kadını Pataklayan, Don Quijote'yi Haşlayan Büyücülerle Cellatların Kim Olduğu Ortaya Çıkıyor ve Teresa Panza'ya Mektup Götüren Adamın Başına Gelenler

BU GERÇEK HİKAYENİN en küçük ayrıntısını bile aydınlatmadan geçmeyen Cide Hamete'nin dediğine göre, Dona Rodriguez, Don Quijote'nin yanına gitmek için odadan çıktığı zaman aynı odada yatan başka bir dadı onu görmüş, bütün dadılar gibi onu bunu gözetlemeye, kapı dinlemeye, öğrenmeye meraklı olduğundan, hemen ardına düşmüş ve o kadar az gürültü çıkarmış ki, iyi yürekli Rodriguez farkına bile varmamış. Dona Rodriguez'in Don Quijote'nin odasına girdiğini görür görmez, bütün dadıların müzevir olmasını gerektiren geleneği bozmamış, hemen koşup durumu hanımına bildirmiş. Hanımı da durumu kocasına anlatmış, Altisidora ile birlikte gidip Dona Rodriguez'in Don Quijote'den ne istediğini anlayabilmelerine izin vermesini istemiş. Dük razı olmuş, iki kadın, büyük bir sakınımla, ayaklarının ucuna basa basa gelmişler, kulaklarını

kapıya dayamışlar. İçeride konuşulan her şeyi duyabiliyorlarmış. Dadının, en gizli sırlarını yakışıksız bir biçimde ortaya vurduğunu duyan düşes daha fazla dayanamamış, küplere binmiş tabii, Altisidora da öyle. Hınçla ve öfkeyle odaya dalmışlar, daha önce anlattığımız gibi, Don Quijote'yle dadıyı bir güzel benzetmişler. Bu da gösteriyor ki, bir kadını en çok kızdıran şey, güzelliğine dış görünüşüne yapılan saldırılardır.

Düşes, olup biteni düke anlatmış, o da bu işe epey gülmüş. Sonra, Don Quijote'yi kandırma oyununa devam etmek üzere, valilik işlerine dalıp giden Sancho adına, karısı Teresa Panza'ya, şu büyü bozma güldürüsünde Dulcinea rolüne çıkan içoğlanı ile bir mektup göndermeye karar vermişler. Delikanlı, Sancho'yla düşesin mektuplarını, armağan olarak da bir mercan gerdanlık alarak yola çıktı.

Bu içoğlanı, diye devam ediyor hikaye, pek kurnaz bir insandı ve efendilerine hizmet aşkı ile yanıp tutuşuyordu. Onun için, bu görevi seve seve kabullendi. Sancho'nun köyüne giderken, dere kıyısında çamaşır yıkayan bir sürü kadın gördü. İçlerinden birine, Manchalı Don Quijote adında bir şövalyeye seyislik eden Sancho Panza'nın karısı Teresa Panza'nın bu köyde oturup oturmadığını sordu.

— Sözünü ettiğiniz Teresa Panza anam, Sancho Panza da babamdır diye karşılık verdi genç bir kız, şövalye de efendimizdir.

— Peki, küçük hanım, dedi içoğlanı, gelin beni annenizin yanına götürün, babanızdan bir mektup, bir de armağan getirdim kendisine.

— Hay hay, sevgili senyor diye karşılık verdi genç kız, on üç, on dört yaşlarında gözüküyordu.

Yıkadığı çamaşırları arkadaşlarından birine bıraktı, saçını başını düzeltmeden, hatta pabuçlarını bile giymeden (çamaşır yıkarken onları çıkarmıştı, saçı-başı da dağılmıştı tabii), içoğlanının bindiği hayvanın önüne düştü:

— Gelin senyor, dedi, evimiz köyün girişindedir, annem evde uzun süredir babamdan haber alamadığı için pek üzgün.

— Ben kendisine öyle güzel haberler getirdim ki, sevincinden Tanrı'ya şükürler etmesi gerekecek! Uzatmayalım, genç kız, atlayıp sıçrayarak köye götürdü onu, eve geldiklerinde daha kapıdan bağırdı:

— Koş anacığım, koş, koş! Babamdan mektup ve daha başka şeyler getiren bir senyor geldi!

Bu çığlıklar üzerine, Teresa Panza dışarı uğradı, elindeki öreke hâlâ dönüyordu, kül renkli eteği öyle kısaydı ki, gören bir iki karış kesildiğini sanırdı, aynı renkte bir korseden başka, bir de mintan vardı sırtında kırkın üstünde olduğu halde pek yaşlı durmuyordu. Güçlü kuvvetli, bodur, sinirli, yüzü kırış kırış bir kadındı. Kızını bu atlı içoğlanının yanında görünce sordu:

— Ne var kız? Kim bu adam?

— Bendeniz, senyora Dona Teresa Panza'nın hizmetkarıyım diye karşılık verdi içoğlanı.

Hemen atından indi, pek saygılı bir tavırla, gelip kadının karşısında diz çöktü:

— Senyora Dona Teresa, dedi, izin verin de Barataria adasının has valisi senyor Don Sancho Panza'nın biricik ve meşru hanımının ellerini öpeyim.

— Ay, ay, diye bağırdı Teresa Panza, rica ederim bitirin şu lafları pek sayın senyor. Ben saraylı değilim, basit bir köylüyüm, bir gündelikçinin kızıyım, kocam da vali

falan değil, gezginci bir seyistir.

— Senyora, değerlinin değerlisi bir valinin değerli eşidirler diye düzeltti içoğlanı, sözümün doğruluğunu gösterebilmek üzere, lütfen şu mektupları ve armağanı kabul buyursunlar.

Sonra, cebinden, uçları altın kaplı mercan gerdanlığı çıkardı, kadının boynuna geçirdi ve sözüne devam etti:

— Bunlar da mektuplar. Biri sayın validen, öteki de gerdanlıkla birlikte, beni size gönderen düşes hazretlerinden...

Teresa'yla kızı ağzı açık kalakaldılar, sonunda:

— Bu işin altında efendimiz Don Quijote'nin parmağı yoksa, canım çıksın, diye bağırdı kız. Bizim pedere, öteden beri sözünü ettiği kontluğu ya da valiliği verdi herhalde.

— Tamam diye karşılık verdi içoğlanı, mektupta da göreceğiniz gibi, babanız, sayın Don Quijote'nin buyruğu ile Barataria adasına vali olmuştur.

— Aman sayın senyor, dedi Teresa, okuyun çabuk şu mektubu, çünkü ben çok iyi kaçarım, ama okuma yazma meselesinden hiç çakmam.

— Ben de öyle diye atıldı Sanchica, ama durun, gidip okutacak birini getireyim. Rahip efendi ya da Sanson Carrasco, babamdan haber alabilmek için, seve seve koşup gelirler.

— Hiç kimseyi çağırmak gerekli değil, dedi içoğlanı, her ne kadar yün eğiremezsem de okuyabilirim.

Sonra da daha önce metnini verdiğimiz Sancho'nun mektubunu, sonra da düşesinkini baştan sona okudu, düşesin mektubu şöyleydi:

Sevgili Teresa,

Kocanız Sancho'nun üstün nitelikleri, iyiliği ve karar verme gücü karşısında elimizdeki sayısız adalardan birinin valiliğini kendisine vermesi için kocam dük hazretlerinden ricada bulunmayı kararlaştırdım, hatta buna zorunlu hissettim. Orayı, kartal gibi yönettiğini öğrenmiş bulunuyorum, bu da gerek bana, gerek kocama sevinç veriyor. Yaptığım seçmede yanılmadığım için Tanrıya şükürler ediyorum, çünkü inanın iyi bir vali bulmak gerçekten çok güçtür. Tanrıdan bana, Sancho'nun yönetimi kadar kusursuz bir sağlık bağışlamasını dilerim.

Sevgili dostum, altın süslemeli, mercan bir gerdanlık yolluyorum, bu mercanların, Doğu'dan getirilmiş sahici inciler olmasını isterdim, ama hani ne derler: «Az veren candan, çok veren maldan.» İnşallah bir gün tanışır, birbirimize gelir gideriz, ne büyük bir dostluk kuracağımızı Tanrı bilir. Kızınız Sanchica'ya candan selamlarımı iletin. Söyleyin, hazırlansın. Hiç beklemediği bir anda güzel bir düğün yapacağım kendisine.

Sizin oralarda meşe palamutlarının çok güzel olduğunu duydum, iki düzine yollayın bana, sizden geldikleri için, büyük bir değer vereceğim onlara, uzun uzun yazın bana. Sağlığınızı, işlerinizi anlatın. Bir şeye ihtiyacınız varsa, bildirmeniz yetişir, hemen yerine getirilecektir. Tanrı sizi korusun.

Sizi candan seven dostunuz,
DÜŞES

— Ay! Ay, diye bağırdı Teresa bu mektubu dinledikten sonra, ne yiğit, ne gösterişsiz, ne alçakgönüllü kadın! Beni buranın akılsız, geveze karıları ile değil, işte böyle kadınlarla gömmelerini isterdim doğrusu, bizim

bura karılarıysa, neymiş efendim soyluymuşlar, diye, esen yelin bile kendilerine değmemesini isterler. Kiliseye hepsi birer kraliçe edasıyla gelir. Hani gören, köylü kadınlara bakmaktan yerindiklerini sanır. Oysa bu iyi yürekli hanıma bakın, düşes olduğu halde dostum diyor ve akranıymışım gibi davranıyor bana. Ah! Ben de onu Mancha ilindeki en yüksek kuleden daha yükselmiş görmek isterim, inan olsun! Meşe palamutlarına gelince, bu yüce hanımefendiye koca bir küp dolusu yollayacağım, hem hiç kimsenin görmediği kadar irilerini. Sanchica, sen şimdi senyorun keyfini yerine getirmeye bak. Atını ahıra çek, git kümesten yumurta al, bir okka jambon kes. Kral gibi karnını doyur yani, o güzel yüzü ve getirdiği tatlı haberler bütün bunlara değer. Bu arada ben de komşulara, papaz efendiyle berber Nicolas Usta'ya, başımıza konan bu devlet kuşunu anlatmaya gideyim. Biliyorsun, ikisi de babanın candan dostlarıdır.

— Peki ana, diye karşılık verdi Sanchica, yalnız gerdanlığın yarısını bana vereceksin değil mi. Düşes hazretlerini onu sırf sana gönderecek kadar budala sanmam.

— Yarısı değil, bütünü senin, kızım diye cevap verdi Teresa, ama bırak da birkaç gün ben takayım, çünkü gerçekten yüreğime şenlik veriyor.

— Şu paketin içindekileri görünce, daha bir sevineceksiniz, dedi içoğlanı, burada vali beyin ancak bir kere avda giydiği, değerli bir giysi var, senyora Sanchica'ya yolladı onu.

— Getiren de gönderen de sağ olsun, bin yaşasın, diye bağırdı kızcağız. Hatta gerekirse, iki bin yıl! Bundan sonra Teresa, boynunda gerdanlık, elinde, göğsü-

ne bastırıp trampet gibi çaldığı mektuplar, sokağa fırladı. Papazla Sanson Carrasco'ya rastladı, onları görür görmez, sevincinden dans etmeye başladı ve:

— Yaşasın! Yoksulluğa paydos artık, diye bağırdı. Tamam, yüzde yüz kesin bu! Elimize geçirdik bir kere şu küçük valiliği! Kimse karşımda böbürlenmeye kalkmasın bundan böyle. Kıçının üstüne oturturuveririm alimallah!

— N'oluyor Teresa Panza? Neler saçmalıyorsunuz? Nedir bu anlattıklarımız?

— Saçmalık falan yok. Bunlar, düşesten ve validen gelen mektuplar. Boynumdaki şu tespihe gelince, «Ave Maria»ları mercandan, «Pater Noster»leri de altından. Ben de bugüne bugün, vali karısıyım.

— Tanrı da biliyor ya Teresa, hiçbir şey anlamadık bu dediklerinden.

— Şimdi anlarsınız.

Mektupları uzattı. Papaz aldı, Sanson da işitebilsin diye, yüksek sesle okudu. Bitirince, ağızları bir karış açık, birbirlerine bakakaldılar. Okullu, mektupları kimin getirdiğini sordu. Teresa, isterlerse, kendisiyle birlikte eve gelip ulağı görebileceklerini söyledi. Temiz yüzlü, yakışıklı bir delikanlıydı bu, ayrıca, çok da değerli bir armağan getirmişti. Papaz, Teresa'nın boynundaki gerdanlığı aldı, şöyle bir tarttı, sağına soluna baktı, mercan olduğuna aklı kesince, iyice hayrete düştü ve:

— Sırtımdaki cüppe adına yemin ederim ki, şu mektuplarla şu gerdanlık karşısında ne diyeceğimi şaşırdım dedi. Elimdeki gerdanlık mercan, gözümle görüyor, elimle hissediyorum bunu, ama beri yandan, koskoca bir düşesin, iki düzine meşe palamudu için adam yollamasına hiç mi hiç aklım ermiyor.

— Gel de işin içinden çık, diye bağırdı Carrasco. En iyisi, gidip şu ulağı görelim, o bütün bunları açıklar belki bize.

Teresa onları alıp eve götürdü. İçoğlanı, ahırda atına yulaf veriyordu, Sanchica da delikanlıya pişireceği omletin salamını kesiyordu, oğlanın temiz yüzü, güzel giyimi pek hoşlarına gitti. Karşılıklı incelik gösterilerinden sonra, Sanson, Don Quijote'yle Sancho Panza'dan haber sordu, mektupları okuduklarını, ama Sancho'nun şu valiliğine hele ada valiliği işine akıllarının ermediğini söyledi, bildiği kadarıyla Akdeniz'deki bütün adalar kral hazretlerinindi. Bunun üzerine, içoğlanı:

— Gerçi ada mı, yoksa başka bir şey mi olduğunu bilmem, ama senyor Sancho Panza şu anda adıyla sanıyla validir diye karşılık verdi. Yönettiği yer, bin nüfuslu bir köydür. Meşe palamutlarına gelince, benim bildiğim, düşes hazretleri çok alçakgönüllü bir insandır, afra tafra, kasıntı nedir bilmez, hiç çekinmeden tarağımızı bile ödünç alabilir. Zaten bizim Aragonlu hanımlar, ne kadar soylu olurlarsa olsunlar, Kastilialı hanımlar gibi alıngan, kendini beğenmiş değildirler, siz de bilirsiniz bunu, hiç gösteriş yapmaz bizim kadınlar.

Konuşmanın burasında Sanchica çıkageldi, eteği yumurta doluydu, içoğlanının yanına gidip sordu:

— Desenize bana, senyor, bizim peder vali olunca hani şu hem çorap hem pantolon yerine giyilen süslü şeylerden kullanmaya başladı mı, ha?

— Hiç dikkat etmedim, ama giyiyordur herhalde diye karşılık verdi delikanlı.

— Hey ulu Tanrım! Kim bilir ne yakışıklı olmuştur! İnanın bana, öteden beri, bizim pederi hep böyle sır-

malı kordonlu giysiler içinde görmeyi hayal ederdim.

— Tanrı izin verirse, görürsünüz, dedi içoğlanı, valiliği bir iki ay daha sürerse, tepesinde bir sembrero bile görürsünüz.

Papazla okullu, içoğlanının dalga geçtiğini anlamışlardı, yalnız, gerek şu güzelim mercan gerdanlık, gerek avelbisesi (Teresa bunu da hemen göstermişti onlara), bu düşüncelerini yalanlar gibiydi. Buna rağmen, Sanchica'nın çocukça isteğine gülmekten kendilerini alamadılar, hele Teresa'nın şu sözleri, kırdı geçirdi bizimkileri:

— Papaz efendi, dedi Teresa, yakında Madrid ya da Toledo'ya gidecek biri var mı acaba? Giden olursa kendime şöyle yusyuvarlak, çalımı yerinde kabarık bir etek ısmarlamak istiyorum, bundan sonra kocamın mevkiine yaraşır biçimde giyinmeliyim doğrusu, ayrıca kafama eserse, kocamın valilik ettiği kente gider, bütün öbür karılar gibi, atlı arabaya biner çalım satarım. Kocası vali olan karı rahatça yapar bunu!

—Yaa elbette be ana, elbette, diye bağırdı Sanchica. Bugünden tezi yok, hemen yapalım bu işi! O atlı arabada beni sayın anacığımın yanında görenler: «Hele şuna bak, ağzı sarmısak kokan koca göbekli bir herifin kızı olduğunu unutmuş, kasım kasım kasılıyor!» deseler de vız gelir. Benim ayaklarım yerden kesilsin, arabama kurulayım da onlar bildiklerini söylesinler arkamdan! Canı cehenneme hepsinin! Benim karnım tok, sırtım pek olduktan sonra, yeryüzünün bütün dedikoducularıardımdan gülse, benimle alay etse tınmam vallahi! Öyle değil mi be ana?

— Ah yavrum, ah! Yerden göğe kadar hakkın var! Sevgili Sancho'cuğum bütün bunları ve daha başka şey-

leri önceden haber vermişti bana, görürsün, kız, önünde sonunda beni kontes yapar bu adam! Göreceksin yavrum, göreceksin! Daha işin başındayız, her zaman şöyle derdi babacığım! (O yalnız senin baban değildir, aynı zamanda tam bir atasözü babasıdır.) Verdiler mi sana bir dana, hiç durma, at yuları boynuna! Valilik buldun mu, hemen yapış, kontluk bulursan kaçırma. Biri sana: «Hişt!» der de ardından yağlı bir kemik atarsa, hemen alıp torbana at. Doğru değil mi kız? Öyleyse, insan hiç kendini üzmemeli, oturup beklemelidir, talih kuşu nasıl olsa gelir başına konar bir gün!

— Doğru, doğru, dedi Sanchica, bir gün de bana: «Ben giyinip kuşanıp arabama kurulduktan sonra, konu komşu, eşek yine bizim eşek, ama semeri değişmiş deseler de vız gelir!» demişti.

— Bana kalırsa, diye söylendi papaz, bütün Panza ailesinin karnında bir atasözü dağarcığı saklı. Olur olmaz yerde her saniye bir atasözü yumurtluyor mübarekler!

— Haklısınız, diye doğruladı içoğlanı, hele vali beyin her lafı bir atasözü, yerinde olmasalar da dinleyenler bayılıyor, dükle düşes de pek beğeniyorlar onun konuşmasını.

— Sancho'nun valiliği konusunda söylediklerinız doğru mu, senyor? dedi okullu. Sancho'nun karısına mektup yazan, armağanlar gönderen düşes gerçek mi? Gerçi mektupları okuduk, armağanları görüp yokladık, ama yine de inanasımız gelmiyor bütün bunlara, sevgili hemşerimiz Don Quijote'nin dediği gibi, sakın büyü olmasın bu işler? Hani sizin bile bizim gibi kanlı canlı, yaşayan bir insan mı, yoksa bir hayalet mi olduğunuzdan şüphe edeceğim.

— Şüpheye yer yok baylar, dedi içoğlanı, ben de sizler gibi yaşayan bir insanım, senyor Sancho Panza da şu anda düpedüz validir, bizim beyle hanımı, yani dükle düşes, onu vali yapabilecek durumdadırlar, nitekim yapmışlardır da. Hatta, çok iyi bir vali olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Ama bütün bunların gerçek mi, yoksa büyü mü olduğunu tartışmak size düşer. Hala yaşayan, çok sevdiğim anamla babamın başına yemin ederim ki, benim bildiğim bu kadardır.

— Evet, dedikleriniz doğru olabilir diye cevap verdi okullu, ama yine de *dubitut Augustinus* (Augustinus kuşkulanıyor).

— Kim isterse kuşkulansın, senyor, ben doğruyu söylüyorum, dedi içoğlanı. Doğru ise zeytinyağı gibi her şeyin üstündedir. Ayrıca, *operibus credite, et non verbis* (ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz). İçinizden biri benimle gelsin, doğru söyleyip söylemediğimi kendi gözleriyle görsün.

— Ben gideyim, diye bağırdı Sanchica. Yağız atınızın terkisine binerim, babamı görmeye de can atıyorum zaten.

— Vali kızları öyle tek başına yollara düşmez, dedi içoğlanı, arabayla ya da tahtırevanla ve bir sürü uşakla gezer onlar.

— Yok canım! dedi genç kız, el alem gibi gösterişçi değilim ben! Atlı araba olmazsa, kısrağa bile binerim.

— Sen sus bakayım yumurcak, diye bağırdı Teresa, ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? Senyor haklı. İnsan, bulunduğu yere göre davranmalıdır. Baban sıradan bir Sancho'yken, sen de Sanchica'ydın... Ama şimdi vali oldu, öyleyse sen de bir senyorasın artık. Siz söyleyin a dostlar, yalan mı?

— Senyora Teresa başından büyük laflar ediyor vallahi! dedi içoğlanı. Neyse, bırakalım şimdi bunları, karnımı doyurun da hemen yola çıkayım. Bugün akşamüstü geri dönmek istiyorum çünkü.

— Gelin bizim eve gidelim, senyor dedi. Senyora Teresa'nın gönlü zengindir, ama sizin gibi birini ağırlamaya gücü yetmez.

İçoğlanı ilkin hayır dedi, ama sonunda razı oldu, papaz da Don Quijote'nin başına gelenleri daha rahatça sorup öğrenebileceği için pek sevindi buna. Okullu, mektupların cevabını yazmayı teklif etti Teresa'ya, ama kadın, onun dalgacılığını bildiği için, buna yanaşmadı. Kilise korosundaki okuma yazma bilen çocuklardan birini çağırdı, iki yumurtayla bir kuru poğaça verdi, oğlan da oturup, hem düşese, hem de kocasına birer mektup döşendi. İleride görüleceği gibi, bu mektuplar da şu uzun hikayemizin şanına yaraşır şeylerdi.

LI. BÖLÜM

Sancho Panza'nın Valilik Macerasının Devamı ve Daha Başka İlginç Olaylar

VALİNİN DENETİME ÇIKTIĞI GECENİN SABAHI oldu nihayet. Sofracıbaşı, o gece gözünü kırpmamıştı, çünkü aklı fikri, erkek kılığındaki kızın güzelliğinde çekiciliğinde kalmıştı. Kahya da oturdu, sabaha dek mektup yazdı, hem bilgece, hem aptalca davranışlarıyla herkesi şaşırtan Sancho Panza'nın maceralarını anlattı efendilerine.

Sonunda vali hazretleri kalkmak lütfunu gösterdiler,

doktor Pedro Recio'nun buyruğu ile kendilerine, bir dilim reçelli ekmekle dört yudum soğuk su verdiler, ona kalsa, yarım somun ekmekle bir salkım üzümü yeğlerdi, ama karşı koymanın işe yaramayacağını bildiği için, hiç sesini çıkarmadı. Pedro Recio, hafif ve az yemeğin zihni açtığını, önemli mevkileride bulunan ve kafalarıyla çalışan insanların bu türlü beslenmesi gerektiğini söyleyip duruyordu çünkü. Sizin anlayacağınız, bu güzel akılyürütmeler yüzünden, Sancho açlıktan ölüyor, içinden, böyle valiliğin de kendisini vali yapanların da yedi ceddini kalaylıyordu. Bu bir kaşık reçel dişinin kovuğuna bile gitmediği ve açlıktan içi bayıldığı halde o gün epeyce davaya bakmak zorunda kaldı, ilk olarak, yabancı biri geldi karşısına, kahya ile yargıç yamakları da yanındaydılar tabii, adam anlatmaya başladı:

—Vali hazretleri, dedi, geniş bir ırmak, çiftliklerden birinin tam ortasından geçiyor ve onu iki eşit parçaya ayırıyor. Yalnız, lütfen dikkatle dinleyin beni, çünkü mesele çok önemli ve epey güç. Ne diyordum? Ha, bu ırmağın üstünde bir köprü, köprünün sonunda bir darağacı ile bir yargı salonu vardır, dört yargıç her gün burada toplanır, çiftlik sahibinin koyduğu bir yasaya göre yargılar gelip geçenleri. Şöyledir bu yasa:

Köprüden geçmek isteyen herkes, yemin ederek nereye ve hangi amaçla gittiğini söyleyecektir. Doğru söylerse geçmesine izin verilecek, yoksa, gözünün yaşına bakmadan darağacına çekilecektir.

Tabii, bu yasa koyulalı beri bir sürü insan geçti köprüden, doğru söyleyenlerin geçmesine izin veriliyor çünkü. Derken, günün birinde şöyle bir şey oldu. Adamın biri geldi, köprünün sonundaki darağacına gitti-

ğini, kendini asmaktan başka da bir niyeti olmadığını söyledi. Yargıçlar pek güç duruma düştüler: «Şimdi bu adamı sağ salim köprüden geçirsek, yalan söylemiş olacak, kendisini asmamız gerekecek, tutup astırsak doğru söylediği için haksızlık etmiş olacağız, çünkü bu durumda elini kolunu sallayarak köprüden geçmesi gerekir» diye düşünüyorlardı. İşin içinden çıkamadılar, ben de kalkıp size geldim, vali bey, ince ve şaşmaz yargı gücünüzü duymuşlar, bu karışık meselede kendilerine yardım etmenizi istiyorlar.

— Vallahi, doğrusunu isterseniz, sizi bana gönderen baylar pek yerinde hareket etmemişler, çünkü ben, sandıkları gibi ince zekalı falan değil, ağırkanlı bir adamımdır diye karşılık verdi Sancho. Neyse, siz şu hikayeyi bir daha anlatın bakalım, pek iyi kavrayamadım çünkü, o zaman bir çözüm yolu bulurum belki.

Adam, az önce anlattıklarını, baştan sonra bir daha anlattı, bunun üzerine Sancho:

— Bana kalırsa, şöyle özetlenebilir bu mesele dedi. Bu adam, darağacında can vereceğine yemin ediyor, dediği çıkarsa, doğru söylemiş olacak ve uygulanan yasaya göre, köprüden sere serpe geçmesi gerekecek, asılmazsa yalan söylemiş olacak, o zaman da yine aynı yasaya göre, asılması gerekecek tabii.

— Tamam diye bağırdı adam. Mesele, buyurduğunuz gibi, vali bey! Bütünüyle kavradınız, en küçük bir noktasını bile yanlış anlamadınız.

— Öyleyse, bu adamı ikiye bölsünler, doğru söyleyen yarısını bıraksınlar, öbür yarısını da assınlar. Böylece, yasa eksiksiz uygulanmış olur.

— İyi ama, vali bey, olacak şey mi bu, adam ikiye kesilir mi hiç? Doğru söyleyen yan, eğri söyleyen yan diye

ikiye kestiniz mi, ölür gider adamcağız, ee nerede kaldı bizim yasa?

— Tamam, ben de senden bunu bekliyordum, babalık. Eğer ben aptalın biri değilsem, bu işin çözümü ancak dediğim gibidir, adanınız, ölmeye de yaşamaya da aynı derecede layık. Doğru söylediği için yaşamayı, yalan attığı için de ölümü hak ediyor. Öyleyse, gidip, sizi bana yollayanlara söyleyin, adamı bıraksınlar, öldürülmesini gerektiren nedenlerle, bağışlanmasını gerektirenler birbirine eşit. Oysa iyilik etmek, kötülük etmekten daha güzeldir. Okuyup yazmam olsa, bu dediklerimi kağıda geçirir, altına imzamı basardım. Zaten benim buluşum değil bu. Adaya hareket etmezden bir gün önce, efendim Don Quijote'nin yazıp verdiği öğütler arasında bu da vardı. Dediğine göre, bir adamın suçluluğu kesin değilse, fazla ısrar etmeyip bağışlamak iyi olurmuş. Tanrı yardımını esirgemedi, tam şu anda tıpa tıp sizin meseleye uyan bu öğüdü hatırladım.

— Çok doğru diye onayladı kahya. Bana sorarsanız, Lakedonya yasalarını yapan Lykurgus bile, yüce Sancho Panza'dan daha iyi bir yargıya varamazdı bu konuda. Sabah oturumunu burada keselim. Ben gidip hazırlık yaptırayım da vali hazretleri şöyle güzel bir öğle yemeği yesinler.

— Aman ne güzel olur, benim de bütün istediğim bu zaten, diye haykırdı Sancho. Siz önce benim karnımı doyurun, ondan sonra dilediğiniz çarpaşık ya da karışık meseleyi getirin karşıma. Hepsinin üstesinden gelirim alimallah!

Kahya sözünü tuttu, çünkü böyle akıllı bir valiyi açlıktan öldürmeye gönlü razı gelmiyordu. Zaten, düzenle-

ne n son oyunu da oynayıp, b u valilik işini bitirmek niyetindeydi. Sancho, Tirteafueralı hekimin bütün yasaklarına ve kurallarına rağmen, güzelce karnını doyurdu, tam sofra toplanırken, bir haberci geldi, Don Quijote'den bir mektup getirdi valiye. Sancho, yazmanını çağırdı, şu mektuba bir göz atmasını, çok gizli değilse, hemen okumasını istedi. Yazman mektubu aldı, göz gezdirdikten sonra:

Herkesin yanında okunabilir, efendimiz dedi. Senyor Don Quijote'nin vali hazretlerine yazdıkları hepimize ders olacak, hatta altın harflerle kazılacak nitelikte. Bakın ne diyor:

MANCHALI DON QUIJOTE'NİN BARATARIA ADASI VALİSİ SANCHO PANZA'YA MEKTUBU

Sevgili Sancho,

Beceriksizliklerini, ihmalciliklerini işiteceğimi umarken, yalnız bilgeliğini öven haberler alıyorum, bunun için de dilediği zaman yoksulları çamurdan çıkaran, en aptal kişileri bile akıllı yapan Tanrı'ya şükürler ediyorum, adayı adam gibi yönettiğini, ama hayvan gibi davrandığını söylüyorlar. O kadar basitmiş davranışların. Sana şunu belirtmeliyim ki Sancho, gördüğümüz iş gereği, içimizden gelen basitlikleri yenmek zorundayızdır. Kendisi basit olsa da önemli yerde bulunan insanın kılığı kıyafeti mevkiine uymalıdır. Güzel giyin, dostum. Giydirip kuşatırsan, sopa bile sopalıktan çıkar. Üstünü başını incik boncukla donat, iyice gözalıcı şeyler giy demiyorum, ya da yargıçlık ederken, asker gibi giyin de demiyorum, mevkiine yaraşır elbiseler giy, sözün kısası, hep temiz ve bakımlı ol.

Yönettiğin halkın gönlünü kazanabilmek için, iki şeye ihtiyacın vardır. Bir kere, hep güleryüzlü, tatlı dilli ol, zaten bunu sana daha önce de söylemiştim, ikincisi, ülkeni bolluk içinde yaşat, çünkü yoksulların en zoruna giden şey, açlık ve kıtlıktır.

Pek çok buyruk çıkarma, çıkardıklarının doğru olmasına ve özellikle herkesin onlara uymasına dikkat et, çünkü uyulmayan buyruklar, yok sayılır, o zaman herkes, bunları çıkaracak kadar bilgelik ve yetke sahibi olan valinin, uygulatacak cesaretten yoksun olduğu kanısına varır. Uyulmadıktan sonra, en sert yasalar bile, kurbağaların başına geçirilen değersiz adama döner. Kurbağalar ilkin ondan korkmuş, sonra, küçümsemeye başlamış, hatta tepesine çıkmışlardır.

Erdemli kişiler için baba, günahkarlar içinse kaynata ol. Ne çok sert, ne de çok yumuşak davran, ikisinin ortasını seç. Bu, bilge kişilere yaraşan yoldur. Hapishaneleri, kasapları, çarşı pazarı dolaş, valinin buralarda görünmesi çok önemlidir. Serbest bırakılma umuduyla yaşayan tutukluların gönlünü al, kasaplar için korkulu bir hayalet ol, çünkü kantarın topuzundan ayrılmaz bu adamların eli, balıkçı kadınlara da göz açtırma, onlar da pek kazıkçıdır. Gerçi pek ihtimal vermiyorum ya, öyle olsa bile, açgözlü, obur, kadın düşkünü bir adam gibi davranma, yoksa halkın ve yakınların seni bu zayıf noktadan yere vurur, pestilini çıkarır. Buradan adana hareket etmezden önce sana verdiğim yazılı öğütleri teker teker incele, oku, tart, biç, göreceksin, onların yardımı ile bütün valilerin karşılaştıkları güçlükleri yenecek, işleri kolayca yürüteceksin. Efendilerine, yani dükle düşese mektup yaz, teşekkürlerini bildir. Nankörlük, gururun kız kardeşidir ve en büyük günahlardan biridir. Kendisine iyilik edenlere min-

netini belli eden insan, onu nimetlere boğan Tanrı'ya karşı da haktanır olacağını ortaya koymuş olur.

Düşes hazretleri, karın Teresa'ya bir adam yolladı, av elbisenle birlikte bir armağan daha gönderdi, bugün yarın cevap bekliyoruz. Geçenlerde başıma gelen bir kedi olayı beni perişan etti, burnum mahvoldu, neyse ki ucuz atlattım. Biliyorsun, yıkımımı isteyen büyücülerin yanında beni koruyanlar da var.

Kahyanın kuşkulandığın gibi, Trifaldi'yle bir ilişkisi olup olmadığını bildir, ayrıca, başına gelen her şeyi yaz bana, aramızdaki uzaklık pek fazla değil, öte yandan, ben de yaratılışıma uymayan şu aylak yaşayışı en kısa zamanda bırakmaya niyetliyim.

Beni, buradaki yüce senyorların gözünden düşüreceğinden korktuğum bir olayla karşılaştım geçen gün, eğer öyle bir şey olursa da pek aldırmayacağım. Onların kişisel eğlencelerinden çok, kendi uğraşımı düşünmek zorundayım çünkü, nitekim, şu ünlü özdeyiş de bunu dile getiriyor. Amicus Plato, sed magis amica Veritas (Eflatun'u seven, Doğru'yu daha çok sever). Sana Latince sözler yazıyorum, çünkü vali olalı beri, bu dili öğrenmişsindir sanırım. Tanrı yardım etsin de kimse seni acıklı duruma düşürmesin.

Dostun,
MANCHALI DON QUIJOTE

Sancho, bütün dikkatiyle dinlemişti bu mektubu, ötekiler de mektubu yazanın sağduyusuna hayran kalmışlardı. Sancho masadan kalktı. Yazmanı çağırdı, efendisine cevap yazdırmak üzere hemen odasına kapandı. Söyleyeceklerini, ne eksik, ne artık, olduğu

gibi yazmasını emretti. Yazman, buyruğunu eksiksiz yerine getirdi. Yazdıkları mektup şöyleydi:

SANCHO PANZA'NIN
MANCHALI DON QUIJOTE'YE MEKTUBU

İşlerim o kadar çok ki, değil tırnaklarımı kesmeye, başımı kaşımaya vaktim olmadı. Bu yüzden, alabildiğine uzun tırnaklarla dolaşıyorum. Tanrı yardımcım olsun! Ey benim ruhum efendim, bunu size valilikten hoşnut olup olmadığımı göstermek üzere yazıyorum. İnanın, sizinle birlikte dağ bayır dolaştığımız günleri hasretle arıyorum, çünkü o zamankinden çok daha açım şimdi.

Dük hazretleri geçen gün bir mektup yolladı bana, canıma kıymak isteyen birtakım casusların gizlice adaya girdiğini haber veriyordu. Ama ben, adaya gelen bütün valileri öldürmek için kiralandığına inandığım bir hekimden başkasına rastlayamadım daha, bu Tirteafuera'lı herifin adı da Pedro Recio. Tanrı sizi inandırsın, daha bu adı duyar duymaz tüylerim diken diken oluyor! Bu doktor bozuntusu, kendi ağzıyla söyledi, hastalıkları iyileştirmez, güya insanların hastalanmasına engel olurmuş, ilaçlarına gelince, pehriz, yine pehriz... hatta öteki dünyayı boylayana dek pehriz. Oysa zayıflık, kırk derece ateşten beterdir! Sözün kısası, ya bu herif beni açlıktan öldürecek, ya da ben dayanamayıp öfkemden gebereceğim. Oysa ne hayaller kurmuştum şu adaya gelirken? güya sıcacık yemekler yiyecek, soğuk sular içecek, Hollanda bezinden çarşaflar, döşekler içinde yatacaktım, şimdiyse, keşişler gibi çile çekiyorum ama buna gönül rızasıyla katlanmadığım için, sonunda yine şeytana uyacağım herhalde.

Şu ana dek bir kuruş haraç almadım, yetkimi kötüye

kullanmadım. Yalnız, aklımın ermediği bir şey var. Anlatılanlara göre, bu adaya gelen bütün valiler, daha ayak bastıkları gün büyük paralar toplarlarmış, ya da bir daha alınmamak üzere ödün verilirmiş kendilerine, zaten, sadece burada değil, her yerde böyleymiş bu işler.

Dün akşam, gece denetimi sırasında erkek kılığında bir kızla, kadın kılığındaki erkek kardeşine rastladım, benim sofracıbaşı, görür görmez vuruldu kıza, ilk fırsatta evlenecekmiş. Bu arada ben de delikanlıyı damatlığa seçtim. Bugün ikimiz birliktegidipgençlerin babasıyla konuşacağız, bu, Diego de la Llama adında pek soylu, dini bütün bir insan.

Öğüdünüze uyarak, çarşı pazarı dolaşıyorum, dün, taze fındık satan bir kadına rastladım, sepetleri karıştırınca, alt tarafa hep içi boş, bayat ve çürük fındıkları koyduğunu gördüm. Kutsal dinimizi öğrenen küçük öğrenciler adına hepsine el koydum —bu armağana epey sevineceklerdir herhalde— ve on beş gün satış yasağı verdim kadına. Sonradan, yanımdakiler, çok iyi bir iş yaptığımı söylediler. Bu arada bir noktaya daha işaret edeyim. Bizim buradaki satıcı kadınlar edepsiz mi edepsiz yüzsüz mü yüzsüz, eşleri benzerleri yok yeryüzünde! Gezdiğim, gördüğüm yerlerdeki satıcılarla karşılaştırdıktan sonra, bu kanıya vardım.

Düşes hazretlerinin, karım Teresa Panza'ya mektup yazmasına ve bir armağan yollamasına pek sevindim, gurur duydum. Yeri ve zamanı gelince, minnet borcumu ödeyeceğim kendisine. Benim için ellerinden öpün, iyiliklerini unutmayacağımı söyleyin, bu sözümün doğruluğunu, çok yakında anlayacaktır.

Dük ve düşes hazretleri ile bozuşmanızı, aradaki bağları koparmanızı hiç istemem doğrusu, onlarla kapışırsanız,

bunun zararı bana dokunur. Hem sonra, bana iyilikbilir ol derken, kalkıp da sizi el üstünde tutan, güleryüzle ağırlayan insanlara nankörlük etmeniz yakışık alır mı?

Şu kedi hikayesine hiç aklım ermedi, ama bunun da tepenizden ayrılmayan o densiz büyücülerin yeni bir oyunu olduğuna inanıyorum, görüştüğümüz zaman, işin aslını öğrenirim nasıl olsa.

Size bir armağan göndermek isterdim, ama burada ustaca yapılan, güzel tenkiye borularından başka bir şey yok. Şu valilik bir süre daha devam ederse, size iyi bir armağan bulacağım elbet.

Karım Teresa'dan mektup gelirse, yol masrafını verip bana iletmenizi rica ederim. Ne zamandır evimden, karımdan, çocuklarımdan bir haber alamadım, pek özledim hepsini. Son olarak derim ki, Tanrı sizi büyüden ve büyücülerden, beni de hayırlısıyla şu valilikten kurtarsın. Yalnız, bana sorarsanız, hiç umudum yok bu konuda. Doktor Pedro Recio'nun perhiziyle kalıbı burada dinlendireceğimden korkuyorum.

Uşağınız,
VALİ, SANCHO PANZA

Yazman mektubu kapattı, özel bir ulakla yolladı.

Bundan sonra, bütün düzenciler biraraya, geldiler. Sancho'yu buradan sepetlemenin çaresini araştırdılar, bir karara vardılar. Bizimki de bütün öğleden sonrasını, ada diye bildiği köyün polis örgütüne genelgeler hazırlamakla geçirdi. Bundan böyle, il sınırları içinde perakende şarapçı bulunmayacağını, niteliğine ve ününe göre fiyat biçilebilmesi için alındığı yer belirtilmek şartıyla, şarapların dışarıdan getirileceğini bildirdi, şaraplara değer biçip marka koyacak olanlar, yalan söy-

ledikleri saptanırsa, ölüm cezasına çarptırılacaktı. Bütün ayakkabıların, özellikle de fiyatını pek yüksek bulduğu konçsuz pabuçların fiyatını indirdi. Korkunç bir hızla artan uşak ücretlerine narh koydu. Gece ya da gündüz, açık saçık türkü söylenmesini yasakladı, bunu şiddetli cezalara bağladı. Körlerin, dinsel mucizeler anlatan türküler okumasını yasak etti, ancak güvenilir tanıklara dayanan masal türkülerine izin verdi. Birincilerin, çoğunlukla, gerçek mucizelerin değerini düşüren, uyduruk şeyler anlattıklarına inanıyordu. Yoksul polisi diye bir örgüt kurdu. Bu örgüt yoksulları kovalamayacak, tersine, onların gerçekten yoksul olup olmadıklarını araştıracaktı. Dediğine göre, dilencinin geniş yeniyle düzmece yarası, aslında bir hırsızı ya da sarhoşu gizlemeye yarıyordu. Uzatmayalım, öyle akıllıca yönetmelikler düzenledi ki, bunlar, Barataria'da hâlâ uygulanmakta, *Büyük* vali Sancho Panza Yasaları diye anılmaktadır.

LII. BÖLÜM

Dertli İkinci Dadı, Yani Dona Rodriguez Macerasının Devamı

CIDE HAMETE'NİN DEDİĞİNE GÖRE, yüzündeki tırmıklar geçince, Don Quijote, şatodaki durgun yaşamı şövalyeliğe aykırı bulmaya başladı, bunun üzerine, başlamasına pek az kalan Saragosa cirit oyunlarına katılabilmek üzere ev sahiplerinden izin istemeye karar verdi. Bu oyunlarda ortaya konan büyük armağanı kazanacağını umuyordu. Bir gün, sofrada tam bu düşüncesini ev sahiplerine açmaya niyetlendiği sırada siyahlara bürün-

müş iki kişi girdi salona (sonradan bunların kadın oldukları anlaşıldı). Bunlardan biri doğruca Don Quijote'nin yanına geldi, ayaklarına kapandı, ahlaya vahlaya ağlamaya başladı, bu manzara karşısında herkesin ağzı açık kaldı. Dükle düşes, bunun da Don Quijote'ye oynanan yeni bir oyun olduğunu sanıyorlardı, ama oyuncunun içtenliği onları bile şüpheye düşürüyordu. Yufka yürekli Don Quijote, hemen eğilip ayaklarına kapanan insanı yerden kaldırdı, gözyaşlarını gizleyen peçeyi açmasını rica etti. Yaslı kişi bu ricayı dinledi, peçesini kaldırdı, o zaman, hiç beklemedikleri bir şeyle karşılaştılar. Düşesin dadısı Dona Rodriguez'di bu, siyahlara bürünmüş öbür insan da zengin çiftçinin oğlu tarafından kandırılan kızıydı. Bu iş, özellikle dük ve düşesi şaşırttı, çünkü dadının ne mal olduğunu, salaklığının derecesini çok iyi biliyorlardı, ama böyle bir çılgınlık yapabileceğini akıllarının köşesinden geçirmemişlerdi. Neyse, Dona Rodriguez onlara döndü ve:

— Şövalyeyle görüşmek için izninizi dilerim, dedi, kalleş bir köylü çocuğunun yüzümüze çaldığı karadan kurtulabilmek için, onun yardımına ihtiyacım var.

Dük, istediği izni verdiğini, Don Quijote'yle dilediği gibi konuşabileceğini söyledi. Bunun üzerine, kadın yine şövalyeye döndü, anlatınaya başladı:

— Değerli şövalye, birkaç gün önce size, kötü niyetli bir köylünün, gözümün nuru, biricik kızıma ettiği onulmaz hakaretten söz açmıştım. Yanımda gördüğünüz bahtsız, kızımdır, kendisiyle ilgilenece̊ğinize, yapılan hakaretin öcünü alacağınıza, söz vermiştiniz. Oysa az önce, Tanrının sizin için ayırdığı o güzel maceralara atılmak üzere şatodan ayrılmayı düşündüğünüzü

öğrenmiş bulunuyorum. Sizden, yollara düşmezden önce gidip şu edepsiz, ırz düşmanı köylüyü bulmanızı, verdiği sözü tutup kızımla evlenmeye razı olmasını sağlamanızı diliyorum. Bu işi dük hazretlerinden beklemek, karaağacın dut vermesini beklemekle birdir. Bunun sebebini de özel olarak bildirmiştim size. Onun için, yüce efendimizden bizi hayata kavuşturmasını, yüzümüzü aka çıkarmasını rica ediyorum.

Don Quijote, bu söyleve, aynı görkemli ve ciddi tavırla karşılık verdi:

— Ey temiz yürekli dadı, dedi, silin gözünüzün yaşını, ağlamayın artık, enerjinizi boşa harcamayın, kızınızın onurunu temizlemeyi üzerime alıyorum, kendisi de bundan böyle, her tatlı söze kanmasın, çünkü bu gibi sözleri vermek kolay, yerine getirmek çok güçtür. Neyse, dük hazretlerinin de izniyle, hemen yola çıkıp şu katı kalpli oğlanı bulacağım. Bulunca karşıma alıp meydan okuyacağım, ya verdiği sözü tutmasını, ya da benimle dövüşmesini isteyeceğim. Şövalyelerin başlıca görevi, alçakgönüllülere yardım etmek, gururluları cezalandırmaktır, bir başka deyişle, dertlilere el uzatmak, uslanmak bilmeyen günahkarları cehenneme yollamaktır.

— Temiz yürekli dadının yakındığı köylüyü aramanıza, meydan okumak için benden izin almanıza gerek yok, dedi dük. Ben bu meydan okumayı kabul ediyor, bunu kendisine iletmeyi üstüme alıyorum, çağrınıza uyarak gelip kendi görüşünü savunmasını sağlayacağım, sizin için özel bir çarpışma yeri hazırlattırıp bu gibi durumlarda uyulması gereken her şeyi yerine getireceğim, taraf tutmayacağım. Dövüşecek şövalyelere yer gösteren her bey böyle davranır zaten.

— Sırf efendimizin hatırı için, bu seferlik soyluluk haklarımdan vazgeçiyorum, dedi Don Quijote, basit bir köylü olan şu saldırgan adamla çarpışmaya hazırım. Gelip benimle boy ölçüşebilmesi için, onun düzeyine iniyorum. Ve şu anda burada hazır bulunmamasına rağmen, ününü lekelediği şu zavallı kız adına ona meydan okuyor, düelloya çağırıyorum kendisini. Ya kıza verdiği sözü tutar, onunla evlenir, ya da kılıcımın ucunda can verir.

Sonra, eldivenlerinden birini aldı, salonun ortasına fırlattı, dük eldiveni yerden aldı, kendi uyruğundaki köylü adına bu çağrıyı kabul ettiğini bildirdi. Karşılaşma için, altı gün sonra, şatonun avlusunu seçti. Düelloda bilinen silahlar, yani kargı, kalkan kullanılacak, parçalı zırh giyilecek, işin içine hile, düzen ve büyü karıştırılmayacaktı, bütün bunlar, bir yargıcılar kurulunca denetlenecekti. Dük, konuşmasına devamla:

— Yalnız, küçük bir mesele daha var dedi. Şu temiz yürekli dadı ile edepsiz kızının, bütün haklarını senyor Don Quijote'ye devretmeleri gerekir, yoksa meydan okuma boşa gider, hiçbir şey yapılamaz.

— Bütün haklarımı kendisine veriyorum, dedi dadı.

— Ben de öyle diye ekledi genç kız, utancından hâlâ ağlıyor, zaman zaman burnunu çekiyordu.

İşler böylece düzene konduktan sonra, yaşlı hanımlar çekildiler, o arada dük, bu karşılaşmayı nasıl ayarlayacağını düşünüyordu. Düşes de uşaklarını, hizmetçilerini çağırttı, dadıyla kızına artık birer hizmetçi gibi değil, kendisinden adalet bekleyen birer konuk gibi davranılmasını buyurdu. Ana kıza ayrı bir oda verildi, yabancı gibi ağırlanmaya başlandılar, evdeki bütün uşaklar, hizmetçiler, Dona Rodriguez'le kızının saygı-

sızlığına şaşıyor, bu işin nereye varacağını merak ediyorlardı.

Derken, bütün bunların üstüne tüy dikercesine hani yemeğin ardından yenen tatlı gibi, Teresa Panza'ya mektup ve armağan götüren içoğlanı çıkageldi. Gecikişi karşısında meraka düşen dükle düşes, onu görünce pek sevindiler. Delikanlı, olup biteni öyle kısaca ve herkesin ortasında anlatamayacağını söyledi. Efendilerinden izin istedi, bu arada mektupları okuyarak hoşça vakit geçirebileceklerini belirtti. Mektupları düşese uzattı, birinin üstünde. Bilmem *nere düşesi, bilmem kime,* ikincinin üstünde de. Tanrı'nın *ikimize de uzun ömür vermesi dileğiyle, Barataria Valisi, kocam Sancho Panza'ya* yazıyordu. Düşes büyük bir merak içindeydi, mektupları okumak için sabırsızlanıyordu. Kendine geleni açtı, sakınca bulunmadığını görünce başladı:

TERESA PANZA'NIN
DÜŞESE MEKTUBU

Sevgili Senyora,

Sizin gibi yüce bir hanımefendinin ben kulunuza mektup yazmış olmasına pek sevindim, bütün ömrümce böyle bir şey beklemiştim çünkü. Mercan gerdanlık çok güzel, kocamın giydiği av elbisesi de ondan aşağı değil. Gerçi bizim papaz efendi, Berber Nicolas Usta ve okullu Sanson Carrasco inanmak istemiyorlar, ama köy halkı, dük hazretlerinin kocam Sancho'yu vali tayin etmesine pek sevindi, zaten ben de onlara aldırmıyorum, madem ki kocam validir, herkes ister inansın ister inanmasın, vız gelir! Yalnız şunu belirteyim ki, gerdanlık av elbisesini görmesem, ben bile inanamayacaktım, çünkü bizim buralarda koca-

ma şişko derler ve keçi sürüsünden başka bir şey yönetemeyeceği bilinir. Tanrı nasıl dilerse öyle yapsın, hayırlısı neyse onu versin, hepimizin yardımcısı olsun!

Beni soracak olursanız, sevgili senyora, buradan ayrılıp başkente gitmeye bütün kıskanç karıları çatlatmak üzere, atlı arabalara kurulup gezmeye karar verdim. Onun için, siz hanımımdan rica ediyorum, kocama söyleyin, bana para göndersin, hem de bolca göndersin, çünkü Madrid'de masraf çok olurmuş, dediklerine göre, ekmeğin okkası bir real, etin okkası da otuz maravedismiş, korkunç şey doğrusu! Gitmemi sakıncalı buluyorsa, hemen bildirsin, yoksa yerimde duramıyorum, bacaklarım karıncalanıyor. Komşular ve dostlar, kızımla Madrid'de bol para harcarsak, çalım satarsak, kocamın şanı artarmış diyorlar, yoldan geçenler: «Kim şu arabadaki senyoralar?» diye sorunca, uşaklarımdan biri: «Barataria valisi Sancho Panza'nın karısı ve kızı» diye cevap verirmiş ve böylecene de kocamın ünü yayılırmış. Dolayısıyla, ben de saygı görür, el üstünde tutulurmuşum. Eh bundan iyisi can sağlığı tabii:

Yalnız, çok üzgünüm, bu yıl köyde pek meşe palamudu olmadı. Bununla birlikte, değerli senyora için koca bir küp doldurdum, bunları bizzat ve şahsen, kendi ellerimle topladım, ama, yine de dilediğim kadar büyüklerini bulamadım. Oysa, hani devekuşu yumurtası kadar olmalarını isterdim.

Rica ederim, arasıra bana mektup göndermeyi unutmayın, senyora. Ben de hemen cevap yazar, gerek sağlığım, gerekse köyde olup bitenler hakkında size haber veririm, Tanrı sizin gibi yüce bir hanımefendiyi korusun, bu arada beni de unutmasın! Kızım Sanchica ile oğlum da ellerinizden öperler.

Mektup yazmaktan çok sizi görme arzusuyla yanıp tutuşan,

Hizmetçiniz,
TERESA PANZA

Mektup, bütün dinleyenleri, hele dükle düşesi epey güldürdü. Düşes, onun da pek tatlı olacağı düşüncesiyle, Don Quijote'den vali hazretlerine yazılmış mektubu açıp açamayacaklarını sordu. Don Quijote, isteklerini buyruk sayacağını söyledi, mektubu açıp okudu:

TERESA PANZA'NIN
SANCHO PANZA'YA MEKTUBU

Sevgili Sancho'cuğum,

Mektubunu aldım ve dinin hakkı için, az kalsın, sevinçten aklımı kaçırıyordum. Evet, sevgilim, vali olduğunu öğrenince, neredeyse zevkten ölüyordum, bilirsin, apansız sevinçlerle apansız acılar öldürürmüş insanı. Kızım Sanchica da öylesine sevindi ki, kendini tutamayıp donuna kaçırdı. Gönderdiğin av elbisesi önümde düşesin yolladığı mercan gerdanlık boynumda mektubun elimde ulak da karşımda olduğu halde gözlerime inanamıyor, düş gördüğümü sanıyordum. Kimin aklına gelirdi ki, senin gibi bir keçi çobanı günün birinde vali olacak? Ama, ah rahmetli anacığım, ah! Her zaman: «Çok gezenle çok yaşayan, çok bilir» derdi. Meramım şu. Hala yaşadığıma göre, daha pek çok şey göreceğim demektir. Seni bir vergi memuru ya da eğitmen olmuş görene dek yaşamak isterim doğrusu. Bunlar, paçayı ele vermedikçe, insanı kısa zamanda zenginleştiren işlerdir çünkü. Düşes hazretleri sana, Madrid'e git-

mek istediğimi bildirecek, bu mesele üzerinde düşün, sonra fikrini yaz bana. Başkentte, atlı araba ile dolaşarak ünümü arttırabilirim.

Papaz, berber, okullu, hatta bizim kilisenin kayyumu bile senin vali olduğuna inanmıyor, bütün bunların, efendin Don Quijote'nin başına gelen her şey gibi, bir düş, bir büyü olduğunu söylüyorlar. Sanson oraya gelip senin kafandan bu valilik hevesini, Don Quijote'ninkinden de o saçma sapan çılgınlığı söküp alacağını söylüyor. Ama ben onların laflarına gülüp geçiyor, boynumdaki gerdanlığa bakıyor, gönderdiğin elbiseyle kızıma dikeceğim entariyi düşünüyorum.

Düşes hazretlerine biraz meşe palamudu yolladım, elimden gelse, bunların altından olmasını isterdim. Sen de bana, eğer oralarda varsa, birkaç dizi inci gönder.

Köydeki haberlere gelince, hani şu Berrueca karı var ya, kızını, önüne çıkan her şeyin resmini yapan zırzop bir oğlanla evlendirdi. Köy yönetim kurulu ona, köy odasının kapısına kral hazretlerinin armasını işleme işini verdi. Oğlan iki düka istedi, paraları peşin verdiler. Herif sekiz gün çalıştı, bir de baktık, hâlâ hiçbir şey yok ortada. En sonunda böyle saçma sapan şeylerle uğraşamayacağını söyleyip parayı geri verdi. Ressamlığı bıraktı, ırgatlığa başladı ve kızı aldı. Şimdi her sabah, elde kazma, uslu uslu tarlaya gidiyor. Pedro de Labo'nun oğlu da tepesini kazıttı, yani papaz oldu. Daha ilerleyip rahip olmaya niyetli. Derken, Mingo Silbato'nun torunu Minguilla oğlanı mahkemeye vermez mi? Dediğine göre, delikanlı, evlenme vaadiyle aldatmış kendisini. Dedikoducu insanlar, kızın gebe olduğunu söylüyorlar ama oğlan yemin billahla hayır diyor bu işe.

Geçenlerde bir alay uğradı bizim köye. Üç kız kaçırdılar.

Kızların kim olduğunu söylemek istemiyorum, bakarsın döner geri gelirler, geçmişin üstüne bir sünger çekip yeni birer koca bulurlar.

Bizim Sanchica artık nakış işliyor ve günde sekiz maravedis kazanıyor. Böylece çeyizini düzecek, paraları kumbaraya atıyor, ama şimdi vali kızı oldu artık, çalışmasına ihtiyaç yok, sen ona yüklüce bir drahoma verirsin. Bizim köyün ana çeşmesi kurudu. Darağacına yıldırım düştü, inşallah bütün darağaçlarına düşer!

Cevabını ve başkente gitme konusundaki isteğime ne diyeceğini merakla bekliyorum. Hadi eyvallah! Dilerim Tanrı'dan, ya benden daha uzun ömürlü olasın, ya da en az benim kadar yaşayasın. Ölüp de seni bu dünyada ele güne bırakmak istemem çünkü.

Karın,
TERESA PANZA

Mektuplar tekrar tekrar okundu, üstünde konuşuldu, öve öve göklere çıkarıldı. Derken, Sancho'dan Don Quijote'ye haber getiren ulak çıkageldi. Bu mektup da yüksek sesle okundu, dinleyenler, Sancho'nun bir zırdeli olduğu kanısına vardılar. Düşes, içoğlanını alıp başka bir odaya geçti, Sancho'nun köyünde olup bitenleri sordu. Delikanlı, en küçük bir noktayı atlamadan, her şeyi anlattı, meşe palamutlarıyla, Teresa'nın özel olarak yolladığı bir kalıp peyniri düşese teslim etti, sözde Tronchon peynirlerini bile gölgede bırakan, nefis bir peynirmiş bu! Düşes hepsini sevinçle karşıladı. Biz şimdilik onu armağanlarıyla baş başa bırakıp, ada valilerinin incisi, canlı simgesi Sancho Panza'nın yanına dönelim, valiliğinin sona erişini görelim.

LIII. BÖLÜM

Sancho Panza'nın Valiliği Pek Acıklı Şekilde Sona Eriyor

«İŞLERİN HER ZAMAN aynı durumda kalacağını sanmak, olanaksızı elde etmeye çalışmak demektir. Her şey birbirini izler, daha doğrusu bir çember üzerinde birbirini kovalar. İlkbaharın ardından yaz gelir, yazın ardından da sonbahar, sonbaharlardan sonra kış, kıştan sonra yine ilkbahar. Böylece zaman, bu çark üzerinde habire döner. Yalnız insan ömrü, sınırsız öteki dünya yaşamı bir yana, yeniden başlama umudu olmadan, hiç de istemediği halde dörtnala son durağına doğru ilerler» diyor Müslüman felsefeci Cide Hamete, bizim yazar şu dünyadaki ömrümüzün geçiciliğiyle kısalığına karşılık, biricik umudumuz olan öteki dünya yaşamının sonsuzluğunu görmüştür, hem de birçoklarının da teslim ettiği gibi, dinin yardımı olmaksızın, yalnızca doğal veriler yardımıyla kavramıştır bu gerçeği. Ama yukarıki sözler, Sancho'nun valiliğinin nasıl büyük bir hızla sona erdiğini, yıkıldığını, top olup uçtuğunu, duman haline geldiğini göstermek üzere edilmiştir.

Yöneticiliğinin yedinci günü, yemekle şaraptan değil, yargılamaktan, akıl öğretmekten, buyruk verip yönetmelik çıkarmaktan bıkıp usandığı ve uyku, açlığa rağmen gözkapaklarını ağırlaştırdığı sırada yattığı yerden, insana adanın battığı kanısını verecek kadar büyük bir gürültü, çan sesi ve bağrışmalar işitti, kalkıp oturdu, bu gürültünün ardından olup biten şeyi anlayabilmek üzere dikkatle dinlemeye başladı, ama boşu-

na. Çan sesleriyle çığlıklara şimdi, kalabalık bir boru ve davul sesi de karışmıştı. Aklı başından gitti, korku içinde kalktı, döşeme nemli olduğu için terliklerini giydi, ama sırtına hiçbir şey almadı, öylece kapıya gitti, tam açtığı anda koridora dolan, elleri meşaleli ve kılıçlı yirmiden fazla adamla karşılaştı, adamlar avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı:

— Silah başına, vali bey, silah başına! Düşmanlar adaya girdi, eğer ustalığınızı ve değerinizi ortaya koyup yardımımıza koşmazsanız, işimiz bitik.

Ve bu gürültü, bu şamata arasında ağzı açık, şaşkın şaşkın kendilerine bakan Sancho'nun yanına geldiler, içlerinden biri:

— Efendimiz kendi canını ve bütün adayı yitirmek istemiyorlarsa, hemen silahlansınlar! dedi.

— Ben mi silahlanacağım? diye bağırdı Sancho. Silahtan, kavgadan anlamam ben! Bu gibi şeyler için efendim Don Quijote'ye başvurun. Gelir, iki dakikada iki vuruşta düşmanlarınızı kovar, adanızı kurtarır. Bense zavallı bir günahkarım, hiç mi hiç aklım ermez böyle şeylere.

— Aman vali bey diye haykırdı beriki, bu ne ağırkanlılık! Hadi, durmayın, hemen silahlanın! Biz size hem savunma, hem saldırma silahları getirdik. Evden çıkın, önümüze düşün, kılavuzumuz olun, madem ki valisiniz, bu iş size düşer.

— Peki! Silahlandırın bakalım! dedi Sancho. Adamlar, yanlarında getirdikleri kalkana benzer iki şeyin birini önüne, birini arkasına dayadılar, hem de geceliğinin üstüne, kollarını da daha önceden açtıkları yarıklardan geçirdiler, sonra, iplerle sıkıca bağladılar, zavallıcık sopa gibi dimdik kaldı, ne dizlerini kıvırabiliyor,

ne de bir adım atabiliyordu. Eline bir mızrak tutuşturdular, o da bunu, ayakta durabilmek için kendine destek yaptı. Bu işler bittikten sonra, yürümesini, kendilerine yol göstermesini, hepsine cesaret vermesini söylediler, pusulaları, kılavuzları olduğuna göre, her şeyi kendisinden beklediklerini belirttiler.

— İyi ama, nasıl yürüyeceğim acaba? diye sordu Sancho, beni şu iki kalkan arasına öyle bir sıkıştırdınız ki, diz kapağımı bile oynatamıyorum. Bu durumda bir tek şey yapılabilir. Beni alın, kaledeki bir gizli geçidin başına dikin, şu mızrakla ya da gövdemle orayı koruyayım.

— Hadi, hadi, vali bey, dedi adamlardan biri, yürüyün, kalkanlar değil, korku engel oluyor yürümenize. Biraz kıpırdayın da bitirelim şu işi! çünkü her an daha fazla gecikiyoruz, düşman sayısı artıyor, çığlıklar gittikçe büyüyor, tehlike burnumuzun dibine geliyor.

Bu kanıtlar ve serzenişler karşısında duygulanan zavallı vali, bir adım atmak istedi ve öyle bir patırtı ile yere yıkıldı ki, paramparça oluyorum sandı. Ters dönmüş bir kaplumbağa, kıyıya vurmuş bir kayık ya da iki dilim ekmek arasındaki jambon dilimi gibi orada kalıverdi. Onu böyle yerde görmek, dalgacı heriflere hiç de acı gelmiyordu. Tam tersine, meşalelerini söndürdüler, bağrış çağrışı iki katına çıkardılar, talihsiz Sancho'nun üstünden geçmeye, kalkanlara kılıç savurmaya başladılar, zavallıcık büzülüp başını içeri çekmeseydi, sonu pek kötüye varacaktı herhalde. Böyle dertop halde soğuk terler döküyor, kendisini bu tehlikeden kurtarması için Tanrı'ya yakarıyordu. Adamların kimisi, karanlıkta ona takılıyor, yere yıkılıyordu, derken biri, üstüne çıktı ve orada kaldı, sanki bir kale burcundaymış gibi, Sancho'nun göbeğinden iki orduyu yönetiyordu:

— Bu yana, bizimkiler, bu yana! Düşman en çok buraya saldırıyor! Şu gizli geçit kapısını tutun! Kapayın kapıyı! Kırın şu merdiveni! Kazanları getirin, ziftle reçine koyup kaynatın! Yatakları yollara yığıp engel yapın!

Sözün kısası, bir kentin kurtarılmasında kullanılan bütün araçları, bütün aletleri sayıp döküyor, Sancho da bir yandan bunları dinliyor, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu:

— Ah, ya rabbim! inşallah ada kısa zamanda düşer de ölü ya da diri şu büyük sıkıntıdan kurtulurum! Tanrı dualarını dinledi. Hiç beklemediği anda şunları duydu:

— Zafer! Yendik düşmanları! Yaşasın, hadi vali bey, kalkın, gelip zaferin keyfini çıkarın ve yenilmez bileğinizin gücüyle alt ettiğiniz düşmanların bırakıp gittiği ganimetleri paylaştırın!

— Ayağa kaldırın beni! dedi Sancho, acılı bir sesle.

Doğrulmasına yardım ettiler. Ayağa kalkınca:

— Yendiğim düşman kimse, alnından çivileyin keratayı. Ama şimdi ganimet falan dağıtacak halim yok, dostlarımdan biri (eğer varsa tabii), bir yudum şarap versin bana, çünkü susuzluktan ölüyorum, ayrıca, ter içinde kaldım, gelip kurulayın beni.

Terini sildiler, şarap getirdiler, kalkanları çözdüler, yatağına yatırdılar, öyle korkmuştu ki, heyecandan ve yorgunluktan baygın düştü. Dalgacılar işi bu kadar ileri götürdükleri için pişmandılar, ama Sancho kendine gelince, pişmanlıkları dağıldı. Saati sordu, günün ağarmak üzere olduğunu söylediler. Bunun üzerine, tek söz etmeden giyinmeye başladı. Ötekiler de ağızlarını açmadan ona bakıyorlar, neden bu kadar acele ettiğini merak ediyorlardı. Her yanı ezik, çürük içinde olduğundan, güçlükle giyindikten sonra doğruca ahıra git-

ti, adamlar da ardından tabii, karakaçanın boynuna sarıldı, alnına bir barış öpücüğü kondurdu, gözyaşları içinde şunları söyledi:

— Gel benim sevgili dostum, can yoldaşım, yardımcım, kara gün dostum! Biz bizeyken ve senin bakımından, o küçücük mideni doyurmaktan başka şey düşünmediğim sıralar, gecem de gündüzüm de ayım da yılım da mutluluk içinde geçiyordu, oysa seni bırakıp gurur ve ihtiras kulesine çıktığımdan beri, bütün yoksulluklar, bütün acılar, bütün kaygılar başıma üşüştü.

Böyle konuşa konuşa eşeğine semer vuruyor, yanındakilerse, hiç laf etmeden onu seyrediyorlardı. Karakaçana semer vurduktan sonra, yine büyük güçlükle sırtına bindi, sofracıbaşıya, kahyaya, yazmana, doktor Pedro Recio'ya ve ötekilere döndü:

— Yol açın baylar, dedi, bırakın da yine özgürlüğüme kavuşayım. Bırakın da şu belalı yaşamı terk edip eski hayatıma döneyim, yeniden canlanayım. Ben, vali olmak, kuşatılan kentleri ya da adaları düşmandan korumak için doğmadım. Yasa çıkarmak, kentleri, köyleri savunmaktan çok, ekip biçmeye, bağ budamaya aklım erer benim. San Pedro'nun yeri Roma'dır. Yani her horoz kendi çöplüğünde öter, herkes kendi işiyle uğraşmalıdır. Benim elime de vali asasından çok, orak yakışır. Beni açlıktan öldürmeye niyetli, küstah bir hekimin keyfine kalmaktansa, sabah akşam çorba yemeye razıyım ve Hollanda bezinden döşeklerde yatmak, samur kürklere bürünmek, ama valiliğin dertlerine katlanmaktansa, yazın bir meşe ağacının dibinde yatmaya, kışın da bir keçi postuna sarınmaya fitim. Tanrı sizi korusun! Dük hazretlerine söyleyin, çulsuz geldim dünyaya, hâlâ da çulsuzum. Ne bir kuruş kazancım, ne de

zararım oldu, yani şu valiliğe meteliksiz başladım, bütün valilerin tersine, meteliksiz gidiyorum. Çekilin yolumdan. Bırakın gideyim. Gidip yaralarımı sardırayım, dün gece üstümde gezinen şu kör olası düşmanlar yüzünden, her yanım sızlıyor.

—Yo hayır, işte bu olmaz vali hazretleri, dedi doktor Recio, hemen bir ilaç vereceğim, eziklere, çürüklerle iyi gelen bu iksir, eski sağlığınızı ve canlılığınızı kazandıracak size. Av etleri konusunda da kaygınız kalmasın, dilediğiniz kadar yemenize izin vereceğim.

— O o, geçmiş ola diye karşılık verdi Sancho, dünyayı verseniz kalmam artık burada. Bu dolmaları ancak bir kere yutarız biz. Aman Allah'ım! Burada kalmak ya da başka bir valiliği kabul etmek mi? hani tepsi içinde getirseler, kanat takıp uçacağıma inanırım da yine almam. Panza ailesindenim ben. İnatçı insanlarızdır, bir kere hayır dedik mi, dünya alem gelse, sözümüzden dönmeyiz. Beni kurda kuşa yedirmek üzere havalara yükselten karınca kanatlarını, bütün o boş hayalleri şu ahırda bırakalım, ayağımızı yere basalım, uçınaktan vazgeçip paşa paşa yürüyelim. Ayağımıza geçirecek Kurtuba derisinden yapılma, dikişli ayakkabılar bulamasak da sağlam, çarık bulmakta güçlük çekmeyiz. Herkes kendi işine, ayağımızı yorganımıza göre uzatalım! Şimdi bırakın da gideyim, vakit geçiyor.

— Vali bey, dedi kahya, gerçi bu iş bize büyük bir üzüntü verecek, ama seve seve yol veririz size, yüksek yargı gücünüzü, dine bağlılığınızı arayacağız. Yalnız, herkesin bildiği bir geleneğe göre, her vali, görevden ayrılırken hesap verir. Burada geçirdiğiniz on günün hesabını verin, sonra nereye isterseniz gidin, Tanrı yolunuzu açık etsin!

— Dük hazretlerinin görevlendireceği insanın dışında hiç kimse benden hesap soramaz diye karşılık verdi Sancho. Gidip kendisini bulur, gereken hesabı veririm, ayrıca, meteliksiz çıkıp gidiyorum, adayı bir melek gibi yönettiğime bundan daha iyi kanıt mı olur?

— Vallahi, büyük Sancho haklı! dedi doktor Recio, bana sorarsanız, kendisine hemen yol vermeliyiz, dük hazretleri onu görünce pek sevinecektir herhalde.

Herkes bu görüşe katıldı. Hatta yanına birkaç adam vermek, rahat bir yolculuk yapabilmesi için gereken her şeyi sağlamak istediler. Sancho, eşeği için biraz yulaf, kendisi için de bir parça peynirle ekmekten başka bir şey istemediğini söyledi, yolu kısa olduğundan, koruyucuya falan ihtiyacı yoktu. Kucaklaştılar, ağlaştılar ve Sancho, gerek verdiği akıllıca, enerjik karar, gerekse çektiği son söylev karşısında ağızları açık kalan dostlarını bırakıp yola koyuldu.

LIV. BÖLÜM

Doğrudan Doğruya Hikayemizle İlgili Birtakım Olaylar

Dükle düşes, Don Quijote'nin, kendi topraklarında yaşayan köylüye meydan okuyuşunu unutmamış, bu işin arkasını getirmeye karar vermişlerdi, ama delikanlı, Dona Rodriguez gibi bir kaynananın suratını görmemek için, ta Flanders'e kaçmıştı, bunun üzerine Gaskonyalı Tosilos adındaki bir at uşağını onun yerine geçirmeyi kararlaştırdılar, adamı çağırıp, yapacağı işi iyice anlattılar. İki gün sonra dük, Don Quijote'ye, meydan okuduğu gencin dövüşü kabul ettiğini, dört

gün sonra, istenen yere geleceğini bildirdi, silahlarını kuşanıp kendisinin haklı olduğunu, kızın yalan söylediğini gösterecekmiş. Yenilirse, sakalının yarısını, hatta tümünü kestirmeye razıymış. Don Quijote bu habere pek sevindi ve bu çarpışmada bütün hünerini göstermeye karar verdi. Şato sahiplerine, ne yaman bir silahşör olduğunu ispat edebileceği için çok mutluydu. Öyle sabırsızlanıyordu ki, günler geçmek bilmiyor, o dört gün, dört yüzyıl gibi geliyordu gözüne.

Neyse, daha başka bir sürü şeye yaptığımız gibi, bırakalım zaman geçsin de biz şimdilik, yine Sancho'nun yanına dönelim, zavallıcık, yarı kederli, yarı sevinçli halde karakaçana kurulmuş, dünyanın bütün valiliklerine değişmeyeceği efendisinin yanına dönüyordu. Ada mı, köy mü olduğunu sormayı aklının köşesinden geçirmediği o belalı yerden daha pek uzaklaşmadan, yolda elleri değnekli, altı keşişe rastladı, bunlar, ilahi söyleyerek para kazanan yabancı hacılardandı. Birbirlerine yaklaştıkları zaman, sıra oldular, hep birlikte, Sancho'nun anlamadığı bir dilde şarkıya başladılar, o, bunun içinden yalnız sadaka lafını yakalayabildi. Sadaka istediklerini anlayınca (Cide Hamete'nin dediğine göre pek de yufka yürekli olduğundan), heybesinden kendi yolluğunu, yani peynir ekmeğini çıkardı, işaretle başka bir şeyinin bulunmadığını anlatmaya çalışarak hacılara uzattı. Adamlar bunu hiç nazlanmadan kabul ettiler, sonra, birkaç kere,

— *Guelte! Guelte!*[1] dediler.

— Ey dürüst kişiler, ne dediğinizi anlayamıyorum diye karşılık verdi Sancho.

[1]Guelte. Almanca «para» demek.

Bunun üzerine, adamlardan biri koynundan bir para kesesi çıkardı, gösterdi. Böylece, para istedikleri anlaşıldı. Sancho da meteliksiz olduğunu göstermek üzere, başparmağını adem elmasının üstüne koydu, öbür parmaklarını aşağı doğru salladı, sonra eşeğini dürttü, yeniden yola koyuldu. Ama tam uzaklaşmak üzereyken, dikkatle Sancho'yu süzmekte olan biri koşup boynuna sarıldı, güzel bir İspanyolca ile bağırdı:

— Hey ulu Tanrım! Ne görüyorum? Kollarımın arasındaki, sevgili komşum Sancho Panza mı gerçekten? Ta kendisi canım. Sarhoş ya da uykulu değilim ki!

Yabancı birinin böyle boynuna sarılmasına ve kendisine adıyla seslenmesine pek şaşıran Sancho, hiç konuşmadan adamın yüzüne bakıyor, ama bir türlü tanıyamıyordu. Onun şaşkınlığını farkeden hacı:

— Naşıl olur Sancho kardeş, dedi, sizin köyde tuhafiyecilik yapan komşun Arap Ricote'yi tanımadın mı?

Sancho adamı bir daha süzdü ve bu kez tanıdı, eşekten inmeden boynuna sarıldı:

— Hay Allah iyiliğini versin, Ricote, hangi rüzgar attı seni buralara? diye haykırdı. Bu ne garip kılık böyle, keşiş mi oldun? Hem sonra neden kalkıp tekrar İspanya'ya döndün? Yakalanırsan, hapı yuttuğunun resmidir!

— Sen gidip ele vermezsen, hiç kimse tanıyamaz bizi diye karşılık verdi hacı. Yalnız, gel şöyle kıyıya, şu kavakların altına gidelim, hem biz rahat konuşuruz, hem arkadaşlarım yemeklerini yerler. Sen de bizimle yersin, göreceksin, çok iyi insanlardır hepsi, bu arada ben de sana, köyden ayrıldıktan sonra başıma gelenleri anlatırım, biliyorsun, kralın buyruğuyla, bizim gibi Mağriplilere çok eziyet ediliyordu, onun için yurdu bırakıp göç etmek zorunda kalmıştık.

Sancho bu öneriyi kabul etti, Ricote arkadaşlarına döndü, bir iki kelime söyledi, hep birlikte, ana yolun epey açığındaki kavakların altına gittiler. Değneklerini yere bıraktılar, cüppelerini çıkardılar, sere serpe çayıra yayıldılar. Saçları ağarmış bulunan Ricote bir yana, hepsi genç ve yakışıklı insanlardı, her birinin yüklüce bir heybesi vardı ve görünüşe göre, bunlar iştah açıcı, susuzluk giderici şeylerle doluydu. Örtü falan aramadan, çimenlere kurdular sofralarını, ekmeği, tuzu, bıçakları, cevizleri, peynirleri, eti yenmiş yalnız iliği kalmış kemikleri çıkardılar, ortaya koydular. Ayrıca, balık yumurtasından yapılmış, kara renkli, *hayyar* dedikleri bir şey daha vardı. Tabii, kara zeytin eksik değildi, biraz kuru olmalarına, yağsız limonsuz yenmelerine rağmen, epey lezzetliydiler. Ama şölenin başyıldızları, heybelerden çıkan altı şarap tulumu oldu. Hele Arap'lığı bırakıp Alman olan Ricote'nin tulumu, hepsininkine bedeldi. Büyük bir iştahla, ama acele etmeden yediler. Hacılar, bıçakların ucuyla aldıkları küçük parçaları ağızlarına götürüyor, her lokmadan sonra dudaklarını yenlerine siliyorlardı. Derken, hep birden şarap tulumlarını kaldırıyor, ağızlarına götürüyor, uzunca bir süre göğü seyrediyorlardı. Tulumlardaki şarabı mideye indirdikten sonra, pek memnun bir tavırla başlarını iki yana sallıyorlardı. Sancho, bunların hiçbirini yadırgamıyor, tam tersine: «Roma'da bile olsan, çevrene bak, herkes ne yapıyorsa, sen de onu yap» diyen atasözüne uyuyordu, Ricote'nin tulumunu ödünç alıyor, hacılar gibi, onlardan aşağı kalmayan bir ustalıkla başını göğe çeviriyor, bulutları seyrediyordu. Böylece, tam dört sefer yaptılar, dirsekler dört kez havaya kalktı, şarap tükenmeseydi, beşinciyi de esirgemeyeceklerdi mutla-

ka. Şarabın bitişi, o güzelim neşelerine gölge düşürdü azıcık. İçlerinden biri, arasıra Sancho'nun sağ elini kavrıyor.

— *Espanoli y tudesqui, tutto uno. Bon compano!* (İspanyollarla Almanlar iyi dostturlar) — diyordu. Sancho da:

— *Bon compano, jura Die!* (Vallahi öyledirler) diye karşılık veriyordu.

Bu arada hiç durmadan gülüyordu, valiliği sırasında çektiklerinin tümünü unutmuştu. İnsan içmeye başladı mı, ne dert kalır, ne tasa. Suyunu çeken şarapla birlikte hepsini uyku bastırdı, masa ve örtü yerine kullandıkları çimenlere uzanıverdiler, horuldamaya başladılar. Yalnız Ricote'yle Sancho uyumadı. Yemeği çokça, şarabı azca tutmuşlardı çünkü. Ayrı bir köşeye, bir gürgenin dibine çöktüler, hacıları kendi hallerine bıraktılar. Ve Ricote, Arapça'yı unutup güzel bir İspanyolca ile iki saatlik bir söyleve girişti:

— Sevgili dostum Sancho Panza, bildiğin gibi, kral hazretlerinin yayımladığı Ferman beni ve ırktaşlarımı pek korkutuyordu. Hele ben, İspanya'dan çıkmaya vakit bulamadan, çoluk çocuğumla birlikte öldürüleceğim diye ödüm kopuyordu. Yalnız, yurdumdan ayrılıp yeni bir yuva kurmak zorunda olduğuma göre, ötekiler gibi telaşlanmaktansa, ilkin kendi başımın çaresine bakmaya karar verdim. Önceden yola çıkacak, yaşayabileceğimiz bir yer bulacaktım. Birçok akıllı uslu insan gibi ben de çok iyi biliyordum ki, kralın bu fermanları içi boş birer gözdağı değil, vakti zamanı gelince uygulanacak acımasız yasalardı. Bu konudaki kesin yargım, bizimkilerin aslında gerçekten suç sanılabilecek davranış ve tasarılarıydı. Bazılarımız tam bir Hıristiyan'dı, ama bazılarımız, azınlıkta olmalarına rağmen,

gerçekten pek densizdi, böyleleri, insanın koynunda beslediği yılana benzerler. Neyse, uzatmayalım, aslında bizler haklı olarak sınırdışı edildik. Bir kısmımız bunu hafif ve yumuşak buldu, ama bence, her türlü cezadan daha ağırdı böylesi. Nitekim, şimdi dünyanın neresine gitsek, İspanya'yı arıyoruz. Her şeye rağmen, burada doğduk çünkü, vatanımız burası. Hiçbir yerde bizi, talihsizliğimizi unutturacak kadar güleryüzle karşılamıyorlar, Berberistan'ın ve bütün Kuzey Afrika'nın bize kucak açacağını sanmıştık. Oysa en büyük kötülüğü orada gördük, en çok orada sıkıntı çektik. Mutluluğumuzun değerini, ancak onu elimizden kaçırdıktan sonra anladık, yurt özlemi kimi zaman öyle dayanılmaz duruma geliyor ki, benim gibi İspanyolca bilenler (bunların sayısı epeycedir), karılarını ve çocuklarını oralarda bırakıp, gizlice İspanya'ya dönüyorlar. Düşünün ne kadar çok seviyorlar İspanya'yı! Ben bile, ancak kendim yaşadıktan sonra, hiçbir sevginin vatan sevgisinin yerini tutamayacağını anladım. Evet, dediğim gibi köyden ayrıldım, Fransa'ya geçtim, hoş karşılandım orada ama ben bütün yabancı ülkeleri görüp denemek istiyordum. İtalya'ya, daha sonra Almanya'ya gittim, en çok orayı beğendim, çünkü insanlar başkalarının inançlarıyla uğraşmıyorlardı. Herkes nasıl isterse öyle yaşıyor, dilediği şeye inanıyor orada. Augsburg yakınlarında bir köye yerleştim, sonra bu gördüğünüz hacılara katıldım, bu adamlar her yıl İspanya'ya geçip, kutsal yerleri dolaşıyor, burayı babalarının çiftliği gibi kullanıyor, epey para kazanıyorlar, İspanya'nın her yerini dolaşıyor, her gittikleri yerden keseleri dolu ayrılıyorlar. Haç yolculuğu sona erdiğinde her birinin elinde en az yüz real değerinde para birikmiş oluyor, bu

paraları altına çevirttiriyor, değneklerinin içine, cüppelerinin astarına ya da başka bir yere saklayıp dışarı kaçırıyorlar. Böylece, bütün yasalara rağmen, onca gümrük memuruna rağmen, İspanyol parasını kendi yurtlarına taşıyorlar. Evet, Sancho'cuğum, ben de onlarla birlikte, kaçarken yere gömdüğüm bir hazineyi aramaya gidiyorum, kolayca bulacağını sanıyorum, köyün dışında bir yere gömmüştüm. Sonra Valanciya'dan, Cezayir'de bıraktığım karımla çocuklarıma mektup yazacağım, onları ilkin bir Fransız limanına, oradan da Almanya'ya getirtmenin yolunu arayacağım, ondan sonra Allah kerim. Kızım Ricota ile karım Francisca Ricota tam birer Katolik'tirler, ben de onlar kadar olmasa bile, yine de Müslüman değil, Hıristiyan'ım. Ayrıca, bana, doğru yolu göstermesi, kendisine nasıl hizmet edeceğimi bildirmesi için her dakika Tanrı'ya dua ediyorum. Yalnız, aklımın ermediği bir şey var. Neden karımla kızım benim gibi Fransa'ya değil de Berberistan'a geçti acaba?

— Bana bak, Ricote diye karşılık verdi Sancho, bence bu fikir onlardan gelmemiştir. Biliyorsun, karının kardeşi Juan Tiopieyo tam bir Mağriplidir, yalnız kendi çıkarını düşünmüş, onları da alıp Cezayir'e götürmüştür mutlaka. Hem ben sana bir şey diyeyim mi? Sakın gömdüğün hazineyi aramaya gitme, çünkü karınla kayınbiraderinin, gümrükte, parayı memurlara teslim ettiklerini duymuştuk.

— Olabilir diye karşılık verdi Ricote, benim paraya el sürmediklerinden eminim, çünkü korkumdan hiç kimseye sözünü etmemiştim bunun, bak Sancho, eğer benimle gelir, çıkarmama yardım edersen, bazı ufaktefek ihtiyaçlarını gidermek üzere sana (epey ihtiyacın

olduğunu da bilirim), tam iki yüz altın veririm.

— Gerekirse sana yardım ederim, ama para için değil dostum, dedi Sancho, açgözlü olmadığımı göstermek üzere söyleyeyim ki, bu sabah, evimin duvarlarını altınla kaplamama, gümüş takımlarla yemek yememe izin verecek bir işi tepip geldim. Ayrıca, kralıma hainlik etmemek için, iki yüz değil, şöyle çil çil dört yüz altın versen de seninle gelemem.

— Hangi işi teptin, Sancho? diye sordu Ricote.

— Bir ada valiliğinden istifa ettim, hem de öyle bir ada ki, şöyle üç beş tüfek atımı mesafede onun gibisini bulamazsın!

— Nerede bu ada?

— Nerede mi? Buradan iki fersah ötede canım. Şu ünlü Barataria adası.

— Aman Sancho, saçmalama. Ada dediğin denizde olur, karada adanın ne işi var?

— Ne işi mi var? Onu bunu bilmem ben, dostum, daha bu sabah başındaydım onun, hem de bana sorarsan, tam bir okçu gibi yönetiyordum. Buna rağmen yüzüstü bırakıp geldim, çünkü pek tehlikeli bu valilik işleri.

— Peki, kazancın ne oldu şu valilikten?

— Kazancım şu oldu. İnek sürüsü dışında hiçbir şey yönetecek adam olmadığımı, ayrıca, bu gibi yerlerde kazanılan iki kuruşun insana pek pahalıya patladığını, yorgunluktan canının çıktığını, uykusuz, hatta aç kaldığını öğrendim. Ada valilerinin az yemesi gerekiyormuş, hele sağlıklarına göz kulak olan bir hekimleri varsa.

— Dediklerinden hiçbir şey anlamıyorum, Sancho, bana kalırsa saçmalıyorsun. Ada valiliğinden sana ne?

Valilik edecek başka adam mı kalmadı? Boşver sen bütün bunlara, aklını başına topla. Sancho, dediğim gibi benimle gel, hazineyi çıkarınama yardım et (inan bana, yabana atılacak şey değildir şu benim hazine!), ben de seni sevindireyim.

— Hayır Ricote, bir daha söylüyorum, istemem senin paranı. Seni ele vermediğime dua et. Haydi, yolun açık olsun, güle güle git, beni de bırak, kendi yoluma gideyim. Bazen helal malın da yitip gittiğini bilirim, ama haram mal sahibini de birlikte götürür.

— Peki, Sancho, daha fazla ısrar etmiyorum, yalnız bir şey sorayım. Karımla kızım ve kayınbiraderim köyden ayrıldıklarında sen orada mıydım?

— Oradaydım elbet ve sana bir şey diyeyim mi? kızın öyle güzelleşmişti ki, görenlerin ağzı dili tutuluyordu. Bütün köy halkı, şimdiye dek bunca güzel kız gördüğünü, böylesini görmediğini söylüyordu. Senin kız dostları ve arkadaşlarıyla kucaklaşıyor, ağlayarak vedalaşıyor, onlardan kendilerine yardımcı olması için Tanrı'ya dua etmelerini rica ediyordu. Öyle heyecanlıydı ki, sulu gözlü bir adam olmadığım halde beni bile ağlattı. Birçoklarımız onu evine alıp saklamayı ya da yolda kaçırmayı düşünüyordu, ama kralın buyruklarına karşı gelme korkusu hepimize engel oldu. Bu arada senin de çok iyi tanıdığın bir delikanlı kızın yanından ayrılmıyordu, bu, babasının tek mirasçısı, genç Don Pedro Gregorio'ydu, kızına tutkundu. Senin kız gittikten sonra, bir daha köyde görünmedi. Herkes, kaçırmak üzere ardına düştüğünü sandı, ama şimdiye dek ses seda çıkmadı.

— Bu delikanlının kızıma eğilim duyduğunu sezerdim zaten, ama Ricota'cığımın dürüstlüğüne güvendi-

ğim için, hiç kaygı duymuyordum. Belki sen de bilirsin, Sancho, Mağripli kadınlar Hıristiyan'larla aşk oyununa girişmezler, ya da pek ender girişirler, kızım da aşk oyunlarıyla vakit geçirmekten çok, iyi bir Hıristiyan olmaya çalıştığı için, senin veliahta yüz vermemiştir sanırım.

— İnşallah öyledir! Başka türlüsü, ikisine de yakışmaz zaten. Yalnız, sevgili Ricote, izin ver de ben kaçayım, akşam olmadan efendim Don Quijote'nin yanına ulaşmak istiyorum çünkü.

— Tanrı yolunu açık etsin Sancho kardeş! Baksana, benim arkadaşlar da canlanmışlar, bizim hareket saati de geldi herhalde.

Sonra kucaklaştılar, Sancho karakaçanına bindi, Ricote değneğine yapıştı, her biri kendi yoluna gitti.

LV. BÖLÜM

Yolda Sancho'nun Başına Gelenler ve Daha Başka Anlatılmaya Değer Olaylar

Ricote yüzünden gecikişi, Sancho'nun o gece dükün şatosuna varmasına engel oldu. Dostundan ayrılıp yarım fersah yol almıştı ki, karanlık bastırdı, ortalık zifiri karanlıktı, ama mevsim yaz olduğundan, Sancho buna pek aldırmadı, yoldan ayrılıp bir köşede sabahı beklemeye karar verdi. Yalnız, talihsizliğe bakın, geceyi geçirecek rahat bir yer ararken, eşeğiyle birlikte, yıkıntılar arasındaki derin ve karanlık bir çukura yuvarlandı, bu iş pek apansız olduğundan, böyle cehennemin dibine dek yuvarlanacağını sandı, bütün kalbiyle

kendini Tanrı'ya emanet edecek vakit bulabildi ancak. Ama hiç de korktuğu gibi olmadı. Üç dört metre sonra eşek dibe ulaştı, kendisi de burnu bile kanamadan hâlâ hayvanın sırtındaydı. Soluğunu kesti, her yanını yokladı, yaralı olup olmadığına baktı. Sağ salim, yarasız beresiz kurtulduğunu anlayınca, bu büyük lütfundan dolayı İsa efendimize şükürler etti, ilkin, her yanının ezilip kırıldığını sanmıştı. Bundan sonra, tek başına kurtulup kurtulamayacağını anlamak üzere, çukurun orasını burasını yokladı, son derece kaygandı toprak ve tutunacak hiçbir şey yoktu. Buna pek üzüldü, hele boz eşeğin acıklı acıklı inlediğini duyunca, eli ayağı buz kesildi. Hayvanın inlemesi boşuna, iş olsun diye de değildi hani. Durumu pek kötüydü.

—Ah, ah! diye bağırdı Sancho, şu rezil dünyada yaşayanların başına ne umulmadık şeyler geliyor her an! Kim der ki, dün valilik koltuğuna oturan, uyruklarına ve hizmetçilerine buyruklar veren adam, bugün kendini bir çukurun dibinde bulacak ve kendisine yardım edecek, buradan çekip çıkaracak bir dost ya da uşaktan yoksun kalacak? Eşeğim kırık çıkıkları yüzünden, o da ben de acıdan ölüp gitmesek bile, açlıktan gebereceğiz. Bari efendim Don Quijote'nin şu büyülü Montesinos'un mağarasına indiği günkü kadar talihli olsam! Kendisi orada buradakinden daha iyi insanlar, kurulu bir sofra, serili bir döşek bulmuştu. Pek güzel, pek tatlı şeyler görmüştü, oysa ben burada kertenkele ve kurbağalardan başka bir şey görmeyeceğim herhalde. Vah ben ne talihsizim! Bak ne hallere düştüm çılgınlıklarım ve hayallerim yüzünden! Eğer Tanrı izin verir de beni bulurlarsa, buradan ancak bembeyaz, pırıl pırıl kemiklerimle eşeğiminkileri çıkarırlar. Bu da

bizi tanıyanlara, Sancho Panza ile eşeğinin bir saniye bile birbirlerinden ayrılmadıklarını gösterir bari. Ah, ah! Madem ki bir baltaya sap olamayacaktık, neden acaba talih bize köyümüzde ölmeyi nasip etmedi? Orada hiç olmazsa, ölümümüze ağlayacak, gözümüzü kapayacak biri bulunurdu. Ey sevgili yoldaşım! Biricik dostum gördün mü bak ettiğin sayısız hizmetler sonunda ne hallere düştün! Beni bağışla ve elinden geldiğince yalvar kadere ikimizi de şu rezil işten kurtarsın! Söz veriyorum sana kurtulursak başıma defne dallarından bir çelenk oturtacağım ödül almış bir ozana benzeyeceksin, ayrıca yemini de iki katına çıkaracağım.

Üzüntüsü ve sıkıntısı pek büyük olan Sancho, işte böyle sızıldayıp duruyor, eşeğiyse, ağzını açmadan onu dinliyordu. Geceyi böyle ağlayıp sızlayarak geçirdiler, nihayet sabah oldu ve Sancho, gün ışığında yardımsız bu kuyudan çıkamayacağını anladı. Tekrar yakınmaya, geçenlere duyurmak üzere haykırmaya başladı, ama boşuna, çünkü, çöl gibi bir yerdi orası, çevrede sesini duyacak hiç kimse yoktu. O zaman işinin bitik olduğuna inandı. Karakaçan, nalları dikmiş yatıyordu. Sancho tutup onu kaldırdı, ama zavallı hayvanın ayakta duracak hali yoktu. Düşüşleri sırasında yanlarından ayrılmamış olan heybesini aldı, içinden bir parça ekmek çıkardı, eşeğine uzattı, hayvan bu işe pek sevindi, Sancho, bir yandan da sanki anlarmış gibi,

— İnsanın karnı doydu mu acısı kalmaz, diyordu hayvana.

Tam bu sırada bir insanın büzüşerek rahatça sığabileceği bir delik keşfetti çukurda. Deliğe kadar tırmandı, emekleyerek içine girdi, bu, oldukça geniş bir mağaracıktı, tavan diyebileceğimiz yerden sızan hafif bir

ışıkla aydınlanıyordu. Sancho, bunun arkasında aynı derinlikte başka bir mağaracık bulunduğunu da gördü. Bunun üzerine kuyuya döndü, bulduğu bir taşla, kısa zamanda deliğin ağzını eşeğini geçirebilecek kadar genişletti. Yularına yapıştı, bir çıkış yolu bulma umuduyla mağaraya daldı. Arasıra el yordamı ile ışıksız ilerliyordu, işte o zaman beti benzi atıyor:

— Hey ulu Tanrım diye düşünüyordu, bana kötü gelen şu iş, efendim Don Quijote'ye ne büyük bir macera gibi gözükürdü kim bilir? Şu yeraltı yollarını, şu mağaracıkları harika bir bahçe, Galiana sarayı sayardı. Şu delilizin dibinde çiçeklerle kaplı bir çayıra ulaşacağını umardı. Oysa zavallı ben, keskin görüşlülükten yoksun olduğum, ayrıca tüm cesaretimi de yitirdiğim için, her an ayağımın altında ilkinden daha derin bir çukurun açılacağını ve beni yutacağını düşünüyorum, çünkü, hani ne derler, felaket felaket üstüne gelirmiş.

Böyle konuşa konuşa yarım fersah kadar yol almıştı galiba, birden, zayıf bir ışıkla karşılaştı, ışığın nereden geldiği belli değildi, ama gün ışığına benziyordu, bu ona, öteki dünyaya açıldığını sandığı şu karanlık yoldan kurtulmak üzere olduğu kanısını verdi.

Bizim Cide Hamete Benengeli onu burada bırakıp Don Quijote'ye dönüyor. Bildiğiniz gibi şövalye, Dona Rodriguez'in kızını aldatan herifle yapacağı karşılaşmayı zevkle ve sabırsızlıkla bekliyor, adamın ettiği hakaretin öcünü alacağını, yaptığı haksızlığı düzelteceğini umuyordu. Karşılaşma gününün arifesinde uyuşukluğunu gidermek, gücünü denemek ve Rocinante'yi alıştırmak için kıra çıkmıştı, bir ara, hayvan geldi geldi, bir çukurun ağzında durdu. Don Quijote dizginlere sertçe asılmasaydı, belki de ikisi birden çukura yuvarlana-

caklardı. Neyse at durdu, düşmekten kurtuldular, şövalye attan inmeden çukuru incelemeye başladı ve içeriden birtakım çığlıkların geldiğini duydu. Dikkatle dinleyince, şu sözleri seçebildi:

— Hey, yukarıdakiler! Sesimi duyan bir Hıristiyan yok mu? Diri diri gömülmüş bir günahkara, işinden olmuş zavallı bir valiye acıyacak, iyi yürekli bir şövalye yok mu?

Don Quijote, Sancho'nun sesini tanır gibi oldu ve pek şaşırdı. Yüksek sesle aşağıya doğru bağırdı:

— Kim var orada? Kimdir o yakınan?

— Kim olacak? diye karşılık verdi ses, günahları ve talihsizliği yüzünden Barataria adasına vali olan, eskiden de ünlü şövalye Manchalı Don Quijote'ye seyislik eden, dertli Sancho Panza tabii!

Bunu duyan Don Quijote'nin şaşkınlığı iyice arttı, Sancho'nun öldüğünü ve kendisiyle konuşanın, cehennem azabı çeken ruhu olduğunu sandı. Onun üzerine, tekrar seslendi:

— Bir Katolik'in kutsal saydığı şeyler adına yalvarırım sana, kim olduğunu söyle. Acı çeken bir ruhsan, senin için yapabileceğimi bildir bana. İşim, bu dünyadaki bahtsızlara, kimsesizlere yardım etmektir. Artık kendilerine hayırları dokunamayan öteki dünyalılar içinse ancak dua edebilirim,

— Konuşan, efendim Manchalı Don Quijote mi acaba? diye cevap verildi aşağıdan. Sesini tanıdım da.

— Evet, Don Quijote'yim ben! Yani, başı darda kalan dirilere de ölülere de yardımda bulunmak üzere yaşayan insanım, şimdi sen söyle kimsin, büyük bir merak içindeyim. Eğer seyisim Sancho Panza'ysan ve öldüysen, iblisler arasında değil de yüce Tanrı'nın lütfu ile

arafatta isen, kutsal anamız, Katolik Roma kilisesinin aracılığı acılarını dindirmeye yetişecektir, ben de kendisine katılır, senin için elimden geleni yaparım. Onun için, açıkça konuş, kim olduğunu söyle bana.

— Hay Allah! Şimdi başlayacağım ha! En çok sevdiğiniz insanın başına yemin ederim ki, sayın Manchalı Don Quijote, ben, seyisiniz Sancho Panza'yım, ölü falan da değilim. Anlatması epey zaman alacak nedenlerden ötürü valiliği bıraktım ve dün gece, bizim karakaçanla birlikte şu çukura yuvarlandım, isterseniz eşeğime sorun doğru söyleyip söylemediğimi. Ayrıca, benimle birlikte burada oluşu, yeterli bir kanıttır.

Tam bu sırada sanki Sancho'nun sözlerini anlamış gibi, karakaçan da anırmaya başladı, hem de öyle ki, bütün mağara inim inim inledi.

— En sağlam tanık bu işte, diye bağırdı Don Quijote, adım gibi bilirim bu anırmayı, ayrıca, senin sesini de tanıdım sevgili Sancho'cuğum. Bekle, şato nah şurada gidip seni oradan kurtaracak birkaç kişi getireyim. Herhalde günahların yüzünden düştün bu çukura.

— Koşun, senyor, koşun ve çabuk gelin, çünkü diri diri gömülmeye dayanamıyorum, biraz daha gecikirseniz, korkudan öleceğim.

Don Quijote şatoya koştu, dükle düşese, Sancho Panza'nın başına gelen kazayı anlattı. Onlar bu işe pek şaşmadılar, seyisin, bilinmeyen bir tarihte açılmış bulunan yeraltı geçidinin öteki ucuna düştüğünü anladılar, ama Sancho'nun, kendilerine haber vermeden valilikten ayrılmış olmasına şaşıyorlardı. Neyse, tel, halat gibi şeyler getirildi ve kol gücüyle, Sancho ve eşeği o karanlık kuyudan çekilip aydınlığa kavuşturuldu. Kurtarıcılar arasındaki bir papaz adayı:

— Bütün valiler, karanlıklardan çekip çıkarılan şu günahkar gibi sökülüp alınmalıdır yerlerinden. Yani açlıktan imanı gevremiş, kadidi çıknuş ve tabii meteliksiz olarak, dedi.

Sancho, kargaşalık arasında bile kaçırmadı bu lafları:

— Sayın bay dedikoducu, diye karşılık verdi, Barataria adası denen o belalı yerin başına geçeli sekiz on gün ya oldu, ya olmadı ve bu süre içinde şöyle oh diyene kadar yiyemedim bile. Hekimler bir an göz açturmadı bana, düşman orduları kaburgalarımda gezindi, ne doya doya emir verebildim, ne de Devlet'in bir kuruşuna el sürdüm. Demek ki, beyimizin buyurduğu gibi, valilikten hâlâtla sökülüp alınmayı haketmedim. Zaten Tanrı, herkesin gönlüne göre verir ve o, kimin için neyin hayırlı olduğunu çok iyi bilir. İnsanoğlu, her şeyi olduğu gibi kabul etmek zorundadır, hiç kimse: «Ben senin suyunu içmem ey çeşme!» diyemez: İnsan umduğunu değil, bulduğunu yer, Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olmak da vardır işin içinde. Neyse, Tanrı bilir ne demek istediğimi, daha fazla bir şey söylemek istemiyorum.

— Kızma Sancho, dedi Don Quijote, her lafa kulak asarsan, bu ömrün sonu gelmez. Senin vicdanın rahatsa, gerisine boş ver, el ne derse desin, aldırma. Elin ağzı torba değil ki, büzesin. Bir vali yerinden zengin ayrılırsa hırsız derler, meteliksiz ayrılırsa, bu sefer de beceriksiz, budala herif diye suçlarlar. Başa çıkılmaz şu insanlarla.

— Öyleyse, beni hırsızlar değil, budalalar arasına koydular gitti diye karşılık verdi Sancho.

Böyle konuşa konuşa şatoya gelmişlerdi, kapıda bir sürü çoluk çocuk, kalabalık vardı. Dükle düşes, salon-

da bekliyorlardı onları. Sancho, her şeyden önce karakaçanı alıra yerleştirdi, çünkü hayvancağızın pek kötü bir gece geçirdiğini sanıyordu, bu işi bitirdikten sonra, dükle düşesin karşısına gitti, diz çöktü:

— Sayın dük ve düşes hazretleri, dedi, sırf sizin gönlünüz istediği için, pek de hak etmediğim halde Barataria adlı adanızı yönetmeye gittim. İşe başladığım gün meteliksizdim, şu anda da beş parasızım, ne bir kuruş kazandım, ne bir kuruş yitirdim. Adanızı iyi mi, yoksa kötü mü yönettiğime gelince, bu konuda söz söylemek bendenize düşmez. Karman çorman işleri bir sonuca bağladım, bir sürü davaya baktım, ama bütün bu işler sırasında karnını açtı, çünkü ada mıdır, valilik midir, her neyse işte, onun başındaki insanların sağlığına gözkulak olmakla sorumlu Tifteafueralı doktor Pedro Recio öyle istiyordu. Bir gece düşman hücumuna uğradık, göğüs göğüse çarpıştık heriflerle, ada halkı, değerli yardımını sayesinde kurtulduklarını söylüyor. Doğruysa ne ala, yoksa Tanrı günahlarını bağışlasın! Sizin anlayacağınız, şu kısa süre içinde büyük bir güç sahibi oldum, ama kaburgalarıma da epey yük bindi, sorumluluklar yüklendim, sonunda bunca yükün altından kalkamayacağımı anladım, kaburgalarım onca ağırlığa, böbreklerim onca tekmeye dayanmaz çünkü. Bunun için, valilik beni yiyip bitirmeden ben ona sepet havası çalayım dedim ve bu sabah, eyvallahı çekip ayrıldım, adanız, teslim aldığım gibidir, yolları, evleri, damları yerli yerindedir. Kimseden ödünç para almadım, türlü dolaplar çevirmedim. Bir iki yararlı yönetmelik çıkarmak istiyordum, ama sonra, hiç kimsenin uymayacağını düşünerek vazgeçtim. Uyulmayan yönetmelik neye yarar, değil mi? Evet, karakaçanla birlikte adadan ayrıl-

dım. Derken, bir çukura yuvarlandım. İçeride bir delik bulup epey yürüdüm ve bu sabah, ortalık ağarınca, bir çıkış yolu keşfettim, ama çıkış pek kolay gözükmüyordu. Neyse ki, Tanrı, efendim Don Quijote'yi gönderdi yardımıma, yoksa kıyamete dek orada kalırdım herhalde. İşte böyle, dük ve düşes hazretleri, valiniz Sancho Panza, şu anda karşınızda on gün süren valiliği sırasında tek kazancı, ne adaya, ne modaya vali olamayacağını öğrenmiş bulunmasıdır. Onun için, siz efendilerimden rica ediyorum, izin verin de köşe kapmaca oynayan çocuklar gibi, şu belalı işi bırakıp yine efendim Don Quijote'nin hizmetine gireyim. Onun yanında her zaman değilse bile, buldum mu, tıka basa yiyorum, tıka basa yedikten sonra da ister piliç olmuş, ister çiğ havuç, hiç önemi yoktur vallahi.

Böylece Sancho, her an bir saçmalık yumurtlamasından korkup ecel terleri döken Don Quijote'nin önünde söylevini bitirdi, seyisinin pek zırvalamadığını gören şövalye, Tanrı'ya şükürler etti. Dük, Sancho'yu kucakladı, valilikten bu kadar kısa zamanda ayrılmış bulunmasına üzüldüğünü belirtti, ama ona, daha yararlı, daha hafif bir iş bulmak için çalışacağını söyledi. Düşes de gelip yanaklarından öptü, sonra adamlarına, Sancho'yu götürüp temizlemeleri, yaralarını tımar etmeleri için emir verdi. Pek yorgun ve bitkin gözüküyordu çünkü.

LVI. BÖLÜM

At Uşağı Tosilos ile Dona Rodriguez'in Kızı Adına Dövüşen Manchalı Don Quijote Arasındaki Görülmemiş, Duyulmamış Kavga

DÜKLE DÜŞES, Sancho Panza'ya şu valilik oyununu oynadıklarına pek pişman olmadılar, kahya da o gün geri geldi ve onlara, Sancho'nun yaptığı, söylediği şeyleri bir bir anlattı, özellikle adanın kuşatılışı sırasında duyduğu korku ile görevden ayrılışı üzerinde durdu, epey eğlendiler bunları dinlerken.

Hikayemizin dediğine göre, nihayet karşılaşma günü geldi çattı. Dük, uşağı Tosilos'a, Don Quijote'yi öldürmeden yenebilmenin yolunu anlatmıştı, ayrıca şövalyeye, Hıristiyanlık uyarınca, canlarını pek fazla tehlikeye atmamaları gerektiğini hatırlatmış, kargıların ucundaki demirleri çıkarttırmıştı, toprakları üzerinde bu karşılaşmanın yapılmasına izin vermesi bile bir şeydi, buna razı olmakla, Santa Hermandad'ın kararlarına aykırı davrandığını bildiği için, meseleyi daha ileri götürmek istemiyordu. Don Quijote, dük hazretlerinin işleri dilediği gibi ayarlayabileceğini, kendisinin, her istenene uymakla yetineceğini belirtti. Dük, şatonun avlusuna, yargıçlar kurulu ile şikayetçiler, yani ana kız için bir kürsü yaptırmıştı. Çevredeki köy ve bucakların halkı ise karşılaşmayı seyre koşmuştu.

Alana ilkin tören başkanı girdi, düellonun yapılacağı yeri gözden geçirdi, yarışmacıları ayıracak olan tah-

ta engele, atların koşacağı yerlere baktı, herhangi bir tuzak, hayvanların tökezleyip düşmesine sebep olacak bir çukur olup olmadığını araştırdı. Onun ardından, dadı ile kızı gözüktü, yalnız yüzlerini değil, göğüslerini bile örten birer peçe takmışlardı, yerlerine oturdular, kendi bölmesinde bekleyen Don Quijote'yi görünce pek heyecanlandılar. Az sonra, boru sesleri arasında alanın öteki ucundan, soydaşlarının tümünü geride bırakacak kadar güçlü bir ata binmiş, siperliği gözünün üstüne inik, kalın ve parlak bir zırha bürünmüş at uşağı yüce Tosilos gözüktü, bindiği at kıvırcık yeleli, iri yapılı, gri benekli bir hayvandı, ayaklarının her birinde kocaman bir kıl demeti vardı. Bu yiğit savaşçı, Don Quijote'ye karşı nasıl davranacağı konusunda dük tarafından yeterince uyarılmıştı. Şu ya da bu bahaneyle şövalyeye zarar vermekten kaçınacak, onu öldürmeyecek, ama kendisi de ilk vuruştan kurtulmaya çalışacaktı, yoksa yandığının resmiydi. Alanı geçti, hanımların önüne geldi, bir an kendisiyle evlenmek isteyen kızın gözlerine baktı. Tören başkanı epeydir hazır bekleyen şövalyeyi çağırdı, Tosilos'la birlikte hanımların önüne götürdü, hanımlara, Manchalı Don Quijote'nin davalarını savunmasına razı olup olmadıklarını sordu. Kadınlar evet diye karşılık verdiler, bu uğurda yapacağı her şeyi geçerli, yasalara uygun sayacaklarını kesin olarak kabul edeceklerini bildirdiler. O sırada dükle düşes karşılaşmanın yapılacağı alana bakan salonlardan birinin balkonuna yerleşmişlerdi, yarışma alanının iki yanıysa, bu korkunç karşılaşmayı merakla bekleyen seyirciler tarafından kuşatılmıştı. Kavganın koşulu şuydu. Eğer Don Quijote yenerse, rakibi, Dona Rodriguez'in kızını alacaktı, yenilirse Tosilos'un hiç kimseye bor-

cu kalmayacak, verdiği sözden kurtulacaktı.

Tören başkanı, duracakları yerleri gösterdi, aralarındaki uzaklığın eşit olmasına dikkat etti. Trampetler çalındı, borazanlar şatoyu inletti, toprak, yağız atların ayakları altında titriyordu, seyircilerin yüreği, mutlu mu, yoksa acı mı biteceği bilinmeyen bu karşılaşma önünde korku ya da umutla daralıyordu. Don Quijote, bütün kalbiyle Tanrı'ya ve yavuklusu Tobosolu Dulcinea'ya sığınmış, başlama işaretini bekliyordu. Bizim at uşağına gelince, onun kafasındaki düşünceler başkaydı. Bakın ne düşünüyordu:

Az önce, karşısına gelip durduğu sırada kız, gözüne dünyanın en güzel yaratığı gibi gözükmüştü. Bizim oralarda aşk adı verilen şu küçük ve gözü kör melek bu fırsatı kaçırmadı, listesine bir de at uşağı eklemek istedi. Bunun için de hiç kimseciklere görünmeden, usulca yanına yaklaştı, sol göğsüne doğru iki parmak uzunluğunda bir okçuk savurdu, ok, delikanlının yüreğini deldi geçti. Melek bu işi kolaylıkla başardı çünkü bu göze görünmez aşk okçusu, dilediği yere girer çıkar, kimse ondan hesap soramaz. Sizin anlayacağınız çarpışmaya başlama işareti verildiği anda bizim at uşağının aklı bir karış havadaydı, habire kızın güzelliğini düşünüyordu. Onun için, boru sesine aldırış etmedi, Don Quijote'yse, tam tersine, Rocinante'nin becerebileceği kadar büyük hızla rakibinin üstüne saldırdı. Efendisinin saldırıya geçtiğini gören Sancho:

— Ey bütün gezginci şövalyelerin kaymağı ve anası, Tanrı seni korusun! Seni zafere ulaştırsın, çünkü senden yana! diye bağırdı:

Tosilos, Don Quijote'nin üstüne geldiğini gördü, ama yerinden bile kıpırdamadı. Tersine, avaz avaz bağı-

rarak tören başkanını çağırdı, adam koştu geldi, ne istediğini sordu, uşak:

— Senyor, dedi, bu kavga, ben şu küçük hanımı alayım diye yapılmıyor mu?

— Evet diye karşılık verdi beriki:

— Peki öyleyse, dedi uşak, benim yüreğim yufkadır. Bu yersiz kavgayı daha fazla uzatmaya dayanamayacağım. Kendimi yenik sayıyor, beni hemen şimdi şu genç kızla evlendirmenizi istiyorum.

Tören başkanı, Tosilos'un sözleri karşısında şaşkına döndü, oynanan oyunu bilenlerden biri olduğu için, ne diyeceğini şaşırdı. Don Quijote de rakibinin kendini korumaya niyetli olmadığını görüp yarı yolda durdu. Dük, kavganın niye kesildiğini anlayamıyordu, tören başkanı gelip durumu anlattı, dük buna şaşırdı, hem çok kızdı. Bu sırada Tosilos da Dona Rodriguez'in önüne gelmişti, yüksek sesle:

— Senyora, dedi, kızınızla evlenmeye razıyım, ayrıca, ölüm tehlikesinden uzak, rahatça elde edebileceğim bir şeyi, kavga dövüşle kazanmak istemiyorum.

Yiğit Don Quijote bu sözleri duyunca, kendini tutamayıp lafa karıştı:

— Tamam, dedi, böylece benim görevim de sona eriyor. Bırakın evlensinler, senyora, bizim de istediğimiz bu değil mi? Tanrı mutlu olmalarına izin verdiğine göre, San Pedro da onları kutsar, olur biter! Bu arada dük aşağı inmişti, Tosilos'un üstüne yürüdü:

— Yenilgiyi kabul ettiğiniz, yüreğinizin yufka olduğunu ileri sürerek şu hanım kızla evlenmek istediğiniz doğru mu, şövalye? diye sordu.

— Evet, senyor, doğru diye karşılık verdi Tosilos.

— Çok yerinde bir hareket diye doğruladı Sancho

Panza. Atasözünün de dediği gibi, gerekirse fareyi tut kediye ver, başını dertten kurtar.

Bu arada Tosilos kafasındaki tolgayı çıkarmaya çalışıyor, ama bir türlü başaramıyor, yanındakilerden yardım istiyordu. Böylesine dar şeylerin içinde kalmaya alışık değildi, neredeyse havasızlıktan boğulacaktı. Sonunda tolga çıkarıldı, uşağın suratı gözler önüne serildi. Dona Rodriguez'le kızı hep bir ağızdan bağrıştılar:

— Aa! Şuraya bak! Oyun oynadılar bize! Bizi aldatan herifin yerine, dükün at uşağı Tosilos'u koymuşlar... Tanrı ve kral adına adalet isteriz! Hemen düzeltilmeli bu hile, daha doğrusu bu alçakça oyun:

— Üzülmeyin senyoralar, dedi Don Quijote, ne hile ne de alçakça bir oyun var işin içinde varsa bile, bunda dük hazretlerinin suçu yok. Bütün bunları, her an bana kötülük etmek için fırsat kollayan hınzır büyücüler yapıyor, kazanacağım yenginin sağlayacağı ünü kıskandıkları için, kocanız olacak adamın yerine, dükün at uşağı dediğiniz şu adamı geçirdiler. Şimdi siz gelin beni dinleyin, onun bunun sözüne aldırmadan bu delikanlıyla evlenin, çünkü varmayı düşündüğünüz adam başkası olamaz.

Bu lafları duyan dükün kızgınlığı falan kalmadı, kendini tutmasa, makaraları koyverecekti, şövalyeye döndü:

— Senyor Don Quijote, dedi, başınıza gelen şeyler gerçekten öylesine akılalmaz, öylesine karışık ki,

hani az kalsın ben bile şu adamın uşaklarından biri olduğunu sanacaktım. Şimdi gelin, hep birlikte bir hileye başvuralım, düğünü on beş gün sonraya bırakalım, kimliğini kesin olarak bilmediğimiz delikanlıyı da

bir yere kapatalım. Bakarsınız bu arada eski biçimine döner yine, büyücülerin senyor Don Quijote'ye duydukları hınç böyle sürüp gidecek değil ya bir gün bitecek elbet, hele oynadıkları oyunun bir işe yaramadığını görürlerse.

— Ah senyor diye karıştı Sancho, o serseri büyücüler nicedir efendimin el attığı bütün işleri allak bullak etmekte zaten. Geçenlerde de Aynalı Şövalye diye birini yendi, gırtlağına basıp siperliğini açtı, bir de ne görsün? Herifin suratı bizim köyden okullu Sanson Carrasco'nunkinin aynı değil mi? Daha sonra da Tobosolu senyora Dulcinea'yı basit bir köylü kızı kılığına soktular. O yüzden, bana sorarsanız, şu at uşağı ömrünün sonuna dek aynı suratla yaşayacak, o suratla ölüp gidecektir.

— Bana bakın diyerek lafa karıştı Rodriguez'in kızı, bu adam madem ki beni karılığa kabul ediyor, ben de kendisini koca olarak seçiyor, hatta teşekkür bile ediyorum ona. Şövalye karısı olup ayaklar altında sürüneceğime, at uşağına varıp el üstünde tutulmayı yeğlerim vallahi, ayrıca, beni bırakıp giden herif şövalye falan da değildi.

Kısacası, sonunda Tosilos'un gerçek kimliği belli olana dek hapsedilmesine karar verildi. Don Quijote galip sayıldı, ama seyircilerin çoğu kavganın böyle tatlıya bağlanmasına, rakiplerin birbirini paralamadan ayrılmış bulunmasına yanıyordu. Yaramaz çocuklar da öyledir. Davacı davasından vazgeçtiği ya da yargıç suçunu hafif görüp zanlıyı asmaktan caydığı zaman, oyuncakları ellerinden alınmış gibi üzüntü duyarlar. Neyse, toplanan kalabalık dağıldı, dük, düşes ve Don Quijote şatoya döndü, Tosilos bir hücreye kapatıldı, Dona Rod-

riguez'le kızına gelince, öyle de olsa, bir damat bulduk-ları için sevinçliydiler. Eh, at uşağının sevinci de onlardan aşağı değildi hani.

LVII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Dükten Ayrılışı ve Düşesin Nedimelerinden Akıllı, Oyunbaz Altisidora Yüzünden Başına Gelenler

Don Quijote, şatoda sürdüğü aylak yaşayıştan kurtulması gerektiğine inanıyordu. Bir gezginci şövalye olarak, böyle zevkle eğlenceye daldığı, eli kolu bağlı oturduğu için kendini suçlu buluyordu. Günün birinde bu tembelliğin, bu aylaklığın hesabını Tanrı'ya verememekten korkuyordu. Onun için, ev sahiplerinden izin istedi, onlar da gitmesini hiç istemedikleri halde istemeye istemeye bu izni verdiler. O arada düşes, karısından gelen mektubu Sancho'ya teslim etti, zavallıcık, mektubu okutunca, hüngür hüngür ağlamaya başladı:

— Ah, ah, kim derdi ki, vali olduğumu duyunca talihsiz karıcığımın gönlünde filizlenen bütün umutlar sonunda boşa çıkacak ve ben, dönüp dolaşıp, yine efendim Manchalı Don Quijote'nin hizmetine gireceğim? Ama sevgili Teresa'mla ne kadar övünsem azdır, düşesin istediği meşe palamutlarını hiç sektirmeden yollayarak nasıl bir insan olduğunu ortaya koymuş. Göndermeseydi, çok üzülürdüm doğrusu, çünkü nankör durumuna düşerdi. Ayrıca, sevindiğim bir nokta daha var, hiç kimse kalkıp da bu palamutların rüşvet oldu-

ğunu ileri süremez, çünkü karım onları yolladığı zaman, ben çoktan valiydim. Bununla birlikte, insan kendisine gösterilen güleryüzün, edilen lütufların değerini bilmeli, karınca kararınca karşılığını vermelidir. Bana gelince, valiliğe nasıl başladıysam, öyle bitirdim, yani o gün de meteliksizdim, bugün de meteliksizim. Gerine gerine şunu söyleyebilirim ki: «Dünyaya çulsuz geldim, hâlâ da çulsuzum, ne bir kuruş kazancım oldu, ne de zararım.»

Yola çıkacakları gün, Sancho, işte böyle düşünüyordu. Yatmadan önce ev sahiplerine veda etmiş bulunan Don Quijote, sabah erkenden kalktı, zırhını giydi, silahlarını kuşandı, avluya indi. Bütün ev halkı pencerelere üşüşmüş, onu seyrediyordu. Dükle düşes de bahçedeydi. Sancho da heybesini, çantasını, ekmek torbasını almış, karakaçana kurulmuştu. Ağzı kulaklarındaydı, çünkü dükün kahyası (hani şu Trifaldi rolüne çıkan adam), bir ara, yolluk yaparsınız diye iki yüz altınlık bir kese sıkıştırmıştı eline, Sancho bu sevimli keseyi almış, hemen koynuna atmıştı, Don Quijote'nin bundan haberi yoktu. Herkes onları seyrederken, ansızın, düşesin hizmetçileriyle nedimelerinin bulunduğu köşeden yanık bir ezgi yükseldi. Bu, akıllı, ama oyunbaz Altisidora'nın sesiydi:

Dinle beni ey katı yürekli şövalye.
Dizginlere asıl, kal olduğun yerde,
Boşu boşuna yorma o iskeleti çıkmış,
Cılız, ama direngen küheylanına.

Ah kalleş, bırakıp gittiğin insan
Değildir zehirli bir yılan

Ne yılanı, koyun bile değil,
Körpecik bir kuzudur o inan.

Ah, korkunç canavar, ah!
Diana'nın yanında dolaşan,
Venus'un ardından koşan
Kızların en güzeliyle alay ettin sen!

Ah kalpsiz Vireno, dönek Aeneas.
Barabbas alsın seni! Cehennemin dibine gir e mi!

Ah hain ah, söktün götürdün
O aslan pençelerinle, kartal tırnaklarınla
Dünyanın en sevdalı, en tatlı
Kızının lekesiz, körpecik yüreğini.

Ayrıca, onun üç takma saçını,
Mermer gibi beyaz, yumuşacık
Bacaklarını süsleyen aklı karalı
Bir sürü çorap lastiğini de yürüttün.

Ha, az kalsın unutuyordum!
Ateş olsalar, bin Troia'nın
Binini de tutuşturacak
Binlerce "ah"ını da alıp götürdün.

Ah kalpsiz Vireno, dönek Aeneas,
Barabbas alsın seni! Cehennemin dibine gir e mi!

Dilerim Tanrı'dan, Sancho sözünde durmasın.
Şu üç bin kamçı işini yatırsın,
Sevgili Dulcinea'n da tutulduğu büyüden
Ölene dek kurtulamayıp sürüm sürüm sürünsün!

Böylece, senin günahının cezasını
Yavuklun Dulcinea çeksin!

Öyledir zaten, çoğunlukla
Günahsızlar öder edilenlerin kefaretini!

Dilerim, en tatlı maceraların
En acıklı biçimde sona ersin,
Rahat yüzü görmeyesin,
Vefalı sevgili nedir bilmeyesin!

Ah kalpsiz Vireno, dönek Aeneas,
Barabbas alsın seni! Cehennemin dibine gir e mi!

Marchena'dan Sevilla'ya,
Loja'dan Granata'ya,
Londra'dan İngiltere'ye dek
Her yerde adın hırsıza çıksın!

Satranç, piket falan
Oynadığın zamanlar.
Dilerim Tanrı'dan, ne şah diyesin,
Ne de kareyi bulasın!

Bir yerin kesildi mi,
Kanın durmak bilmesin!
Dişlerini söktükleri zaman,
Kökleri içeride kalsın!

Ah kalpsiz Vireno, dönek Aeneas,
Barabbas alsın seni! Cehennemin dibine gir e mi!

Don Quijote, hiç sesini çıkarmadan dinledi gönlü yaralı Altisidora'yı, seyisine döndü ve:

— Bana bak Sancho, dedi, atalarının başı üstüne doğru söyle, şu sevdalı kızın üç takma saçıyla çorap lastiklerini aşırdın mı?

— Saçlar bende senyor diye karşılık verdi Sancho,

ama çorap lastiğini ne yapayım? Yalan atıyor, almadım vallahi.

Düşes, Altisidora'nın yüzsüzlüğünden utandı. Gerçi zeki, şakacı bir kız olduğunu bilirdi, ama bu derecesini ummuyordu. Ayrıca, hiç beklemediği için, bu yeni oyun karşısında epey şaşırmıştı. Dük ise fırsatı kaçırmayıp oyuna devam etmek istedi:

— Sayın şövalye, dedi Don Quijote'ye, şatom da bunca güleryüzle ağırlandıktan sonra, nedimelerimizden birinin takma saçlarıyla çorap lastiklerini alıp götürmenizi çok ayıpladım doğrusu. Soylu kişilere, hele sizin gibi ünlü bir şövalyeye yaraşır mı bu? Çorap lastiklerini hemen şimdi geri vermezseniz, sizi düelloya çağırmak zorunda kalacağım, üstelik, birtakım büyücülerin, at uşağım Tosilos'a yaptıkları gibi, yüzümü değiştirip değiştirmeyeceklerine de aldırmadan...

— Sayısız lütuf gördüğüm sizin gibi bir insana kılıç çekmekten korusun Tanrı beni! diye haykırdı Don Quijote. Sancho aldım dediğine göre, takma saçları geri verebilirim, senyor, ama çorap lastikleri ne bende ne de ondadır, onun için ne yazık ki veremeyeceğim. Küçük hanım lütfen bir daha baksın çekmecelerine, bir yerlere sıkışmıştır mutlaka. Ayrıca, şunu belirteyim ki, dük hazretleri, bugüne dek başkasının malına el sürmedim, Tanrı izin verirse, bundan sonra da sürmeyeceğim. Şu genç kız, kara sevdaya tutulduğundan söz ediyor, ama bunun suçu da bendenizde değil. Onun için, ne sizden, ne de ondan özür dilemeyeceğim, yalvarırım size, izin verin yoluma gideyim, hakkımda kötü şeyler de düşünmeyin.

— Tanrı sizi korusun, başarı haberlerinizi bekleriz, dedi düşes. Güle güle gidin, senyor Don Quijote!

Hemen yola çıkın, çünkü burada kaldıkça, sihrinize dayanamayan genç kızların bağrını yakmaya devam edeceksiniz. Nedimeme gelince, öyle bir ders vereceğim ki, bundan sonra ne sözle, ne de davranışlarıyla kimseyi rahatsız edemeyecek.

— Ey değerli şövalye Don Quijote diye seslendi Altisidora, son bir sözüm var sana. Çorap lastikleri için özür dilerim, çünkü (Tanrı da biliyor ya), meğer bacağımdaymışlar. Şu anda altındaki eşeği arayan adama döndüm yani.

— Ben size dememiş miydim? diye bağırdı Sancho. Hırsızlık edecek, çorap lastiği aşıracak adam mıyım ben? Yapsaydım, elimde fırsat varken, valiliğim sırasında yapardım.

Neyse, Don Quijote yerlere dek eğildi, dükle düşesi ve yanındakileri selamladı, sonra atının başını çevirdi, şatodan çıktı, karakaçana kont gibi kurulmuş bulunan Sancho ile birlikte, Saragosa yolunu tuttu.

LVIII. BÖLÜM

Don Quijote'nin Üstüne Yağmur Gibi Macera Yağıyor

KIRLARA KAVUŞTUĞUNU, sevdalı Altisidora'dan kurtulduğunu gören Don Quijote'nin keyfi yerine geldi, şövalyelik işine yeniden başlayacak cesareti kazandı. Seyisine döndü:

— Sancho, dedi, özgürlük, Tanrı'nın insana bağışladığı şeylerin en değerlisidir. Yedi kat yerin altında yatan, ya da denizlerin dibinde uyuyan en büyük hazi-

neler bile ona erişemez. İnsan ancak özgürlüğü, bir de şerefi için canını tehlikeye atar ya da atmalıdır. Ve tabii, insanın başına gelebilecek en büyük felaket, tutsak düşmek, özgürlüğünden olmaktır. Bütün bunları sana şunun için söylüyorum, Sancho. Şatodaki rahatlığı, bolluğu gördün. Ama bütün o güzelim yiyecekler, serin içkiler arasında kendimi aç hissediyordum ben, çünkü onlardan kendi malımmış gibi rahatça yararlanamıyordum. Gördüğü iyilikler, lütuflar karşısında duyduğu minnet, özgür yaratılışlı bir insanın rahat etmesine, yaşamın tadını çıkarmasına engel olur. Ne mutlu verdiği bir lokma için, Tanrı'dan başka kimseye borçlu olmayan insana!

— Evet diye doğruladı, Sancho, yalnız, her şeye rağmen, dükün elime tutuşturduğu ve şu anda muska gibi koynumda sakladığım iki yüz altın için minnet duymamak nankörlük olur doğrusu. İnsan her zaman dük sofralarında ağırlanmaz. Para vermezse, ancak dayak yiyebileceği hanlara da rastlayabilir.

Efendiyle seyis böyle konuşa konuşa ilerliyorlardı. Şöyle bir fersah gitmişlerdi ki, köylü kılıklı bir düzine adamla karşılaştılar, adamlar, küçük bir çayırda pelerinlerini yaymışlar, üstünde yemek yiyorlardı. Çevrelerinde şurada burada altında bir şeyler saklıymış duygusunu veren beyaz örtüler vardı. Don Quijote yanlarına gitti, çelebice selamladıktan sonra, örtülerin altında ne olduğunu sordu.

— Senyor diye karşılık verdi içlerinden biri, örtülerin altında ağaç heykeller var, onları köyümüzdeki bir dinlenme yerinde kullanacağız. Kirlenmesinler diye üstlerini örtüyor, kırılırlar diye de omuzda taşıyoruz.

— İzin verirseniz, görmek isterdim, dedi Don Quijo-

te. Bunca esirgenen şeyler epey güzel olmalı.

— Güzel mi! diye bağırdı başka biri, fiyatları bile bu konuda yeterli bir fikir verir insana! Elli dükadan aşağı olanı yok. Sözümün doğruluğunu ölçmek istiyorsanız, bekleyin azıcık. Kendi gözlerinizle görüp karar verirsiniz.

Ve yemeğini bıraktı, ayağa kalktı, ilk heykelin üstündeki örtüyü çekti, bu, at sırtındaki San Jorge'yi canlandırıyordu. Bir deniz canavarını ayağının altına almış, mızrağını gırtlağına saplıyordu, yüzü de alışılageldiği üzere, pek korkunçtu. Beylik deyimle, altın gibi parlıyordu. Don Quijote, onu görür görmez anlatmaya başladı!

— İşte göklerde dolaşan gezginci şövalyelerin en iyilerinden biri. Senyor San Jorge'nin görevi el değmemiş kızları korumaktı. Ötekine geçelim, dostum.

Adam, ikinci heykeli açtı. Bu, San Martin'di, o da at üstündeydi ve pelerininiyoksulun biriyle paylaşıyordu. Don Quijote, örtü çekilir çekilmez haykırdı:

— Bu da Hıristiyanlık için çarpışan şövalyelerden biriydi, bana sorarsanız, yiğit olmaktan çok, cömert bir insandı, bak Sancho, pelerinini ikiye bölüp yarısını şu yoksula verişinden de anlayabilirsin bunu, mevsim kıştı herhalde yoksa, mantosunun tümünü verirdi adamcağıza, öylesine iyilikseverdi.

— Pek sanmıyorum diye karşılık verdi Sancho, bana kalırsa şu atasözünü hatırlamıştır: «Verirken de alırken de beyin gereklidir.» Don Quijote bu söze epey güldü, sonra üçüncü heykelin açılmasını istedi. Birden, İspanyol kralı çıktı ortaya, kanlı kılıcını ileri uzatmış, atının ayakları dibinde bir sürü Mağripli. Bizim Don Quijote hemen bağırdı:

— Ah, ah! Bu adam tam bir şövalyeydi işte! Hem de dini bütün şövalyelerden! Adı, San Diego Matamoros (Mağripli Celladı) idi. Eskiden yeryüzünde şimdi de öteki dünyada yaşayan ermişlerle şövalyelerin en yiğitlerinden biriydi.

Bundan sonraki örtünün altında San Pablo (Saint Paul) yatıyordu, atından yuvarlanmıştı ve din değiştirişini canlandıran tablolardaki bütün ayrıntılar vardı heykelinde son derece canlıydı, gören, az sonra İsa'nın kendisine sesleneceğini, onun da karşılık vereceğini sanırdı.

— Bu adam, dedi Don Quijote başlangıçta, İsa efendimizin, kilisemizin en azılı düşmanıydı, ama sonradan, en yaman savunucusu kesildi. Yaşarken tam bir şövalye, ölürken de tam bir ermişti, İsa efendimizin bağında yorulmak bilmeksizin çalışan bir işçi, çelebilikte profesördü, okulu cennet, öğretmeni ve ustası da İsa'nın ta kendisiydi.

Görülecek başka heykel kalmamıştı. Don Quijote üstlerini örttürdü, sonra köylülere döndü ve:

— Dostlarım, dedi, şu gördüklerimi iyi bir işaret sayıyorum. Çünkü bu insanların hemen hepsi benim meslektendirler, yani savaşçıydılar, aramızdaki tek ayrım, onlar ermiştir, kutsal düzen uğruna savaşıyorlardı, bense zavallı bir günahkarım, dünya düzeni için savaşıyorum. Onlar, bileklerinin gücüyle cenneti fethettiler, çünkü cennete ancak uğraşıp didinerek girilir, oysa ben, şu ana dek çektiğim bir sürü acıya rağmen, neyi fethedebildiğimi bilmiyorum. Ama Tobosolu Dulcinea çekmekte olduğu acıdan kurtulursa, talihim yaver giderse, aklım da şimdikinden daha iyi çalışmaya başlarsa, cennete gitmek üzere daha iyi bir yol tuttururum belki.

— İnşallah! Aman senyor yavaş söyleyin, şeytanlar duymasın! dedi Sancho.

Köylüler, büyük bir şaşkınlıkla Don Quijote'nin yüzüne bakıyorlar, ancak yarısını anladıkları sözlerini ağzı açık dinliyorlardı. Yemeklerini bitirdiler, heykelleri yüklendiler. Şövalyeye allahaısmarladık dedikten sonra, yola düzüldüler.

Sancho, sanki şimdiye dek hiç duymamış gibi, efendisinin bilgisine hayran kalmıştı, yeryüzünde Don Quijote'nin bilmediği hikaye, tanımadığı olay, belleğine kazımadığı bilgi bulunmadığına iyice aklı yatmıştı artık.

— Vallahi, senyor, dedi, eğer şu olaya macera denebilirse, gezginciliğe başladığımız günden beri başımıza gelen en tatlı, en hoş macera olduğunu söyleyebilirim. Dudaklarımız uçuklamadan, sopa yemeden kurtulduk bu işten, kılıçlarımıza el atmadık, gövdelerimizi yere çalmadık, açlık falan da çekmedik. Hay Allah razı olsun bana bugünleri gösterenden!

— Haklısın Sancho diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız şuna dikkat etmelisin ki, Tanrı'nın her günü birbirine benzemez. Bilgisiz kişilerin kader diye baktığı şeyi (doğal düzen içinde böyle bir şey yoktur), aslında hal ve şartların doğurduğu bir sonuç olarak görmek daha doğrudur. Bilirsin, bazı boş inançlı kişiler sabah kırağısı evden çıkar, kutsal San Francisco mezhebinden bir rahiple karşılaşırlarsa, sanki akbaba görmüş gibi yüzgeri eder, eve dönerler, Mendoza'nın biri sofrada tuzluğu devirir, bir anda yüreği karalar bağlar. Sanki doğa, bu saydıklarım gibi ufacık aksilikleri bize haber vermek zorundaymış gibi. Bana sorarsan, dini bütün bilge insanlar, Tanrı'nın ettiklerini anlamaya çalışma-

malıdırlar. Ünlü Scipio Afrika'ya çıkmış, tam attan inerken kapaklanıp düşmüş, askerleri bunu kötüye yormuşlar, ama o, toprağı kucaklamak istercesine kollarını açmış: «Ey Afrika, kaçamazsın artık, yakaladım seni!» diye bağırmış. Onun için Sancho, şu heykellerle karşılaşmamız, bence, pek mutlu bir olay.

— İnanıyorum buna senyor, yalnız İspanyolların neden bir savaşa tutuşacakları zaman, adını andığımız şu *San Diego Matamoros'u* hatırladıklarını ve: «*Santiago, gel ört İspanya'yı!*» diye bağırdıklarını öğrenmek isterdim. İspanya'nın üstü açık da örtmek mi gerekiyor? Ne demek bu laf?

— Ne aptalsın Sancho! Zırhında lal renkli bir haç resmi bulunan bu büyük şövalyeyi, özellikle Mağripliler tepemize çullandıkları zaman, Tanrı'nın İspanya'ya yollandığını bilmiyor musun? Giriştiğimiz bütün kavgalarda bütün savaşlarda onun adını anarız, yardıma çağrıldığında çoğu zaman doğrudan doğruya kendisinin geldiği, Müslüman süvarilerine saldırdığı, tek başına hepsini darma duman ettiği, yere serdiği görülmüştür. Yüzde yüz doğrudur bu dediğim, hatta İspanya tarihinden bir sürü örnek verebilirim sana.

Sancho bu konudan bıkmıştı, lafı değiştirdi:

— Biliyor musunuz, senyor, düşesin nedimesi Altisidora'nın edepsizliğini unutamıyorum hâlâ. Aşkın okları yüreğini delik deşik etmiş, aklını başından almış galiba. Duyduğuma göre, bu işleri beceren, şöyle ufak, gözü kör bir yaratıkmış, o çapaklı, daha doğrusu kör gözlerine rağmen, attığını vurur, nişanladığı kalbi mutlaka deler geçermiş, üstelik hedefin küçüklüğüne falan da aldırmazmış. Savurduğu okların, ancak genç kızların edebi, terbiyesi karşısında etkisiz kaldığı söylenir,

Altisidora adındaki şu kızdaysa, bunların zerresi yok.

— Şunu bil ki, Sancho, aşk ferman dinlemez, onun karşısında akıl kar etmez. O da ölüm gibidir. Kral sarayına da yoksul kulübesine de aynı şiddetle indirir yumruğunu, bir kalbe girdi mi, ilk işi oradan utancı da edebi de kovup atmak olur, Altisidora, işte bunun için öyle utanıp sıkılmadan tutkusunu açığa vuruyordu. İnan, ayıplamaktan çok, acıdım ben ona.

— Bu ne katı yüreklilik, bu ne gaddarlık, senyor! Sizin yerinizde olsam, bunun onda biri kadar söze teslim ediverirdim gönlümü. Vay canına be! Kaskatı bir yüreğiniz, çelik gibi kollarınız, öldürücü bir ruhunuz var, senyor! Yalnız, aklımın ermediği şey şu. Bu kaltak kız neyinize vuruluyor anlamıyorum? Yakışıklı, genç, güzel, güleryüzlü müsünüz ki? Nasıl döndürdünüz o kızın başını? Doğruya doğru, eğriye eğri! Kaç kez tepeden tırnağa baktım size, ama çekicilikten çok insana korkulu düşler gördürecek nitelikler bulabildim ancak. Kendimi bildim bileli, aşkı doğuran şeylerin başında güzelliğin geldiğini işitmişimdir, oysa sizde bunun zerresi yok, şu zavallı kızın neyinize vurulduğunu anlayamıyorum bir türlü.

— Bak, Sancho diye karşılık verdi Don Quijote, iki çeşit güzellik vardır. Vücut güzelliği, ruh güzelliği. Ruh güzelliği, yerli yerinde verilen kararlarda terbiyeli ve edepli davranışlarda cömertlikte, görgüde belli eder kendini. Bu saydığım nitelikler, yüzü çirkin insanlarda da bulunabilir pekala, bir kadın vücut güzelliğinden çok ruh güzelliğine düşkünse, öbür kadınlardan daha kolay, daha şiddetle aşık olur. Güzel olmadığımı ben de bilirim, ama pek de biçimsiz değilimdir, zaten yukarıda sıraladığım niteliklere sahip dürüst bir erkeğin,

kadınların hoşuna gitmemesi için bir sebep yoktur, iyice canavar suratlı değilse tabii.

Böyle yarenlik ede ede yol boyunca uzanan bir ormana daldılar, pek az gitmişlerdi ki, Don Quijote, ansızın, iki ağaç arasında gerili yeşil bir ağa düştü. Neye uğradığını şaşırdı, seyisine döndü:

— Şimdiye dek karşılaştığımız en garip macera bu galiba dedi. Yemin ederim ki, Altisidora'ya yüz vermeyişime kızan şu hınzır büyücüler beni cezalandırmak üzere tuzağa düşürdüler! Ama vız gelir böyle şeyler bana! bu ağ yeşil urgandan değil, hani elmastan yapılmış olsa da bir zamanlar kıskançlık ateşine tutulan Demirciler Tanrısı'nın Mars'la[1] Venüs'ün[2] başına geçirdiği ağdan daha sağlam olsa da hasırdan ya da pamuk ipliğindenmişçesine çatır çatır paralarım ben onu!

Tam dediğini yapmaya hazırlanırken, karşısında iki güzel çoban kızı, daha doğrusu, çoban kızı gibi giyinmiş iki kız belirdi, karaca derisinden birer yelek, pantolon yerine de çok güzel, hareli birer canfes etek giymişlerdi. Omuzlarına dökülen sarı saçları, güneş ışınlarını kıskandıracak gibiydi, başlarında da yeşil defne dalları ile kızıl horozibiklerinden yapılma birer çelenk vardı. On beş, on altı yaşlarındaydılar. Kızların güzelliği karşısında Sancho'nun ağzı açık kalmış, Don Quijote epey şaşırmış, güneş bile onları seyredebilmek üzere koşusuna ara vermişti. Dördü de büyük bir sessizlik içinde bekleşiyordu, sonunda kızlardan biri sessizliği bozdu:

— Durun sayın şövalye, dedi Don Quijote'ye, eğlen-

[1] *Mars*. Yun. Ares.
[2] *Venus*. Yun. Aphrodite.

mek için gerdik bu ağı, size zarar vermek niyetinde değiliz. Kim olduğumuzu, bu ağı buraya neden gerdiğimizi merak ettiğinizi seziyorum, kısaca anlatayım. İki fersah ötedeki bir köyde yaşayan soylu kişiler, beyler, zenginler, yeni bir eğlence aradılar, çoluk çocuklarını da alıp, dostlarıyla birlikte şu ormana gelmeye, bu güzelim yerde yerleşmeye, burayı yeni bir Arkadya haline getirmeye, genç kızlarla delikanlıları da çoban kılığına sokmaya karar verdiler. İki *egloga* (çoban şiiri) vardı elimizde biri ünlü ozan Garcilasonun, öbürü de yüce Camoens'in, bu sonuncu eseri kendi dilinde yani Portekizce okuduk, ama daha canlandırmadık onları, zaten dün geldik buraya. Şu ağaçların altına, bir de buradan canlılık veren küçük bir derenin kıyısına kurduk çadırlarımızı. Dün gece, gürültümüzden ürken kuşlar gelip takılsın diye, şu ağı gerdik. Konuğumuz olmak isterseniz, sizi elimizden geldiğince ağırlamaya çalışırız senyor. Bugünlerde gamdan kederden uzağız çünkü.

— Güzel senyora diye karşılık verdi Don Quijote, sizi görünce düştüğüm şaşkınlık ve hayranlık, sevgilisi Diana'yı,[1] hiç beklemediği bir anda gölde yıkanırken yakalayan Actaeon'unkinden[2] kat kat fazladır sanırım. Eğlenmek için seçtiğiniz yolu beğendim, ayrıca, nazik çağrınıza da teşekkürler ederim. Bu arada benim de size bir hizmetim dokunacaksa, hemen söyleyin, yerine getireyim. Çünkü bendenizin işi, herkese, özellikle sizin gibi güzel ve soylu hanımlara yardım etmek, dileklerini yerine getirmektir. Şu ağ böyle küçücük bir yeri

[1] *Diana.* Yun. Artemis.
[2] *Actaeon.* Yun. Aktaion.

değil de yeryüzünün tümünü örtmüş olsaydı, inanın ona zarar vermemek için göklerden uçar giderdim, bu sözlerimi şişirilmiş bulup inanmak istemezsiniz diye söylüyorum, karşınızdaki insan Manchalı Don Quijote'dir. Adımı daha önce duymuşsunuzdur belki.

— Ah dostum, can yoldaşım, bu ne büyük talih! diye haykırdı ikinci çoban kızı. Karşımızda duran senyoru görüyor musun? kitap haline getirilmiş maceralarından tanıdığım kadarıyla, dünyanın en yiğit, en sevdalı, en çelebi insanı o! Yemin ederim ki, ardından gelen de tatlı dilli şakacı seyisi Sancho Panza'dır.

— Evet diye doğruladı Sancho, sözünü ettiğiniz şakacı seyis benim, şu senyor da kitapta adı geçen, efendim, Manchalı Don Quijote'nin ta kendisidir.

— Aman! ne güzel rastlantı, yalvaralım da burada kalsın, sevgili dostum, dedi birinci çoban kızı. Annem, babam ve kardeşlerim ne sevinecek bu habere! Ben de biliyorum şövalyenin yiğitliğini, kıvrak zekasını. Özellikle aşk konusunda en vefalı, en sadık insan olduğu söyleniyor, sevgilisi de bütün İspanya'yı güzelliğine hayran bırakan, Tobosolu Dulcinea adında bir hanımmış.

— İspanya, böyle düşünmekle çok yerinde hareket ediyor diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız sizin güzelliğiniz yavuklumunkiyle yarışabilir belki. Sakın beni alıkoymaya kalkışmayın. Çünkü, beni bekleyen bir sürü macera, yan gelip yatmama, gevşeyip kalmama engeldir.

Tam bu sırada çoban kızlarından birinin erkek kardeşi çıkageldi, o da pek zarif, süslü bir çoban elbisesi giymişti. Kızların ona, karşılarında duran şövalyenin, maceralarını okuyup ezberledikleri Manchalı yiğit Don Quijote ile seyisi Sancho Panza olduğunu söylediler.

Delikanlı da kendini şövalyeye tanıttı, çadırına buyur etti, bizimki de bu nazik çağrıyı kabul etmek zorunda kaldı. Derken sürek avı başladı ve ağ, kaçmak isterken, yeşil rengine aldanıp tuzağa düşen bir sürü irili ufaklı kuşla doldu. Ardından, pek güzel çoban giysileri içinde otuzu aşkın insan sökün etti. İki dakikada Don Quijote ile seyisinin kimliklerini öğrendiler ve maceralarını hepsi çok iyi bildikleri için, büyük bir sevinç duydular. Hep birlikte çadırların bulunduğu yere gittiler, burada saray sofralarını aratmayacak kadar titiz ve temiz hazırlanmış, zengin bir sofrayla karşılaştılar. Don Quijote'yi baş köşeye buyur ettiler. Yemek sırasında hepsi yalnız onu seyrediyor, baktıkça hayretler içinde kalıyorlardı. Don Quijote, sofra toplanır toplanmaz söz aldı ve ciddi bir tavırla şu söylevi çekti:

— Bazılarına göre, en büyük günah gururdur. Bana sorarsanız, en büyük kusur nankörlüktür derim, kanıtı da şu atasözüdür «Cehennem, nankörlerle doludur.» Kendi bakımımdan ben, aklım ereli beri bu günahtan kaçınmışımdır. İyiliğe iyilikle karşılık veremesem bile, bana iyilik edenlere hizmette bulunabilmek için can attığımı belli ederim, bu da yetmezse, gördüğüm iyilikleri herkesin içinde anlatırım. Böylece, elime fırsat geçer geçmez minnet borcumu ödeyeceğimi göstermiş olurum. Gerçekten de alan insan, çoğu zaman veren insan karşısında ezik durumdadır. Zaten işte bu yüzden Tanrı herkesin üstündedir, özü gereği veren, bağışlayandır. O ve insanın verdiği şeyler, ondan aldıklarının yanında hiçtir, aradaki bu eşitsizlik de ancak minnet duygusunun büyüklüğüyle giderilir. Ben de sizlerden gördüğüm güleryüzü, şu değerli ağırlanışı karşılamak üzere, karınca kararınca bir şey yapmak, gücümün yet-

tiği şeyi sizlere sunmak istiyorum. Saragosa yoluna çıkıp iki gün nöbet tutacağım, gelip geçenlere, şurada çoban kılığında dolaşan hanımların dünyanın en güzel, en ince kadınlar olduklarını itiraf ettireceğim, kimse alınmasın ama, gönlümün sultanı, eşsiz Tobosolu Dulcinea bir yana tabii.

Ses çıkarınadan efendisini dinleyen Sancho.

— Bakın hele, diyerek söze karıştı, efendime deli diyecek, çılgının biri olduğunu ileri sürecek adam var mıdır yeryüzünde? Söyleyin bana, sayın Çobanlar, istediği kadar bilge ve bilgili olsun, şövalyeden daha güzel vaaz veren papaz gördünüz mü şimdiye dek? Bütün o gelmiş geçmiş şövalyeler içinde efendim gibi inciler döktürene rastladınız mı?

Don Quijote, öfkeden kıpkırmızı kesilmiş bir yüzle Sancho'ya döndü, ağzından köpükler saçarak bağırdı:

— Peki Sancho, yeryüzünde senin bir budala, hem de katmerli bir budala olduğunu, ayrıca, hem sinsi, hem dalavereci olduğunu bilmeyen var mı acaba? Kimden izin aldın da işlerime burnunu sokuyor, akıllı ya da aptal olduğumu göstermeye kalkıyorsun? Sus, sakın ağzını açma! git bak, eyerli değilse Rocinante'yi eyerle, az önce dediğim şeyi yapacağız. Akıl benden yana olduğuna göre, karşıma çıkacakları daha şimdiden yenik sayabilirsin.

Sözünü bitirince, hızla ayağa fırladı, öfkeli olduğu her halinden belliydi, çevresindekiler onu akıllı mı, yoksa deli mi sayacaklarını şaşırmışlardı. Yine de az önce sözünü ettiği çılgınlığı yapmaktan vazgeçirmeye çalıştılar, iyilikbilirliğinden kuşkuları bulunmadığını, maceralarını okudukları için de ne denli yiğit olduğunu bildiklerini söylediler. Ama bizimki bunlara aldır-

madı, Rocinante'ye atladı, kargısını doğrulttu, kalkanını koluna geçirdi, gidip ana yolun ortasına dikildi, yol, yemek yedikleri çayırdan pek uzak değildi. Sancho da boz eşeğine binip efendisinin ardına düşmüştü, bu görülmemiş, duyulmamış maceranın nereye varacağını kestiremeyen çoban takımı da onun ardına... Yolun ortalık yerinde nöbete başlayan Don Quijote kulak zarlarını titreten bir sesle haykırdı:

— Ey yolcular, gelip geçenler, şövalyeler, seyisler, yayalar, atlılar, şimdi ya da iki gün sonra buradan geçecekler, şunu bilmiş olun ki, gezginci şövalye Manchalı Don Quijote yolu tutmuş, şu ormanda yaşayan nymphe'lerin yeryüzündeki bütün güzelleri bastıracağını öne sürmektedir! Gönlünün sultanı Tobosolu Dulcinea bunun dışındadır tabii! Tersini düşünen beri gelsin, boyunun ölçüsünü vereyim!

Don Quijote bu meydan okumayı iki kez tekrarladı, ama esen yelden başka karşılık veren çıkmadı. Yalnız, talihi gittikçe açılıyordu. Az sonra, uzaktan, çoğu mızraklı, kalabalık bir grup belirdi. Yanaşık düzende hızla ilerliyorlardı, ama pek öyle sıra falan olmamışlardı. Çobanlar gelenleri görünce hemen yüzgeri etti, yoldan olabildiğince uzaklaştılar, biraz daha gecikirlerse başlarına geleceği biliyorlardı çünkü. Böylece Don Quijote, korkusundan Rocinante'nin arkasına saklanan Sancho'yla birlikte, yapayalnız kaldı, doğrusu pek sakin, tehlikeye pabuç bırakmaz bir hali vardı. Mızraklı adamlar yaklaştı, başkanları uzaktan seslendi Don Quijote'ye:

— Çekilsene be hey gafil! Boğaların altında can vermeye niyetin mi var yoksa?

— Kapa çeneni, serseri herif! diye karşılık verdi Don

Quijote. Boğadan falan korkmam ben, hatta Jarama boğalarını getirseniz vız gelir! Çabuk az önce ilan ettiğim şeyin doğruluğunu onaylayın, hem de yüksek sesle, yoksa ben bilirim ne yapacağımı!

Daha adamın karşılık vermesine ve —artık istese de— Don Quijote'nin çekilmesine vakit kalmadan, bütün o korkunç sürü, yani kılavuz öküzler, azgın boğalar ve sürücülerle yardımcıları Don Quijote'yi, Sancho'yu, Rocinante'yi ve karakaçanı yerle bir edip geçtiler. Sancho'nun pestili çıktı, Don Quijote epey korktu, Rocinante ile boz eşekse turşuya döndü, hele Rocinante'nin işi bitmişti. Neyse, sonunda iyi kötü doğruldular ve Don Quijote, ağır aksak koşmaya başladı sürücülerin ardından, bir yandan da bağırıyordu:

— Durun serseri herifler, çapulcular, durun! Tek bir şövalyeden kaçılır mı? Hem bu şövalye: «Kaçan düşmana altın köprü kurun» diyenlerden değildir.

Ama gidenlerin hiç durmaya niyetleri yoktu. Ayrıca, onun meydan okumalarına da aldırmıyorlardı. Biraz sonra, daha fazla koşamayan Don Quijote de onları izlemekten vazgeçti zaten. Öcünü alamamış olmanın hırsıyla yere çöktü, yolun tam orta yerinde Sancho'yla boz eşeğini ve Rocinante'yi beklemeye başladı. Ahlaya inleye hayvanlarına binen bizim efendiyle seyis, şu uyduruk Arkadyalılara allahaısmarladık demeyi akıllarının köşesinden geçirmeksizin, rezil olmanın verdiği utanç içinde önlerine baka baka oradan uzaklaştılar.

LIX. BÖLÜM

Don Quijote'nin Başına Gelen, Bir Bakıma Macera da Diyebileceğimiz Olağanüstü Şey

YEŞİL BİR FUNDALIKTA buldukları duru bir kaynak imdatlarına yetişti, boğaların üstlerinde bıraktığı tozu ve yorgunluğu aldı. Birinin yularını, ötekinin dizginlerini çıkardıktan sonra boz eşekle Rocinante'yi çayıra salan bizim iki kimsesiz, yani efendiyle uşak, kaynağın dibine çöktüler. Sancho heybesine el attı ve kendi diliyle «azığım» dediği şeyleri çıkardı. Suyla ağzını çalkaladı, Don Quijote de yüzünü gözünü yıkadı, bu serinlik, kırılan cesaretlerini biraz yerine getirdi. Ama Don Quijote öyle kederliydi ki, yemek yiyecek hali yoktu, Sancho'ysa, ilkin efendisi başlasın diye, hiçbir şeye elini süremiyordu. Onun düşüncelere daldığını, yemeği aklının köşesine bile getirmediğini görünce, terbiyeyi falan bir yana bıraktı, önünde duran ekmekle peyniri afiyetle kursağına indirdi.

— Ye dostum, ye, dedi şövalye, benden daha çok değer verdiğin yaşamını sürdürmek için ye, bense bırak kaygılar acılar içinde öleyim. Zaten ben eziyet çeke çeke yaşamak için doğmuşum, Sancho, sen de tıkınırken ölmek için. Sözümün doğruluğunu görmek istiyorsan, kim olduğumu düşün yeter. Romanlara girmiş, üstün başarıları herkesçe bilinen, davranışları çelebice, prenslerden saygı, genç kızlardan sevgi gören bir insanım. Ama, bütün bunlardan sonra zafer çelenkleri, taçlar, törenler beklerken, bu sabah, pis, dünyadışı

bitakım hayvanların ayakları altında buldum kendimi, ezildim, hırpalandım. Bunu düşündükçe, dişlerim sökülecek gibi oluyor, çenelerim tutuluyor, ellerime felç geliyor, bütün iştahım kesiliyor, öyle ki. ölümlerin en korkuncu ile yani açlıktan ölmeyi bile düşünüyorum.

— Öyleyse diye karşılık verdi Sancho atıştırmaya devamla, siz: «Atın ölümü arpadan olsun» diyen atasözüne katılmıyorsunuz? Şahsen ben, hiç de kendimi öldürmeye niyetli değilim. Hatta elindeki deriye dişleriyle yapışıp onu istediği kadar uzatan kunduracı gibi yapacağım. Tanrı'nın verdiği ömrü son damlasına dek yaşamak üzere, habire yiyeceğim. Şunu bilin ki, senyor, böyle her dakika umutsuzluğa kapılmak kadar büyük çılgınlık olamaz. Gelin sözümü dinleyin, önce karnınızı doyurun, sonra şu yeşil çimenler üstünde bir güzel uyku çekin, uyandığınızda sıkıntınızın azaldığını göreceksiniz.

Sancho'nun verdiği öğütlerin bir salaktan çok, bir felsefeciye yakıştığını gören Don Quijote, boyun eğdi ve:

— Aah! Sancho, dedi, söyleyeceğim şeyi yaparsan, sıkıntım da acım da iyice azalacak. Ben uyurken, şöyle açılsan, donlarını indirsen ve Rocinante'nin dizginleriyle kendine, şöyle üç, dört yüz kere vursan ne iyi olurdu, böylece, Dulcinea'nın büyüden kurtulması için yemeye söz verdiğin şu üç bin kırbaçtan bir kısım daha biterdi. O zavallı kızın, sırf senin ihmalciliğin yüzünden büyülü kalması pek üzücü doğrusu.

— Bu konuda söylenecek çok şey var diye karşılık verdi Sancho. Şimdi yatıp uyuyalım azıcık, ondan sonrası için Allah kerim. Siz de bilirsiniz ki, senyor, insanın göz göre göre kendini kırbaçlaması, hele bu işi aç karnına

yapması, çok zalimce bir şeydir. Senyora Dulcinea biraz daha sabretsin, hiç beklemediği anda beni, kırbaç yiye yiye elek bezine dönmüş bulacak. Ölene kadar, her şey canlıdır. Diyeceğim, verdiğim sözü tutmak istiyorum, ama daha ölmedim, yığınla vaktim var bu iş için.

Don Quijote ona teşekkür etti. Kendisi azıcık, Sancho da bol bol yedi, sonra, keyiflerince otlasınlar diye, ayrılmaz yoldaşları, biricik dostları Rocinante'yle karakaçanı o yeşil çayıra salarak uykuya çekildiler. Akşama doğru uyandılar, hayvanlarına bindiler, yola koyuldular, bulundukları yerden gözüken, bir fersah kadar uzakta tahmin ettikleri hana varmak için hızlı gidiyorlardı. Han diyorum, çünkü Don Quijote de bu kez onu han olarak kabul etti. Oysa biliyorsunuz, gördüğü bütün hanlara şato derdi.

Hana varınca, oda var mı diye sordular. Hancı, hem de Saragosa otellerindeki kadar rahat ve süslü odaları olduğunu söyledi. Hayvanlarından indiler, Sancho, hancının anahtarını da kendisine teslim ettiği bir odaya yerleştirdi öteberisini, sonra, hayvanları ahıra götürdü, yemlerini verdi, efendisinin buyruklarını öğrenmek üzere geri döndü, Don Quijote, bir taş sıraya oturmuş, onu bekliyordu, Sancho, hiç değilse bu kez hanı şato saymadığı için Tanrı'ya şükürler ediyordu. Derken yemek saati geldi. Odalarına çekildiler, Sancho, hancıya, yemek listesini sordu, adam da her istedikleri şeyin, hem de bol bol bulunduğunu söyledi. Uçan kuştan tut da yumurtlayan tavuğa, denizde yüzen balığa dek her şey.

— O kadarına ihtiyaç yok, dedi Sancho, kızarmış iki piliç yetişir bize, efendim az yer, titiz bir adamdır, ama ben ne bulursam yerim.

Hancı, çaylaklar kaptığı için pilicinin bulunmadığını söyledi.

— Peki, senyor, tavuk kızartın öyleyse, ama körpe olsun.

— Aman Allah'ım! Tavuk ha! İnanın senyor, daha dün elliden fazla tavuk yolladım pazara, onun için şimdi hiç kalmadı elimde. Tavuğun dışında ne isterseniz, hazırlarım.

— Dana, ya da keçi etiniz vardır herhalde?

— Vallahi, zerresi yok şu anda çünkü hepsini yediler, ama gelecek hafta olacak inşallah!

— Oo, işimiz iş! Allah vere de bütün bu yoklar biraraya gelince, şöyle jambonlu bir yumurta çıkar ortaya.

— Hay Allah iyiliğinizi versin, ne de şakacısınız! Ne pilicim, ne tavuğum var diyorum, siz kalkıp yumurtadan söz açıyorsunuz! Daha başka yemekler düşünün, lütfen, olmayacak şeyler istemeyin benden!

— Bana bak babalık, daha fazla uzatmayalım şu işi! Beni boş yere konuşturacak yerde neyiniz varsa onu söyleyin!

— Doğrunun doğrusu, sığır ayağından başka bir şeyim yok, ama görünce, dana ayağı sanacaksınız, ya da inek ayağına benzeyen iki dana budu diyeceksiniz. Nohut, soğan ve domuz yağı koydum içine, şu anda her biri: «ye beni! ye beni!» diye bağırıyor adeta.

— Hepsini bana ayır, kimse elini sürmesin, herkesten daha iyi para veririm. Hiçbir şeye bundan fazla sevinmezdim doğrusu. İster dana ayağı olsun, ister inek, vız gelir.

— Korkmayın kimse elini sürmez senyor! Çünkü öteki müşterilerim soylu kişiler, aşçılarını, sofracıbaşılarını, kilercilerini yanlarında taşıyorlar.

— Soyluluk konusunda efendimden daha iyisini bulamazsınız. Ama mesleği yüzünden, ne kilerci ne aşçı tutabiliyor, ne de meyhaneye gidebiliyor. Dağda bayırda yatıyor, karnımızı da muşmula ve meşe palamutları ile doyuruyoruz.

Aralarındaki tartışma daha uzayıp gidebilirdi, ama Sancho efendisinin mesleği konusundaki sorulara karşılık vermek istemediğinden kısa kesti lafı. Neyse, yemek vakti geldi, hancı, yemek kazanını kaptığı gibi Don Quijote'nin odasına çıkardı, kendisi de hiç teklif beklemeden başına çöktü, onlarla birlikte atıştırmaya başladı. Tam bu sırada çok ince tahta bir bölmeyle ayrılmış olan odadan birtakım sesler duyuldu. Don Quijote hemen kulak kabarttı:

— Rica ederim senyor Don Jeronimo, diyordu seslerden biri, yemek gelene kadar, *Manchalı Don Quijote'nin* ikinci cildinden bir bölüm daha okuyalım.

Şövalye, adını duyar duymaz ayağa fırladı, gidip kulağını duvara dayadı, konuşmaları dinlemeye başladı. Don Jeronimo denen adam şöyle karşılık verdi:

— İyi ama Don Juan, ne yapacaksınız o saçma sapan şeyleri okuyup da? *Manchalı Don Quijote'nin* birinci cildini okuyan, ikinci cildi okumaktan kaçınır bence.

— Olsun, yine okuyalım biraz, dedi Don Juan, en kötü kitapta bile tatlı yanlar bulunur. Bu kitapta canımı sıkan tek şey şu. Yazar burada Don Quijote'yi Tobosolu Dulcinea'dan soğumuş gösteriyor.[1]

Bunu duyan şövalye, kendini tutamayıp öfkeyle bağırdı:

[1]Söz konusu kitap, Avellaneda adlı bir yazarın, Cervantes'ten önce yayımladığı *Don Quijote'nin* ikinci cildidir.

— Manchalı Don Quijote'nin Tobosolu Dulcinea'yı unuttuğunu, hatta unutabileceğini söyleyen yiğitse meydana çıksın, dilediği silahla çarpışarak yalan attığını göstereyim ona! Eşsiz Dulcinea unutulmaz! Don Quijote'nin sözlüğünde yeri yoktur bu sözcüğün! Onun ilkesi sevgiliye vefa, mesleğiyse verdiği sözü ölene dek tutmaktır, hem de hiç de zorlamaya ihtiyaç duymadan.

— Kimdir o lafa karışan? diye sordular komşu odadan.

— Kim olacak? İleri sürdüğü ya da süreceği her zırva için dövüşmeye hazır Manchalı Don Quijote'nin ta kendisi, dedi Sancho. Bilirsiniz, kesesi dolu olan bahşişe pazarlık etmez.

Daha Sancho sözünü bitirmeden kapı açıldı, iki şövalye daldı odaya, içlerinden biri hemen Don Quijote'nin boynuna sarıldı:

— Tam tasarladığım gibisiniz senyor, dedi, sizi gören, o ünlü şövalye olduğunuzu hemen anlar. Evet, evet, kuşkuya yer yok. Adınızı ve başarılarınızı çalıp kötüye kullanmak isteyen şu edepsiz adama rağmen siz, gezginci şövalyeliğin aynası, pusulası, kutup yıldızı, Manchalı Don Quijote'siniz, sözünü ettiğim kitap da şu.

Bunu dedikten sonra, bir kitap uzattı. Don Quijote ağzını açmadan kitabı aldı, biraz karıştırdı, sonra geri verdi:

— Şöyle bir göz attığım halde üç kusur çarptı gözüme. İlkin, öndeyişte birtakım yanlışlar var, ikinci olarak, kitap Aragon lehçesinde yazılmış, nitekim yazarın bütün kitapları bu dilde. Sonra, hikayesinin en önemli noktalarından birinde hataya düşmüş, bilgisizliğini gösteren şey de bu zaten. Sancho Panza'nın karısı için

Mari Gutiérrez adını kullanıyor, oysa Teresa Panza'dır kadıncağızın adı. Böyle önemli bir noktada yanılan, hikayenin geri kalan bölümlerinde kim bilir ne yanlışlar yapmıştır?

— Aman, işte buna bayıldım doğrusu! diye bağırdı Sancho. Karıma Mari Gutierrez diyen adamdan hayır mı gelir? Aman, senyor, kitabı alıp bir bakın hele, belki benim adım da değişmiştir?

— Anladığıma göre, siz de senyor Don Quijote'nin seyisi, Sancho Panza'sınız, dostum, dedi Don Jeronimo.

— Evet benim, bununla da övünürüm.

— Öyleyse şunu bilmiş olun ki, bu türedi yazar, hiç saygı göstermemiş size. Obur, salak, şakadan anlamayan bir adam olarak tanıtıyor sizi, yani bizim Sancho'dan tüm ayrı bir insan olarak.

— Tanrı günahlarını bağışlasın! Böyle yapacağına, bir köşede unutsa, adımı anmasaydı daha iyi ederdi vallahi! «Kastanyet çalmasını bilmiyorsan, hiç eline alma» ya da «İnsan boyundan büyük işlere kalkışmamalıdır» derler bizim oralarda.

İki şövalye, bu handa kendisine layık şeyler bulunmadığını söyleyerek odalarına çağırdılar Don Quijote'yi. Çelebiliğe toz kondurmayan şövalye, hemen kabul etti bu çağrıyı, Sancho da koca yemek tenceresiyle baş başa kaldı. Geçip baş köşeye oturdu, kendisi gibi sığır ayağına bayılan hancıyı da yanıbaşına aldı.

Yemek yerlerken, Don Juan, Don Quijote'ye döndü, Tobosolu Dulcinea'nın ne olduğunu sordu. Evlenmiş miydi, gebe miydi, çocuğu var mıydı? Yoksa, iffetini korumuş, sevgili şövalyesine sadık kalıp kızlığına el sürdürmemiş miydi?

— Dulcinea'm hâlâ kar gibi tertemizdir diye karşılık verdi Don Quijote, kendisine duyduğum sevgi ve saygı hiç değişmemiştir, ama görüşmelerimiz yine eskisi gibi pek enderdir. Bu arada umulmadık bir felaket geldi başına, güzelliğini yitirdi, basit bir köylü kızı olup çıktı.

Ve sonra, Dulcinea'nın büyülenişini, Montesinos mağarasında gördüklerini, büyünün bozulabilmesi için bilge Merlin'in öğüdünü, yani şu üç bin üç yüz kırbaç işini anlattı. Şövalyeler, Don Quijote'nin anlattıklarını büyük bir zevkle dinlediler, çılgınca düşüncelerine şaştılar, anlatışındaki ustalığa hayran kaldılar. Onu hem akıllı, hem çılgın buluyorlar, neye karar vereceklerini bilemiyorlardı.

Bu arada yemeğini bitiren Sancho, ayağa kalkamayacak kadar çok yiyen hancıyı olduğu yerde bıraktı, efendisinin bulunduğu odaya geçti.

— Baylar, dedi içeri girerken, şurada duran kitabın yazarı dostluğumuza engel olmak istemiyorsa, Arap olayım! Oburluğumun yanında sarhoşluğumdan da dem vuruyor mu acaba?

— Haklısınız, şimdi iyice hatırlamıyorum, ama hakkınızda hiç de kulağa hoş gelmeyen laflar ediyordu galiba diye karşılık verdi Don Jeronimo, bence, tepeden tırnağa yalan bütün o söyledikleri, çünkü şurada karşımızda duran temiz yürekli Sancho'ya bakmak bunu göstermeye yetiyor.

— Onu bunu bilmem, baylar diye devam etti Sancho, dediğiniz kitapta adı geçen Sancho ile Don Quijote'nin Cide Hamete Benengeli'nin kitabındaki kahramanlarla, yani bizimle bir ilgisi olamaz. Efendim akıllı uslu, sevdalı bir şövalyedir, bense, temiz yürekli ve şakacı bir insanım, ama obur ya da sarhoş falan değilim.

— Sözünüze inanıyorum diye karşılık verdi Don Juan, aslında Don Quijote'nin maceralarını anlatacak adamlara birtakım yasaklar, kurallar koymak gerekirdi, ilk kez ondan söz eden Cide Hamete bir yana tabii. Nitekim, Büyük İskender, yaşamını kaleme alan Apelles'in dışında kimsenin kendisinden söz etmesine izin vermemiştir.

— Yo, kim isterse anlatsın maceralarımı, dedi Don Quijote, yalnız yalan söylemesin, kişiliğimi bozmasın, çok sabırlıyımdır, ama her şeyin bir sınırı vardır, hele yalana hiç dayanmam.

— Zaten size dil uzatmak kimin haddine, senyor, yüce Don Quijote, kendisine uzanan bütün dilleri keser alimallah, neyse ki büyük ve sarsılmaz bir sabrı vardır da bir sürü felakete meydan vermemektedir.

Böylece gece yarılarına dek konuştular. Don Juan, şövalyeye kitaptan bazı bölümler okutmak, bunlar hakkındaki düşüncelerini söyletmek için çok ısrar etti, ama Don Quijote, zahmete değmeyeceğini, kitabın baştan aşağı palavra olduğunu ileri sürerek buna yanaşmadı. Ayrıca yazarın, günün birinde kitabının Don Quijote tarafından bile okunduğunu öğrenmesini ve bununla övünmesini istemediğini belirtti, hem insan böyle çirkin, sersemce şeylerle vakit geçirmemeli, kafa yormamalıydı, hatta dönüp bakmamalıydı bile bunlara. Şövalyeler, nereye gittiğini sordular Don Quijote'ye, o da her yıl tekrarlanan Saragosa cirit oyunlarına katılmaya gittiğini bildirdi. Don Juan, sözünü ettikleri yazarın dediğine bakılırsa, daha önce bu kentte bir yüzük yarışına katılmıştı Don Quijote. Kitabın en saçma, en zayıf bölümlerinden biriymiş bu bölüm, yazarın hayalgücü yarı yolda kalıyor, yarışmanın ayrıntılarını hiç iyi ver-

miyor, giyim kuşamı bile doğru dürüst anlatamıyormuş.

— Öyleyse Saragosa'ya adımımı atmam, dedi Don Quijote, böylece, bütün dünya şu türedi yazarın yalanını öğrenir de şu yalancı herifin kitabında adı geçen Don Quijote olmadığım anlaşılır.

— Çok yerinde bir düşünce! diye onayladı Don Jeronimo. Barcelona'da da cirit oyunları var, senyor Don Quijote bileğinin gücünü orada da gösterebilir.

— Ben de oraya gitmek niyetindeyim zaten diye karşılık verdi Don Quijote. Şimdi izin verirseniz gidip yatayım, uyku saati geldi de geçti. Bundan böyle bendenizi dost bilmenizi, sadık hizmetkarlarınızdan biri saymanızı rica ederim.

— Beni de beni de! diye atıldı Sancho, iyi kötü bir işe yararım elbet.

Efendiyle seyis, Don Juan'la arkadaşını yalnız bırakıp çekildiler, iki şövalye, bizimkilerin yarı çılgınca, yarı akıllıca laflarını hayretle dinlemişlerdi. Yalnız, Aragon'lu yazarın kitabında adı geçen kahramanları değil, asıl Don Quijote'yle Sancho'yu gördüklerine kuşkuları kalmamıştı.

Ertesi sabah, Don Quijote erkenden kalktı, duvara vurup komşularından izin istedi, allahaısmarladık dedi. Sancho da soylu bir adam edasıyla hancının parasını ödedi, ama bundan sonra ya daha iyi yemekler pişirmesini, ya da daha az övünmesini salık verdi.

LX. BÖLÜM

Barcelona Yolunda Don Quijote'nin Başına Gelenler

DON QUIJOTE HANDAN AYRILDIĞI SIRADA hava iyice serindi, ama günün sıcak olacağı hissediliyordu. Şövalyenin aklı fikri, hakkında olur olmaz laflar eden şu Aragonlu yazardaydı hâlâ, onu yalancı çıkarmak istediğinden, ilk işi Saragosa'ya uğramaksızın Barcelona'ya giden en kestirme yolu öğrenmek oldu. Altı gün, anlatılmaya değer bir şeyle karşılaşmadan yol aldılar. Ama yedinci gün, ana yoldan ayrılıp bir meşe ya da mantar meşesi ormanına daldıkları sırada gece bastırdı. Ormanın cinsini kesinlikle belirtemiyoruz, çünkü Cide Hamete bu noktada her zamanki gibi titiz davranmamış, ağaçların türünü es geçmiş. Neyse, bizim efendiyle uşak, hayvanlarından indiler, birer ağaç dibine çöktüler. İkindi kahvaltısını fazla kaçırmış olan Sancho, hemen horuldamaya başladı, ama açlıktan çok, kafasında dönüp duran düşünceler yüzünden uyuyamayan Don Quijote, diri cadı gibi oturdu. Hayalinde bin bir yere gidip geliyordu. Kimi zaman kendini Montesinos mağarasında görüyor, kimi zaman da köylü kılığına girmiş yavuklusunun dişi eşeğe sıçrayışı geliyordu gözünün önüne. Seyisinin gevşekliğini, katı yürekliliğini düşündükçe, karalar bağlıyordu, Sancho topu topu beş kırbaç atmıştı daha kendine (bunu kendisi de biliyordu), geri kalan sayının yanında bu hiçti tabii. Böyle kederler içinde söylenmeye başladı:

— Büyük İskender: «Çözeceğim diye uğraşmaktan-

sa, keserim daha iyi» diyerek kesivermişti Gordium düğümünü, böylece de bütün Asya'yı ele geçirmişti. Demek ki Sancho'yu tutup kendim kırbaçlarsam, Dulcinea çabucak büyüden kurtulabilir. Önemli olan, Sancho'nun üç bin şu kadar kırbacı yemesi, ha benim elimden ha kendi elinden. Asıl mesele, gerekli sayıyı tutturmakta.

Bunun üzerine yerinden kalktı, Rocinante'nin dizginlerini aldı, katlayıp kamçı biçimine soktu, sonra usulca Sancho'ya yaklaştı, uçkurlarını çözmeye başladı (Sancho, önden bağlanan donlar giyiyordu herhalde). Ama daha elini dokundurur dokundurmaz, bizimki sıçrayarak uyandı ve:

— Kimin eli dolaşıyor uçkurlarımda? diye bağırdı.

— Benim elim tabii. Hem unuttuğun bir şeyi hatırlatmak, hem de gönlümün yarasını almak istiyorum. Seni bir güzel kırbaçlamaya, böylece omuzlarına aldığın, yükü hafifletmeye geldim Sancho. Dulcinea orada çürüyüp gidiyor, ben burada kahrımdan ölüyorum, sense yan gelip keyfine bakıyorsun. Haydi bakalım, indir şu donlarını. Hazır kimsecikler yokken, şöyle iki bin kırbaç indirivereyim sana.

— Yoo! İşte bu olmaz, senyor! Oturun oturduğunuz yerde! Kılıma dokunursanız, öyle bir nara atarım ki, inan olsun, sağır sultan bile duyar. Bu iş zorla değil, ancak gönül rızasıyla olur, oysa şu anda hiç niyetim yok dayak yemeye. Ama bakın, bir daha söz veriyorum, ilk fırsatta, yani canım isteyince, etimden kan çıkana dek kırbaçlayacağım kendimi.

— Senin gibisinden çelebilik beklemek boşuna zaten diye karşılık verdi Don Quijote, katı yüreklinin birisin çünkü, buna karşılık derin de yumuşak mı yumuşak!

Bir yandan konuşuyor, bir yandan da uçkurları çözmeye çalışıyordu. Bunu gören Sancho hemen ayağa fırladı, efendisinin yakasına yapıştı, bir çelme taktı, ikisi birden yere yuvarlandılar. Sancho, sol dizini şövalyenin göğsüne dayadı, iki eliyle boğazına sarıldı, neredeyse boğulacaktı zavallı. Güçbela bağırdı:

— Vay hain, vay! Efendine, beyine el kaldırıyorsun ha? Utanmadan seni besleyenin gırtlağına sarılıyorsun ha?

— Ne yapayım senyor, devrim yapmıyor, krallar devirip tahtlar fethetmiyorum ya, asıl ve biricik efendim olan kendi canımı koruyorum yalnız! diye karşılık verdi Sancho. Uslu oturacağınıza, bir daha beni kırbaçlamaya kalkmayacağınıza söz verin, hemen bırakayım sizi. Yoksa, ozanın dediği gibi:

İşte şuracıkta can vereceksin hain adam,
Don Sancho'nun can düşmanı.

Don Quijote, bundan böyle kılına bile dokunmayacağına, kırbaç işini dilediği zaman halletmesine ses çıkarmayacağına yemin etti. Bunun üzerine Sancho kalktı, birkaç adım geri çekildi. Tam eski yerine oturmak üzereydi ki, tepesine değen bir şeyle irkildi. Ellerini yukarı kaldırdı, bakmaksızın yokladı, çarıklı iki ayakla karşılaştı. Soğuk terler dökerek başka bir ağaca gitti, orada da aynı şeyle karşılaştı. Avazı çıktığı kadar bağırarak Don Quijote'yi yardıma çağırdı. Şövalye koşup geldi, ne var, neden bu kadar korktun diye sordu. Sancho, ağaçların sallanan insan ayaklarıyla dolu olduğunu söyledi. Don Quijote sağı solu yokladı, seyisin doğru söylediğini anladı. Bunun üzerine Sancho'ya döndü ve:

— Korkacak bir şey yok dedi. Bunlar, ağaçlara sallandırılan çapulcuların ayakları herhalde buralarda yargıçlar yirmişer, otuzar astırır insanları. Barcelona'ya yaklaştık demektir.

Gerçekten de öyleydi. Gün ışır ışımaz başlarını yukarı kaldırdılar ve ağaçlarda palamut yerine, salkım salkım insanın sallandığını gördüler. Korkmaya vakit bulamadan, kırk haramiyle burun buruna geldiler, herifler bir anda kuşattı bizimkileri, Katalanya ağzıyla, hiçbir yere kıpırdamamalarını, efendileri gelene dek beklemelerini söylediler. Don Quijote yaya ve silahsızdı, çünkü Rocinante ötelerde otluyor, kargısı da ağaca dayalı duruyordu, sizin anlayacağınız, tüm savunmasızdı, onun için boyun eğmenin, kollarını kavuşturup daha uygun bir fırsat kollamanın yerinde olacağına karar verdi.

Çapulcular karakaçanın başına çöktüler, soyup soğana çevirdiler, bereket versin, Sancho, dükün verdiği altınlarla efendisininkileri belindeki kuşağa sarmıştı. Gerçi bu dürüst insanlar bu altıncıkları oradan almak için Sancho'nun en gizli yerlerini bile aramaktan çekinmeyeceklerdi, ama tam o sıradareisleri geldi. Bu, otuz otuz beş yaşlarında uzunca boylu, yağız tenli, asık suratlı, dinç bir adamdı. Yapılı bir hayvana binmiş, örme zırh giymiş, beline de dört tane çakmaklı piştov takmıştı. Uşaklarının Sancho'yu soymaya hazırladıklarını görünce (çete reisleri adamlarını böyle çağırır), durmalarını söyledi, buyruğu o saat yerine getirildi. Böylece, Sancho'nun değerli kemeri de kurtuldu. Reis, ağaca dayalı kargıyı, yerde yatan değirmi kalkanı, başı önde kara kara düşünen, zırhlar içindeki şövalyeyi görünce epey şaşırdı. Yanına yaklaştı:

— Nedir üzüntün yiğidim? dedi. Kalpsiz Osiris'in değil, Roque Guinart'ın eline düştünüz. Onun yüreğiyse, pek yufkadır.

— Sayın Roque diye karşılık verdi Don Quijote, beni üzen, senin gibi ünlü bir insanın eline düşmüş olmak değil, böyle apansız, karşı koymaya fırsat bulamadan adamlarına yakalanmış olmaktır, oysa ben bir gezginci şövalyeyim, mesleğim gereği, her an tetikte beklemek, kendi kendimin gözcüsü olmak zorundayımdır. Elimde kargı, kolumda kalkan, atımın sırtında olaydım, emin ol, bu kadar kolay ele geçmezdim, çünkü ben, maceraları dünyaca bilinen Manchalı Don Quijote'yim.

Roque Guinart, Don Quijote'nin kafadan çatlak olduğunu hemen anladı. Birkaç kez adını duymuş, ama böyle zırzop birinin gerçekten varolduğuna inanmak istememişti, onun için de saçmalıklarına akıl erdiremediği bu adamla karşılaştığına sevinmişti.

— Ey yiğit şövalye, dedi, sakın üzülmeyin, bu olayı da bir felaket saymayın. Bakarsınız bu acı olay, umduğunuzun tersine, kötü alınyazınızı değiştirir, talihinizi açar. Bilirsiniz, Tanrı, insan aklının almayacağı oyunlarla düşkünleri kaldırır, yoksulları varlıklı yapar.

Don Quijote tam teşekkür etmek üzereyken, duydukları korkunç bir gürültü buna engel oldu. Bir alay atlı geliyor gibiydi. Oysa, çıka çıka tek bir adam çıkageldi, bu, yirmi yaşlarında Şam işi, sarı çizgili yeşil bir yelek giymiş, kısa pantolonlu bir delikanlıydı, omuzlarına bir pelerin atmış, doludizgin at sürüyordu, başında Valona biçimi bir şapka, ayağında pırıl pırıl, mahmuzla çizmeler, belinde altın saplı bir hançer, bir kılıç, elinde bir tüfek vardı, kuşağına da iki piştov sokmuştu. Roque

nal seslerine dönmüş, yakışıklı delikanlıyı görmüştü, genç de zaten doğruca onun yanına geldi ve:

— Ey yiğit Roque! dedi, ben de seni arıyordum. Derdime çare bulamazsan bile, bari acımı azalt, şimdi bu sözlerime şaşıyor, bu adam da nereden çıktı diyorsundur. Seni merakta bırakmamak için, hemen tanıtacağım kendimi. Ben, yakın dostun Simon Forte'nin kızı Claudia Jeronima'yım, babam, rakip çetenin başında bulunduğuna göre senin de düşmanın olan Clauquel Torrelas'la kanlı bıçaklıdır. Bu adamın, Don Vicente Torrelas adında bir oğlu bulunduğunu bilirsin, daha doğrusu, iki saat öncesine kadar vardı. Lafı uzatmadan söyleyeyim ki, derdimin kaynağı işte bu delikanlıdır. Bana vuruldu, geldi, tatlı sözlerle aşkını anlattı, ben de şeytana uydum, onu sevdim. Bilirsin ne denli sıkı göz altında tutulursa tutulsun, bir kadın istedi mi, içinden gelen arzuyu doyuracak fırsatı ve zamanı yaratır. Uzatmayalım, oğlan benimle evlenmeye söz verdi, ben de onun karısı olmayı kabul ettim, ama hepsi o kadar, işi daha ileri götürmedik. Yalnız dün, bana verdiği sözü unutup başkasıyla evleneceğini, düğünün bu sabah yapılacağını öğrendim. Bu haber beni allak bullak etti, çılgına çevirdi. Babam evde yoktu, onun giysilerini aldım, şu ata atladım, buradan yarım fersah kadar uzakta Don Vicente'yi yakaladım, ağzını açmasına vakit komadan tüfeğimi üstüne boşalttım, ardından piştovları da hiç değilse iki kurşun gömdüm vücuduna. Böylece şerefimi lekeleyen o pis kanının akıp gideceği iki kapı açtım yani. Sonra onu, değil öç almak, yerlerinden bile kıpırdamaya cesaret edemeyen adamlarının kollarında bırakıp geldim. Şimdi senden, beni Fransa'ya kaçırmanı istiyorum, orada hısımlarım var, onların

yanında yaşayabilirim, bu arada Don Vicente'nin, sayıları epey kalabalık olan adamlarının haksız yere babamdan öç almamaları için, onu da korumanı rica ediyorum.

Güzel ve zarif Claudia'nın bu yiğit ve korkusuz davranışları karşısında etkilenen Roque:

— Peki senyora, dedi, gelin önce gidip adınızı lekeleyen adamın ölüp ölmediğine bakalım bir.

Hem Claudia'nın hikayesini, hem de Roque'nin cevabını dikkatle dinlemiş bulunan Don Quijote söze karıştı:

— Kimse bu işe burnunu sokmasın, senyorayı korumak bana düşer. Atımı ve silahlarımı verin, sonra burada durup bekleyin. Gider, adı geçen şövalyeyi bulur, ölü ya da diri, şu güzel kıza verdiği sözü tutmasını sağlarım.

— Efendimin eli uğurludur, hele evlilik işlerinde hiç korkmayın, dediğini yapar, dedi Sancho. Nitekim, birkaç gün önce de buna benzer bir meseleyi halletti, genç kızın birine söz verdiği halde onunla evlenmeyen bir delikanlıyı er meydanına çağırdı, o namussuz büyücüler delikanlıyı at uşağı biçimine sokmasalardı, kızcağız şimdi çoktan dünya evine girmiş bulunacaktı.

Böyle palavralara karnı tok olan Roque, yalnız kızın durumunu düşünüyor, onları dinlemiyordu bile. Adamlarına döndü, karakaçandan yürüttükleri şeyleri Sancho'ya vermelerini söyledi. Sonra, Claudia ile birlikte, ölü ya da diri, Don Vicente'yi bulmak üzere atını sürdü, doludizgin yola koyuldu. Claudia'nın dediği yere gelince, taze kan izinden başka bir şey bulamadılar, biraz bakınınca, tepelerden birinin üzerinde birkaç kişi gördüler. Bunun, adamları tarafından köye götürülen

Don Vicente olduğunu tahmin ettiler. Ya gömmeye ya da yaralarını tımar etmeye gidiyorlardı herhalde. Adamlar çok yavaş hareket ettiklerinden, az sonra yetiştiler. Don Vicente'yi, uşaklarının kollarında buldular, delikanlı, zayıf bir sesle, yaralarının pek sızladığını, daha fazla götürmeyip hemen oracıkta kendisini ölüme bırakmalarını söylüyordu. Claudia ile arkadaşı yere atladılar, gruba yaklaştılar. Roque'yi gören uşaklar büyük bir korkuya kapıldılar, Claudia da Vicente'yi görünce allak bullak oldu. Yarı kızgın, yarı acıyarak başına çöktü, ellerini avuçlarına aldı ve:

— Sözünü tutup şu elleri vaktiyle bana verseydin, bu duruma düşmeyecektin, dedi.

Yaralı, neredeyse bir daha açılmamak üzere kapanacak gözlerini araladı. Claudia'yı tanıyınca, çok yavaş sesle:

— Ah benim aldatılmış sevgilim, beni vuran sensin demek? dedi. Ama inan ki layık değilim böyle bir cezaya. Ne davranışlarımla, ne de düşüncelerimle seni küçük düşürecek bir şey yapmadım çünkü.

— Yaa! diye bağırdı Claudia, peki bu sabah, zengin Balvastro'nun kızıyla evlenecek olan kimdi?

— Ne evlenmesi canım! diye karşılık verdi Don Vicente, şu benim kara talihime bak, duyduğun her söze kandın, bu yüzden canıma kıydın demek? Ama yine de mutluyum, çünkü senin yanında senin kollarında can veriyorum. Bana bu mutluluğu tattırmak istiyorsan, elimi tut, beni kocalığa kabul et. Duyacağım en büyük zevk, sana haksızlık ettiğim konusundaki yanılgını düzeltmek olacaktır.

Claudia, sevgilisinin eline sıkı sıkı sarıldı, ama en fazla sıkılan yüreğiydi. Bunca acıya dayanamadı, bayıldı,

can çekişen Don Vicente'nin göğsüne yığıldı. Roque şaşırıp kalmıştı, ne edeceğini bilemiyordu. Uşaklar koşup su getirdiler, iki gencin yüzüne döktüler, Claudia hemen kendine geldi, ama zavallı Don Vicente, bir daha gözünü açamadan can verdi. Sevgili kocasının gerçekten öldüğünü anlayan genç kız, ağlayıp inlemeye, yüzünü gözünü tırmalamaya, saçını başını yolmaya başladı, büyük bir acı umutsuzluk içinde:

— Ah, kalpsiz ve düşüncesiz kız! diye haykırdı. Gördün mü yaptığın işi? Ne de kolay gerçekleştirdin o iğrenç tasarını! Ey kıskançlığın kudurgan gücü, neler yaptırıyorsun sana kendini kaptıranlara! Ah sevgilim! Hangi kara yazı seni alıp gerdek yerine mezara soktu acaba?

Zavallı kızın sözleri ve durumu öylesine acıklıydı ki, bu taraklarda bezi olmayan Roque'nin bile gözleri yaşardı. Uşaklar açıktan açığa ağlıyor, Claudia ise habire ayılıp bayılıyordu. Bulundukları yer, bir ölü evine dönmüştü. Neyse, Roque Guinart kendini toparladı, uşaklara emir verdi, Don Vicente'nin cesedini omuzlattı. Niyeti, hemen yakınlardaki evine götürüp gömdürmekti. Bu arada Claudia, bir manastıra çekilmeye karar verdiğini söyledi, teyzelerinden biri orada rahibeydi. Böylece, ömrünün geri kalan kısmını, kocaların en iyisi, ölümsüzü olan Tanrı ile geçirecekti. Roque bu kararı pek beğendi, manastıra kadar kendisine eşlik etmeyi önerdi, gerekirse, hem Don Vicente'nin hısımlarından, hem de çapulculardan korurdu. Claudia, bunun hiç gereği yok dedi, gönülden teşekkür etti haydutların reisine, sonra ağlayarak yanlarından ayrıldı. Uşaklar Don Vicente'nin cesedini alıp gittiler. Roque de adamlarının yanına döndü. Claudia Jeronima'nın

aşk macerası da böyle acıklı bir biçimde sona erdi. Ama hiç şaşmamak gerekir. Kıskançlığın amacı bilmez, karşı konmaz gücü böyle yazmıştı yazılarını.

Roque Guinart, bıraktığı yerde buldu adamlarını, yine Rocinante'sine kurulmuş olan Don Quijote haydutları toplamış, hem ruhları, hem bedenleri için türlü tehlikeler taşıyan bu meslekten vazgeçirmeye çalışıyor, vaaz veriyordu, ama adamların çoğu Gaskonyalıydı, kaba saba, serseri ruhlu, sefil heriflerdi, böyle laflara karınları toktu. Roque, geri döner dönmez, eşeğinden yürütülen eşyanın geri verilip verilmediğini sordu Sancho'ya. Bizimki üç kent değerindeki takma saçlar bir yana, hepsini aldığını söyledi.

— Amma da attın ha! diye bağırdı haydutlardan biri. Takma saçlar bende ama değil kent, üç metelik bile etmezler namussuzum!

— Öyledir elbet! diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız seyisim Sancho, armağan eden kişiden ötürü değer veriyor onlara.

Roque, emir verip takma saçları da teslim ettirdi, sonra adamlarını topladı, sıraya soktu, son üleşimden bu yana ele geçirdikleri at, mücevher, altın ve paraları ortaya getirtti. Çabucak dökümünü yaptı, bölünmeyen şeylere de bir fiyat biçti ve en titiz noterlere taş çıkartacak bir ustalıkla herkese paylaştırdı. Bu iş de bittikten sonra, Don Quijote'ye döndü:

— Böyle titiz olmazsanız, bu adamlarla yaşayamazsınız, dedi.

— Bana sorarsanız, adalet öyle güzel bir şey ki, haydutları bile hizaya getiriyor diyerek görüşünü bildirdi Sancho.

Bunu duyan haydutlardan biri, çakmaklı tüfeğini

havaya kaldırdı, Roque Guinart engel olmasaydı, Sancho'nun ense köküne indiriverecekti. Olup biteni sonradan kavrayan zavallı Sancho, az daha küçük dilini yutuyordu, bu adamların yanında ağzını açıp tek kelime söylememeye yemin etti. Bu sırada yola dikilen nöbetçileriden birkaçı geldi.

— Reis, dedi içlerinden biri. Barcelona yolunda birtakım adamlar var.

— Bunlar bizim aradığımız insanlardan mı, yoksa bizi arayanlardan mı? diye sordu Roque.

— Bizim aradıklarımızdan.

— Peki, hemen gidin, hepsini yakalayıp getirin. Buyruğu göz açıp kapayıncaya dek yerine getirildi. Kendisi, gönderdiği adamların avlarıyla birlikte geri dönmesini beklemek üzere, Don Quijote ile Sancho'nun yanında kaldı. Don Quijote'ye şöyle dedi:

— Yaşayış biçimimiz size pek garip ve şaşırtıcı görünüyordur herhalde senyor Don Quijote. Bütün bu olay ve maceralar sizin için pek yenidir sanırım. Böyle düşünmenize de şaşmam, çünkü yaşayışımız gerçekten çok tehlikeli, kaygılı ve tedirgindir. Şimdi artık unuttuğum bir meselenin öcünü almak için atıldım bu işe. Öç alma hırsı, en sakin ruhları bile baştan çıkarabilir. Ben aslında iyiliksever, merhametli bir insandım, ama, dediğim gibi, gördüğüm bir hakaretin öcünü almak üzere başladım bu belalı işe, şimdi de bütün kötülüklerini bildiğim halde ister istemez sürdürüyorum. Uçurumlar birbirini kovaladığı, insan bir kez günah çukuruna battı mı bir daha kolay kolay çıkamadığı için, ben de her geçen gün, yeni insanların canını yakarak öcümü almaya devam ediyorum. Düşünün ki, yalnız benimki değil, adamlarımın öçleri de benim omuzla-

rıma çöktü. Sizin anlayacağınız, içinden çıkılmaz, karanlık bir labirentteyim, ama yine de günün birinde Tanrı'nın yardımıyla, bu cehennemden kurtulup sakin bir limana erişeceğimi umuyor, cesaretimi kırmıyorum.

Don Quijote, Roque'nin bu akıllı uslu sözleri karşısında şaşkına dönmüştü. Hırsızlıkla uğraşan, hiç durmadan can yakan insanlar arasından böyle güzel konuşan birinin çıkabileceğini aklının köşesinden geçirmemişti.

— Senyor Roque diye karşılık verdi, bir hastalıktan kurtulmanın en kestirme yolu, hastalığını iyi bilmek, sonra hekimin gösterdiği ilaçları sektirmeden kullanmaktır. Siz de şu anda hasta sayılırsınız, hastalığınızı biliyorsunuz, kader, daha doğrusu, hepimizin hekimi olan Tanrı, hiç ummadığınız sırada belki de bir mucizeyle sizi iyileştirecektir. Zaten akıllı bir günahkar, aptaldan çok daha kolay yola gelir, konuşmalarınız akıllı bir insan olduğunuzu gösteriyor, bu durumda yapılacak şey, sabırla ruhunuzu saran hastalığın geçmesini beklemektir. Kısa zamanda iyileşmek, kurtuluş yolunu çabucak bulmak istiyorsanız, benimle gelin, gezginci, şövalyeliğe başlayın. Öyle çileli, öyle çok işi olan bir meslektir ki, bunu tutanlar, çilekeş rahipler gibi, dosdoğru cennete giderler.

Roque, Don Quijote'nin sözlerine epey güldü, sonra konuyu değiştirerek ona, Claudia Jeronima'nın feci macerasını anlattı, genç kızı pek beğenmiş, cıvıl cıvıllığına vurulmuş olan Sancho, çok üzüldü buna.

Derken, gidenler geri döndü, yanlarında iki yaya hacı, iki atlı yolcu, bir araba dolusu kadın, arabaya eşlik eden atlı ve yaya seyisler, iki de at uşağı vardı. Gelenleri ortaya aldılar, tutsaklar da tutsak edenler de hiç ses

çıkarmıyor, büyük Roque Guinart'ın konuşmasını bekliyorlardı. Çete reisi, atlılara döndü, kim olduklarını, nereden gelip nereye gittiklerini, üstlerinde kaç para bulunduğunu sordu. Atlılardan biri karşılık verdi:

— Senyor, dedi, İspanyol ordusunda yüzbaşıyız biz, birliklerimiz Napoli'de Barcelona'da bizi bekleyen dört kadırgaya binip oraya gideceğiz, oradan da Sicilya'ya geçeceğiz. Topu topu iki üç yüz altınımız var, ama buna da şükür. Askerlerin yoksulluğunu bilirsiniz, daha fazlasını biriktirmemiz olanaksızdır zaten.

Roque bu kez keşişlere döndü, aynı şeyleri onlara da sordu. Din adamları, Barcelona'dan gemiye binip Roma'ya gideceklerini, üstlerinde sadece altmış real bulunduğunu söylediler. Sıra arabadakilere gelmişti, ama kadınların yerine, yaya uşaklardan biri karşılık verdi:

— Arabada hanımım Dona Guiomar de Quinones var, küçük kızı, kızının bir arkadaşı ve dadısıyla birlikte yolculuk ediyor, kendisi, Napoli Naibi'nin karısıdır. Yanında altı uşakla, altı yüz altın götürüyor.

— Demek ki toplam olarak dokuz yüz altın, altmış real ediyor, dedi Roque Guinart. Adamlarım da altmış kişi kadardır. Ben pek hesap kitap bilmem, söyleyin bakalım, kaç para düşüyor adam başına?

Bunu duyan haydutlar, hep bir ağızdan bağırmaya başladılar:

— Yaşasın, Roque Guinart! Hem de canını almaya yeminli bütün çapulculara inat, yüzyıl yaşasın! Haciz kararı yüzbaşıları sinirlendirdi, Naip karısı yerinde oturamaz oldu, keşişler de pek sevinçli değillerdi tabii. Roque hepsini biraz daha böyle kaygı içinde bekletti, ama yarım fersahtan göze çarpan üzüntülerini daha çok uzatmamak için, askerlere döndü:

— Sayın yüzbaşılarım, dedi, altmış altın ödünç istiyorum sizden, siz sayın naip hanımı, yanımdaki sürüyü besleyebilmek üzere, seksen altın lütfedin. Bilirsiniz rahip, Meryem Ana'ya sunulan sadakalarla geçinir. Sonra, yanınıza katacağım adamlarla birlikte, sere serpe yolunuza devam edeceksiniz, böylece, bölgemden kovduğum çapulcu takımından korkunuz kalmayacak, çünkü bendeniz, subaylarla hanımlara, hele sizin gibi soylu hanımlara kötülük etmek istemem.

Yüzbaşılar, bu cömert ve yardımsever davranışından ötürü, Roque'ye nasıl teşekkür edeceklerini şaşırdılar, hem istenen parayı uzatıyorlar, hem de kendisine dualar ediyorlardı. Dona Guiomar de Quinones arabadan inip bu soylu haydudun ellerini ayaklarını öpmek istedi, ama reis buna izin vermedi. Tersine, şu körolası mesleğin aman bilmez yasaları yüzünden kendilerini üzdüğü için özür diledi. Naip hanımı, uşaklarından birini çağırdı, kendisine düşen vergiyi ödedi. Yüzbaşılar da çoktan ödemişlerdi kendi paylarını. Hacılar da keseye davranmış, o hafif yüklerini boşaltmak üzereydiler, Roque onlara seslendi, keseyi yerine koymalarını söyledi, sonra adamlarına döndü:

— Şimdi, adam başına iki altın düşüyor dedi. Geri kalan yirmi altının onunu hacılara verelim, onunu da ileride beni ansın, hakkımda tatlı sözler etsin diye, şu dürüst seyise...

Sonra gidip kağıt kalem aldı (hiç yanından eksik etmezdi bunları, çete reislerine gösterilmek üzere, serbest geçiş belgeleri düzenleyip imzaladı, yolculara verdi ve hepsini saldı. Roque'nin bu soylu davranışına, yüce kişiliğine, garip çalışma biçimine hayran kalan yolcular, şimdi artık onu tanınmış bir haydut değil,

Büyük İskender olarak görüyorlardı. O sırada Roque'nin yamaklarından biri, yarı Gaskon, yarı Katalan ağzına çalan konuşmasıyla:

— Bizim reis de hayduttan çok, papaz olacak adam be! diye homurdandı. Hovardalık edecekse, bizimkinden değil, kendi kesesinden etse bari!

Zavallıcık bunları biraz yüksek sesle söylemiş, Roque'ye de duyurmuştu. Reis hemen kılıcını çekti, budur diye adamın kafasına indirdi, neredeyse ikiye yarıyordu:

— Dili bir karış, yüzsüz herifleri böyle cezalandırırız biz, dedi.

Ona duydukları saygı ve korku öylesine büyüktü ki, ötekiler, ağızlarını bile açamadan, kuzu kuzu oturdular.

Roque bundan sonra bir köşeye çekildi, Barcelona'daki dostlarından birine bir mektup yazdı, hakkında çok şeyler anlatılan ünlü Manchalı Don Quijote'nin şu anda yanında bulunduğunu, yeryüzünün en tatlı, en zeki adamı olduğunu ve dört gün sonra, yani San Juan Bautista bayramında kentin dışındaki kumsalda kendisini bekleyeceğini bildirdi, şövalye, her zamanki gibi, tepeden tırnağa zırhlı ve silahlı olarak ünlü atı Rocinante'ye, seyisi Sancho Panza da boz eşeğine binecekti. Dostundan, gelip bu zevki paylaşması için, arkadaşları Niarros'a da haber salmasını istedi. Bu arada kendilerine düşman olan Cadelllerin bunu haber almamasına çalışmalıydı, ama doğrusu bu işi başarabileceğini pek sanmıyordu, çünkü Don Quijote'nin yarı akıllıca yarı çılgınca davranışlarını, Sancho'nun şaklabanlıklarını duymayan, bilmeyen kalmamıştı herhalde. Roque, mektubu kapatıp uşaklarından birine verdi,

haydut, sırtındaki giysileri çıkarıp köylü kılığına girdi, Barcelona'ya gidip mektubu sahibine teslim etti.

LXI. BÖLÜM

Barcelona'ya Girerken Don Quijote'nin Başına Gelenler ve Yüzde Yüz Doğru Daha Başka Olaylar

Don Quijote, üç gün üç gece kaldı Roque'nin yanında; üç gün değil, üç yüzyıl kalsa, yine de kendisini hayretten hayrete düşürecek olayların ardı arkası gelmeyecekti herhalde. Sabah burada akşam orada sopa kuyruk geziyorlardı. Kimi zaman, nedenini bilmeden kaçıyorlar, kimi zaman da bilmedikleri birini bekliyorlardı. Ayakta uyuyorlar, sonra sıçrayarak uyanıyor, başka bir yere göçüyorlardı. Bütün ömürleri nöbetçi dikmek, casusların getirdiği haberleri dinlemek ve pek çok tüfekleri bulunmamasına rağmen, fitil parlatmakla geçiyordu, herkes piştov taşıyordu. Roque geceleri, adamlarından uzakta, kimsenin bilmediği bir yerlerde yatıyordu, Barcelona vali yardımcısı, başına çeşitli ödüller koyduğundan, hiç kimseye güvenmiyor, tedirgin ve kuşkulu bir ömür sürüyordu, adamlarının bile gelip kendisini öldürmesinden ya da adalete teslim etmesinden korkuyordu. Sizin anlayacağınız, pek sefil ve tatsız bir yaşayışı vardı.

Roque ile Don Quijote ve Sancho, yanlarında altı haydut olduğu halde ıssız gizli ve kestirme yollardan geçerek nihayet Barcelona'ya vardılar, San Juan gününden önceki gece, kumsala indiler. Roque, Don

Quijote ile Sancho'yu kucakladı, vaat ettiği on altını seyise verdi, karşılıklı bir sürü övgüden sonra ayrıldılar.

Roque geri döndü, Don Quijote de sabahı beklemek üzere, orada at sırtında kaldı. Kısa bir süre sonra ak yüzlü şafak perisi Doğu sarayının balkonunda gözüktü, bütün ağaçları ve çiçekleri neşeye boğdu. Aynı anda obua, trampet, çıngırak ve «Yol açın! Yol açın! Çabuk yol açın!», diye bağıran çığırtkanların sesleri her yanı kapladı, halk kentin dışına çıkıyordu herhalde. Şafak perisi, yerini güneşe bıraktı, o da değirmen taşından iri yüzüyle, yavaş yavaş yükselmeye başladı.

Don Quijote'yle Sancho bir o yana, bir bu yana bakınıp duruyorlardı. O zamana dek görmedikleri denizi gördüler. Onu, uçsuz bucaksız, hatta, gidip ziyaret ettikleri Mancha ilinin o ünlü Ruidera Çekmeceleri'nden çok çok daha büyük buldular. Kıyı boyunca salınan kadırgalar çarptı gözlerine, yelkenlerini indirmişlerdi, rüzgarda dalgalanan, denize kadar inen bir sürü bayrakla, flamayla süslüydüler. Kimi yakından, kimi uzaktan gelen, yarı tatlı, yarı savaşçı ezgilerle havayı titreten obua, trampet ve boru sesleri yükseliyordu gemilerinden. Derken harekete hazırlandılar, yumuşak dalgalar üstünde bir çeşit çarpışma başlamak üzereydi, tam bu sırada sanki onlara karşılık verir gibi, kentten, süslü giysiler içinde güzel atlara binmiş süvariler sökün etti. Kadırgalardaki askerler durmadan top atıyor, kale ve burçlardakiler de onlara cevap veriyordu. Ağır topla, lombarlardan uzanan küçük toplarla birlikte, korkunç bir gümbürtüyle havayı yırtıyordu. Sevinç içindeki kara, neşeyle kaynayan deniz, zaman zaman barut dumanları ile dolmasına rağmen, duru ve açık gök, kısacası

her şey insanın ayağını yerden kesecek gibiydi. Sancho, deniz üstünde yürüyebilen bu koca hengamelerin kaç ayaklı olabileceklerini tahmine çalışıyordu.

O sırada parlak giysili atlılar, naralar atarak, bağırıp çağırarak hayvanlarını, şaşkın şaşkın bekleyen Don Quijote'nin bulunduğu yere sürdüler, içlerinden biri, yani Roque'nin mektup yazdığı adam, uzaktan seslendi:

— Ey gezginci şövalyeliğin aynası, ışığı, yıldızı ve pusulası, kentimize hoşgeldin! Hoşgeldin ey bütün gezginci şövalyelere bedel yiğit! Hoşgeldin Manchalı Don Quijote. Bir süre önce kitabı yayımlanan düzmece, yalancı, uydurma Don Quijote değil, hikayeciler şahı Cide Hamete Benengeli'nin anlattığı sahici, gerçek, asıl Manchalı şövalye, hoşgeldin!

Don Quijote tek söz etmedi, zaten etmesine vakit bırakmadılar. Sayıları gittikçe artan atlılar çevresini aldılar, fırdolayı dönmeye başladılar. Bunun üzerine şövalye, Sancho'ya döndü ve:

— Tanıdılar bizi dedi. İddiaya girerim ki, hem bizim kitabı, hem de şu Aragonlununkini okumuş bu adamlar. Daha önce kendisine seslenen atlı yanına yaklaştı:

— Senyor Don Quijote, dedi, bizimle gelmez misiniz? Bizler, Roque Guinart'ın yakın dostlarıyız, her hizmetinizi görmeye hazırız.

Don Quijote buna şöyle karşılık verdi:

— Sayın süvari, çelebilik çelebiliği doğurur derler, sizin çelebiliğiniz de yüce Roque'nin inceliğine denk galiba. Dilediğiniz yere götürün bendenizi, istemim sizinkine bağlıdır, hele onu kendi hizmetinizde kullanmak lütfunda bulunursanız, daha da sevinirim.

Beriki, bu övgülere, onlardan hiç de aşağı kalmayan

sözlerle karşılık verdi, sonra, çevreleri atlılarla kuşatılmış olarak, obua ve trampet sesleri arasında kente yollandılar. Tam kapıdan geçerlerken, her an bin bir türlü oyun düşünen iblis ile ondan daha da kötü yardakçıları, Don Quijote'ye bir oyun etmek istediler. Yaramaz çocuklardan ikisi kalabalığa karıştı, biri Rocinante'nin, öteki de karakaçanın kuyruğunu kaldırdı, birer tutam katırtırnağı koyup kaçtı. Zavallı hayvanlar, bu yeni mahmuzları hissedince, kuyruklarını sıkıştırdılar, ama bu, acılarını arttırmaktan başka bir işe yaramadı, o zaman, çifte atıp zıplamaya başladılar ve birkaç çifteden sonra, efendilerini yere çaldılar. Deliye dönen Don Quijote, hemen koşup uyuz beygirinin kuyruğundan çıkardı bu güzelim çiçek demetini. Sancho da karakaçanına aynı şeyi yaptı. Şövalyeye kılavuzluk edenler, çocukların bu küstahlığını cezalandırmak istediler, ama çocuklar gittikçe artan kalabalık arasına karıştıklarından, buna imkan bulamadılar. Don Quijote'yle Sancho tekrar hayvanlarına bindiler, aynı bağrış çağrış arasında çalgı çağanak eşliğinde kendilerini karşılayan adamın evine geldiler, ev epey büyük, konak gibi bir şeydi, sizin anlayacağınız, varlıklı bir şövalyeye yaraşır bir yerdi. Şimdilik onları bırakacağız, çünkü Cide Hamete Benengeli böyle istiyor.

LXII. BÖLÜM

Sihirli Baş Macerası ile Es Geçilmesi Olanaksız Daha Başka Bir Sürü Ufak Tefek Şey

DON QUIJOTE'NİN EV SAHİBİ, Don Antonio Moreno adında biriydi. Zengin ve bilge bir adamdı, eğlenceyi severdi, ama dürüst ve tatlı eğlenceyi. Don Quijote'yi evine getirdikten sonra, çılgınlıklarını ortaya çıkartacak bir yol aramaya başladı, ama şövalyeye zarar vermek de istemiyordu, çünkü başkasına zarar veren şaka, şaka değildir, üçüncü kişileri harcayan eğlence de beş para etmez. İlkin Don Quijote'nin zırhını çıkarttırdı, onu, daha önce anlattığımız güderi giysileriyle balkonlardan birine çıkardı, balkon, kentin ana caddelerinden birine bakıyordu, gelip geçenler, çoluk çocuk, garip bir hayvana bakar gibi bakıyorlardı şövalyeye, özel giyimli uşaklar da sanki bayramı kutlamak için değil de onun için hazırlanmışlar gibi, çevresinde koşuşup duruyorlardı. Sancho'ya gelince, nasıl olduğunu anlayamadan, yeni bir Camacho düğünü, yeni bir Diego de Miranda konağı, dükün şatosu gibi bir şato bulduğu için pek keyifliydi.

O gün, Don Antonio Moreno'nun dostlarından birkaçı yemeğe kaldılar, Don Quijote'yi övgülere boğdular, ona tam bir gezginci şövalye gibi davrandılar, bu da bizim şövalyeyi pek hoşnut etti. Sevincinden uçuyordu. Sancho öyle tatlı şeyler anlattı ki, evdeki bütün uşaklar, onu dinlemeye gelen komşular, yanından ayrılamaz oldular. Don Antonio, sofrada:

— Sancho'cuğum, dedi, tavuk etine ve köfteye bayıl-

dığını, fazla buldun mu, ertesi gün için alıp cebine koyduğunu öğrendik.

— Yo, hayır senyor, hayır! diye karşılık verdi Sancho, doğru değil bu. Gerçi biraz alırım, ama her şeyden önce temiz bir insanım, şurada hazır bulunan efendim Don Quijote de bilir ya, bir avuç meşe palamudu ya da ceviz, sekiz gün yeter bize. Yalnız buldum mu hiçbir şeyi kaçırmam, diyeceğim, ne verirlerse onu yerim, her şeyi olduğu gibi kabul ederim. Benim hatırı sayılır bir yiyici olduğumu, ama temiz olmadığımı söyleyeceklere şimdiden haber veririm ki, tepeden tırnağa yanılmaktadırlar. Şu masanın çevresinde oturan saçı sakalı ağarmış beylere saygı duymasam, gereken cevabı verirdim böylelerine.

— Şurası bir gerçek ki diye doğruladı Don Quijote, Sancho'nun yemek yerkenki sadeliği, temizliği, bronz levhalar üzerine kazınmaya, unutulmayacak bir anı olarak ileriki yüzyıllara bırakılmaya değer. Doğrusunu isterseniz, karnı acıktığı zaman biraz açgözlüdür, pek hızlı yer, iki yanı ile birden çiğner, ama temizliğine diyecek yoktur, hele valiliği sırasında kibarca yemek yemeyi de öğrenmiştir, öyle ki bugün, üzüm ya da narı bile çatalla yer.

— Nasıl? diye bağırdı Don Antonio, Sancho vali mi oldu?

— Evet senyor diye karşılık verdi Sancho, Barataria adlı bir adaya. On gün, bir saniye bile ara vermeden yönettim onu, ama bu on gün boyunca, ne huzurum kaldı ne rahatım, yeryüzünün bütün valiliklerine boş vermeyi öğrendim sonunda. Bu adadan çıkarken, bir çukura yuvarlandım, az kalsın ölüyordum, bir mucizeyle kurtuldum oradan.

Bunun üzerine Don Quijote, valilik hikayesini en küçük ayrıntısına varana dek anlattı, dinleyenler epey eğlendiler.

Yemekten sonra, Don Antonio, Don Quijote'yi elinden tuttu, ayrı bir odaya götürdü, burada eşya olarak, yalnız bir masa vardı, masa, galiba alacalı, donuk akik taşındandı, aynı taştan tek bir ayağı vardı, masanın üstünde bronzdan yapılmışa benzeyen, Roma imparatorlarınınki gibi bir büst yerleştirilmişti. Don Antonio, konuğunu da elinden tutarak masanın çevresini birkaç kez dolandı, sonra:

— Senyor Don Quijote, dedi, şu anda hiç kimsenin bizi dinlemediğine, kapının kilitli olduğuna eminim, son derece gizli tutmanız şartı ile size, en garip, daha doğrusu, aklınıza hayalinize gelebilecek en olağanüstü şeyi açmak istiyorum.

— Yemin ederim ki, sırrınızı canım gibi saklayacağım diye karşılık verdi Don Quijote, hatta, size güven verebilmek için, kalıbımı bile basarım. Bendeniz, ağzı var, dili yok bir insanımdır, Don Antonio. Onun için gönlünüzden geçen her şeyi bana söyleyebilir, sonra, kör kuyuya gömmüşçesine rahat yaşayabilirsiniz.

— Sözünüze güveniyorum senyor, diye karşılık verdi Don Antonio, anlatacağım şey hem sizi hayrete düşürecek, hem de beni sırdaş bulamamanın sıkıntısından kurtaracak, bunlar öyle önüne gelene anlatılacak şeyler değil çünkü.

Don Quijote merak içindeydi, bu uzun girişten sonra, Don Antonio'nun lafı nereye getireceğini kestiremiyordu. Don Antonio bizimkinin elini tuttu, götürüp bronz heykele ve masaya dokundurttu, sonra:

— Bu heykeli, dünyanın en usta büyücülerinden,

sanırım Polonyalı bir büyücü yaptı, kendisi, hakkında çeşitli hikayeler anlatılan ünlü Escotillo'nun öğrencisiymiş. Bir süre evimde kaldı ve bin altına şu gördüğünüz başı yaptı, bu heykelin özelliği şu ki, kulağına fısıldadığınız bütün sorulara karşılık verir. Büyücü, rüzgara baktı, gezegenlerin yerini hesapladı, karşı büyülerin durumunu inceledi, şemasını çizdi, sonra eserini tamamladı, yapıtının yetkinliğini ancak yarın ölçebiliriz, çünkü cumaları konuşmaz, bugün de cuma olduğuna göre, yarına dek beklememiz gerekiyor. Siz de bu arada soracağınız şeyleri düşünürsünüz, kendi yaşantıma dayanarak biliyorum, hepsine doğru karşılık verecektir.

Don Quijote, heykelin özelliklerine pek şaşmıştı, hatta hiç inanası gelmiyordu. Ama denemenin kısa bir süre sonra yapılacağını düşünerek, bir şey demedi, bu değerli sırrı kendisine açtığı için Don Antonio'ya teşekkür etmekle yetindi. Odadan çıktılar. Don Antonio kapıyı kilitledi, öbür şövalyelerin yanına döndüler, bu arada Sancho, efendisinin yaşadığı bir iki olayı anlatmıştı onlara.

Öğleden sonra, Barcelona'yı gezdirdiler Don Quijote'ye, bu kez zırhlı değildi, günlük giysileri vardı üzerinde. Yani, o mevsimde bir buz parçasını bile buram buram terletecek nitelikte, kızıl renkli bir kazak. Don Antonio uşaklarına emir vermiş, Sancho'yu eğlendirmelerini, asla dışarı bırakmamalarını tembih etmişti. Don Quijote, Rocinante'ye değil, süslü püslü, kocaman, uysal bir katıra bindirilmişti. Ona sezdirmeden, kazağının sırtına, «Manchalı Don Quijote» yazılı bir kağıt iliştirmişlerdi. Daha kapıdan çıkar çıkmaz, gelip geçenler başlarını kaldırıp: «Manchalı Don Quijote» yazısını okumaya başladı, bizimki, böyle adıyla sanıyla

tanındığını, hem de bütün kent halkınca tanındığını görünce pek şaştı doğrusu. Yanıbaşında yürüyen Don Antonio'ya döndü:

— Kabul etmek gerekir ki senyor, dedi, şu bizim gezginci şövalyelik gerçekten ayrıcalıklı bir meslek. Herkes tanıyor bu işi tutanları. Baksanıza senyor, yumurcaklara varana dek kentteki herkes adımı biliyor, görmeden tanıyor beni.

— Haklısınız senyor Don Quijote diye karşılık verdi Don Antonio, ateşi gizli tutmak, bir yere kapatmak mümkün olmadığı gibi, ün de gizli tutulamıyor, hele silahşörler bir anda parlıyor, bütün öbür meslek sahiplerini gölgede bırakıyorlar.

Don Quijote bu başarılı gezisine devam ederken, Kastillalının biri sırtındaki kağıdı okudu, sonra avazı çıktığı kadar bağırdı:

— Hay Allah cezanı versin Manchalı Don Quijote! Yediğin onca sopadan sonra nasıl canlı kalabildin be adam? Düpedüz delisin sen, ama yalnız sen deli olsan, çılgınlığını yalnız kendin bilsen ve yaşasan gene neyse, oysa sen, yanına yaklaşan herkesi çılgına çeviriyorsun, aklını başından alıyorsun. Ardına düşen şu insanlara bir bak hele! Evine dön be sersem herif, işinle gücünle, çoluğunla çocuğunla uğraş, beynini kemiren, seni yoldan çıkaran şu saçmalıkları da bir yana bırak!

— Bana bak, dostum, dedi Don Antonio, siz kendi işinize bakın, başkalarına öğüt vermeye kalkışmayın! Senyor Don Quijote'nin aklı başındadır, onun yanında yürüyen bizler de şükür, aptal falan değiliz. İnsan erdemi gördüğü yerde selamlamalı, saygı göstermelidir. Haydi gidin, başkasının işine burnunuzu sokmayın!

— Vallahi yerden göğe kadar haklısınız, dedi Kastil-

lalı, şu çılgın herife öğüt vermek, havanda su dövmeye benzer. Aman n'aparsın, başka zaman akıllı uslu, sözü sohbeti yerinde bir adam olan şu kaçığın, iş o Allah'ın belası gezginci şövalyeliğe geldi mi zıvanadan çıkmasına dayanamıyor insan, üzülüyor be. Neyse, Mathusalem'den daha uzun ömürlü olsam bile, bundan sonra, hatta gelip yalvarsa da herhangi bir adama öğüt verirsem, beni de yedi sülalemi de şeytanlar alsın!

Öğütçü, bunu söyledikten sonra uzaklaştı, bizimkiler de yollarına devam ettiler. Yalnız, iş çığrından çıkmış, gelip geçenler, çoluk çocuk Don Quijote'nin haline bakıp kahkahâlârla gülmeye başlamıştı, bunun üzerine, Don Antonio, bir ara, çaktırmadan kağıdı söküp aldı.

Akşamüstü eve döndüler, o gece büyük bir şölen düzenlenmişti, kentin en güzel, akıllı ve neşeli kadınlarından biri olan Don Antonio'nun karısı, konuğu onuruna bütün dostlarını yemeğe çağırmıştı, bu vesileyle, şövalyenin yapacağı çılgınlıkları görüp eğlenmek istiyordu. Nitekim, umduğundan fazlasıyla karşılaştı. Harika bir yemekten sonra, saat ona doğru dans başladı. Hanımlardan ikisi, pek şen, pek şakacı insanlardı, dürüstlüklerine zarar getirmeden epey serbest davranıyorlardı, zaten yaptıkları şakalar da öyle onur kırıcı şeyler falan değildi. Bunlar, sırayla Don Quijote'yi dansa kaldırdılar ve öyle çok oynattılar ki, zavallının ayakta duracak hali kalmadı. O kara kuru, upuzun, zayıf yüzü, yağız teni, daracık giysisi, ciddi ve çalımlı tavrıyla görülmeye değerdi doğrusu. Güzel hanımlar, kimseye çaktırmadan orasını burasını yokluyor, bizimki de hiç farkında değilmiş gibi yapıyordu. Sonunda sabrı tükendi, kendini tutamayıp haykırdı:

— *Fugite, partes adversae!* (Çekilin gidin ey rezil düşünceler, rahat bırakın beni!) Bu gibi işler için tam adamını buldunuz, senyoralar! Eşsiz Tobosolu Dulcinea'ya vurgunum ben, başka hiç kimse çalamaz gönlümü!

Ve sözünü bitirir bitirmez, yorgunluktan bitkin bir halde salonun orta yerine oturuverdi. Don Antonio onu odasına taşıttı, yatağına yatırttı, ilk koşup gelen Sancho oldu:

— Hey ulu Tanrım! diye bağırdı, ne çok dans ettiniz, senyor! Her yiğit iyi bir uzun atlayıcı, her gezginci şövalye iyi bir oyuncu mudur sandınız ne? Eğer öyle sanıyorsanız, yüzde yüz yanılıyorsunuz. Bazı kimseler, perende atmaktansa, koskoca devlerle kapışmayı yeğ tutarlar. Bakın oynadığınız oyun *zapateado*[1] olsaydı, siz yorulunca ben çıkar, yerinizi alırdım, keklik gibi oynarım bu oyunu, ama şu beyzade danslarına hiç aklım ermiyor vallahi!

Salondakilerin hepsi güldüler Sancho'nun bu sözlerine. Bizimki Don Quijote'yi aldı, odasına götürdü, dansta çok terlediği için, üşütüp hastalanmasın diye sıkıca örttü.

Ertesi gün, Don Antonio, şu sihirli baş denemesini yapmak istedi. Don Quijote'yi, Sancho'yu, ayrıca, kendi iki arkadaşını ve geceyi evde geçirmiş bulunan şu iki fingirdek hanımı yanına alarak odaya kapandı. Hepsine, başın özelliğini anlattı, bu sırrı hiç kimseye açmamalarını rica etti. Odadaki iki kişinin dışında hiç kimsenin heykeli konuşturacak sihirli kelimeyi bilmediğini

[1] *Zapateado.* Bir İspanyol halk dansı, bu oyun sırasında belli aralıklarla topuklara dokunuluyor.

ve ilk kez böyle bir denemenin yapıldığını söyledi. Bu arada sihirli sözü bilenlerin de pekala hayretler içinde kalabileceğini belirtti.

Önce, Don Antonio eğildi heykelin kulağına. Alçak sesle ama ötekilerin de duyabileceği biçimde:

— Ey sihirli baş, dedi, elindeki güce dayanarak söyle bakalım, kimi düşünüyorum şu anda? Heykel, dudakları kıpırdamadığı halde herkesin duyabileceği kadar açık seçik bir sesle konuştu:

— Ben düşünceleri bilemem.

Hepsi şaşırıp kalmıştı, çünkü odada ya da masanın çevresinde bu cevabı verecek kimse yoktu.

— Peki, kaç kişiyiz burada? diye sordu Don Antonio.

Aynı ses karşılık verdi:

— Sen, karın, karının iki dostu, senin iki arkadaşın, Manchalı Don Quijote adındaki ünlü şövalye ile seyisi Sancho Panza var odada.

İşte o zaman şaşkınlık son kertesine çıktı, korkudan hepsinin tüyleri diken diken oldu. Derken, Don Antonio masadan uzaklaştı ve:

— Ey her şeyi bilen, konuşan, cevap veren sihirli baş, dedi, bu kadarı yeter bana, seni bana satanın yalan söylemediğini anlamış bulunuyorum. Kim isterse gelsin, dilediğini sorsun.

Kadınlar erkeklerden daha sabırsız ve meraklı olduklarından, ev sahibinin dostlarından biri yaklaştı ve sordu:

— Söyle bakalım, sihirli baş, güzel olmak için ne yapmalıyım?

Karşılık hazırdı:

— Dürüstlükten ayrılma.

— Tamam, bu kadarı yetişir bana, dedi kadın. Sonra, ikinci hanım yaklaştı masaya:

— Ben de kocamın beni sevip sevmediğini öğrenmek istiyorum, dedi.

— Sana karşı nasıl davrandığına bak, anlarsın.

— Bu soruya başka türlü karşılık verilemezdi zaten, dedi kadın, yerine dönerken. İnsanların davranışları, gönüllerinden geçeni anlatır çünkü.

Bunun üzerine, Don Antonio'nun arkadaşlarından biri masaya yaklaştı ve sordu:

— Ben kimim?

— Kendin biliyorsun ya!

— Biliyorum tabii, ama bakalım sen de biliyor musun?

— Elbette! Don Pedro Noriz'sin sen.

— Pes be birader! Her şeyi bildiğini anladım, ey sihirli baş.

Ondan sonra ikinci şövalye yaklaştı:

— Söyle bakalım, sihirli baş, dedi, benim oğlanlar ne istiyorlar?

— İnsanların kafalarından geçenleri okuyamayacağımı bildirmiştim daha önce, yalnız şunu söyleyebilirim ki, oğlunun en büyük arzusu, seni toprağa vermektir.

— Tamam! dedi şövalye. Görünen köy kılavuz istemez.

Adam başka bir şey sormadı. Bundan sonra sıra, Don Antonio'nun karısındaydı:

— Ne soracağımı bilemiyorum, dedi, ha, bak, şunu öğrenmek isterdim. Sevgili kocamla daha uzun süre yaşayabilecek miyim acaba?

— Evet, sağlığı yerinde ölçülü yaşayışı da epey uzun bir ömür vaat ediyor kendisine. Bilirsiniz, insanın ömrü, hep aşırılıklar yüzünden kısalır.

Ev sahibinin hanımından sonra, Don Quijote yanaştı masaya:

— Her şeye güzel güzel cevap veren sihirli baş, söyle bakalım. Montesinos mağarasında gördüklerim gerçek miydi, yoksa düş mü? Seyisim Sancho sözünü tutup kendini kırbaçlayacak mı? Dulcinea büyüden kurtulacak mı?

— Mağara konusunda çok şey söylenebilir. Sancho'nun kırbaç meselesine gelince, pek ağır ilerliyor bu iş. Dulcinea'nın büyüden kurtuluşu da Tanrı nasıl yazdıysa öyle olacak.

— Tamam, ben de bunu öğrenmek istiyordum zaten. Dulcinea büyüden kurtulsun, yeter bana, dünyanın en mutlu insanı sayarım kendimi.

Son olarak da Sancho sordu sorusunu:

— Söyle bakalım, sihirli kelle, dedi, yeni bir valilik düşürebilecek miyim torbaya? Şu yoksul seyislikten kurtulabilecek miyim? Karımı ve çocuklarımı dünya gözüyle görebilecek miyim?

— Sen ancak evini yönetebilirsin, oraya dönersen, karını da çocuklarını da görürsün, seyislikten ve yoksulluktan kurtulman da bu işi bırakmana bağlı.

— Amma da laf ha! diye bağırdı Sancho Panza, bu kadarını ben de söylerdim be! Bunları yumurtlamak için öyle peygamber olmaya falan da gerek yoktu.

— Hay koca sersem! diye haykırdı Don Quijote, ne söylesin istiyordun? Verdiği karşılıkların, sorduğun sorulara uygun olması yetmiyor mu?

— Yetmesine yetiyor, ama daha açık konuşmasını, daha çok şey söylemesini isterdim doğrusu.

Neyse, bu sorulu-cevaplı oturum burada sona erdi, ama hepsinin şaşkınlığı daha epey sürdü. İşin aslını bilen Don Antonio ile iki arkadaşının dışında herkes kanmıştı bu oyuna. Cide Hamete Benengeli, heykelin

gerçekten sihirli olduğunu sanabilecek okurlarını daha çok merakta bırakmamak için, işin aslını açıklıyor şimdi. Dediğine göre, Don Antonio Moreno, bu başı, Madrid'de bir antikacıda görmüş, hem eğlenmek, hem de dostlarını şaşırtmak üzere, bir tane de kendine ısmarlamıştı. Heykelin yerleştirildiği masa, akik havası verilecek biçimde parlatılmış tahtadandı, ayağı tahtaydı ve daha sağlam olsun diye, dört kartal pençesiyle tutturulmuştu masaya. Madalyalardaki Roma imparatoru başlarına benzeyen ve ilk bakışta bronz sanısını veren heykel de ağaçtı ve içi oyuktu, masaya, ek yerleri belli olmayacak biçimde oturtulmuştu, başın tam altına gelen masanın ayağı da boştu tabii, bu boşluklar, alt kattaki odanın tavanında açılan bir delikte son buluyordu. Bunların içine de dışarıdan bakanın gözüne çarpmayan teneke bir boru yerleştirilmişti. Alt kattaki odada adamın biri ağzını boruya dayıyor, sorulara karşılık vermek üzere bekliyordu, boru, hem yukarıdan aşağı, hem aşağıdan yukarı aynı biçimde iletiyordu sesleri, onun için, oyunun sezilmesi olanaksızdı. Don Antonio'nun pek zeki ve şakacı bir yeğeni vardı, sorulara o karşılık veriyordu, o gün amcasıyla birlikte odaya girecekleri önceden bildiği için, ilk soruyu, hiç duraksamadan ve doğru olarak cevaplandırmıştı. Öbür sorulara gelince, bildiğiniz gibi, ince zekasının yardımıyla, onlara da ustaca karşılıklar bulmuştu. Cide Hamete'nin dediğine göre, bu iş burada bitmemiş. O harika düzen, daha on, on iki gün böylece yürümüş, sonunda bütün kent, Don Antonio'nun evinde sorulan her şeyi cevaplandıran sihirli bir başın bulunduğunu öğrenmiş, bunun üzerine, Don Antonio da bu haberin şişirilerek, bir saniye bile uyumayan kutsal dinimiz

bekçilerinin kulağına gitmesinden korkmuş, Engizisyon Mahkemesi'ne kendisi haber vermeyi kararlaştırmış, mahkeme üyeleri de ona, bilgisiz halkı şaşırtmamak için, bu oyundan vazgeçmesini, yaptığı mekanizmayı bozmasını öğütlemişler. Don Antonio bu öğüdü yerine getirmiş. Buna rağmen, heykel, Don Quijote ile Sancho'nun gözünde konuşan, sorulara karşılık veren (tabii bu karşılıklar seyisten çok efendisinin hoşuna gitmişti), sihirli bir baş olarak kalmış.

Derken, kent seçkinleri, Don Antonio'nun gönlünü almak, Don Quijote'yi eğlendirmek ya da çılgınlıklarını ortaya döküp kendilerini eğlendirmesine fırsat vermek üzere, bir yüzük yarışı düzenlediler, yarışın altı gün sonra yapılması kararlaştırıldı, ama ileride açıklayacağımız nedenlerden ötürü, ne yazık ki, yapılamadı. Bir gün Don Quijote'nin aklına esti, törensiz mörensiz ve yaya olarak kenti dolaşmak istedi, atla çıkarsa, bütün kent çocuklarının peşine takılmasından korkuyordu. Yanına yalnız Sancho'yu ve Don Antonio'nun iki uşağını alıp geziye başladı. Sokağın birinde evlerden birinin kapısında kocaman harflerle yazılmış bir levha gördü. *Burada Kitap Basılır.* Bu işe pek sevindi, çünkü o güne dek basımevi görmemişti, kitapların nasıl basıldığını merak ediyordu. Adamlarıyla birlikte içeri daldı. Bir yanda harfler diziliyor, ötede basılıyor, beride provalar düzeltiliyor, başka bir köşede kalıplar dökülüyor, sözün kısası, büyük bir basımevindeki bütün işler görülüyordu. Şövalye, kasalardan birine yanaştı, dizgiciye ne yaptığını sordu, işçi anlattı. Bizimki pek ilginç buldu anlatılanları. Sonra başka bir işçinin yanına gitti, ona da aynı şeyi sordu.

—Senyor diye karşılık verdi işçi, şurada duran şöval-

ye (bunu derken, temiz yüzlü, ciddi bir adamı gösteriyordu), Toskana dilinden bir kitap çevirmiş İspanyolca'ya, o kitabı diziyorum ben.

— Peki, adı ne bu kitabın?

— Toskana dilindeki adı. *Le Bagatelle,* senyor diye karşılık verdi yazarın kendisi.

— Nasıl aktardınız bu adı bizim dile?

— *Küçük Şeyler* dedim, senyor. Sakın başlığa aldanmayın, çok büyük, önemli şeyler var içinde.

— Ben de azıcık bilirim Toksana dilini, dedi Don Quijote, hatta Ariosto'nun bazı şiirleri ezberimdedir. Bir şey sorabilir miyim, senyor (inanın sırf merakımdan ötürü soruyorum bunu, yoksa bilginizi ölçmek için değil). Metinde *pinata* sözcüğüyle karşılaştınız mı hiç?

— Evet, hem de sık sık.

— Peki, onu nasıl çevirdiniz, senyor?

— «Tencere» diye çevirdim, ki tam karşılığı da budur zaten.

— Bravo, çok güzel biliyorsunuz Toskana dilini! Her isteyenle iddiaya girerim ki, *piace*'yi «lütfen», *piu*'yu, «daha», *su*'yu, «yukarıda», *giu*'yu da «aşağıda» diye çevirmişsinizdir.

— Elbette, senyor! Başka türlü olamazdı zaten.

— Öyleyse size şunu söyleyebilirim ki, senyor ince zekalara, değerli çalışmalara layık oldukları yeri vermeyen şu nankör dünyada yeterince tanınmıyorsunuz. Ah, ah, ne büyük yetenekler, çürüyüp gitmiştir şu ülkede! Ne parlak zekalar bir köşede unutulup kalmıştır! Ne erdemli kişilerin değeri bilinmemiştir! Ama, bana sorarsanız, bir sanat eserini başka bir dile çevirmek (bu diller, şu eski ve görkemli Latince ya da Yunanca değilseler), güzelim Felemenk halısına tersinden bakmaya

benzer. İnsan halının desenlerini yine seçer, ama her yandan sarkan saçaklar yüzünden, karman çorman halde yüzden baktığınız zamanki gibi açık seçik göremezsiniz şekilleri. Kolay bir dilden çeviri yapabilmek için, büyük bir yeti, büyük bir üslup ustalığı gerekmez. Böylesi bir iş, herhangi bir resmin üstüne kağıt koyup kopyasını çıkarmaya benzer. Ama çevirmenliğin kötü, saygıya değmez bir uğraş olduğunu söylemek istemiyorum tabii, çünkü bundan çok daha değersiz, zırva işler de vardır yeryüzünde. Hem, *Pastor Fido'yu* çeviren Dr. Cristobal de Figueroa ile *Aminta'yı* çeviren Don Juan de Jaurigui'yi nasıl unutabiliriz? Bu insanlar öylesine kusursuz bir iş çıkarmışlardır ki, okuyan kendi kendine, eldeki kitapların hangisinin çeviri, hangisinin asıl olduğunu şaşırır. Bu kitabı kendi hesabınıza mı bastırıyorsunuz, senyor, yoksa bir yayıncıya mı sattınız?

— Kendi hesabıma bastırıyorum. Senyor, ilk baskısından en az altı bin kazanacağını umuyorum. İki bin basacağız, altı real fiyat koyacağız, kısa zamanda tükeneceğini sanıyorum.

— Ohoo! Bu işlerin yabancısısınız galiba senyor? Basımevlerinde dönen dolaplardan, basımcıların kendi aralarında vardıkları anlaşmalardan habersizsiniz herhalde. Bakın şimdiden haber vereyim. Bu iki bin kitabın elinize aldığınız an öyle bir yük altına gireceksiniz ki, ezilecek, büyük bir korkuya kapılacaksınız, hele eser alışılmışın dışındaysa, pek eğlenceli değilse.

— Ee, ne yapalım yani? Yayın hakkını bir kitapçıya satayım, herif bana, iki kuruş para versin, sonra da sanki büyük bir lütufta bulunmuş gibi, bana tepeden mi baksın? Üne ermek için kitap bastırmıyorum ben, yeterin-

ce ünüm var. Para peşindeyim şimdi, çünkü parasız ün, metelik etmez.

— Tanrı yardımcınız olsun, başarırsınız inşallah! dedi Don Quijote.

Sonra adamın yanından uzaklaştı, başka bir kasanın başına geldi, buradaki işçi, *Ruhun Işığı* adlı kitabın kapağını düzeltiyordu.

— Halı işte, bu gibi kitaplar basılmalı aslında diye haykırdı, gerçi şimdi de yeterince var, ama günahkar sayısı o kadar büyük ki, daha bir o kadar da olsa, az gelir, hepsinin ruhunu aydınlığa kavuşturmak için epey kitap gerekli.

Az ötede başka bir kitap düzeltiliyordu. Kitabın adını sordu, kendisine bunun, Tordesillaslı biri tarafından yazılmış, *Becerikli Şövalye Manchalı Don Quijote'nin* ikinci cildi olduğunu söylediler.

— Tanıyorum bu kitabı, dedi şövalye, ama edepsizliği yüzünden çoktan yakılıp kül edildiğini sanıyordum, neyse, onun da sırası gelecek elbet. Hayalgücünün eseri olan hikayeler, doğruya ve doğruluğa yakınlıkları ölçüsünde değer kazanırlar, ancak doğru hikayeler hikaye adına layıktırlar.

Sözünü bitirince, epey sinirli bir halde basımevinden çıktı. Don Antonio, aynı gün, rıhtımdaki gemileri gezmeye götürdü şövalyeyi, buna en çok Sancho sevindi, çünkü şimdiye dek gemiye binmemişti hiç. Don Antonio, kadırgaların kaptanına haber gönderdi, öğleden sonra, konuğu, ünlü şövalye Manchalı Don Quijote'yi gemiye getireceğini bildirdi, kaptan, bütün kent halkı gibi, şövalyenin orada olduğunu duymuştu. Kadırgalarda olup bitenleri, bundan sonraki bölümde okuyacaksınız.

LXIII. BÖLÜM

Kadırgaları Gezmek Sancho Panza'ya Pek Tuzluya Mal Oluyor. Sonra Yeni Bir Macera. Güzel Mağripli Kız

DON QUIJOTE, sihirli başın söylediklerine dayanarak bir sürü tahmin yürütüyordu. Oynanan oyunu sezmemiş, hiçbir şeyden kuşkulanmamıştı. Aklı fikri Dulcinea'nın büyüden kurtulmasındaydı, bu işin gerçekleşeceğine iyice inanınıştı çünkü, hep bu hayalle yaşıyor, mucizenin yakında kendini göstereceğini umarak içi içine sığmıyordu. Sancho'yu sorarsanız, gerçi ilk valiliğinden pek hoşnut kalmamıştı, ama buyurma ve buyurduğunu yaptırmanın tadını da unutmamıştı doğrusu, yeni bir valilik verseler, pek hayır diyemezdi. Ee, böyledir işte, insan hemencecik alışır adam kullanmaya.

Uzatmayalım, Don Moreno, öğleden sonra, iki arkadaşıyla Don Quijote'yi ve Sancho'yu alarak kadırgalara gitti. Daha önce de söylediğimiz gibi, kaptan bu ünlü kişilerin geleceğini biliyordu, onun için, bizimkiler rıhtımda gözükür gözükmez, kadırgalar yelken indirdi, çalgılar çalmaya başladı. Kaptan gemisinden bir filika indirdiler denize. Filikanın içi zengin halılarla, kızıl kadife yastıklarla döşeliydi. Don Quijote kayığa ayak basar basmaz, kaptan gemisi ve öbür kadırgalar top atışına başladılar, geminin güvertesine çıktığı zaman da bütün tayfalar, hep bir ağızdan «Hurra! Hurra!» diye bağırarak selamladılar onu (gemiye gelen ünlü kişiler hep böyle karşılanırdı). General (bizim saygıdeğer kaptanı bu adla çağıracağız), Valencia'nın en soylu insan-

larındandı. Gelip Don Quijote'yi karşıladı, elini sıktı, kucakladı ve:

— Bu günü ömrüm boyunca unutmayacağım, çünkü, gezginci şövalyeliğin bütün niteliklerini kendinde toplayan ve dile getiren sayın Manchalı Don Quijote'yle tanışma şerefine erdim! dedi.

Don Quijote böyle tumturaklı laflarla karşılanmanın sevinci içinde aynı çelebilikle cevap verdi. Sonra, hep birlikte kaptan köşküne gittiler, pek güzel döşenmişti burası, yerlerini aldılar. Forsabaşı ön kasaraya çıktı, düdüğünü öttürdü, bütün kürek mahkumları bir anda gömleklerini çıkardılar. Sancho, bu kadar çıplak adamı birarada görünce ağzı açık kaldı, hele yelken açışlarına bayıldı. Bu işi öyle çabuk görüyorlardı ki, insan, şeytanla işbirliği ettiklerini falan sanırdı. Oysa, daha sonra olacakların yanında bu hiçti. Sancho, kıç tentesini taşıyan direğe yaslanıp oturmuştu, sağ yaka kürekçibaşısı hemen yanındaydı, adam önceden haberliydi, bir ara, bizim Sancho'yu kaptığı gibi havaya kaldırıverdi, öbür mahkumlar da ayakta, işaret bekliyorlardı. Kürekçibaşı, Sancho'yu yanındakine aktardı, o da kendi yanındakine. Böylece bütün kadırgayı dolaştı, sonunda ilk havalandığı yere kondu, bu iş öylesine tez yapılmıştı ki, zavallıcık neye uğradığını şaşırmış, insanlar değil, cinler periler tarafından uçurulduğunu sanmıştı. Kan ter içindeydi, soluk soluğa kalmış, olup biteni pek kavrayamamıştı. Sancho'nun kanatsız uçtuğunu gören Don Quijote, generale döndü, gemiye gelen insanların hep böyle mi ağırlandığını sordu, eğer öyleyse, bu geleneğe uymak niyetinde olmadığını, havalarda uçurulmaya razı gelmeyeceğini söyledi. Kılına dokunanı paralayacaktı. Sözünün

doğruluğunu göstermek üzere, ayağa fırladı, kılıcına el attı.

Tam bu sırada tayfalar yelken indirmeye başladı. Arteneyi saldılar büyük bir gürültüyle aşağı indi. Sancho, cıvataları gevşeyen göğün tepesine yıkıldığını sandı, sapsarı kesildi, başını dizlerinin arasına gömdü. Don Quijote bile ürkmüş, omuzlarını kısmıştı. Beti benzi atmıştı. Tayfalar, arteneyi, direğe çektikleri kadar büyük bir çabuklukla ve hiç konuşmadan topladılar, bağladılar. Kürekçibaşı, demir al düdüğünü çaldı, baş kasaraya fırladı, elindeki öküz sinirinden yapılma kırbaçla mahkumları okşamaya başladı, inip kalkan kürekler, gemiyi yavaş yavaş rıhtımdan uzaklaştırdılar. Sancho, küreklerin kırkayak gibi inip kalktığını görünce:

— Hah işte, dedi kendi kendine, efendimin daha önce söylediği şeyler değil ama, bu seferki gerçekten büyü. Şu zavallı adamların günahı ne ki böyle dayak yiyorlar? Hem nasıl oluyor da düdüklü bir herif bunca adamı kırbaçlayabiliyor? Bana sorarsanız, ya cehennemde ya da hiç değilse arafattayız vallahi.

Sancho'nun, büyük bir dikkatle olup biteni seyrettiğini gören Don Quijote:

— Ah sevgili Sancho! dedi, istersen, şimdi yarı beline dek soyunur, şu bayların arasına girer, Dulcinea'nın büyüden kurtulması için gerekli borcu bir çırpıda öderdin! Şu zavallıcıkların acısı, çaresizliği, kendi canının acısını unuttururdu sana, ayrıca, büyücü Merlin, usta bir elden çıktıkları için, yediğin her kırbacı on sayardı belki.

General tam bu kırbaç, Dulcinea, büyü hikayesinin aslı nedir diye soracaktı ki, kırbaçlı adam geldi:

— Monjui'den[1] şimdi gelen bir habere göre, batıda kürekli bir tekne varmış, dedi.

Bunun üzerine general baş kasaraya fırladı:

— Haydi aslanlarım! diye bağırdı, asılın küreklere, yakalayalım şunları! Kulenin haber verdiği gemi, Cezayir korsanlarından birinindir mutlaka.

Öbür üç kadırga hemen kaptan gemisine yanaştı. Generalin kararını sordular. Kaptan iki teknenin denize açılmasını istedi, kendisi de üçüncü kadırgayla birlikte kıyı boyunca gidecek, korsan gemisinin kaçmasına engel olacaktı. Mahkumlar, var güçleriyle küreklere asıldılar, tekneler uçar gibi gitmeye başladı. Denize açılan kadırgalar, iki mil sonra sözü edilen gemiyi gördüler, ilk bakışta, on dört, on beş kürekli bir tekneye benziyordu, nitekim sonradan tahminlerinin doğru olduğu anlaşıldı. Onları gören korsan gemisi, hızına güvenerek kaçmaya kalkıştı, ama yanılmıştı, çünkü kaptanın kadırgası Akdeniz'in en yollu teknelerinden biriydi. Düşman, az sonra, kaçamayacağını anladı, kaptanları, kadırgaların başındaki generali kızdırmamak için, kürekleri bırakıp teslim olmayı düşünüyordu, ama düşündüğünü yerine getirmeye fırsat bulamadı. Talih, işlerin başka türlü olmasını istemişti çünkü. Kaptan gemisi, sesini duyuracak kadar yanaştığı sırada korsan gemisindeki iki Türk tayfa (kafaları da çekmişlerdi), silahlarını doğrultup iki el ateş ettiler, korkuluklara dizilmiş bulunan bizimkileriden ikisini devirdiler. General buna pek bozuldu, ele geçireceği tutsakların hepsini asmaya yemin etti. Kaptan gemisi, hızla korsan

[1]Monjui. Barcelona'daki gözetleme kulesi, buradan, sürekli olarak korsan gemileri gözetlenirdi.

teknesine saldırdı, tekne küçük olduğundan, kürekle-rin altından sıyrılıp geçti, kadırga yolluydu, o hızla epey ileri fırladı. Savaşı yitirmek üzere olduklarını gören kor-sanlar, kadırganın manevra yapmasından yararlanarak kaçmak istediler, yelken açtılar. Küreklere asılarak, pupa yelken yola koyuldular, ama bu da bir işe yara-madı, az sonra ataklıkları nın cezasını gördüler. Kaptan gemisi, yarım mil gitmeden onlara yetişti, boradadan yanaştı, hepsini tutsak etti. Bunun üzerine, denize açı-lan iki kadırga da geri geldi, avlarını ortaya alarak, dör-dü birden limana döndüler, kıyıda büyük bir kalabalık birikmiş, merakla onları bekliyordu. General, kıyıya yakın bir yerde demirledi, Kral Naibi'nin rıhtımda olduğunu öğrenince, aldırtmak üzere bir filika yolladı hemen, o arada artenenin indirilmesini, korsan gemi-sinin kaptanıyla Türk tayfaların hemen asılmasını emretti, tayfalar otuz altı kişi kadardı, hepsi de sağlam yapılı, nişancı insanlardı. General, geminin kaptanı kimdir diye sordu, tutsaklardan biri, İspanyolca cevap verdi (sonradan bu adamın, bir İspanyol dönmesi oldu-ğu anlaşıldı):

— Şurada duran delikanlı, dedi.

Bunu söylerken, parlak yüzlü, güzel bir delikanlıyı gösteriyordu. Oğlan yirmi yaşında ya var, ya yoktu. General ona döndü bu kez:

— Behey akılsız köpek! dedi, kaçamayacağını anla-dığın halde hangi akla hizmet ederek adamlarımdan ikisini öldürttün ha? Kaptan gemilerine böyle mi yapı-lır? Ataklıkla cesaretin aynı şey olmadığını bilmez misin sen? İnsan umutsuz kalınca atak da olabilir belki, ama küstahlık nesi?

Korsanların reisi tam karşılık verecekti ki, buna vakit

bulamadı, çünkü Kral Naibi gemiye gelmiş, general onu karşılamaya koşmuştu, Naibin yanında yardımcıları ve kent seçkinlerinden birkaç kişi daha vardı.

— İyi bir av yakaladınız galiba general? diye sordu Naip.

— Yakaladığımız avın güzelliğini, efendimiz az sonra şu artene direğinde görecekler, diye karşılık verdi general.

— O neden?

— Şu adamlar, bütün savaş yasalarını ve kurallarını çiğneyerek, en iyi tayfalarımdan ikisini öldürdüler, ben de ele geçireceğim herkesi, özellikle reisleri olan şu delikanlıyı astıracağıma yemin ettim.

Bunu derken, elleri arkadan bağlı, boynunda ilmik, idam kararını bekleyen oğlanı gösterdi. Kral Naibi delikanlıya baktı, temiz yüzlü, güzel giyimli, alçakgönüllü bir insan olduğunu görünce acıdı, kurtarmaya karar verdi. Oğlanın güzelliği, bağışlama mektubu yerine geçmişti.

— Türk müsün, Mağripli mi, yoksa dönme mi? diye sordu delikanlıya.

— Ne o, ne bu diye karşılık verdi oğlan, İspanyolca konuşuyordu.

— Peki, nesin öyleyse?

— Öz be öz Hıristiyan kadınıyım.

— Kadın ha? Hem de Hıristiyan? İyi ama nedir bu kılık? Ne arıyorsun böyle bir macerada? Doğrusu pek şaşırtıcı bu sözleriniz, insanın inanası gelmiyor.

— Yalvarırım size senyor, hemen asmayın beni. Bırakın başımdan geçenleri anlatayım. Biraz gecikme öç almanıza engel olmaz çünkü.

Hangi katı yürek dayanabilirdi bu sözlere hele anla-

tacaklarını dinlememek akıl alacak şey değildi. General, dilediği şeyi anlatabileceğini, ama bununla canını kurtaracağını umması gerektiğini söyledi. Delikanlı için bu kadarı yeterliydi, anlatmaya başladı:

— Ben, Mağripli bir ananın babanın kızıyım, yani talihsiz ve akılsız bir ırktanım, ırkımın başına gelen felaketleri hiçbiriniz unutmamışsınızdır sanırım. O tatsız olaylar sırasında amcalarımdan ikisi beni alıp Berberistan'a götürdüler, yapmayın etmeyin, ben Hıristiyan'ım, burada kalmak istiyorum, demem bir işe yaramadı. Oysa, birtakım insanlar gibi yalancıktan değil, gerçekten Katolik'im ben. Bizi yurdumuzdan süren insanlara bunu bıkmadan usanmadan tekrarladım, ama faydasız. Kendi öz amcalarım bile inanmadılar bana. Tersine, doğduğum yerden ayrılmamak için yalan attığımı sandılar, o yüzden de zorla alıp götürdüler beni. Gerek annem, gerek babam tam birer Hıristiyan'dılar, ayrıca babam, çok bilgili bir adamdı. Beşikten başlayarak, kutsal Katolik kilisemizin inançlarına, törelerine göre yetiştirilmiştim. Öyle ki ne dilim, ne dinim, ne davranışlarım Mağripliydi. Pek sanmıyorum ama, güzel olduğumu söylerler, erdemlerimle birlikte, çekiciliğim de artıyordu sanırım (aldığım Katolik eğitime göre, öyle olması gerekirdi), güya herkesten uzak, yalnız olarak yaşıyordum, oysa hiç de sandığım gibi değilmiş. Bir de baktım delikanlının biri bana vurulmuş. Bu, kapı komşumuz, Don Garspar Gregorio idi, zengin ve soylu bir adamın oğluydu. Beni ne zaman ve nasıl gördüğünü, nasıl delice tutulduğunu, nasıl buluşup konuştuğumuzu anlatmak uzun sürer. Ayrıca, canıma susamış bulunan şu acımasız ip, bana bu kadar zaman vermez sanırım. Size yalnız şunu belirtmekle yetineyim

ki, Don Gregorio da bizimle birlikte sürgüne geldi. Başka köyden gelen bir grup Mağripliye karıştı, dilimizi çok iyi biliyordu, yolda amcalarımla dost oldu. Babam, ileri görüşlü, akıllı bir insandı sürgün edileceğimizi öğrenir öğrenmez, bizi kabul edebilecek bir ülke aramak üzere yola çıkmıştı. Hareketinden önce, yalnız benim bildiğim bir yere bir sürü altın, elmas ve inci gömmüştü. Kendisi dönmeden sürgün edilirsek, bu hazineye dokunmamamızı tembih etmişti. Sözünü dinledim ve yukarıda da belirttiğim gibi, amcalarımla birlikte, Berberistan'a geçtik. Cezayir'de kaldık, ama keşke kalmaz olsaydık, çünkü tam bir cehennem oldu orası bizim için. Cezayir kralı, güzelliğimi duymuş, ayrıca, şu hazine hikayesini de öğrenmişti (bunlar, sonradan canımızı kurtarmaya yaradı). Beni karşısına çağırdı, nereli olduğumu, kaç para getirdiğimi, mücevherlerimi nereye sakladığımı sordu. Doğduğum yeri söyledim, para ve mücevhere gelince, onları toprağa gömdüğümü, gidip arayamazsam, bir daha yüzlerini göremeyeceğimi bildirdim. Bunları, para hırsını kışkırtıp, güzelliğimi unutmasını sağlamak için söylemiştim. Tam biz konuşurken, adamlarından birkaçı salona girdi, bizim kafilede çok güzel bir delikanlı yakaladıklarını haber verdiler. Bunun, gerçekten çok güzel bir insan olan Don Gaspar Gregorio olduğunu anladım. Sevgilimin içinde bulunduğu tehlikeyi düşününce, elim ayağım kesildi, az daha bayılıyordum. Bilirsiniz, Berberistanlı Türkler, güzel ve parlak oğlanlara, dünyanın en tatlı kızından daha çok değer verirler. Kral, delikanlının hemen huzuruna getirilmesini emretti, bana da söylenenlerin doğru olup olmadığını sordu. O anda sanki Tanrı'nın verdiği bir esinle, şöyle deyiverdim:

«Evet, doğrudur, yalnız sözü edilen insan delikanlı değil, benim gibi kızdır, şimdi lütfen izin verin, gidip kılığını değiştireyim, karşınıza utanıp, sıkılmadan, güzel bir giyimle çıkmasını sağlayayım.» Kral bunu kabul etti, hazineyi aramak üzere İspanya'ya gidiş işimi de ertesi gün konuşacağımızı bildirdi. Hemen Don Gaspar'ın yanına gittim, erkek kılığında görünürse düşeceği tehlikeyi anlattım, sırtına bir Mağripli kadın kılığı geçirdim ve hemen o akşam kralın karşısına çıkardım, herifin ağzı açık kaldı. Büyük sultana cariye olarak yollamaya karar verdi. Güzelliği karşısında kendini tutamayacağını, ayrıca karılarıyla da kapışacağını düşünerek, onu, soylu bir Mağripli kadının konağına gönderdi, haber alana dek saklamasını söyledi. O anda duyduğumuz acının büyüklüğünü, ancak sevip de ayrılanlar bilir. Şimdi artık onu sevdiğimi açıkça söyleyebilirim çünkü. Ertesi sabah, kral, yanıma iki de Türk katarak beni şu gördüğünüz tekneye bindirdi. İspanya'ya yolcu etti, Türkler, iki adamınızı öldüren heriflerdir. Şu İspanyol dönmesini de yanıma verdiler (bunu derken, generalle ilk konuşan adamı gösteriyordu). Aslında iyi bir Hıristiyan olduğunu, fırsatını bulursa, Berberistan'a dönmeyip burada kalmaya can attığını bilirim, tayfaların geri kalan kısmı Mağripli ve Türk'tür, kürek çekmekten başka bir işe yaramazlar. Türkler, ilk rastladığımız kıyıda yanımızda getirdiğimiz Hıristiyan giysileriyle bizi karaya çıkarmak üzere emir almışlardı, ama bu emri dinlemediler. Kıyı boyunca gidip, bir iki vurgun yapmayı düşünüyorlardı, «karada yakalanırız, geminin yeri belli olur. İspanyol kadırgaları gelir, hepimizi tutsak eder» diye korkutuyorlardı. Dün gece bu kıyıya yanaştık, kadırgalarınızın varlığından haberimiz

yoktu tabii, görüldük, sonrasını biliyorsunuz. Sözün kısası, Don Gregorio, şu anda büyük bir tehlike içinde kadın kılığında haremde kaldı, ben de ellerim bağlı, zaten artık hiçbir değeri kalmayan canımı vermek üzere bekliyor, daha doğrusu son anlarımı yaşıyorum. İşte böyle baylar, benim gerçek ve acıklı hikayem burada bitiyor. Sizden dileğim, tam bir Hıristiyan gibi ölmeme izin vermenizdir. Daha önce de söyledim, bizim ırktan bazı densizlerin işlediği suçlardan ben sorumlu değilim.

Ve sonra sustu, ağlamaya başladı. Dinleyenlerin de gözleri yaşarmıştı. Pek duygulanan Kral Naibi, kızın yanına gitti, iplerini kendi elleriyle çözdü. Bütün bu garip hikaye boyunca, gemiye Kral Naibi'yle birlikte gelen hacı kılıklı biri, gözünü kızın dudaklarından ayırmamış, dikkatle dinlemişti. Kız sözünü bitirir bitirmez ayaklarına kapandı, ağlayıp sızlayarak, gözyaşları içinde:

— Ah, talihsiz Ana Felix, benim bahtsız kızım diye haykırdı. Baban Ricote'yim ben! Ah ruhum, hayatım, ben de seni aramaya geliyordum!

Bunu duyan Sancho gözünü yerden kaldırdı, (yaptığı son yolculuğun heyecanıyla hâlâ dönen) başını şöyle bir salladı, hacıyı süzdü ve adadan ayrıldığı gün yolda karşılaştığı Ricote'yi tanıdı. Boynundaki ipten kurtulup babasını bağrına bastıran talihsiz delikanlının da kızı olduğunu anladı. Ricote, Kral Naibi ile generale döndü:

— Evet senyorlar, dedi, bu talihsiz çocuk kızımdır, başına gelen felaketlere ne kadar acınsa yeridir. Asıl adı Ana Felix, takma adı da Ricote'dir. Bir zamanlar, gerek güzelliğiyle, gerek zenginliğiyle dillere destan dı. Anlat-

tığı gibi, ben yurdumdan ayrıldım, sığınabileceğimiz bir yer aramaya çıktım. Bu sığınağı Almanya'da buldum, sonra kızımı aramak, gömdüğüm hazineyi çıkarmak üzere, birkaç Alman'la birlikte, şu gördüğünüz kılıkta geri geldim. Kızımı bulamadım, ama hazineyi çıkarıp yanıma aldım, sonra kaderin garip cilvesine bakın ki, hepinizin öğrendiği bütün o şaşırtıcı olaylar zinciriyle, asıl hazineme şimdi kavuştum. Sevgili kızımı buldum. Eğer onun ve benim gözyaşlarımız yüreğinizi yumuşatabilirse, aslında hiçbir suçumuz bulunmadığını düşünün, içinizdeki iyilik meleğini dinleyin, sizlere kötülük etmeyi akıllarının köşesinden bile geçirmemiş olan, ama kendinize göre haklı nedenlerle sınır dışına sürdüğünüz densizlerin çevirdiği dolaplara katılmamış bulunan kızımla beni bağışlayın, canımıza kıymayın.

— Evet, diye bağırdı Sancho, doğru söylüyor, çok iyi tanırım Ricote'yi, Ana Felix de gerçekten kızıdır. Yalnız, öbür meselelere, yani şu gidip gelmelere, iyi ya da kötü niyetlere aklım ermez işte!

Gemidekilerin hepsi, bu umulmadık rastlantılar karşısında şaşırıp kalmışlardı. Sonunda general genç kıza döndü ve:

— Gözyaşlarınız beni etkiledi, yeminimi unutturdu. Peki güzel Ana Felix, gidin, Tanrı ömür versin, mutluluk içinde yaşayın! Yalnız suç işleyen şu küstah ve atak herifleri cezalandıracağım!

Lafını bitirince tayfalarına emir verdi, adamlarını öldüren iki Türk'ün artena direğine çekilmesini istedi, ama Kral Naibi araya girdi, bu adamların küstahlıktan değil, korkudan, şaşkınlıktan öyle davranmış olabileceklerini söyledi, bağışlamasını rica etti. General,

biraz düşündükten sonra, Naip'in ricasını kabul etti. Böyledir insanoğlu, hırsı geçince, öç almayı falan düşünmez. İşleri böylece ayarladıktan sonra, Don Gaspar Gregorio'yu kurtarma çaresini düşünmeye başladılar. Ricote, bu iş için gerekirse elindeki hazineden bin altın verebileceğini söyledi. Bir sürü tasarı ileri sürüldü, bunlardan en iyisi, daha önce sözünü ettiğimiz İspanyol dönmeninkiydi. O Hıristiyan kürekçilerle donatılmış altı kürekli bir çektiriyle Cezayir'e dönmeyi önermişti, nereye, ne zaman ve nasıl çıkılacağını en iyi kendisi biliyordu çünkü, ayrıca, Don Gaspar'ın kaldığı evi de tanıyordu. Generalle Kral Naibi, önce dönmeye güvenmek istemediler, yanına Hıristiyan kürekçileri de verip salıvermeyi tehlikeli buldular, ama Ana Felix, ona güvenebileceklerini söyledi, Ricote de tutsak düşerlerse, Hıristiyan kürekçilerin fidyesini vermeyi kabul etti.

Kaygıları giderilen Naip, gemiden ayrıldı, Don Antonio Moreno da Mağripli kızla babasını alıp eve götürdü. Kral Naibi, Ana Felix'in güzelliğine hayran kalmış, Don Antonio'dan, onlara iyi bakmasını istemişti, bu iş için kendisi de gereken yardımı yapmaya hazırdı.

LXIV. BÖLÜM

Şimdiye Dek Don Quijote'nin Başına Gelen En Acı Olay

DON ANTONIO MORENO'NUN KARISI Ana Felix'i evinde ağırlayacağı için pek sevindi. Candan bir yakınlık gösterdi ona. Gerek bilgeliğine, gerek güzelliğine bayıl-

mıştı. Kent halkı da sanki çan çalıp çağırmışlar gibi, onu görmeye koştu.

Don Quijote, Don Gregorio'yu kurtarmak üzere tutulacak yolun iyi olmadığını söyledi Don Antonio'ya. Çünkü bu yolun başarı ihtimali az, tehlikesi çoktu, en iyisi, kendisini atı ile birlikte Berberistan'a geçirmekti, orada tıpkı karısı Melisandra'yı kurtaran Gaiferos gibi, bütün Mağrip üstüne gelse bile, tutsak delikanlıyı özgürlüğe kavuşturabilirdi.

— Yalnız bir şeye dikkatinizi çekerim senyor, dedi Sancho, Don Gaiferos karısını denizaşırı olmayan bir yerden kaçırdı ve Fransa'ya geçirdi. Peki biz Don Gregorio'yu kurtarsak bile, nasıl getireceğiz İspanya'ya, deniz var arada?

— Ölüm bir yana her şeye çare bulunur, diye karşılık verdi Don Quijote. Gemi kıyıya yanaştıktan sonra, dünya alem gelse, tekneye atarız delikanlıyı.

— Her şeyi kendi keyfinize göre ayarlıyorsunuz senyor, dedi Sancho, ama bir şeyi söylemekle yapmak arasında büyük bir ayrım vardır. Bana sorarsanız, dönmeye daha çok güvenirim. Hamuru sağlam iyi bir insana benziyor çünkü.

Don Antonio, dönme bu işi başaramazsa, o zaman Don Quijote'nin ileri sürdüğü yolu tutabileceklerini söyleyerek ikisini de uzlaştırdı.

İki gün sonra dönme, altı kürekli tayfaları kusursuz, yollu bir gemiyle denize açıldı, onların gidişinden iki gün sonra da kadırgalar Doğu'ya yollandılar, general, yola çıkmazdan önce Kral Naibi'nden Ana Felix macerasının sonunu ve Don Gregorio'nun kurtuluşunu kendisine bildirmesini rica etti, Naip de seve seve bildireceğini söyledi.

Bir sabah Don Quijote, tepeden tırnağa silahlı, kıyıda geziniyordu (her zaman dediği gibi, silahlar onun süsüydü, dinlenişi de kavgada bulurdu, bu yüzden, silahsız gezdiği görülmemişti), karşıdan, kendisi gibi zırhlar içinde bir şövalyenin geldiğini gördü, kalkanında pırıl pırıl bir ay resmi vardı. Şövalye, sesini duyurabilecek kadar yakına gelince:

— Ey ne kadar övsek az gelecek insan, ünlü şövalye Manchalı Don Quijote! diye bağırdı, ben de üstün başarıları belki de kulağına çarpmış bulunan Beyaz Aylı Şövalye'yim, seninle çarpışmaya, boy ölçüşmeye geldim, sevgilimin, her hal ve şartta Tobosolu Dulcinea'dan bin kat güzel olduğunu itiraf edesin istiyorum. İyilikle itiraf edersen, kendini ölümden, beni de zahmetten kurtarırsın, ama dövüşmek istiyorsan, koşulum şudur. Yenersem, tek bir şey istiyorum. Silahlarını bırakacak, maceradan vazgeçecek, evine çekilecek, bir yıl boyunca kılıcına el atamadan, uslu uslu yaşayacaksın, malının mülkünün bakımı, ruhunun kurtuluşu da bunu gerektiriyor zaten. Yenilirsem canımı alabilirsin, benden arta kalan her şey, silahlarım, atım ve geçmişte kazandığım bütün başarılarım senin olacak. Düşün taşın ve tez cevap ver, çünkü hemen bugün bitirmeliyim bu işi.

Beyaz Aylı Şövalye'nin saldırganlığı ve ileri sürdüğü koşul karşısında şaşkına dönen Don Quijote, her şeye rağmen hiç istifini bozmadan, ciddi bir tavırla cevap verdi:

— Beyaz Aylı Şövalye, başarılarınızdan söz edildiğini duymadım şimdiye dek, ayrıca, ünlü Dulcinea'yı bir kerecik olsun görmediğinize yemin edebilirim, çünkü görseydiniz, asla böyle bir işe kalkışmazdınız yanılgı-

nızı anlar, güzellikte hiç kimsenin onunla yarışamayacağını kabul ederdiniz. O yüzden, sizi yalancılıkla suçlamayıp sadece yanıldığınızı söyleyeceğim. Ama bu, dediğiniz koşullar içinde sizinle çarpışmama engel değildir. Ancak, kazandığınız başarıları bana devreden koşulu kabul etmiyorum, çünkü hem hiç bilmiyorum onları, hem de benimkiler bana yetişir. Bu işe ayırdığınız süreyi geçirmemek üzere, hemen dövüşebiliriz. Dilediğiniz kadar açılın, ben de öyle yapacağım. Tanrı, kimi isterse onu korusun. San Pedro da kendisini kutsasın!

Kentten, Beyaz Aylı Şövalye'yle Don Quijote'nin konuştuğunu görmüşler, gidip durumu Kral Naibi'ne anlatmışlardı. Naip, bunun da Don Antonio ya da kentteki beylerden biri tarafından düzenlenmiş, yeni bir oyun olduğunu sanmış, Don Antonio ile dostlarını da yanına alarak kıyıya inmişti, bu sırada Don Quijote atının başını çevirmiş, dövüş için açılıyordu. Naip, iki şövalyenin birbirlerinin üstüne atılmak üzere olduklarını görünce araya girdi, bu apansız kavganın nedenini sordu. Beyaz Aylı Şövalye, meselenin bir güzellik sorunu olduğunu söyledi ve birkaç kelimeyle, Don Quijote'ye yaptığı öneriyi, dövüş koşullarını anlattı. Kral Naibi, Don Antonio'nun yanına gitti, şövalyeyi tanıyıp tanımadığını, bunun, Don Quijote'ye oynanan yeni bir oyun olup olmadığını sordu. Don Antonio, şövalyeyi tanımadığını, bunun bir şaka mı, yoksa ciddi bir şey mi olduğunu bilmediğini söyledi. Bu karşılık Kral Naibi'ni kararsızlığa düşürdü, kavgaya izin vermesi gerekip gerekmediğini bilemiyordu. Sonunda olsa olsa bir şaka olacağını düşündü, aralarından çekildi ve:

— Sayın şövalyeler, dedi, itiraftan ya da ölmekten baş-

ka çare bulunmadığına ve senyor Don Quijote itiraftan kaçındığına, Beyaz Aylı Şövalye de sözünden dönmediğine göre, Tanrı yardımcınız olsun! Meydan sizindir.

İki şövalye, lütfettiği izinden ötürü Kral Naibi'ne yürekten teşekkür ettiler. Don Quijote (her kavgadan önce yaptığı gibi), bütün kalbiyle Tanrı'ya ve yavuklusu Dulcinea'ya sığındı, biraz daha geri çekildi, rakibi de aynı şeyi yaptı. Sonra, boru ya da benzeri şeylerin vereceği işareti beklemeden, aynı anda dizginleri bıraktılar. Yabancı şövalyenin atı daha hızlıydı, Don Quijote yarı yola gelmeden, o, savaş alanının üçte ikisini geçti, olanca gücüyle Rocinante'ye bindirdi, binicisiyle birlikte ta ötelere fırlattı (kargısını kullanmamış, bile bile havaya kaldırmıştı). Hemen atından atladı, rakibinin göğsüne çöktü, kargısını Don Quijote'nin siperliğine dayadı:

— Yenildiniz, şövalye, dedi, eğer dövüş koşullarımıza uyarak sizden beklediğim şeyi itiraf etmezseniz, kendinizi ölmüş bilin.

Don Quijote pestil gibiydi, şaşkındı, siperliğini kaldırmadan, mezardan geliyormuşa benzeyen zayıf ve ölgün bir sesle:

— Tobosolu Dulcinea kadınların en güzelidir, dedi, bense şövalyelerin en talihsiziyim, ama şu andaki zayıflığım bu gerçeği değiştirmez. Batır kargını şövalye, onurumu kırdığına göre, canımı da al!

— Hayır, asla yapmayacağım böyle bir şeyi, diye karşılık verdi Beyaz Aylı Şövalye. Tobosolu senyora Dulcinea'nın güzelliği, el değmeden sonsuza dek sürsün. Yüce Don Quijote'nin bir yıl ya da dövüşten önce kabul ettiğimiz koşullar uyarınca belirteceğim süre boyunca evine çekilmesi yeter bana.

Kral Naibi, Don Antonio ve dostları bu sözleri duymuşlardı, ayrıca Don Quijote'nin, Dulcinea'ya zarar vermedikçe, tam bir şövalye gibi, her isteneni yapacağını da işittiler. Bu sözü alan Beyaz Aylı Şövalye atına bindi, Kral Naibi'ni başı ile selamladıktan sonra hayvanını tırısa kaldırdı, kente döndü. Naip, Don Antonio'dan yabancı şövalyenin ardına düşmesini, her ne pahasına olursa olsun kimliğini öğrenmesini rica etti Don Quijote'yi yerden kaldırdılar, başlığını çıkardılar. Yüzü gözü ter içindeydi, benzi solmuştu. Pek kötü durumda olan Rocinante'nin de kıpırdayacak hali kalmamıştı. Üzüntüler, kaygılar içinde yüzen Sancho ne diyeceğini, ne edeceğini bilemiyordu. Bütün bunlar, bir düş gibi gelmişti ona. Efendisinin yenik düştüğünü, bir yıl silahlarına el sürmeden oturmak zorunda bırakıldığını görüyordu. O güne dek kazandığı bütün başarılar gölgelenmişti, son vaatlerin uyandırdığı umutlar rüzgarın alıp götürdüğü duman gibi eriyip gitmişti. Rocinante'nin sakat kalıp kalmayacağını, efendisinin kendine gelip gelmeyeceğini bilemiyordu. Yalnız, biraz akıllanırsa, bunun, çok iyi bir şey olacağına inanıyordu. Sonunda Don Quijote'yi Kral Naibi'nin getirttiği bir tahtırevana yatırdılar, kente götürdüler Naip de Don Quijote'yi bu acıklı duruma düşüren Beyaz Aylı Şövalye'nin kim olduğunu öğrenmek üzere, hemen kente döndü.

LXV. BÖLÜM

Beyaz Aylı Şövalye'nin Kim Olduğu Öğreniliyor. Don Gregorio'nun Kurtarılışı ve Daha Başka Olaylar

Don Antonio Morene, Beyaz Aylı Şövalye'nin ardına takıldı, bir sürü çoluk çocukla birlikte, kentin göbeğindeki bir hana kadar gittiler, öyle ki, şövalye, hemen odasına çıkıp kapanmak zorunda kaldı. Don Antonio da hana daldı, yabancının kim olduğunu mutlaka öğrenmek istiyordu, yoksa o gece uyuyamazdı. Şövalyeyi, basık tavanlı bir odada seyisine zırhını çıkarttırırken buldu. Sürekli olarak rahatsız edildiğini gören şövalye:

— Niçin ardımdan ayrılmadığınızı seziyorum senyor, dedi. Kim olduğumu öğrenmek istiyorsunuz. Bunu sizden saklayacak değilim, seyisim zırhımı çıkarırken, her şeyi anlatayım size. Adım Sanson Carrasco'dur, senyor Manchalı Don Quijote'nin köyündenim, şövalyenin çılgınca saçma-sapan işleri, öteden beri hepimizi üzmektedir. Ona en çok acıyanlardan biri de benim, kendisini iyileştirecek tek şeyin, evde oturup dinlenmek olduğuna inanıyorum, onu buna zorlayabilmek için çare aradım. Bundan üç ay kadar önce, Aynalı Şövalye adını alıp gezginci gibi yollara düştüm. Niyetim onunla karşılaşmak, hiç zarar vermeden yenmenin yolunu aramaktı. Koşul olarak, yenilenin yenenin arzularına uymasını öne sürdüm, nasıl olsa yeneceğime inandığım için, evine dönmesini, bir yıl dışarı çıkmamasını isteyecektim. Bu süre içinde iyileşir diye düşünüyordum. Ama kader buna izin vermedi, o değil,

ben yenildim, hem de feci şekilde ve tabii tasarılarım suya düştü. O yoluna devam etti, bense, yenik, canı sıkkın halde geri döndüm, durumum pek kötüydü, kırılıp dökülüyordum adeta. Yine de düşüncemden caymadım, bir gün onu yakalayıp alt edeceğimden emindim, nitekim bugün yerine getirdim bunu. Şövalyelik yasalarına titizlikle bağlı olduğunu bildiğim için, sözünü tutacağından kuşkum yok. İşte senyor, benim söyleyeceklerim bu kadar. Yalnız, rica ederim sırrımı kimseye açmayın, kim olduğumu Don Quijote'ye söylemeyin, oyunumu bozmayın, bırakın da akıllı uslu yaşasın. Gezginci şövalyelik zırvalarının dışında sözü sohbeti yerinde akıllı bir insandır çünkü.

— Aman senyor, diye karşılık verdi Don Antonio, böyle tatlı bir çılgını iyileştirmeye kalkıştığımız için Tanrı'nın hışmına uğramazsınız inşallah! Don Quijote'nin bilgeliğinden gelecek hayrın, zırvalarından aldığımız zevkin yanında solda sıfır kalacağını bilmiyor musunuz? Ayrıca, sayın okullu, bana sorarsanız, sizin bütün çabanız boşunadır, akıllanmaz bu adam, hem Tanrı'dan korkmasam, hep böyle kalmasını, hiç iyileşmemesini isterdim doğrusu. İyileşirse, yalnız onun tatlı zırvalarından değil, aynı zamanda Sancho'nun bir teki bile en karamsar insanı neşelendirmeye yeten nüktelerinden de yoksun kalacağız. Bununla birlikte, sesimi çıkarmayıp giriştiğiniz denemenin sonucunu bekleyeceğim, senyor Carrasco.

Öteki, işlerin mutlaka umduğu gibi gideceğini, başarıya ulaşacağından emin olduğunu söyledi. Sonra Don Antonio'dan izin istedi, beriki de herhangi bir yardımı dokunursa, seve seve yapabileceğini bildirdi ve Carrasco silahlarıyla zırhını bir katırın sırtına yükledi, ken-

disi de çarpışma sırasında bindiği ata kuruldu hemen yola çıktı, anlatılmaya değer bir olayla karşılaşmadan köyüne vardı. Don Antonio da gidip, Carrasco'nun anlattıklarını Kral Naibi'ne aktardı. Naip bu işe pek memnun olmadı, çünkü Don Quijote'nin evine çekilmesini, yeryüzünü o tatlı çılgınlıklarından yoksun bırakmasını istemiyordu.

Don Quijote altı gün yataktan çıkmadı, pek üzüntülü, bitkin, düşünceli ve sinirliydi, yenilgisini bir türlü hazmedemiyordu. Sancho efendisini avutmaya çalışıyor:

— Üzülmeyin senyor, diyordu, başınızı dik tutun, hatta attan düşerken bir yerinizi kırmadığınız için Tanrı'ya şükredin, sevinin. Bilirsiniz, insan ne ekerse onu biçer ve evdeki hesap çarşıya uymaz her zaman. Hastalığımızın çaresi hekim elinden olmayacağına göre, her şeye boşverin, uslu uslu evimize dönelim, böyle yaban illerinde macera aramaktan, perişan olmaktan kurtulalım. İşin aslını ararsanız, yenilen sizsiniz, ama bundan en çok zarar gören benim. Valilikten ayrılırken, bir daha vali olmamaya yemin etmiştim, ama kontluğa bir itirazım yoktu doğrusu, oysa siz şövalyelikten vazgeçtiğiniz an, bizim kontluk umudu da suya düşüyor demektir. Sizin anlayacağınız, asıl kazığı ben yiyorum.

— Kapa çeneni Sancho, biliyorsun ki, çekilişim yalnız bir yıl için. Bu sürenin sonunda şanlı uğraşıma döneceğim yine, o zaman, ben krallık, sen de kontluk sıkıntısı çekmeyiz sanırım.

— İnşallah senyor, inşallah! Aman susun, şeytan duymasın! Tatlı bir umut, kötü bir maldan iyidir derler.

Tam bu sırada Don Antonio geldi, pek neşeliydi:

— Size güzel haberlerim var, senyor Don Quijote!

diye bağırdı. Don Gregorio ile dönme geldiler, şu anda limandalar, evet, evet, limandalar! Önce Kral Naibi'ni görmeye gittiler, sonra buraya gelecekler.

— Doğrusunu isterseniz, işlerin başka türlü sonuçlanmasını isterdim, diye karşılık verdi Don Quijote, bunu söylerken acı acı gülümsüyordu. O zaman Berberistan'a geçer, yalnız Don Gregorio'yu değil, bütün tutsak Hıristiyan'ları kurtarırdım. Hay Allah, sen neler sayıklıyorsun be adam? Yenilen, ayaklar altında sürüklenen ben değil miydim acaba? Bir yıl silaha el süremeyecek adam ben değil miyim? Ona buna vaatte bulunacak halde miyim? Bundan sonra kılıç değil, öreke yaraşır benim elime.

— Aman, senyor, boşverin canımdiyebağırdı Sancho. Böyle tek bir olay için hayata küsecek değiliz ya! Bugün size, yarın bana! Kaderin sillesine karşı konmaz, sakınım falan da para etmez buna, hem bugün düşen, yarın kalkar, yo, kalkmak istemez, kendini kapıp koyverirse o başka tabii... Haydi haydi senyor, kalkın da Don Gregorio'yu karşılayın, baksanıza, konak çalkalanıyor, geldi herhalde.

Sancho'nun tahmini doğruydu, dönmeyle Don Gregorio, ilkin Naip'i ziyaret etmişler, sonra Ana Felix'i görmek için sabırsızlanan delikanlı, arkadaşıyla birlikte, Don Antonio'nun evine koşmuştu. İspanya'ya dönerken, yolda sırtındaki kadın giysilerini çıkarmış, bir tutsak elbisesi giymişti, bu kılıkta bile sevgiye, saygıya layık bir insan olduğu belliydi, on yedi, on sekiz yaşlarında güzel bir delikanlıydı. Ricote'yle kızı da onu karşılamaya çıkmışlardı, baba, heyecanından ağlıyor, kız da utangaç bir tavırla, sevincini gizlemeye çalışıyordu. Kucaklaşmadılar, çünkü gönülden sevenler için

böyle gösterilere ihtiyaç yoktur. Hiç konuşmadılar, bakışlarıyla anlaştılar, büyük sevinçleriyle temiz duyguları gözlerinde dile geliyordu yalnızca. Hazır bulunanlar, kızla oğlanın güzellikleri karşısında hayran kalmışlardı. Dönme, Don Gregorio'yu nasıl kurtardığını, hangi hileye başvurduğunu anlattı, delikanlı da haremde karşılaştığı güçlükleri, tehlikeleri şöyle bir iki kelimeyle aktardı, böylece yaşından büyük bir olgunluğa sahip bulunduğunu gösterdi. Bu işler bittikten sonra, Ricote, dönme ile tayfalarını sevindirdi. Dönme törenle Hıristiyanlık'a döndü, kendini kutsal kilisenin kucağına bıraktı, kangren olmuş bir uzuvken, tövbe etti, çile çekerek yeniden huzura kavuştu.

İki güç gün sonra, Kral Naibi, Don Antonio ile kafa kafaya verdi, Ana Felix'le babasının İspanya'da kalabilmeleri için bir çare araştırdı, kızın sağlam inancına, temiz niyetlerine güveniyor, kalmalarında bir sakınca görmüyorlardı. Kendi işleri için Madrid'e gitmek zorunda olan Don Antonio, orada bu meseleyle de ilgileneceğini, gerekirse rüşvet, arka kullanarak bu işi halledeceğini söyledi. Bu görüşme sırasında yanlarında bulunan Ricote:

— Hayır hayır, dedi, rüşvetle arkayla olmaz bu iş, kral hazretlerinin, bizim gibi melezleri sınır dışı etmekle görevlendirdiği Salazar Kontu yüce Bernardino de Velasco'ya kâr etmez bunlar, yalvarma, vaat, para falan vız gelir bu adama, gerçi adil, merhametli bir insandır, ama bizim ırkın yurt için bir kangren haline geldiğine inanmıştır, acıyı kesecek ilaçlar kullanmaktansa, hasta kolu koparıp atmayı uygun görmüştür. Kişiliğinin yarattığı saygı ve korkudan da yararlanarak bu işi yüklenmiş, ihtiyatla, ödün vermeden yürütmektedir, başvurduğu-

muz bütün hileler, oyunlar Argos'unkiler kadar keskin olan gözlerinden kaçmamaktadır. Bir an bile uyumaz, dört bir yanı gözler, bizden bir kişinin bile burada kalmamasına, bizim ırkın pisliklerinden arınmış, temizlenmiş bulunan İspanya'yı zehirleyecek gizli bir kök gibi yeşerip boy atmamasına dikkat eder. Kralımız büyük III. Philip verdiği bu köklü kararın uygulanmasını, bilge Don Bernardino de Velasco'ya bırakmıştır.

— Her şeye rağmen, ben elimden geleni yapacağım, dedi Don Antonio. Ondan sonrası Tanrı'ya kalmıştır. O nasıl dilerse, öyle yapsın! Don Gregorio'yu da yanıma alacağım, epeydir kendisini görmeyen anası babası meraktadır herhalde. Gidip onları avutsun. Ana Felix, bizim evde ya da bir manastırda kalır, sayın Naip, ben bu işleri yoluna koyana dek Ricote'yi konuk ederler sanırım?

Naip bu öneriyi kabul etti, yalnız, işlerin sarpa sarmasından korkan Don Gregorio, Ana Felix'ten ayrılmak istemiyordu. Öte yandan, anasını babasını görmeyi de arzuluyor, sonradan, onları da alıp sevgilisinin yanına dönmeyi tasarlıyordu, bu düşünceyle, ileri sürülen öneriyi benimsemek zorunda kaldı. Ana Felix, Don Antonio'nun hanımıyla kaldı, Ricote de Naip'in evine yerleşti.

Derken, Don Antonio'nun hareket günü geldi çattı, ondan iki gün sonra da Don Quijote yola koyulacaktı. Öyle kötü düşmüştü ki, istese de daha önce gidemezdi. Sevdalı gençlerin ayrılışı pek acıklı oldu, ağlayıp inlediler, bol bol gözyaşı döktüler. Ricote, yol masrafı için bin altın vermek istedi Don Gregorio'ya, ama delikanlı bunu kabul etmedi, Madrid'de geri vermek üzere, Don Antonio'dan beş altın ödünç almakla yetindi.

Böylece, ilkin bey, sonra da bizim Don Quijote'yle, Sancho yola çıktı. Şövalye, zırhını ve silahlarını çıkarmış, gündelik elbisesini giymişti, seyis bu kez yayaydı, çünkü karakaçan, şövalyenin takım taklavatını taşıyordu.

LXVI. BÖLÜM

Okuyan Bu Bölümde Neler Olduğunu Görecek, Dinleyen de Duyacaktır

BARCELONA'DAN ÇIKINCA, Don Quijote geri döndü ve:

— Troia burası işte, diye haykırdı. Korkaklığımdan değil, talihsizliğimden ötürü, işte burada yitirdim bütün şan ve şerefimi! Felek, işte burada döneklik etti bana! Burada karanlıklara gömüldü bütün başarılarım! Sözün kısası, talihim bir daha açılmamak üzere, işte burada kapandı!

— Bakın senyor, dedi Sancho, yüce ruhlar, mutluluğun tadını çıkarmayı bildiği gibi, acılara da sabırla katlanmalıdır. Beni örnek alsanıza. Valiyken keyfime diyecek yoktu, şimdi yine seyisliğe döndüm, hem de yayan yapıldak, ama neşemi bozmuyorum. Çünkü felek denen kaltak karı, maymun iştahlının biridir, gözü kördür derler, ne yaptığını bilmez, kimini vezir, kimini rezil edermiş.

— Çok yaman bir felsefecisin be Sancho! Ne de akıllı uslu laflar ediyorsun öyle! Kimden öğrendin bunları? Yalnız bana sorarsan, yeryüzünde felek diye bir şey yoktur, hiçbir şey rastlantıya bağlı değildir. İyi ya da kötü diye bir şey yoktur, her şey Tanrı'nın iradesine

bağlıdır. Nitekim, herkes kendi kaderini çizer diyen atasözü de kaynağını buradan alır. Ben de kendi yazgımı kendim yazdım. Tanrı beni hiç kayırmadı ve bütün hesaplarım boş çıktı. Rocinante'nin o sıska haliyle, Beyaz Aylı Şövalye'nin koca kadanasına dayanamayacağını tahmin etmeliydim. Bile bile tehlikeye atıldım, gerçi elimden geleni yaptım, ama sonunda toprağı öptüm. Yalnız, onurumu da ünümü de yitirmiş olsam, bir şey kalıyor elimde. Verdiğim sözü yerine getirme gücü. Yüreği ve gözü pek, yenilmez bir şövalye olduğuma, başardığım işler tanıktır, basit bir seyis düzeyine düştüğüm bugünse verdiğim sözü tutarak dürüstlüğümü ortaya koyacağım. Haydi gidelim Sancho, şu bir yıllık nekahat devrini evimizde geçirelim. Bu süre içinde kafamızı dinler, ölünceye dek vazgeçemeyeceğim şu kutsal mesleğe dönebilmenin yollarını ararız, yeniden güç kazanırız.

— Ben size bir şey diyeyim mi senyor? Şu yaya yürümek yok mu, insanda ne ağız tadı bırakıyor, ne de yeni maceralara atılma hevesi! İzin verin de şu sizin silahları ağacın birine sallandıralım. O zaman ayaklarım yerden kesilir, karakaçanıma kurulurum, nereye isterseniz giderim. Ama hem beni yaya bırakmak, hem de fersahlarca yol yürütmek, olacak iş değil, yakında sıfırı tüketirim vallahi!

— Haklısın Sancho, silahları bir andaç gibi şuraya asalım, dibine ya da çevredeki ağaçlardan birine Orlando'nun silahlarını canlandıran anıttaki gibi:

Oynatmasın bunları yerinden, Orlando ile yarışmayı göze alamayan.

diye yazalım.

— İnci gibi laf ediyorsunuz senyor. Bu arada Rocinante'yi de silahların yanına sallandırsak, pek iyi olurdu doğrusu, ama yazık ki ihtiyacımız var.

— Yok canım! Deli misin sen? Ne onu, ne de silahlarımı astırırım, görenlerin: «Onca hizmetin karşılığı bu işte!» demesini istemem.

— Çok güzel buyurdunuz senyor, bilge kişilerin dediğine göre, semerin günahını eşeğe çektirmek haksızlıkmış, bütün bu işlerin sorumlusu sizsiniz, öyleyse, acısını, şurada yatan kanlı silahlardan, çiroz Rocinante'den ya da bunca yola dayanamayacak zavallı ayaklarımdan çıkarmamalı, cezayı kendi kendinize vermelisiniz.

O günü böyle konuşa konuşa geçirdiler ve hiçbir şeyle karşılaşmadan, dört gün yol aldılar. Beşinci gün, köyün birine yaklaştıklarında yol kıyısındaki hanın kapısında bir sürü insan gördüler, bayramı olduğundan, herkes vur patlasın çal oynasın eğleniyordu. Bizimkileri farkeden bir köylü seslendi:

— Bakın bakın, iki bey geliyor, sizi de bizi de tanımazlar, gelin onlara danışalım, haklıyı haksızı birbirinden ayırsınlar.

— Hiç taraf tutmadan dürüstçe fikrimi söyler, haklıyı haksızdan ayırırım, diye karşılık verdi Don Quijote, yeter ki meseleyi öğreneyim.

— Mesele şu yüce senyor, diye söze başladı köylü, bizim köyden, yüz elli kiloluk bir adam elli kilo bile gelmeyen zavallının birini yarışa çağırdı, eşit ağırlıklar yüklenip yüz adım gidecekler. Meydan okuyana, aradaki kilo farkını nasıl kapatacağını sorduk, o da elli kilo gelen adamın sırtına yüz kiloluk demir bağlanmasını, böylece farkın kapatılacağını söyledi:

— Yoo işte bu olmaz, diye bağırdı Sancho, Don

Quijote'nin konuşmasına fırsat vermemişti. Bildiğiniz gibi, daha birkaç gün önce ayrıldım valilikten ve yargıçlıktan, onun için, bu meseleyi aydınlatmak, kafanızda beliren soru işaretini dağıtmak bana düşer.

— Haydi bakalım, benim yerime sen karşılık ver sevgili Sancho, dedi Don Quijote. Öyle yorgunum, kafam öyle karışık ki, serçe parmağımı oynatacak halim yok.

Efendisinden bu izni koparan Sancho, ağzından çıkacak yargıyı dinlemek üzere çevresine toplanmış bulunan, ağzı açık ayran budalası suratlı köylülere döndü:

— Dostlarım, dedi, şişko herifin istediği şey yüzde yüz saçma ve adaletsiz. Öteden beri bilinen bir töreye göre, yarışmada kullanılan silahları seçmek, meydan okunan adama düşer, bu durumda sizin şişkonun, karşısındaki adamı güçsüz bırakan, başarıya ulaşmasını engelleyen bir yarış biçimi seçmeye hakkı yoktur. Bana sorarsanız, meseleyi şöyle çözebiliriz. Şişko, dilediği yerden, yüz kiloluk bir parça kessin, biçsin, ne yaparsa yapsın, yüz kilo insin, o zaman, yarışacağı adama eşit olur, dilekleri gibi yarışırlar.

— Vay canına be, diye bağırdı köylülerden biri, ne de güzel laf etti bu senyor, piskopos gibi yargıya vardı hani! Amma velakin, bizim şişko, değil yüz kilo etini, bir dirhem yağını bile çıkarıp atmaya yanaşmaz!

— En iyisi yarışmaktan vazgeçsinler, dedi başka bir köylü, böylece sıska, demirlerin altında can vermekten, şişko da orasını burasını doğramaktan kurtulur. Ortaya konan parayla da meyhaneye gidip kafaları çekelim, yetmezse, gerisi benden, hem, beyleri de çağıralım.

— Çok teşekkür ederim efendiler, diye karşılık verdi Don Quijote, ama ne yazık ki sizlerle kalamayacağım,

yüreğimi yakan kaygılar, kafamı kurcalayan düşünceler bütün huzurumu kaçırdı, kaba bir adam gibi görünmek pahasına da olsa, hemen yanınızdan ayrılmak zorundayım.

Sözünü bitirir bitirmez Rocinante'yi mahmuzladı, oradan uzaklaştı, köylüler şövalyenin garip tavırlarına, Sancho'nun yargı gücüne şaşıp kalmışlardı. Hele Sancho'ya bayılmışlar, pek akıllı bulmuşlardı. İçlerinden biri:

— Uşak bu kadar akıllıysa, efendisi kim bilir nedir artık? dedi. İddiaya girerim ki, bunlar Salamanca'ya dek saray yargıcı olurlar. Onu bilir, onu söylerim. En önemli şey okumaktır, ayrıca, talihin ve dayın da olacak tabii, ondan sonra hiç korkma bir de bakarsın, elde asa, başta takke, piskopos olup çıkmışsın, bundan gerisi yalandır zaten.

Bizim seyisle efendisi, o geceyi yıldızlar altında otlar üstünde geçirdiler. Ertesi gün yeniden yola koyuldukları sırada yaya bir adamla karşılaştılar, adamın boynunda ikili bir heybe, elinde de bir değnek vardı, sizin anlayacağınız, haberciye benziyordu. İyice yakına gelince, Don Quijote'ye doğru koştu sağ baldırına sarıldı (ancak buraya yetişiyordu çünkü), büyük bir sevinçle:

— Sevgili efendim, Manchalı Don Quijote! diye bağırdı, dük hazretleri sizi görünce kim bilir ne çok sevinecek! Şu anda düşesle birlikte sizi bekliyor.

— İyi ama, ben sizi tanımıyorum ki dostum, diye karşılık verdi Don Quijote, kim olduğunuzu söylemezseniz, ömrümün sonuna dek de tanıyamayacağım.

— Aman senyor, nasıl tanımazsınız? Ben Dona Rodriguez'in kızı için sizinle kavgaya tutuşan, yarı yolda vazgeçen at uşağı Tosilos'um:

— Hay Allah iyiliğini versin! Yeni bir yengiyle ünümü arturmayayım diye, düşmanım olan büyücüler tarafından at uşağı kılığına sokulan insan sizsiniz demek?

— Aman senyor, neler saçmalıyorsunuz? Ne büyü, ne de başka bir şey vardı bu işin içinde. Savaş alanına çıkan da kızı görüp kavgadan vazgeçen de hep aynı at uşağı Tosilos'tu. Kız çok hoşuma gitmişti, bu işi kavgasız dövüşsüz halletmeye karar vermiştim, ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Siz şatodan ayrılır ayrılmaz, efendim verdiği buyrukları dinlemediğim için tam yüz sopa attırdı bana. Bizim küçük hanım manastıra girip rahibe oldu. Dona Rodriguez de Castilla'ya, baba ocağına döndü. Ben de haberci oldum. Barcelona'ya Kral Naibi'ne mektup götürüyorum. Gerçi biraz ısınmıştır, ama koca bir susak dolusu şarabım, ayrıca, bir parça da Tronchon peynirim var. Tok olsanız bile yiyebilirsiniz.

— Yaşşaa, diye bağırdı Sancho, benden kabul, görüyorum sizi ve hepsine oynuyorum! Aslan Tosilos, getir şu şarabı da bir güzel çekelim! Ondan sonra Hindistan'ın bütün büyücüleri gelse, aldırma!

— Ah Sancho, ah! Hep böyle açgözlü ve bilgisiz bir adam olarak mı kalacaksın? dedi Don Quijote. Şu habercinin büyülü olduğunu görmüyor musun? Düzmece, bir Tosilos bu! Sen istersen kal, kursağını doldur, ben ağır ağır yürür, ileride beklerim seni.

Tosilos, kıs kıs güldü bu sözlere, susağının ipini çözdü, çıkınını açıp peynir ekmeğini çıkardı, Sancho'yla birlikte çimenlere çöktüler, iki eski dost gibi, iştahla hepsini silip süpürdüler, peynir kokusu sinmiştir diye mektupları bile yaladılar. Bu arada Tosilos, Sancho'ya:

— Bana baksana sevgili Sancho, dedi, senin şu efendin azıcık kaçık galiba?

— Galibası fazla, diye karşılık verdi Sancho. Düpedüz kaçık işte. Bu konuda hiç kuşkum yok, azizim, hatta bunu kendi yüzüne bile söylüyorum. Ama neye yarıyor? Hiç. Hele şu Beyaz Aylı Şövalye'ye yenileli beri iyice zıvanadan çıktı.

Tosilos, bu Beyaz Aylı Şövalye macerasını anlatması için yalvardı, ama Sancho efendisini bekletmek istemiyordu, bir dahaki karşılaşmamızda anlatırım diye karşılık verdi. Ayağa kalktı, kucağındaki, sakalındaki ekmek kırıntılarını silkti, karakaçanın yularına yapıştı. Tosilos'a veda etti, bir ağacın dibinde kendisini bekleyen efendisine doğru yollandı.

LXVII. BÖLÜM

Don Quijote'nin, Çoban Olmaya ve Şövalyelikten Uzak Kalacağı Bir Yıl Boyunca Kırlarda Yaşamaya Karar Verişi ve Gerçekten Tatlı Daha Başka Olaylar

DON QUIJOTE'NİN KAFASI, yenilgiden önce de bir sürü saçma sapan düşünceyle doluydu, ama ondan sonra işler iyice çığırından çıktı, Sancho'yu beklemek üzere sığındığı ağacın gölgesinde türlü düşünceler beynine hücum ediyor, arı gibi onu her yandan sarıp hırpalıyorlardı. Bunların kimisi, Dulcinea'nın büyüden kurtarılışı ile kimisi de silahşörlüğü bırakacağı süre içinde tutacağı yaşama biçimiyle ilgiliydi. Sancho, efendisini işte bu durumda buldu, yanına gelir gelmez de at uşa-

ğı Tosilos'un cömertliğini övmeye başladı.

— Aman dostum, hâlâ bu adamın gerçekten at uşağı olduğunu mu sanıyorsun? diye sordu Don Quijote. Seni duyan, köylü kızı haline gelen Dulcinea'yı, bizim okullu Carrasco'nun kılığına giren Aynalı Şövalye'yi unuttun sanacak. Bütün bunlar, başından ayrılmayan büyücüler yüzünden. Yalnız, söylesene bana şu düzmece Tosilos'a, Altisidora'nın ne olduğunu sordun mu? Yokluğuma ağlayıp sızlamış mı, yoksa ben oradayken duyduğu aşkı unutup gitmiş mi?

— Bu saçma şeylerle uğraşacak vaktim yoktu senyor, benim derdim bana yetiyor, diye karşılık verdi Sancho. Hem siz, şu anda başkalarının düşüncelerini, sevdasını sorup araştıracak halde misiniz, canım?

— Dinle beni Sancho, insanın aşk yüzünden yaptığı işlerle, minnet duygusuyla yaptıkları arasında büyük bir ayrım vardır. Bir şövalye sevdaya tutulmayabilir, ama şurası açıktır ki, nankörlük edemez, böyle şövalye olmaz. Görünüşe göre, Altisidora iyice tutkundu. Bildiğin gibi, üç takma saç verdi bana, ayrılışıma ağladı, utanıp sıkılmayı bir yana bırakarak, herkesin içinde benden yakındı, kötü sözler söyledi, lanetler etti. Demek ki bana hayran, çünkü öfkelenmek ve lanetler yağdırmak, aşıklara özgüdür. Ona verecek ne umudum, ne de hazinelerim var, umutlarımın tümünü Dulcinea'ya bağladım, gezginci şövalyelerin hazineleriyse, tıpkı cinlerin perilerinki gibi, hava cıvadır. Ona ancak, kendisi için beslediğim iyi duygularla, iyi niyetlerle karşılık verebilirim, Dulcinea da bundan bir zarar görmez, sana gelince, çok büyük haksızlık ediyorsun sevgilime, şu kırbaç işini habire erteliyor, kurtlara kuşlara yem olasıca etini incitmekten korkuyor, o nazik tenini zavallı

bir kadıncağızı kurtarmak için kullanmaktan kaçınıyor, yeraltındaki böceklere saklıyorsun.

— Bakın senyor, açıkça konuşmak gerekirse, kıçıma indirilecek kırbaçlarla, büyülenmişlerin büyüden kurtuluşu arasında bir ilgi bulunabileceğine aklım ermiyor. Bu: «Başın mı ağrıyor, dizini ovuştur» demek gibi bir şey. Ayrıca şuna da yemin edebilirim ki, okuduğunuz hiçbir gezginci şövalye romanında kırbaçla bozulan büyüye rastlamamışımızdır. Ama ben, buna rağmen, keyfim yerine gelir gelmez, dilediğim kadar kırbaç atacağım kendime.

— İnşallah Sancho, inşallah, uşağım olduğuna göre, senin de hanımının sayılan yavukluma yardım etmen için Tanrı'nın sana akıl ve insaf vermesini dilerim.

Böyle konuşa konuşa, bir süre önce boğalara çiğnendikleri yere vardılar. Don Quijote hemen tanıdı burayı, Sancho'ya döndü:

— İşte, dedi, güzel çoban kızları ile tatlı dilli çobanların, pek yerinde ve benzersiz bir düşünceyle yeni bir Arkadya haline getirmek istedikleri yere geldik. Ah Sancho, kabul etsen, hiç değilse şu bir yıl için çoban kılığına girip buralarda yaşamayı nasıl arzulardım bir bilsen! Birkaç koyunla, bu iş için gerekli öteberiyi satın alırdım kendime. *Çoban Quijotiz* adını takardım, sana da *Çoban Pancino* derdik, şarkılar söyleyerek, kaynakların billur suyunu, ya da dupduru derelerin, geniş ırmakların suyunu içerek dağda bayırda ovalarda dolaşırdık. Meşe, cömertçe bize meyvesini sunar, mantar meşesi, bize oturacak yer, söğüt gölgesini, güller kokularını, geniş çayırlar, bin bir renkli hallerini, açık ve temiz hava tatlı serinliğini, ay ve yıldızlar en karanlık gecelerde bile ışıklarını verirlerdi bize, sevincimizden

yerimizde duramaz neşeyle şarkılar söylerdik, Apollon'dan şiiri, Amor'dan[1] esini alır, yüzyıllar boyu unutulmayacak bir üne ererdik.

— Vallahi senyor, işte tam banagöre bir yaşama biçimi! Nicolas Usta ile Sanson Carrasco duysalar, bizim gibi yapıp hemen çoban olmaya kalkarlardı, hatta bir de bakardınız, papaz efendi bile ağıla girmiş. Neşeli, yaşamayı ve eğlenmeyi seven bir adamdır çünkü.

— Çok haklısın Sancho. Okullu bizim çoban takımına katılmak isterse, ona *Çoban Sansonino* ya da çoban *Carrascon.* Nicolas Usta'ya, bir zamanlar *Nemoroso* adını alan Boscan'a benzeterek, *Niculoso* derdik. Papaza da olsa olsa kendine yaraşır bir ad, örneğin Çoban *Curiambro*[2] adını verirdik. Aşık olacağımız güzellerin adlarına gelince, herkes kendi başının çaresine bakardı. Yavuklumun adı, bir prensese yaraştığı kadar, bir çoban kızına da yaraşır, onun için yenisini aramam gereksiz. Sen de Sancho, kendi yavukluna dilediğin adı verirdin.

— Kalıbına kıyafetine bakarak, asıl adı olan Teresa'dan bozma bir adla, *Teresona* diye çağırırdım onu. Kendisi için şiirler düzdüğüm zaman, beslediğim arzuların temiz olduğu görülürdü. Çünkü ben, rızkını başkasının sofrasında arayanlardan değilimdir. Papaz efendinin, ele güne örnek olmak bakımından, bir yavuklu bulması yakışık almaz, ama okullu aşık olmak isterse, bu onun bileceği bir iş.

— Ah ya Rabbim! Ne güzel bir hayat süreceğiz, benim yiğit Sancho'm! Ne kavallar, ne Zamora gayda-

[1]Amor. Yun. *Eros.* Aşk tanrısı.
[2]Papaz: İspanyolca'sı *Cura.*

ları, ne davullar, ne çıngıraklar, ne rübablar dinleyeceğiz! Hele bütün bu çalgılara bir de *albogue*'ler katarsak, deme gitsin. O zaman, her şeyimiz tamam olacak demektir.

— Bu "albogue"ler de nesi senyor? Hiç duymadım ve görmedim böyle bir çalgı.

— Albogueler, pirinçten yapılma, şamdan biçiminde iki plakadır, araları boş olduğundan, birbirlerine vurdun mu, pek uyumlu ve hoş değilse bile, gaydaya ve davula iyi giden bir ses çıkarırlar. Bu albogue sözcüğü, İspanyolca'mızdaki «al» ile başlayan bütün sözcükler gibi, Arapça'dır, örneğin. Almohaza, *almorzar, alhombra, alguacil, alhucema, almacen, alcancia* ve buna benzer birkaç şey daha, ama sayıları pek çok değildir, «i» ile biten yalnız üç sözcüğümüz vardır. *Borcegui, zaquizami* ve *maravedi. Alheli* ve *al faqui* sözcüklerinin Arapça olduğu iki şeyden de hem baştaki «al» takısından, hem de sondaki «i» ekinden bellidir. Bütün bunları, *albogue* sözü aklıma getirdi de onun için anlatıyorum sana. Neyse, dönelim şu bizim çobanlığa, bildiğin gibi, bende azıcık ozanlık var, okullu Sanson Carrasco ise sözün tam anlamı ile ozan, demek ki, rahatça kalkacağız bu işin altından. Papaz efendi için pek bir şey söyleyemeyeceğim, ama bana kalırsa, o da gizli gizli şiir yazmaktadır. Nicolas Usta'ya güvenirim, çünkü bütün berberler gitar çalar, doğuştan şarkıcıdır hepsi. Ben, ayrılık acısından söz eder türküler çağırırım, sen, aşkta bağlılığı anlatırsın. Carrascon, sevgilisinin horgörülerini dile getirir, Curiambro da ne isterse onu şiirleştirir, böylece, her şey yoluna girer, hiçbir arzumuz kalmaz.

— Ah senyor, ah! Bende bu talihsizlik varken, çoban-

lığa başladığımız günü hiç göremeyeceğiz demektir. Ah ne güzel tahta kaşıklar yapardım çoban olsaydım! Ne çorbalar, ne kaymaklar, ne çelenkler, daha başka güzel şeyler yapardım! Tabii bütün bunlar beni akıllı bir adam haline getirmezdi, ama hiç değilse becerikli diye tanıtırdı. Kızım Sanchica bize çoban yiyecekleri getirirdi. Ama işte bu konuda çok dikkatli olmalı! Güzel bir kızdır, bazı çobanlar da hinoğlu hindir. Yün kırpmaya gidip de yolunup gelmesini istemem doğrusu. Aşk ve alçakça arzular kentte de köyde de çoban kulübesinde de kral sarayında da aynıdır. Hani ne derler, şeytanı ortadan kaldırın, günahı da yok edersiniz. Göz görmezse, gönül baştan çıkmazmış. Bir şeyi elde etmek için yalvarıp yakarmaktansa, zorla almak yeğdir.

— Allah aşkına kes şu atasözü yağmurunu Sancho. İlk söylediğin, düşünceni anlatmaya yetişirdi. Yüz kere öğüt verdim sana, bu kadar çok atasözü sıralama, kendini tut diye, ama görüyorum ki, hepsi boş. Yine kendi bildiğini okuyor, «Anam beni dövse de sövse de ben topacımı çevirmeye devam ederim» diyorsun.

— Senyor sizinki de bana şu halk deyimini hatırlattı: «Tencere dibin kara, seninki benden kara.» Beni pek çok atasözü kullanmakla suçluyorsunuz, ama siz de birbiri ardına sıralıyorsunuz.

— Bak Sancho, ben atasözünü yerli yerinde kullanıyorum, parmağa geçirilen yüzük gibi yerine oturuyor benimkiler, oysa sen zavallıcıkları saçlarından yakalıyor, rezil edip yerlerde sürüklüyorsun. Yanılmıyorsam, bir gün sana, atasözlerinin Antik çağ bilgelerinin yaşantılarından, gözlemlerinden alınmış kısa ve özlü laflar olduklarını söylemiştim. Yerini bulmayan özdeyiş, saçma sapan bir şey olur çıkar. Neyse, bırakalım şimdi bun-

ları, neredeyse akşam olacak, yoldan ayrılıp geceyi geçirebilecek dingin bir yer bulalım. Sabah ola, hayrola.

Dediklerini yapıp ana yoldan ayrıldılar, bir yer bulup oldukça geç ve kötü bir akşam yemeği yediler, Sancho bu işten hiç hoşnut değildi. Don Diego de Miranda'nın evi, Camacho'nun düğünü, Don Antonio Moreno'nun sarayı gibi ender bolluk günleri bir yana, gezginci şövalyelerin dağda bayırda geçen yoksul yaşamına lanetler yağdırıp duruyordu. Ama baktı ki her zaman gündüz ya da gece olması olanağı yok, kadere boyun eğdi, yatıp bir güzel uyudu, efendisiyse, her zamanki gibi gözünü bile kırpmadı.

LXVIII. BÖLÜM

Don Quijote ve Domuz Macerası

GERÇİ AY DA VARDI ama o gece hava epey karanlıktı. Çünkü ay, yüzünü onlara göstermiyordu, zaten hep böyle yapar o hınzır Diana, gidip öbür yarımkürede sürter, bizim dağları ovaları karanlıkta bırakır. Don Quijote, azıcık kestirerek tabiat anaya borcunu ödedi. Ama çok sürmedi uyandı, Sancho'ysa borcunu eksiksiz ödedi, sabaha dek mışıl mışıl uyudu. Demek ki, ruhu da bedeni de sapasağlamdı. Don Quijote'nin kaygısı pek büyüktü, sonunda dayanamayıp seyisini uyandırdı:

— Ah, Sancho, dedi, bayılıyorum şu senin rahatlığına. Ne duygusuz, ne taş yürekli adamsın! Ben burada kaygılar içinde kıvranırken, sen yan gelmiş, horul horul uyuyorsun, ben ağlarken sen gülüyorsun, benim açlıktan nefesim kokarken, sen oturup yerinden kalkama-

yacak, hatta soluk alamayacak kadar yiyorsun. İnsan, yalancıktan da olsa, efendisine acımalı onun kaygılarını paylaşmalıdır canım! Şu durgun, sessiz geceye bak hele, bütün bunlar, uykuyu bir kenara bırakıp, çevremizi dinlemeye çağırıyor bizi. Allah aşkına kalk, şöyle az öteye git, cesaretini topla, Dulcinea'nın büyüden kurtulması için boynuna borç olan şu kırbaçlardan hiç değilse üç beş yüzünü aradan çıkarıver, rica ediyor, yalvararak istiyorum bunu senden. Bunu sana zorla yaptıracağım, ama geçen seferden biliyorum, ellerin çok ağır. Sen şu kırbaç işini bitirdikten sonra, gecenin geri kalan kısmında oturur, birlikte türkü çağırırız, ben ayrılık acısını dile getiririm, sen de karşılıklı sevgiyi, böylece köydeki çobanlığımız için şimdiden alıştırma yapmış oluruz.

— Bakın senyor, ben çilekeş rahibelerden değilim ki böyle gece yarısı kalkıp kendimi kırbaçlayayım, dedi Sancho, ayrıca canımı yaktıktan sonra, oturup türkü çağırabileceğimi de hiç aklım kesmiyor doğrusu, Allah aşkına bırakın da uyuyayım şimdi, kırbaç falan deyip de huzurumu kaçırmayın, yoksa yeni bir yemin daha edeceğim, değil çıplak etime, donumun teline dokunmayacağım alimallah!

— Ah katı yürekli adam, ah! Ah, insafsız seyis. Ah! Bense, seni besleyeceğim diye ter döküyorum! Şimdiye dek aldığın, bundan sonra alacağın armağanları böyle mi ödüyorsun? Geçende benim yüzümden vali oldun, yarın, belki yine sayemde kont ya da dük olursun. Bir yıl dediğin nedir ki, göz açıp kapayıncaya dek geçer, ne demişler. *Post tenebras spero lucem* (her gecenin bir sabahı vardır).

— Böyle Latince sözlerden bir şey anlamıyorum sen-

yor! Yalnız bildiğim bir şey varsa, uyuduğum zaman ne korkum kalıyor, ne umudum, ne tutkum, ne de gururum. Hay Allah razı olsun şu uykuyu bulandan. İnsanın kara düşüncelerini örten bir kaynak, üşüyeni ısıtan, terleyeni serinleten bir güç, her şeyi satın alabilen evrensel bir akçe, çobanla kralı, sersemle akıllıyı aynı düzeye getiren bir terazi bu. Bir tek kötülüğü var. Azıcık ölümü andırıyor, dediklerine göre, uyuyan adamla ölü arasında pek bir ayrım yokmuş.

— Allah Allah, seni hiç bu kadar tumturaklı laf ederken görmemiştim Sancho! İkide bir tekrarladığın atasözünün doğruluğunu şimdi kabul ettim işte: «Doğduğun ev değil, yattığın ev önemlidir.»

— Hay şeytanın arka bacağı, hay! İyi ama senyor, ben değil, asıl siz döktürüyorsunuz atasözlerini! Yalnız, tek bir ayrım var aramızda. Siz onları daha yerli yerine konduruyorsunuz, bense rasgele sallıyorum, ama sonuç değişmiyor, sizinkiler de benimkiler de atasözü nihayet.

Bu sırada vadiden gelen boğuk ve karışık bir gürültü duyuldu. Don Quijote hemen ayağa fırladı, kılıcına el attı. Sancho da boz eşeğin altına girdi, semeri ve şövalyenin zırhını kendine siper etti. Efendisi şaşırmış, onunsa, beti benzi atmıştı. Gürültü gittikçe yaklaşıyor, bizim iki korkağın üstüne doğru geliyordu. Hay Allah, özür dilerim, iki değil bir korkağın demem gerekirdi. Şövalyenin ne gözüpek adam olduğunu bilirsiniz. Gürültü, çobanlar tarafından gece vakti pazara götürülen bir domuz sürüsünden geliyordu, sayıları altı yüzü aşkındı, hayvanlar homurdanıyor, hırıldıyor, tepiniyor, dolayısıyla, korkunç bir gürültü çıkarıyordu. Ama Don Quijote'yle Sancho, bunun nereden geldi-

ğini kestiremiyorlardı. Ayrıca, daha fazla araştırmalarına kalmadan, homurtulu alay itişe kakışa üstlerine geldi, bizimkilerden izin falan istemeksizin, ikisini de ezdi geçti, Sancho'nun siperi yerle bir oldu, Don Quijote yere yıkıldı, zavallı Rocinante pestile döndü. Cehennemden boşanmışa benzeyen bu hayvanların geçişinden sonra, bizimkilerin hali görülmeye değerdi doğrusu, ölü gibi yatıyorlardı, karakaçan, semer, zırh ve silahlar da dört bir yana saçılmıştı. Sancho, biraz kendine gelince doğruldu, efendisinden kılıcını istedi. Bu ahlaksız hayvanlardan hiç değilse bir düzinesini gebertmek istiyordu. Ama Don Quijote buna engel oldu:

— Bırak gitsinler dostum, dedi. Benim gibi birine ancak böylesi layıktır. Sırtı yere gelen şövalye çakallar tarafından paralansa, eşek arıları tarafından sokulsa, domuzların ayakları altında can verse yeridir. Tanrı'nın bana verdiği haklı bir ceza bu!

— Yenik düşen şövalyelerin seyisleri de aynı cezayı çekiyor, arıların hücumuna uğruyor, bitler tarafından yeniyor, açlıktan kıvranıyor galiba senyor? Hizmet ettiğimiz şövalyelerin oğlu ya da hısımı olsak yine neyse, o zaman boynumuzu büker, yedi göbek öteye kadar cezamızı çekerdik. Ama sorarım size, Don Quijotelerden Panzalara ne? Neyse, yerin dibine girsin bütün bu işler! Yatalım da bir iki saat uyuyalım bari. Yarın sabah, her şey düzelir elbet!

— Aman Sancho, uyumaktan başka bir şey düşünmezsin zaten, yat uyu! Ben, uyanık bulunmak için doğdum, şimdi oturup, gün ışıyana dek, düşüncelerimi kendi akışlarına bırakacağım ve bu gece bestelediğim bir madrigal'i okuyacağım. Bunu hiç beklemiyordun, değil mi?

— Bana sorarsanız, şiire dökülen düşüncelere, acılara değer vermem, senyor. Neyse, siz oturup istediğiniz şeyi söyleyin, ben de bir güzel uyku çekeyim.

Ve daha sözünü bitirir bitirmez, boylu boyunca uzandı, yumruklarını sıktı, gözlerini yumdu, horlamaya başladı. Öyle borçmuş verilen sözmüş, büyüymüş, acıymış aldırdığı yoktu. Don Quijote de bir mantar meşesine ya da bir gürgene yaslandı (Cide Hamete yine ağacın cinsini söylemiyor), sazsız, yalnız iç çekişlerinin eşliğinde şu dizeleri söyledi:

Ey aşk, aklıma gelince
Bana çektirdiğin korkunç acılar.
Bir yol arıyorum
Bu dayanılmaz işkenceden kurtulmaya.

Ama tam fırtınadan uzak,
Sakin bir limana girmek üzereyken,
Ve sevinç içinde yüzüp
Yeniden can bulmuşken, tekrar uzağa fırlıyorum.

Kısacası, canıma tak etti yaşamak,
Ölüm gelse, seve seve vereceğim canımı!
Bu ne kara alınyazısı:
Ölsen ölünmüyor, yaşasan yaşanmıyor!

Her dizeden sonra hıçkırıyor, acı gözyaşları döküyordu. Gerek Dulcinea'nın yokluğu, gerek yenilmenin acısı yüreğine çökmüştü sanki.

Her şeye rağmen sabah oldu, gözüne vuran güneş Sancho'yu uyandırdı, bizimki istemeye istemeye kalktı, uzun uzun gerindi, o hantal kollarını ve bacaklarını salladı. Domuzların, heybeleri, semeri, silahları dört bir yana dağıttığını görünce, küfürler yağdırdı bu pis hay-

vanlara. Neyse, toparlanıp yola koyuldular, bütün gün gittiler, akşama doğru, on atlı, dört beş yayayla karşılaştılar. Don Quijote büyük bir heyecan duydu onları görünce, Sancho da her zamanki gibi yaban bir korku. Adamlar tepeden tırnağa zırhlıydılar ellerinde kargı ve kalkanlar vardı. Don Quijote seyisine döndü:

— Ah Sancho! dedi, silahlarımı kullanabilseydim, verdiğim söz elimi kolumu bağlamasaydı, üstümüze doğru gelen şu zırhlı takımı bir lokmada yutmak işten değildi. Neyse, belki de yanılıyoruz, bakarsın, hiç de kötü niyetli değillerdir.

Oysa atlılar iyice yaklaşmış, ağızlarını açıp tek söz demeden Don Quijote'yi kuşatmışlardı. Kargılarını şövalyenin göğsüne ve sırtına dayadılar. Yayalardan biri geldi, elini dudaklarına götürüp: «Sus!» işareti yaptı, sonra Rocinante'nin dizginlerine yapıştı, yolun dışına çekti, başka bir adam da karakaçanın yularına el attı, bizimkileri alıp, şövalyeyi kuşatan adamların ardına düştüler. Bütün bu işler, büyük bir sessizlik içinde görülüyordu. Don Quijote, bir iki kez, nereye götürüldüklerini, ne yapmak istediklerini soracak oldu, her seferinde kargıların ucuyla susturuldu. Sancho'ya da aynı şekilde davranıyordu adamlar. Ağzını açar açmaz, hem ona, hem de bir suçu varmış gibi, karakaçana bir sopa indiriyorlardı. Karanlık çökünce, yürüyüş hızlandı, bizimkilerin korkusu, kaygısı da iki katına çıktı, çünkü herifler, ikide bir bağırıyorlardı:

— Yürüyün mağara adamları!

— Kesin sesinizi yamyamlar!

— Yeter sızlandığınız İskitler!

— Sakın sesinizi çıkarmayın katil Polyphemoslar, etobur hayvanlar!

Tabii, o nazik kulakları pek rahatsız oluyordu bundan. Sancho kendi kendine:

— Allah Allah, biz mi mağara adamıyız? diye söyleniyordu. Berber biz miyiz? Ya şu etli, borulu laf nesiydi?.. Hani neredeyse: «Gel, kuçu kuçu!» diye çağıracak herifler bizi be! Hiç hoşuma gitmiyor bu iş! Sonumuz ayaz galiba, zaten felaket felaket üstüne gelirmiş. Biz de bu vartayı şöyle bir iki sopayla atlatabilirsek ne mutlu!

Don Quijote'yse, büyük bir şaşkınlık içindeydi, küfürlerini hayra yormadığı bu adamların niyetinin ne olabileceğini düşünüyor, ama bir sonuca varamıyordu. Bir saatlik yolculuktan sonra, Don Quijote'ye hiç yabancı gelmeyen bir şatoya vardılar. Kısa bir süre önce kaldıkları dükün şatosuydu bu.

— Hey ulu Tanrım, diye haykırdı şövalye, bu da nesi? Geçen sefer ne kadar güleryüzle, çelebice karşılanmıştık burada? Ama anlıyorum elbet. Yenik insanlar için iyilik kötülüğe, kötülük felakete dönüşüyor.

İki tutsak, şatonun avlusuna alındı, hele burada karşılaştıkları görünüm, şaşkınlıklarını ve korkularını son kertesine çıkardı, bunun ne olduğunu, bir sonraki bölümde öğreneceksiniz.

LXIX. BÖLÜM

Şu Uzun Hikaye Boyunca Don Quijote'nin Başından Geçen En Garip Macera

ATLILAR ATLARINDAN İNDİLER, yayaların yardımıyla Don Quijote'yi ve Sancho'yu kaptıkları gibi, karga tulumba, avlunun ortasına getiriverdiler, bütün avlunun çev-

resini kaplayan yüze yakın meşale, koridorlarda yanan beş yüze yakın şamdanla birlikte, gündüz gibi aydınlatmıştı ortalığı. Avlunun tam ortasında beş ayak yüksekliğinde bir katafalk vardı, üstü kocaman, siyah kadifeden bir gölgelikle örtülüydü, çevresinde gümüş şamdanlara yerleştirilmiş beyaz mumlar yanıyordu. Katafalkta, ölümü bile güzelleştiren, fidan gibi bir kız yatıyordu. Kokulu çiçeklerden yapılmış bir çelenkle süslü başı, karaca derisinden bir yastığa yatırılmıştı. Göğsünde kavuşturulan ellerinin arasında barış ve zafer simgesi bir hurma dalı yatıyordu. Avlunun bir köşesine kurulan sahneye, iki koltuk yerleştirilmişti, bu koltuklarda başlarındaki taçla ellerindeki asaya bakılırsa, kral oldukları anlaşılan iki kişi oturuyordu. Sahneye çıkan basamakların hemen yanında iki koltuk daha vardı, kendileri konuşmadıkları gibi, bizimkilerin konuşmasına da izin vermeyen adamlar, Don Quijote'yle Sancho'yu bu koltuklara oturttular. Aslında kimsenin sus demesine ihtiyaç da yoktu, çünkü şövalyeyle seyisinin, şaşkınlıktan dilleri tutulmuştu zaten.

Tam bu sırada süslü püslü iki kişi geldi sahneye, artlarında bir sürü insan yürüyordu, Don Quijote bakar bakmaz, bunların dükle düşes olduklarını farketti. Gelip, kralların oturdukları koltukların yanındaki geniş ve süslü iki tahta kuruldular. Bütün bunlar, insanın ağzını açık bırakacak şeylerdi. Hele, katafalkın üstünde yatan kızın, sevdalı Altisidora olduğunu anladığı zaman Don Quijote'nin şaşkınlığını görmeliydiniz.

Dükle düşes sahnede görünür görünmez, Don Quijote'yle Sancho ayağa kalkmış, yerlere dek eğilerek onları selamlamışlardı, dükle karısı da hafif bir selamla karşılık verdiler. Derken bir subay geldi, Sancho'yu

ayağa kaldırdı, üstünde alev resimleri bulunan kara bir cüppe giydirdi ona. Sonra, başındaki şapkayı çıkardı, onun yerine, Engizisyon Mahkemesi'nce ölüm cezasına çarptırılanlara giydirilen tacı oturttu, sonra kulağına eğildi, sesini çıkarmamasını, yoksa canını alacağını ya da ağzına bir tıkaç sokacağını söyledi. Sancho, kendini tepeden tırnağa süzüyor, daha şimdiden alevler içinde yanıyormuş gibi bir his duyuyordu. Yalnız, şimdilik canı yanmadığı için, pek aldırmıyordu. Başındaki tacı aldı, üstündeki şeytan resimlerine baktı, tekrar yerine koyarken mırıldandı:

— Neyse, buna da şükür. Şeytanlar beni alıp götürmüyor, alevler de yakıcı değil!

Don Quijote de gözünü Sancho'dan ayıramıyor, duyduğu büyük korkuya rağmen, seyisinin haline gülmekten kendini alamıyordu. Tam bu sırada katafalkın dibinden, çok hafif ve tatlı bir flüt sesi yükseldi, hiç kimse konuşmadığı için (burada sessizlik bile sesini kesmişti sanki), daha bir büyülü ve tatlıydı flütün sesi. Ansızın, katafalkın hemen yanıbaşında Romalı kılığında genç bir delikanlı belirdi, harp eşliğinde çok güzel ve temiz bir sesle, şu ezgiyi söylemeye başladı:

Don Quijote'nin aman bilmez sertliği yüzünden
Öbür dünyaya göçen zavallı Altisidora'mız,
Kendine gelmeye çalıştığı sırada ben,
Şu anlı şanlı, görkemli sarayda ezgiler okuyacağım.

Hanımlar karalar bağlayıp ağladığı,
Dadılar bilinen urbalarını giydiği anda,
Lyre'imi alıp Orpheus'u bile kıskandırırcasına,
Bu yavrucağın güzelliğini ve talihsizliğini anlatacağım!

Ey eşsiz Altisidora, sanma ki bu işi yalnız
Şu ölümlü dünya üzerinde yapacağım!
Gözüm görmez, elim tutmaz olsa da,
Ben yine senin ezgini söyleyeceğim!

Şu daracık kafesinden kurtulan ruhum,
Stgia gölü üzerinde uçmaya geldiği an,
Herkesi hayran bırakan bir ezgiyle inan,
Unutkanlık ırmağının akışını durduracağım!

— Yeter yeter, diye bağırdı krallardan biri, kes artık şu ezgiyi, ey tanrısal ozan! Altisidora'nın nitelikleri anlatmakla bitmez çünkü, hem o herkesin sandığı gibi ölmemiştir, ün tanrıçasının tapınağına sığınmıştır, orada yaşamaktadır, şurada duran Sancho Panza, gerekli cezayı çektiği an, yine canlanacaktır. Ey Radamanthys, benimle birlikte Lethe ırmağının karanlık sularında yaşayan ve insanları yargılayan sen, karşı konmaz kaderin, şu genç kızın dirilmesi için ileri sürdüğü koşulları biliyorsun, konuş, canlanmasını dört gözle beklediğimiz bu güzelin dirilmesi için yapılması gereken şeyi açıkla hemen!

Minos sözünü bitirir bitirmez, yargıç arkadaşı Radamanthys ayağa kalktı, konuşmaya başladı:

— Beni dinleyin, ey bu evde oturanlar! en soylusundan en basitine, en büyüğünden en küçüğüne dek hepiniz sırayla gelin, Sancho'nun burnuna yirmi dört fiske vurun, koluna ya da bacağına on iki çimdik atın, altı kez iğne batırın! İşte o zaman Altisidora canlanacaktır!

— Hay geçmişini... diye bağırdı Sancho. Suratımı öyle kolay kolay çarşamba pazarına çevirteceğimi mi sanıyorsunuz be adamlar? Hani Mağripli olurum da

yine izin vermem buna! Hem, şu küçük hanımın dirilmesiyle, bana atılacak çimdikler arasında ne ilgi var canım? İyi alıştınız be! Dulcinea büyülenir, kırbacı ben yerim! Altisidora, eceli gelir geberir. Küçük hanımı diriltmek bize düşer, hem de bir sürü fiske yiyerek, çimdiklerle, iğnelerle mosmor olarak! Yoo, beyim, külahıma anlatın siz bunları! Bir kemik atarak tavlanacak köpek miyim ben?

— Dediğimi yapmazsan öleceksin be adam, diye bağırdı Radamanthys. Gel etme, eyleme, sözümü dinle, aslanım! Azıcık burnunu kır, ey kendini beğenmiş Nemrut! Biraz acı çek ve dilini tut, senden olmayacak şeyler istemiyoruz ki! İstesen de istemesen de yiyeceksin bu fiskeleri iğneleri, çimdikleri! Biraz ağlayıp, sızlarsın, geçer! Subaylar, durmayın, dediğimi yerine getirin, yoksa, iyiliksever biri olarak yemin ederim, ananızdan doğduğunuza pişman ederim sizi!

Daha sözünü bitirmeden, birbiri ardına dizilmiş, dördü gözlüklü, altı dadı belirdi avluda. Hepsi sağ kollarını havaya kaldırmış, günün modası uyarınca, elleri daha uzun gözüksün diye, yenlerini şöyle dört parmak kadar kıvırmışlardı. Dadıları gören Sancho, danalar gibi böğürmeye başladı:

— Herkes gelsin burnuma fiske vursun, ama şu pis dadılar bana dokunmasın, hayır, işte bu olmaz! Efendim gibi benim de yüzümü gözümü çizin, bilenmiş kılıçlarla her yanımı doğrayın, kızgın maşalarla kollarımı dağlayın. Beyzadelerin keyfi yerine gelsin diye, boynumu büker, hepsine katlanırım. Ama şeytanın kendisi gelse de emir verse, yine de şu kartlara elletmem kendimi.

Bunun üzerine, o ana dek ağzını açmadan oturmuş

bulunan Don Quijote söze karıştı:

— Sabırlı ol yavrum, dedi, bizi güleryüzle ağırlayan şu soylu kişilerin gönlünü hoş etmelisin, ayrıca, sana büyülü insanları kurtaran, ölüleri dirilten bir güç bağışladığı için, Tanrı'ya şükretmelisin.

Bu arada dadılar Sancho'nun çevresini almışlardı bile. Zavallıcık, baktı ki başka çare yok, koltuğuna iyice yerleşti, kuzu kuzu burnunu uzattı en öndeki dadıya, o da burnuna esaslı bir fiske vurdu, sonra yerlere dek eğilerek Sancho'yu selamladı.

— Aman senyora, dedi Sancho, ne bu kadar çelebi olun, ne de o kadar düzgün sürünün, ne yapsanız boşuna Tanrı da biliyor ya keskin sirke gibi kokuyorsunuz!

Uzatmayalım, dadılar sırayla gelip burnuna fiskelerini indirdiler, arkadan gelenler, kolunu bacağını çimdiklediler, ama asıl korkuncu iğnelerdi. Bunların acısına dayanamadı, şimşek gibi ayağa fırladı, meşalelerden birini kaptı, havada çevirerek dadıların ve öbür cellatlarının üstüne yürüdü:

— Basın geri cehennem zebanileri! Bu kadarı fazla. Canım tunçtan değilim ben, bu işkenceye dayanamam artık!

Tam bu sırada herhalde uzun süredir sırtüstü yatmaktan yorulduğu için, Altisidora yan döndü, bunu gören herkes:

— Altisidora canlandı! Altisidora yaşıyor, diye haykırdı.

Radamanthys, istenen sonucun elde edildiğini, korkacak bir şey kalmadığını, sakinleşmesini söyledi Sancho'ya. Altisidora'nın kıpırdadığını gören Don Quijote, koşup Sancho'nun ayaklarına kapandı:

— Sevgili Sancho, dedi, sen benim seyisim değil, öz

be öz oğlumsun, şimdi bana sorarsan, Dulcinea' nın büyüden kurtulması için bundan iyi fırsat olamaz. Boynuna borç olan şu üç bin üç yüz kırbaçtan bir kısmını daha aradan çıkarıver. Evet evet Sancho, o sihirli gücün en son kertesindeyken ve istediği her şeyi yapmaya hazırken bitir şu işi.

— Sizinki de yaranın üstüne tuz biber ekmek vallahi senyor, diye karşılık verdi Sancho. Çok mu kolay sanıyorsunuz bu işi? Bir sürü fiske, iğne yemişim, siz kalkmış bir de kıçımı oturamayacak hale getirmemi istiyorsunuz! Oldu olacak, boynuma bir taş bağlayın, kör bir kuyuya atın bari! İyi be, bilmem kimin derdine çare mi bulunacak, gelsin Sancho! Rahat bırakın beni, yoksa Tanrı tanığım olsun ki, hepinizin canını cehenneme yollayacağım ha!

Bu arada Altisidora doğrulmuş, katafalkın üstünde oturmuştu, flüt ve obua sesleri bir anda bahçeyi doldurdu, hazır bulunanlar hep bir ağızdan bağrıştılar:

— Yaşasın Altisidora! Yaşasın Altisidora!

Dük, düşes, krallar, yani Minos'la Radamanthys, Don Quijote ve Sancho ayağa kalkıp Altisidora'nın yanına gittiler, katafalktan inmesine yardım ettiler. Kız, pek bitkinmiş gibi bir tavır takınarak dükle düşesi selamladı, sonra Don Quijote'ye döndü, ters ters bakarak:

— Ey duygusuz şövalye, dedi, Tanrı günahlarını bağışlasın! Senin o katı yüreğin yüzünden öbür dünyaya göçtüm ve bana sorarsanız, tam bir yıl kaldım orada, ne diyeyim. Tanrı layığını versin! Sana gelince, ey temiz yürekli, iyiliksever seyis, sağol, varol, canımı sana borçluyum. İç gömleklerimden altısını sana bağışlıyorum, sevgili Sancho, güle güle kullan! Belki yeni değiller, ama tertemizdirler.

Sancho bu armağana pek sevindi, diz çöktü, AItisidora'nın elini öptü. Dük, şapkasıyla aba giysilerini yollatıp sırtındaki cüppeyle başındaki resimli tacı istetti, ama Sancho, bu garip maceranın anısı olarak bunların kendisine bırakılmasını rica etti. Her zamanki gibi Sancho'dan yana çıkan düşes, onun bu dileğini yerine getirdi. Bunun üzerine, dük emir verdi, avluyu boşalttırdı, herkesin odasına çekilmesini, Don Quijote'yle Sancho'nun da geçen seferki odalarında ağırlanmalarını buyurdu.

LXX. BÖLÜM

Altmış Dokuzuncu Bölümün Devamı Olan Bu Bölüm de Elinizdeki Kitabın Havasına Uygun Şeyler Anlatıyor

SANCHO O GECE efendisinin odasında alçak bir kerevette yattı, kendisine kalsa hiç istemezdi bunu çünkü efendisinin bir sürü sorgu sualle kafasını şişireceğini, bir dakika bile uyutmayacağını biliyordu, oysa ağzını açacak hali yoktu. Az önceki çilenin acısıyla, dili tutulmuştu adeta. Böyle görkemli bir odada ama şövalyenin yanında yatmaktansa, derme çatma bir kulübede de olsa, tek başına uyumayı yeğlerdi. Nitekim, az sonra korktuğu başına geldi. Don Quijote, daha yatağa girer girmez konuşmaya başladı:

— Ne diyorsun bu geceki olaylara Sancho? diye sordu. Sevmeyen insanın horgörüsü, sandığımızdan çok daha etkili galiba. Zehirli bir okla ya da başka bir kes-

kin silahla değil, sırf sevgisine karşılık vermedim diye öbür dünyaya göçen Altisidora'nın halini gördün değil mi?

— Hay Allah canını temelli alsaydı da cehennemin dibine girip, bir daha çıkamasaydı, diye karşılık verdi Sancho. Böylece, ömrü boyunca kendisine ne kur yapmış, ne aşık olmuş, ne de horgörmüş benim gibi bir zavallıyı acı çekmekten kurtarırdı. Ama hâlâ aklım almıyor canım! Altisidora gibi hoppa, züppe, zıpçıktı bir kızın dirilmesinin, zavallı Sancho Panza'ya edilecek eziyetlerle ne ilgisi olabilir? Evet evet, kuşkuya yer yok, yeryüzünde büyü de büyücü de var. Ve bir kez adamın başına musallat oldular mı, yandınız demektir, ondan sonra işiniz Allah'a kalmıştır! Ancak yalvarırım size senyor, bırakın da uyuyayım şimdi. Bir kelime daha ederseniz, kaldırıp şu pencereden atacağım kendimi!

— Uyu benim yiğit Sancho'm, uyu! Yediğin onca fiske, çimdik ve iğneden sonra, buna hakkın var tabii!

— Hepsi bir yana senyor, en çok şu dadılardan fiske yediğime bozuldum, Tanrı bildiği gibi yapsın bu karıları! Ama uyku her derde devadır derler, uyuyunca acı falan kalmazmış, onun için, bakın bir daha yalvarıyorum senyor, bırakın da uyuyayım.

— Peki Sancho! Haydi iyi geceler!

Az sonra ikisi de uykuya daldılar, onlar uyurken, elinizdeki uzun hikayenin yazarı Cide Hamete de bize, yukarıda okuduğunuz katafalk oyununun sırrını açıklıyor. Aynalı şövalye kılığına girdiği gün Don Quijote'ye yenilen ve bunun acısını unutamayan okullu Sanson Carrasco, yeni bir denemeye girişmeye karar vermiş. Teresa Panza'ya mektup getiren içoğlanından Don Quijote'nin yerini öğrenmiş, yeni bir atla yeni

silahlar edinmiş, kalkanına bu kez beyaz bir ay resmi çizdirmiş. Bütün bunları bir katıra yüklemiş, katırı da Don Quijote ile Sancho tanımasın diye, Eşekbalığı Tome'nin yerine başka bir seyise vermiş. Şatoya gelince, dük, şövalyenin Saragosa'ya gittiğini söylemiş ona. Bildiğiniz gibi, bu kentteki cirit oyunlarına katılacaktı. Dük, ayrıca oynadıkları bütün oyunları, bu arada Sancho'nun himmetiyle Dulcinea'nın büyüden kurtarılacağını da anlatmış, tabii Sancho'nun, Dulcinea'nın büyücüler tarafından köylü kızına çevrildiğini söyleyerek efendisini kandırışını, sonra düşesin de Dulcinea'nın gerçekten büyülendiğini söyleyerek Sancho'yu aldatışını da açıklamış. Okullu, Sancho'nun bu safça kurnazlığına, Don Quijote'nin çılgınlığına gülmekten kendini alamamış. Dük, Carrasco'dan, Don Quijote'yi bulduktan sonra, yense de yenilse de dönüşte tekrar şatoya uğramasını, olup biteni kendisine anlatmasını rica etmiş. O da söz vermiş ve yola çıkmış. Şövalyeyi önce Saragosa'da aramış, bulamayınca Barcelona'ya gelmiş, orada bildiğiniz şeyler oldu işte. Okullu, düellodan sonra dükün şatosuna döndü ve her şeyi anlattı. Şövalyenin yenildiğini, önceden kabul edilen koşula göre, bir yıl için köyüne çekileceğini, bu arada çılgınlığını gidermeye çalışacaklarını söyledi, böyle gülünç kılıklara girip yollara düşmesinin nedeni de buydu zaten, Don Quijote'nin yaptığı çılgınlıklara dayanamıyordu. Sanson, bunları anlattıktan sonra dükten izin istedi, kahramanımızı beklemek üzere köye döndü. Bu haberler, Don Quijote'yle Sancho'ya oyun oynamaya bayılan düke yeni bir fikir vermişti. Şatonun çevresinden geçen bütün yollara adam çıkardı, şövalyeyi görür görmez yakalayıp getirmelerini buyurdu. Adamlar,

sonunda ele geçirdiler Don Quijote'yi, düke haber saldılar, o da bildiğiniz gibi, avluyu meşalelerle donattı, Altisidora için bir katafalk hazırlattı. Bütün bunlar öyle ustalıkla, öyle güzel yapılmıştı ki, düzmece olduklarını farketmek mümkün değildi. Cide Hamete, oyun oynayanların da en az oyuna getirilenler kadar çılgın olduklarını, bizim salaklarla eğlenen şato halkının da şapşallıkta onlardan aşağı kalmadıklarını söylüyor. Neyse, biz gelelim hikayemize, gün ışıdığı zaman, bizimkilerin biri yumruklarını sıkmış mışıl mışıl uyuyor, öbürü de çoktan uyanmış, kafasında bin bir düşünce, kalkmaya hazırlanıyordu. Bildiğiniz gibi, aylaklığı hiç sevmezdi Don Quijote, hem de ister yenmiş, ister yenilmiş olsun.

Şövalyenin, gerçekten ölüp dirildiğine inandığı Altisidora da dükle düşesin başladığı oyunu devam ettirmek istedi, katafalkta yatarken başına taktığı çelengi tepesine oturttu, sarı çiçekli beyaz bir gecelik giydi, saçlarını omuzlarına döktü, güzel bir abanoz baston aldı, Don Quijote'nin yattığı odaya yollandı. Şövalye, onu görür görmez şaşkına döndü, hoşgeldin falan diyemeden örtüleri başına çekti, yatağın içine gömüldü. Altisidora, yatağın yanındaki sandalyeye oturdu, derin bir göğüs geçirdi, sonra zayıf ama tatlı bir sesle konuşmaya başladı:

— Soylu bir hanım, ölçülü bir genç kız, utanıp sıkılmayı bir yana bıraktı mı yüreğinin derinliklerinde yatan sırları açığa vurdu mu, pek acınacak durumda demektir. Ben işte bu durumdayım senyor Manchalı Don Quijote. Aşk ateşine yanmış, ele güne rezil olmuş, zavallı bir kızım şu anda ama hâlâ dürüst ve temizim, zaten dürüstlüğüm yüzünden, derdimi içime attığım için onca acıya dayanamayıp öbür dünyaya göçtüm. Ey

taş yürekli şövalye! Ey yalvarmalarıma bir mermer soğukluğuyla cevap veren adam! Sevgime karşılık vermediğin için, iki gün önce öldüm ya da görenler öyle söylüyor, çektiğim acıyı çok bulan Amor (Aşk Tanrısı), şu yiğit seyisin yardımıyla derdime çare bulmasaydı, hâlâ öteki dünyada olacaktım.

— Amor, beni de size aşık etseydi, kendisine sonsuz minnet borçlu olacaktım, diye bağırdı Sancho. Tanrı size, efendimden daha tatlı bir yavuklu verir inşallah, senyora, siz bu arada öbür dünyada gördüklerinizi anlatın hele. Neler oluyor cehennemde? Cehennemi soruyorum, umutsuzluk içinde can verenler doğruca oraya gidermiş çünkü.

— Doğrusunu isterseniz, ben sözün gerçek anlamıyla ölmedim herhalde, çünkü cehennemi görmedim. Zaten oraya düşseydim, istesem de bir daha çıkamazdım. Yalnız kapısına dek gittim, bir düzine iblis top oynuyordu, orada kısa pantolon giymişlerdi, gömleklerinin yenleri ve yakaları ince Felemenk dantelindendi, yalnız kollarını iyice sıvamışlardı, bilekleri şöyle dört parmak kadar açıkta kalıyor, bu yüzden parmakları daha bir uzun gözüküyordu.[1] Ellerinde birer kürek vardı. Top yerine de kitapla oynuyorlardı, bunu görünce ağzım bir karış açık kaldı doğrusu, yalnız gariptir, kitaplar tüy gibi hafifti, havada uçuyordu. Ama asıl şaştığım şey, iblislerin davranışı oldu. Bilirsiniz, her oyunda kazanan sevinir, yitiren üzülür, surat asar, bunların oyunundaysa, kazananlar da yitirenler de homurdanıyor, birbirlerine küfürler yağdırıyordu.

— Eh, bunda şaşacak bir şey yok canım! dedi Sanc-

[1]Eskiden, İspanya'da soylu hanımların da beylerin de bileklerini göstermesi çok ayıpmış.

ho, iblis dediğin, oyun oynarken bile küfreder, ister kazansın ister yitirsin, hiçbir zaman hoşnut olmaz!

— Haklısınız sanırım, diye karşılık verdi Altisidora, yalnız çok garip bir şey daha vardı, kitaplar bir vuruşta darmadağın oluyor, ikinciye fırsat kalmıyordu, sizin anlayacağınız, yeni eski demeden bütün kitapları harcıyorlardı, bu da dayanılacak şey değildi vallahi. Pırıl pırıl ciltli, yepyeni bir kitap öyle yaman bir kürek yedi ki, bağırsakları, yani sayfaları dışarı dökülüverdi. İblislerden biri ötekine: «Bak bakalım, adı ne bu kitabın?» dedi. Beriki: «Manchalı Don Quijote'nin ikinci cildi», diye karşılık verdi, «ama bunun yazarı, birinci cildi yazan Cide Hamete Benengeli değil, Tordesillaslı olduğunu ileri süren, Aragonlu biri.» «Çabuk gözümün önünden kaldır şunu!» diye bağırdı birinci iblis, «cehennemin en karanlık köşesine fırlat, bir daha görmeyeyim!» «Çok mu kötü bir kitap bu?» diye sordü ikinci. «Hem de öyle kötü ki, istesem böylesini yazamazdım.» İblisler, daha başka kitaplarla oyunlarına devam ettiler, ben sevgili Don Quijote'yle ilgili olduğu için, özellikle bu olayı aklımda tuttum.

— Bana kalırsa, korkulu bir düş görmüşsünüz siz, diye karşılık verdi Don Quijote, çünkü yeryüzünde maceralarımı anlatan tek bir kitap vardı, ama bu kitap elden ele dolaşmakta, hiç kimse onu gizli yerlerde saklamamakta, top yerine de kullanmamaktadır. Cehennemin en derin köşesine atılan öbür kitaba gelince beni hiç ilgilendirmez, çünkü orada adı geçen insan ben değilim. O da aslında sadık, doğru ve güzel bir kitap olsaydı, ateşe atılmaz, yüzyıllar boyu yaşardı. Böyle kötü bir şeyin ortadan kalkması çok sürmez zaten.

Altisidora söze başlamak üzereyken, Don Quijote

ondan önce davrandı ve:

— Bakın senyora, dedi, daha önce de söyledim. Bana aşık olmanız çok ağrıma gidiyor, çünkü sevginize sevgiyle değil, ancak minnetle karşılık verebilirim. Tobosolu Dulcinea için doğdum ben, eğer varsa, Tanrı onun için yarattı beni. Gönlümdeki yerini bir başkasına vereceğimi düşünmek, akın kara olmasını istemeye benzer. Daldığınız hayallerden uyanın, aklınızı başınıza devşirin artık. Olanaksızı elde etme olanağı yoktur.

Bunu duyan Altisidora, allak bullak olmuş, pek bozulmuş gibi yaptı:

— Hey ulu Tanrım, diye haykırdı. Şu Morina balığına, şu taş yürekli adama, görgüsüz köylülerden daha inatçı, daha acımasız şu herife bakın hele! Senin gözünü oyarım alimallah! Herkese yenilen, eşek sudan gelinceye dek sopa yiyen beceriksiz adam, senin için ölüp bittiğimi mi sanıyorsun? Tepeden tırnağa oyundu dün gece gördüklerin! Ben senin gibi bir deve için değil ölmek, kılımı kıpırdatmam ayol!

— Tamam, şimdi oldu işte! dedi Sancho. Bilirim ben, bütün bu sevdadan ölme lafları masaldır, palavradır. Aşıklar bunu bol keseden kullanırlar ama iş ciddiye bindi mi kodunsa bul hınzırları!

Tam bu sırada odaya, geceki törende ezgiyi okuyan ozan girdi. Don Quijote'nin önünde yerlere dek eğilip selam verdi:

— Sayın şövalye, dedi, elinizi öpmeye geldim, beni de hizmetinize alın lütfen, üstün başarılarınızdan, dünyayı tutan ününüzden ötürü, nicedir hayranım size!

— Beni mahçup ettiniz senyor, diye karşılık verdi Don Quijote, yalnız, adınızı bağışlayın da gereğince teşekkür edeyim size.

Genç adam, önceki gece ezgiyi söyleyen delikanlı olduğunu bildirdi.

— İnanın senyor sesiniz çok güzel, dedi Don Quijote, yalnız, ezginizi pek yerinde bulmadım. Garcilaso'nun şiiriyle şu genç kızın ölümü arasında ne ilgi vardı?

— Haklısınız, diye karşılık verdi şarkıcı delikanlı. Çağımızın bilgisiz ozanları hep böyle yapıyor işte, aklına ne eserse şiire döküyor, konuyla ilgili olsun olmasın, aklına gelen her şeyi şiire yığıyor. Bu durumda herhangi bir saçmalığı şiir diye yutturabilirsiniz pekala.

Don Quijote tam karşılık vermek üzereyken, içeri giren dükle düşes buna engel oldular. Oturup hoşbeş ettiler, bu konuşma sırasında Sancho, yine öyle ince, öyle tatlı şeyler yumurtladı ki, dükle karısı gülmekten kırıldılar, yarı saf, yarı zeki kişiliğine hayran kaldılar. Don Quijote, yenik düşen şövalyelerin böyle saraylardan çok, domuz ahırına layık olduğunu söyleyerek, hemen o gün yola çıkmak istedi. Dükle düşes istediği izni hemen verdiler, düşes bir ara, Altisidora'yı bağışlayıp bağışlamadığını sordu.

— Bakın senyora, diye karşılık verdi şövalye, bu kızın asıl derdi aylaklık. Çaresi de temiz ve sürekli bir iştir. Az önce, cehennem zebanilerinin dantel elbiseler giydiğini söyledi bana, sanırım elinden geliyordur, hemen iğne iplik verin oturup dantel işlesin! Eli işte olursa, zihni boş hayallerle uğraşmaz. Bence en doğrusu budur.

— Al benden de o kadar, diye atıldı Sancho. Bugüne dek sevdadan ölen dantelci kıza rastlamadım valla. İnsan çalıştı mı, aşktan çok elindeki işi bitirmeyi düşünür. Bunu, kendi yaşantıma dayanarak söylüyorum. Toprak belledi̇ğim zaman, benim eksiketek, yani sev-

gili Teresa Panza'm aklıma bile gelmez, oysa gözümün bebeği gibi severim hınzırı!

— Haklısınız Sancho, dedi düşes. Bundan böyle, Altisidora'yı hiç boş komayacağım, hep çamaşır işleteceğim. Çok iyi becerir bunu.

— Böyle bir çareye başvurmanız gereksiz senyora, diye karşılık verdi Altisidora. Şu ağırkanlı, sersem herifin vurdumduymazlığı, onu belleğimden silmeye yetti de arttı. O sapsarı yüzünü, çirkin ve gülünç davranışlarını görmemek için, çekilmeme izin vermenizi dilerim efendim.

— Küfrün arkasından bağışlama gelir, diyen atasözünü hatırladım şimdi, dedi dük:

Altisidora mendilini çıkardı, gözlerini siliyormuş gibi yaptı, yerlere dek eğilerek efendilerini selamladıktan sonra odadan çıktı.

— Vah zavallı kızcağız, diye iç çekti Sancho, nasıl da acıyorum sana! Ne ettin de şu duygusuz, katı yürekli adama tutuldun? Oysa bana gönül verseydin böyle mi olurdu?

Konuşma bitince Don Quijote giyindi, hep birlikte yemek yediler ve öğleden sonra, bizimkiler şatodan ayrıldı.

LXXI. BÖLÜM

Köye Dönerken Don Quijote ile Seyisi Sancho Panza'nın Başına Gelenler

Don Quijote, yenik, kolu kanadı kırık, keder içinde köyüne dönüyordu. Hem üzgündü, hem sevinçli. Üzgündü, çünkü yenilmişti, ama Sancho'nun sahip

olduğu ve (gerçi kızın gerçekten ölüp ölmediği pek belli değildi ama neyse) Altisidora'nın dirilişi sırasında ortaya koyduğu gücü düşündükçe de seviniyordu. Sancho'yu sorarsanız, ağzını bıçak açmıyordu. Altisidora, vaat ettiği gömlekleri vermemişti. Bu hayal kırıklığını hazmetmeye çalışıyordu zavallıcık.

— Vallahi senyor, dedi efendisine, ben yeryüzünün en mutsuz adamıyım, bazı kişiler vardır, hastaları iyileştirince bunun karşılığını isterler, oysa çektikleri zahmet, kendilerinin yapmadığı, başka bir soyguncuya, eczacıya gönderdikleri bir kağıt parçasını, yani reçeteyi imzalamaktan öteye geçmez. Bir sürü fiske, çimdik, iğne ve kırbaç yiyerek, kanını akıtarak ölüleri dirilten zavallı bense, bir kuruş bile kazanamıyorum. Hay dinine yandığımın! Yo aklım başıma geldi, bundan böyle biri düşerse elime, önce papelleri uçlanır, ondan sonra derdinin çaresine bakarız. Papazın geçimi sadaka kutusundandır, Tanrı'nın bana bağışladığı gücü, kara kaşı, kara gözü için her önüme gelen için kullanamam doğrusu.

— Haklısın Sancho, diye karşılık verdi Don Quijote. Altisidora, vaat ettiği gömlekleri vermemekle terbiyesizlik etti. Gerçi sahip olduğun güç *gratis data* (bedavaya gelmiş bir şey), onu elde etmek için bir damla mürekkep yalamadın, ama çektiğin çile her türlü zahmetin üstündeydi. Ben, kendi payıma, Dulcinea'nın büyüden kurtulması için sana dilediğin ücreti veririm doğrusu. Yalnız, bu dayaklı tedaviye nasıl bir ücret biçileceğini bilemiyorum, ayrıca ters bir davranışla yavuklumun iyileşmesine engel olmak istemem. Bununla birlikte, denemekle bir şey yitirmeyiz sanıyorum. Bir düşün Sancho, isteyeceğin ücreti kararlaştırır, hemen

şuraya yat ve kendini bir güzel kırbaçla. Ondan sonra, param sende olduğuna göre, kendi ücretini, hem de çil çil liralarla, yine kendin verirsin.

Bu teklif Sancho'nun gözlerini faltaşı gibi açtı, kulaklarına inanamıyordu. Gönül rızasıyla dayağa başlaması gerektiğine karar verdi, efendisine döndü:

— Peki senyor, dedi, madem ki bu işte benim de bir çıkarım var, gönlünüzü hoş etmeye çalışacağım.

Çocuklarımla karıma beslediğim sevgi beni böyle çıkarcı yapıyor, kusura bakmazsınız artık. Yalnız, söyleyin bakalım. Her kırbaç için kaç para vereceksiniz?

— Edeceğin iyiliğe layık bir ücret vermeye kalksam, Venedik hazineleri ya da Hint madenleri az gelirdi Sancho. Keseni aç, kaç paran var bir bak, sonra kendi ücretini kendin biç.

— Üç bin üç yüz bilmem kaç liranız var senyor, daha önceki beş realini almıştım, onları saymıyorum. Diyelim ki bunlar fazlasıdır, demek geriye üç bin, üç yüz lira kalıyor. Her kamçı için bir cuartillo (dörtte bir real) desek (bundan azına dünyada razı olmam), hepsi üç bin üç yüz cuartillo tutar. Üç bin cuartillo, bin beş yüz yarım real, yani yedi yüz elli real eder, üç yüz cuartillo da yüz elli yarım real, yani yetmiş beş real yapar, bunu az önceki yedi yüz reale eklersek, toplam olarak, sekiz yüz yirmi beş real ediyor. Bunu, bendeki paranızdan alır, güzel bir dayak yememe rağmen, zengin ve hoşnut dönerim evime. Bilirsiniz, her nimetin bir mihneti vardır. Lafı daha fazla uzatmayayım, anlıyorsunuz ne demek istediğimi.

— Ey kutlu Sancho! Ey sevgili Sancho! Dulcinea ile ben, Tanrı izin verdiği sürece kölen olmaya hazırız artık! Eski haline dönerse (başka türlüsü düşünülemez

zaten), onun talihsizliği mutluluk, benim yenilgim de en yüce yengi biçimine dönecek. Peki Sancho, söyle bakalım, ne zaman başlayacaksın bu işe? Tez bitirirsen, yüz real de benden var.

— Ne zaman mı? Hemen bu gece senyor, hemen bu gece. Siz, bu gece dışarıda yatmamızı sağlayın, ben de cayır cayır derimi yüzeyim.

Don Quijote'nin büyük bir sabırsızlıkla beklediği gece nihayet geldi. Ona sorarsanız, sanki Apollon'un arabasının tekerlekleri kırılmıştı da zaman geçmek bilmiyordu, aşıklar hep böyledir, sevgiliye hiçbir zaman kavuşamayacaklarını sanırlar. Neyse, sonunda yolun hemen yakınındaki ulu ağaçlı bir ormana girdiler, Rocinante ile karakaçanın eyerlerini çıkarıp çayıra saldılar, kendileri de taze çimenlere uzandılar, azık torbasında ne kalmışsa onunla karınlarını doyurdular. Sonra Sancho, yumuşak ve sağlam diye eşeğinin yularını aldı, şöyle yirmi adım öteye, gürgenlerin altına çekildi. Onun böyle kararlı ve yürekli bir tavırla gidişine bakan Don Quijote:

— Dikkat et, kendini paralama dostum, dedi. Her vuruştan sonra bir soluk al, pek hızlı gitme, yoksa yarı yolda soluğun kesilir. Diyeceğim, gerekli sayıyı tamamlamadan can verecek kadar hızlı vurma. Bir eksik ya da artık kırbaç yüzünden işler bozulmasın diye, ben de şöyle açıkta durup yüz altmış beşlik tespihimle attığın kırbaçları sayacağım. Tanrı, iyiniyetin ölçüsünde yardımcın olsun!

— Parası bol olan, balışişte cimrilik etmez, diye karşılık verdi Sancho. Ölmeyip sadece canımı yakacak biçimde davranacağım, hiç korkmayın. Bana kalırsa, asıl mucize burada zaten.

Bunu dedikten sonra beline dek soyundu, yulara yapıştı, kendi kendini dövmeye başladı, Don Quijote de vuruşları sayıyordu. Sancho, beş altı kamçıdan sonra bu oyunu biraz tatsız, biçilen ücreti de düşük bulmaya başladı. Durdu, efendisine seslendi ve böylesi vuruşları her birinin çeyrek değil yarım real ettiğini, bu işte bir haksızlık bulunduğunu söyledi.

— Aman Sancho cesaretini kırma, devam et dostum, diye karşılık verdi Don Quijote. Fiyatı iki misline çıkarıyorum.

— Tamam, tutmayın artık beni! Haydi bakalım, gelsin kırbaçlar, diye bağırdı Sancho.

Bağırdı ama, kırbaçlar kendi kalçasına değil, yandaki ağaçlardan birinin gövdesine inmeye başladı, zaman zaman, can vermek üzereyimişçesine inliyordu. Don Quijote'nin yüreğiyse pek yufkaydı. Sancho'nun ölüp gitmesinden, kaş yapayım derken göz çıkarmasından, asıl işi yarım bırakmasından korktu.

— Bana bak dostum, dedi, Tanrı aşkına burada keselim bu işi! Bana sorarsan, pek insafsız davranıyorsun, şu büyü işinin astarı yüzünden pahalıya gelecek sonunda. İşleri biraz da oluruna bırak canım, Zamora kalesi bir saatte alınmamıştır! Yanılmadıysam, şöyle böyle bin kamçı attın kendine, eh, bugünlük yetişir. Hani halk ağzıyla söylemek gerekirse, bu eşşek bundan fazla yüke gelemez.

— Yo hayır senyor, hiç kimsenin ardımdan: «Paracıkları aldı, sonra yan gelip keyfine baktı» demesini istemem. Siz şöyle açıkta durun da ben başlamışken, bin kamçı daha atayım kendime. Bunun gibi bir posta daha yaptık mıydı, borcumuz biter, hatta artar bile.

— Eh Sancho, madem ki kendini tam dayak yiyecek

gibi hissediyorsun, Tanrı yardımcın olsun! Haydi bakalım, ben çekiliyorum, sen devam et!

Sancho yeniden işe koyuldu ve öyle hırsla, şiddetle girişti ki, kaç ağaç gövdesi paraladığını ben bile şaşırdım. Bir ara, gürgenlerden birine yaman bir kamçı indirdi ve:

— Alın bakayım, hınzır Sanson'la yardakçıları, diye bağırdı, hepinizin canı cehenneme!

Bu narayla bu yaman vuruşu duyan Don Quijote dayanamadı, koşup geldi. Sancho'nun elinden kamçı yerine kullandığı yuları kaptı:

— Yeter dostum yeter, dedi, geride çoluğun çocuğun var, sırf benim zevkim için canından olmana razı gelemem, günahtır. Dulcinea biraz daha beklesin! Ben senden umutluyum, bu işi, hepimizi hoşnut edecek biçimde sona erdirebilmen için, yeniden güç bulmanı bekleyebilirim.

— Peki senyor, nasıl isterseniz öyle olsun! Atın şu pelerini sırtıma, kan ter içinde kaldım çünkü, üşütüp hasta olmak istemem. Bilirsiniz, ilk kez kırbaç altına yatan çilekeşleri bekleyen en büyük tehlike, üşütüp hastalanmaktır.

Don Quijote, Sancho'nun dileğini yerine getirdi, sırtındaki pelerini çıkarıp onun omuzlarına attı, bizim yiğit seyis yan gelip yattı, sabaha dek deliksiz bir uyku çekti. Sabahleyin yola çıktılar, üç fersah ötedeki bir köyde konakladılar. Bir hana indiler, Don Quijote onu iner-kalkar köprüleri, su çukurları, demir kapıları ve kuleleriyle bir şato gibi değil, basit bir han olarak gördü. Bildiğiniz gibi, yenilişinden bu yana pek akıllanıp uslanmıştı. Şövalyeyi basık tavanlı bir odaya yerleştirdiler, odanın duvarları hayvan derileriyle değil, bütün

köylerdeki gibi desenli bir şayakla kaplanmıştı. Şayaklardan birinin üstünde Güzel Helena'nın kaçırılışını canlandıran, çok kötü bir resim vardı. Gözüpek Paris, Menelaus'un sarayından almış kaçırıyordu Güzel Helena'yı. Öbür duvarda Aeneas ile Dido'nun ayrılışı canlandırılmıştı. Kız, yüksek bir kuleye çıkmış, bir çektiri ya da fırkateynle denize açılan sevgilisine mendil sallıyor, tez dönmesini işaret ediyordu. Don Quijote, resimlerden de anlaşılacağı üzere, Güzel Helena'nın kendi rızasıyla kaçtığını, Paris'e karşı koymadığını, hatta içten içe sevindiğini, güzel Dido'nunsa, fındık kadar yaşlar dökerek ağladığını söyledi. Sonra:

— Ne yazık ki bu iki hanım benim yaşadığım çağda doğmamışlar ya da ben onlarınkinde yaşamıyorum, diye akıl yürüttü. Öyle olsaydı kılıcımı çeker, her şeyi yoluna kordum. Paris'i geberttim mi ne Troia yanar ne de Kartaca yıkılırdı.

— Vallahi senyor, yakında sizin maceralarınız da bütün hanları, hamamları, berber dükkanlarını süsleyecektir mutlaka, dedi Sancho. Yalnız, bizim resimleri şu heriften daha usta birinin yapmasını dilerdim.

— Haklısın Sancho, dedi Don Quijote. Ubedalı ressam Orbaneja'yı aklıma getirdi bu adam, ona: «Nedir o çizdiğin?» diye sorduklarında «Ne çıkarsa!» diye karşılık verirmiş. Oturup bir horoz resmi mi yaptı, kimse tilki sanmasın diye, altına: «Bu horozdur» diye yazarmış. Bu salondaki resimleri yapan da hem ona, hem hani şu bizim Aragonlu yazara benziyor. Bu sonuncu da ikinci bir *Don Quijote*yayımlamakla, «Ne çıkarsa bahtına» kuralına uymuş. Bundan bir süre önce, başkentte, Mauleon adında bir ozan varmış. Çok hazırcevap bir adammış, her şeye bir kulp takarmış. Günün birin-

de *Deum de Deo* ne demek diye sormuşlar, ozan *Dé donde diere* diye karşılık vermiş (İnsanlar ve Kullar). Neyse Sancho, bırakalım şimdi biz bunları da kendi işimize dönelim. Bu gece de kendine şöyle güzel bir kırbaç çekmeyi düşünüyor musun? Bu işi bir çatı altında sıcak bir odada mı yoksa yine açık havada mı yapmak istersin?

— Vallahi senyor, dayağı yiyen ben olduktan sonra, sıcak odayla kır arasında hiç fark yoktur. Ama ağaçlık bir yerde olursa, daha çok hoşuma gider. Bana arkadaşlık ediyor, acımı paylaşıyorlar gibi bir duyguya kapılıyorum çünkü.

— Peki Sancho, sen nasıl istersen öyle olsun, bu işi yaparken fazla acı çekmeni istemem. Yalnız, köye dönene kadar ara verelim, gücün kuvvetin yerine gelsin, öbür gün evde oluruz sanıyorum.

— Hay hay senyor, yalnız, hazır başlamışken, tam da kızışmışken bu işi bitirmek en iyisidir sanırım. Bilirsiniz ya demir tavında dövülür. Gecikmek, her yerde her zaman tehlikelidir, insan hem Tanrı'ya dua etmeli, hem de gerekli çabayı göstermelidir. Eldeki keklik, uçan turnadan iyidir, hiç yoktansa, azı da yetişir.

— Aman Sancho, Tanrı aşkına sus, kes şu atasözü yağmurunu! Gören, *sicut erat* olduğunu (eski haline döndüğünü) sanacak. Her zaman söylüyorum sana. Az ve öz konuş, lafı uzatma, gereksiz yere atasözü kullanma, o zaman çok daha kârlı çıkarsın.

— Vallahi neyim var bilemiyorum senyor? Doğuştan böyleyim galiba. Atasözsüz konuşamam, her atasözünü şaşmaz bir hikmet diye görürüm, bununla birlikte, dikkat edip kendime çekidüzen vermeye çalışacağım.

O anki konuşmaları da böylece sona erdi.

LXXII. BÖLÜM

Don Quijote'yle Sancho'nun Eve Dönüşleri

DON QUIJOTE'YLE SANCHO o günü handa geçirip akşam olmasını beklediler. Gece, biri yüklendiği o Allah'ın cezası angaryayı bitirmek, öbürü de son umudu olan bu işin arkasını almak istiyordu. O arada üç dört uşakla birlikte, bir atlı indi hana, uşaklardan biri efendisine döndü:

— Senyor Don Alvaro Tarfe, dedi, temiz ve serin bir yere benziyor, ikindi uykusu için bu handa kalabilirsiniz sanırım.

Bu adı duyan Don Quijote:

— Bana bak Sancho, dedi seyisine, maceralarının ikinci cildi diye yayımlanan o düzmece kitabı karıştırırken, birkaç yerde rastlamıştım bu Alvaro Tarfe adına.

— Olabilir, diye karşılık verdi Sancho, hele bir hana insin, sonra gider sorarız kim olduğunu. Yolcu atından indi, hancı kadın ona Don Quijote'nin yattığı odanın karşısında aynı şekilde basık tavanlı, duvarları resimli şayakla kaplı bir oda verdi. Hava sıcak olduğundan, adam soyunup dökündü, büyük kapının önüne çıktı, burası en serin yerdi çünkü, bizim Don Quijote de oradaydı, adam şövalyeye yaklaştı:

— Sevgili senyor, dedi, nereden gelip nereye gittiğinizi sorabilir miyim?

— Hemen yakınlardaki bir köye gidiyorum, diye karşılık verdi Don Quijote, oralıyım da. Ya siz senyor, siz ne tarafa?

— Granada'ya, evime dönüyorum.

— Ah, ne güzel kenttir Granada! Adınızı bağışlar mısınız acaba? Bunu öğrenmek, sandığınızdan da önemli benim için.

— Alvaro Tarfe, senyor.

— *Manchalı Don Quijote'nin Maceraları* adlı kitabın ikinci cildinde sözü edilen Tarfe sizsiniz herhalde? Zamane yazarlarından biri tarafından geçenlerde yayımlanan şu kitap.

— Ta kendisi senyor, kitabın kahramanı Don Quijote de çok yakın dostumdur. Onu sefere çıkartan, daha doğrusu yanıma alıp Saragosa'daki cirit oyunlarına götüren de benim zaten. İnanın, büyük yardımlarım dokunmuştur kendisine, nitekim, devin birinden güzel bir dayak yemesine engel oldum geçenlerde.

— Peki senyor, söyler misiniz bana, sözünü ettiğiniz Don Quijote'ye benziyor muyum hiç?

— Yok canım, nereden benzeyeceksiniz?

— Ya!.. peki, bu Don Quijote'nin Sancho Panza adında bir seyisi var mıydı?

— Vardı elbet! Yalnız, pek şakacı diye bilinen bu adamın ağzından tek bir gülünç laf işitmedim ben.

— İşitemezsiniz tabii, diye söze karıştı Sancho, şakacı olmak herkese vergi değildir çünkü. Sözünü ettiğiniz Sancho'ya gelince, hantal, şapşal, serseri biridir mutlaka. Çünkü, yağmur gibi nükte yağdıran Sancho benim. Denemesi bedava. Bir yıl birlikte dolaşalım, göreceksiniz adım başı bir nükte yumurtlarım farkında olmadan, herkesi kırıp geçiririm. Ve asıl Manchalı Don Quijote, yani yetim kızları koruyan, dulları esirgeyen, genç kızların aklını başından alan, ama gönlünü yalnız Tobosolu eşsiz Dulcinea'ya saklayan, ünlü,

yiğit, bilge, sevdalı, yardımsever Don Quijote şurada duran, efendimdir. Bunun dışındaki bütün Don Quijoteler, bütün Sancho Panzalar düzmecedir, hayaldir.

— Tamam, daha başka kanıta ihtiyaç yok, yüzde yüz inandım sözünüze, diye karşılık verdi Don Alvaro. Şu dört satırlık konuşmanızda öbür Sancho'nun bütün konuşmalarından fazla nükte yumurtladınız. Oysa, bizimki de hiç durmadan konuşur, ama hep tatsız tuzsuz şeyler anlatır. Bana kalırsa, şakacı olmaktan çok obur, et kafalı bir heriftir. Evet, evet, hiç kuşkum kalmadı artık. Asıl Don Quijote'yi rahat bırakmayan hınzır büyücüler benim de ardıma düştüler, düzmece Don Quijote'yi bana asıl diye yutturdular. Ne diyeceğimi bilmiyorum doğrusu! Yaralarını tımar ettirsin diye, Toledo'da papalık elçisinin evinde bırakmıştım bizimkini, bunun için yemin bile edebilirim, oysa şimdi ona hiç benzemeyen, iyiyürekli, bambaşka bir Don Quijote çıktı karşıma.

— İyi mi kötü mü olduğumu bilmem senyor, ama düzmece olmadığıma eminim, dedi Don Quijote. Kanıtı da meydanda sayın Don Alvaro Tarfe. Ömrüm boyunca ayak basmadım Saragosa'ya. Tersine, uydurma Don Quijote'nin oradaki cirit oyunlarına katılacağını duyunca, düzmeliğini ortaya çıkarmak üzere, Saragosa'ya gitmekten vazgeçtim, doğruca Barcelona'ya geçtim, çelebiliğin merkezi, yiğitlerin sığınağı, soylu dostlukların yeşerdiği, dargınlıkların giderildiği, gerek konumu, gerek doğal güzelliği bakımından eşi bulunmayan o harika kente indim, gerçi orada pek tatsız, canımı sıkan olaylarla karşılaştım, ama hiç değilse gezip gördüm onu. Sözün kısası, Don Alvaro, asıl Don Quijote benim, yoksa adımı, başarılarımı, şanımı şerefimi çal-

mak isteyen şu ne idüğü belirsiz maceracı değil. Şimdi, şövalyelik onurunuza sesleniyor, sizden, bugüne dek beni görmemiş bulunduğunuzu, Sancho'yla benim, şu rezil kitapta adları geçen insanlar olmadığımızı gösterir bir belge imzalamanızı rica ediyorum.

— Hay hay, senyor, seve seve imzalarım bu belgeyi diye karşılık verdi Don Alvaro, yalnız, adları aynı, yaptıkları işler ayrı iki Don Quijote ile iki Sancho Panza görmek pek şaşırtıcı doğrusu. Neyse, kuşkuya yer yok elbet. Gördüklerim bir hayaldi, karşılaştığım olaylar da gerçek değildi.

— Öyleydi herhalde dedi Sancho, Tobosolu Dulcinea gibi, siz de büyüye çarptırıldınız galiba, kısa zamanda kurtulursunuz inşallah. Senyora Dulcinea'ya gelince, o yiyeceğim üç bin üç yüz kırbaçtan sonra büyüden kurtulacak. İnanın, hiç karşılık beklemeden, sizinkileri de seve seve yerim.

— Hiçbir şey anlamadım bu kırbaç hikayesinden, dedi Don Alvaro.

Sancho da bunun uzun bir hikaye olduğunu, ayaküstü anlatılamayacağını, kendileriyle gelirse, yolda anlatabileceğini söyledi. Yemek vakti gelince, iki şövalye birlikte sofraya oturdular. Derken, büyük bir rastlantıyla, yanında bir yazmanla birlikte, köy muhtarı çıkageldi. Don Quijote hemen adamın yanına gitti, ondan, şurada hazır bulunan senyordan, şimdiye dek kendisini hiç görmediğini, Tordesillaslı Avellaneda'nın yazdığı *Manchalı Don Quijote'nin ikinci cildinde* sözü geçen kahramanın kendisi olmadığını gösterir bir belge almasını rica etti. Muhtar meseleyi hukuk açısından ele aldı, istenen belgeyi düzenledi ve imzalattı, bizim şövalyeyle seyisi, sanki kendilerini tanıyabilmek için böyle bir

belge gerekirmiş, yaptıkları çılgınca işler, söyledikleri budalaca sözler yetmezmiş gibi, pek sevindiler buna. Tabii, Don Alvaro ile Don Quijote birbirlerini yeniden övgülere boğdular, hizmet teklifinde bulundular, bu konuda Manchalı Yiğit öyle baskın çıktı, öyle laflar etti ki, Don Alvaro Tarfe, sonunda birbirinden böylesine ayrı iki Don Quijote'yi karıştırdığına göre, mutlaka büyülenmiş olduğuna inandı.

Bizimkiler, akşamüstü handan ayrıldılar, yarım fersah gittikten sonra, bir dörtyol ağzına geldiler. Yollardan biri Don Quijote'nin köyüne, öbürü de Granada'ya gidiyordu. Don Quijote, yolda Dulcinea'nın büyülenişini, büyüyü bozmak için buldukları çareyi ve yenilgisini anlatmıştı şövalyeye. Don Alvaro dinlerken şaşıp kalmıştı, neyse, kavşakta önce Don Quijote'yi, sonra Sancho'yu kucakladı, veda edip ayrıldı. Sancho'nun kamçı cezasını tamamlayabilmesi için, Don Quijote, o geceyi de ormanda geçirdi. Seyis cezasını tıpkı bir önceki akşam yaptığı gibi çekti, yani kabak yine gürgenlerin başına patladı, Sancho'nun kaba etleriyse el değmemiş olarak kaldı. Daldığı uykudan uyanmaya niyetli olmayan Don Quijote, yine Sancho'nun vuruşlarını saydı, öncekilerle birlikte tam üç bin yirmi dokuz kamçı ettiğini söyledi. Bu içler acısı dayak sahnesini kaçırmak istemiyormuş gibi, güneş de o gün her zamankinden önce doğdu sanki, ortalık ağarınca, bizimkiler yeniden yola koyuldular, yürürken bir yandan da Don Alvaro'nun yanılgısından, şu sağlam belgeyi almış olmakla ne iyi ettiklerinden konuştular.

Bütün gün anlatılmaya değer hiçbir şeyle karşılaşmadılar, gece Sancho, borcunun geri kalan kısmını tamamladı. Don Quijote buna hesapsız sevindi, sevgi-

lisi Dulcinea'nın artık büyüden kurtulduğunu, kendisini karşılamaya geleceğini sandığı için, sabırsızlıkla sabahı beklemeye başladı. Gün ışıyıp da yola çıktıkları zaman, rastladıkları her kadına yaklaşıp Dulcinea mı diye bakmaya girişti. Bu kadar kanınıştı Merlin'in uydurma kehanetine. Bu düşünce ve hayaller içinde bir tepeye vardılar, buradan kuşbakışı köyleri gözüküyordu. Sancho, köyünü görür görmez kendini yere attı, diz çöktü ve:

— Uyan ey sevgili yurt, diye haykırdı, oğlun Sancho Panza, paralı pullu değilse bile, güzelce kırbaçlanmış olarak geri geliyor. Ayrıca, kollarını aç da oğlun Don Quijote'yi karşıla, o da gerçi yabancı bir şövalyeye yenildi, ama bu arada kendi benliğini yendi. Buysa, yenilgilerin en büyüğüdür bence. Bu işten kârlı çıkan yine ben oldum, çünkü yediğim o korkunç kırbaçlara karşılık, kesemi iyice doldurdum.

— Saçmalamayı bırak Sancho, diye bağırdı Don Quijote, kalk ayağa da adam gibi köyümüze dönelim. Hemen işe koyulup, çobanlık için gerekli şeyleri hazırlayacağız çünkü.

Sözünü bitirince, yamaçtan aşağı vurdular, köylerine doğru yollandılar.

LXXIII. BÖLÜM

Köye Giderken Don Quijote'nin Karşılaştığı, İyiye de Kötüye de Yorulabilecek Şeyler ve Hikayemizi Daha Bir Güzelleştiren, İnandırıcı Kılan Olaylar

CIDE HAMETE'NİN DEDİĞİNE GÖRE, Don Quijote, köyün dışındaki büyük alanda birbirleriyle ağız kavgası eden iki velet gördü. Yumurcaklardan biri ötekine:

— Hiç üzülme Periquillo, dedi, bir daha ömrün boyunca göremeyeceksin onu!

Bunu duyan Don Quijote, hemen seyisine döndü:

— İşittin mi şu yumurcağın dediğini Sancho? diye sordu: «Bir daha ömrün boyunca göremeyeceksin o kızı» diyor.

— İyi ama senyor, şu bacaksızın dedikleriyle bizim aramızda ne ilgi var canım? diye karşılık verdi Sancho.

— Nasıl ne ilgi var? Bu sözü benim aklımdan geçenlere uygularsan, Dulcinea'yı bir daha hiç göremeyeceğim ortaya çıkar.

Sancho karşılık vermek üzereyken, ansızın avcılarla tazıların kovaladığı bir tavşan fırladı çalıların arasından. Hayvancık korku içinde geldi, karakaçanın ayakları dibine sindi. Sancho eğilip hayvanı aldı Don Quijote'ye uzattı, bizimkiyse habire:

— *Malum signum! Malum signum!* (Kötü işaret! Kötü işaret!) diyordu. Kaçan tavşan, onu kovalayan tazılar ve hâlâ ortalarda görünmeyen Dulcinea!

— Amma da garip adamsınız senyor! dedi Sancho. Aslında akıl alacak şey değil ya, diyelim ki bu tavşan Tobosolu Dulcinea'dır, ardından gelen tazılar da onu köylü kızı haline getiren hınzır büyücüler, tavşan kaçıyor, ben tutup size teslim ediyorum, kollarınızın arasına alıp okşuyorsunuz. Eh, bundan daha iyi şey mi olur canım? Kötülük bunun neresinde?

Bu arada tavşanı görmek isteyen küçük tartışmacılar da yanlarına geldi. Sancho çocuklara, neden atıştıklarını sordu. Az önceki korkulu sözü yumurtlayan, arkadaşından cırcırböceğiyle dolu bir kafes aldığını, bir daha geri vermek niyetinde olmadığını söyledi. Sancho kesesinden dört maravedis çıkardı, çocuğa uzattı, kafesi aldı, Don Quijote'ye uzattı:

— Alın bakalım, dedi, anladığım kadarıyla, bizimle en küçük ilgisi bulunmayan bu kötü belirtileri yok ettik işte! Hatırımda yanlış kalmadıysa, bizim papaz efendi her zaman böyle çocukça inanışlarla uğraşmanın dini bütün Hıristiyanlara yaraşmadığını söylerdi, ayrıca daha geçen gün siz kendiniz, bu gibi boş şeylere inanan Hıristiyanların birer sersem olduğunu söylüyordunuz. Neyse, daha fazla üstünde durmayalım da yolumuza devam edip evimize gidelim.

Derken avcılar geldi, tavşanı istedi. Don Quijote hayvanı onlara verdi. Sonra yola koyuldular. Köyün hemen yanındaki küçük çayırlıkta, okullu Sanson Carrasco ile elindeki dua kitabından bir şeyler okuyan papazı gördüler. Bu arada şunu belirtmeden geçmeyelim. Sancho, karakaçanın sırtına yüklediği silahların üstüne, Altisidora'nın diriltildiği gece şatonun bahçesinde giydiği, üzeri alev resimleriyle süslü kara cüppeyi örtmüş, öylece dünyanın en garip kılıklı eşeği ortaya çıkmıştı.

Okullu ile papaz, dostlarını tanır tanımaz, kollarını açıp karşılamaya koştular. Don Quijote atından indi, ikisini de bağrına bastı. Gördükleri her şeyin başına vaşak gibi üşüşen çocuklar, bu garip eşeği bir anda kuşatıverdiler, hem koşuyorlar hem de bağrışıyorlardı:

— Gelin çocuklar, gelin! Sancho Panza'nın, gelinlik kızlar gibi süslenmiş karakaçanıyla, Don Quijote'nin, iyice iskeleti çıkmış uyuz beygirine bakın!

Böylece şövalyeyle seyisi, yanlarında papazla okullu, çevrelerinde bir sürü çoluk çocuk, köye girip Don Quijote'nin evine yollandılar, efendilerinin geldiğini haber alan yeğenle kahya kadın kapıdaydılar. Teresa Panza da haberliydi. Yarı çıplak, saç baş bir yanda Sanchica'yı da peşinden sürükleyerek kocasını karşılamaya gelmişti. Onu bütün valiler gibi atlı arabada değil de yayan yapıldak görünce:

— Vah sevgili kocacığım, vah! Yine ayvayı yedin galiba? diye bağırdı avazı çıktığınca. Tahtını yitirdiğin gibi, üstelik topallıyorsun da! Ne biçim valilik bu?

— Sus Teresa, sus, diye karşılık verdi Sancho, bilirsin, her zaman kangal gider, çengel kalır. Önce eve gidelim, ondan sonra ağzını bir karış açık bırakacak şeyler anlatırım sana. Para getiriyorum, para. En önemlisi bu, hem de kimseciklere zarar vermeden, alnımın akıyla kazanılmış bir para.

— Para kazandın demek, sevgili kocacığım? diye bağırdı Teresa. Aman ne iyi, ne iyi! Ayrıca, üzümünü ye de bağını sorma derler, nasıl kazandığının hiç önemi yok gözümün nuru. Sen sonuca bak.

Bu sırada Sanchica babasının boynuna sarıldı, dört gözle kendisini beklediğini söyledi, armağan getirip getirmediğini sordu. Sonra, bir elini babasının beline

doladı, öbür eliyle eşeğin yularına yapıştı. Don Quijote'yi, papaz, okullu, yeğen ve kahya kadınla baş başa bırakarak evlerine doğru yürüdüler.

Don Quijote, papaz efendiyle okulluyu yanına aldı, odasına kapandı, bir iki kelimeyle yenilgisini, verdiği söz gereğince bir yıl köyünden dışarı adım atmayacağını anlattı. Geleneklere bağlı, sözünün eri bir şövalye olduğundan, bunu eksiksiz yerine getireceğini bildirdi. Bu arada çoban olmaya karar verdiğini, kırların sessizliği içinde hiç kimseyle çatışmadan, dürüstlükten ayrılmaksızın, sevgilisinin hayaliyle baş başa kalacağını söyledi. Pek önemli işleri yoksa, kendisine arkadaşlık etmelerini istedi, çoban olabilmek için gerekli giyim kuşamı ve davarları kendisinin sağlayabileceğini belirtti. Meselenin en önemli yanını çözdüğünü, her biri için bir ad bulduğunu söyledi. Papaz, bulduğu adları sordu. Şövalye, kendisine *çoban Quijotiz,* okulluya çoban *Carrascon,* papaza çoban *Curiambro,* Sancho Panza'ya da *çoban Pancino* adını vereceklerini anlattı. Don Quijote'nin bu yeni ve çılgınca tasarısı karşısında bizimkilerin ağzı açık kaldı. Ama o Allah'ın cezası şövalyeliğe dönmemesi için, her şeye rağmen bu deli saçması iş, bilgeliğin ta kendisiymiş gibi davrandılar, kendisine arkadaşlık etmeye söz verdiler. Bir yıl içinde nasıl olsa iyileşeceğini sanıyorlardı.

— Bildiğiniz gibi, bende azıcık ozanlık var, dedi Sanson Carrasco, istediğim an bir çoban türküsü yakar, şiirler düzerim, böylece, kimin kimsenin bulunmadığı o ıssız yerlerde hoşça vakit geçiririz. Yalnız, önemli bir noktayı hatırlatmak isterim, baylar. Kendisine adamak üzere, herkesin yavuklusuna da bir ad bulması gerekir, sonra ormandaki en sert ağaca bile onun adını kazır

tabii. Bilirsiniz, bütün sevdalı çobanlar böyle yapar.

— Çok güzel bir düşünce diye bağırdı Don Quijote. Ancak, benim zahmete girip ad aramama ihtiyaç yok, çünkü Tobosolu Dulcinea gibi, bütün dere kıyılarını çınlatmaya, bütün çayırları süslemeye yetecek, bütün övgülere, hatta en abartılmış olanlarına bile layık, güzel mi güzel bir ad var elimin altında!

— Doğru, dedi papaz, bizler de boyumuza göre daha alçakgönüllü birer kısrak buluruz elbet.

— Zorluk çekersek, kitaplarda ve gravürlerde rastladığımız adlara başvururuz, diye ekledi Sanson Carrasco. Flidos, Amarilis, Diana, Flerida Galatea, Belisarda vb. gibi. Bunları bulabileceğimiz kitaplar ve resimler sokakta bile satıldığına göre, hemen girip satın alabiliriz. Yavuklum, yani sevdiğim çoban kızı Ana adında biriyse, ben onu *Anarda* diye çağırırım, Francisca, *Francenia* olur, Lucia, *Lucinda* kısacası, bundan sonrası çorap söküğü gibi gelir. Sancho Panza da aramıza katılacaksa, karısı Teresa'ya, *Teresaina* adını verir.

Don Quijote, ileri sürülen adlardan pek hoşlandı, verdiği saygıdeğer ve akıllıca karardan ötürü bir kez daha kutladı şövalyeyi, fırsat bulabildikçe kendisine arkadaşlık edeceğini söyledi. İki kafadar, sağlığına dikkat etmesini, içkiyi falan fazla kaçırmamasını söyleyerek yanından ayrıldılar.

Her zamanki gibi bütün konuşulanları dinlemiş bulunan yeğenle kahya kadın, papazla okullu evden çıkar çıkmaz Don Quijote'nin odasına daldılar, yeğen:

— Bu da nereden çıktı amca? diye bağırdı. Biz de sizin artık akıllandığınızı, uslu uslu evinizde oturacağınızı sanıyorduk, oysa siz: «Suya giden ak koyun, kara koyun!» diye türküler çağırarak yine dağ bayır dolaş-

maya niyetleniyorsunuz. Vallahi siz bilirsiniz, ama eski çamlar bardak oldu, dünkü Don Quijote değilsiniz artık!

Daha yeğen sözünü bitirmeden, kahya kadın kaptı lafı:

— Allah'ın kırında yazın sıcağına, kışın soğuğuna, kurda kuşa dayanabilecek misiniz, senyor? Dayanamazsınız vallahi! Beşikten beri bu işle uğraşmış, güçlü kuvvetli insanların harcıdır çobanlık. Hani beterin beteri vardır derler ya, çok doğru inan olsun. Çoban olacağınıza, gezginci şövalyeliğe dönün daha iyi. Yapmayın senyor, gelin söz dinleyin. Aslında eviniz de pek bir matah değil, açlıktan nefesim kokuyor burada ama elli yaşın yaşantısına dayanarak söylüyorum. Oturun oturduğunuz yerde malınıza mülkünüze sahip çıkın, kiliseye gidip duanızı edin, yoksullara yardım elinizi uzatın. Bu türlü yaşamak kötü sonuç verirse, bütün günahını ben üstüme alıyorum.

— Susun bakayım, saçı uzun aklı kısa yaratıklar, diye karşılık verdi Don Quijote. Yapacağım şeyi bilirim ben. Siz şimdi yatağıma götürün beni, çünkü pek bitkinim, ayrıca yüreğinizi de serin tutun. İster gezginci şövalye olayım, ister çoban, sizi aç bırakmam, her şeyinizi fazlasıyla sağlarım, sözümün doğruluğunu göreceksiniz zaten.

Bunun üzerine, bizim yiğit kızlar (evet, evde kalmış, ama yiğit kızlardı bunlar), şövalyeyi götürüp yatırdılar, karnını doyurdular, şarap içirdiler gönlünü hoş etmeye çalıştılar.

LXXIV. BÖLÜM

Don Quijote'nin Hastalanışı, Vasiyeti ve Ölümü

ŞU DÜNYA ÜZERİNDE HİÇBİR ŞEY, hele insan ömrü sonsuz olmadığından (gerçekten de her şeyin bir başı, bir de sonu vardır), Don Quijote de Azrail'le pazarlık edip ölümsüzlüğe ermediğinden, hay huy derken, son saati çalıverdi, hem de hiç beklemediği bir sırada. Yenilginin verdiği acıdan ötürü mü, yoksa işlerin böyle sona ermesini isteyen kaderin etkisiyle midir bilinmez, günün birinde hastalandı, altı gün ateşler içinde kavruldu, bu süre içinde papaz, berber ve okullu kendisini hiç yalnız bırakmadılar, sadık seyisi Sancho Panza'ysa başından ayrılmadı. Hastalığının, yenilginin verdiği üzüntüyle, Dulcinea'nın büyüden kurtulduğunu göremeyiş olmaktan ileri geldiğini sandığı için, efendisini eğlendirmek üzere elinden geleni yapıyordu. Okullu, cesaretini toplayıp iyileşmeye, hemen şu çobanlığa başlamaya çağırıyordu şövalyeyi. Kendisi, daha şimdiden, Sanazaro'yu bile kıskandıracak bir egloga yazmıştı, ayrıca, parasını cebinden vererek, Quintanarlı bir toprak sahibinden, iki çoban köpeği almıştı, birinin adı Barcino, öbürününse Burton'du. Ama ne yaptılarsa fayda etmedi, Don Quijote'nin yüzü gülmedi.

Sonunda bir hekim çağırdılar, adam geldi, şövalyenin nabzına baktı. Sonuç hiç de içaçıcı değildi. Hastanın vücudundan umut kesildiğini, bundan böyle ruhunun kurtuluşuyla uğraşması gerektiğini söyledi, bugün yarın sıfırı tüketebilirdi. Don Quijote bu haberi büyük

bir serinkanlılıkla karşıladı. Yeğen, kahya kadın ve Sancho ise efendileri ölmüşçesine, hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Hekimin dediğine göre, hastalığının sebebi, çektiği derin üzüntü ve kederdi. Don Quijote, uyumak istediğini söyleyip kendisini yalnız bırakmalarını diledi, dileğini yerine getirdiler, onlar çıkar çıkmaz daldı, altı saat deliksiz uyudu. Yeğenle kahya kadın, bunun son uykusu olmasından korkuyorlardı. Ama bizimki altı saat sonra uyandı, evi inleten bir sesle:

— Şükürler olsun yüce Tanrı'ya! diye bağırdı. Yine ne büyük iyilikler etti bana! Merhametine son yok canım. İnsanlar günah işledikçe, o bağışlıyor.

Yeğen, dikkatle amcasını dinledi ve sözlerini, her zamankinden, daha doğrusu hasta düştüğünden bu yana ettiklerinden daha akıllı uslu buldu.

— Ne demek istiyorsunuz amca? diye sordu. Olağanüstü bir şey mi var? Hangi günahtan, hangi merhametten söz ediyorsunuz?

— Tanrı'nın, onca günahıma rağmen bana gösterdiği merhametten söz ediyorum, sevgili yeğenim. Zihnim artık temiz ve açık, şu Allah'ın cezası şövalye romanlarıyla fazla düşüp kalkmanın beynime topladığı kara bulutlardan kurtuldum. Çok saçma, aldatıcı bir işle uğraştığımı kabul ediyorum, şu anda bir tek şeye yanıyorum. Bu uykudan öyle geç uyandım ki, ruhumu ışığa kavuşturacak kitaplar okumaya vaktim kalmadı. Son saatimin geldiğini hissediyorum sevgili yeğenim, öbür dünyaya göçmezden önce, hakkımdaki kanıyı değiştirmek, bir çılgın olmadığımı göstermek istiyorum, gerçi bir sürü çılgınlık ettim, ama ölümümün, bu sıfatı çürütecek biçimde olmasını arzuluyorum. En

yakın dostlarımı, yani papaz efendiyi, okullu Sanson Carrasco'yu, berber Nicolas Usta'yı çağırtın sevgili kızım, günah çıkartıp son arzumu bildirmek istiyorum.

Yeğenin zahmetine ihtiyaç kalmadı, az sonra bizim üç kafadar odaya girdi. Don Quijote, onları görür görmez:

— Sevgili dostlarım gelin beni kutlayın, dedi, artık Manchalı Don Quijote değil, davranışlarından ötürü herkesçe, haklı olarak «iyi yürekli» sıfatına layık görülen Alonso Quijano'yum sadece. Şimdi Amadis de Gaula'nın da bütün o gezginci şövalye takımının da amansız düşmanıyım. Kutsal dinimize uymayan şu gezginci şövalye romanlarının tümünden nefret ediyorum, büyük bir çılgınlık ettiğimi, onları okumakla ruhumu tehlikeye attığımı kabul ediyorum. Neyse ki Tanrı'nın yardımıyla çılgınlığımdan kurtuldum, yola geldim, şimdi artık, tiksiniyorum bütün o yaptıklarımdan.

Bu sözleri dinleyen üç kafadar, bu kez daha başka bir çılgınlığa düştüğünü sandılar.

— Nasıl olur? diye sordu Sanson, bütün bunları, Dulcinea'nın büyüden kurtulduğunu öğrendiğimiz anda mı söylüyorsunuz bize? Bizler tam çoban kılığına girip, ömrümüzün geri kalan kısmını şarkılar, türküler içinde geçirmeye heveslendiğimiz sırada keşiş olmaya mı kalkıyorsunuz yoksa? Susun Allah aşkına, kendinize gelin, bir daha da böyle saçma laflar etmeyin!

— Rica ederim bırakalım artık bu konuları, diye karşılık verdi Don Quijote, şimdiye dek bir sürü saçmalık yaptım zaten, Tanrı'nın yardımıyla, ölümümden sonra onları da unuttururum belki. Can vermek üzereyim, dostlarım, onun için şakayı bırakıp ciddileşelim.

Günah çıkartabilmem için bir rahip, vasiyetimi yaz-

dırabilmem için de bir noter çağırtın lütfen, oyun oynayacak halim kalmadı artık. Yalvarırım size, papaz efendi, gelin günahlarımı dinleyin, sonra bir noter çağırtın bana.

Bu sözler hepsini şaşkına çevirdi, hayretle birbirlerinin yüzüne baktılar, çok mantıklı laflar ettiği halde onlar, bunların doğru olduğuna inanmak istemiyorlardı. Yalnız, böyle çılgın bir adamın akıllanmasının, ölümünün yaklaştığına kanıt olduğunu sezdiler, ayrıca şövalye yine bir sürü akıllıca, sağlam bir Hıristiyan'a yaraşır şeyler söyledi. Sonunda gerçekten akıllandığını kabul ettiler.

Papaz, hemen odayı boşalttırdı, onunla yalnız kalıp günah çıkarttı. Okullu, noteri aramaya gitti, az sonra birlikte geri döndüler, Carrasco'dan efendisinin durumunu öğrenen Sancho da yanlarındaydı, yeğenle kahya kadını ağlar bulunca, önce burnunu çekmeye, sonra hüngür hüngür ağlamaya başladı. Günah çıkarma işini bitiren papaz dışarı geldi ve:

— İyi yürekli Alonso Quinjano gerçekten ölmek üzere, dedi, aklının başında olduğuna da kuşku yok. Vasiyetini dinlemek için odasına girebiliriz.

Bu haber, bir yumruk gibi indi iki kadınla Sancho'nun suratına, yeniden feryada başladılar. Bildiğiniz gibi, Don Quijote, iyi yürekli Alonso Quijano olduğu günlerde de Manchalı Don Quijote olduktan sonra da tatlı dilli, temiz yaratılışlı bir insandı, hem ailesi tarafından, hem de başkaları tarafından sevilirdi. Noter, ötekilerle birlikte odaya daldı, geleneksel giriş yapıldıktan, Don Quijote tam bir Hıristiyan gibi, ruhunu Tanrı'ya emanet ettikten sonra, bağışlara geçildi, şövalye isteklerini şöyle sıraladı:

«Item (bundan başka), çılgınlığım sırasında bana seyislik eden Sancho Panza'daki bütün paramı kendisine bırakıyorum, aramızdaki bazı küçük hesapları karşılayacak olan bu para bütünüyle onundur, hiç kimse buna el sürmemelidir, ücretini aldıktan sonra geriye pek az bir şey kalacaktır zaten, onun için, güle güle kullansın! Çılgınlığım sırasında bir ada valiliği bağışlamıştım kendisine, şimdi aklım başımdayken, elimde olsa, bir krallık verirdim, çünkü temiz yüreğiyle, gösterdiği bağlılıkla bunu kat kat hak etmiştir.»

Bunları yazdırdıktan sonra, Sancho'ya döndü ve:

— Yaşadığımız çağda gezginci şövalyeliğin geçerli olabileceğini sanarak seni de baştan çıkardığım, kendim gibi ele güne rezil ettiğim için beni bağışla dostum, dedi.

— Ah sevgili efendiciğim, diye karşılık verdi Sancho, ağlamaktan zorlukla konuşuyordu. Ölmeyin daha, beni dinleyip, uzun yıllar yaşayın. Yeryüzünün en büyük çılgınlığı, ortada fol yok yumurta yokken, silahla falan değil de saçma sapan bir kederle ölüp gitmektir. Haydi, haydi, bırakmayın kendinizi! Çıkın şu yataktan da önceden kararlaştırdığımız gibi, çoban kılığına girip çayırlara yayılalım. Hiç ummadığımız anda çalılıklardan birinin ardında büyüden kurtulmuş olan senyora Dulcinea'yı buluruz belki, kırbaç hikayesi bir sonuca bağlandığına göre, hiç de olmayacak şey değil hani. Yenildim diye üzülüyor, bu yüzden can veriyorsanız, suçu bana yükleyin, Rocinante'nin iyi eyerlenmediğini, onun için yere yuvarlandığınızı söyleyin. Ayrıca, şövalye romanlarında okumuşsunuzdur, bir şövalyenin ötekini yenmesi en olağan şeydir, bugün yenilen, yarın yener.

— Elbette canım, dedi Sanson, doğru söylüyor temiz yürekli Sancho Panza.

— Durun baylar, o kadar hızlı gitmeyin diye karşılık verdi Don Quijote. Eski çamlar bardak oldu, aklımı kaçırmıştım, şimdi yeniden buldum. Dün Manchalı Don Quijote'ydim, bugünse daha önce söylediğim gibi, sadece İyiyürekli Alonso Quijano'yum. Sözlerimin içtenliği ile duyduğum büyük pişmanlık beni size eskisi gibi saydırır inşallah! Devam edelim, sayın noter:

«Item, daha önce bağışladıklarımın dışında kalan bütün malımı mülkümü, şurada hazır bulunan yeğenim Antonia Quijana'ya bırakıyorum. Yanımda geçirdiği uzun hizmet yılları gözönünde bulundurularak, ilk ödeme sevgili kahyama yapılacak, ayrıca, güzel bir elbise alabilsin diye, yirmi düka verilecektir kendisine. Vasiyetimin yerine getirilmesini, burada hazır bulunan sayın okullu Sanson Carrasco ile papaz efendiye bırakıyorum.

Item, yukarıda adı geçen yeğenim Antonia Quijana günün birinde evlenmek isterse, şövalye romanı nedir bilmeyen birine varmasını isterim, damadın bu romanları okuduğu öğrenilir de yeğenim onunla evlenmekte direnirse, bağışladığım bütün mallar geri alınsın, vasiyetimi uygulamakla görevli kişiler bunları diledikleri gibi kullansınlar.

Item, yine onlardan bir ricam daha var. Yurdumuzda Manchalı Don Quijote'nin İkinci Cildi *diye satılan bir kitabın yazarına rastlarlarsa, istemeden bir sürü saçma şey yazdırttığım için, kendisinden özür dilesiner. Onu böyle bir işe kışkırttığıma çok pişmanım, yüreğim kan ağlayarak ayrılıyorum şu dünyadan.»*

Vasiyetname burada bitti, kendini pek halsiz hisseden Don Quijote, boylu boyunca uzandı. Odadakiler telaşla başına koştular, üç gün, nöbetler içinde kıvrandı. Ev de yas içindeydi, bununla birlikte, yeğen tıka basa karnını doyurmaktan, kahya kadın şarabını içmekten, Sancho da keyfine bakmaktan geri kalmıyordu. Bilindiği gibi, mirasa konmak, mirası bırakanın ölümünden doğan acıyı epey hafifletir, hatta yok eder.

Derken, Don Quijote'nin son saati geldi çattı, son duaları yapılmış, kutsama işi bitirilmişti, o arada kendine geldikçe tumturaklı sözlerle, yine yerin dibine batırmıştı şövalye romanlarını. Evden ayrılmayan noter, şimdiye dek hiçbir şövalye romanında Don Quijote gibi yatağında dinginlik içinde ve Hıristiyanca ölen şövalyeye rastlamadığını söylüyordu. Uzatmayalım, şövalyemiz dostlarının gözyaşları arasında hepsinin yüreğini dağlayarak öbür dünyaya göçtü.

Bunun üzerine papaz, noterden, halkın Manchalı Don Quijote diye tanıdığı İyiyürekli Alonso Quijano'nun kendi eceliyle can verdiğini gösterir bir belge düzenlemesini istedi, bunu, Cide Hamete Benengeli'den sonra, başka bir yazarın şövalyeyi diriltmesini ve sonu gelmez maceralara salmasını önlemek için yaptırıyordu. Böylece, Becerikli Şövalye Manchalı Don Quijote de bu dünyadan ayrıldı, yedi Yunan kentinin birden Homeros'a sahip çıkışını hatırlayan Cide Hamete, Mancha ilindeki bütün kent ve kasabaların kahramanımıza el uzatmasına imkan verebilmek üzere, şövalyenin doğduğu yeri açıklamadı.

Burada Sancho'nun, yeğenin ve kahya kadının ağlayıp sızlamalarından, mezar taşına kazılan sayısız yazıt-

lardan söz edecek değiliz. Yalnız, Sanson Carrasco'nun yazdığı ağıdı verelim size:

Bilindiği gibi, can verdiği gün bile
Ölüme pabuç bırakmayacak kadar
Yürekli bir insan olan ünlü şövalye
Şu bir avuç toprağın altında şimdi.

Dünyaya aldırış ettiği yoktu,
Çoğu zaman, korku ondan korktu,
Ve sonunda herkes kabul etti ki,
Çılgın gibi yaşadı, akıllıca can verdi.

Bizim titiz ve ölçülü Cide Hamete, bundan sonra, bir iki satırla kalemine sesleniyor:

«Ey benim sevgili küçük kalemim! İyi yazıp yazmadığıma karar vermek bana düşmez. Bundan böyle, duvarda astığım yerde kal artık! Birtakım kendini beğenmiş, aşağılık hikayeciler, kötü işlerde kullanmak üzere seni oradan indirmedikçe, yüzyıllarca uyuyabilirsin bulunduğun yerde. Böyle bir şeye kalkışanları, daha sana ellerini sürmeden uyar ve şunu söyle onlara:

İndirin ellerinizi sefil yaratıklar!
Kimse bana dokunmaya kalkmasın.
Tanrı'nın buyruğuyla bu işin, ey dostlar,
Yalnız, ama yalnız bana verildiği bilinsin!

Don Quijote yalnız benim için geldi dünyaya, ben de yalnız onun için yaşadım. O yarattı, ben yazdım. Gerçi Tordesillaslı bir yazar bozuntusu, devekuşu tüyünden yapılma, çentik uçlu kalemiyle benim yiğit şövalyemin

maceralarını anlatmaya kalktı (belki bundan sonra da kalkışır), ama boşuna. Don Quijote'yle ben, bir bütünün ayrılmaz parçalarıyız. Zaten bu yazar, o çelimsiz aklı ve yeteneğiyle bu işin altından kalkamazdı hiçbir zaman. Sevgili kalemim günün birinde bu adamla karşılaşırsan, Don Quijote'nin yorgun ve çürümüş kemiklerini rahat bırakmasını, ölülere göstermek zorunda bulunduğumuz saygıyı ayaklar altına alarak onu, boylu boyunca yattığı tabutundan ayırmamasını, yeni seferler için Eski Castilla'ya sürüklememesini söyle. Gezginci şövalyelerin yaptığı işleri gülünç etmek için, ölmeden önce çıktığı ve gerek yurtiçinde gerek yurtdışında herkes tarafından zevkle okunmuş bulunan iki sefer yeter de artar. İşte böyle kalemim, sana kötülük etmek isteyenlere güzel öğütler vererek Hıristiyanlık görevini yerine getirmiş olacaksın, ben de çektiğim zahmetlerin karşılığını göreceğim, ektiğim tohumların meyvelerini toplayacağım için, ödevini başarmış, mutlu bir insan sayacağım kendimi. Bütün istediğim, hayal gücünden başka bir şeye dayanmayan şu saçma sapan şövalye romanlarını halkın gözünden düşürmekti, benim sahici *Don Quijote*'nin yayımlanışından sonra, bunun gerçekleştiği, şövalye romanlarının yavaş yavaş değerlerini yitirdikleri görüldü, yakında tüm ortadan kalkarlar sanırım.»

Hoşçakal!



Miguel de Cervantes
Don Quijote

Çeviren Bertan Onaran

"Zaman zaman Don Quijote'ye benzemeyen ve yeldeğirmenlerini dev olarak görmeyenlere nasıl da acıyorum bilseniz. O yüce ruhlu Don Quijote kendi kendinin büyücüsüydü; ruhuyla özdeşleştiriyordu doğayı. Aldanış değildir bu, yanılmayın, safdillik hiç değildir. Asıl aldanış içinde olanlar, asıl safdiller, önlerinde hiçbir güzel ve büyük şey göremeyenlerdir."

- Anatole France

"Don Quijote ve Cervantes, ben sizi birbirinizden ayrı görmüyorum artık. Taklit edilmesi olanaksız bir büyüklüğünüz var. İnsanoğlunu ağlatması gerekirdi bu büyüklüğün, güldürüyor. Ve hiçbir bayağılık sizin karşınızda ayakta kalamıyor."

- Andre Suares

TAKIM ISBN 975-7384-00-3
ISBN: 975-7384-02-X



www.kitapnet.com

Kapaktaki Resim:
Aivazovsky
Deniz Kenarındaki Yeldeğirmeni, 1837
Tuval üzerine yağlıboya,
Rus Müzesi, Petersburg

TASARIM: İZLENİMTARIM.COM